શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજશ્રીનું જીવનચરિત્ર

જીવન રેખા

લેખક:
શ્રી. જયંતિલાલજી મુનિ

પ્રકાશક:
શ્રી. મણીલાલ સુંદરજી દોશી–મુંબઈ

અનુક્રમણિકા

સ્વ. પૂ. પ્રાણ ગુરુ વિષે અને ઉપસંહાર

જન્મ: સં. ૧૯૫૪માં વેરાવળ મુકામે.

દીક્ષા: સં. ૧૯૭૬માં બગસરા મુકામે.

કાળધર્મ: સં. ૨૦૧૩ માગશર વદી ૧૩ શનીવાર બગસરા મુકામે.

ગુરુદેવ હસ્તક કુલ દીક્ષાઓ: ઓગણીસ,

ગુરુદેવના ઉપદેશના પ્રભાવથી ખુલ્લાં મુકાયેલાં પુસ્તકાલયો ચાર: રાજકોટ, જામનગર, ગોંડલ, રાણપુર.

તેમના ઉપદેશથી અનેક જૈનશાળાઓ સજીવન થઇ. અનેક નવી શરૂ થઇ.

અત્યારે વડિયામાં સુંદર રીતે ચાલી રહેલા તપસ્વીજી માણેકચંદ્રજી જૈન વિદ્યાલયમાં પ્રાણ પૂરનાર પૂજ્ય ગુરુદેવ ખાસ હતા.

ગુરુદેવે લોભિયાને પણ દાતાર થવાનો પાઠ ભણાવ્યો છે. તેમના ઉપદેશના પ્રભાવથી સમાજના હિતમાં સદ્વ્યય પામેલી રકમ લગભગ સત્તર લાખ રૂપિયા જેટલી થાય છે.

ગોંડલ સંપ્રદાયમાં અત્યારે બાર સાધુઓ છે. તેમાં ઘોર બાળબ્રહ્મચારી દીર્ઘ તપસ્વીજી રતીલાલજી મહારાજ મોટા છે, અને સાધ્વીજીઓ કુલ ૧૦૬ છે.

આમુખ

પૂજ્યશ્રી પ્રાણલાલજી મહારાજશ્રી અર્થાત્ મારા ગુરુદેવનું જીવન ચરિત્ર એટલે જાણે "મધપુડો" આ આખું ચરિત્ર લખવાનું મને સૌભાગ્ય સાંપડયું તે પણ મારા માટે અપૂર્વ લ્હાણુ હતી. લખતાં લખતાં અને જીવન સામગ્રીનું નિરીક્ષણ કરતાં સહજ મધપુડાનું સ્મરણ થઈ આવતું.

મધપુડો એ અર્થમાં છે કે મધપુડો હોય ત્યાં મધમાખીઓ ચારે બાજુથી એકત્ર થઈ ગણગણતી રહે છે. મધપુડો સૂનો ભાગ્યે જ હોય!

જ્યાં ગુરુદેવ બિરાજતા હોય ત્યાં ફર ફર શ્રીસંઘના ભાઈઓ બહેનો મધમાખીની જેમ ઉભરાતા રહે. ડાયરીના પાને પાને તમને શ્રાવક સમુદાયનો જમાવટ જોવા મળશે.

પૂજ્યવરનું જીવન ચરિત્ર ખરેખર રસઝરણી સમું છે. તેમના જીવનમાં સ્ખલન નથી. ગોટાળો નથી. મોટા ચડાવ ઉતાર નથી. ઠંડી ક્રાંતિને છોડી સ્થૂળ ક્રાંતિનો ખળભળાટ નથી. સુક્ષ્મક્રાંતિ બહુ જ આસ્તેથી પોતાના વિષયને જીતતી જણાય છે. સુક્ષ્મ દૃષ્ટિના અધ્યયન પછી જ તેમના જીવનચરિત્રમાં આવતું સુક્ષ્મ પરિવર્તન દૃષ્ટિગોચર થઈ શકે છે. વિષયનો અભ્યાસી જ આ વસ્તુને જોઈ શકે તેમ છે. સ્થૂળમાં તો તે સરિતાના શાંત પ્રવાહ–સમું પ્રતિભાસિત થાય છે. ગુરુદેવના જીવનની રસ ગંગા વસ્તુતઃ ગંગા જેવી જ ગંભીર ગતિવાળી છે (હરિદ્વારની ગંગા નહિં પરંતુ કાશીજીની ગંગા જોનારને ગંભીર ગંગાની કલ્પના આવે.)

સ્થૂળ ચડાવ ઉતારવાળા જીવનચરિત્ર આલેખવામાં મજા છે. તે જાડી કથાવાર્તાના આકારના હોય છે. જેમાં પ્રસંગની આંટીઓ અને અટપટી વાતો જોવા મળે છે. પરંતુ સમાજના તાત્વિક અંગોને સ્પર્શ કરનાર ગંભીર ગતિવાળા સમરસ શાંત જીવન ચરિત્રના આલેખન અતિ કઠણ છે. પૂજ્યશ્રીનું જીવનચરિત્ર જોતાં અને તેમની જીવન સંબંધી સામગ્રીનું દર્શન કરતાં આ વસ્તુ પ્રત્યક્ષ થાય છે. નિશ્ચિત ભાવોમાં રમણ કરતાં આવા શાંત મહાત્માઓ સમાજને ધીમું ક્રાંતિ–સ્પંદન કરાવે છે. આસ્તે આસ્તે સમાજ શરીરને એક નવો ઘાટ આપતા

એક પાનાને બે ભાગમાં વહેંચી દઈ એક સાથે બનેલી બે હકીકતો ને એક સાથે જ લખવામાં આવી છે. વિષયાંતર થતા આપણે અલગ પાને લખીએ છીએ જયારે ગુરુદેવે એક જ પાનાપર ત્રણ જાતના લખાણ અલગ અલગ આકારની પંકિતઓમાં લખ્યા હોય છે. ઘણી વખત એ ત્રણ રંગમાં જુદું જુદું લખવાની રીત અપનાવી છે. એક જ પાના પર લીલા, લાલ, વાદળી અક્ષરો જોવા મળશે બધી ડાયરીઓ શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષામાં લખવામાં આવી છે.

આ બધી નોંધો વાંચીને તેમાંથી વિષયને છૂટો પાડવો તે ઘણું જ કઠિન કાર્ય હતું. નોંધો એટલી બધી વિશદ્ વિસ્તૃત અને પરિપૂર્ણ છે કે તેમાં આવશ્યક અનાવશ્યક બધો વાતોનો બહોળો સંગ્રહ થએલ છે.

જેમ કે મહેમાનો આવ્યા તે કયા કયા ગામના હતા? કેટલા હતા? કયારે આવ્યા? કેટલું રોકાયા? તેને શું જમાડવામાં આવ્યું? તેઓએ શાની પ્રભાવના કરી? અને માંગળીક સાંભળીને કયારે ગયા તેની પૂરી નોંધ જોવા મળે છે. ખાસ કરીને દર્શનાર્થી સમુદાયના કાર્ય કલાપની વિપુલ નોંધોથી ડાયરીઓના સેંકડો પાના રોકાયેલા છે.

જયાં જયાં ગુરુદેવના જાહેર પ્રવચનો થયા છે તેની નોંધો તથા તે દિવસના પ્રવચનનો સાર પણ ડાયરીમાં આવ્યો છે. આ નોંધો અમને ઘણી જ ઉપયોગી થઈ પડી છે. જીવનચરિત્રમાં ઘણી જગ્યાએ ગુરુદેવના ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવવાનું સૌભાગ્ય સાંપડયું છે. ગુરુદેવે પોતાના વિરોધીઓને કયારે પણ મચક આપી નથી. તેમજ તેમને ઉત્તેજના પણ આપ્યું નથી કે નથી છંછેડયા, પરંતુ બહુ જ સારી રીતે તેઓને માથું ખાતા રોકયા છે, અથવા રોકવાનો પ્રયાસ કર્યો છે. તે પણ આ નોંધો ઉપરથી આપણને જાણવા મળે છે. જેમ કે રાજકોટમાં તેરાપથી સંપ્રદાયનો પક્ષ લઈને વાતચીત કરવા આવનાર વ્યક્તિને કેટલી સ્પષ્ટતાથી દૂર રાખ્યા છે અથવા કહો અનાવશ્યક વિવાદ ટાળ્યો છે તે વાંચનાર જોઈ શકશે.

વસ્તુતઃ ગુરુદેવની આ બારીક નોંધ પોથીઓ વાંચવી એ પણ એક રસપ્રદ વિષય છે. તેમાં ઘણી ઘણી વાતો સાથે એક નીતિ નિપૂણ મહાત્મા સામાજિક ક્ષેત્રે કેવી તિક્ષણ બુદ્ધિ ધરાવે છે અને શાસ્ત્રીય આદેશોને કેટલા મૂર્તિમંત બનાવે છે તે પણ જાણવા મળે છે. ગુરુદેવની નોંધપોથી તેમના એક ભગીરથ પ્રયાસની પરિચાયક છે. તેઓશ્રીએ આ નોંધો પહેલા પણ

આજે એ ડાયરીઓના આધારે ઘણી જ વાસ્તવિક હકીકતો પીરસતાં અને અત્યંત આનંદાનુભૂતિ થઈ રહી છે.

હવે આ જીવનચરિત્ર કેવા સંજોગોમાં ક્યા સ્થળે લખાયું તેનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી સમજું છું.

પૂજ્યશ્રી કાળધર્મ પામ્યા પછી જનતામાં તથા શિષ્ય સમુદાયમાં એ પ્રશ્ન ઉઠ્યો કે તેઓશ્રીનુ જીવનચરિત્ર લખાવું જોઈએ. આ પ્રશ્ન ઘણી જ મંદગતિથી ચર્ચાતો રહ્યો. દરમ્યાન તપસ્વીશ્રી જગજીવનજી મહારાજે પૂજ્યશ્રીના જીવન સંબંધે સમસ્ત સામગ્રી એકત્ર કરવી શરૂ કરી દીધી. તેઓશ્રીએ જો ભગીરથ પ્રયાસ ન કર્યો હોત તો કદાચ કામ વધારે ઢીલમાં પડી રહેત. તેઓશ્રીએ તમામ માહિતી એકત્ર કરીને સૌરાષ્ટ્રમાંથી પૂજ્યશ્રીની બધી ડાયરીઓ પોતા પાસે મંગાવી ઘોર બા. બ્ર. ઘોરમહા તપસ્વી શ્રી. મોટા રતીલાલજી મહારાજે ભંડારમાં પડેલી હસ્તલેખિત કેટલીક બુકો અને તમામ પત્રિકાઓ સાથે બધી ડાયરીઓ આ બાજુ મોકલી આપી.

તપસ્વીશ્રી જગજીવનજી મહારાજે આંખોની તકલીફને ન ગણકારતાં બધી ડાયરો આદ્યન્ત વાંચી ને પોતાની ઢબે ત્રણ મોટી બુકોમાં આખું ચરિત્ર લખી નાખ્યું. અને તેમાં ઘણી બધી હકીકત ને સ્થાન મળ્યું. ત્યાર બાદ તેને વ્યવસ્થિત ગુજરાતીમાં લખવા માટે મને પ્રેરણા આપી. અમુક સંયોગવશાત્ મેં પૂરી તૈયારી ન બતાવી અને આ કામ આસ્તે કરવા માટે જણાવ્યું. તપસ્વીશ્રી ને મારી આ સુફીયાણી સલાહ પસંદ ન પડી. વડીયા વિદ્યાલયના અધિષ્ઠાતા શ્રી. રોશનલાલજીની તપસ્વીજીએ વરણી કરી અને આખું કાર્ય તેમને સુપ્રત કરાવ્યું.

મારા અનુભવ પ્રમાણે તે કાર્ય તેમનાથી બનવામાં કેટલી અડચણો આવશે એવું લાગેલું. ગણતરી પ્રમાણે તેઓએ લેખિની હાથ ન ધરી અને કાર્ય ખોરંભે પડયું. તપસ્વીશ્રીજી નો આત્મા થોડો કચવાયો. તેઓશ્રી ચાહતા હતા કે આ કાર્ય શીઘ્રાતિ શીઘ્ર સમાપ્ત થાય. બે વરસની લાંબી પ્રતીક્ષા પછી વડિયાથી બધી સામગ્રી સમાજના અગ્રગણ્ય નામાંકિત શ્રાવક શ્રી દુર્લભજીભાઈ વીરાણીએ તપસ્વીજી મહારાજની પ્રેરણા અનુસાર પુનઃ મોકલી આપી. દુર્લભજીભાઈ ગુરુદેવ પ્રત્યે એક નિષ્ઠ શ્રદ્ધા વાળા છે. તેમના આત્માનો પણ એજ અવાજ હતો કે જીવનચરિત્ર પ્રકાશિત થવું ઘટે.

ઓના જીવનચરિત્ર આલેખનનો ઉદ્દેશ્ય ત્યાગ વૈરાગ્યની ભાવના કેળવાય એજ હોય છે. તેમના ભક્ત સમુદાયને ગુરુકથા જાણવા મળે, ગુરુગુણ ગાઈને ભક્ત પોતાના આત્માને તૃપ્ત કરી શકે તેમ છે. તે ઉદ્દેશ્ય પૂર્તિ માટે ખાસ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું છે.

પૂજ્યશ્રીના જીવનની ભવ્યતાને પારખવી તે એક અધ્યયનનો વિષય છે. તેવી નક્કર સામગ્રી તો અધ્યેતા જ તારવી શકે. આ ચરિત્ર ચિત્રણમાં તે ભાવોને મુખ્ય સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. સૌરાષ્ટ્રની સંતપરંપરા જૈન સંતોની તેમાં વિશેષતા શ્રમણ સંસ્કૃતિના વારસોની કાર્યક્ષમતા, તેમના ક્ષેત્રની મર્યાદા, છતાં જનજીવન સાથેનો તેઓનો સંપર્ક લોકજીવનના ઘડવૈયા તરીકેની જવાબદારી, રૂઢિગત ભાવનાઓનું પોષણ, તેમાં નવી ક્રાંતિનું બીજારોપણ એ તત્ત્વોનું પરિક્ષણ કરીને તેને ન્યાય આપવામાં આવ્યો છે.

ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આગળ ચાલીને ગોંડલ ગચ્છ તથા સૌરાષ્ટ્રના સંતોની ભૂમિકા સ્પષ્ટ થાય એ વસ્તુ નજર સામે રાખવ.માં આવી છે. આ પુસ્તક તે આખ્યાન કે ખાલી જીવનચરિત્ર નથી કે કેવલ ગુરુ ગુણમાળા નથી. પરંતુ આંતર સંપ્રદાયની જનજીવનમાં વણાએલી સાધુ પરંપરાનું અને તેમાં ચમકતા વ્યક્તિત્વનું એવું ચિત્ર છે કે સાહિત્ય ક્ષેત્રે જ કોઈ સાંગોપાંગ ભારત દર્શનનો અભ્યાસી હોય તો ભારતીય સંસ્કૃતિની આંતરશાખા એની વ્યવસ્થા અને તેનાથી નીપજતી અસરોને તે નિહાળી શકે. આખી સાધુ સંસ્થાનો ગમે તેવો અધ્યાત્મમય વૈરાગ્ય પૂર્ણ ઉપદેશ થતો હોય, જગતમિથ્યા નિર્મોહી ભાવનાઓ ટપકતી હોય, છતાં એ આખી સંસ્થા સામાજિક છે અને સમાજક્ષેત્રે તેનો એક પ્રભાવ હોય છે. જે રાષ્ટ્રીય ભાવોને સીધો સ્પર્શ કરે છે. તેમાં એ સામાજિક વ્યવસ્થાને સમજતા આવા મહાન સંતો ધર્મની રંગભૂમિ પર પધારે છે ત્યારે જ્ઞાનમય ઉપદેશ સાથે કેવું જનહિત સધાય જાય છે. તે કહેવું શબ્દોથી પર છે. ધન્ય છે તે માતાઓને કે આવા સાચા નિર્મોહી નરપુંગવોને તેઓ જન્મદેતી હોય છે. પૂજ્ય ગુરુદેવ તેમાંહેના સાચા નર કેશરી માતા કુંવરબાઈની કુક્ષીનું રત્ન હતા.

પુસ્તકનું નામ જીવનરેખા રાખવામાં આવ્યું છે તેમાં દૃષ્ટિ છે. સાચું જીવન યા જીવનચરિત્ર. તેજ છે કે જે જીવનથી સમાજના અંતઃકરણ પર એક નિશ્ચિત રેખા ખેંચાતી હોય! પૂજ્યશ્રી ખરેખર એક જીવનની પ્રકાશ રેખા ખેંચી ગયા છે એક એવી રેખા જેમાં તેમના

પ્રકાશકનું નિવેદન

સૌરાષ્ટ્રની જૈન તથા જૈનેતર જનતા પૂ. શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજશ્રીને સૌરાષ્ટ્રના ધર્મકેસરી તરીકે પીછાને છે. તેઓશ્રીએ સાધુ જીવનમાં વિહાર કરી નાનામાં નાના ગામડાંઓને લાભ આપી ધર્મ ભાવના જાગૃત કરી છે. માનવ સમાજને ઉપયોગી એવી જ્ઞાનપરબો ઊભી કરી સૌરાષ્ટ્રની જનતાને ધર્માભિમુખ કરેલ છે. આવા પૂજ્યશ્રી આપણા વચ્ચે હૈયાત નથી આથી આવા મહાપુરુષનું જીવનચરિત્ર આપણાં જેવાં સંસારીઓ માટે અને આપણી ભાવિ પેઢી માટે આદર્શરૂપ બને અને તેમનાં ભવ્ય તપ અને ત્યાગનો આદર્શ થોડે ઘણે અંશે પણ આપણાં જીવનમાં પ્રેરણા રૂપ બને એવી ઘણાં ભાઈ બહેનોની ઇચ્છા હતી. આ ઇચ્છા ત્યારે જ પાર પડે કે તેમનું જીવનચરિત્ર જનતા સમક્ષ મુકાય.

પૂજ્ય મુનિવરોશ્રીની પ્રેરણાથી તથા ભાવુક જનતાના સહકારથી પૂજ્યશ્રીનું જીવનચરિત્ર "જીવનરેખા" આપ સૌની સમક્ષ મૂકતાં આનંદ અનુભવું છું. મારા ભાઈઓ, બહેનો તથા સકળ પરિવાર પૂજ્યશ્રીના અનુયાયી હોઈ આ પુસ્તક પ્રગટ થતા વધુ આનંદ સાથે ધન્યતા અનુભવી રહ્યા છે. આ પુસ્તક પ્રગટ થાય તેની પ્રેરણા આપનાર મારા સ્વ. પૂ. પિતાશ્રી તથા ગં. સ્વ. માતૃશ્રીની ઇચ્છાને આપ સૌના સહકારથી સંતોષી શકયો છું તે મારે માટે વધુ સંતોષની વાત છે.

આ પુસ્તકના પ્રકાશન કાર્યમાં સામગ્રી પૂરી પાડનાર ઘોર તપસ્વી રાજ મૌન પ્રીય ઘોર બા. બ્ર. મોટા રતીલાલજી, મહારાજ તથા તપસ્વી જગજીવનજી મહારાજ, પંડિત શ્રી. જયંતીમુનિ, શ્રી. ગિરીશ મુનિ તથા છાપકામ કાર્યમાં સહકાર આપનાર શ્રી. માસ્તર અમૃતલાલ દોશી, મારા મુરબ્બી સમભાવી તપગચ્છીય શ્રી. ફકીરચંદભાઈ સુતરિયા તથા 'વિશ્વવાત્સલ્ય' ના વ્યવસ્થાપક શ્રી. હરિપ્રસાદ આચાર્યનો આભારી છું.

જે ભાઈ બહેનોએ આપણા "ગુરુદેવ" પ્રત્યેની ભક્તિ દર્શાવી પુસ્તકની પ્રતો અગાઉથી નોંધાવી મને વધુ પ્રોત્સાહિત કર્યો તેને હું ભૂલી ન શકું.

ક્ષમાયાચના

પહેલા તો લખતા મનને પશ્ચાતાપ થાય છે મનને દુ:ખ થાય છે કે આપણા પરમ પૂજ્ય ગુણીયલ ગુરુવર મહારાજશ્રી પ્રાણલાલજી મહારાજ મહા પ્રખર વિદ્વાનજ્ઞાની, ગંભીર, સરલ સ્વભાવે જેઓ પરમ પૂજ્ય પંજાબ કેસરી કાશીરામ મહારાજશ્રી સૌરાષ્ટ્ર જુનાગઢ પધાર્યા ત્યારે પ્રાણલાલજી મહારાજનું પ્રવચન સાંભળી પ્રાણલાલજી તુમતો સૌરાષ્ટ્ર સિંહ–સમાન હે એવી ઉપમા આપી હતી. ખરેખર સૌરાષ્ટ્ર સિંહ સમાન જ હતા. આવા મહાપુરુષનો ઉપકાર આપણા સૌરાષ્ટ્ર સંઘ સમાજ ઉપર પારાવાર ગણાય. કે તેઓએ સૌરાષ્ટ્ર સંઘ. સમાજના પરંપરા જ્ઞાન ધ્યાનના માટે મહાન ભવ્ય સાધનો તેના ઉપદેશથી ઠેકઠેકાણે બની ગયા. સકલ સંઘના માટે ધાર્મિક સાધનો તેના ઉપદેશથી ઠામ ઠામ લાયબ્રેરી વગેરે જ્ઞાન સાધન બની ગયા.

તે મહારાજશ્રી કાળધર્મ પામ્યા બાદ તેમના જીવનચરિત્ર માટે મહાન કાર્ય જે તુરતમાં થવું જોઈએ તે આપણે લાંબા સમય સુધી ભૂલી ગયા.

તેમના નિશ્ચિત તિથિઓના ઘણા ઠામ સંઘને પ્રાપ્ત થયા તેમજ કાળધર્મ પામ્યા બાદ તે કાળે પણ સારી રકમ થઈ તેની વ્યાજની આમદાની પણ કરી.

છતાં આપણે પ્રથમ મુખ્ય કામ જીવનચરિત્રનું બહાર પડવું જોઈએ તે લક્ષ આપણે ભુલી ગયા તેના માટે ક્ષમા યાચના.

વેળાસર આ શુભ કાર્ય બન્યું હોત તો ગુરુમહારાજશ્રીના પરમ ભક્તો જેઓ આજ આપણા સમાજમાં હાજર નથી. સ્વર્ગવાસ પણ થઈ ગયા તેને મહાન લાભ મળત આત્મ શાંતિ મળત.

વળી પ્રથમ તો મારો પોતાનો દોશ જણાય છે કે દેવનું દેવત્વ પુજારીના હાથમાં પૂજ્ય ગુરુવરના મહા ઉપકાર નીચે દબાયેલા સદાના માટે તેના આપણે ઋણી છીયે. પ્રથમ અમારી ફરજ હતી. કે અંતરની લાગણીથી તેમના ઉતારા પરથી લખાણ તૈયાર કર્યું હોત અને સમાજના હાથમાં મૂક્યું હોત તો તુરત અમલ થઈ જાત. લંબાણ થાત નહિ.

૧ વયોવૃદ્ધ પૂજ્ય શ્રી પુરીબાઈ મહાસતીજી
૨ વયોવૃદ્ધ શ્રી સંતોકબાઈ મહાસતીજી
૩ સેવાશીલ શ્રી ચંચળબાઈ મહાસતીજી
૪ બા. બ્ર. શ્રી કાંતાબાઈ મહાસતીજી
૫ સરલાત્મા શ્રી વિજયાબાઈ મહાસતીજી
૬ બા. બ્ર. શ્રી ભાનુબાઈ મહાસતીજી

૧ વયોવૃદ્ધ પૂજ્યશ્રી પાર્વતીબાઇ મહાસતીજી
૨ વિદુષી બા. બ્ર. શ્રી સવિતાબાઇ મહાસતીજી.
૩ ,, બા. બ્ર. શ્રી વિજયાબાઇ મહાસતીજી
૪ ,, બા. બ્ર. ભાનુબાઈ મહાસતીજી
૫ ,, બા. બ્ર. શાંતાબાઈ મહાસતીજી
૬ બા. બ્ર. શ્રી નાના વિજયાબાઇ મહાસતીજી.
૭ બા. બ્ર. શ્રી મંજુલાબાઈ મહાસતીજી
૮ નવદીક્ષિત બા. બ્ર. લતાબાઈ સ્વામી
૯ ,, બા. બ્ર. ઈંદુમતીબાઇ સ્વામી
૧૦ ,, બા. બ્ર. અનિલાબાઈ મહાસતીજી

૧ વિદુષી શ્રી અમૃતબાઈ મહાસતીજી
૨ સેવાભાવી શ્રી સમજુબાઇ મહાસતીજી
૩ નવદીક્ષિત શ્રી સરલાબાઇ મહાસતીજી

૧ વયોવૃદ્ધ શ્રી માનકુંવરબાઇ મહાસતીજી
૨ વિદુષી શ્રી રંભાબાઇ મહાસતીજી
૩ શ્રી જે કુંવરબાઇ મહાસતીજી
૪ આત્મનિષ્ઠ શ્રી લલિતાબાઈ મહાસતીજી.
૫ સેવાશીલ શ્રી જયાબાઈ મહાસતીજી
૬ બા. બ્ર. શ્રી નિર્મળાબાઇ મહાસતીજી
૭ વ્યાખ્યાની શ્રી નર્મદાબાઈ મહાસતીજી.

૧૧ ,, બા. ,, ,, નાના હંસાબાઈ મહાસતીજી
૧૨ ,, બા. ,, ,, મધુબાઈ મહાસતીજી
૧૩ ,, બા. ,, ,, કૃષ્ણાબાઈ મહાસતીજી
૧૪ ,, બા. ,, ,, સાવિત્રીબાઈ મહાસતીજી
૧૫ ,, બા. ,, ,, શારદાબાઈ મહાસતીજી
૧૬ ,, નવદીક્ષિત બા. બ્ર. શ્રી રંજનબાઈ મહાસતીજી
૧૭ ,, બા. બ્ર. શ્રી જશવંતીબાઈ મહાસતીજી
૧૮ ,, બા. બ્ર. શ્રી નાના રંજનબાઈ મહાસતીજી
૧૯ ,, બા બ્ર. શ્રી પદ્માબાઈ મહાસતીજી

૧ આત્મધ્યાની બા. બ્ર. શ્રી. પ્રભાબાઈ મહાસતીજી
૨ વયોવૃદ્ધ શ્રી છબલબાઈ મહાસતીજી
૩ સેવાભાવી બા. બ્ર. શ્રી. ચંપાબાઈ મહાસતીજી
૪ બા. બ્ર. શ્રી વિમળાબાઈ મહાસતીજી

૧ વિદુષી બા. બ્ર. શ્રી ચંપાબાઈ મહાસતીજી
૨ ,, બા. બ્ર. શ્રી પ્રાણકુંવરબાઈ મહાસતીજી
૩ મધુર કંઠી શ્રી કંચનબાઈ મહાસતીજી

૧ સરલશીલા શ્રી હીરાબાઈ મહાસતીજી
૨ સેવાભાવી શ્રી ધીરજબાઈ મહાસતીજી
૩ બા. બ્ર. શ્રી પુષ્પાબાઈ મહાસતીજી
૪ બા. બ્ર. શ્રી ઇંદુબાઈ મહાસતીજી
૫ બા. બ્ર. શ્રી નાના પુષ્પાબાઈ મહાસતીજી

૧ વિદુષી બા. બ્ર. શ્રી જયાબાઈ મહાસતીજી
૨ ,, બા. ,, ,, વિમળાબાઈ મહાસતીજી
૩ ,, બા. ,, ,, હંસાબાઈ મહાસતીજી

શાંતિગર્જના

૧

"ૐ શાંતિ" નો મધુર રણકાર કરતી વિભૂતિના ઘર આંગણે પગલાં થતાં, ત્યારે ભક્ત-જનોના હૈયા છલકાઈ જતાં. પધારો ગુરુદેવ! પ્રતિધ્વનિના શબ્દો હવામાં લહેરાયે જતાં, અનેરી છટા, હસતો ચહેરો, વિમળ નેત્રપંકિત, બટુકરૂપ, સિંહ ગર્જના, આ હતી પૂ. ગુરૂદેવ પ્રાણલાલજી મહારાજની વિલ-ક્ષણાઓ.

સૌરાષ્ટ્રના આ નરકેસરીને જેણે સ્વઃઆંખે નિહાળ્યા છે, તેઓ તેમની હૃદય-આકર્ષણ માયાને જાણે છે. અંતઃકરણ પર લીસોટા પાડી જતી તેમની અદ્ભુત હાસ્ય છટા, કયારેય પણ ચિત્ત પરથી વિસ્મૃત કરી શકાતી નથી. તેમનું માયા-ઝરતું મોહન-વદન દુશ્મનોને પણ રસમય બનાવતું.

સૌરાષ્ટ્રની પડથારે-પોતાના સમયમાં જેને એક પ્રાણ-યુગ કહી શકાય. શાંતિના પડઘા પાડયા હોય તો ગુરુદેવ પ્રાણ-લાલજી મહારાજે, તેમની શાંતિ એ નકોર શાંતિ હતી. શાંતિનું આહ્વાન હતું, તે કબરની શાંતિ ન હતી, શાંતિનો રણકાર હતો, શાંતિની ગર્જના હતી, અશાંતિના વાયુમંડળને વેર-વિખેર કરી નાખવાનું જોમ હતું. શાંતિના પોલા નાદે છુપાયેલી કાય-રતા ન હતી.

શ્યામ-સુંદરની મીઠી તાનો પર વૃન્દાવન નાચી ઊઠતું. ગુરૂદેવની મીઠી-ઉપદેશ બંસરી પર સૌરાષ્ટ્રનો જન સમૂહ હિલોળે ચડતો. અશાંતિના મૂળ હૃદયના વિષમય ભાવોમાં પથ-રાએલા હોય છે. ભેદ-બુદ્ધિનો સર્પ ડંખ દેતા ચારે તરફ અશાંતિના ચિત્કારો સંભળાય છે. ગુરુદેવની મનોહર મુરલી

થતાં તેમનું સકલ હલન-ચલન પોતાની ભાવનાને અનુરૂપ જ હતું. ભક્તોના હૃદયના તાણાવાણાને વણી નાખવા, તેમની હૃદયવીણા બજાવી, એક કલાકારની અદાથી તેમને દિવ્ય કલામાં વશીભૂત કરી લેવા, એજ ગુરુદેવની મહત્તા હતી.

ભક્તના ઘર આંગણે પગ ધરતાં જ, "ૐ શાંતિ" શબ્દ ગૂંજી ઊઠતો. પોતાના સમસ્ત ઉપદેશનો સાર આ રીતે પ્રગટ થતાં તે ભક્તોના હૃદયની આર-પાર ઊતરી જતો. ખરેખર તે ગોચરી સમયનો એક માત્ર વ્યાવહારિક શબ્દ ન હતો. પરન્તુ તેમની શાંતિ ગર્જનાનો તે સિંહનાદ હતો.

તેજ સિંહનાદ ગુરૂદેવનો મહામંત્ર હતો. તે જ શાંતિનાદ ગુરુદેવનું મૌલિક-બળ હતું. તે જ તેમના મિશનનો પાયો હતો. આજ સૌરાષ્ટ્રની જનતા એવી જ શાંતિ ગર્જનાને ઝંખતી ગુરુદેવની વિલીન પ્રતિમા પર પ્રતિપલ પ્રેમાશ્રુની પુષ્પમાળો અર્પણ કરતી રહે છે. ધન્ય છે તે શાંતિ ગર્જનાને અને ગર્જતા શાંતિસિંહને..........."ૐ શાંતિ"...........

હતા. જખમ કર્યા વિના જ તે શબ્દો પ્રબળ વેગથી આપાની કાયરતાને ધોઈ રહ્યા હતાં. પ્રવચનનો ઝોક આપા ઉપર આવી રહ્યો હતો. ગુરુદેવનું પદ-લાલિત્ય તેમના શ્રોતાગણમાં સુપ્રસિદ્ધ છે. ન્યાય આપવાની તેમની કળા અને રસ-ભરી ગેય-પદોની શરણાઈ જ્યારે વાગી ઊઠતી ત્યારે ભલભલા કઠણ કાળજા પીગળી જતા.

જાણે ગુરુદેવનો રોજનો એક સંકલ્પ હતો. જે કઠણ અને દુર્ગમ વૃત્તિ તેમના શૂર-સપાટે ચડતી તેને જાણે પીગળાવી દેવાની ગુરૂદેવની વાણીમાં એક હોડ ઉત્પન્ન થતી. ઝેરીલી વૃત્તિના દાંત પાડયે જ છૂટકો. શ્રોતાને પાછળથી વિચાર થતો કે આવું અશકય કામ કેમ શકય બન્યું. વૃત્તિના મરોડને (વળને) મુકાવવા માટે ગુરુદેવની કળા બેજોડ હતી.

આપા કાથડમાં શકિતનો સળવળાટ જાગી ઊઠયો, શું હું! આપા જેવો આપો આવો નિર્બળ! આ મહાત્માજી શું કહી રહ્યા છે? એજ વખતે અંદરથી ત્યાગ ભાવનાનો થનગનાટ થવા લાગ્યો. આપા કાથડ ભરી સભામાં ઊભા થઈ ગયા.

"લે મારી સાળી આ હોકલી! આ મહાત્માજી સામે મારી ઈજ્જતને માટીમાં મેળવનાર! આ રાંડને આજે છોડું છું" આટલા શબ્દો આપાના મુખમાંથી સંભળાયા નહીં ત્યાં તો આપાએ ઉપાડીને હોકાનો ઘા કર્યો. પાણી મૂકયું. હોકો તો શું કોઈ પ્રકારનું વ્યસન ન જોઈએ. ગુરુદેવ ધન્યવાદ આપવામાં કંજુસ ન હતાં. "શાબાશ-દરબાર-શાબાશ" નો પુષ્પગુચ્છ દરબારના શિરપર ગુરુદેવે વરસાવ્યો.

આ લોકસંતોએ અને શાંતિદૂતોએ ફકત ઝીણું કાંતિને ખાલી બુદ્ધિવાદીઓને જ નથી સંતોષ્યા. પરંતુ લોકહિતના સાક્ષાત કાર્યો કરી હજારોના જીવન પલટાવી દીધા છે. એટલા માટે જ હું તેમને લોકસંત યા શાંતિદૂત તરીકે ઓળખાવું છું.

તર્કમય નહિ કાવ્યમય હતું, ગણિતમય નહિ. તેમની વાણીમાં પૌરુષ હતું. વહેતો એક પ્રવાહ હતો, શાંતિ અને સમાધિનો જન્મદાતા સૌન્દર્યભર્યો ધર્મભાવ હતો.

ખરેખર તેમને સંભાળવા નહિ, પણ નિહાળવા જન સમુદાય તેમની આસપાસ વીંટળાઈ વળતો. શ્રવણ ફક્ત સ્વાર્થમય બુદ્ધિભાવ છે. જ્યારે દર્શન કલાકાર પ્રત્યેની આસક્તિ છે. પ્રેમ-મયી ભક્તિ છે, ગુરુદેવ ખરા અર્થમાં જનભક્તિના સાચા ભાજન હતાં. તેમના પ્રત્યેની અર્પણતાના ઉમંગો હૃદય પર છવાઈ જતા.

તે પુષ્પ પાખંડીને જરા પણ ઠેસ પહોંચાડયા વિના-મધુરસ લેનારા સાચા મધુકર હતાં. દશ વૈકાલિકના પ્રથમ અધ્યયનમાં જે મધુકરનું રૂપક છે. તેમાંના ગુરુદેવ ભાવ-મધુકર હતા. ત્યાં મધુકરને શાંતિદૂત જ કહ્યો છે. સાચો શાંતિદૂત જ એ છે જે અશાંતિના તરંગો કે હિંસાના ભાવોને વમ્યા વિના જ પ્રેમ રસને પાઈ શકે છે. જનસમાજમાં રહેલા કષાયોનું જ દમન કરી શકે છે.

ગુરુદેવ કર્કશ દાર્શનિક ન હતા. તેઓના જીવનમાં શાંતિ-દૂત રૂપે જનવલ્લભ સંતરૂપે અનેક ઝાંખીઓ જોવા મળે છે.

પાઠક આગળનાં પ્રકરણોમાં તેમની જીવનઝાંખીના દર્શન કરતો આગળ વધી શકશે.

લુપ્ત પાયા રહી. ભારતભરના વ્યાપક દિગમ્બર સમાજથી હજારો તીર્થયાત્રી શત્રુંજય, જુનાગઢની તીર્થયાત્રાએ આવતાં, ત્યારે શ્વેતામ્બર પરંપરાની પ્રભુતા હતી. શ્વેતાંબર--પરંપરાની બન્ને શાખાઓ દેરાવાસી તથા સ્થાનકવાસી સમન્વય ભાવે વિકસિત થઈ હોય તેમ દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

સૌરાષ્ટ્રમાં સ્થાનકવાસી શાખાનો વિકાસ થયા પછી દેરાવાસી શાખા સાથે ક્યાંય ઉત્કટ વિરોધ, વિદ્રોહ કે સંઘર્ષ જોવામાં આવતો નથી. જ્યારે બીજે પક્ષે પરસ્પર સમાદર, પ્રેમ અને સહયોગ જોવા મળે છે. લગભગ બધાં ક્ષેત્રોમાં વધતે ઓછે અંશે બન્ને સમાજના ઘર હોય છે. પરંતુ સમન્વયથી તેઓ ક્રિયા નિપજાવે છે. ગુરુઓના સ્વાગત કરે છે. પ્રવચન ઇત્યાદિથી લાભ મેળવે છે. જનતામાં દયાધર્મનું પાલન અને પ્રચાર લગભગ મળીને કરે છે. સામાજિક સંસ્થાઓમાં સહયોગથી દાન આપે છે.

સૌરાષ્ટ્રમાં પ્રમુખ આચાર્યોની પ્રભુતા અને ભક્તિ વિશેષને લઈને અલગ અલગ સંપ્રદાય (સંઘાડા યા ગચ્છ)ની સ્થાપના થઈ છે, જે ક્ષેત્ર આશ્રિત છે. જેમ લીંબડી ગચ્છ, ગોંડલ ગચ્છ, બોટાદ ગચ્છ, ખંભાત ગચ્છ, ધ્રાંગધ્રા ગચ્છ, દરિયાપુરી ગચ્છ ઇત્યાદી સંઘાડા અસ્તિત્વમાં આવ્યા. બધા સંપ્રદાયનાં ક્ષેત્રો લગભગ નિશ્ચિત બની ગયા. તે તે ક્ષેત્રોમાં પ્રધાન પણે તે તે સંઘાડાના સંતો વિહાર કરતા, ઉપદેશ દેતા, ધર્મકરણી કરાવતા અને ત્યાંના શ્રાવકો મુખ્ય પણે ભક્તિ કરતા.

સૌથી ખૂબીની વાત એ હતી કે આ સંઘાડાઓમાં પરસ્પર કોઈ જાતનો વિરોધ જોવા નથી મળતો. દરેક ક્ષેત્રોમાં પણ અલગ અલગ સંપ્રદાયના સંતો, આચાર્યો પધારતા તેમને પણ એટલું જ સન્માન મળતું. ગુરુ પરંપરાને લઈને બધા ગચ્છ

કનોજના ગુર્જર પ્રતિહારોએ ત્યાં મોટાં મંદિરો બાંધી વિશાળ પ્રમાણમાં સોમનાથને પ્રસિદ્ધ કર્યું. પરંતુ ૧૦૨૫માં મહમદ ગીઝનીના હાથે લૂંટાયા પછી સોમનાથ ઐતિહાસિક ઘટનાઓનું એક મહાન સ્થાન બની ગયું, રણક્ષેત્રના રૂપમાં ફેરવાઈ ગયું. ઈ. સ. ૧૨૯૭માં અલાઉદ્દીન, ૧૩૦૫માં ગુજરાતના સુલતાન, ૧૪૧૩માં અહમદશાહ, ૧૪૫૯માં મહમદ બેગડો અને છેલ્લે ૧૭૦૬માં ઔરંગઝેબનાં આક્રમણો નીચે પ્રભાસ આવ્યું. દરેક આક્રમણ પછી તેનો બરાબર જીર્ણોદ્ધાર થતો રહ્યો. છેલ્લે છેલ્લે સ્વતંત્ર ભારતમાં શ્રી વલ્લભભાઈ સરદારના હાથે તેનો પુનરુદ્ધાર થયો.

અગ્યારમાં સૈકામાં અલબરૂનીએ અને તેરમા સૈકામાં માર્કો પોલોએ પોતાનાં યાત્રા વર્ણનોમાં સોમનાથ અને પ્રભાસનો ચર્ચા પૂર્ણ ઉલ્લેખ કર્યો છે. મહાન વ્યાપાર કેન્દ્ર તરીકે વર્ણવ્યું છે. પ્રભાસ તીર્થની સંપત્તિનો અંદાજ ત્યાં લટકતી ૨૦૦ મણ સોનાની સાંકળથી મળી રહેતો.

વેરાવળ આ બધાનું સાક્ષી બન્યું છે. વેરાવળની સ્થાપના કયા સંયોગોમાં અને કોના હાથે થઈ છે તે બારીક વિગતમાં ન જતાં આપણા માટે એટલું જ બસ થઈ શકશે કે વાણિજ્ય ક્ષેત્રમાં વેરાવળ જૂનું, જાણીતું મધ્યકાળથી પ્રસિદ્ધ બંદર છે.

અરબી સમુદ્રના ઉછળતા તરંગો સીધા વેરાવળના કિનારે અથડાય છે. જેઓએ જગન્નાથપુરીનો કિનારો જોયો હોય તેઓ વેરાવળ બંદરની કિનારાની તુલના કરી શકે છે. અરબી સમુદ્ર સુદૂર પશ્ચિમ સુધી ફેલાએલ છે. પશ્ચિમમાં આગળ વધતા વેરાવળ તે ભારત ભૂમિનો પશ્ચિમી અંત છે. ત્યાં આપણા દેશનો છેડો આવી જાય છે. આ રીતે વેરાવળ ઘણું જ મહત્ત્વ પૂર્ણ બની રહે છે.

આજ ઓસવાળ જ્ઞાતિમાં અને વેરાવળ નગરીમાં જ આપણા ચરિત્ર નાયક ગુરુદેવ શ્રી પ્રાણલાલજી મહારાજનો જન્મ થયો છે. વેરાવળ ગુરુદેવની જન્મભૂમિ બનીને કૃતકૃત્ય બન્યું છે. સમગ્ર વીશા ઓસવાળ જ્ઞાતિ આવા પુત્રરત્નને પ્રગટ કરી ગૌરવ લઈ શકે તેમ છે. વેરાવળવાસી જૈન બન્ધુઓ શ્રી પ્રાણલાલજી મહારાજ માટે હૃદયમાં ગૌરવ ધરાવે છે.

ધન્ય વેરાવળ અને ધન્ય ત્યાંનો સમાજ. આગળના પ્રકરણોમાં પાઠક સ્વયં ચારિત્ર-નાયકની જીવનકથાને વાંચીને નગર અને ત્યાં જન્મ લેનાર સંયમી આત્માની મહત્તાને સમજશે.

શ્રી સૌભાગ્યચંદભાઈના નેતૃત્વમાં શ્રીસંઘની રચના થઈ. તેઓ આગેવાન બની બધાં કાર્યો બરાબર બજાવવા લાગ્યા. શેઠ વેરાવળ નગરીનું અનુપમ રત્ન હતું, જૈનસમાજના મહાસ્તંભ હતા. તેમની મર્યાદા અને આજ્ઞા માનવામાં શ્રીસંઘના ભાઈઓ ગર્વનો અનુભવ કરતા, લક્ષ્મી સ્વયં તેમની સેવા કરવા તત્પર હતી. ઈશ્વરના સાચા કૃપાપાત્ર હતા. વેરાવળનો વેપાર તે વખતે બંદરને લીધે ખૂબ જ વિકાસ પામ્યો હતો. ધીકતો ધંધો, ઉત્તમ પરિવાર, પ્રતિષ્ઠિત સ્નેહી સ્વજનો, રાજ્ય સન્માન, ધાર્મિક સંસ્કાર ને રૂપની પ્રતિભા—એવો ઈર્ષા ઉપજાવે તેવો વૈભવ એક સાથે તેમને પ્રાપ્ત થયો હતો.

લોકો સૌભાગ્યચંદ શેઠને એક પુણ્યશાળી, ભાગ્યવાન, ઉત્તમ પુરુષ તરીકે ઓળખતા થયા હતા. પ્રાતઃકાળે સૌભાગ્યચંદ શેઠનું નામ લેતા દિવસ સુધરશે એમ લોકો માનતા થયા હતા. વેરાવળ નગરીમાં તેમની કીર્તિ પતાકા ફરકવા લાગી હતી. સૌરાષ્ટ્રમાં તેમનું પુણ્યમય નામ લોકોની જીભે રમતું થયું હતું. સારા સારા શ્રીમંતો સૌભાગ્યચંદ કરસનજીની પેઢી સાથે વ્યાપારી સંબંધ બાંધી આનંદ અનુભવતા. વ્યાપારી ભાઈઓ દિવાળીના પૂજન પછી ચોપડામાં સર્વ પ્રથમ શેઠ શ્રી સૌભાગ્યચંદનું નામ લખતા. લોકો માનતા કે સૌભાગ્યચંદશેઠનું નામ લખવાથી અમારો ચોપડો પવિત્ર થશે. અમારા ઘરમાં સિદ્ધિ વધશે.

ધીરે ધીરે શેઠના પ્રતાપે વેરાવળનો શ્રી જૈન સંઘ માતબાર બન્યો. કુટુંબ અને સમાજ માટે શેઠ વિશિષ્ટ લાગણી ધરાવતા હતા. સારા સારા આચાર્ય—વર્યો અને મહાસંતોના ચાતુર્માસ કરાવતા શ્રીસંઘને હિંમત રહેતી. આ સુપાત્ર શેઠના સહયોગથી સમાજને વિશેષ ધર્મ અને સંતોનો લાભ મળતો થયો.

શેઠ પોતે ક્રિયાપાત્ર સુશ્રાવક હતા. ધર્મના નાના મોટા વ્રતોનું પાલન કરતા. ધર્મકરણી કરનાર નર—નારીઓને તેમના

આ વીસા ઓસવાળો ગર્ભશ્રીમંતો હોવાથી વૈભવશીલ તથા વિલાસ પ્રિય બન્યા હતા. સુખપૂર્વક રહેવું, આનંદપ્રમોદથી જીવન ગાળવું તેમને અધિક પ્યારું લાગતું. ઓસવાળો ખાવા પીવામાં પોતાની ખાસ રીતરસમો ધરાવે છે. એકજ થાળીમાં સાથે બેસીને જમવું, જમણવારીઓ કરવી, દીકરીની લેવડદેવડ પોતાના જ ઘોળમાં કરવી આ તેમની ખાસિયતો હતી.

વેરાવળનો સમગ્ર જૈનસમાજ એક જ સૂત્રમાં જકડાએલ હતો. ઓસવાળ બંધુઓ જેવા વ્યવહારદક્ષ અને વૈભવશીલ હતા તેવા જ ધર્મક્ષેત્રમાં શૂર અને ભક્તિપ્રધાન પણ હતા. નાના મોટા સહુ એકબીજાના આધારે સમન્વિત થયા હતા. સંગઠન અને ધર્મભાવનાનું પરિણામ એ આવ્યું કે વેરાવળ વીસા ઓસવાળ જ્ઞાતીમાં તિલકરૂપ એક મહાપુરુષે જન્મ લીધો.

સં. ૧૯૨૩માં પુનઃ શ્રીસંઘે પ્રયાસ કર્યો અને તેમને સફળતા મળી. પૂજ્યશ્રી દેવજી મહારાજનું ચાતુર્માસ થયું. જેમ જેમ પૂજ્યશ્રીના ત્યાં ચોમાસા થતા ગયા તેમ તેમ શ્રીસંઘના ભાવો ઉત્તરોત્તર વધતા જ ગયા. ગુરુદેવ અને તેમના પરિવાર પ્રત્યે વેરાવળ શ્રીસંઘમાં નવી જ ભક્તિની લહેર આવી.

આ ચાતુર્માસથી વેરાવળ શ્રીસંઘની ભૂમિ ભીંજાતી રહી. ભાવિમાં શું પરિણામ આવવાનું હતું અને પૂજ્યશ્રીની ઉપદેશ અમૃત વૃષ્ટિથી કેવા અંકુરો આ ભૂમિમાં ફૂટી નિકળવાના હતા તે અનુભવી સંતોની દૃષ્ટિથી બહાર ન હતું. સંતો પણ વેરાવળની ભક્તિથી સંતોષ અનુભવતા હતા. ચાતુર્માસ પૂર્ણ થતાં શ્રીસંઘે વિરહનો સંતાપ અનુભવ્યો. પ્રેમ અને ભકિત એવાં તત્ત્વો છે કે તે અધિક સમાગમથી અધિક વિરહદાચી બને છે. અમૃતની તૃપ્તિ નથી હોતી. શ્રીસંઘે પૂજ્યશ્રીની વિદાય વખતે જ પુનઃચાતુર્માસ માટેની વિનંતિ કરી.

બીજા ચાતુર્માસમાં ૬ વર્ષનું અંતર પડયું તો આ વખતે પૂજ્યશ્રીને ૪ વર્ષમાં જ પુનઃ વેરાવળની વિનંતિ માન્ય કરવી પડી. સં. ૧૯૨૭માં પૂજ્યશ્રી વેરાવળ સંઘના પ્રયાસને માન આપી ચાતુર્માસ માટે પધાર્યા. કુશળ ખેડૂત સારી જમીન વધારે ને વધારે ખેડી તેનું હીર પ્રગટાવે છે. પૂજ્યશ્રી સાચા અર્થમાં એક ધર્મખેડૂ હતા. ફરીથી વેરાવળની ધરતી પર હળ ચલાવ્યા. કારણ કે ભૂમિ ઘણી કસવાળી હતી

આ ચાતુર્માસમાં આખો સમાજ ધર્મના ઊંડા રંગે રંગાઈ ગયો. વાવેલા બીજ સરસ અંકુરિત થતાં દેખાયાં. પૂજ્યશ્રી પ્રત્યે સંઘ ઉત્કટ અર્પણતાના ભાવ દાખવવા લાગ્યો. ચાતુર્માસનો કાળ પૂરો થવા આવ્યો. શ્રીસંઘે પોતાના આંગણે સંઘ ધન્ય બને તેવો લાભ આપવા માટે હાર્દિક વિનંતિ કરી.

આ વખતે પૂજ્યશ્રી દેવજી મહારાજની સાંનિધ્યમાં જેતપુર

રેલી ચાલતી હતી. ખરેખર આ ધનાઢય સંઘ સંતોની સેવાથી સુપ્રસન્ન હતો. ભોગમાં ત્યાગ આવે ત્યારે તે યોગનું રૂપ ધારણ કરે છે. આ મહામુનિઓ સિવાય તે સમયના વિચરણ કરતા સાધ્વી વૃન્દોનું પણ બરાબર વેરાવળ મુકામે આગમન થતું જ રહેતું.

ચાતુર્માસ સિવાયના સમયે પણ ભાગ્યે જ ધર્મ સ્થાનક ખાલી જોવામાં આવતા. ધર્મની લાણો થતી જ રહેતી. શેષકાળ પધારતા મુનિઓના આગમન ત્યાંના જનજીવનમાં ગૂંથાઈ ગયા હતા. મુનિઓના સ્વાગત માટે તૈયારીઓ થતી જ રહે. સામે લેવા જવાનું, વિહાર વખતે વિદાય આપવા જવાનું, સમાજના આબાલ-વૃદ્ધજનો માટે મંગળ કાર્ય બની ગયું હતું.

આવા પૂજ્ય ત્યાગી ગુરુ-ગુરુણી રૂપ સંતસાધ્વીઓના સંઘાડાઓને જોઈને ભક્તોના હૃદય પ્રેમરસથી છલકાઈ જતાં, મનમાં શું નું શું થઈ આવતું. પોતાના ગુરુવર્યોને નિહાળી આનંદના ઊભરાઓ ચડી આવતા. ધન્ય છે સમાજના નરનારીઓની તે નિર્દોષ ભક્તિને!

વેરાવળ શ્રીસંઘ પોતાની ભક્તિથી મહાસંઘના બિરુદને પ્રાપ્ત થવા લાગ્યો હતો. પોતાના કુટુંબ પરિવારોમાં પણ સંત-સાધ્વીઓની ચર્ચાને પ્રધાનતા મળતી. ઘરમાં પણ ગુરુદેવોના આવાગમન વિષેની વાતો વધારે ચાલતી. ખરા અર્થમાં સંતો તેમના સાચા કુટુંબીજન બની ગયા હતા. પેલી પંક્તિ સાર્થક થતી હતી..........સંતો છે. સાચા સગા રે ....

બટુક યોગીશ્વર શ્રી પૂજ્ય દેવજી સ્વામીની કૃપાદૃષ્ટિથી શ્રીસંઘના ભાવ ચડતા પરિણામવાળા થતા ગયા. ધર્મનો પ્રસ્ફુરિત રંગ ચમકવા લાગ્યો. શ્રી સંઘની ભક્તિકુમારીનું યૌવન જાણે ઝુલવા લાગ્યું. આ સંતોના આગમનોનો પ્રભાવ અવર્ણનીય હતો. સૌ કોઈ એમજ માનતા હતા કે શ્રી સંતોના

પિતૃવંશ અને પિતા કેશવજીભાઈ

૬

વેરાવળમાં વસતી વીસા ઓસવાળ જ્ઞાતિનો પરિચય પાઠકોને મળી ચૂકયો છે. તેમનો મુખ્ય વ્યવસાય વાણિજ્ય હતો. ધર્મે બધા જૈન હતા. કેટલાક દેરાવાસી, જ્યારે કેટલાક સ્થાનકવાસી. સૌ શ્વેતાંબર પરંપરાના હતા.

પૂજ્ય ડુંગરસિંહજી મહારાજથી આ ઓસવાળ ભાઈઓ ગોંડલ ગચ્છના સંતોના ચરણે ગાઢ શ્રદ્ધા ધરાવતા હતા. સૌભાગ્યચંદ કરસનજીના ભાગ્યોદયે જૈન સમાજ દીપતો થયો હતો. તેવા જ બીજા માતબાર વ્યક્તિ હતા શ્રી મીઠાભાઈ. મીઠાભાઈ વસ્તુના મીઠા હતા. સમૃદ્ધ વંશના પૂર્વજ હતા, મીઠાભાઈએ સારી એવી જમાવટ કરી હતી. તેઓ પણ ધર્મમાં ચુસ્ત અને વ્યવહાર કુશળ હતા.

મીઠાભાઈ ચાર પુત્રોના પિતા હતા. પુત્રો પણ નામાંકિત અને વ્યાપાર સાહસિક હતા. ક્રમશઃ તેમના નામ આ પ્રમાણે છે. (૧) સોમચંદ મીઠાભાઈ (૨) સૌભાગ્યચંદ મીઠાભાઈ (૩) નારણજી મીઠાભાઇ (૪) પુરુષોતમ મીઠાભાઈ.

શ્રી. સોમચંદભાઈનો વિસ્તૃત વંશ ચાલ્યો. એ વખતે વેરાવળના આ માતબાર ઓસવાળ શ્રાવકો પોતાના નામ આગળ શેઠ શબ્દ જોડતા હતા. જે અત્યાર સુધી ચાલુ છે. તેમના પરિવાર માંહેના ઘણાનો મુંબઈમાં પણ વસવાટ થયો. હાલ આ પરિવારોની જાણીતી પેઢીઓ મુંબઈમાં છે, જેમ કે (૧) શેઠ જમનાદાસ હરખચંદ (૨) શેઠ પાનાચંદ ગોવિંદજી (૩) શેઠ કલ્યાણજી ટોકરસી (૪) શેઠ પ્રેમચંદ વસનજી (૫) શેઠ ફુલચંદ ગોવિંદજી (૬) શેઠ ગુલાબચંદ સોમચંદ (૭) શેઠ ગીરધરલાલ ચત્રભૂજ (૮)

સિવાય પણ મર્યાદા પાલક હતા. કલેશ, કુસંપ તેમને ગમતા જ નહિ. દરેક સાથે હળીમળીને ઝેરવેર વગર જીવન ગાળવું તેઓને અતિ પ્રિય હતું. તેમજ સ્થાનકવાસી ધર્મમાં વડીલોના વારસાથી અનન્ય શ્રદ્ધાવાળા, વીતરાગ એજ દેવ, સંત સાધ્વીઓ એજ ગુરુ, અને વીતરાગ દેવનો કથેલ રત્નત્રયાત્મક ધર્મ તેજ ધર્મ—આ તેઓની માન્યતા હતી. તેઓને ધાર્મિક જ્ઞાન—સામાયિક, સ્તવનો, છંદો વગેરેનું સામાન્ય રૂપે હતું. પણ તેમની શ્રદ્ધા પાકી હતી. ચારિત્ર રૂપે તેઓએ કેટલા નિયમ, ઉપનિયમો ધાર્યા હતા અને તેનું સુંદર, નિર્દોષ કાળજી રાખી પાલન કરતા હતા. હંમેશાં પ્રભુ સ્તવન, છંદો વગેરેથી થોડો ટાઇમ પણ નિત્ય—નિયમ રૂપે સાચવતા. કોઇવાર એકટાણું, આંબેલ, ઉપવાસ, અને પૌષધ વ્રત રૂપે તપશ્ચર્યા પણ કરતા. સંત સાધ્વીઓને જોતાં જ તેઓ ઘણા હર્ષવાન બની જતા. દાન પુણ્યમાં પણ સાધારણ લાભ લેતા."

ચારિત્રનાયક ગુરુદેવ પ્રાણલાલજી મહારાજે જાતે ઉપર્યુક્ત વર્ણન કરી મહાન પિતાને શ્રદ્ધાંજલિ આપી છે.

કેશવજીભાઇના સરળ અને નીતિમય જીવનનું કેવું સુવર્ણમય પરિણામ આવવાનું હતું તે સમજી શકાય તેમ ન હતું. પરંતુ પ્રત્યેક વસ્તુનો જીવનમાં પૂર્વાભાસ મળે છે તેમ કેશવજીભાઇના જીવનમાં અજવાળું પથરાતું હતું.

તેઓ અવારનવાર મુનિઓના ચાતુર્માસ થાય એ માટે ઉત્સુક રહેતા. સંઘ આગળ પ્રસ્તાવ મૂકતા. પરિણામે ચાતુર્માસનો લાભ મળતો. મુનિઓની જ્ઞાનમય ઉપદેશ ધારા સાંભળતા કેશવજીભાઇના હૃદયમાં ઊર્મિઓ જાગી ઊઠતી. મહામુનિના પિતા બનવાની અભિલાષા અંતરંગમાં ગેલ કરી જતી.

કોઇને એવી કલ્પના નહતી કે 'શ્રી. કેશવજીભાઇના નામનો ડંકો વાગે તેવા કીર્તિવંત પુત્ર તેમને સાંપડશે. જેમના નામનો

જેનું કોઈ બિંબ નથી તે પ્રતિબિંબો પરમાણુના સંગમથી નિપજતાં અસ્થિર દૃશ્યો છે. જીવ અને પરમાણુના સંયોગમાં સૃષ્ટિ અને વિલય, જન્મ અને મરણનાં દૃશ્યો સર્જાય છે. આ આખું જગત પરમાણુઓના મિલન અને વિસર્જન સિવાય બીજું કાંઈ નથી. જીવ તો માત્ર સાક્ષી રહે છે. જે પુદગલ પરમાણુઓના આકારવિકારને જોઈ શકે છે ને જાણી શકે છે; તેમાં ભળી જવું તે તેનો મૂળ સ્વભાવ નથી. આમ પુદગલ–પરમાણુઓના સમગ્ર ખેલ અજ્ઞાનતાને લીધે સારરૂપ મનાય છે. વસ્તુતાએ તે તો સંસારની અસારતાનો સદ્બોધ આપતા હોય છે. શ્રી. પ્રાણલાલજી-ના જન્મ પહેલાં કેમ જાણે આ બંધુયુગલ તેમને સંસારની અસારતાનો બોધ આપવા જ આવ્યા હોય, તેમ જીવનની ક્ષણભંગુરતાનો સંદેશ આપી રવાના થયા.

ઘરમાં વિયોગરૂપ અંધકાર સમાપ્ત થતાં જાણે પૂર્વમાં પ્રકાશ થવા માંડ્યો હવે પછી જન્મ લેનાર કોઈ ભાગ્યશાળી જ્ઞાની આત્મા આવવાના હોય તેમ માતાપિતાને લાગવા માંડ્યું. વસ્તુતઃ પિતાની ઇચ્છાને અનુરૂપ કુમકુમ પગલા પડવાની કુદ-રતને ઘેર તૈયારી થઈ રહી હતી. ચારિત્ર નાયકના જનની કુંવર-બાઈની કુંખને દીપાવનાર પુત્રરત્ન પ્રાપ્ત થવાનો સમય આવવા લાગ્યો. શ્રી કુંવરબાઈની જીવનગાથાનું અવલોકન કરતા માતૃ-ત્વની મહાનતાનું દર્શન થશે.

લઈ જવા માગતું હોય તેવા ડરથી બાળકને ખોળામાં દબાવી દીધો. તેનું માથું પાલવમાં છુપાવી લીધું. માતાજી શિશુ પ્રાણનાં વેધક દૃષ્ટિને સહી શક્યા નહિ. મનમાં થયું કે જરૂર આ બાળક ભોગી નહિ બને! મદાલસાનું ઉદાહરણ સાંભળવાથી જે ભાવ થયો હતો તે બાળકની કોમળ કાયાને સ્પર્શ કરતા ઊડી ગયો. મમતા ઉભરાઈ આવી.

અવારનવાર ગુરુદેવ ગોચરી માટે કેશવજીભાઈને ત્યાં

જેનું કોઈ બિંબ નથી તે પ્રતિબિંબો પરમાણુના સંગમથી નિપજતાં અસ્થિર દૃશ્યો છે. જીવ અને પરમાણુના સંયોગમાં સૃષ્ટિ અને વિલય, જન્મ અને મરણનાં દૃશ્યો સર્જાય છે. આ આખું જગત પરમાણુઓના મિલન અને વિસર્જન સિવાય બીજું કાંઈ નથી. જીવ તો માત્ર સાક્ષી રહે છે. જે પુદ્ગલ પરમાણુઓના આકારવિકારને જોઈ શકે છે ને જાણી શકે છે; તેમાં ભળી જવું તે તેનો મૂળ સ્વભાવ નથી. આમ પુદ્ગલ–પરમાણુઓના સમગ્ર ખેલ અજ્ઞાનતાને લીધે સારરૂપ મનાય છે. વસ્તુતાએ તે તો સંસારની અસારતાનો સદ્બોધ આપતા હોય છે. શ્રી. પ્રાણલાલજી-ના જન્મ પહેલાં કેમ જાણે આ બંધુયુગલ તેમને સંસારની અસારતાનો બોધ આપવા જ આવ્યા હોય, તેમ જીવનની ક્ષણભંગુરતાનો સંદેશ આપી રવાના થયા.

ઘરમાં વિયોગરૂપ અંધકાર સમાપ્ત થતાં જાણે પૂર્વમાં પ્રકાશ થવા માંડ્યો હવે પછી જન્મ લેનાર કોઈ ભાગ્યશાળી જ્ઞાની આત્મા આવવાના હોય તેમ માતાપિતાને લાગવા માંડ્યું. વસ્તુતઃ પિતાની ઇચ્છાને અનુરૂપ કુમકુમ પગલા પડવાની કુદરતને ઘેર તૈયારી થઈ રહી હતી. ચારિત્ર નાયકના જનની કુંવરબાઈની કુંખને દીપાવનાર પુત્રરત્ન પ્રાપ્ત થવાનો સમય આવવા લાગ્યો. શ્રી કુંવરબાઈની જીવનગાથાનું અવલોકન કરતા માતૃત્વની મહાનતાનું દર્શન થશે.

લઈ જવા માગતું હોય તેવા ડરથી બાળકને ખોળામાં દબાવી દીધો. તેનું માથું પાલવમાં છુપાવી લીધું. માતાજી શિશુ પ્રાણની વેધક દૃષ્ટિને સહી શક્યા નહિ. મનમાં થયું કે જરૂર આ બાળક ભોગી નહિ બને! મદાલસાનું ઉદાહરણ સાંભળવાથી જે ભાવ થયો હતો તે બાળકની કોમળ કાયાને સ્પર્શ કરતા ઊડી ગયો. મમતા ઉભરાઈ આવી.

અધારનવાર ગુરુદેવ ગોચરી માટે કેશવજીભાઈને ત્યાં

માતા કુંવરબાઈ

૭

કેવું સુકુમાર નામ! કુંવર, કુંવર શબ્દનો મૂળ અર્થ કુમાર થાય. એટલે કુંવર અવસ્થાવાસી શબ્દ છે. આનો અર્થ છે–નાની ઉંમર. સુન્દરતા બોધક ભાવ રહેલો છે. જો આ શબ્દના ભાવ અર્થમાં જઈએ તો 'જેના વિચારોમાં આળસ કે નબળાઈ નથી, જેનામાં ખડતલપણું છે, નરમાશ છે' એવો સ્વર નીકળે છે. આવું સરસ ભાવવાચક નામ ધારણ કરનાર હતા આપણા ચારિત્ર નાયકના ભાગ્યવંત માતુશ્રી કુંવરબાઈ!

કુંવરબાઈ ખરેખર કુમારી હતા, ત્યારથી જ પિતાનું આંગણું પણ સુશોભિત કર્યું હતું. તેમના ગૌરવર્ણ મુખપરની લજ્જા અને પ્રતિભામાં એક સુકન્યાની સંસ્કાર સંપત્તિના દર્શન થતા હતા. તેઓ ખરા અર્થમાં ગૃહલક્ષ્મી હતા.

આજે આપણી પાસે તેમના નામ સિવાયનો વધારે ઇતિહાસ નથી. ફકત ગુરુદેવની નોંધ પરથી એટલું જાણવા મળે છે કે તેમનું મોસાળ વેરાવળમાં જ હતું. ખુશાલચંદ કરમચંદ તેમના નાના થાય. તેઓ વ્યકિતગત સ્થાનકવાસી હતા. તેમના ચાર પુત્રો જે કુંવરબાઈના મામા થાય તે ક્રમશઃ કલ્યાણજી શેઠ, ગોવિંદજી શેઠ, હીરાચંદ શેઠ અને દેવકરણ શેઠ હતા. તે તથા કુટુંબી માણસો તપગચ્છી દેરાવાસી હતા. મોસાળ પક્ષમાં સારો એવો ધર્મનો રંગ લાગ્યો હોવાથી શ્રી કુંવરબાઈને ત્યાંથી પણ ધાર્મિક સંસ્કાર મળેલા. તેમની કુક્ષીથી જે મહા ભાગ્યવાન પુત્ર રત્ન ઉત્પન્ન થયા, તેમણે બાળપણથી યોગ લીધો અને શ્રી કુંવરબાઈના નામના કીર્તિ ગીતો ગવાયાં તેમાંથી જ તેમની જીવનગાથા મળી રહે છે.

આશીર્વાદની વૃષ્ટિ, શ્રી કુંવરબાઈને અપાતા આશીર્વાદ વખતે સુમુહૂર્તનો જાણે મહાયોગ હતો ! જાણે પ્રાણે અલ્પ સમય માટે સુષુમ્ણામાં પ્રવેશ કર્યો હતો ! આશીર્વાદના વચન અને સમય યોગ કોઈ યોગીના જન્મની આગાહી હતી.

નવવધૂ શ્રી કુંવરબાઈની ધાર્મિક ઉપાસના તેવી ને તેવી જ ચાલુ રહી. ઘરનાં કાર્યો કર્યા પછી તેમનું ચિત્ત ધર્મભાવનાથી વાસિત રહેતું. પ્રવચનો પ્રત્યેનું આકર્ષણ સહજ રહેતું. તેમની ભાવના એક પ્રકારનું રસાયણ બનતી જતી હતી. નિરંતર અંતઃ ચિંતનથી સુદૃઢ બનેલા વિચારો એક પ્રતિભાશાળી આકારને જન્મ આપતા હતા. "સંતાન મનુષ્યના અંતર્ગત વિચારોનું પરિણામ છે." માતા કુંવરબાઈ માતૃત્વના માર્ગે સંચર્યા હતા.

શ્રી કુંવરબાઈની હસ્તરેખા વિવિધ યોગોને દર્શાવતી હતી. શુક્ર ઉપરની પ્રભાવિક રેખા, ગુરુની ગંભીરતા, તેમના હાથમાં એક મહાયોગીને સુચિત કરતી હતી. જ્યારે બીજી બાજુ જીવનરેખા અને હૃદયરેખા વિયોગાત્મક ભાવો ચિતરતી હતી. નાની ઉમરમાં જ પુત્રને જાણે માતાનો વિયોગ લખાયો હતો.

શ્રી કુંવરબાઈએ પોતાના પતિદેવ શ્રી. કેશવજીભાઈને ખૂબ જ સંતોષ આપ્યો, ગૃહિણી તરીકે તે સફળ થયા. તેમનો સુયશ ફેલાયો. ઘર સંબંધમાં તેઓ ખૂબ જ નિશ્ચિંત રહી શકતા. બન્ને સાચા અર્થમાં દાંપત્ય ધર્મનું પાલન કરતા હતા. શેઠ શ્રી. સૌભાગ્યચંદભાઈ જેવા નિષ્ઠાવાન શ્રાવકના પુણ્ય સંસ્કારો પ્રત્યેક ઓશવાળ બન્ધુને ધર્મમય જીવનની પ્રેરણા દેતા હતા. કેશવજીભાઈ આ સંસ્કારોથી ઓતપ્રોત હતા. આથી શ્રી કુંવરબાઈનું ધર્મસ્વાતંત્ર્ય સુરક્ષિત હતું. તેમના બધા કોડ પૂરા કરવાની કેશવજીભાઈ તમન્ના રાખતા હતા.

હતા, કે જેઓએ જન્મસિદ્ધ સંતહૃદયને જન્મ આપી જન-જીવનનું કલ્યાણ કરનાર પોતાના પુત્રોને અર્પણ કર્યા હોય!

એ ભાગ્યમય દિવસ આવ્યો કે અંતરિક્ષમાંથી એક મહા જ્યોત પૃથ્વીપટ પર ઊતરી અને કુંવરબાઈની કંચનમય કાયામાં મહામાયા રૂપે સમાઈ ગઈ.

પૂ. શ્રી પ્રાણલાલજી મહારાજ દ્વારા તેમના માતુશ્રી વિષે સ્વહસ્તે નીચે ટાંકેલી નોંધ વધારે રસમય થઈ પડશે.

માતુશ્રી કુંવરબાઈ

"તેઓ પણ વ્યવહારકુશળ હતા, પતિવ્રત ધર્મપરાયણ-સરળ હૃદયી, ભદ્રિકપરિણામી, કુટુંબ પ્રત્યે, સગાંસંબંધી પ્રત્યે પ્રેમાળ, નીતિન્યાય જેમને ખૂબ જ પ્રિય હતાં. કોમળ મનવાળા, દુઃખીને દેખી જેનું હૃદય દ્રવી જતાં જરાપણ વાર લાગતી નહિ. તેમને ખોટા કર્તવ્ય અને ખોટી ભાષા ઉપર તિરસ્કાર હતો. દુઃખી માનવ ખાવાપીવાનું કે કપડા માગે તો તેઓ આપી દેવામાં જરાપણ અચકાતા નહિ."

"સાધુ સાધ્વીજીઓ ઉપર અનન્ય ભાવભક્તિ, તેમનાં દર્શન કરવા, તેમની વાણી સાંભળવી, સમય આવ્યે અન્નપાણી આદિ ૧૪ પ્રકારના દાન પૈકી વસ્તુ દિલમાં ઉભરા સહિત વોરા-વવી. પ્રથમ વોરાવતી વખતે અને વોરાવ્યા બાદ આત્માને કૃતકૃત્ય માનતા. અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, સંતોષ આદિ ગુણો કેળવવા અને મેળવવા માટે તેઓ દિનપ્રતિદિન પુરુષાર્થ કરનાર હતા."

"ધાર્મિક જ્ઞાન તેઓને સાધારણ હતું, છતાં ધર્મ પ્રત્યેની શ્રદ્ધા ખૂબ હતી. સંત સાધ્વીજીનાં વચનો પર અને વીતરાગ તીર્થંકર પ્રભુઓ, કેવળીઓ, સિદ્ધ પરમાત્માઓ અને પંચ પરમેષ્ઠી પ્રત્યે તેઓને પૂરતો વિશ્વાસ હતો, તેઓ એકટાણા, આંબેલ, ઉપવાસ, છઠ, અઠમ આદિ તપના કરનાર પણ હતા."

આવશે. કદાચ પૂછે પણ, શું વિચારતા હતા? નહિ, નહિ. એવી ઘેલી ઘેલી વાત નહિ બોલુ" રસોડામાં પહોંચી ગયા. પોતાના કામમાં પરોવાયા.

મીઠાશા કેશવજીભાઈ ને શુભ શુકન થઈ રહ્યા હતા. જમણા અંગો ફરકી રહ્યા હતા. આ મંગળ શુકનનું પરિણામ શું આવશે? આમ વિચાર ઘુંટાતો હતો. કંઈ શુભ ફળ હજુ સુધી જોવામાં આવ્યું ન હતું.

"કેમ શું કરી રહયા છો?" કેશવજીભાઈએ ઉધરસ ખાતા ઘરમાં પગ મૂકયો, કુંવરબાઈએ સાડી સરખી કરી, માથા પર ઓઢી. જરા ગંભીર થયા. "અહીં રસોડામાં છું. કયાં બજારે ગયા હતા?" કુંવરબાઈએ મુખ પર હાસ્ય લાવતા સામો સવાલ કર્યો. કુંવરબાઈના વિનય,શીલ અને બોલવાની પદ્ધતિથી મીઠાશા સંતુષ્ટ હતા. "હમણાં હમણા ઘણા દિવસોથી મારા જમણાં અને ડાબાં બન્ને અંગો ફરકતાં રહે છે. જમણું વધારે ફરકે છે. ઉપાશ્રયમાં બેઠા બેઠા મને એજ વિચારો આવતા હતા. હું ઉપાશ્રયેથી જ ચાલ્યો આવું છું." કેશવજીભાઈએ કુંવરબાઈનું સમાધાન કરતા એક શંકા જગાડી.

નજીકમાં ખાટલી ઉપર કેશવજીભાઈ બેસી ગયા. કુંવરબાઈ પણ ઘરકામ પતાવી એક પથરણા ઉપર બેઠા. ઘરમાં અપૂર્વ શાંતિ હતી. બાળકો સ્કૂલ અને ગમ્મતમાં પડયાં હતાં." "તમારા જમણા અંગ ફરકે છે તે બરાબર છે. મને પણ પથારીમાં આંખ બંધ થતાં એક બાળ યોગી દેખાયો. આપણા પરિવારમાં શું કોઈ સાધુ જન્મશે?" કુંવરબાઈએ મંગળ શુકનની ભવિષ્ય વાણી કરી. વાત ન કરવાનો સંકલ્પ પીગળી ગયો હતો. સહજ ભાવે તે બોલતા ગયા. ડાબા અંગ ફરકવા વિષે ચર્ચા ન કરી, તે બાબત શંકા મનમાં ઊંડે ઊતરી ગઈ, કારણ કે કુંવરબાઈ આટલું બોલ્યા પછી વધારે ગંભીર બની ગયા.

નામાં જ પડી રહ્યા. તેમના બધાં અંગોમાં શાંતિ છવાઈ હતી. આજ પાંચમનો રૂડો દિવસ હતો. શ્રાવણ વદ પાંચમ, મહા પાંચમ, સંવત્સરી પક્ષમાં જ ઊભી હતી. વદ પાંચમ મહા પાંચમને હસી રહી હતી. "ભગવતી ! તારી ઉપાસના કરી સકળ જીવરાશિ સાથે ક્ષમાવ્રતને ધારણ કરનાર મહા વ્યક્તિને જન્મ આપી આજે હું સાર્થક થઈ રહી છું."

કુંવરબાઈની કુક્ષિથી એક પુણ્યપુંજનો ઉદય થયો. એક પુત્રરત્ને જન્મ લીધો. તેજ બાળક આપણા ચારિત્ર નાયક શ્રી પ્રાણ. સંવત ૧૯૫૪નો શ્રાવણ વદિ પાંચમનો દિવસ ધન્ય થયો. પુત્રરત્નનું મુખારવિંદ જોતાં માતા કુંવરબાઈના સકલ અંગ હસી ઊઠયા. પ્રસવની કોઈ વેદનાનો તેના પર પ્રભાવ ન પડયો. ખરેખર મહાપુરુષના જન્મ સુખરૂપ હોય છે.

ભૂતકાળમાં પતિદેવ સાથે થયેલ વાર્તાલાપ કુંવરબાઈના મનમાં રમી રહ્યો. નવો આગન્તુક અતિથિ માતાના મનને આનંદ પમાડી રહ્યો હતો. માતૃત્વ સોળે કળાએ ખીલવા માંડયું હતું. કુંવરબાઈને મનમાં ખૂબ જ એક શંકા સતાવી રહી હતી. ભવિષ્ય સંબંધે કોઈને કહેલા શબ્દો ભૂલવાનો પ્રયત્ન કરતા વધારે તાજા થઈ જતા. બાળકની સામે જોઈને માતા કયારેક ગંભીર અને ખિન્નવદન થઈ જતા. પરંતુ બધું ભૂલીને પાછા બાળક પ્રેમમાં મસ્ત બની આ અર્ભક સાથે ગેલ કરવા માંડતા. ધન્ય છે માતૃપ્રેમ અને જનની હૃદય!

સપ્તાહ, મહીના અને વરસ વીતવા લાગ્યા. માતાપિતાને આ સંતાન પ્રાણથી પણ પ્યારુ હતું. તેમની રાશિ પણ કન્યા હતી. લઘુપુત્ર સૌ પર મોહિની ફેલાવતો હતો. કંઈક જાદુ કરી મૂકતો હતો. જોનાર સૌ તેમની પુણ્યગરિમા જોતા ત્યારે હૃદય પુલકિત થતા હતા. માતા કુંવરબાઈનો આ લાડલો પાડોશમાં સૌને અતિ પ્યારો વલ્લભ થઈ પડયો હતો.

કુંવરબાઈને મળવા આવે ત્યારે ઈર્ષા ઉપજાવે તેવા બાળકને નિહાળી તેના અંગે અંગમાં રોમાંસ થઈ જતો. હાથમાં લઈ તેડતા ચંદન-સ્પર્શ જેવો મધુરો આનંદ થતો, બાળપ્રાણ જન્મથી જ પ્રાણીની પીડાહર સુખદાયી હતા. તેના ઉપર સૌની નજર ફરતી હતી. જન્મ લીધો સાર્થક હતો.

જન્મ થતાં જ તેમનામાં મહાનતાના અંકુર ફૂટયા હતા. જીવનગંગા જાણે એ મહાનતાની સીંચાઈ કરવા વહી રહી હતી!

જીતવા માટે કટિબદ્ધ થશે! આતો દ્રવ્ય સિપાહીગીરીમાંથી ભાવ સીપાહીગીરીમાં જવાની કેળવણી હતી.

આત્મશાંતિમાં સ્થિર નાના ભાઈને આભ્યંતર ડાકુઓ કબજે કરતાં નિહાળ્યા ત્યારે મોટાભાઈને પોતાના જીવનની ક્ષુદ્રતા લાગી. ખરું કાર્ય વૈરાગ્ય દશામાં જ સિદ્ધ કરી શકાય તેમ લાગ્યું. શ્રી. જયચંદ્રજીના વિચાર ફેરવાયા. તેઓ પણ વધારે વધારે ગુરુદેવના પરિચયમાં રહેવા લાગ્યા.

એક દિવસ તેઓ પણ સંકલ્પ કરી ચૂકયા કે ગુરુદેવ શ્રી. દેવજી મહારાજના ચરણોમાં સદાને માટે શ્રમણ બની જીવન અર્પણ કરશે. તેમનો ધાર્મિક અભ્યાસ વધવા લાગ્યો. વેરાવળ શ્રીસંઘના ભાઈઓ આ યુવક બન્ધુના વૈરાગ્ય ભાવથી ખૂબ જ પ્રભાવિત થયા.

પૂજ્યશ્રી વેરાવળમાં દીક્ષા આપવા માટે ઉત્સુક હતા. પરંતુ ધર્મમાં તુંગીયા ગણાતી મેંદરડા પુરીના શ્રાવકો આ લાભ જતો કરવા ઇચ્છતા ન હતા. વેરાવળ શ્રીસંઘની અગાધ વિનંતિ છતાં મેંદરડા સંઘ પાસે નમતું આપવું પડયું. મેંદરડા સંઘનો વિજય થયો.

સંવત ૧૯૨૮ના મહા વદ ૫ ના દેવજી મહારાજના શ્રી ચરણોમાં જયચંદ્રભાઈએ મુનિપદ ધારણ કરી ભગવતી જૈન દીક્ષા સ્વીકારી. મેંદરડાના આંગણે અદ્ભુત આનંદઉત્સવ ગુંજી ઊઠયા. શ્રી માણેકચંદ્રભાઈ પ્રથમથી તૈયાર હતા. બન્ને ભાઈઓનું મુનિ યુગલ જય વિજયની સ્મૃતિ કરાવતું હતું.

થોડાં જ વર્ષોમાં શ્રી જયચંદ્રજી મુનિનું તપ તેજ પ્રકાશી ઊઠયું. તેમની યોગ્યતાના ચારે બાજુ પડઘા પડવા લાગ્યા. તેઓ ચમકી ઊઠયા. જન્મજાત મુનિ હોય તેમ દીપી ઊઠયા વ્યાખ્યાનનો મધુર રણકાર શ્રોતાજનોને મુગ્ધ કરી રહ્યો. વ્યવહાર-કૌશલ્ય અનુપમ હતું. દીર્ઘદષ્ટિ અને હૃદયનું ઊંડાણ અનોખા

પણ બન્ને વખત વ્યાખ્યાન આપવા, છતાં તે બ્રહ્મચારી મુનિ જરાપણ શ્રમનો અનુભવ ન કરતા.

સૌરાષ્ટ્રના ખૂણે ખૂણે તેમની વિહારયાત્રાઓ થતી હતી. પૂ. દેવજી મહારાજની કીર્તિમાં ઘણો જ વધારો કર્યો. પોતાના ભક્તગણનો એક મજબૂત પક્ષ સંગઠિત કર્યો. જીવદયાના નગારા બજાવ્યા. ખુંખાર કાઠી દરબારો અને બીજા ઘણા નરેશોને ધર્મઉપદેશ આપી શિકાર અને શરાબ જેવા દુષણથી મુકત કર્યા.

પ્રબળ લોકસંત તરીકે લોકોના હૃદયમાં પૂ. શ્રી જયચંદ્રજી મહારાજનું નામ અંકાવા લાગ્યું. જનતાએ તેમને વધાવી લીધા. મધુર રસથી ઉપદેશ અમૃતનું પાન કરાવી સાધારણમાં સાધારણ મનુષ્યને સંતુષ્ટ કરવાની કળા કેળવી. ઉપદેશની પોતાના યુગમાં એક નવી જ પરંપરા ઊભી કરી. આ આખી સમન્વયવાદી પરંપરાના દર્શન ચારિત્ર નાયક પૂ. શ્રી પ્રાણલાલજી મહારાજના જીવનમાં પણ કરી શકાય છે.

પૂ. જયચંદ્રજી મહારાજના પ્રભાવથી ભવ્ય આત્માઓ તેમના ચરણમાં મુનિ દીક્ષા લેવા લાગ્યા. પૂ. શ્રીના જોમને ધારણ કરવું તે સાધારણ વાત ન હતી. તેમનો જે ભગીરથ નવો પ્રયાસ ચાલતો હતો તે પ્રવાહને ઝીલવા ભારે વ્યક્તિત્વની આવશ્યકતા હતી.

પૂ. જયચંદ્રજી મહારાજની શિષ્ય–મંડળીમાં વધારો થતો હતો. ઉત્તરોત્તર દીક્ષાઓ થવા છતાં હજુ પટ્ટધર શાસનપ્રાણ મહાત્માની આવશ્યકતા હતી. ગુરૂવર્ય પૂજ્ય શ્રીનો અંતરઆત્મા એક પ્રબળ મનોવેગી શિષ્યને ઇચ્છી રહ્યો હતો. ગુરુવર્યની બધી જવાબદારી સંભાળી શકે તેવા આત્માની જરૂર હતી.

પૂ. જયચંદ્ર મહારાજના હાથથી ૧૭ સાધુદીક્ષાઓ દેવાઈ તેમાંના ઘણા વિવેકી, વૈયાવૃત્ય, નિપૂણ અને તપસ્વી

શિશુ-પ્રાણાન્તે સંત સમાગમ

૧૦

પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી જયચંદ્રજી મહારાજ ચાતુર્માસ માટે વેરાવળ પધાર્યા છે. શ્રાવકોના મનમાં ઉમંગની લહેરો છે. આરંભમાં માણસોને ખૂબ જ ઉત્સાહ હતો. ભક્તિ અને પ્રેમના વાદળ ગર્જતા હતા. ગુરુદેવને ઘણા જ આગ્રહથી ચાતુર્માસ માટે લાવવામાં આવ્યા હતા. પૂ. દેવજી મહારાજના ચોમાસા પછી શ્રી. જયચંદ્રજી મહારાજનું આ પ્રથમ ચાતુર્માસ હતું. વૈરાગી અવસ્થામાં માણસો ગુરુદેવના સ્વભાવથી સુપરિચિત હતા. દીક્ષા તો મેંદરડાના ભાગ્યે ત્યાં દેવાઈ હતી. આજે ગુરુદેવ સ્થાનકે પધારતાં સૌના હૈયા ઉમંગથી નાચ્યા હતા.

સંવત ૧૯૫૬ની સાલ હતી. આ વર્ષ સૌરાષ્ટ્ર અને આખાએ ભારત માટે કારમું વિકટ વર્ષ હતું. સૌરાષ્ટ્ર માથે ભયંકર ભય તોળાઈ રહ્યો હતો. ૧૯૫૬ છપનિયા દુકાળ તરીકે એક રાક્ષસી વર્ષ નીવડ્યું હતું. કાળની ગતિને કોણ જાણી શક્યું છે. વાદળાંઓની ખાલી ગર્જના થતી. પછી ધીરે ધીરે વીખરાઈ જતા. વરસવાનું નામ ન હતું. જેમ વાદળાંઓ વીખરાઇ જતાં તેમ માણસોનો ભાવ-ઉભાર પણ શમી જતો. દુષ્કાળની ઘેરી છાયા ચિત્ત પર છવાઈ ગઈ.

પૂજ્ય ગુરુદેવો લોકોને શાંતિ સમાધિનો ઉપદેશ આપતા હતા. કર્મના સિદ્ધાંતો સમજાવતા હતા. વેરાવળના ગર્ભ શ્રીમંતોને ઉદાર બનાવી ગરીબ માણસોને સહાયક થવાના દયામય કર્તવ્યનો ઉપદેશ આપતા. વેરાવળના સમાજમાં પૂ. ગુરુદેવની હાજરીથી માણસોને મોટો આધાર મળ્યો હતો.

વચ્ચે એક કાળી લીટી ખેંચાતી તે જોતાં અસ્પષ્ટ શંકા હૃદયને ઉદાસ બનાવી પણ દેતી. પુનઃ બાળકની લીલાઓમાં અને ગુરુદેવની અમૃતવાણીમાં બધું ભુલાઈ જતું.

ક્યારેક તે શંકા પ્રબળ બનતી હતી. મનમાં થતું લાવ, ગુરુ મહારાજને પૂછીને જ સમાધાન કરી લઉં,' તેવો નિશ્ચય કરીને ઉપાશ્રયે આવતા. પરંતુ સાહસ થતું ન હતું. મનની વાત મનમાં સમાઈ જતી. ભાગ્યવિધાતા કેમ જાણે શ્રી. પ્રાણના વિયોગને માતાનું કોમળ હૃદય સહી ન શકવાનું હોય એટલે આગળથી જ મૃત્યુનો સંદેશ આપતા હતા. ગુરુદેવના કર્મ સિદ્ધાંત સમજાવતી જ્ઞાનમય વચનોથી માતાની શંકા પીગળી જતી.

- નિરંતર વ્યાખ્યાન વાણીના સહચારથી હૃદય પર વૈરાગ્ય અંકિત થઈ રહ્યો હતો. શૈશવમાં જાણે ઉપદેશથી રંગાયો હતો અમોઘ ભાવે આ કોમળ ચિત્ત પર ગુરુદેવની મીઠી બંસીના સૂર કોતરાઇ જતા હતા. ખરેખર બાળ શ્રોતાઓને સત્સંગ– સભાઓમાં શું લાભ થાય છે તેની આંકણી આપણે કરીશકતા નથી. આગળ ચાલીને સમય જ આ રહસ્યનું ઉદ્ઘાટન કરે છે.

બે વરસના શિશુએ ગુરુદેવના હૃદયને લૂંટવા માંડયું હતું. ગુરુદેવના મનમંદિરમાં માનસ પુત્રરૂપે પ્રાણની સ્થાપના થઈ ગઈ હતી. ગુરુદેવને સુખરૂપ થવાનો હોવાથી માતાપિતાએ જાણે ખસીને જગ્યા આપવાની તૈયારી રાખી હતી. પોતાનો અધિકાર ઓછો કરી નાખ્યો હતો.

આ અબોધ બાળકને કાંઈ વૈરાગ્યનો ઉપદેશ આપી શકાય તેમ ન હતું. ન તેની સાથે વાર્તાલાપ થઈ શકે તેમ હતું. ગુરુદેવને મનમાં થતું. કેમ કહેવું આ પ્યારા–બાળકને કે' તું મોટો થઈને અમને ભૂલીશ ના હો? આવી ભલામણને અવકાશ ન હતો. જ્યારે વસ્તુસ્થિતિ બીજી જ હતી. પૂજ્યશ્રીના પ્રવચનના અતિમિષ્ટ શબ્દો માતા કુંવરબાઈના રક્તમાં ઘોળાઈ

એક વખત તમારા બાળકના કાનમાં રેડો. ત્યારબાદ તેમને ગૃહધર્મનો બોધ આપો. ખરેખર જ્ઞાનવાળી શ્રદ્ધાળુ માતા હોય તેજ પુત્રને આવો ઉપદેશ આપી શકે છે. આખા પ્રવચનનો સાર અદ્‌ભુત હતો. આ શબ્દો સાંભળતા કુંવરબાઈના કોડ ઉછળતા હતા.

ઘેર આવી શિશુ–પ્રાણને ખૂબ જ પ્યાર કરવા લાગ્યા. ગુરુદેવની વાણી ગુંજતી જ હતી. 'શું તું દીક્ષા લઈશ? બોલ?" નજીક આવી બાળકની દાઢીને આંગળી વડે જરા ઊંચે કરતા માતાજી પૂછવા લાગ્યા. બાળ રામને જાણે કૌશલ્યા જ્ઞાનનો ઉપદેશ આપતા હતા. પ્રાણ માતાની આંખોમાં આંખો મેળવી એક લાચાર દૃષ્ટિથી જોઈ રહ્યો. આ વેધક દૃષ્ટિથી જાણે માતાનું હૃદય ઘવાયું. "ના, ના, આવડા છોકરાને તે દીક્ષાની વાત કરાય? શું આ ત્યાગી બની શકે?"

"સામું જોઈ રહ્યો છે કે? તારાથી શું ત્યાગ પળે? શું 'હા' પાડી રહ્યો છે એમ?" બાળ યોગીની નજર માતાજી પર જ હતી. મુખ હસું હસું થઈ રહ્યું હતું. જાણે આ પ્રબળ શિશુ માતાને નિશ્ચય સાથે 'હા' કહેવા માગતો હોય! હજુ વાચા ખૂલી ન હતી, ખૂલી હોત તો જરૂર કહેત. 'ચોક્કસ હું તો સાધુ જ થઈશ.'

'ના, ના. ગુરુમહારાજે કહ્યું એટલે શું થયું! હું મારા પુત્રને દીક્ષા નહિ જ દઉં' જાણે કોઈ અબઘડી જ બાળકને લઈ જવા માગતું હોય તેવા ડરથી બાળકને ખોળામાં દબાવી દીધો. તેનું માથું પાલવમાં છુપાવી લીધું. માતાજી શિશુ પ્રાણની વેધક દૃષ્ટિને સહી શક્યા નહિ. મનમાં થયું કે જરૂર આ બાળક ભોગી નહિ બને! મદાલસાનું ઉદાહરણ સાંભળવાથી જે ભાવ થયો હતો તે બાળકની કોમળ કાયાને સ્પર્શ કરતા ઊડી ગયો. મમતા ઉભરાઈ આવી.

૧૧

શ્રી. પ્રાણ પાંચ વરસના થયા. માતાપિતાનો પ્યાર ખૂબ જ પામ્યા. બાળપણ આનંદથી વ્યતીત થઈ રહ્યું હતું. પાંચ વરસની વયે બાળક શિક્ષા ક્ષેત્રમાં પગ મૂકે છે. વિદ્યાલયના જીવનના શ્રી ગણેશ થાય છે. આ પહેલાં બાળક માતાની સ્કૂલમાં ઘણું જ ભણી લે છે. માણસ ભાગ્યે જ આ વસ્તુને જાણતો હોય છે. ત્રણ વરસથી સાત વરસ સુધી બાળક સર્વાધિક શીખે છે. ત્યાર પછી તો શીખેલું જ વાગોળાય છે. લોકો ધારે છે કે આવાં નાનાં ભુલકાંઓ શું સમજે? પરંતુ અનુભવીઓ જાણે છે કે ખરો અધ્યયન કાળ ત્રણથી પાંચ વરસની ઉંમરમાં જ હોય છે.

માતા કુંવરબાઈએ જાણતા અજાણતા પોતાના આ પુત્રને ઘણુંએ જ્ઞાન આપી દીધું. સંસ્કૃતિનો વારસો સોંપી દીધો. મા દૂધની સાથે બૂધ પણ પાતી હોય છે. કુંવરબાઈએ સ્વ શિશુને વૈરાગ્યના સંસ્કારો એટલા અર્પણ કર્યા કે તેના જીવનનું થડ બંધાઇ ગયું. મા શ્રદ્ધાની મૂર્તિ છે, જ્યારે બાપ તર્કનું સ્વરૂપ છે. મનુષ્યને મા તરફથી શ્રદ્ધા અને બાપ તરફથી વિચાર મળે છે, મા શ્રદ્ધાનો પાયો મજબૂત બનાવે છે. પંચ પરમેષ્ટિ પ્રત્યેની શ્રદ્ધાને શ્રી. પ્રાણના હૃદયમાં રેડી દીધી, શ્રદ્ધાનો પાયો મજબૂત બનાવ્યો.

પાંચ વરસના પ્રાણને સ્કૂલે મૂકવામાં આવ્યો. માતાપિતા ધાર્મિક અભ્યાસના પણ પક્ષપાતી હતા. ચાલુ જૈનશાળામાં ધર્મજ્ઞાન લેવાની વ્યવસ્થા હતી. ત્યાં સામાયિક, પ્રતિક્રમણ,

મળતું પણ રહેતું. પિતાની દૃષ્ટિ એક શિક્ષકની દૃષ્ટિ હતી. બાળકોના સંસ્કાર પ્રત્યે તેઓ જાગ્રત હતા.

શ્રી. પ્રાણના બાળજીવનનો રમૂજી કિસ્સો જ્ઞાનપ્રદ થઈ પડશે, જે તેમણે પોતે જ નોંધ્યો છે. આત્માને કુસંગમાંથી પણ જ્ઞાન મળે છે.

સ્કૂલમાં અભ્યાસ કરતી વખતે સમાન વયના બે ચાર બાળકો સાથે દોસ્તી થઈ. પેલા છોકરાઓ રખડુ કલાસના હતા. જે છોકરાઓ કોઈ કલાસમાં ફીટ ન થાય તેનો રખડુકલાસ હોય છે. બાળપણથી રખડુને આ વર્ગમાં જ રસ પડે છે. આ કલાસમાં ફરી અને ચરીને જ્ઞાન તથા કુટેવો કેળવાય છે. તેમાં માસ્ટર કે ચોપડીની જરૂર નથી પડતી. આપણા ચારિત્રનાયકને આવા બે ચાર રખડુ કલાસના એકડિયા મળી ગયા. ભાઈસાબ પણ થોડા દિવસો માટે તેમાં જોડાયા. કેમ જાણે કુસંગની પરીક્ષા કરવાના હોય !

ચાની હોટલ, સોડા-લેમનની દુકાન, પાનવાળાની રાવટીએ કમબખ્તો સાથે થોડું થોડું જવા લાગ્યા. ત્યાં થોડી મજા પણ આવી. મજા પછી થનારી સજાની ખબર ન હતી. ભણવાની મહેનત કરતા ટેસ્ટ કરવામાં મજા આવે જ ને! "કેમ દોસ્ત પ્રાણલાલ કેવી મજા! તું ચોપડીમાં માથું ઘાલીને ભણવામાં જ ચોંટ્યો હતો! એક ગોઠિયાએ પ્રાણલાલની સ્વાદુ વૃત્તિને ઉત્તેજતા વાત લડાવી, "હા હા, હવે જ ઠેકાણે આવ્યો" બીજા ગોઠિયાએ ઠઠ્ઠા કરતા જીભનો લબકારો લીધો. આમ સાધારણ વૃત્તિના રખડુ છોકરા સાથે શ્રીમાનજી ખેંચાતા ગયા. પછી ભણવામાં તો જરા ફેર પડે જ ને !

"એલા, હાલો આજ પાને રમીએ" બે ચાર છોકરાઓ ગોઠવાઈ ગયા. પ્રાણલાલની 'હા, ના' છતાં હાથ ખેંચીને તેને પણ બેસાડ્યો. છોકરાઓ દોકડાથી બાળ-જુગાર રમતા હતા.

મનમાં જ શિક્ષા મળી ગઈ. પેલા ગોઠિયાઓને બે ચાર સંભળાવી દીધી. હૃદયથી નક્કી કર્યું કે હવે ધુમ્રપાન કદી કરવું નહિ. આ અનુભવે સારી એવી શિક્ષા આપી દીધી. બીડી પોતે જ ગુરુ–શિક્ષક બની ગઈ. બીડીનો સ્વાદ લેવાનું માંડી વાળ્યું. હજુ પણ પેલો જુગાર રમવાનો ચસકો ગયો ન હતો. એમાં મજા આવતી હતી. રખડુ કલાસની પરીક્ષાનું બીજું પેપર હજુ બાકી હતું.

હોટલની ચા અને સોડા લેમનની મીઠાશ ખૂબ આવતી. પિતાશ્રી તરફથી બે ચાર પૈસા કયારેક મળી જતા. માતુશ્રી પાસેથી પણ થોડા પ્રાપ્ત થતા. ચસકો વધ્યો હતો. થોડાક પૈસા ઘટી પડતાં, મિત્રો પાસેથી ઉધાર લેવાયા હતા. જુગાર સારી રીતે રમવા માટે બે ચાર આના મેળવવાની લાલસા થઈ. આજ તો જુગાર પર માંડવા માટે પસા ન હતા. બુદ્ધિ કોઈના બાપની છે. આવશ્યકતા આવિષ્કારની જનની છે Necessity is the mother of invention ઇસ્કોતરા પર નજર પડી. ત્યાં તાળું હતું. તાળું હતું તો શું થયું ? ચાવી લાગુ પડે તો આવા તો કેટલાએ તાળા ખૂલે.

અત્યારે કયાં ખબર હતી કે ભવિષ્યમાં જીવનના અંતર ગૃહોમાં લાગેલા અજ્ઞાન તાળાઓની ચાવી ગોતવાનું પણ મન જાગશે. ઇસ્કોતરાના તાળાને ચાવી લાગુ પાડી દીધી; તાળું ખુલી ગયું. તેમાંથી થોડાક પૈસા તફડાવ્યા. વાહ ! હજુ તો તમારે ભગવાનના ઘરના ઇસ્કોતરા ખોલીને ત્યાં પણ ધાડ જ પાડવી છે ને ! બસ ચાવી લાગુ કરવાની કળા હાથ કરવાની છે. પૈસા હાથ આવતાં જ માગનારને પ્રથમ આપી દીધા. ચોરીમાં પણ ઇમાનદારી તો હતી. બાકીના પૈસાથી પાછો જુગાર. ખરો જુગાર તો જીવનનો બાકી હતો !

પિતાશ્રીએ કાર્યવશાત્ પેટી ખોલી. ઉપર તાળું તો બરા-

કેળવણીમાં ચિત્ત ચોટતું જ નહિ. જૈનશાળાના જ્ઞાનમાં ખૂબ જ રસ આવવા માંડયો. જેના પરિણામે પહેલું ભણતર લગભગ અટકી જ પડયું. માતાપિતાના ભયથી નિશાળે જતા; પરંતુ બહાનું કરીને સમુદ્ર કિનારે રખડવા ચાલ્યા જતા. જયારે જૈનશાળાનો અભ્યાસ તૈયાર કરવામાં ખૂબ જ રસ પડતો."

ખરેખર જૈનસમાજનું મહાભાગ્ય હતું કે શ્રી. પ્રાણને સ્કૂલ કરતાં જૈનશાળા વધુ વહાલી લાગી. ભાગ્યે જ આવો ક્રમ જોવા મળે છે. છોકરાઓને જૈનશાળા નિરસ લાગે છે. સ્કૂલના ભણતર માટે જ ધ્યાન દેવાય છે. માબાપ પણ જૈનશાળામાં હોશિયાર અને સ્કૂલમાં નબળા સંતાન હોય તો નાખૂશ રહે છે. શ્રી. પ્રાણની આવી સવળી અભ્યાસ વૃત્તિ થઈ તેમાં જ સૌરાષ્ટ્રનો સકલ જૈનસમાજ પાવન બન્યો, પુણ્યમય સંત મેળવી શક્યો.

બાળપણનો નિર્દોષ આનંદ લેતા સુખમય જીવનમાં માતા પિતાની છત્રછાયામાં શ્રી. પ્રાણ ચૌદ વર્ષના થયા. ખરેખર આકસ્મિક ઘટનાઓ જીવનનો ક્રમ ફેરવી નાખે છે. નિયતિ–ક્રમમાં કર્મના કાયદામાં તો બધું નક્કી જ થયું હોય છે. પરંતુ આપણને તે ઘટનાઓ વિકટ લાગે છે. શ્રી. પ્રાણના સુખસાગરમાં એક તોફાન આવ્યું. પંદરમું વર્ષ તેના બાલ્યભાવને પ્રૌઢતામાં મૂકે તેવી કારમી કથા લઈને આવ્યું. વિયોગનો પહાડ હલી ઊઠયો. આગળ ચાલીને એ જ ઘટના તેમના વૈરાગ્યનું બીજ બની ગઈ. શું શુભ અને શું અશુભ! ખરેખર વિધિને કોઈ નિશ્ચિત વિશેષણ નથી. જે એકને શુભ હોય છે તેજ બીજાને અશુભ નીવડે છે જયારે બીજાને અશુભ હોય તે અન્ય કોઈને શુભ નીવડે છે. गहना कर्मणा गतिः

કેળવણીમાં ચિત્ત ચોટતું જ નહિ. જૈનશાળાના જ્ઞાનમાં ખૂબ જ રસ આવવા માંડયો. જેના પરિણામે પહેલું ભણતર લગભગ અટકી જ પડયું. માતાપિતાના ભયથી નિશાળે જતા; પરંતુ બહાનું કરીને સમુદ્ર કિનારે રખડવા ચાલ્યા જતા. જ્યારે જૈનશાળાનો અભ્યાસ તૈયાર કરવામાં ખૂબ જ રસ પડતો."

ખરેખર જૈનસમાજનું મહાભાગ્ય હતું કે શ્રી. પ્રાણને સ્કૂલ કરતાં જૈનશાળા વધુ વહાલી લાગી. ભાગ્યે જ આવો ક્રમ જોવા મળે છે. છોકરાઓને જૈનશાળા નિરસ લાગે છે. સ્કૂલના ભણતર માટે જ ધ્યાન દેવાય છે. માબાપ પણ જૈનશાળામાં હોશિયાર અને સ્કૂલમાં નબળા સંતાન હોય તો નાખૂશ રહે છે. શ્રી. પ્રાણની આવી સવળી અભ્યાસ વૃત્તિ થઈ તેમાં જ સૌરાષ્ટ્રનો સકલ જૈનસમાજ પાવન બન્યો, પુણ્યમય સંત મેળવી શકયો.

બાળપણનો નિર્દોષ આનંદ લેતા સુખમય જીવનમાં માતાપિતાની છત્રછાયામાં શ્રી. પ્રાણ ચૌદ વર્ષના થયા. ખરેખર આકસ્મિક ઘટનાઓ જીવનનો ક્રમ ફેરવી નાખે છે. નિયતિ-ક્રમમાં કર્મના કાયદામાં તો બધું નક્કી જ થયું હોય છે. પરંતુ આપણને તે ઘટનાઓ વિકટ લાગે છે. શ્રી. પ્રાણના સુખસાગરમાં એક તોફાન આવ્યું. પંદરમું વર્ષ તેના બાલ્યભાવને પ્રૌઢતામાં મૂકે તેવી કારમી કથા લઈને આવ્યું. વિયોગનો પહાડ હલી ઊઠયો. આગળ ચાલીને એ જ ઘટના તેમના વૈરાગ્યનું બીજ બની ગઈ. શું શુભ અને શું અશુભ! ખરેખર વિધિને કોઈ નિશ્ચિત વિશેષણ નથી. જે એકને શુભ હોય છે તેજ બીજાને અશુભ નીવડે છે જ્યારે બીજાને અશુભ હોય તે અન્ય કોઈને શુભ નીવડે છે. गहना कर्मणा गतिः

શ્રી. પ્રાણના ફઈબાની દીકરી દેવકુંવર બહેને ઘરનો બોજો સંભાળી લીધો. બાળકોને કુંવરને બદલે હવે દેવકુંવરનો પ્યાર મળ્યો, પરંતુ માતુશ્રીની વેદના અને વિયોગ અસહ્ય હતાં. બાળકોની નિશાળ છૂટી ગઈ. માતુશ્રીને બેશુદ્ધ અવસ્થામાં જોઈને હૃદય ચીરાવા લાગ્યું. શ્રી. પ્રાણ થોડા દૂર જઈ રોઈ લેતા. કયારેક વળી બધા ભાંડરું ભેગા થઈ રોવા લાગતા. આ બધા અશ્રુપાતો પર કાળ કે કર્મને દયા નહતી. બધું અશાશ્વત અને અનિત્ય ભાસતું.

આખું વાતાવરણ ફેરવાઈ ગયું. ઉદાસીનતા અને વિયોગરૂપ શલ્ય હૃદયને કોતરી ખાવા લાગ્યા. માતુશ્રીની કાયામાં અશાંતિ વધવા લાગી. શરીર પર સોજા ચડી આવ્યા. શ્રી. કુંવરબાઈને લાગ્યું કે પોતે ચાર દિવસના મહેમાન છે. સતવાદી જીવોને આગાહી થઈ જ આવે છે. આજની રાત પ્રભુમય નામ જાપ કરતાં પૂરી કરી. સવાર થતાં શાંતિ વળી.

શ્રી. કેશવજીભાઈને પાસે બોલાવ્યા. છેલ્લી વિદાય માગી. જણાવ્યું કે ચાર દિવસની અંતિમ લીલા છે. પછી ચિર નિદ્રામાં પોઢી જઈશ. ભલામણ એટલી જ કે "બાળકોની વિશેષ સાર સંભાળ રાખશો. તેમનું જીવન સુધરે તેવું ધ્યાન રાખજો. ધર્મમાં જીવ રાખશો. સૌનું કલ્યાણ થાય તેમ ચાહું છું. વિશેષ શું કહું ?" આ શબ્દો સાંભળતા કેશવજીભાઈની ધીરજનો બંધ છૂટી ગયો. ખરું દાંપત્ય હોય ત્યાં વિયોગની વાત મૃત્યુથી પણ વધારે કાતિલ હોય છે. આંખોમાંથી આંસુ સરી પડયા. પોતાનું હૃદય હાથ રાખવું દુષ્કર બની ગયું.

શ્રી દેવીબહેન આગળ આવ્યા. મામાને ધીરજ દેતાં મામીને પણ ધીરજ આપી. કુંવરબાઈએ દેવીબહેનને કહ્યું. "બહેન! તું શાણી છો, તારા પર પૂરો વિશ્વાસ છે. આ બાળકો

શંકા હતી, તે શંકા સાચી પડવા લાગી. બરાબર ચોથે દિવસે શ્રી કુંવરબાઈના આત્માએ આ નશ્વર દેહ છોડી દીધો.

ઘરમાં કરુણ રૂદનનું સામ્રાજ્ય પથરાઈ ગયું. શ્રી પ્રાણનો આત્મા વિચારવમળમાં અટવાઈ ગયો. 'શું આજ સંસાર? પ્રેમ, લગ્ન અને પરિવાર તેનું આજ પરિણામ?' તીરની જેમ આ બધા સવાલો પ્રાણના કલેજાને વીંધવા લાગ્યા. જવાબ કંઈ જડતો ન હતો. કુંવરબાઈ! કુંવરબાઈ! એ મિથ્યા પોકારો મનને અકળાવી મૂકતા હતા.

દિવસ પછી દિવસ વ્યતીત થવા લાગ્યા. પ્રાણનો આત્મા હવે અભ્યાસ કરતા ચિંતનમાં વધારે ગરકાવ થઈ ગયો. બંદરકાંઠે રખડતા કે વૃક્ષ તળે બેસતા વિચારમંથન ચાલુ થતું. માતૃ વિયોગની કંઈક કળ વળે તે પહેલાં જ બીજો ધડાકો થયો. રહીસહી મોહાત્મક ભાવના ઉપર એક બીજો ફટકો પડ્યો. પ્રાણના મોહકાષ્ટને છેદવામાં આ વિયોગોએ કુહાડાનું કામ કર્યું.

શ્રી. કેશવજીભાઈ પોતાની સુલક્ષણા અર્ધાંગનાનો વિરહ સહી શક્યા નહિ. હૃદયમાં લાગેલું શલ્ય નીકળી શક્યું નહિ. કુંવરબાઈના વિયોગની કળ વળી જ નહિ. કુંવરબાઈનું જીવન અપાર ગુણ રાશિ સમ હતું. તેમના મૃત્યુથી દ્વિધા અસર થઈ. પુત્ર વૈરાગ્યવાન બન્યો જ્યારે પતિએ પરલોકની તૈયારી કરી. શૂન્ય ગૃહમાં કેશવજીભાઈને વાસ વસમો લાગ્યો.

હજુ છ મહિના જ થયા હતા. કુંવરબાઈ ભૂલવાને બદલે વધારે સ્મૃતિ પથમાં તરવરવા લાગ્યા. કેશવજીભાઈ પણ પરલોકવાસી થયા. બાળકો ઉપર કુકાળે એક વધારે પ્રહાર કર્યો. શ્રી. પ્રાણનો અંતરાત્મા ગાજી ઊઠ્યો. સત્યની શોધમાં અને જીવનની સમાધિમાં જ સુખનો માર્ગ જણાયો.

ત્રણ વાગે ઉપાશ્રય આવવા જણાવ્યું. 'હા' કહી આજ્ઞા શિરોધાર્ય કરી તરુણ જાણે ગુરુ પ્રેમમાં ડૂબી ગયો. મહારાજજી પધારી ગયા.

પ્રાણ દરવાજા તરફ જોઈજ રહ્યો; ગુરુદેવ નજરથી અદૃશ્ય થયા. શ્રી પ્રાણના હૃદયકોશમાં માતપિતાના વિયોગ અને ગુરુ-દેવના પુણ્યમય યોગથી વૈરાગ્યનું એક ઝરણું વહેવા માંડ્યું. વિરાટનું પ્રાગટ્ય થયું.

વિચારે દીલ હલકું ફૂલ બની ગયું. ઉમંગ ઊભરાતો હતો. 'ધન્ય ! ગુરુદેવ !'નો અંતિમ ધ્વનિ ઊઠતો હતો. અઢી વાગતા જ તૈયાર થઈ ગયા. ઘરથી બહાર પગ મૂકયો. કેમ જાણે સાચુ મહાભિનિષ્ક્રમણ હોય એ વખતે દક્ષિણ સ્વર ચાલતો હતો. ત્યાગ અને યોગનું મહા મુહૂર્ત હતું.

ઉપાશ્રયમાં શ્રી. પ્રાણ દાખલ થયા. ગુરુદેવના સાન્નિધ્યમાં શું શાંતિ! વદવું મુશ્કેલ છે. ગુરુદેવ પણ જાણે પ્યારા પ્રાણની પ્રતીક્ષામાં જ પરોવાયા હતા. પ્રાણના આવવાથી તેની સત્ય-વાદિતા પર ગુરુદેવને વિશ્વાસ આવ્યો. પોતાનાં જીવનની કરુણ કથા સંભળાવી. માતપિતાના વિયોગથી આવેલી ઉદ્‌વિગ્નતા અને અસાર સંસાર ઊપ્રત્યે પજેલી વિરક્તિનું વર્ણન કર્યું. કુટુંબ તથા પરિવારનો પરિચય આપ્યો. ગુરુદેવે આ છિન્ન-તૃષ્ણ શિષ્યને ઘણી વાતો પૂછી. અંતમાં પ્રાણે ગુરુદેવનાં ચરણોમાં રહી ધર્મ અભ્યાસ કરવાની ઇચ્છા બતાવી. પુનઃ પુનઃ એજ પ્રાર્થના કરી.

ગુરુદેવની આજ્ઞા મળી. દરરોજ અભ્યાસ માટે આવવાનું સૂચન થયું. અભ્યાસનો આરંભ થઈ ગયો. પ્રારંભનો અભ્યાસ જૈનશાળામાં થયો જ હતો. કર્મ-પ્રકૃતિ, ગુણ સ્થાનક વગેરે આગળના થોકડા સમાપ્ત કર્યા. ચાતુર્માસના દિવસો આનંદથી વિતવા લાગ્યા. નવું નવું જાણતા અનેરો આનંદ પ્રગટ થયો. વિયોગનું દુઃખ ભુલાવા લાગ્યું. કાર્તિકી પૂર્ણિમા પાસે આવી રહી હતી. મનમાં તરંગો ઊઠવા લાગ્યા. 'ચાતુર્માસ પછી શું ?'

શ્રી. હીરાચંદ શેઠ ઘરમાં આ વખતે બાળકોની સંભાળ રાખતા હતા. હીરાચંદભાઈ માતુશ્રીના મામા થાય. દેવી બહેન બાળકોને સાચવતા. મોટાભાઈ શ્રી. ભીમજીભાઈ પિતાના મૃત્યુ પછી લગભગ મુંબઈમાં જ રહેતા હતા. પ્રાણલાલે પોતાની ઇચ્છાનુસાર આજ્ઞા આપવા માટે હીરાચંદભાઈને સમજાવી પ્રસ્તાવ

મનના તાર ગુરુદેવ સાથે જોડાયા હતા. મન જવા માટે તલસી રહ્યું. ગુરુદેવનો જાણે આંતરિક સંદેશો મળ્યો. પૂ. જયચંદજી મ. તથા પૂ. માણેકચંદજી મ. શેષ કાળ માટે પુનઃ વેરાવળ પધાર્યા. ૧૬ દિવસની સ્થિરતા હતી. શ્રી. પ્રાણનું મન ગુરુસમાગમની આશાએ થનગની ઊઠયું. ઘણે દૂર સુધી સામે ગયા. શ્રી. ચરણોમાં ઢળી પડયા. ધર્મ, અભ્યાસ અને ગુરુ સંસર્ગની તીવ્ર અભિલાષા પ્રગટ કરી.

"માણેકચંદજી" પૂજ્ય શ્રી. પોતાની લાક્ષણિક શૈલીમાં બોલ્યા. "આ પ્રાણુલાલનું મન સંસારથી ઊઠી ગયું છે. ધાર્મિક અભ્યાસ કરવા ઝંખે છે. આનો કંઈક રસ્તો કરો. એક ભવ્ય આત્મા તરી જશે." તપસ્વીજી મૌન રહ્યા "હા, મહારાજ" આટલું જ બોલ્યા. કેમ જાણે ઊંડે તપાસ કરવાના વિચારમાં હોય!

જેટલા દિવસ ગુરુદેવો બીરાજ્યા; પ્રાણુલાલનું મન નાચવા લાગ્યું હતું. સંસારજીવનની જેલમાંથી નિકળવા તરફડી ઊઠયું હતું. હજુ ઘણી લાંબી પ્રતીક્ષા કરવાની હતી. તેને મન તો દીક્ષા કરતા ગુરુસમાગમની વધારે કીમત હતી. ૧૬ ઘડી જેવા ૧૬ દિવસ વહી ગયા. અતુલ ઉપદેશથી સકળ સમાજ પ્રભાવિત થયો. ચોમાસાના સ્થળે પહોંચવા ભેઠો બાંધી ત્યારે પ્રાણુલાલનું હૃદય ચીરાવા લાગ્યું. વિરહ અસહ્ય હતો. ગુરુદેવ સાથે જવા પ્રાણુલાલે વિનંતિ કરી. વેરાવળની સંસ્કૃત પાઠશાળામાં અભ્યાસ કરવા માટે ગુરુદેવે સલાહ આપી.

ગુરુદેવ પધારી ગયા. પ્રાણ ઉદાસ થઈ ગયા. અમૃત પાન અટકી ગયું. પુનઃ ગુરુદેવ પાસે જવા પ્રયાસ કર્યો. મોટાભાઈને પૂછ્યું "જો તમારી આજ્ઞા મળે તો હું જામનગર અથવા માંગરોળ જવા માંગુ છું." મોટાભાઈએ ઘસીને ના પાડી. શ્રી. પ્રાણને ઘણો જ આઘાત લાગ્યો. માંગરોળ ઘણું નજદીક હતું. એટલે રાહત રહેતી. એક વખત જરૂર જવા મળશે.

ઠાણા ૬ પાઠશાળાનો લાભ લઈ રહ્યા હતા. શ્રી. પ્રાણલાલ તેમના સ્વાધ્યાયી થઈ ગયા.

અત્યારે માંગરોળ તીર્થધામ બની રહ્યું હતું. પૂજ્ય શ્રી. ડુંગરસિંહજી મ. બાદ પૂ. શ્રી. દેવજી મ. પાંચ, પૂ. જયચંદજી મ. પાંચ, શ્રી તપસ્વીજી મ. ત્રણ ચોમાસા કર્યાં હતા. આ ધર્મપુરીમાં ગુરુદેવોના ચરણવાસી શ્રી. પ્રાણલાલ આનંદમગ્ન બની અભ્યાસ કરવા લાગ્યા.

ઉત્કર્ષ માટે લેવા ઘટતા નવા પગલાંઓ પણ ભરતા. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણ અલ્પ વયથી જ આ ક્રાંતિ તત્ત્વોમાં જોડાયા હતા. સાથે સાથે શાસ્ત્રોક્ત સૂક્ષ્મતાઓનું અધ્યયન કરવાની પણ તેને તક મળી રહેતી.

જૈનશાળા, શાસ્ત્રભંડાર, ગુરુકુળ અને વૈરાગ્યવાન ભાવ દીક્ષિતોને અધ્યયન કરવાની વ્યવસ્થા તે શ્રી. તપસ્વીજીની સમયાનુકૂળ ઊંડી સૂઝ હતી. આ તત્ત્વોને તેઓએ ફક્ત ઉપદેશમાં ન રાખ્યા પરંતુ ચરિતાર્થ કરી બતાવ્યા. આજે ગોંડલ સંપ્રદાય પાસે હસ્તલિખિત શાસ્ત્રનો જે મહાભંડાર છે, તે શ્રી. તપસ્વીજીના પુરુષાર્થનું ફળ છે.

સૌરાષ્ટ્રમાં ઠેરઠેર ચાલતી જૈનશાળા પદ્ધતિના પ્રણેતા શ્રી. તપસ્વીજી છે. તેઓ દ્વારા સંસ્થાપિત જેતપુર પાઠશાળામાં શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. એ વૈરાગ્ય અવસ્થામાં સારું એવું અધ્યયન કર્યું છે. જેતપુરની પાઠશાળા અને તે ભવ્ય ઇમારત પૂ. તપસ્વીજી મ. ની નરેશો પર પડતી છાપનો અમર કીર્તિસ્થંભ છે. તે પાઠશાળામાં ગુરુદેવ સાથે ભણેલા ઘણા સહાધ્યાયી વૈરાગ્યવંત બહેનો આગળ જતા સુપ્રસિદ્ધ સાધ્વીજીઓ તરીકે બહાર આવ્યા છે. જેતપુર પાઠશાળા એ સ્થા. જૈન સમાજની પરમ સેવા બજાવી ધર્મની રક્ષા કરવામાં મોટો ફાળો આપ્યો છે.

આટલું સૂક્ષ્મ તત્ત્વજ્ઞાન, ઘોર તપશ્ચર્યાનું અનુષ્ઠાન, નરેશો અને શ્રીમંતો ભક્તોના ગુરુ હોવા છતાં પૂ. તપસ્વીજી સાચા અર્થમાં લોકસંત હતા. સૌરાષ્ટ્રના ગામડે ગામડે તેમનો વિહાર થયો છે. તેમનો વિહાર એટલે ગામડાંઓમાં હરિજન મહેતરથી લઈ ખેડૂત, ક્ષત્રિય પ્રજા, કાઠી ગરાસિયા જાતિઓમાં દયાધર્મની ખેડ હતી.

સાથે સાથે ઘણા નાના મોટા દરબારો શ્રી. તપસ્વીજીના અનન્ય ભક્ત હતા. વડીયા નરેશ, બાવાવાળા, થાણા ગાલોલના

શ્રદ્ધાનાં ઊંડાં મૂળિયાં રોપી સમગ્ર ક્ષેત્રને ભક્તિથી રસમય બનાવ્યું.

તપસ્વીજી મહારાજ લઘુ વયથી જ ઉત્કટ જિજ્ઞાસુ હતા. દીક્ષા પછી ઘણા જ થોડા સમયમાં મારવાડ સુધી વિહાર કર્યો હતો. ખાસ વિદ્યાધ્યયન માટે જ તેઓ શ્રી. મારવાડ પધાર્યા હતા. ત્યાં ફકીરચંદજી મ. ના સંપ્રદાય સાથે તેમનો ઘનિષ્ઠ સંબંધ રહ્યો હતો. ત્યાંથી પાછા ફર્યા પછી તે અનુપમ શાસ્ત્ર, જ્ઞાન અને તપસ્યાનો વારસો સાથે લાવ્યા હતા. જે જ્ઞાનથી આપણા ચારિત્રનાયક અને બીજા મુનિગણ લાભાન્વિત થયા હતા.

ત્યારબાદ મુંબઈ જેવા ક્ષેત્રમાં ચાતુર્માસ માટે પધાર્યા હતા, જ્યારે તેમનો સીતારો ચમકતો હતો. મુંબઈમાં ઊંડો પ્રભાવ પાડી ત્યાંથી પુનઃ સૌરાષ્ટ્ર પ્રત્યે પ્રયાણ કર્યું. જોકે આ યાત્રામાં આપણા ચારિત્રનાયક સાથે ન હતા; પરંતુ સૌરાષ્ટ્રમાં પાછળથી તેઓએ આ આખી વિહારયાત્રાની કડી મેળવી હતી. પૂ. પ્રાણલાલજી મ. ઐતિહાસિક દૃષ્ટિ પણ ધરાવતા હતા. સંપ્રદાયનો સુવર્ણમય ઇતિહાસ રચાય એમ પણ ઇચ્છતા હતા.

પૂ. તપસ્વી મ. ના જીવન સાથે સેંકડો ચમત્કારી પ્રસંગો પણ જડાયા છે. તે વસ્તુ તેમના પ્રત્યેની સાધારણ જનતાની અગાધ શ્રદ્ધા પ્રગટ કરે છે. કોઈ પણ મહાપુરુષ જ્યારે લોક હૃદય જીતે છે, ત્યારે જ તેમના જીવન સાથે આ ચમત્કાર ઘટનાઓ જોડાય છે. આવા મહાન તપસ્વી પુરુષોને વિશ્વના માનવોની અનાયાસ સુધરતી સમસ્યાનો યશ મળે જ છે. તેમની તપશ્ચર્યા જ એવી હોય છે, કે તેઓ જ્યાં જાય અને જે કંઈ કહે કે કરે તેને કુદરત અનુકૂળ જ થાય છે. પીડિતજનોને રાહત મળે છે અને એક ચમત્કારિક કથા સર્જાય છે.

પ્રત્યેની ભક્તિ કેવી હોય! અને દેહને ખોળિયાની જેમ ઉતારી ફેંકનારા સંતો કેવા હોય!"

આ સમયે આપણા ચારિત્રનાયક ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણજીવન મહારાજે પૂરો ભાગ ભજવ્યો હતો. જનતાને મંગળ ઉપદેશ આપી તૃપ્ત કરી હતી. તેમનું યૌવન, રૂપમાધુરી અને કંઠની મોહિનીથી ભાવના સરોવર છલકતા હતા.

તપસ્વીજીની તે મહાજ્યોતને ગુરુદેવે પોતાના અંતઃકરણમાં ધારણ કરી લીધી હતી. તે મહાજ્યોત જાણે હવે બીજું જ રૂપ ધારણ કરીને પ્રગટ થવા મથતી હતી. જાણે શ્રી. પ્રાણના દેહદેવળમાં તે જ્યોત સમાઈ ગઈ હતી. જોનાર કહે છે કે શ્રી. માણેકચંદજી તપસ્વીજી મહારાજનો પ્રાણ વિલય થતાં શ્રી. પ્રાણના મુખ ઉપર તેજની એક નવી જ આભા ચમકવા લાગી.

જાણે તે જ્યોતના પૂ ગુરુદેવ જ સાચા ઉત્તરાધિકારી હતા. જાણે તે જ્યોત વિશાળ પ્રમાણમાં સૌરાષ્ટ્રમાં અજવાળા પાથરવાની હતી. જાણે ગુરુ પ્રાણ મહા સમર્થ બની નવા રંગે રંગોળીઓ પુરવાના હતા. તેવી આ મશાલને હાથમાં ધારી પોતાની નવી કૂચ શરૂ કરી. સંવત ૧૯૭૯માં તપસ્વીજીના પ્રાણ જાણે પ્રાણના પ્રાણ બની ગયા.

શબ્દો હતા; આ તરુણ ગોંડલ સંપ્રદાયમાં દીપક સમાન દીક્ષા લઈને પ્રકાશી ઊઠશે.'

શુભ નક્ષત્ર જોઈને પ્રાણુલાલભાઈના અભ્યાસનો પ્રારંભ થયો. પાઠશાળાના આ એક તેજસ્વી છાત્ર હતા. કુમારી જયા બેન પણ પ્રાણુલાલ જેવા જ પ્રજ્ઞાવાળા હતા. અધ્યયનની સ્પર્ધા ચાલી રહી. વિરકત અને જ્ઞાનપિપાસુ વિદ્યાર્થીઓને નિહાળી શ્રાવક શ્રાવિકાઓ પ્રસન્ન થતા હતા. શાસ્ત્રીજીને પણ અનેરો આનંદ આવતો હતો. પાઠશાળાના સમય ઉપરાંત પૂ. તપસ્વી-જીનાં ચરણોમાં પ્રતિદિન શાસ્ત્ર, અભ્યાસ અને પ્રશ્નોત્તરી ચાલતા હતા.

શ્રી. પ્રાણુલાલનો વધતો જતો અભ્યાસ, સાથે મીઠાશ, નમ્રતા, સરળતા, વૈરાગ્ય, જિજ્ઞાસા આદિ ગુણો ભાગ્યવાન સંતના પૂર્વબોધક લક્ષણો હતા. ગોંડલ ગચ્છનો સિતારો ચમકશે તેવી આશા બંધાતી હતી. ચાતુર્માસ જેટલા ટૂંક સમયમાં સારું એવું જ્ઞાન ઉપાર્જ્ક કરી લીધું. શાસ્ત્રની ગાથાઓનો સ્વાધ્યાય અવિકલ ભાવથી શ્રી. પ્રાણુના મુખથી ઝરવા લાગ્યો. ગુરુદેવ અને શ્રાવક સમાજ અતિ સંતુષ્ટ હતા. માંગરોળ શ્રી. સંઘમાં ધર્મની અને અભ્યાસી વૃન્દની વાહવાહ બોલાણી.

પૂ. ગુરુદેવો ચાતુર્માસ પૂરું થતાં માંગરોળથી પધારી ગયા. વિદ્યાર્થીઓનું ધર્મજ્ઞાન પાઠશાળા દ્વારા ચાલુ જ રહ્યું. સંસ્કૃત અભ્યાસ વધવાથી શબ્દોના રહસ્ય સમજવામાં વિદ્યાર્થીઓને નવો જ પ્રકાશ મળવા લાગ્યો. સમાજના દરેક વિભાગમાં પ્રતિરોધક બળો હોય છે. નાસમજ અને ટૂંકી દૃષ્ટિવાળા મનુષ્યો ઘણી વખત વિરોધી તત્ત્વોના શિકાર બની જાય છે. ઘણી વખત વિરોધી તત્ત્વો પાછળ શકિતશાળી હાથ કામ કરવા માંડે છે ત્યારે સાધારણ બુદ્ધિના માણુસો તેમાં હોમાય છે અને કુપ્રવૃત્તિના હથિયાર બની જાય છે.

કિશોરોની સંસ્કૃત વાણી સાંભળી ત્યારે વિદ્યા ઉપાસનાની મહત્તા સ્વીકારી. સંસ્કૃત વિદ્યાલયો ઠેર ઠેર હોવા જોઈએ તેમ લાગ્યું. સાથે સાથે આ મુનીશ્વરોના સમાગમથી થતું લોક-કલ્યાણ પણ તેઓ નિહાળી શકયા. દરબારશ્રીએ પીઠડીયા ચોમાસા માટે આગ્રહ કર્યો. પીઠડીયા જેતપુરથી ચાર માઈલ દૂર છે. પીઠડીયા દરબાર ખૂબ ઊંડો રસ લઈ રહ્યા હતા, જયારે ભરી સભામાં આ નરેશો દ્વારા હાર્દિક વિનંતિ થઈ ત્યારે મુનિહૃદય પણ ભકિતને વશીભૂત થયા. એક બાજુ જેતપુર શ્રીસંઘની ખૂબ જ ભાવપૂર્વકની વિનંતિ તો હતી જ. દરબાર મંડળી અને જનતામાં ઊંડું આકર્ષણ જન્માવનાર આપણા ચારિત્રનાયક વૈરાગી પ્રાણલાલ પણ હતા.

પૂ. શ્રી જયચંદજી મ. નું ચાતુર્માસ જેતપુરમાં થયું. શ્રી તપસ્વીજી મ. નું ચોમાસુ પીઠડીયા થયું. બંને વર્ગને સંતોષ આપવામાં આવ્યો. જેતપુર ચોમાસા દરમ્યાન શ્રી. પ્રાણનો અભ્યાસ ખૂબ જ આગળ વધતો રહ્યો. તેઓ ગુરુદેવોની સેવામાં રહેવા લાગ્યા. માંગરોળ પાઠશાળા વિઘ્ન સંતોષીઓના પ્રયાસથી મંદ પડી ગઈ; જયારે જેતપુરમાં વિશાળ પાયા પર પાઠશાળા સ્થાપવાનાં ચક્રો ગતિમાન થયાં. ખરેખર સદ્ભાવથી ઉદયમાન થયેલી વસ્તુ રોકાઈ શકાતી નથી.

પૂ. તપસ્વીજી મ.ના પ્રભાવથી લક્ષ્મણવાળા દરબારે ભાદર કાંઠેનો દરબારગઢ પાઠશાળા માટે સમર્પણ કર્યો. શ્રી તપસ્વીજીના નામની,શાસનની અને ભકિતની ઘણી જ પ્રભાવના થઇ. ભણનારના મન વધારે ઉત્સાહી બન્યા. આજ અરસામાં પૂ. જયચંદજી મ. એ ૩૫ ઉપવાસની તપશ્ચર્યા કરી.બંને ભાઈઓ સૂર્યચંદ્ર સમ પ્રકાશવા લાગ્યા. શ્રી.પ્રાણના અધ્યયનને ખૂબ જ વેગ મળ્યો. ગુરુદેવોના વિસ્તૃત પ્રભાવથી તેઓ વધારે શ્રદ્ધા-ન્વિત થયા.

દાર લોકોનું જૂથ આગળ આવ્યું હતું. જેમ જેમ વિરોધ પક્ષ પ્રપંચ કરી બાધા કરવા લાગ્યો તેમ તેમ જ્ઞાન ઉપાસક પક્ષનું સંગઠન વધારે મજબૂત બની ગયું. જેતપુર પાઠશાળાને વ્યવસ્થિત રૂપ આપી ત્યાં પણ શાસ્ત્રભંડાર શરૂ થયો. શ્રી. પ્રાણલાલને તો પક્ષ કરતા આ પ્રવૃત્તિમાં વધારે રસ હતો. તે ખૂબ જ લાભ ઉઠાવતા.

સં. ૧૯૭૫નું ચાતુર્માસ ગોંડલમાં થયું. શ્રી. પ્રાણભાઈ દીક્ષાના ઉમેદવાર તરીકે શાસ્ત્રીય અભ્યાસ કરીને તૈયાર થઈ ચૂકયા હતા. વૈરાગી અવસ્થામાં જ તેમના મુખમાં સરસ્વતીનો વાસ હતો. તેઓ સ્વાધ્યાયમાં નિરત હતા. અપ્રમત ભાવે અધ્યયનશીલ બનીને પાઠ સાંગોપાંગ તૈયાર કરતા.

તેમની વિશેષ રુચિ, આગમ, સાહિત્ય, અલ્પાંશે વ્યાકરણ, કથા સાહિત્ય, મહાકાવ્ય, શાસ્ત્રગ્રંથો, તદુપરાંત સંગીત, ભજન, એ લોકસાહિત્યમાં હતી. ગુરુ પરંપરાથી ચાલતી રીતિ પ્રમાણે અભ્યાસ કરાવવામાં આવતો હતો. થોકડા અને શાસ્ત્રો પૂરા કંઠસ્થ કરવાની પ્રણાલી હતી. આગમોના ટબા (અર્થ) સાથે ગાથાઓ કંઠસ્થ કરવામાં આવતી. શ્રી. પ્રાણ આ રીતે તૈયાર થયા. ૪૦ થી ૫૦ થોકડા, દશવૈકાલિક, ઉત્તરાધ્યયન, નંદી, આચારંગ, સૂયગડાંગ આદિ શાસ્ત્રો કંઠસ્થ કર્યા. તેમના વિવેચન સહિત અર્થની ધારણા કરી. ભકતામર આદિ સુપ્રસિદ્ધ સ્તોત્રો અને ૪૦૦થી ૫૦૦ ભજનો શ્રી. પ્રાણે કંઠસ્થ કર્યા. સંસ્કૃત સાહિત્ય અને ગુજરાતી સાહિત્યના ગ્રંથોનું અધ્યયન કર્યું. સંપૂર્ણ રામરસ કંઠસ્થ કરી તેના ઉપર વિસ્તૃત ભાવાર્થ તૈયાર કર્યો. ઘણી જાતના રાસગ્રંથો લગભગ વાંચીને તૈયાર કર્યા.

આટલી નાની ઉંમરમાં આટલો અભ્યાસ કરી લેવાથી સૌ પર ઊંડો પ્રભાવ પડવા લાગ્યો. યુવાન અવસ્થાને અનુકૂળ

દીક્ષાની તૈયારી

૧૬

પૂ. જયચંદજી મહારાજ આનંદસાગરમાં સ્નાન કરી રહ્યા હતા. સારો એવો સાધુ સમુદાય હોવા છતાં, એક મોટી ખોટ હતી. તેની પૂર્તિ થવાનું મુહૂર્ત આવી રહ્યું. પ્રાણ મહાપ્રાણ બનવાને યોગ્ય બની ગયા હતા. ભક્તોના હૃદય જે ઝંખી રહ્યા હતા, તે બની રહ્યું હતું. શ્રી. પ્રાણલાલે વૈરાગ્યની ભૂમિમાં પ્રવેશ કર્યો. રોમહર્ષ દૃશ્ય બની ગયું. સૌનો પ્યાર તેમના ઉપર ઊતર્યો. શ્રી. જય–માણેક જોડીના ભક્ત ગણોનો વિશાળ સમુદાય નિર્માણ થઈ ચૂક્યો હતો. સાવર–કુંડલા, ધારી, બગસરા, વેરાવળ બીલખા, જુનાગઢ, જેતપુર, મેંદરડા, ગોંડલ, જામનગર, કાલાવડ, સમુદ્રતટપરનું દીવ બંદર ઈત્યાદિ ક્ષેત્રોમાં પૂજ્યશ્રીના નામનો ડંકો વાગતો હતો. ખાસ પ્રભાવ પડેલા ક્ષેત્રો હતા.

ત્યાંના નરનારીઓ ગુરુદેવ પ્રત્યે ઘેરી લાગણી ધરાવતા. જ્યારે જ્યારે દર્શન કરવા આવતા ત્યારે ગુરુદેવના પટ્ટધર શિષ્યની ચર્ચા કરતા. શાસન પ્રભાવક ગાદીધર શિષ્યની પ્રાપ્તિ થાય, તે અભિલાષા દર્શાવતા. જ્યારથી શ્રી. પ્રાણલાલ વૈરાગીરૂપે ગુરુચરણે આવ્યા. ત્યારથી આ બધાં ક્ષેત્રોના શ્રાવક શ્રાવિકાઓના હૃદયમાં હર્ષ વ્યાપ્ત થયો. જેમ જેમ તરુણ પ્રાણની પ્રશંસાના તરંગો ઉછળવા લાગ્યા, તેમ તેમ ભક્તોના હૃદયો પણ ઉછળવા લાગ્યા. જાણે યોગ્ય કળાધર આખા વાતાવરણને કળામય કરી રહ્યો હતો. સૌની ચર્ચામાં શ્રી. પ્રાણનું નામ પ્રધાન બની ગયું. શ્રી. પ્રાણ ધર્મભૂમિના ઉદયમાન અભિનેતા બની રહ્યા. આગળ વધીને મહાનેતાનું પદ શોભાવવાના હોય નહિ કે!

દેવ શ્રી. જયચંદજી મ. ના શ્રી. ચરણોમાં દરેક સંઘ પ્રાણભાઈની દીક્ષા પોતાના આંગણે આપવા માટે પ્રસ્તાવ મૂકી રહ્યો હતો.

બગસરા મુકામે શ્રીસંઘની બેઠક થઈ. અગ્રેસર ભાઈઓ ઉત્સાહમાં હતા. " ભાઈઓ ! પ્રાણભાઈને અહીં જ દીક્ષા અપાય, એવી અમારી માગણી છે. બોલો, તમારી સૌની તૈયારી છે ? કર્મઠ ભાઈઓએ શ્રીસંઘ સમક્ષ પ્રશ્નાત્મક પ્રસ્તાવ મૂકયો. એકી અવાજે સૌનો ઉત્તર ફરી વળ્યો. જરૂર, દીક્ષા અહીં જ થવી જોઈએ. શું બગસરાને કાંઈ લાભેય નહિ મળે ? " બગસરાના શ્રાવકોએ પડકાર કર્યો. બગસરા પણ એક વીર ક્ષેત્ર જ છે.' 'અમે તન, મન, ધન ખર્ચવા તૈયાર છીએ.' ઉદારતાની હેલી ચડી હતી. કોઈપણ હિસાબે બગસરાને લાભ મેળવવાની તમન્ના હતી.

બગસરાની ભાવનાના પડઘા ગુરુદેવ સુધી પહોંચતા હતા. ગુરુદેવ ગોંડલ બીરાજમાન હતા. એક દિવસ વ્યાખ્યાનના સમયે બગસરાથી મોટી સંખ્યામાં માતબાર શ્રાવકો પૂ. શ્રીના ચરણોમાં પહોંચી ગયા. પૂ. ગુરુદેવે બગસરાનું પાણી જાણે માપતા હોય તેમ ઘણા સવાલ પૂછયા. બગસરાના મજબૂત મનોબળ આગળ તે પ્રશ્નો "હા" ના ઉત્તરમાં વિલીન થઈ ગયા. છેવટે બગસરાનું નામ જાહેર થયું. બગસરાના શ્રાવકોના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. ખુશખુશ થઈ ગયા. સાથે શરત હતી કે પ્રાણલાલને આજ્ઞા મળ્યા પછી બધું નક્કી થાય. બગસરા શ્રી. સંઘને હડાળા દરબાર શ્રી. વાસુરવાળાનો ટેકો પણ હતો.

હવે આજ્ઞા માટે જોરદાર પ્રયત્ન કરવાનો હતો. શ્રી. ભીમજીભાઈ દીક્ષાના હિમાયતી ન હતા. ભીમજીભાઈની આડખીલ સૌને ખટકવા લાગી હતી. 'હવે શું બાકી છે ? કંઈ પરીક્ષા કરવાની છે ? શા માટે રોકે છે ?" ના સવાલો જ ઊભા થતા.

તેટલો વેગ આવી જતો. સંતોના દર્શન, વ્યાખ્યાન, વાણી અને દીક્ષાઉત્સવ જોવાનો લાભ લેવા માટે અપૂર્વ ઘડી હતી.

બગસરામાં દીક્ષાઉત્સવની આંધી ચડી હતી. પ્રાણભાઈના ગુણોથી અને પૂજ્યશ્રીના પ્રભાવથી સૌ ગદગદ હતા. ભવ્ય મંડપ અને મનોહર દીક્ષા નગરના તોરણ, ધ્વજાપતાકા દરવાજા ઇત્યાદિ સુશોભન માટે સમિતિઓ રચાઈ ગઈ હતી. સારી મીઠાઈઓના નામ લેવાતા હતા. બગસરાના કંદોઈ કળાબાજ હતા. જીભના રસિયાઓને માટે પણ એક તક હતી. તેઓ મિષ્ટાન ભોજનની વાત કાન દઈ સાંભળતા.

નગરશેઠ શ્રી. રામશ્રીપાળનો પરિવાર, શ્રી નરભેરામ દેવચંદ શ્રી. ભીમજી ડાહ્યાભાઈ, લાલજી અમીચંદ, કામદાર શ્રી. દેવચંદ ભાઈ ઝાટકીઆ મજપાળભાઈ, મડીયા માણેકચંદભાઈ મડીયા ડોસાભાઈ, ઝાટકીઆ દયાળજીભાઈ ઇત્યાદિ અગ્રેસર માતબર શ્રાવકો શ્રી સંઘની સેવા બજાવવા પ્રતિપળ તત્પર હતા. તેઓના મનમાં ઉત્સાહની સરિતા વહેતી થઈ હતી. અનેરો આનંદ ઉત્સવ હતો.

ગુરુદેવોના આગમનનું ભવ્ય સ્વાગત કરવામાં આવ્યું. હજારો કંઠથી ગુરુદેવની જય બોલવા લાગી. શ્રી. વૈરાગી પ્રાણ ભાઈને વધાવવામાં આવ્યા. તેમની પણ ભાવપૂર્વક પધરામણી થઈ. દીક્ષાના આ તેજસ્વી ઉમેદવારને જોઈને દીક્ષાઉત્સવની ભાવનામાં બમણો વેગ આવી ગયો. અત્યારે ગુરુદેવના લાડથી શ્રી. પ્રાણભાઈ ઉત્તમ વેષભૂષા પહેરતા હતા. એક રાજકુમારની છટાથી તે શોભી ઊઠતા હતા. ભાવપ્રધાન શ્રાવિક વર્ગમાં તેમના પ્રત્યે સ્નેહની સરિતા વહી રહી હતી.

ગામે ગામ શ્રીસંઘો તરફથી બગસરા શ્રીસંઘને સહયોગ અને સહકાર માટે સામેથી પૂછાણ થતું હતું. બગસરાના ભક્તિ નિપુણ ભાઈઓ પાછીપાની કરે તેમ ન હતા. શ્રી. પ્રાણલાલજી

મહાભિનિષ્ક્રમણ

૧૭

પૂજ્યશ્રીએ વ્યાખ્યાન સભામાં જાહેર કર્યું કે "પ્રાણલાલને અહીં દીક્ષા આપવાનો અમે નિર્ધાર કર્યો છે. તે માટે બગસરા શ્રીસંઘની આજ્ઞા લેવામાં આવે છે. સૌ ભાઈબહેનો સંમત છે કે?" વિધિસર શ્રી સંઘને પૂછતાં ગુરુદેવનો હર્ષ છલકાતો હતો. એજ વખતે નગરશેઠ ઊભા થયા, "પૂજ્ય ગુરુદેવના ચરણમાં વંદન કરી અમે જણાવીએ છીએ કે અમે પૂરેપૂરા સંમત છીએ." બસ, આટલા શબ્દો હજુ શેઠશ્રીના મુખમાંથી નીકળતા હતા ત્યાં તો આખી સભામાં ભગવાન મહાવીર સ્વામીનો જયનાદ થવા લાગ્યો. વાતાવરણ ગાજી ઊઠ્યું. સાથે ગુરુદેવનો પણ જયકાર બોલાણો. સૌની નસોમાં ઉત્સાહનું રક્ત ફરવા માંડ્યું.

તેજ દિવસે દીક્ષા મુહૂર્ત અને બીજા મુહૂર્તના સમય માટે બેઠક મળી. તિથિ, વાર, નક્ષત્ર, યોગકરણ ઇત્યાદિના જ્ઞાતા પૂ. તપસ્વીજી મ. જે સમય ફરમાવે તે સૌને મંજૂર હતો. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવ મંગળપૂર્વક દીક્ષા આપવાનો શ્રીસંઘનો આગ્રહ હતો. બધું કાર્ય માંગલિક રીતે મંગળ સમયમાં મંગળભાવ અને મંગળ રસે થવું જોઈએ એમ સૌના મનની ધારણા હતી. સં. ૧૯૭૬ના ફાગણ વદ ૬ ગુરૂવારના ચડતે પહોરે દીક્ષા આપવાનું મુહૂર્ત આવ્યું. સમય નિશ્ચિત થતાં મંગળ ગીતો ગવાયાં. સૌને મીઠાઈ વહેંચવામાં આવી. વ્યાખ્યાનમાં પણ મુહૂર્ત જાહેર કરવામાં આવ્યું. તે દિવસે પ્રભાવના વિશેષ ભાવથી અપાણી.

લાગી. પોતાના ઘેર જમવાનું કહી સૌ યથાશક્તિ સમાદાર કરવા લાગ્યા. ભકત અને મધુર હૃદય પ્રાણભાઈ પર વારી જવા લાગ્યા. તેમના મહાત્યાગ સાથે કદમ મેળવવાનું ક્યાંથી શક્ય હોય?

વ્યાખ્યાનમાં મંડપ મુહૂર્તની જાહેરાત થતાં હજારો કંઠથી જયનાદ પ્રતિધ્વનિત થયા. બગસરા સંઘ તરફથી ભવ્ય પત્રિકા પ્રકાશિત થઈ, ગામેગામ પહોંચી ગઈ, મહેમાનોનો ધોધ વહેવા લાગ્યો હતો. આજે મંડપ મુહૂર્તમાં બે થી ત્રણ હજાર અતિથિ ગણ આવી ગયો હતો. સ્વયંસેવકોની અનુપમ વ્યવસ્થા ગોઠવાઈ ગઈ હતી. ગામવાર ઉતારાઓ અને આવશ્યકતાઓની વહેંચણી કરી બગસરા શ્રી સંઘે યજમાન ભાવનું ખમીર દર્શાવ્યું હતું. આવતા મહેમાનો ખુશ ખુશ થતા હતા.

શ્રી. પ્રાણભાઈના હાથે મીંઢોળ બાંધવામાં આવ્યું. ભગવતી દીક્ષાકુમારીની કલ્પના મૂર્તિમંત કરવામાં આવી. વાજા વાગી ઊઠયા. બેન્ડ અને ત્રાંસાઓની ગર્જનાથી બગસરામાં અભિનવ કાર્યનો પડઘો પડયો. હજારો લોકોના જૂથમાં શ્રી. પ્રાણ- વીંટળાઈ ગયા. નવા નવા અણમોલ વસ્ત્રો પહેરી નવાંગનાઓ પ્રાણના ભાલમાં તિલક કરવા અધીરી બની ગઈ હતી. કુમારીકાઓ શ્રી. પ્રાણના ત્યાગથી પ્રભાવિત થઈ ઉત્સવના આકાશમાં પતંગિયા જેમ તરવરાટ કરી રહી. ગંભીર અને પ્રૌઢ બહેનો પોતાનું સ્થાન છોડવા જરાપણ ઇચ્છતી ન હતી.

માણેકસ્થંભ રોપાયો. માળા અર્પણ થઈ. શ્રી. પ્રાણે અંગરખું ધારણ કર્યું હતું. મસ્તક પર ભરત ભરેલી ટોપીમાંથી તેના કાળા વાળની લટોઓ બહાર ડોકિયા કરી રહી હતી. હીરકોરી ધોતિયું અને હાથમાં શુકનવંતુ શ્રીફળ પ્રાણને દેવદૂત જેવા બનાવી દેતા હતા. વૈરાગ્યમય ગીતોની હેલી ચડી હતી, "આત્માનો ઘાટ ઘડાવજે સંયમી શૂરા" ની સ્વર

મધાન બની ગઈ. લાવણ્યની વૃષ્ટિ થઈ રહી. પ્રાણ ગુરુને વંદના કરીને ચાલ્યા. પ્રાણને ત્યાં પહોંચાડી ભોજનગૃહે સૌને જવાનું હતું. સંઘ જમણ સાથે જ હતું. રસોડા બંધ હતા. બહેનો રસોઈની ચિંતાથી મુક્ત હતી.

ફુલેકું ફેરવવા ઘોડાગાડી તૈયાર થઈ રહી હતી. સમગ્ર બગસરા શોભાયમાન બની ગયું હતું. શેરીએ શેરીએ ધજા પતાકા ફરકતા હતા. મોટા મોટા દરવાજાઓ ઊભા કરવામાં આવ્યા હતા. ઉપર જ્ઞાનસૂત્રો લટકતા હતા. પ્રવચન મંડપથી લઈને દીક્ષામંડપ સુધીનો માર્ગ સુશોભનથી શૃંગાર સજી ભાગ્યશાળી થવાની રાહ જોઈ રહ્યો હતો. ભોજનાલય મીઠી સુગંધથી મહેકતું હતું. ભોજનમાં જાણે કુદરતી જ રસાસ્વાદ વધી ગયો હતો. બધું રસમય લાગતું હતું. સમાજ આખો રસમાં તરંગિત થઈ રહ્યો હતો.

એક વાગતા તો ફુલેકાગૃહે મેદની જમા થવા લાગી. ત્યાગ વરણાંગી શ્રી. પ્રાણ સૌની નજરનો સીતારો હતો. ઘણી જ ધામ-ધૂમથી ફુલેકું ચડયું. ગીતોની રમઝટ જામી. યુવતી ગણ આજે ઉછરંગ વ્યક્ત કરી પોતાના યૌવનને જાણે સાર્થક કરતી હતી. તરુણો અને યુવાનોને જોમ દેખાડવાનો જાણે યોગ મળ્યો હતો. અનુભવી અને વડીલ નરનારીઓને પોતાનું શાણપણ દાખવવાની તક લાધી હતી. ભકતજનોને ત્યાગ વૈરાગ્યના દર્શન માત્રથી પાવન થવાની અભિલાષા ઉદ્‌ભવતી હતી.

શહેરની ગલીઓમાં ફુલેકું ફરવા લાગ્યું. ઠેરઠેર મીઠા પાણીનાં પીણાંઓ ગોઠવવામાં આવ્યાં હતાં. માણસોની લાંબી હારમાળાઓ સુંદર દેખાતી હતી. સર્વત્ર શાસન પ્રભાવના થઈ રહી. ઉપાશ્રય આગળથી ફુલેકાની ગાડી પસાર થઈ ત્યારે ગુરુદેવોના દર્શન અને માંગલિક શ્રવણ માટે ભાવ દીક્ષિત ઉપાશ્રયમાં પધાર્યા. ગુરુવર્યોના જયકારથી કાનના પડદા ઊઘડી.

સૂત્રો આલેખી રહ્યા હતા. આખો મંડપ અને દીક્ષાનગર પતાકાઓની સમશ્રેણીમાં રહેલી પંક્તિઓ વડે સરલતાનો બોધ આપી રહ્યા હતા.

શ્રી. બગસરા દરબાર વાજસુરવાળાનો આ બગીચો આજે કોઈ વિદેહ ક્ષેત્રના ઉપવન જેવો નંદનકારી બની મરકતો હતો. ચારે તરફ સ્વયંસેવકો ગોઠવાઈને દીક્ષાનગરની રક્ષા કરી રહ્યા હતા. દીક્ષાર્થી માટેની રાવટીઓ આધ્યાત્મ ગૂઢતાના પ્રતિબિંબ સમી જાણે ઘૂમટો વાળીને બેઠી હતી. ધન્ય છે તે બગસરાના દીક્ષા વનને જ્યાં ચારિત્ર આત્માઓની ચરણરજ પડવાથી પાવન બની જવાનું હતું.

ફાગણ વદિ ૬ નું પ્રભાત ઊગ્યું. ગુરૂતાનો બોધક ગુરૂવાર ઉદયમાન થયો. પ્રભાત ઊગ્યા પહેલાં જ શ્રીસંઘનું પ્રભાત ઊગી ચૂક્યું હતું. સમગ્ર સમાજમાં મોટી હલચલ થઈ રહી હતી. રાતથી જ ઘણાખરા ભાઈઓ પ્રવૃત્તિશીલ હતા. ભક્તોના હૈયા દર્શનાતુર થઈ રહ્યાં હતાં. દીક્ષાનો ભવ્ય વરઘોડો અને શ્રી. પ્રાણની ભગવતી દીક્ષા જોવાના તેમને કોડ હતા. ચક્ષુસ્વયં વહેલી સવારથી જાગૃત થઈ ગઈ હતી.

બેન્ડવાળી પાર્ટીને ઘણી જ વહેલી સવારે આવવાની તાકીદ હતી. એક સરખી વેશભૂષામાં સજ્જ થઈ વાજિંત્રધરો મંડપ દ્વાર આગળ આવી ગયા હતા. થોડી જ વારમાં ધડૂમ્! ધડૂમ્! અવાજો ઊઠવા લાગ્યા. બાળકો અને બાલિકાઓ નવાં નવાં વસ્ત્રો પહેરીને તૈયાર થઈ ગયા. જાણે સૌ માંડવા તરફ દોડવા લાગ્યા. ઘરની બધી પ્રવૃતિઓ ગૃહિણીઓએ સંકેલી લીધી હતી. આવશ્યક કર્મો પતાવી તેઓ જલદી જલદી તૈયાર થઈ રહી હતી. નવી નવી વેશભૂષા અને આભૂષણો પહેરવાનું જ આજે મુખ્ય કામ બની ગયું. વહાલસોયો પરિવાર એક જ લાડલાના લગ્ન વખતે જે રંગરાગમાં હોય તેવો જ ભાવ

શ્રી સંઘના શેઠીઆઓ, અગ્રેસર ભાઈઓ, વડીલો, પ્રૌઢો અને ક્રિયાપાત્ર શ્રાવકો પૂજ્યવર પાસે પ્રાતઃકાળથી આવી ગયા હતા. દીક્ષા માટેની સકળ સામગ્રી તૈયાર છે કે નહિ તેનું નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું. બધી રીતે તેઓ સંતુષ્ટ દેખાતા હતા. ગુરુદેવોને દીક્ષાનગરમાં આગળથી જ પધારી જવાની સંપૂર્ણ વ્યવસ્થા કરી લેવામાં આવી હતી. પ્રાણને આજે ગુરુદેવોનું ખૂબ જ સામીપ્ય લાગી રહ્યું હતું. ગુરુદેવોએ આવશ્યક સૂચનાઓ આપી. પ્રાણ સ્વતઃ ચતુર તો હતા જ. શિક્ષા મળવાથી વિશેષ જાગૃત બન્યા.

શ્રાવક શ્રાવિકાઓનાં ટોળેટોળાં ઊભરાતાં જતાં હતાં. ઉતારાઓ ચીકાર ભરાઈ ગયા હતા. અવિરત ભાવથી જનપ્રવાહ આવી રહ્યો હતો. વેરાવળ શ્રી સંઘના જવાબદાર શ્રાવકો સૌના વધારે સન્માન્ય બન્યા હતા. તેઓની વેશભુષા પણ વારસાગત શ્રીમંતાઈને દર્શાવી રહી હતી. બાળકો, સ્ત્રીઓ, યુવાનો, તરુણો, યુવતીઓ, પ્રૌઢાઓ,વૃદ્ધો, વૃદ્ધાઓ બધા આજે જાણે સમ બની ગયા હતા.

શ્રી. પ્રાણ ગુરુદેવના માંગલિક સાંભળી ઉપાશ્રયથી મંડપસ્થાને પધાર્યા. ઝુંડના ઝુંડ અનુગમન કરતા સાથે આવી રહ્યા. ગુરુદેવનું આજનું માંગલિક મહા માંગલિક હતું. ઉપાશ્રય શાંત થઈ ગયો.સહુ મંડપસ્થાન તરફ જવા લાગ્યું.બહેનોનાં ગીતોનો મહાસાગર ઘૂઘવવા લાગ્યો. જનમેદનીમાં જયકાર નાદો મનને ઉર્ધ્વગામી બનાવી રહ્યા. “હવે ઘોડાગાડીને શું વાર છે?” વ્યવસ્થાપક પૂછવા લાગ્યા. “દરબારના તેજપાણીદાર ઘોડાઓ જોડાઈ રહ્યા છે” દોડતા સ્વયંસેવકે ઉત્તર આપ્યો. મહા અભિનિષ્ક્રમણનું દેવવિમાન તૈયાર થઈ ગયું. વરઘોડાની ગાડી ચાંદીના કલેવરથી ચમકતી આંખોને ચમકાવી રહી. ઘોડાઓનો હણહણાટ થયો.

આંથી પુષ્પ બજારમાં આવતા હૈયેહૈયું ઉભરાઈ રહ્યું હતું. મોડા પડેલા માનવીઓ દોડી દોડીને વરઘોડામાં સંમિલિત થતા હતા. તાજા આવેલા મહેમાનો જલદી ગુરુદેવના દર્શન કરી ખાવાપીવાની ચિંતા ન કરતા વરઘોડામાં ભાગવા માંડતા હતા.

હવે દીક્ષાર્થી ગાડીમાં જ ઊભા થઈ ગયા. બન્ને હાથે વરસીદાન વરસાવી રહ્યા. વરસીદાનમાં વરસતા સુવર્ણફૂલો અને મુદ્રાઓ ભક્તજનોને ગાંડાતુર બનાવી દેતા હતા. લેવા માટે પડાપડી થતી. શુભવસ્તુના સંગ્રહ તરીકે તેનું ભારે મૂલ્ય હતું. ઠેરઠેર આજના વરઘોડાને જોવા લોકોનાં ટોળાં ચારે તરફ જામ્યાં હતા. વૃક્ષો, અગાસીઓ અને રવેશો ગીચોગીચ ભર્યા હતા.

હવેલીઓના રવેશોમાંથી ભાવ દીક્ષિતપર ફૂલની વૃષ્ટિ કરવામાં આવતી હતી. ગળામાં બીરાજીત હારના મણિઓ જોનારને જાણે પ્રત્યુત્તર વાળતી હતી 'હે ભવ્યજનો! આ મહાપુરુષને નિહાળો. તેમના વૈરાગ્યના તેજ આગળ અમે કેવા નિસ્તેજ છીએ તે બતાવવા માટે જ અમે તેમના ગળામાં લટકીએ છીએ જેને અમારો મોહ નથી તેજ પરમ પ્રભુનો પ્રેમ મેળવે છે.

"ગુરુદેવ શ્રી જયચંદજી મહારાજની.........જય, ભાવ દીક્ષિત શ્રી. પ્રાણુલાલની........જય" ઊંચા ઊંચા અવાજોથી જયનાદ વચ્ચે વરઘોડો બગસરા નગરની મધ્ય બજારથી પસાર થવા લાગ્યો. દરબારગઢ આગળથી જવાનું હતું. દરબારગઢના ઓજલ પડદાવાળી બહેનોએ દૂરથી ભાવ દીક્ષિતના ઓવારણા લીધા. વૈરાગ્યમય વદન કમળ નિહાળીને તે રાજરંભાઓને આ યુવાન કામવિજેતા બ્રહ્મસ્વરૂપ ચૈતન્યમૂર્તિ સમ દેખાયા. તેઓ પણ પોતાના હૃદયને ગુમાવી મુગ્ધ નજરથી કંચન કામીનીના ત્યાગી તરૂણને જોતી જ રહી. ધન્ય છે. વૈરાગ્યની પ્રતિભાને!

બગસરામાં મુનિ દીક્ષા

૧૮

પૂજ્યશ્રી.જયચંદ્રજી મહારાજ શિષ્યમંડળ સહિત ઉપાશ્રયેથી સીધા દીક્ષાનગર જવા માટે પ્રસ્થાન કરી ગયા. તપસ્વીજી શ્રી. માણેકચંદજી મ. નીકળવા માટે યોગ્ય સમયનું નિદર્શન કર્યું. મહામુનિઓએ દીક્ષાનગરમાં જ્યારે પગ ધર્યો ત્યારે વાતાવરણ શાંત હતું. વૃદ્ધજનો આગળથી સભામંડપમાં સારી જગ્યા ગોતીને બેસી ગયા હતા. ઉંમરના કારણે વરઘોડાનો મોહ તેઓને જતો કરવો પડયો હતો. શરીર તેઓનાં અહીં હતાં. મન વરઘોડામાં હતાં.

તેઓએ ઊભા થઈને ગુરુદેવોના અભિવાદન કર્યા. મુનિ મહારાજોએ જગ્યાનું પ્રતિલેખન કરીને બધી વ્યવસ્થાનું સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ કર્યું. યોગ્ય જગ્યાએ ઉપનિવાસ કર્યો. રાવટીઓમાં જઈને ત્યાં જીવજંતુ ન હોવા વિષે ધ્યાન આપ્યું. ત્યારબાદ આ રાવટીઓને ઉપયોગમાં લેવા પૂરતી આજ્ઞા લીધી. ઉપસ્થિત જનોએ તપસ્વીજનોને આજ્ઞા આપી ધન્યતા અનુભવી.

પાટ, બાજોઠ જે ઉપયોગમાં લેવાના હતા તે પોંજીને સાધુ–કલપ્ય બનાવ્યા. "તપસ્વીજી! દીક્ષા આપવાનો ભાર તમારા પર છે. બધું ધ્યાનમાં લઈ લેજો" વડીલ ગુરુબન્ધુ શ્રી. જયચંદજી મહારાજે અતિ જાગૃત શ્રી. તપસ્વીજીને સાવધાન કરતા સન્માન્યા, તેમની વાણીમાં "સમયં ગોયમ મા પમાયએ" નો સ્વર હતો. પૂ. શ્રીની આજ્ઞા તપસ્વીજીને આનંદ આપી રહી. "પરંતુ પાઠ તો આપ જ ભણાવવાની કૃપા કરશોને!"

ગુરુદેવો પાટ પર બિરાજમાન થયા. વ્યાસપીઠ શોભવા લાગ્યું. બસ એજ વખતે સરણાઈના સૂર સંભળાયા. દીક્ષારથ સભામંડપની પાસે આવી ગયો. ગુરુદેવોએ જોયું કે વહાલાપ્રાણ દીક્ષારથથી નીચે ઉતરી રહ્યા છે. થોડીવાર માટે ગુરુદેવોની નજરમાં પણ પ્રાણ વસી ગયા. અને રાજવૈભવ સોહામણો લાગ્યો. જાણે ઈન્દ્રસ્વારી આવી હોય તેવો સૌને ભાસ થયો. હજારો માણસોના થરના થર ખડકાઈ ગયા. સભામંડપ ચીકાર ભરાઈ ગયો. થોડીવાર જોર જોરથી જયનાદ થયા પછી શાંતિ પથરાવા માંડી. આખું બગસરા ઉમટ્યું હતું. માનવ–મહેરામણ ઉભરાયો હતો.

વ્યાસપીઠની સામે આમંત્રિત સદગૃહસ્થો માટે અને અતિથિઓ માટે ખાસ વ્યવસ્થા હતી. યુવાનોના ઘેરા વચ્ચે શ્રી. પ્રાણ વ્યાસપીઠ તરફ આવવા લાગ્યા. તેમનો પ્રકાશ ચારે તરફ પથરાઈ રહ્યો. આખી સભા ધન્ય ધન્ય બની ગઈ. ભોગ અને વૈરાગ્ય જીવનની બે બાજુ છે. સંસારી મનુષ્યોને પ્રસંગોપાત જ બીજી બાજુનો સાક્ષાત અનુભવવાનો અવસર મળે છે. ચારે બાજુ ચૂપકી વ્યાપ્ત થઈ ગઈ. સૌની નજર પ્રાણના અનુપમ રૂપને પીવા લાગી.

શ્રી. પ્રાણ વ્યાસપીઠ પાસે પહોંચ્યા. ઘણા જ ભાવપૂર્વક ગુરુચરણે તન, મન અર્પી રહ્યા. પૂ. જયચંદજી મ.ને હર્ષના આંસુ આવવા લાગ્યા; જ્યારે શ્રી. તપસ્વી સ્થિતપ્રજ્ઞ દેખાયા. "કેમ પ્રાણ! આજે આત્મકલ્યાણની પરમ ઘડી સાંપડી છે." પ્રાણને ઉત્સાહિત કરતા ગુરુદેવોએ ધર્મભાવ વ્યક્ત કર્યો.

દશ હજારથી વધુ માણસો જાણે એક સાથે વૈરાગ્ય સાગરમાં ગોથા ખાવા લાગ્યા. હજુ રાજકુમાર જેવું રૂપ સૌને ધીરજ બંધાવી રહ્યું હતું. રોતા બાળકો પણ બંધ થઈ ગયા. શ્રી. પ્રાણે ગુરુઆજ્ઞાથી પરમ વિરતિ અને ઉત્તમ શ્રેણિએ ચડ-

ફંડ ફાળા શરૂ થતાં થોડો ઘોંઘાટ વધ્યો હતો. "ભાઈઓ શાંત થાવ. ભાવ દીક્ષિત પધારી રહ્યા છે." એક ભાઈએ ઊંચા અવાજે પડઘો પાડયો. આ શબ્દો સાથે સૌના હૈયા ઊંચા નીચા થઈ ગયા. અનંત કુતૂહલ રોમેરોમે પ્રગટી રહ્યું. સભામાં પુનઃ અદ્ભુત સૌમ્યતા છવાઈ ગઈ. ધન્ય છે વિરક્ત આત્માઓના મહા પરિવર્તનને !

વચમાં જે કોઈ ઊભા હતા તેમને બેસાડી દેવામાં આવ્યા. નરનારીઓ શાંત બની ગયા, ને પંક્તિ રાવટીના દ્વાર પર દોડી રહી. શાંતિ, પરમ શાંતિ વ્યાપી ગઈ. હૃદયમાં ભાવદીક્ષિતના બદલાએલા રૂપને જોવાની તમન્ના જાગી. બસ એજ વખતે તપસ્વીજી રાવટીમાંથી બહાર પધાર્યા અને બીજી જ ક્ષણે આ મહાવ્યક્તિનું અનુસરણ કરતા અતિ ગંભીર બનેલા, મુંડિત મસ્તકવાળા શ્રી. પ્રાણ સાધુ વેષમાં બહાર આવ્યાં. "જય હો, જૈન શાસનની જય હો" ના મહાગર્જીત જયકાર વચ્ચે શ્રી. પ્રાણ વ્યાસપીઠ તરફ આવવા લાગ્યા.

અ....હો....હો....હો....હો....આ શું ! હજારો હૃદય રડી પડયા. અશ્રુધારાઓ દેહને ભીંજવી રહી. કયાં ગયો એ રાજકુમાર ! સફેદ ચાદર, મુખ વસ્ત્રિકા, કપાળ પર કુમકુમનો સ્વસ્તિક, વસ્ત્ર પર અંકિત સાથિયાઓ અને ચોલપટ, એ વેષે મુનિ બનવા જતા સાધુરૂપ પ્રાણ ખૂબ જ ભાવવાહી બની ગયા. જાણે કોઈ ગજબાળ ગંડહસ્તિના સમૂહમાં સંમિલિત થઈ ગયા. એક ઊંડી ચૂપકી સાથે આખું વાતાવરણ ગંભીર થઈ ગયું. નારી સમાજચિત્ર સદૃશ બની ગયો. ગીત ગાનારી કોકીલાઓના કંઠ ભરાઈ ગયા. સૌના હૃદય ગદ્ગદ્ થઈ ગયા. શબ્દ અને ચંચળતા ઊંડા ઊતરી ગયા.

શ્રી. તપસ્વીજીએ સકળ સંઘની સાક્ષીએ પૂ. શ્રી. જયચંદજી મ.ની આજ્ઞાથી શ્રી. પ્રાણનો પંચમુષ્ઠિ લોચ કર્યો. મસ્તક સર્વથા

નવદીક્ષિતને નીરખતા નરનારીઓ
(મેંદરડા ચાતુર્માસ ૧૯૭૬)

૧૯

"શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજની જય," ના નવા નારાથી જનતાએ પ્રાણભાઈને શ્રી. પ્રાણલાલજી મુનિ તરીકે વધાવી લીધા. આજથી પ્રાણભાઈ મટી શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજની સંજ્ઞાને પ્રાપ્ત થયા. શ્રી. પ્રાણ ધર્મપ્રાણ બની ગયા. મુનિ પદમાં દીપી ઊઠયા મુનિશ્રીના ચરણોમાં વંદન કરવા લાંબી કતારો ગોઠવાઈ ગઈ. ભલા! નવ દીક્ષિતના ચરણ સ્પર્શથી પાવન થવાનો ભાવ કોને ન હોય? ગજરત્ન જેવા નવદીક્ષિત મુનિ સૌને મન ખૂબ જ ભાવ્યા. શ્રાવિકા વર્ગ નવા મુનિના દર્શન કરી હૃદયને ભક્તિથી ભીંજવી રહી. મુનિમંડળમાં નવા મુનિ ઉમેરાયાથી વાતાવરણ ભર્યું ભર્યું લાગવા માંડયું. શ્રી. ગુરુદેવ જયચંદજી મ.ને યોગ્ય શિષ્ય પ્રાપ્ત થવાથી ભક્તજનોને ખૂબ જ સંતોષ થયો.

આજે તો અહીં દીક્ષા ભૂમિમાં જ રાત્રિ નિર્ગમન કરવાની હતી. દીક્ષા પછી માંગલિક સાંભળી માણસો ઓસરવા લાગ્યા. સંસારિક લોકો ભારે હૃદયથી દીક્ષા ભૂમિમાંથી પાછા ફરવા લાગ્યા. થોડીવાર પછી વાતાવરણ શમી ગયું. શહેરમાં નૌકારસી જમણ હતું. ભોજનશાળામાં ભીડનો પારો ચડવા માંડયો. સ્વયંસેવકો દીક્ષા સ્થળથી ભોજનગૃહ તરફ દોડી રહ્યા હતા. ખાસ ખાસ શ્રાવક સમુદાય રોકાણો હતો. દીક્ષા પછીનો મહા મંગળ પ્રસંગ બાકી હતો. નવદીક્ષિતના પાત્રાપુરણનું કાર્ય બાકી હતું. પ્રથમવાર આહારદાન આપી પાત્રા પૂરવાની

પક્ષીઓ પણ જાણે સ્વાધ્યાય કરતા હોય તેમ કિલ્લોલ કરી રહ્યા હતા. દિવાકરના નૂતન સોનેરી કિરણો પૃથ્વી પર પથરાઈ રહ્યા હતા. ફૂલો નવી સુગંધથી આકાશ સુભાષિત કરી રહ્યા હતા. સમસ્ત પ્રવૃત્તિ આનંદમય બની ગઈ હતી. મુનિ સમુદાય સર્વથા અભયના દેનાર છે, એમ જાણી પ્રકૃતિ નિર્ભિક બની નાસી રહી હતી. છકાય રાશિ પૂર્ણ પ્રસન્ન વદન હતી. ધન્ય છે અભયંકર મુનિઓને!

ગુરુદેવો સમય થતાં વિહાર માટે તૈયાર થઈ ગયા. આજે પુનઃ ગામમાં જ પધારવાનું હતું. બહેનોના વૈરાગ્યમય સ્વાગત ભરેલા ધાર્મિક ગીતો શરૂ થયા. ગુરુ મહારાજે નવ દીક્ષિતના પ્રથમ વિહારનો પ્રારંભ કરાવ્યો. શ્રી. જયમાણેકની જોડી સાથે મુનિ મંડળ અને વચમાં મુનિ પ્રાણ સૌને સોહાવતા હતા. શહેરના હજારો લોકોએ કાલના વૈભવશાળી પ્રાણને આજે મુનિરૂપે નિહાર્યા અને ભાવપૂર્વક વંદન કર્યા. સૌના વંદન ઝીલતા ગુરુદેવ ઉપાશ્રય પધાર્યા.

વ્યાખ્યાનમાં ખૂબ જ ભીડ હતી. ઉપાશ્રયનો ખૂણેખૂણો ભરચક હતો. નવદીક્ષિત મુનિનું મધુર પ્રવચન સાંભળવાની ઉત્કંઠા જ જાણે ઉત્કંઠિત થઈ ગઈ હતી. લોકોને આજે એક નવો શબ્દ જીભ પર કેળવવાનો હતો. 'પ્રાણભાઈને બદલે પ્રાણલાલજી મહારાજ!" પ્રાણલાલજી મુનિનું પણ વ્યાખ્યાન થશે' એ શબ્દો સૌને આકર્ષિત કરી રહ્યા હતા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મુનિએ ગુરુદેવની આજ્ઞાથી આજ પ્રથમ પ્રવચનનો પ્રારંભ કર્યો. જાણે સકલ સમાજ નિહાલ થઈ ગયો હોય તેમ સૌ પૂજ્યશ્રીના ભાગ્યની તારીફ કરવા લાગ્યા. મિષ્ટ વાણીથી અને વૈરાગ્ય ધારાથી થોડા સમયના પ્રવચનમાં નવ દીક્ષિત મુનિરાજે સૌને ભીંજવી દીધા.

દીક્ષાને હજુ વાર હોવાથી સુલતાનપુર શ્રી સંઘની વિનંતિને માન આપી ગુરુવર્યો ઠાણા ૪ ત્યાં પધારી ગયા. સુલતાનપુરમાં સ્થા. જૈન સંઘ શોભાયમાન છે. ભાવિક આત્માઓનું કેન્દ્ર છે. ત્યાં સ્થિરતા દરમ્યાન વડીયામાં મોતીબહેનને દીક્ષા આપવાનો દિવસ નક્કી થયો. પૂજ્ય શ્રી એકલા પુનઃ વડીયા પધાર્યા. શ્રી. ગોવિંદજી મ., શ્રી. પ્રેમચંદજી મ., તથા ઉદયમાન મુનિ રત્ન શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ઠાણા ૩ ખોખરી તરફ પધાર્યા.

તુરતમાં જ ભેગા થવાનું હતું. છતાં ગુરુદેવનો થોડા દિવસનો વિરહ વરસસમ થઈ પડયો. એવી હતી પ્રાણલાલજી મ. ની માયા! ખોખરી અને મોવૈયા બંને ગામે જૈન ઘરો છે. બંને ગામને લાભ આપ્યો. ગામડાને વિશેષ લાભ આપવો તેવી પૂજ્ય શ્રીની ભાવના વધારે રહેતી એટલા માટે મુનિમંડળને પુનઃ સાથે વડીયા લઈ ગયા ન હતા.

સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદિ ત્રીજના રોજ મોતીબહેનને ખૂબ જ ઉત્સાહ સાથે મોટી ધામધૂમથી ભગવતી દીક્ષા આપવામાં આવી. દીક્ષા દઈને તુરત જ પૂજ્ય શ્રી પોતાના શિષ્ય મંડળને મળી જવા મોવૈયા પધાર્યા. લોકોએ નવ દીક્ષિતના જ્ઞાનની પ્રશંસા કરી. ગુરુદેવ ન હોવા છતાં શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. લોકોને જ્ઞાન આપી ખૂબ જ સંતોષ્યા હતા. નવદીક્ષિતના પ્રભાવથી ગુરુદેવને ઊંડો હર્ષ થયો. મોવૈયામાં સૌ સાથે મળીને ગોંડલ પધાર્યા.

ગોંડલ ગાદીનું ગામ. ગોંડલ શ્રીસંઘનો ભાવપૂર્વક વિનંતી ભર્યો આગ્રહ હતો જ. ગોંડલ ગચ્છના નવોદિત ભાનુને દર્શન કરી સાંભળવા માટે ત્યાંનો શ્રાવક સમુદાય તલપાપડ બની રહ્યો હતો. ગોંડલમાં પગલાં કરવા જરૂરી હતાં. ગોંડલનો ગુરુદેવ પર પૂરો અધિકાર હતો. ગોંડલ સંપ્રદાયનો શિરમોર સંઘ ભકિત વાત્સલ્યના પુર વહાવી રહ્યો. પૂ. પ્રાણ-

ઠલવાતી હતી. પૂ. શ્રીને મેંદરડા સુધીમાં ૧૯ ગામ સ્પર્શવાના હતા. પાટીદડ, ચરખડી, પીઠડીયા થઈને જેતપુર પધાર્યા. એ વખતે જેતપુરની જાહોજલાલી વૃદ્ધિગંત હતી. જેતપુરનો શ્રી. સંઘ મુનિઓ માટે ભક્તિની બેન્ક જેવો હતો. વળી ગુરુદેવની જન્મભૂમિ એટલે પૂછવું જ શું! શ્રી. શામળજી ખોડાભાઈ ત્યાંના સુપ્રસિદ્ધ માતબર શ્રાવક હતા. ધર્મના અનન્ય ઉપાસક હતા. જેતપુરને સમય ઓછો મળ્યો. પરંતુ નવદીક્ષિત મુનિએ પ્રવચનોથી જેતપુરમાં ધર્મરંગના ખૂબ જ સુંદર છાંટણા કર્યાં.

જેતપુરથી સમઢીયાળુ, ખારચીયા થઈ રાણુપુર ભેંસાણ પધાર્યા. આ બધા વિશેષ ભકિતનાં ક્ષેત્રો હતાં, રાણુપુર–ભેંસાણનો સંઘ વધારે વ્યવસ્થિત અને મોટો હતો. ગુરુદેવો પ્રત્યે અનન્ય ભકિતરસ પ્રગટ કરનાર શ્રીસંઘોમાં રાણુપુર–ભેંસાણની ગણુતરી કરવી જ પડે!

રાણુપુર–ભેંસાણને બે ચાર દિવસનો લાભ આપી મણુકા કોટડા, લેરીયા, મોણીયા જેવા નાના નાના ભાવિક ક્ષેત્રોને લાભ આપી ગુરુદેવ સરસઈ પધાર્યા. સરસઈમાં સારો એવો સમુદાય અને ધર્મ ભાવનાનો ઊંડો રંગ ગુરુદેવોનું મુખ્ય આકર્ષણ બની રહેતા. સમય ઓછો હતો, સ્પર્શના માત્ર હતી. નવદીક્ષિતના દર્શનની આકાંક્ષા સર્વત્ર સ્પષ્ટ તરવરતી જોવામાં આવતી. સરસઈથી મોણપુરી, રતાંગ, લીમધરા અને જામકા થઈ પૂજ્ય શ્રી. મેંદરડા પધાર્યા.

મેંદરડા ગોંડલ સંપ્રદાયનું ખાસ ધર્મપ્રધાન ક્ષેત્રો માંહેનું છે. મેંદરડાને ગુરુદેવોએ ધર્મની 'તુંગીયા નગરી' જેવું સરસ બિરુદ આપ્યું છે. મેંદરડાનો હરખ છલકાતો હતો. મેંદરડાની ભાવના સ્વીકારી તેથી ગુરુવરો પ્રત્યે લાગણીપ્રવાહ ઉભરાતો હતો. શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. નું પ્રથમ ચાતુર્માસ હતું. તપસ્વી મહારાજ જેવા ધર્માચાર્ય સમર્થ સંત મેંદરડાને આંગણે પધાર્યા હતા. સોનામાં સુગંધ હતી. ગુરુવરોના ચાતુર્માસ

વિહારચર્યામાં ભક્તિદર્શન

૨૦

(વેરાવળ ચાતુર્માસ સં. ૧૯૭૭)

મેંદરડાના ચાતુર્માસના દૂર દૂર પડઘા પડયા હતા. દરેક સંઘ મુનિમંડળ રૂપી મેઘના ચાતક બનીને રાહ જોઈ રહ્યા હતા. ચોમાસું પૂરું થતાં આગમનની આશાને પાંખ આવવા માંડી હતી. મેંદરડાથી ગુરુદેવોની વિહારયાત્રા પ્રારંભ થઈ. મેંદરડાથી જુનાગઢ પધાર્યા. જુનાગઢમાં સ્થા. જૈન સંઘ નિર્માણ અવસ્થામાં હતો. દેરાવાસી સમાજ સાથે ઊભા રહી શકાય તેવી શક્તિ કેળવાઈ હતી. જુનાગઢના પરમધામની વિદાય લઈ ગુરુવર્યો વડીલનો સ્પર્શ કરી રાણપુર ઉપર થઈ બગસરા પુનઃ પધાર્યા. નરનારીઓ મુનિમંડળના દર્શનથી ભાગ્યશાળી થયા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને મુનિપણાનો ઘાટો રંગ ચડી ગયો હતો, નવદીક્ષિત મટી પૂરા દીક્ષિત બની ગયા હતા. બગસરામાં થોડો આરામ લીધો.

બગસરાથી લાંબી દોડ કરીને સાવરકુંડલા થઈ પુનઃ ગોંડલ આવવાનો ગુરુદેવોનો વિચાર હતો. ચલાળા, નેસડી ઉપર થઈને સાવરકુંડલા પધાર્યા. ચલાળા શ્રીસંઘ ભક્તિ પ્રધાન અને ક્રિયાવાન છે. ત્યાં લાખાણી પરિવાર વિસ્તૃત અને સમૃદ્ધ છે. ચલાળા અમરેલી નીચેનું ગાયકવાડી ગામ હોવાથી ત્યાં ઘણા સુધારા વધારા નજરે ચડે છે. ગુરુદેવોના સંપર્કથી ચલાળાની જનતાને સારો લાભ મળ્યો છે. નેસડી નદી કિનારે શોભતું સુંદર ગામ છે. નેસડી પહોંચતા તો સાવરકુંડલાના ભાવિક શ્રાવકોના ઝૂંડના ઝૂંડ દર્શન માટે આવી પહોંચ્યા.

ગોહિલવાડ તરફથી વિહાર યાત્રા કરી પુનઃ હાલારના દરવાજે પહોંચ્યા. ચોમેર શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ના નામનો ઘંટ બજવા લાગ્યો હતો. તેમની વાણી પર જનતા ફિદા થતી હતી. શ્રી. જયચંદજી મ. ના શિષ્ય તરીકે તેઓ નવા તબક્કામાં પ્રવેશ કરી રહ્યા હતા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. નું નામ પડતાં કર્ણરન્ધ્રમાં તેમના સ્વરની મીઠી બંસરી સંભળાવા લાગતી.

આ વરસે પૂજ્યશ્રીનું ચાતુર્માસ વેરાવળ જાહેર થયું. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ની જન્મભૂમિ વેરાવળથી વાચકગણ પરિચિત છે. જન્મભૂમિનું પણ મનુષ્યપર ઋણ હોય છે. ગોંડલનો ચાતુર્માસ નિયુક્તિ સમારોહ સમાપ્ત થતાં મુનિમંડળના વિહાર પ્રારંભ થયા. ગોમટા, પીઠડીયા થઈ જેતપુર પધાર્યા. જેતપુરને તપસ્વીજીએ એક જ્ઞાન કેંદ્રનું રૂપ આપ્યું હતું. જેતપુર પાઠશાળા ત્યાંનું મુખ્ય આકર્ષણ હતું. આ વખતે જેતપુર સંઘે વેરાવળ પછીના ચાતુર્માસ માટે જેતપુરને લાભ આપવા લગભગ વચન લઈ લીધું હતું. પુનઃ ગુરુદેવ જેતલસર થઈ જુનાગઢ પધાર્યા. આ વખતે જુનાગઢને બે વખત લાભ મળ્યો. જુનાગઢથી મેંદરડા થઈને વેરાવળનો રસ્તો લેવાનો હતો. હવાના પ્રવાહની જેમ મુનિરાજો વહી રહ્યા હતા.

જુનાગઢથી મેંદરડા પધારતાં અપૂર્વ આનંદ થયો. હજુ તો ચાતુર્માસનો સ્વાદ દાઢમાં જ હતો. ગુરુદેવોએ 'અધિક સમય નથી' કહીને આગળ વધવાનું જાહેર કર્યું. મેંદરડા સમાજને લાગ્યું કે અધૂરું ભાણું પીરસાયું છે. પણ શું થાય ? મેંદરડાની ભાવભરી પ્રેમાંજલિનો આદર કરી અંજાર, માળીયા, ગંડુ આદિ ગામોનો સ્પર્શ કરતા કરતા સમુદ્ર તટે વેરાવળ બંદર પધાર્યા. વેરાવળની શ્રીમંતાઈ છલકાતી હતી. અદસ્ય ઉત્સાહ ઉભરાતો હતો. વેરાવળની નિર્દોષ અને સરલ ભક્તિ ઘડીભર સર્વ વિસ્મરણ કરાવી રસમય કરી મૂકતી હતી.

હતો. ગુરુદેવ પ્રત્યે શિષ્ટતા અને નમ્રતા વખાણવા લાયક છે. ત્યાંથી મુનિરાજો ધોરાજી પંથકમાં ઊતરી આવ્યા. ભાદર નદીનો હર્યોભર્યો પ્રદેશ, મનોહર તટવર્તી ક્ષેત્ર મોરલાના ટહુકાર, ભાવભીની પ્રજા–એ બધા લાલિત્યમાં ભક્તિરસ ઉમેરો કરતા. અહીંથી ગુરુદેવો છત્રાસા, પાટણવાવ થઈને ઉપલેટા પધાર્યા.

છત્રાસા સુંદર સ્થળ છે. પાટણવાવના પહાડો સુપ્રસિદ્ધ છે. ગામના પાદરમાં જ આવા રળિયામણા ડુંગરા ને તેમાંથી બારે માસ વહેતાં ઝરણાં જાણે જનતાના હૃદય ઝરણાની સાક્ષી આપતા હોય! ટપકેશ્વર મહાદેવની ગુફા અને તેજ ગુફામાં એક વિસ્તૃત પથ્થરની છત આશ્ચર્ય ઉપજાવે છે. મુનિરાજોએ આ સ્થાનનું નિરીક્ષણ કર્યું અને પહાડમાં ફરતા તરુણો અને યુવાનોને અહિંસા અને દયાધર્મની શિક્ષાઓ આપી. નિર્દોષ પશુપર પ્રહાર ન કરવાની પ્રેરણાઓ આપી.

ઉપલેટા સૌરાષ્ટ્રમાં પોતાનું અગ્રસ્થાન ધરાવે છે. ઉપલેટા શ્રીસંઘ ચુસ્તપણે પરંપરાનો સમાદર જાળવે છે. ગુરુદેવોએ ઉપલેટામાં પગલાં કરતાં શ્રીસંઘને અપૂર્વ ખુશી ઊપજી. ઉપલેટાનો શેઠ પરિવાર ખરેખર આદર્શ પરિવાર છે. અત્યારે તે પરિવારના ઘણાખરા ભાઈઓ બહાર શહેરોમાં વસી રહ્યા છે. એ વખતે શેઠ પરિવારની પૂરી જાહોજલાલી હતી. એક જ હાંડલે ૫૦ થી ૬૦ માણસો જમતા હતા. તેમની રાજશાહી મર્યાદા અને શિસ્ત માન ઉપજાવે તેવા હતા. શિષ્ટાચાર અને નમ્રતા તેમની ખાનદાની ઉપર પ્રકાશ નાખતા હતા. ઉપલેટા બરવાળા સંપ્રદાયનું ક્ષેત્ર ગણાય છે. પરંતુ ત્યાં સાંપ્રદાયિક ભિન્નતા કરતા ધર્મ પ્રત્યેની ભક્તિ અને શાસનનો મહિમા વધારે છે. ઉપલેટામાં ગુરુદેવોએ સારો એવો ઉપદેશ આપ્યો.

ઉપલેટાથી ધોરાજી છોડીને ઘુડ ધોરાજી ઉપર થઈ ગુરુદેવો મેલાબેડી તરફ આગળ વધ્યા. ભાદરનો પ્રદેશ છોડી શુદ્ધ

મીમાંસા સાંભળી ત્યારે અર્પણ ભાવથી હૃદય ગદ્દગદ્દ થઈ ગયા. જામનગરના ટૂંકા સમયમાં ગુરુદેવને અજોડ સફળતા મળી હતી.

જામનગરના સંઘે મોંઘી વિદાય આપી. ગુરુદેવોએ ગોંડલ તરફ પ્રસ્થાન કર્યું. તે વખતે રાજકોટ ઉદયમાન હતું. પરંતુ જૈનસંઘની દૃષ્ટિએ રાજકોટ કરતા ગોંડલ વધારે પ્રભુતાશાળી હતું. ત્યાંનો વિશાળ સ્થા. જૈન સમુદાય સૌરાષ્ટ્રમાં પ્રથમ પંક્તિમાં સ્થાન ધરાવતો હતો. જામનગરથી કાલાવડ થઈ ગુરુદેવો લોધીકા પધાર્યા. લોધીકા દરબારોની પૂ. તપસ્વીજી પ્રત્યે અનન્ય શ્રદ્ધા હતી. પૂજ્ય શ્રી પધારતાં લોધીકા દરબારે ઘણો જ ભાવપૂર્વક આગ્રહ કરી ત્યાં રોકયા. વ્યાખ્યાન વાણીનો લાભ લઈ દયાધર્મમાં આગળ વધ્યા. અત્યાર સુધી પણ લોધીકા દરબારો પાસે તે સમયના લેખ હતા.

ગોંડલ નજદીક આવી ગયું હતું. વૈશાખી પૂર્ણિમાના ચાતુર્માસ નિશ્ચિત થવાના હતા. સાધુસંતો ગોંડલ તરફ પધારી રહ્યા હતા. ગોંડલ પધારતાં ત્યાંના શ્રીસંઘે બહુમાનથી ગુરુદેવોની પધરામણી કરાવી. પૂજ્યશ્રીનું ચાતુર્માસ જેતપુર જાહેર થયું. શેષકાળનો લાભ ગોંડલને આપી ગુરુદેવો પીઠડિયા થઈને જેતપુર પધારી ગયા. જેતપુર સાધુ સંતોનું ઘર બની ગયું હતું. જેતપુરની સાંકડી ગલીઓ વિશાળ હૃદયના માણસોને વસાવી સ્પષ્ટ વિરોધાભાસ પ્રગટ કરતી હતી, શામળજી ખોડાભાઈ અનન્ય ભક્ત હતા. ઉપરાંત ગાંધી કુટુંબ, કામદાર કુટુંબ, કોઠારી કુટુંબ આદિ દીપતા અને જાહોજલાલી વાળા પરિવારો હતા.

ભાદરના એકદમ કાંઠે જ વસેલું જેતપુર ચાંપરાજવાળાના પરાક્રમોની હજુ પણ સાક્ષી આપી રહ્યું છે. જેતપુર પરાક્રમી કાઠી દરબારોની યશગાથાઓના ઇતિહાસ સમું છે. ભાદરની ઊંચી ભેખડો જેતપુરની ધરતીના પેટાળની કથા બોલી રહી

શ્રદ્ધાંજલિ અને કીર્તિનો કળશ

૨૧

(જેતપુર ચાતુર્માસ સં. ૧૯૭૮)
(જામનગર ,, સં. ૧૯૭૯)

બંને ધૂરંધર ગુરુ બન્ધુઓનું ચોમાસુ જેતપુર મુકામે થયું. ધર્મના અનુરાગમાં અને ધર્મકરણીમાં ખૂબ જ વધારો થયો. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ની વધતી જતી શક્તિ અને અનુભવ એક બાજુ આશા ઉપજાવી રહ્યા હતા, ત્યારે બીજી બાજુ પૂ. તપસ્વીજી મહારાજની શરીર શક્તિ ક્ષીણ થઈ રહી હતી. ચાતુર્માસ પહેલાં જ વિશેષ રૂપથી તબિયત બગડતાં 'તોરી' ગામમાં આરામ માટે સારું રોકાવું પડ્યું હતું. ત્યારથી જ શરીર ચિંતાનો વિષય બની ગયું હતું.

ચોમાસા દરમ્યાન સ્વાસ્થ્ય નરમ ગરમ રહ્યા કરતું. પૂ. જયચંદજી મ. ને મનમાં ઊંડે ઊંડે સંવેદન થયા કરતું હતું. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. જ્ઞાન લેવાની સાથે અપૂર્વ સેવા બજાવતા હતા. સેવામાં શ્રી. ગોવિંદજી મહારાજનો ભાવ અવર્ણનીય હતો. શ્રી. પ્રેમચંદજી મ. શ્રાવકોને સાચવી લેતા. વીરજી મુનિ પણ સેવામાં યથા સમય તૈયાર રહેતા.

ચાતુર્માસ કાળ પૂરો થયો. તુરત જ વિહાર કરવાનું અશક્ય બન્યું. તપસ્વીજી મ. નું મન પરમ વિરક્તિમાં લવલીન બનતું ગયું. બાહ્ય ધર્મમય પ્રવૃત્તિમાંથી પણ તેમનું ચિત્ત નિરસ બની સર્વથા અંતર્મુખી બનતું ગયું. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. સૂક્ષ્મતાથી તપસ્વીજીની દિનચર્યાનું અધ્યયન કરતા હતા. પૂ. તપસ્વીજી મ. ને સુખસાતા પૂછવા માટે દર્શનાર્થીના સમૂહ

જેતપુરના વ્યાપારીઓને પણ કમાણી વધી પડી. પ્રત્યેક દુકાન પર માલ મળવો કઠિન થઈ પડયો. એ વખતે જેતપુર સૌરાષ્ટ્રનું મુંબઈ જેવું લાગતું. પૂ. તપસ્વીજી મ. ની અડોલતા અને પરમ શાંત લેશ્યા મુખપર ચમકી રહ્યા હતા. સંથારાના દિવસ પર દિવસ પસાર થવા લાગ્યા. આખા સૌરાષ્ટ્રના ખૂણે ખૂણે તપસ્વીજીના સંથારાની મહાયોગ અને અંતિમ સમાધિની ચર્ચા થવા લાગી.

આ વખતે પૂ. પ્રાણલાલજી મહારાજે પોતાના જીવનની ઉજ્જવલ ઘડી જેવો સોનેરી ભાગ ભજવ્યો. ભક્તજનોને શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.એ સંબોધવાનું શરૂ રાખ્યું. એ વખતે તેમની નાની અવસ્થા અને શરીરનું જોમ, બોલવાની કળા, મધુર અને પ્રચંડ ગળાનો રણકાર સૌના હૃદયમાં ઘર કરતા હતા. દિવસના ત્રણ ત્રણ વખત પ્રવચન ચાલતા. આવનારા ભક્તગણોને અહીં બીજી પ્રવૃત્તિ પણ શું હોય ! તપસ્વીજી મ. ના દર્શનથી ગુરુ પ્રત્યેનો વ્યામોહ ઉપજતો. નિરાશા છવાઈ જતી. પરંતુ જ્યારે જનસમૂહ શ્રી. પ્રાણગુરુને સાંભળવા એકત્ર થતો ત્યારે તેમનામાં તપસ્વીજીના તેજ લોકોને દેખાતા.

[આ જીવન ચારિત્રના પ્રથમ સંપાદન કર્તા પૂ. તપસ્વી શ્રી. જગજીવનજી મ. સંથારા વખતે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ની પ્રતિભાનો ઉલ્લેખ કરતા પોતાના જાત અનુભવની નીચે પ્રમાણે નોંધ આપે છે.]

મેં હજુ દીક્ષા લીધી ન હતી એટલું જ નહિ પણ ધર્મથી ઘણો જ અપરિચિત હતો. મારા દુઘી બહેન બગસરાથી દલખાણિયા મળવા માટે આવ્યા હતા. તે પાછા બગસરા જવા લાગ્યા ત્યારે રસ્તામાં તપસ્વીજીના સંથારાના સમાચાર મળ્યા. તેથી ગાડું પાછું વાળ્યું. બહેનની પ્રેરણા પ્રમાણે તેમને અને બાળકોને લઈ હું જેતપુર ગયો. શહેરનો વધારે અનુભવ ન

અમે સાંભળ્યા. એજ વખતે મેં ઉપવાસ કરી લીધો. અમે દોડયા.

શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજ અને મુનિવરો તે તપોપૂત અચેતન શરીરથી અંતિમ ભાવના સાથે દૂર થઈ રહ્યા હતા. માંડવી તૈયાર થઈ ગઈ હતી. શ્રી. તપસ્વીજીની અંતિમ યાત્રામાં જનસમુદાય ઉભરાયો હતો. મને મનમાં હતું કે ખાસ શ્રીમંત લોકો માંડવી ઉપાડશે. પણ મેં જોયું કે આમાં શ્રીમંતોની નહિ પણ બળવાનની જ બોલબાલા છે. એ વખતે મારા શરીરમાં તાકાત હતી, ને મજબૂત બાંધો હતો. હું વચમાં જ ઘસ્યો. ધક્કામારી લોકોને હટાવીને તપસ્વીજીની પાલખીએ ખંભો ધરી દીધો. પછી ઉપાડી તે ઉપાડી જ. માનવ મહેરામણ ઉમટયો હતો. છાતી પર ધક્કાનું દબાણ થતું. કપડા ફાટી જતા હતા.

આટલી ભીડમાં પણ અંતિમ યાત્રામાં વરસતા ચાંદીના ફૂલ ને સિક્કા લેવા સૌ કોઈ પ્રયાસ કરતા હતા. મારા મનમાં પણ લોભ હતો, આ પવિત્ર ફૂલને સંગ્રહી લેવાનો. માંડવી છોડીને કેમ જવાય! તપસ્વીજીના પ્રભાવથી એક ચાંદીનું ફૂલ કપાળ પર આવતા મુખમાં ધરી લીધું. સ્મશાન યાત્રાની સમાપ્તિ થઈ. સંધ્યાટાણે લોકો વિખરાયાં. તપસ્વીજીની કાયાના શુકલ પુદગલો અગ્નિની સુગંધમય જ્વાળામાં ભસ્મ થઈ રાખના રૂપેરી રૂપમાં ફેરવાઈ ગયા. હવે મને તૃષ્ણા લાગી હતી. ઉકાળેલું પાણી કયાંથી મળે? સૂર્ય આથમવાની તૈયારીમાં હતો. એજ વખતે પાણીનો ગાગર લઇ જતા એક માણસને જોયો. આશા ન હતી કે ગરમ હશે! પરંતુ શું તપસ્વીજીનો પ્રભાવ! પાણી ગરમ ને કલ્પ્ય હતું. પીને ચોવીહાર કરી લીધો. ધન્ય તપસ્વીજી?

બીજે દિવસે શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજના વિરહ વચનોમાં તપસ્વીજીને અપાતી શ્રદ્ધાંજલિ સાંભળતા પથ્થરાઓ પણ પીગળી ગયા. અશ્રુઓના પ્રવાહમાં સભા જાણે તણાવા લાગી. સમગ્ર

મજબૂત કરી ગુરુદેવો જામનગર તરફ આગળ વધ્યા. નાનાં નાનાં જૈન ક્ષેત્રોમાં પણ ધર્મનું વિશેષ રૂપ જોવા મળતું હતું.

અરધે રસ્તે પહોંચતા જામનગરના ભાવિક જીવો દર્શન તેમજ સેવા માટે આવતા થઈ ગયા. જામનગરની જૈન જનતા ધર્મ બાબતમાં સજાગ છે. આ ચોમાસામાં પૂ. શ્રી જયચંદજી મ., શ્રી. ગોવિંદજી મ., શ્રી. પ્રેમચંદજી મ., શ્રી. પ્રાણલાલજી મ., તથા વીરજીમુનિ એમ ઠાણુ ૫ પધાર્યા હતા. જામનગરને પાંચે મુનિરાજો પંચ પરમેષ્ઠિ જેવા લાગ્યા. પ્રવચનથી તપશ્ચર્યાનો રંગ જામ્યો. પૂજ્યશ્રીએ પોતાના પક્ષને મજબૂત કર્યો. જામનગરમાં સંગઠનની ભાવના ફેલાવી. શ્રી. ગોરધનભાઈ વકીલ જામનગર સમાજમાં પ્રમુખ શ્રાવક હતા. રાજ્ય અને જનતામાં તેની છાપ પડતી. તેઓ ગુરુદેવની સેવામાં એકનિષ્ઠ હતા. બીજા પણ સમજુ અને સમર્થ શ્રાવકો ધર્મના કામમાં ઊંડો રસ લઈ રહ્યા હતા. ચાતુર્માસ ખૂબ જ ધામધૂમથી ઉજવાયું.

થતી રહેતી. દડીયા પરિવાર અને ગોરધનભાઈના પરિવારને પૂ. શ્રીના ચરણોમાં અનન્ય નિષ્ઠા બંધાણી હતી.

પૂજ્યશ્રીએ આ વખતે નવા જ ક્ષેત્રોમાં વિહાર આરંભ્યો. જામનગરથી દરિયાકાંઠાના સમાંતરે ચાલતા પોરબંદર સુધી જવાનો નિર્ધાર હતો. નગરથી ચેલા, ચંગાનો સ્પર્શ કરી લાલપુર થઈ ભાણવડ પધાર્યા. ચેલા અને ચંગામાં જૈન શ્રાવકો સ્વયં કૃષક છે. ખેતી કરતી વાણિયા કોમ શ્રમયુકત નિર્દોષ જીવન જીવી અહિંસા ધર્મનું પાલન કરતાં એક નવો જ આદર્શ ઊભો કરે છે. તેઓ સાધુઓ પ્રત્યે અનન્ય શ્રદ્ધા ધરાવે છે. ભદ્ર સ્વભાવના આ ભાઈઓની ભકિત અવિસ્મરણીય હોય છે. લાલપુર અને ભાણવડ પણ સારાં સાતાકારી ક્ષેત્રો છે. ભાણવડથી પોરબંદર સુધીનો રસ્તો સરસ સમુદ્રી હવાથી વિકાસ પામતા તાડ અને ખજૂરીના વૃક્ષોથી આચ્છાદિત રહે છે. આ આખી યાત્રા કોઈ કાળની સુદામાજીની પદયાત્રાનું સ્મરણ કરાવે છે. શ્રીકૃષ્ણને મળવા માટે પોરબંદર (સુદામાપુરી)થી સુદામાજી દ્વારકા ગયા ત્યારે આજ ભૂમિમાં તેમના પગલાં પડયા હશે.

પોરબંદરમાં અમૃતરસની વૃષ્ટિ કરી સમુદ્ર કાંઠે જ ચાલતા નવીબંદર થઈ મુનિવરો માંગરોળ પધારી ગયા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજને પોતાના અધ્યયન કાળનું સ્મરણ તાજું થયું. પાઠશાળાના મકાનમાં પગ મૂકતાં તેમને વૈરાગ્ય દશા નજર સામે તરવરવા લાગી. માંગરોળના ક્રિયાનિષ્ઠ શ્રાવકોએ પૂજ્યશ્રીની અનન્ય ભકિત બજાવી ખૂબ સાતા ઉપજાવી. પૂજ્યશ્રીની વાણીનો પ્રભાવ જ એવો હતો કે વિરોધી માનસ પણ દૂધ સામે લડતી સાકરની જેવી સ્થિતિને પામતું. તેમાંએ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ની સમન્વયાત્મક દૃષ્ટિ એટલી તેજધારવાળી હતી કે મતભેદરૂપી વક્ર કાષ્ટ કપાઈ જતા, ઐકયનો સૂર ગાજી ઊઠતો.

માંગરોળથી જુનાગઢની ફાળ ભરી. વચમાં મેંદરડા આરામ

શકાય છે; જો કે 'સોરઠ' શબ્દ સૌરાષ્ટ્રનું જ અપભ્રંશ છે છતાં સોરઠ એક વિભાગ વિશેષ માટે વપરાય છે.

જુનાગઢ બીલખા સોરઠના દરવાજા જેવા ગણાય. બીલખાની શ્રાવિકાઓએ ગુરુવરોનું સ્વાગત કરતાં ઊંચે અવાજે ગીતો ગાઈને જ્યારે સીમ ગજાવી મૂકી, ત્યારે માલૂમ પડતું હતું કે જોમવાળી પ્રજાની ભક્તિ કેવી મોહક હોય છે. ગુરુવરોનાં હૈયાં હરખાઈ ઊઠયાં. નિર્દોષ સાત્ત્વિક ભક્તિ અને હૈયાનો ઉછાળો કેમ જાણે રત્નના કરંડિયા લાધ્યા હોય તેમ મસ્ત બનીને જુમવા લાગ્યા હતા. શ્રાવક સમુદાય ધનાઢય બની ગયો હોય તેમ ગુરુદેવોને પ્રાપ્ત કરીને મલકાતો મલકાતો ચાલતો હતો. સોરઠની વાતોના તડાકામાં હાસ્યના તો જાણે પડઘા પડતા હોય છે. હસી હસીને વાતો કરતા શ્રાવકો ગુરુદેવોની આગળ આગળ માર્ગ શુદ્ધિ માટે ચાલી રહ્યા હતા; જ્યારે કેટલાક પાછળ ગુરુદેવોના ચરણોનું ધ્યાન કરતા ચાલતા હતા.

બીલખાના સ્થાનક ગાજી ઊઠયા. બીલખા જેવા નાના ગામમાં આવા મહાપુરુષોના ચાતુર્માસ! આખા ગામમાં જાણે ભાવની લ્હાણી થવા લાગી. સવારના જ્ઞાન ભરેલા પ્રવચન અને બપોરના 'રામરસ'ની રાસ કથા ઢેફા, માટી, પથ્થર બધાને જાણે ભીંજવવા માંડી. બીલખા આખું જાણે ગુરુભક્તિમાં મસ્ત બની ગયું. બીલખા એટલે મહાયોગી નથુરામ શર્માની જન્મભૂમિ. બીલખા એટલે શેઠ સગાળશાહની ભક્તિકથાનું સ્થાન, એજ બીલખા આજે ગુરુદેવની રસલ્હાણે રમી રહ્યું. બીલખા શ્રીસંઘે અપૂર્વ સેવા બજાવી. દિવસો તો ક્રમશઃ એક પછી એક ઊડતા પક્ષીઓની જેમ પસાર થઈ ગયા.

આખું ચાતુર્માસ શ્રાવક શ્રાવિકાઓમાં આનંદ આનંદ વરતાઈ રહ્યો. રૂમઝમ રૂમઝૂમ જ્ઞાન વરસાદ પણ વરસતો જ રહ્યો. પૂજ્યશ્રીના ચરણે કેટલાએ નવાં નવાં હૃદયોએ શ્રદ્ધાની ઊર્મિ ઠાલવી અને અનન્ય ભક્ત બની ગયા. શેઠશ્રી

શેત્રુંજી નદી ધારીની પાદરમાં જે ગેલ કરે છે, તેનો આનંદ તો ધારીવાસી તરવૈયાઓ જ જાણે છે. ધારી ગીરનું નાકું હોવાથી વ્યાપારથી ધમધમતું રહે છે. ધારીના સુખી શ્રાવકો ગુરુદેવોના દર્શનથી પાવન થયા.

પૂજ્યશ્રીએ ધારીથી પુનઃ બગસરા થઈ જેતપુરનું પ્રયાણ કર્યું. વૈશાખ પૂર્ણિમા નજદીક હતી. ગોંડલ સંઘ મહાસુનિઓની કાકડોળે રાહ જોઈ રહ્યો હતો. જેતપુરને પાવન કરી પરમ પુરુષો ગોંડલ પધાર્યા. ગોંડલનો આ મહોત્સવ અનેક દર્શનાર્થીઓને એકસાથ ગુરુગોરાણીના દર્શનનું નિમિત્ત બનતો. ગોંડલને આ સમયે મોંઘા મહેમાનોના સ્વાગત કરવાની તક મળતી. ગુરુદેવનું ચાતુર્માસ રાજકોટ નિમાયું.

ગોંડલથી લોધીકા, ખીરસરા થઈ મુનિવરો રાજકોટ પધાર્યા. એ વખતે રાજકોટ રાજકીય દષ્ટિએ મહત્ત્વ પૂર્ણ બની ગયું હતું. પોલિટિકલ એજન્ટના હાથમાં વહીવટ હતો. અંગ્રેજી રાજ્યની ઝાંખી જોવા મળતી. રાજકોટમાં સમગ્ર સૌરાષ્ટ્રમાંથી માણસો ખેંચાઈ આવ્યા હતા. જૈનોનું પ્રભુત્વ હતું. રાજકોટ એટલે સૌરાષ્ટ્રનું હૃદય !

પૂજ્યવરોના ચાતુર્માસથી રાજકોટમાં નૈતિક સંસ્કારોના વાવેતર થયા. ઉદયમાન પ્રજામાં ધાર્મિક સંસ્કાર રેડી ગુરુવરોએ આવતાં દૂષણો સામે જૈન પ્રજાની રક્ષા કરી. ગુરુદેવોના અપૂર્વ વારસાને રાજકોટની પ્રજાએ સંભાળ્યો. ગુરુદેવોના સંદેશ ધ્યાનપૂર્વક સાંભળ્યા. રાજકોટમાં ચોમાસુ થવાથી ગુરુદેવની મહાનતાનો ચારે બાજુ પ્રકાશ પડયો. ક્રિયા, ભક્તિ અને જ્ઞાનનો ત્રિવેણી સંગમ બની ગયો. આ ચોમાસુ રાજકોટથી ભૂલી શકાય તેવું નથી. ગુરુવર્યોએ રાજકોટમાં ચાતુર્માસ કરી પરમ ઉપકાર કર્યો.

તેઓશ્રી ખોખરી, સુલતાનપુર, બરવાળુ, વડીયા, સાંકરોળુ, ખીજડીયું, બીજું બરવાળું, વાવડી, રાણપુર, ભેંસાણ, હડમતીયું થઈ પુનઃ બીલખાને લાભ આપ્યો. ત્યાંથી ચાવંડ, મોણીયું, સરસઈ મોણપરી પધારતાં, ગીર જંગલના કાંઠે આવી પહોંચ્યા, જ્યાં રાત્રે સિંહની ત્રાડો સંભળાય છે. ખોખરીથી લઈ મોણપુરી સુધી બધા જ જન વસ્તીનાં ગામો છે. દરેક ગામમાં પ્રભાવશાળી શ્રાવકો પૂજ્યશ્રીની અનન્ય સેવા બજાવી ધર્મલાભ લેતા હતા.

મોણપુરીથી આલાવાણી નેશ આવ્યા. જંગલમાં મંગળ થઈ રહ્યું. જંગલમાં આહીરોની ઘણી વસ્તી છે અને તેઓ મોટા પ્રમાણમાં ભેંસો રાખે છે. જંગલની હાથી જેવી ભેંસો આંખમાં પણ સમાતી નથી. એક એક ભેંસ અધમણ સુધી દૂધ કરે છે. હર ઝૂંપડે ઘીના એક એક ડબા ભરાય છે. આટલી છાશ ફેરવનારી આહીરાણીની પ્રચંડ લાલ ચણોઠી જેવી કાયામાં ગીર ભૂમિના ખમીર દેખાય છે. તેઓ સાધુસંતો પ્રત્યે અનન્ય ભાવ ધરાવે છે. એ નેસડામાં દયાધર્મનો ઉપદેશ આપતાં ગુરુવરો આગળ વધ્યા.

સાસણ પહોંચતાં તો ઘનઘોર ગીર જંગલે મુનિઓનું જાણે સ્વાગત કરતા એકદમ નજીકમાં આવીને પ્રણામ કર્યા. સાસણથી જંગલના રસ્તે ચાલતા અમૃતવેલ, અકોલવાડી થઈ ઘાંટવડમાં પદાર્પણ કર્યું. ઘાંટવડની પ્રજાએ મુનિઓને ખૂબ જ સન્માન્યા. પ્રવચનની રંગરેલીમાં સૌ ધર્મરંગે રંગાઈ ગયા. ઘણા દિવસની પ્યાસ પછી વાવડીના મીઠાજળ મળ્યા હતા. લાંબી ભૂખ પછી ખીરના ભોજન પીરસાયા હતા. ઘાંટવડ શેષકાળ લાભ આપી, વળતા પાણી કોહા રોકાઈને સરસઈ તરફ પધારી ગયા. સરસઈ એટલે પ્રાચીન કાળની સરસ્વતીનગરી. આ પ્રદેશમાં પુરાતન સરસ્વતીપુરીના અવશેષો મળી આવે છે.

સાધુ સાધ્વીજી એકબીજા પ્રત્યે ઉત્તમ શિષ્ટાચાર જાળવતા. પરંતુ દેવજી સ્વામી પછી મોટા સંઘના પક્ષમાં જ ક્રિયા સૂત્રોને લઈને નજીવા અસ્થાયી વિવાદે ઘર કર્યું હતું. આ વિવાદ કોઈવાર ઉગ્ર અને કોઈવાર મંદ રૂપે પ્રવર્તમાન થતો. સમુદાયમાં આમ થવું સંભવિત છે. આ વિવાદ ગમે તેવું રૂપ ધારણ કરે તો પણ તેમાં કોઈ પક્ષને આંતરિક ઊંડા વેરઝેર અથવા દ્વેષાત્મક કારણ ન હતું. તેમજ એકબીજાને ઉતારી પાડી અહંભાવ પોષવાની ઊંડી વૃત્તિ ન હતી. આદર અને સદ્ભાવ બરાબર જળવાતા હતા. જો તેમ ન હોત તો પુનઃ સંપ્રદાયના બે ટુકડા થઈ નવી જ બે શાખાઓ થઈ શકતી હતી. તેમ ન બન્યું તેજ અંદરની ઉજ્જવળતાનું પ્રમાણ છે.

સુધારા સામે પુરાણું બળ પોતાની પકડ જાળવે છે. આ ઐતિહાસિક સત્ય છે. બધે એમ બનતું આવ્યું છે. રૂઢિ અને સુધારામાં ખરેખર સંઘર્ષ નથી હોતો; પરંતુ એકબીજા પ્રત્યેની વસ્તુતઃ ચિંતા જ હોય છે. જ્યાં કંઈ નવી પ્રવૃત્તિ શરૂ થશે ત્યાં તેમની પરીક્ષા માટે જૂનું બળ પોતાની પકડ અજમાવશે. ખરી રીતે તો પકડ બ્રેકનું જ કામ કરે છે. તેથી અંતે નવા જૂનાનો ઠીક સમન્વય બની જાય છે.

પૂ. તપસ્વી માણેકચંદજી મ. ના પ્રયાસથી નૂતન ધર્મ પ્રવૃત્તિ જેવી કે શાસ્ત્રભંડાર, જૈનશાળા, પાઠશાળા, જનતાનો વિશેષ સંપર્ક, ખંડન છોડીને પરસ્પર દરેક ધર્મ પ્રત્યેનો નરમ ભાવ, સાધુઓના ક્રિયાકાંડમાં સુધારા–આ સંઘર્ષનું કારણ બન્યા. વ્યક્તિઓનો કે સાધુસંતોનો સંઘર્ષ ન હતો. ફક્ત માન્યતાઓ સંબંધી ઊહાપોહ હતો. આજ ઊહાપોહના આધારે અને ભકિતની પ્રધાનતાએ કરીને કેટલાંક તત્ત્વો આગળ આવ્યા હતા, એટલે ફાટ જેવું દેખાતું હતું. ફાટ ઉપરછલ્લી હતી, જ્યારે એકબીજા પ્રત્યેનો સદ્ભાવ સ્થાયી અને મજબૂત હતો.

જવાની તૈયારીમાં હતો. પૂજ્યશ્રી અને તેમના સુશિષ્ય શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજે સમતા જળનું સિંચન કરી સૌના અજ્ઞાન પડળ દૂર કર્યા અને સૌની આંખોમાં નવું અંજન આંજી દીધું. સૌના હૃદય સ્વચ્છ અને સ્ફટિક જેવા નિર્મળ થવા લાગ્યા. પાણી આછરી ગયા. માનવતા ઉપર આવવા લાગી. ખરેખર દરેક વસ્તુનો સમય પાકે છે. ધન્ય છે સમય તને! તારી જ છે, સમગ્ર લીલા!

ગોંડલ ચાતુર્માસ સોળ આના સફળ થયું. પૂજ્યશ્રી ગોવિંદજી મ., શ્રી.પ્રેમચંદજી મ. તથા શ્રી.પ્રાણલાલજી મ. ઠાણા ૪ ચાતુર્માસ બિરાજ્યા હતા. ગાદીના ગામમાં ચાતુર્માસ હોવાથી સમગ્ર સૌરાષ્ટ્રનાં ક્ષેત્રોમાંથી દર્શનાર્થી ગણ ઉભરાતો હતો. વ્યાખ્યાન સિવાય શાસ્ત્રવાચન અને શાસ્ત્રચર્ચાનો કાર્યક્રમ ચાલતો રહેતો. ગોંડલના શાસ્ત્રજ્ઞ શ્રાવકો આમાં ઊંડો રસ ધરાવતા હતા. ત્યાં બિરાજતા બંને સંઘના સાધુ સાધ્વીજી પણ જ્ઞાનાદિક લાભ મેળવતા.

શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. નું અધ્યયન ચાલુ હતું. ગુરુદેવની સેવામાં તેઓ ખૂબ જ દત્તચિત્ત હતા. વડીલ ગુરુબન્ધુઓને સાતા ઉપજાવવી એ પોતાનું પ્રધાન કર્તવ્ય ગણતા. સૌના આશીર્વાદ સાથે ગોંડલ ચાતુર્માસ પૂરું થતાં સુધીમાં શ્રીસંઘને અમૂલ્ય લાભ મળ્યો.

*

બની આત્મસ્થ બનવા લાગ્યા હતા. ગુરુસેવા એ તો શ્રી. પ્રાણ-લાલજી મહારાજનો મહામંત્ર બની ગયો હતો.

હવે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ના અભિનવ કાર્યના શ્રીગણેશ થઈ ગયા હતા. શ્રી. તપસ્વીજી મ.ના પ્રચંડ આંદોલન પછી તેમને નવું જ કાર્ય કરવાનું હતું. જનતામાં વ્યાપેલ ખળભળાટ ઉપરાંત બદલતા સમયની ગતિને પારખવાની હતી. ભારતમાં ગાંધી યુગનો પ્રારંભ થઈ ચૂકયો હતો. દેશમાં સ્વતંત્રતાના આંદોલનો ઊઠી રહ્યા હતા. લોકોના મનમાં ભારે પરિવર્તન આવી રહ્યું હતું. બાપુએ ભારતમાં પગ મૂકતાં આખા દેશને નવા જ આંચકા વાગી રહ્યા હતા. દેશી રાજ્યોમાં પ્રજા રજ-વાડાઓના ભાર તળે પીસાઈ રહી હતી. કાઠિયાવાડ રજવાડા-ઓની જાળમાં બંધાયેલ પ્રદેશ હતો. જનજીવન અને ધર્મ પર તેની સીધી અસર પડતી.

તે વખતની સૌરાષ્ટ્રની સ્થિતિ વિચિત્ર હતી. અંગ્રેજી નીતિથી દેશી રાજ્યો દ્વારા બમણો માર પડતો. ખેડૂતો કરજથી દબાએલા રહેતા. જૈન મહાજનોની પ્રભુતા હતી. ફક્ત જૈનોની જ નહિ, બીજી ઊજળી કોમ શોષણ પ્રધાન બની ગઈ હતી. બ્રાહ્મણ વર્ગ ધર્મપ્રધાન ન રહીને અર્થપ્રધાન બની વ્યસનમાં સંડોવાતો હતો. ગરીબ પ્રજાનું કોઇ બેલી ન હતું. ખેડૂત માંડ પોતાનું પેટ ભરી શકતો. સૌરાષ્ટ્ર ઘણા કાળથી અહિંસક દેશ રહ્યો છે. બ્રાહ્મણ, વાણિયા, લુહાણા, કણબી એવી કોમ નિરામિષ અને દયાપ્રધાન વ્યવહાર જાળવે છે.

પરંતુ હવે નવી સભ્યતાનો ઉદય થતાં ચા, બીડી એ જ શિકારના વ્યસનમાં તણાવા માંડી હતી. આ વખતે જનજીવનને ચારિત્રપ્રધાન બનાવના માટે જૈન સંતો, સાધ્વીઓ અને સ્વામી નારાયણ સંપ્રદાય મોખરે કામ કરતા હતા. દયાધર્મની પ્રધાનતાવાળો ઉપદેશ દેવાતો હતો. જૈન ધર્મ અને ખાસ

અભેદ કેળવ્યો. રાસરસનું વ્યાખ્યાન કરી આમજનતાને પોતાની પ્રેમપકડમાં લીધી. દષ્ટાંતો, ન્યાયો અને મધુર કથાનકોથી જનતાની ઉચ્ચ ભાવનાને જાગૃત કરી.

બીજી બાજુ દયા–ધર્મનો સચોટ ઉપદેશ આપી, શ્રીમંતોની સંપત્તિને શુભકાર્યોમાં વાળી, જે પાપારંભમાં વપરાતી હતી. જાણી શકાયું છે કે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ને લોકોપકારના કાર્યમાં ખૂબ જ રસ હતો. તેમના પ્રવચનમાં ફાલતું વાદવિવાદને સ્થાન ન હતું. તેમજ ખૂબ ઝીણું કાંતીને જનતા ન સમજી શકે તેવી સભા પ્રતિકુળ વાતો પીરસતા નહિ; પરંતુ નાનામાં નાનો માણસથી લઈ મોટેરો સુધી સૌ સમજી શકે, તેમના મન, હૃદય ઉપર ઊંડી અસર કરી શકે, તેને વાસ્તવિક કાર્ય કરવાની પ્રેરણા મળે, દયા–ધર્મના ઝરણા વહે, ત્યાગ–વૈરાગ્યના રસ ઉત્પન્ન થાય તેવી રસપ્રધાન વાણી સાંભળવા મળતી. દુઃખી ભાઈબહેનોના આશીર્વાદ કમાવાની અને લોભ તથા મોહનું પ્રધાન કારણ પૈસો અને પરિગ્રહ તેને છોડવાની શાસ્ત્રોક્ત પ્રેરણા આપતા. મનુષ્યનો લોભ ન છૂટે અને માયાને વળગી રહી જ્ઞાનની વાતો કરે તેને ગુરુ મહારાજ કોરા વાત ડાહ્યા કહેતા. ગુરુદેવ ભારપૂર્વક જણાવતા કે આવા હજારો વાત ડાહ્યા કરતાં એક કામડાહ્યો વધારે કલ્યાણ કરે છે, તેનાથી જનતાનું વધારે હિત સધાય છે. આરંભ અને પરિગ્રહમાંથી મુક્ત બની શકે છે.

આના પરિણામે ગુરુદેવના વ્યાખ્યાનમાં કઠણ પથ્થરા પણ પીગળી જતા. પરિગ્રહની મૂર્ચ્છા અને મમતા ઓછી થતી. બીજી બાજુ ધર્મના, પરમાર્થના અને લોક–કલ્યાણનાં ઘણાં કાર્યો થતાં. આ હતો બા. બ્ર. પૂ. પ્રાણલાલજી મ.ના જીવનનો બીજો મહાન સિદ્ધાંત જેમાં લોકકલ્યાણની ભાવના સમાઈ જતી.

પૂજ્યશ્રીનો આત્મા જાણે ભવસાગરમાં ડૂબી જતો. શિષ્ય-રત્ન શ્રી. પ્રાણ જાણે ગુરુદેવના પ્રાણ જ બની ગયા હતા, તેવું જોનારને લાગતું.

આ મંત્રના પરમ હિમાયતી શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ઉપરના ત્રણે સિદ્ધાંતોનું આચરણ કરી બતાવ્યું. એટલું જ નહિ પરંતુ સાથે સાથે આવી અનુપમ સેવા બજાવી પોતાના જીવનમાં મહાન ગુણોનું અવતરણ કર્યું. સેવાનો ઉચ્ચ આદર્શ પૂરો પાળ્યો. ધન્ય છે આવા ઉદયમાન મહાત્માઓને !

પૂજ્યશ્રીનો આત્મા જાણે ભવસાગરમાં ડૂબી જતો. શિષ્ય-રત્ન શ્રી. પ્રાણ જાણે ગુરુદેવના પ્રાણ જ બની ગયા હતા, તેવું જોનારને લાગતું.

આ મંત્રના પરમ હિમાયતી શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ઉપરના ત્રણે સિદ્ધાંતોનું આચરણ કરી બતાવ્યું. એટલું જ નહિ પરંતુ સાથે સાથે આવી અનુપમ સેવા બજાવી પોતાના જીવનમાં મહાન ગુણોનું અવતરણ કર્યું. સેવાનો ઉચ્ચ આદર્શ પૂરો પાળ્યો. ધન્ય છે આવા ઉદયમાન મહાત્માઓને !

ગુરુવરોના આગમનથી સોરઠના આ ક્ષેત્રો જાણે ગાંડા બનતા. ભક્તિનો ઊભરો આવતો. આખે રસ્તે સંતો, લોકોના આદર ઝીલતા ઝીલતા જાણે શ્રમ અનુભવતા.

એક ગામથી બીજે ગામ સુધી સંતોના સામૈયા કરવા લોકોનાં ટોળેટોળાં ઊમટી પડતાં. બહેનોના સમૂહ ધર્મગીતોની ઝડી વરસાવતા. ખાંભાથી વીરપુર, દેવળા, ખીસા થઈ ધારી પધાર્યા. ખીસા નાનું ગામ છતાં સ્વાગતમાં શીરોમણી છે. ખીસા પહોંચતા ધારી શ્રીસંઘના સેંકડો નરનારીઓ ખીસા સુધી પહોંચી ગયા. ખીસા ધારીથી માઈલ જ દૂર રહ્યું. સંતો પધારતા ત્યારે ખીસાને અનેરો લાભ મળી જતો. ધારીના ટોળાબંધ શ્રાવકો આવતા ગુરુદેવની ગજગજ છાતી ઊછળતી. શ્રાવકોનો પણ ઉત્સાહ સમાતો ન હતો. ઘણા સન્માન સાથે ધારીમાં પગલા કરાવ્યા. નદીઓના આછા નીરથી નવરંગી ધારીને ધારી ધારીને જોતાં પણ મન ભરાતું નહિ. ધારનો પ્રદેશ એટલે ધારી શત્રુંજય નદીના કાંઠે શોભતું નવલું નગર. મહાસતીજી મંડળ અગાઉથી જ ત્યાં બિરાજતા હતા. આ વખતે તપશ્ચર્યા અને પચરંગી તપની ઝડી લાગી હતી.

ધારી અને બગસરાના ભક્તિપ્રધાન ક્ષેત્રોમાં ગુરુદેવોએ ભ્રમણ કર્યું. પૂ. તપસ્વીજી જગજીવનજી મ. ના જન્મસ્થાન દલખાણીયાનો નાનો પણ પ્રેમાળ સંઘ મુનિવરોને વિનંતિ કરવા માટે ધારી આવ્યો. ગુરુદેવોએ દલખાણીયાની વિનંતિ લક્ષમાં રાખી.

દીક્ષાભૂમિ બગસરાનો સ્પર્શ થતાં ગુરુદેવોને માવતરના ગામ જેવો ઉમળકો આવતો. બગસરાથી માવજુંજવા, બાલાપુર, કુંકાવાવ, દેરડી થઈ સુલતાનપુર પધાર્યા. સુલતાનપુર ધર્મમાં ખરેખર સુલતાન જેવું જ છે. સુલતાનપુરની મીઠી ભક્તિનો સ્વીકાર કરી ખોખરી મોવૈયા થઈ ગોંડલમાં દર્શન દીધા. ગોંડલ જવું જરૂરનું હતું. ચોમાસા પછી પુનઃ છ મહિને ગુરુદેવ

તાજ નહિ. બધી આંતરવૃત્તિઓને લય કરી જાણે સર્વથા ગુરુદેવને શ્રી ચરણે અર્પણ થઈ ચૂકયા હતા.

શ્રી. પ્રેમચંદજી મ. અતિ સરલ અને નાજુક તબીયતના સંત હતા. તેમનું જરાપણ અપમાન ન થાય તે માટે જાગૃત રહેવું પડતું. આ બંને મુનિવરોનો શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને પૂરો સહયોગ મળતો. છતાં તેઓ પણ અવસ્થાવાન અને વડીલ હોવાથી તેમની સેવા માટે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને તત્પર રહેવું પડતું. આમ તો ત્રણે સંતોએ મળીને પૂજ્યશ્રીની સેવામાં કચાશ આવવા ન દીધી.

જેતપુરની જનતાને અનન્ય લાભ મળ્યો. તપસ્વીજી મ. ના સંથારાના દિવસોની યાદ તાજી થતી હતી. સમય સમય પર તેમનું સ્મરણ થતું રહેતું. આ ચાતુર્માસ થવાથી જેતપુરના ભાવિકજનોને ખૂબ જ સંતોષ થયો. જેતપુરના અગલ બગલના દરબારો અને ખુદ જેતપુર દરબાર પ્રવચનનો તથા ભકિતનો લાભ લેતા. પીઠડીયા દરબાર તો પૂજ્યશ્રીના ખાસ ભકત જેવા જ હતા.

જેતપુર પાઠશાળાના અડિખમ મકાનને જોઈને એમ થતું કે આનો ઉપયોગ શું? તપસ્વીજી મહારાજના મહાન મનોરથને પૂરાં કરવા શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. સંકલ્પશીલ હતા, પરંતુ હજી સમય પાકયો ન હતો. જનતા એ સમજી શકી ન હતી કે ધાર્મિક પાઠશાળાથી શું લાભ થાય? શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજે એ પ્રશ્નને પોતાના મનમાં સંગ્રહી રાખ્યો હતો; કારણ કે અત્યારે વાતાવરણ જુદું જ બની ગયું હતું. આ પ્રશ્ન છેડવા જેવો ન હતો.

શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. મનમાં વિચાર કરતા કે તપોબળથી શ્રીસંઘને આવું સાધન મેળવી આપ્યા પછી પણ સમાજ

સૂર્ય ખરેખર આનંદસાગરમાં સ્નાન કરાવે છે. ભાદર નદીના આછા નીરમાં સમસ્ત પ્રકૃતિની શોભાના પ્રતિબિમ્બ જોઈને હૃદય નિર્મળ બની રહે છે. રાગદ્વેષના તોફાન શમી જાય છે. સાધના માટે આ પાઠશાળા અનુપમ સ્થાન છે.

ગુરુવરોએ ચારમાસ સુધી આ તપસ્વીજી મહારાજની દિવ્યભૂમિમાં નિવાસ કરીને જાણે પરમ યોગ સાધ્યો હોય તેવા તેઓ દેખાવા લાગ્યા. ઘણા જ આનંદ ઉત્સવ સાથે ચોમાસું પૂરું થયું. શ્રીસંઘે ફરી ફરી પધારવા માટે વિનંતિ કરી અને ગુરુદેવોએ જેતપુરથી પ્રસ્થાન કર્યું.

વિશેષતા બની છે. ગુરુદેવોએ ભંડારની સાર સંભાળ લીધી. સ્વાધ્યાય માટે શાસ્ત્રચયન કરી સમયનો સદુપયોગ કર્યો.

ધોરાજીથી જેતલસર જંકશન પધાર્યા. પુનઃ જેતપુર થઈ ગોંડલની સ્પર્શના કરી. આવતા ચાતુર્માસ માટે ચર્ચા વિચારણા થઈ. ગોંડલથી સુલતાનપુર થઈ વડીયા પધાર્યા. સુલતાનપુરની ભક્તિનો ઉલ્લેખ બરાબર થતો રહ્યો છે. આ બધાં ક્ષેત્રો એવા લાગણીવાળાં હતાં કે એક યા બીજે વર્ષે ત્યાં લાભ આપવો આવશ્યક બની જતો. મહાસતીજી ઠાણાઓ પણ આ ક્ષેત્રમાં વિચરી શ્રાવક સમુદાયને ધર્મલાભ આપતા જ; પરંતુ ગુરુદેવોની પધરામણીથી અને ગાદીપતિ સંતોના આગમનથી વિશેષ આનંદ ઉપજતો. સુલતાનપુરની મૂંગી સેવાનું મૂલ્યાંકન કરતા ગુરુદેવો વડીયાને લાભ આપી રહ્યા. વડીયા દરબાર આવાવાળા એક સારી પરંપરાનું નિર્માણ કરી ગયા હતા. વડીયાની સમગ્ર જનતા ધર્મભીરૂ અને ઉત્સાહી છે. ત્યાંના પ્રસિદ્ધ શ્રાવક અમૃતલાલ મોતીચંદ વડીયા સ્ટેટમાં ઊંચુ સ્થાન ધરાવતા હતા.

પૂજ્યશ્રી તોરી, રામપુર, માવજીંજવા ઉપર થઈ બગસરા પધાર્યા. આ વરસે પૂજ્યશ્રી જયચંદજી સ્વામી, પૂ. ગોવિંદજી મ., પૂ. પ્રેમચંદજી મ. તથા પૂ. પ્રાણલાલજી મ. ઠાણા ૪નું ચાતુર્માસ બગસરા નિશ્ચિત થયું હતું. બગસરાનો ઉત્સાહ અનેરો જ હતો. દીક્ષા બાદ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.નું આ પ્રથમ ચોમાસુ હતું. ચોમાસુ કરાવવા માટે બગસરા શ્રીસંઘના શ્રાવકો આકુળ-વ્યાકુળ થઈ ગયા હતા, ત્યારે આઠ વરસે ચોમાસાનો મોંઘો લાભ સાંપડયો હતો. બગસરામાં આનંદ આનંદ છવાઈ ગયો. આપણો શ્રીસંઘ બગસરામાં ઘણો જ પ્રભાવ ધરાવતો હતો. ઉપરાંત દરબાર મંડળને સંતો પ્રત્યે ખૂબ જ કુણી લાગણી હતી અને મહાજન માટે ખૂબ જ માન ધરાવતા હતા. પૂ. શ્રી.

માસ જેવો લાભ મેળવ્યો એટલે રાણપુરની ભકિતનું પ્રમાણ મળી રહે છે. ચાતુર્માસ જાહેર થતાં રાણપુર ગાજી ઊઠયું. જાગ્રત તો હતું જ, એક પ્રકારે સુસ્વરિત બની ગયું, તરંગિત બની ગયું. રાણપુરનો ઉત્સાહી સંઘ આ ખુશખબરથી પૂજ્યશ્રીના ચરણમાં પુનઃ દોડી ગયો અને ચાતુર્માસ કરવા માટે આભાર પ્રદર્શિત કર્યો. રાણપુર શબ્દ જ જોશીલો છે. સૌરાષ્ટ્રના બંને ક્ષેત્રો રાણપુર–ભેંસાણ અને રાણપુર–ચુડા ખૂબ જ મહત્ત્વ પામ્યા છે.

ગુરુદેવો જેતપુરથી પ્રસ્થાન કરી ખારચીયા પધાર્યા. ખારચીયામાં દોશી પરિવાર ભક્તિપ્રધાન ને સમજદાર છે. કાળાભાઈ દોશી ત્યાંના માતબાર શ્રાવક હતા. ખારચીયામાંથી જ રાણપુરના ઉત્સાહી યુવકો વિહારમાં સાથ આપી રહ્યા હતા. રાણપુરમાં પગ ધરતાં જ ધર્મની હાક બોલવા માંડી. ધર્મનો ડંકો બજવા લાગ્યો. પૂજ્યશ્રી. જયચંદજી મ. ના જયનાદથી રાણપુરની ગલીઓ ગાજી ઊઠી. ધર્મસ્થાનક મુખરિત બની ગયું. રાણપુરના બગીચામાં સાચા મધુકરો ઊડી આવ્યા હતા. રાણપુરની મીઠી મ્હેકે ગુરુવરોને પણ આકર્ષી લીધા.

સોનામાં સુગંધ હતી. આ વરસે સાથે પુરીબાઈ મહાસતીજી, રામકુંવરબાઈ મ. અને જવલબાઈ મ. ઠાણા ૩નું ચોમાસુ હતું. ચર્તુવિધ સંઘની ઉપસ્થિતિ હતી. શ્રી. પ્રાણગુરુની રસઝરતી વાણીનો પ્રવાહ રાણપુરની જનતાને ભીંજવી રહ્યો. સમગ્ર જનતા વૈરાગ્ય વાસનાથી સુવાસિત બની. ચારમાસ જોત જોતામાં પસાર થયા. કાર્તિક પૂર્ણિમાનો વસમો વિદાય દિન આવી ઊભો રહ્યો. સકળ શ્રીસંઘથી ખમત ખામણા કરી પૂજ્યશ્રીએ રાણપુરથી પગ ઉપાડયો. કેમ જાણે પૂજ્ય શ્રી. જયચંદજી મ. રાણપુરની અંતિમ વિદાય લેતા હોય! રાણપુરની વાત્સલ્યમયી જનતા ગદગદ બની ગઈ. હજારો આંખોમાંથી આંસુ સરી પડયા.

નરનારી ધર્મનો મહિમા સમજે છે. શેઠશ્રી. ન્યાલચંદ જેચંદ વડાલના ધર્મજાણ શ્રાવક છે. સુશ્રાવક શ્રી.કાળીદાસભાઈ સંઘવી ગુરુદેવના સાચા ચરણ ઉપાસક શ્રાવક હતા. તેમના પરિવારને ગુરુવરોનાં ચરણોમાં ગાઢી ભક્તિ હતી. ગુરુઆજ્ઞાને જ પ્રમાણ માની ચાલનારા તેમના પરિવારે જમશેદપુર, કલકત્તામાં સારી એવી પ્રગતિ કરી છે. શેઠશ્રી. નેમચંદભાઈ મહેતા ગુરુદેવ પ્રત્યે ઊંડો સદ્ભાવ ધરાવતા. આજે તેમનો પરિવાર મુંબઈમાં કપુરચંદ લિ. નાસની સીનેજગતમાં ખૂબ જ ખ્યાતિ પામ્યો છે.

વડાલ મૂકયા પછી ડરામણી ઊંચા કાંઠાવાળી ઓઝત નદીની મુલાકાત થાય છે. ઓઝત બહુ જ મરોડવાળી અને ગર્વભરી નદી છે. પોતાના સપાટામાં આવનારને તે સારો એવો સ્વાદ ચખાડી આપે છે; છતાં પણ ઓઝતની રૂપમાધુરી પર ત્યાંના પથિક પ્રત્યેક જણ મુગ્ધ બને છે. ગુરુવરો ઓઝતનું અપમાન ન થાય તેવી ચીવટથી પદ સ્પર્શ કર્યા વિના તેને ઓળંગી ગયા. ભાદરનો ભર્યોભાદર્યો પ્રદેશ આવ્યો. જેતપુરના ઊંચા મકાનો દૂરથી દેખાવા લાગ્યા.

પ્રાણગુરુને અંતરંગની બધી હકીકતથી અને સંચાલનની સ્વચ્છ નિર્મળ પ્રણાલીથી સુંદર રીતે તૈયાર કરી દીધા હતા. પોતે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને કંઈ કહેવું હોય ત્યારે "પ્રાણ" કહીને સંબોધતા હતા. શ્રી પ્રાણલાલજી મ. તુરત જ ગુરુદેવની વાતમાં લક્ષ્ય આપતા.

પર્યુષણ પર્વ પસાર થયા પછી એક પ્રકારે સ્થાનકમાં શાંતિ છવાઈ ગઈ હતી. બપોર પછી પૂજ્યશ્રીએ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને શાંતિ જોઈ પોતાની પાસે બોલાવ્યા. "પ્રાણ" 'શ્રી મહા. રાજ શબ્દથી જવાબ દેતા પ્રાણ ખાસ વાત સાંભળવાની અપેક્ષા રાખી પૂજ્ય શ્રી પ્રત્યે આશાની નજરે તાકી રહ્યા. "જો તારે નિરાશ થવાનું નથી. હું જે કંઈ કહું તે શાંતિથી સાંભળી લે. તપસ્વીજી સ્વર્ગવાસ થયા પછી સંપ્રદાયનું વાતાવરણ ધીમું પડી ગયું છે. આપણે સાવધાનીથી અને સમાધિપૂર્વક રહેવાનું છે. આ શરીરનો પણ વિશ્વાસ નથી. હું આજ છું ને કાલે નથી, એવી સ્થિતિ છે. તારા પર બધો ભાર છે. હું ચાહું છું કે પાછળથી બધું શાંત રહે અને સંતોમાં ખૂબ જ સમાધિ જળવાઈ રહે. ચાતુર્માસ પછી આપણા એક જ સંપ્રદાયમાં જે થોડો ઘણો ભેદ દેખાય છે, તે પણ દૂર કરવો. આપણે કોઈ જાતનો હઠાગ્રહ ન કરવો. સરળતામાં જ ધર્મ છે." આટલું બોલીને જાણે પરિશ્રમ પડ્યો હોય તેમ ગુરુદેવ અટકી ગયા.

"આપનું કહેવું અક્ષરસઃ સત્ય છે. મારા અંતરંગની પણ એજ ભાવના છે. પરંતુ આપે શરીરની વાત કરી તે કોઈ રીતે ખમાતી નથી. વિચાર કરું છું ત્યાં હૃદય ભરાઈ આવે છે. આજ આપ કેમ એવું કહો છો?" એટલું બોલીને શ્રી. પ્રાણ ગુરુ ખામોશ થઈ ગયા. બહારગામથી દર્શનાર્થી શ્રાવક સમુદાયમાં આવતા આ વાત અહીં જ અટકી પડી.

વિહારી બન્યા ત્યારે તેઓ ગીરમાં વિહાર કરતા, દલખાણીયા પધાર્યા હતા. પૂ. શ્રી જગજીવનજી મ. નું જન્મસ્થાન દલખાણીયા એક નાનું એવું ગામ છે અને ત્યાં આઠથી દશ ઘરનો સંઘ હતો. ત્યાં તેમને શાતા ઉપજતાં ત્યાં જ ચાતુર્માસ રોકાયા. ચાર માસ સુધી નાના સંઘમાં ખેડ કરી. તેઓશ્રીએ ગામડાના વણિક શ્રાવકોને સામાયિક, પ્રતિક્રમણ શીખવી ધર્મકરણીમાં જોડયા. ધર્મરસનો સ્વાદ લગાડયો. જગજીવનભાઈને તેઓ જગડુશા કહીને બોલાવતા. ગામમાં આનંદ વર્તાઈ રહ્યો. તેઓશ્રીએ વાવેલા ધર્મના બીજ જગજીવનભાઈના જીવનમાં અંકુરિત થયા. આગળ ચાલીને તેમણે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ના શ્રી. ચરણોમાં દીક્ષા લીધી. કેમ જાણે શ્રી. દેવચંદજી મહારાજે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ની સેવાનું ઋણ ચૂકવ્યું હોય!

જેતપુરનો ચાતુર્માસ કાળ સસમાધિ વ્યતીત થઈ ગયો. પૂજ્યશ્રીએ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને પ્રેમચંદજી મ. સાથે રાણપુર જવા માટે આજ્ઞા ફરમાવી. રાણપુરમાં રહેલા શ્રી. દેવચંદજી મ. ના જ્ઞાનગ્રંથો પાત્રાદિ ઉપકરણને સાધુમર્યાદા પ્રમાણે વ્યવસ્થિત કરવાની આવશ્યકતા હતી. ગુરુઆજ્ઞા શીરોધાર્ય કરી તેઓ રાણપુર પધાર્યા. ત્યાં બધું વ્યવસ્થિત કરી સાથે સાથે શ્રી. રાણપુર સંઘને વ્યાખ્યાન આદિનો લાભ આપી જેતપુર માટે રવાના થયા. પૂજ્યશ્રીને જરાપણ એકલા મૂકવા શ્રી પ્રાણલાલજી મ. ને ઠીક ન લાગતું.

રાણપુરથી રવાના થતાં જ પરમ વિદૂષી મહાસતીશ્રી દેવકુંવરબાઈના કાળધર્મ પામ્યાના વ્યથાપૂર્ણ સમાચાર મળ્યા. ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. થોડીવાર માટે વેદના વિચલિત થઈ ગયા. ગુરુવરનું કોમળ હૃદય આવા આઘાતજનક સમાચાર સાંભળી ખૂબ જ વ્યથિત બની જતું. દિવંગત આત્માને શાંતિ અર્પી પુનઃ આગળ વધ્યા. શ્રી. પ્રેમચંદજી મ. નું જન્મસ્થળ નજીક હોવાથી તેઓશ્રી ત્યાં દર્શન દેવા માટે પધાર્યા.

પાઠશાળાના મકાનમાં જ તપસ્વીજી મહારાજે સંથારો કર્યો હતો. તે દિવસોની યાદ તાજી થતાં મન ચંચળ બની અનંત વિયોગ–સાગરમાં ડૂબકી મારી જતું.

સ્વર્ગસ્થ ગુરુદેવ શ્રી. તપસ્વીજી મ. ની પરોક્ષ દિવ્ય-મૂર્તિ અને વૃદ્ધ મહાત્મા શ્રી. જયચંદજી મ. ની પ્રત્યક્ષ વિશાળ મૂર્તિ બંને નજર સામે તરવરી ઊઠતી, ત્યારે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. નું મન ડગુમગુ થઈ જતું. આ પ્રચંડ કાયાનો લોપ થતાં પોતે કેવા નિરાધાર બની જશે તેના વિચાર દીલને કંપાવી મૂકતા હતા.

કેવી હતી તે મહાવિભૂતિ ! ચાંદી જેવા ચળકતા વાળ, વિશાળ લલાટ, મોટી આંખો, લચ્છાદાર નેણ અને ભરાવદાર પ્રચંડ કાયા. શ્રી. પ્રાણલાલજીને મન ગુરુદેવ પહાડ જેવા હતા. તેમની અડીખમ કાયા આગળ પોતે બાળક જેવા હતા. ક્યારેક ચૂપચાપ પોતે ગુરુદેવનું મુખકમળ ધારી ધારીને જોતાં જ રહેતા. ચૂપચાપ મીટ માંડીને સ્થિર બની જતા. સંઘરી સંઘરીને મનમાં ચિત્ર જાણે ભરી લેવા ન માંગતા હોય ! અર્ધ જાગ્રત અવસ્થા બની જતી અને પ્રયત્ન છતાં જાણે આંખોમાંથી ગુરુદેવનું ચિત્ર સરી જતું !

પરિણામી, અને ભવ્ય ભાવનાવાળા હતા. પૂજ્યશ્રીની કલ્પતી સેવામાં તેઓ તત્પર બની ગયા. બપોરના શાંતિના સમયે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. સૂયગડાંગ શાસ્ત્રનું વાચન કરવાના હતા

આજ અરસામાં મહાપુરુષ શ્રી. કાનજી સ્વામી, તત્ત્વવેત્તા શ્રી. પરસોતમજી મ. અને શ્રી. દેવરાજજી મ. ઠાણા ૩ વઢવાણ ચાતુર્માસ પૂરું કરી ગોંડલ પધાર્યા. પૂ. તપસ્વીજી મહારાજના સ્વર્ગગમન પછી ઉપરછલા મતભેદના આધારે પૂજ્ય મુનિવરોનું મિલન થયું નહોતું. આ મતભેદ બંને પક્ષને ખટકી રહ્યો હતો. મતભેદથી પવિત્ર ગોંડલ ગચ્છની કીર્તિને વિના કારણ ધક્કો લાગતો હતો. પૂજ્યશ્રી આ રહ્યો સહ્યો મતભેદ નાબૂદ કરી શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. નો માર્ગ સરલ, પ્રશસ્ત અને સુલેહભર્યો બનાવી દેવા માગતા હતા. ધન્ય પૂજ્ય શ્રીની ભાવનાને! પરસ્પરની મમતા અને સંઘાડા પ્રત્યેની નિષ્ઠા કામ કરી રહ્યા હતા. નિષ્ઠા જીવિત હતી. ખરેખર સદ્‌ભાવ છે ત્યાં બધું જ છે.

કેટલાક શાણા શ્રાવકોએ સમયોચિત કાર્ય કર્યું. શ્રી. ધરમસી દામોદર, શેઠ કલ્યાણજી દામોદર, શ્રી. પોપટ જાદવજી વગેરે આગેવાન શ્રાવકોએ બંને પક્ષ તરફથી વાર્તાલાપની યોગ્ય આપલે કરાવી. સુંદર અને નરમ શબ્દોના પ્રયોગ કરી દૂર બેઠેલા મુનિવરોને નજીક લાવવા પ્રયાસ કર્યો. ઘણે અંશે સફળતા પણ મેળવી. પૂજ્યશ્રી તરફથી કોઈ હરકત હતી જ નહિ. આવનાર મુનિવરોના મન પ્રસન્ન થાય એ રીતે ઉદારતા બતાવવાની હતી. પૂજ્યશ્રી તો ઉદારતાનો અખૂટ મહાસાગર જ હતા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને પણ તેઓશ્રીએ ઉદારતાના આંગણામાં જ ઉછેર્યા હતા. અહો! ઉદારતા એક જ ગુણ મનુષ્યને આસમાન જેવો વિરાટ બનાવી દે છે! 'જતું કરો' નો મહામંત્ર જ ઉદારતાનું ઊંડું મૂળ છે.

પ્રાણગુરુને આજ્ઞા આપી કે તેમણે સામે જઈ આગમનશીલ સંતોનું સન્માન કરવું. વિધિવત વંદન કરી તેઓને પૂજ્યશ્રીના ચરણે લાવવા.

જેતપુર નજીક પૂ. કાનજી મ. નું આગમાન થતાં શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. આજ્ઞાનુસાર સામે લેવા માટે પધાર્યા. ઘણા જ સ્નેહપૂર્વક વંદન વ્યવહાર થયા. સાથે શ્રાવકોના સમૂહો ઉભરાયા હતા. મિલનથી થતું કુતૂહલ જોવા પણ કેટલાક આવ્યા હતા. ભગવાનના સમય પછી ગૌતમ કેશીના મિલન વખતે આવા કુતૂહલિયા હતા. તો આ કઠણ કાળમાં હોય તેમાં નવાઈ શું ? જોનારને ખૂબ જ આશ્ચર્ય ઉપજતું હતું. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. નો વિનય અને નમ્રતા જોઈ સૌ દાંતમાં આંગળાં નાખી દેતા હતા. દિગ્મૂઢ બની જતા હતા. કેમ જાણે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. શ્રી. કાનજી મ. ના વહાલા શિષ્ય હોય તેવું લાગતું હતું. દીક્ષા દૃષ્ટિએ શ્રી કાનજી મ. ઘણા મોટા પણ હતા.

ભગવાન મહાવીરની જયનાદો વચ્ચે મુનિવરો પૂજ્યશ્રીના ચરણે પહોંચ્યા. ત્યારનું દૃશ્ય ખૂબ જ આનંદજનક અને ભાવવાહી હતું. હર્ષનાં આંસુઓ આવતા હતા. બધા આગન્તુક મુનિગણોએ પૂજ્યશ્રીને ભાવપૂર્વક વિધિવત્ વંદન કરી ખમત-ખામણા કર્યા. પૂજ્યશ્રીને આનંદનો ઊભરો આવતો હતો. કર્મની ગતિ ઘણી જ વિચિત્ર હોય છે. આ આનંદ મિલનમાં હજુ થોડા પ્રત્યાઘાત થવાના હતા, જે પૂજ્યશ્રી માટે અસહ્ય હતા. ખરેખર કાળ અને મનની ગતિને કોઈ પારખી શકતું નથી. સમગ્ર જનતાને થોડું પ્રવચન સંભળાવી માંગલિક કહેવામાં આવ્યું. સૌ ઘણા જ આનંદ ભક્તિ સાથે વિખરાયા.

આગલે દિવસે રાત્રિના સમયે ગુરુદેવે શ્રી. પ્રાણલાલજી મુનિ સાથે નીચે પ્રમાણે વાર્તાલાપ કર્યો હતો. "પ્રાણ! કાનજી

મનુષ્યનું કર્માધિન પામર મન વધારે વિચારી શકતું નથી. કર્મ પ્રમાણે તે દોરાય છે. આટલા પ્રેમમિલન પછી ના પાડવાનો કોઈ અર્થ હતો નહિ. પુનઃ પૂજ્યશ્રીએ ત્રણે મુનિવરોને ગોચરી ન જવાની પ્રેરણા આપી "પ્રાણ મુનિ વહોરી લાવશે." એમ ભાવ દેખાડયા.

આંગતુક મુનિઓના નિર્મળ મન-જળાશયનું પાણી ડોળાઈ ગયું. મન ખૂબ જ ગંભીર અસર તળે આવી ગયું હતું. તેઓ બોલ્યા "હજુ આહાર પાણી સાથે કરીએ એટલી અમારી તૈયારી નથી. અમને ક્ષમા કરજો." પૂજ્યશ્રીને આ વચનો તીરની જેમ ખૂંચ્યા. સંપ-શાંતિની :વાતથી પૂજ્યશ્રીની જાણે સવારથી જ માંદગી ચાલી ગઈ હતી. આ નવી સમસ્યાથી તેમને ખેદ થયો. એક જ ગચ્છના મુનિવૃન્દોમાં આવા ભેદ બહુ જ ખટકનારા હોય છે. શ્રી. પ્રાણલાલ મ. ખામોશ જ રહ્યા. અવસ્થાની નબળાઈને લઈ આ વાતથી પૂજ્યશ્રીના સ્વાસ્થ્ય પર ખૂબ જ માઠી અસર થઈ. થએલો હર્ષ વિષાદનું રૂપ લઈ રહ્યો

બીજી પણ કેટલીક બિનાઓ પૂજ્યશ્રીને ખૂબ જ નિરાશા અર્પી ગઈ. સત્તર દિવસ સુધી ત્રણે ઠાણા રોકાણા. અઢારમે દિવસે જેતપુરથી પ્રસ્થાન કર્યું. વિહાર વખતે પૂજ્યશ્રીનું માંગલિક સાંભળ્યું. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ને આથી ઘણો અફ્સોસ થયો. પૂજ્યશ્રીની બીમારીનું જોર વધી ગયું. વાતાવરણમાં માધુર્ય આવી ન શક્યું. મિલનનું પ્રથમ ચરણ પૂરું થયું હતું. પૂજ્યશ્રીનું આ વરસનું ચોમાસુ પણ જેતપુરમાં જ જાહેર થયું.

શાતા અર્પવા ભગીરથ પ્રયત્ન કરતા હતા. પ્રયાસો અને ઉપચારો નિમિત્તભુત હતા; જ્યારે શરીરનું ઉપાદાન બદલાઈ ચૂકયું હતું.

વૈશાખ માસ વ્યતીત થયો. જાણે મુનિમંડળમાં બે શાખાઓને જન્મ આપી ચાલ્યો ગયો. જેઠ શીર પર સવાર હતો.

જો વરસે જેઠ તો પૃથ્વી જળ હેઠ,
કોરો તપે ઠેઠ તો ભારે પડે જેઠ.

જેઠ આમેય ભારે તો હોય જ. આ વરસે તો બે જેઠ હતા. પ્રથમ જેઠ શુદિ ૫ ના પૂજ્યશ્રીને ડાબા ખભામાં દુખાવો થયો. "પ્રાણ! આજે અહીં ખંભામાં કેમ દુખે છે? જરા હાથ ફેરવીને જો તો" પૂજ્યશ્રીનું વહાલ જાણે પહાડની તળેટીનું ઝરણું હતું! મહારાજે તપાસ કરી. એ વખતે તો કંઈ દેખાયું નહિ પરંતુ ૬ઠ્ઠા દિવસે તેજ જગ્યાએ ચાકીની જેમ સોજીને લાલ રંગ થઈ આવ્યો. સાથે ખૂબ જ પીડા થવા લાગી. બે દિવસના ઉપચાર પછી પણ શાંતિ ન થઈ. શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજે નિહાળ્યું કે જેમ જેમ શરીરમાં અસમાધિ વધતી જાય છે, તેમ તેમ પૂજ્યશ્રીના મનમાં સમાધિ વધી રહી છે.

ડૉ. જેઠાલાલ આવ્યા. તેમણે તપાસ કરી. મોટા ડોકટરની આવશ્યકતા લાગી. રોગના મૂળ ઊંડા હતા. પૂજ્યશ્રીએ બતાવ્યું કે કર્મનો બદલો પૂરો કરવા બીમારી આવી છે. અને તેના મૂળ કાર્મણ શરીરમાં છે. ભક્તિપ્રિય સંઘ અને સેવાનિષ્ઠ શ્રી. પ્રાણ જલદી શાંતિ માટે વ્યામોહિત હતા. મોટી હૉસ્પિટલના પ્રધાન ડૉકટર લાવ્યા. પુરી રીતે પૂજ્યશ્રીને તપાસ્યા. ડૉકટર બોલ્યા. ગુરુજીનું હૃદય અને બંધારણ એટલું મજબૂત છે કે જો આ દર્દ મટી જાય તો બીજા ૨૫ વર્ષ જીવી શકે. ડોકટરે જીવલેણ દર્દનો ઉલ્લેખ કર્યો.

સલાહથી સંઘાડાની નાવ ચલાવવા માટે પ્રેરણા આપી. ગુરુદેવ જરા થોભ્યા. પુનઃ બોલ્યા "પ્રાણ! જો પુરૂષોતમજી સ્વામી અને અન્ય મુનિવરો સૌના પ્રત્યે મને ખૂબ સદ્ભાવ છે. તેઓના હૃદય પણ નિર્મળ છે. કોઈ કારણથી હાલ તુરત તેઓ મળી શક્યા નથી. મનુષ્યના મનની ગતિ ચંચળ હોય છે. વચગાળાના તત્ત્વોથી આમ થયું હશે, માટે આગળ ઉપર મારી ગેરહાજરીમાં પણ તેઓ આપણા જ છે એમ માનીને એકરૂપ બની જવાની જ ભાવના રાખવી. બીજું કાંઈ વધારે મારે કહેવું નથી." પૂજ્યશ્રીએ આટલા શબ્દો એક સાથે કહ્યા અને પછી વિસામો લીધો. શ્રી પ્રાણલાલજી મહારાજે આ શબ્દો ખૂબ ભાવપૂર્વક સાંભળ્યા. અને પૂજ્યશ્રીના હૃદયની નિર્મળતાના દર્શન કર્યા. ધન્ય છે મહાપુરુષોની ઉદારતાને!

ઉપરોક્ત વાર્તાલાપ થતાંની સાથે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. નું હૃદય ભરાઈ ગયું. આંખો ભીંજાઈ ગઈ. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. વધારે ઉત્તર દઈ શક્યા નહિ. ફક્ત એટલું જ બોલ્યા "આપની અભિલાષા પ્રમાણે બધું થશે. આપ કૃપા રાખજો." આટલું બોલીને ગુરુ મહારાજના ખોળામાં માથું મૂકી દીધું. એ વખતે મહાન ગુરૂ ગોદમા નાના બાળમુનિ જેવા બની ગયા. ધન્ય છે ગુરુઓની મહાનતાને!

પૂજ્યશ્રીના ગુમડાનો વિકાર વધતો જતો હતો. જેઠ મહિનાના ભયંકર ગરમ દિવસોમાં ગુમડું ગરમીમાં વધારો કરતું હતું. શ્રી પ્રાણલાલજી મ. બરાબર માવજત કરતા હતા. પૂજ્યશ્રીની શાંતિ અવર્ણનીય હતી. દેહ અને આત્મા ભિન્ન છે, એવું ભાન પ્રત્યક્ષ વર્તાઈ રહ્યું હતું. પૂજ્યશ્રીના મુખથી એક જ વાત નીકળતી. "કર્મના દંડ ભોગવવાના હોય છે. આવી પીડાથી દેણું ઓછું થાય છે." પૂજ્યશ્રી આવી પીડામાં પણ સમાધિસ્થ જેવા જ લાગતા. ઔષધની કંઈ જ અસર જણાતી ન હતી. બપોરના

સૌની પર નાંખી. વિદાય લેતા હોય તેમ આંખો બંધ કરી દીધી. હજારો આંખોમાંથી અશ્રુધારા વહી રહી.

જેઠ વદિ ૯ના બપોરના બે વાગે પૂજ્યશ્રીએ જીવનનો અંતિમ સંગ્રામ શરૂ કર્યો. નશ્વર કાયામાંથી પ્રાણ નીકળવા માટે આતુર બની ગયા. એક વખત પૂજ્યશ્રી બોલ્યા "પ્રાણ!" બસ છેલ્લો શબ્દ. "જી! મહારાજ!" આ ઉત્તર આપતા શ્રી પ્રાણ-ગુરુ પોતાનું હૃદય જાણે ગુમાવી રહ્યા! અનંત શાંતિમાં સદાને માટે પૂજ્યશ્રીએ શયન કરી દીધું. છેલ્લી ઘડીઓમાં પૂજ્યશ્રી માટે સંથારો પચ્ચખી સમાધિ મરણને વર્યા હતા.

જાણકાર લોકોએ નાડ હાથમાં લીધી ત્યારે તેઓ સ્વર્ગવાસી બની કાળધર્મ પામ્યા હતા. એ વખતની ગુરુપ્રાણની મનો-વ્યથા અકલ્પનીય હતી. આ લેખકને જ્યાં સુધી ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણનો અનુભવ છે ત્યાં સુધી કહી શકાય કે તેમનું કોમલ હૃદય તે ગુરુ વિયોગના પ્રત્યાઘાતને સહવા તૈયાર ન હતું. મહાવીર સ્વામીના તપોબળથી જ તેઓશ્રીને ધૈર્ય બળ મળ્યું હશે! પૂજ્યશ્રીનો શિષ્ય પ્રત્યેનો સ્નેહ પણ અનુપમ હતો.

ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. માટે આ ચોમાસાનો રંગ ઝાંખો પડી ગયો. તેઓ ગુરુ–વિરહ ભૂલી શકતા ન હતા. ઉપરાંત ગુરુદેવ સ્વર્ગવાસી થયા પછી શ્રી. પ્રાણગુરુને હાથના આંગળાઓમાં ઘણો ઉત્કૃષ્ટ વ્યાધિ થયો. અસાતાનો ઉગ્ર ઉદય થયો હતો. જેતપુરનું ચાતુર્માસ સમાધિ ભાવે પૂર્ણ થયું. ગોવિંદજી મ. ઠાણા ૩ ઉપરાંત મણીબાઈ ઠાણા ૨ પણ જેતપુરમાં જ હતા. જેતપુર શ્રીસંઘનો પ્રાણગુરુ પ્રત્યે પ્રગાઢ સ્નેહ હતો. શ્રીસંઘને બબ્બે વરસ પછી વિદાય દેતાં ઘણો જ ઊંડો આઘાત લાગ્યો.

આટલા વાર્તાલાપ પછી તેઓ ગુરુસેવામાં જોડાયા, મન પૂર્વક ધાર્મિક અધ્યયન કરવા લાગ્યા, ગોંડલ જવાનું પ્રયોજન બીજું કશું જ નહિ. ત્યાં શ્રી. કાનજી મ. બિરાજમાન હતા. પૂજ્ય શ્રી. જયચંદજી મ. ના કાળધર્મ પછી તેઓ દીક્ષા વડીલ હોવાથી આચાર્ય સદેશ કાર્યભાર તેમના ઉપર આવ્યો હતો. શ્રી.પૂજ્ય તેઓ બન્યા હતા. શ્રી. પુરૂષોતમજી મ. પણ ગોંડલ ચાતુર્માસ બિરાજ્યા હતા. ગોંડલના ભાવિક શ્રાવકો દ્વારા પુનઃ મુનિમંડળને એકરૂપ કરવાના ધૈર્યભર્યા પ્રયાસો ચાલુ જ હતા. ધીરે ધીરે શ્રાવકોને સફળતા મળી રહી હતી.

મહારથી મુનિઓના સ્વર્ગવાસ પછી સૌને એક થવાની ફરજ થઈ રહી હતી. ગુરુદેવ તરફથી તો કોઈ અડચણ હતી જ નહિ. શ્રી. કાનજી મ. ની નેશ્રામાં રહી સૌએ એક સાથે ચોમાસાની સૂચિ બહાર પાડવી. આવું નિશ્ચિત થયું હતું. ઉપરાંત સકલ મુનિઓના આહાર પાણી સાથે જ થાય. પરસ્પરનો પૂરો આદર વ્યવહાર કરવો. આટલી વાતો માન્ય થઈ હતી. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને આથી ઘણો જ સંતોષ થયો. એક પ્રકારે શાંતી વળી ગઈ.

સમજૂતી મુજબ આ વરસે ૧૯૮૮ની ચાતુર્માસની સૂચિ એક સાથે તૈયાર થઈ. તેમાં લખાયું પૂ. કાનજી મ. ની આજ્ઞા અનુસાર નીચે પ્રમાણે સૌને ચોમાસા આપવામાં આવે છે. આ સંધિથી શ્રાવકો ખુશહાલ દેખાતા હતા. વાતાવરણ ભર્યું ભર્યું બની ગયું. અંતિમ વેળાની પૂજ્યશ્રી જયચંદજી મ. ની ભાવનાને જાણે વિજય મળ્યો હતો. આટલું મધુર વાતાવરણ છતાં એ વરસે શ્રી. કાનજી મ. ઠાણા ૨ સરપદડ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ઠાણા ૩ સાવરકુંડલા અને પૂ. શ્રી. પુરૂસોતમજી મ. એકલા પાળીયાદ ચોમાસું પધાર્યા. હોઈ શકે છે કે પાળીયાદ શ્રીસંઘની વિનંતિને માન્ય રાખવી પડી હોય!

વહેવા લાગી હતી. વૈરાગી શ્રી. રતીલાલના મન પરિણામ વૃદ્ધિગંત હતા. તેઓ પૂજ્યશ્રી પ્રાણલાલજીના ચરણોમાં રહેતા, વૈરાગ્ય રસથી ભીંજાઈ રહ્યા હતા. સૌ શિષ્ય સમુદાયને શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ના ચરણોમાં કોઈ શિષ્યરત્ન થાય અને અણગાર બને તેવી ભારે ઉત્કંઠા હતી. સાવરકુંડલાને આજે ૨૦ વરસે ચોમાસાનો લાભ સાંપડયો હતો. ભકિતથી સૌના હૃદય રંગાઈ ગયા હતા. ગુરુકૃપા મેળવવા શ્રાવકોમાં હોડ જામતી હતી.

સાવરકુંડલાનું સન્માન ભર્યું ચોમાસું પરિપૂર્ણ થતાં ગુરુમહારાજોએ ભેટ બાંધી. શેરીએ શેરીએ ગુરુના નામના ગીત ગવાતા હતા. ગુરુદેવે સાવરકુંડલાનું હૃદય ચોરી લીધું હતું. ગુરુમહારાજના વિહારથી મુગ્ધ હૃદયો ભાન ભૂલી ગુરુમહારાજની પછવાડે જાણે દોડી રહ્યા હતા! માંગલિક પછી મીટ પહોંચે ત્યાં સુધી સેંકડો દર્શનાતુર રોતી આંખો ગુરુવરોને અદૃશ્ય થતાં સુધી નિહાળી રહી. વિરહના આઘાતથી ઘવાએલા નેત્રો જાણે જોવાની આનાકાની કરતા હોય તેમ તેના પર ગુરુપ્રેમનો પડદો પથરાઈ ગયો.

સાવરકુંડલાથી વહેતી મુનિમંડળની વિહાર સરિતા આઢડા, ધજડી, ખોડી, હાથસણી, સમઢીયાળા, વીરપુર, દેવળા, અને ખીસાને પાવન કરી ધારીની સરિતામાં સરી પડી. ધારી થોડો વિસામો લીધો. ધારી ગુરુમહારાજને ભાવતું ક્ષેત્ર, રંગભર્યો સોરઠ સમાદર ધારીમાં જોવા મળતો. તે ક્ષેત્રમાં જેમ સિંહ ગર્જના કરે છે તેમ શ્રાવકો ધર્મગર્જના કરતા હતા. ધારી મોખરે ચાલનાર ગામ. એમાં શ્રી. જગજીવન ગોવિંદજી ધારીનું નાક હતા. ધર્મપ્રિય રમૂજી શ્રાવક હતા. રોટલો મોટો.

ધારીથી દલખાણીયા ૯ માઈલ દૂર છે. દલખાણીયામાં તે વખતે શ્રાવકના ૧૨ થી ૧૫ ઘર હતા. નવો જ સરસ

દલખાણીયા જવાની વિનંતિ મંજૂર થઈ ત્યારે નાના ગામનો આ નાનો સંઘ હર્ષઘેલો બની ગયો. તેઓને કલ્પના જ ન હતી કે આવા મહાન ધુરંધર સાધુરાજ દલખાણીયા જેવી વનસ્થળીમાં પધારે ! તેઓની સાચી ભક્તિ સફળ થઈ હતી.

કુબડા ગોવિંદપુર થઈ એક પહાડ ઓળંગી દલખાણીયા જવાનું હતું. દલખાણીયા એટલે આખો ધારવાળો પહાડી પ્રદેશ. આ લેખકની જન્મભૂમિ દલખાણીયા છે. એટલે આ પ્રદેશનું સાક્ષાત વર્ણન ચિતરી શકાયું છે. ધારીની ઘૂઘવતી નદીઓ વચ્ચે ગુરુમહારાજો શેષકાળ રોકાયા. આમ્ર વાટિકાઓથી શોભતું ધારી અમરાપુરી જેવું લાગે છે. રામબાગ ધારીની શોભા અને મહત્તામાં વધારો કરે છે. દલખાણીયાના શ્રાવકો રોજ ગુરુદેવના દર્શન અને સમાચાર લેવા માટે આવવા લાગ્યા. ધારીથી ગુરુદેવોએ દલખાણીયા જવા માટે ભેટ બાંધી. દલખાણીયાના શ્રાવકોને વિશ્વાસ થયો કે ગુરુમહારાજ પધારશે.

ધારીથી મહારાજશ્રી કુબડા પધાર્યા. ત્યાં ગોવિંદપુરના શ્રાવકો પણ પહોંચી ગયા. ગોવિંદપુર મઘમઘતી ફાલભરી વાડીઓથી દીપતું ગામ છે. ત્યાં બે દિવસ લાભ આપી દલખાણીયાનો રસ્તો લીધો. આજે દલખાણીયામાં અનુપમ ઉત્સાહ વર્તાઈ રહ્યો હતો. ઘેર ઘેર ગુરૂમહારાજોની પધરામણીનો આનંદ છવાઈ ગયો હતો. દલખાણીયાની ધરતીને પાવન કરવા આ મહાપુરુષો પધારી રહ્યા હતા.

"દલખાણીઆના શ્રા....વ....કો" આ રસભર્યું લહેકાદાર ગુરુદેવનું વાકય કર્ણામૃત જેવું હતું. શ્રાવક ગણ ગુરુચરણે ઝૂકી ગયા. ગુરુદેવને પ્રાપ્ત કરી નાના ગામનો શ્રાવક સમુદાય ખુશહાલ બની ગયો. "બોલો પ્રાણલાલજી મ. ની જય...." નો અવાજ પર્વતની ચટ્ટાન સાથે અથડાઈને પ્રતિધ્વનિ કરી રહ્યો. જંગલના વૃક્ષો પણ આ અહિંસાના ભેખધારીનું સ્વાગત કરતા હતા. બહેનોના ગીત મુજબ, "આવી તીર્થંકરની ટોળી" રૂપે ગુરુમહારાજની ટોળી આગળ ચાલી. આંબલીયાળાનું નાનું ઝરણું કલકલ કરતું જાણે ગુરુદેવની કૃપાદષ્ટિથી નાચી રહ્યું હતું. વૈરાગી રતીલાલભાઈ પણ ગુરુદેવની સાથે જ હતા.

ઘણા જ ઉત્સાહ સાથે દલખાણીઆના ઉપાશ્રયમાં ગુરુદેવોની પધરામણી થઈ. શ્રાવકોના મન આ મહતી કૃપા બદલ ગદ્ગદ બની ગયા. શ્રી. હીરાચંદભાઈને અપાર હર્ષ થયો. હીરાચંદભાઈની બંને આંખો ઘણી જ નાની ઉંમરે ચાલી ગઈ હતી. અંધાપો આવ્યા પછી તેઓ ધર્મમાં ઊતરી ગયા હતા. એ સમયમાં તેઓ એક નમૂનેદાર ઘોર તપસ્વી શ્રાવક હતા. સાધુ સંતો હીરાચંદભાઈને દર્શન દેવા થોડો ફેર લઈને પણ દલખાણીયા આવવાનું પસંદ કરતા. ગુરુદેવે જેવો ઉપાશ્રયમાં પગ મૂકયો તેવા જ શ્રી. હીરાચંદભાઈ ગુરુમહારાજના ચરણોમાં ઢળી પડયા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. કોઈને ભાવપૂર્વક બોલાવતા ત્યારે લહેકા સાથે સામી વ્યકિતનું નામ લઈ તેમને મહત્તા આપતા. "હી....રા....ચં દ....ભાઈ" ગુરુમહારાજે પોતાનો મીઠો અવાજ ઠેઠ હીરાચંદભાઈના અંતઃકરણ સુધી પહોંચાડવાનો પ્રયાસ કર્યો. હીરાચંદભાઈ શાસ્ત્રોક્ત શબ્દ જ બોલતા. 'ગુરુદેવ! આપની દયા. હું તો પામર અને અજ્ઞાની છું. આપ સારા જેવા પરાધીનને અહીં સુધી દર્શન દેવા માટે આવ્યા એજ આપની મોટી કૃપા છે. હીરાચંદભાઈને પૂ. શ્રી. જયચંદજી મ. ના અનુભવી શિષ્ય શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને જોઈને અર્થાત સાંભળીને ઘણો જ હર્ષ થયો.

નિયમવાળા હતા. દાળ રોટલો અને સાંજે ખીચડી. વૈરાગી તરીકે ત્યાગ મસ્તી હતી. તેમના સંપર્કની અસર જગજીવનભાઈ પર પડી. કયાં ખબર હતી કે વ્યવસાયમાં ફસાયેલા, ઉપાધિવાળા, ગામના સરપંચ જગજીવનભાઈ પણ આ વૈરાગીના ગુરુબન્ધુ બની જશે. વૈરાગ્યની રંગરેલી એકને સૂક્ષ્મ ભાવે અને બીજાને પ્રત્યક્ષ ભાવે સ્પર્શી રહી હતી.

દિવસે ઉપાશ્રયમાં વ્યાખ્યાન થતું. રાત્રિના ભાગમાં રાસ કથા વંચાતી હતી. આખું ગામ ઉછળીને ગુરુ ચરણે આવતું હતું. રાતના બ્રાહ્મણ, કણબી, વાણિયા, સુથાર, લુહાર, મોચી.... બધી કોમના માણસો એકત્ર થતા હતા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. રંગભરી વાર્તાનો રસ જમાવતા, ત્યારે ગ્રામ્યજનોના ભદ્ર હૃદય ઉપર ઊંડી અસર થતી હતી. મોટે ભાગે દયા ધર્મનો ઉપદેશ અપાતો હતો. દશ દિવસમાં તો ગુરુદેવે ગામને ભકિત રસમાં તરબોળ કરી મૂકયું. ગુરુદેવની જીવન ગાથામાં ખરેખર દલખાણીયા અદ્‌ભુત રીતે વણાઇ ગયું. તેની આ પૂર્વ નિશાની હતી.

લેખકના સાંસારિક માતુશ્રી અમૃતબાઈ શ્રાવિકા સાધુ-સંતોને દેખી હર્ષઘેલા બની જતા. ઘેર ગુરુમહારાજનાં પગલાં થાય અને પાત્રુ માંડે ત્યારે તેઓ ભાવતલ્લીન થઈ જતા. ભાવપૂર્વક વહેરાવ્યા પછી તેને અનહદ ખુશી ઊપજતી. દશ દિવસની ગુરુમહારાજની અમૃતમય વાણીએ અમૃતબાઈને ધર્મ અમૃતે ભીંજવી નાખ્યા. અમૃતબાઇના અંતઃકરણ પર ધર્મના ઊંડા સંસ્કાર આરોપાઈ ગયા. અહીં વિસ્તાર આપવાનો હેતુ એ છે કે અમૃતબાઈના ધર્મ સંસ્કારનું ઉત્તમ પરિણામ આવે છે. ગુરુદેવનું દલખાણીયા આગમનનું પ્રયોજન કુદરતી પોથીમાં અનેરું લખાયું હતું.

બોટાદ સંપ્રદાયના આચાર્ય શ્રી માણેકચંદજી મ. [illegible]

વધી રહ્યા હતા. શ્રી. જગજીવનભાઈ ગીરજંગલનો પરિચય આપતા આગળ ચાલી રહ્યા હતા. સિંહ દીપડાની વાતો થઇ રહી હતી.

દલખાણીયાના પ્રદેશમાં પધરામણી થાય અને સિંહ દીપડાની મુલાકાત ન થાય તો યાત્રા અધૂરી રહેને! ગીર જંગલનું સ્મરણ શું રહે! શ્રી. જગજીવનભાઈ મુનિવરોને પથ દર્શન કરાવી રહ્યા હતા. મીઠી ઠંડી પોતાની પાંખો ફફડાવી ઉડવાની તૈયારીમાં હતી. સૂર્યનાં તાજાં કિરણો પૃથ્વી પટપર ઊતરી આવ્યા હતા. કિરણસ્નાન કરતાં વનપ્રાણીઓ અને જીવજંતુઓ પ્રાકૃતિક ઉષ્ણતા મેળવી રહ્યા હતા.

ગુરુદેવ બોલ્યા. સાસણ સુધી અમે ગીરજંગલમાં ફરી આવ્યા પણ સિંહ કે કોઇ જાનવરનો ભેટો ન થયો. આજે પાછો ગીરપ્રદેશ આવ્યો છે. 'કેમ, શ્રાવકજી! અહીં જાનવર મળે ખરા?' ગુરુમહારાજને પ્રશ્ન કરવો જ હતો; ત્યાં તડકામાં ટાઢ ઉડાડવા માટે આવેલા એક દીપડા ઉપર શ્રી. જગજીવન-ભાઈની નજર પડી. ૫૦ થી ૬૦ ગજ દૂર હશે! "ગુરુદેવ" જગજીવનભાઇએ કહ્યું "જુઓ, ત્યાં દીપડો બેઠો છે" સામે પથ્થર પર બેઠેલા દીપાભાઇને બતાવતા કહ્યું "ભાઇ સાબ! ટાઢ ઉડાડવા આવ્યો છે." ગુરુરાજ ચોંકયા. જંગલના વિકરાળ જાનવરને જોવાની ઘણા દિવસની ઇચ્છા હતી. સૌ થંભ્યા.

ખાસો મોટો પૃષ્ટ દીપડો હતો. દીપડો એ વાઘની ટાઇ-પનું ગીરનું શિકારી પ્રાણી છે. માણસોની ગંધ અને સંચળ-તાથી બહુ જ ચોંકે છે. બે ચાર જણા સાથે હોય ત્યારે આક્રમણ કરવાની હિંમત કરતો નથી. માણસોના અવાજથી તેના કાન ચોંકયા. નિડરભાવે ઊઠીને આસ્તે આસ્તે ચટ્ટાનો પાછળની ઝાડી ભરેલી ખોહમાં તે ઊતરી ગયો.

રતિલાલભાઈની દીક્ષા

૩૨

(વેરાવળ ને રાણપુર ચાતુર્માસ ૧૯૮૯)

વેકરીઆથી વિહાર કરી જેતલવડ સ્ટેશન થઇ પૂજ્ય વરો વીસાવદર પધાર્યા. દલખાણીયાના શ્રાવકોએ જેતલવડ માંગલિક સાંભળી વિદાય લીધી. એ વખતે વીસાવદરમાં શ્રી. લક્ષ્મીચંદજી મ. બિરાજતા હતા. તેઓ શ્રી. પ્રાણગુરુના વૈરાગ્ય અને જ્ઞાન સાંભળીને ખૂબ જ પ્રભાવિત થયા હતા. અને શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ.ને મળવા ઇચ્છુક હતા. વ્યાખ્યાનની ધારા અને વ્યવહારકુશળતા ગુરુમહારાજની વિશેષતા હતી. સદ્‌વ્યવહાર તેમના રોમરોમમાં ભર્યા હતા.

વીસાવદરથી જુનાગઢ આગમન થયું. શ્રી. રતીલાલભાઈને દીક્ષા દેવાના ચક્ર ગતિમાન થયા હતા. જુનાગઢમાં વકીલ શ્રી. જેઠાલાલભાઈની પ્રભુતા હતી. રાજ્યથી લઇ સમગ્ર જનતા પર તેઓએ ઊંડી છાપ પાડી હતી. ગુરુમહારાજના પરિચયમાં આવ્યા પછી તેમને ધર્મનો ઊંડો રંગ લાગ્યો હતો. પૂ. શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ.ના તેઓ ખાસ શિષ્ય હતા. વકીલનો સંસારિક વ્યવહાર પણ ઘણો ઊંચો હતો. આદર્શ વ્યક્તિ હતા. વકીલ તરીકેનો ધીકતો ધંધો તેમની ખ્યાતિમાં વધારો કરતો હતો. માતપિતાને પગે લાગી કામ હાથ ધરતા.

રતીલાલભાઈના માતપિતાએ વૈરાગ્યની પ્રબળતા જોઈ દીક્ષાની આજ્ઞા આપી. સર્વત્ર ખુશાલી છવાઈ ગઈ. જુનાગઢ ધર્મની પ્રાચીન નગરી અને તેમાં દીક્ષા આપવાનો પ્રસંગ, પ્રાણુલાલજી મ. જેવા સમર્થ ગુરુ અને વકીલ જેવા દીપતા

આ દીક્ષા પ્રસંગે જુનાગઢ શ્રીસંઘે મેમાનોની સારામાં સારી સેવા બજાવી હતી. શ્રી. વિઠ્ઠલભાઈ પારેખ તરફથી પણ એક સંઘજમણ કરવામાં આવ્યું હતું. ગિરનાર પર જનારા ભાઈબહેનો માટે સુંદર વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી. ગુરુદેવની કૃપાથી જુનાગઢ શ્રીસંઘનો જય જયકાર વર્તાઈ ગયો.

આ વરસ અખિલ ભારતીય ધોરણે સ્થાનકવાસી જૈન સમાજ અને તેના બધા સંપ્રદાયોના એકીકરણનું આંદોલન ચાલુ થયું હતું. હવા બેચાર વરસથી ચાલતી હતી, પરંતુ એકીકરણના પ્રયાસને આ વરસે મહત્ત્વ પૂર્ણરૂપ અપાયું હતું. અજમેર કોન્ફરન્સનું નગારું બજતું હતું. મોરબીના શ્રી. દુર્લભજીભાઈ ઝવેરી આ કોનફરન્સના મુખ્ય પ્રેરક બન્યા હતા. પંજાબ, રાજસ્થાન, દક્ષિણ, ગુજરાત, કચ્છ, કાઠીઆવાડ તમામ ભારતથી મહાન સંત સાધ્વીજીઓને અજમેર પધારવા માટે વિનંતિ થઈ હતી. અને તે પ્રમાણે મહાન આચાર્યો ત્યાં પધારી રહ્યા હતા. સૌરાષ્ટ્રથી પૂ. નાનચંદજી મ. (લીંબડી) પૂ, માણેકચંદજી મ. (બોટાદ), પૂ. મહાપુરુષ પુરુષોતમજી મ.(ગોંડલ) આદિ સંતોએ અજમેર માટે વિહાર કર્યો હતો. પૂ. પ્રાણલાલજી મહારાજે શ્રી. પુરૂષોત્તમજી મ. ને પ્રતિનિધિત્વ સોંપ્યું હતું. અજમેરમાં ૫૦૦ જેટલા સંત સાધ્વીજી અને પચાસ હજાર સ્થા. જૈનો એકત્ર થવાના હતા. શ્રી. નાનચંદજી મ. તથા શ્રી. માણેકચંદજી મ. અજમેર પહોંચી શકયા હતા, જ્યારે શ્રી. પુરૂષોતમજી મ. ઠાણા ૨ નહિ પહોંચવાથી પાલનપુર ચોમાસા માટે રોકાયા. શ્રી. ગોવિંદજી મ. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. આદિ ઠાણા ૪ નું ચાતુર્માસ વેરાવળ નીમાયું.

નવ દીક્ષિતને લઈને જુનાગઢથી પ્રસ્થાન થયું. શ્રી. રતીલાલજી મ. સ્ફુરતીવાળા હોવાથી ગુરુમહારાજના દરેક કાર્યમાં ઉપયોગી થઈ પડયા. સાથે વૈરાગ્ય ભાવ ઉત્કૃષ્ટ હોવાથી મૌન ભાવ અને તપશ્ચર્યામાં પણ તેઓ સંલગ્ન થયા. ટીંબાવાડીમાં

માંગરોળથી ગુરુદેવને ઘણી લાંબી દોડ કરવાની હતી. શરીરસ્થિતિ અનુકૂળ હતી. ગોંડલ ગચ્છનું ક્ષેત્ર ઘણું વિસ્તારવાળું હતું. ચારે તરફ નાના મોટા સંઘો ઠેર ઠેર ફેલાએલા હતા. ઉપરાંત પ્રત્યેક ગામડામાં ત્યાંની જનતાને જૈન સંતોના ઉપદેશનો અપૂર્વ લાભ મળતો. સૌરાષ્ટ્રની જનતાને આવા અહિંસક મહાત્માઓના ઉપદેશની પૂરી આવશ્યકતા પણ હતી. એ વખતે કાઠિયાવાડની સ્થિતિ પરિવર્તન પામી રહી હતી. પુરાણી પરંપરામાં દૂષણો આવવા લાગ્યા હતા. સાહેબ લોકના સંગથી સરકારમાં સારે સ્થાને રહેલો બ્રાહ્મણ અધિકારી વર્ગ પણ આચારવિચારથી દૂર હઠવા પ્રયત્ન કરતો હતો. કાઠી દરબારો વિલાસી બની જનહિતના કાર્ય ભૂલવા લાગ્યા હતા. સાધારણ જનતામાં શિક્ષાનું પ્રમાણ વધવાથી ધર્મ પ્રત્યે તેઓ સાશંક બની રહ્યા હતા. ગરીબ અને શોષિત જનતા ચા અને બીડીના વ્યસનોમાં ઝડપાઈ રહી હતી.

ગુરુદેવની વિહારયાત્રામાં આ બધાં દૂષણો સામે આંદોલન ચાલતું હતું. ગુરુદેવ નવા ક્રાંતિના બીજ લઈને ઉપદેશ આપતા. તેમની આંખ જનહિત પ્રત્યે વધારે સ્થિર રહેતી. જ્યાં જ્યાં ગામડાઓમાં સ્પર્શ કરતા ત્યાં લોકોને દયાધર્મનો મુખ્ય ઉપદેશ તો અપાતો જ. ઉપરાંત બીડી જેવા વ્યસનોનો આજીવન ત્યાગ કરાવતા. જૈનોમાં પણ બીડીની બીમારી એટલી જ ઝડપી વેગે ફેલાઈ રહી હતી. આજે એવા સેંકડો મનુષ્યો મળશે જે કહેશે કે મેં પ્રાણલાલજી મ. પાસે બીડીના સોગંદ લીધા છે.

રજપૂત વર્ગ અને કાઠી વર્ગ જે શિકાર તરફ ઢળવા કોશિશ કરતો હતો તેમને જીવહિંસાના સોગંદ આપવામાં આવતા હતા. કોમળ હૃદયના મુસલમાનો પણ ગુરુદેવની વાણીથી પ્રભાવિત થઈને હિંસાનો ત્યાગ કરતા. દયા તરફ

જોરથી પૂ. શ્રી ગોવિંદજી મ. ને છીંક આવી. કમજોર શરીર છીંકનો ઝટકો સહી શક્યું નહિ. છીંકના આંચકાથી મગજની નસ તૂટી ગઈ. હવે કોઈ ઉપચારની શક્યતા ન હતી. ભાન હતું ત્યાં સુધીમાં તેઓએ દેહને 'વોસરેહ, વોસરેહ' કરી દીધો હતો. થોડીવારમાં તેઓ કાળધર્મ પામ્યા. ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણ-લાલજી મ. ખડે પગે સેવામાં હાજર હતા. હજારો માણસો ભેગા થઈ ગયા. ૧૯૯૦ના પોષ વદિ અમાસના તેમનો દેહ વિલય થયો.

શ્રી. ગોવિંદજી મ. ખરેખર સંત હૃદય મહાત્મા હતા. અનન્ય ભાવે એક નિષ્ઠાથી ગુરુદેવ શ્રી. જયચંદજી મ. ની સેવા બજાવી હતી. ગુરુદેવ તેને 'ગોવા' કહીને બોલાવતા. એ વખતે તેમનું હૃદય ગદગદ થઈ જતું. સંતોષ અને સમાધિ એમના જીવનમાં બે ચક્ષુ હતા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ઘણીવાર કહેતા

સમાધિ રાખવી તે ગોવિંદજી મુનિથી શિખવાનું છે. સાંસારિક દષ્ટિએ તેઓ પીપળવા ગામના ગોરધનભાઈ મડીયાના સુપુત્ર હતા. પાનાબાઈ માતાની કુક્ષી દીપાવી હતી. ધારી મુકામે દીક્ષા લીધી હતી. ૪૪ વરસ દીક્ષા પાળી ૭૦ વરસનું આયુષ્ય ભોગવી પોષ વદ અમાસ દેવગત થયા.

રાણપુરથી પુનઃ મેંદરડા બીલખા સુધીનો વિહાર થયો. દરમ્યાન ચાતુર્માસ નિમાઈ ગયા. પૂ. ભીમજી મ. તથા પૂ. મંગળજી મ. નું ચોમાસુ ધારી નિમાયું. તેઓ વિહાર કરતાં વડીયા પધાર્યા. શ્રી. મંગળજી મ. અચાનક વડીયામાં કાળધર્મ પામ્યા. શ્રી ભીમજી મ. એકલા પડી જવાથી ધારી જવાનું મુલતવી રાખી રાણપુર પધાર્યા. ગુરુદેવનું ચાતુર્માસ પણ રાણપુર હતું. તેઓશ્રી પણ શ્રાવણ સુદ ૮ના કાળધર્મ પામ્યા. ગુરુ-દેવે તે ભદ્ર પરિણામી આત્માની સુંદર સેવા બજાવી. શ્રી. ભીમજી મ. વીસા ઓસવાળ જ્ઞાતીના વેરાવળમાં જન્મ્યા હતા

સોનગઢ સંપ્રદાયના ઉદય પરત્વે

૩૩

(જુનાગઢ, બીલખા, બગસરા ચાતુર્માસ)

સં. ૧૯૯૧, ૧૯૯૨, ૧૯૯૩

પૂજ્યશ્રીનું રાણપુર ચાતુર્માસ પરિપૂર્ણ થયું. રાણપુરથી વાવડી તરફ પધાર્યા. રાણપુરના યુવકો ગુરુદેવની સેવામાં તત્પર હતા. શ્રી. ગોવિંદજી મ. કાળધર્મ પામ્યા હતા. ઠાણા ૩ વિહાર માં હતા. યુવકો ગુરુમહારાજને ઘેરી લેતા. વચમાં વચમાં પુનઃ ચાર સાધુ બની જવા વિનોદ થતો. યુવકોને ગુરુદેવ દીક્ષા માટે મજાકમાં આમંત્રણ આપતા. પરંતુ કઠણ હૃદયના માનવીઓને એમ કયાં વૈરાગ્ય લાગવાનો હતો? આ વખતે ગોંડલ સંપ્રદાયમાં સાધુઓની સારી એવી ત્રુટિ પડી હતી. દીક્ષાનું નામ આવતાં કલેજું બેસી જતું હતું.

રાણપુરની મીઠી સ્મૃતિઓ સંચિત કરી વાવડી પધાર્યા હતા. વાવડી આકર્ષણનું કેન્દ્ર બની ગયું હતું. વાવડીના લોકો સંતો પ્રત્યે જે સદ્‌ભાવ ધરાવતા હતા તે નમૂનેદાર હતો. ત્યાં સારો ધર્મોપદેશ થયો. વાવડીથી પાછા ફરી રાણપુર થઈ જેતપુર તરફ પધાર્યા. રસ્તાનું ખારચીયા શાતાકરી હતું. થાણા ગાલોલની નદીમાં મોટા મોટા હારબંધ ગોઠવેલા પથ્થરો કોરે પગે નદી ઓળંગવામાં એટલા સહાયક થતા કે મુનિઓના મૂંગા આશીર્વાદ કમાઈ લેતા.

જેતપુર એટલે સાધુ સંતોનું જંકશન. ભાદર નદીના ઊંચા ભેખડા પર આવેલી દરબારગઢની દીવાલો આસમાનમાં

અને સચેત હતા. જોકે આવા તત્ત્વોને રોકવા માટે પ્રયત્નશીલ થવું તેજ તેના પ્રચારનું કારણ બને છે. પરંતુ એવું મનોવિજ્ઞાન લોકોની લક્ષમાં નથી હોતું. મને લાગે છે કે કાનજી સ્વામી-ના વિરોધીઓથી જ તેમનો વધારે પ્રચાર થયો હશે. ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજ આ યથાર્થ સિદ્ધાંતથી અવગત હતા. રાજકોટનો પ્રચંડ વિરોધ શમાવી દેવાની જરૂર હતી. જેટલો વિરોધ ઉગ્ર તેટલું પ્રતિપક્ષીનું પલ્લું ભારે બને છે.

ગુરુદેવ ગોંડલ થઈ રાજકોટ પધાર્યા. ગુરુદેવે પોતાની મીઠી શૈલીથી વાતાવરણ સ્વચ્છ બનાવ્યું. તેઓએ લોકોને સમજાવ્યું, 'વિરોધ શા માટે? વિરોધ ન કરતા નિરોધ કરો. તમારા મનનો નિરોધ તે જ સાચું તપ છે. મનના નિરોધથી મોટો વિરોધ થશે.' ગુરુદેવે એવી સુંદર શૈલી ધારણ કરી હતી કે જેમ ડાળપાંદડા પર પ્રહાર ન કરતા મૂળમાં જ ઘા થાય. શ્રી પ્રાણલાલજી મ. ના આ નવા સિદ્ધાંતથી રાજકોટનો સંઘ આકર્ષાયો. તેમને ગુરુદેવના ગુપ્ત સામર્થ્યના દર્શન થયા. રાજકોટમાં એક ચાતુર્માસ થાય તો સારું એવી ભાવના જાગ્રત થઈ. પોતાના પ્રવચનમાં કાનજી સ્વામીનું નામ લેવાનું પણ

અને સચેત હતા. જોકે આવા તત્ત્વોને રોકવા માટે પ્રયત્નશીલ થવું તેજ તેના પ્રચારનું કારણ બને છે. પરંતુ એવું મનોવિજ્ઞાન લોકોની લક્ષમાં નથી હોતું. મને લાગે છે કે કાનજી સ્વામીના વિરોધીઓથી જ તેમનો વધારે પ્રચાર થયો હશે. ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજ આ યથાર્થ સિદ્ધાંતથી અવગત હતા. રાજકોટનો પ્રચંડ વિરોધ શમાવી દેવાની જરૂર હતી. જેટલો વિરોધ ઉગ્ર તેટલું પ્રતિપક્ષીનું પલ્લું ભારે બને છે.

ગુરુદેવ ગોંડલ થઈ રાજકોટ પધાર્યા. ગુરુદેવે પોતાની સીઠી શૈલીથી વાતાવરણ સ્વચ્છ બનાવ્યું. તેઓએ લોકોને સમજાવ્યું, 'વિરોધ શા માટે? વિરોધ ન કરતા નિરોધ કરો. તમારા મનનો નિરોધ તે જ સાચું તપ છે. મનના નિરોધથી મોટો વિરોધ થશે.' ગુરુદેવે એવી સુંદર શૈલી ધારણ કરી હતી કે જેમ ડાળપાંદડા પર પ્રહાર ન કરતા મૂળમાં જ ઘા થાય. શ્રી પ્રાણલાલજી મ. ના આ નવા સિદ્ધાંતથી રાજકોટનો સંઘ આકર્ષાયો. તેમને ગુરુદેવના ગુપ્ત સામર્થ્યના દર્શન થયા. રાજકોટમાં એક ચાતુર્માસ થાય તો સારું એવી ભાવના જાગ્રત થઈ. પોતાના પ્રવચનમાં કાનજી સ્વામીનું નામ લેવાનું પણ ટાળતા. વસ્તુતઃ લોકો ક્યાં ભૂલે છે, સત્ય સિદ્ધાંતથી કેમ ચલિત થાય છે તે મૂળ વાત પકડાવી દેવાની. પરિણામ એ આવ્યું કે ઘણા ભદ્રલોકો સિદ્ધાંતાભાસના શિકાર થતા અટકી ગયા.

રાજકોટથી વળતી યાત્રામાં ગોંડલ પધાર્યા. વૈશાખી પૂર્ણિમા ઉપર ચોમાસા નિયુક્તિના સમય સુધી ત્યાં લાભ આપ્યો. જુનાગઢ ચોમાસુ નિમાયું. ગોંડલથી વિહાર કરી જેતપુરનો વળતો લાભ આપી સં. ૧૯૯૧ના ચોમાસા માટે જુનાગઢ પધાર્યા. શ્રી. જેઠાલાલભાઈ મુખ્ય કાર્યકર્તા હતા. તેની સાથે કુંરજી માસ્તર, કપુરભાઈ પટેલ, દેવચંદભાઈ વગેરે શ્રાવકોનું એક ધર્મધ્યાન કરનાર મિત્રમંડળ તૈયાર થયું હતું. જુના-

જે આનંદ મળ્યો હતો તે તાજો જ હતો. આ ચોમાસામાં ખીલખા સંઘે ખમણી તૈયારી કરવાની હતી. જેમ ગુરુદેવની જેમ પ્રભુતા વધતી જતી હતી અને જ્ઞાનશકિતમાં વિકાસ થતો હતો તેમ તેમ ચોમાસા વધારે જાહોજલાલી ભર્યા થતા હતા. અતિથિઓનો પ્રવાહ વાતાવરણને ઉમંગમય બનાવી દેતો.

ખીલખામાં જેચંદ નાગજી, રામજીભાઈ જગજીવનભાઈ, આણંદજીભાઈ, ટીંબડીયા પરિવાર, વૈદ્ય પરિવાર વગેરે વગેરે સારા કાર્યકર્તા હતા. સૌરઠ તરફના આ સમાન સંઘોમાં એક પ્રકારની ચોમાસું દીપાવવાની સ્પર્ધા બની રહેતી. તેથી એકથી એક ચોમાસા ચડિયાતા થતા. ગુરુમહારાજની વ્યવહાર દક્ષતાની ઊંડી છાપ પડતી. ધર્મકરણી અને તપશ્ચર્યામાં ભાઈઓ બહેનો એવા જોડાઈ જતા કે તેમના અંતરંગના વિષય કષાય શાંત બની જતા અને પરમ આનંદ સાગરમાં ઝુલતા. ચાતુર્માસ ઘણા ઉત્સાહ સાથે સમાપ્ત થયું. મુનિવરો ખીલખાને વિરહ સરિતામાં તણાતુ મૂકી ચાલી નીકળ્યા.

આ વખતે મારવાડના શ્રી. હુકમીચંદ મ.ના સંપ્રદાયના આચાર્ય મહા ખ્યાતિમાન શ્રી. જવાહરલાલજી મ. પોતાના શિષ્ય સમુદાય સાથે મોટી શાસન પ્રભાવના કરતા હતા. શ્રી. રાજકોટ સંઘની વિનંતિ અને પ્રયાસથી નવા ક્ષેત્રોને લાભ આપવા રાજકોટ પધાર્યા. રાજકોટ તો ખરેખર આ મહાન પુરુષાર્થનું ફળ હતું. શ્રી. જવાહરલાલજી મ. જેવા મહાન ધર્માચાર્યને સૌરાષ્ટ્રમાં પગલા કરાવી શ્રી. રાજકોટ સંઘે મોટો ઉપકાર કર્યો હતો.

રાજકોટથી આ મહાસંત જેતપુર પધાર્યા. મહાપુરુષ શ્રી. પુરૂષોતમજી મ. અને સૌરાષ્ટ્ર કેસરી શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. સાથે મળીને આ મારવાડી વૃષભ સમાન સંતનું સ્વાગત કરવા તેઓશ્રી પણ જેતપુર પધાર્યા. જેતપુરમાં ત્રિવેણી સંગમ થયો.

પધરામણી કરાવી. દલખાણીયા જેવા નાના ગામમાં આવડી મોટી તપશ્ચર્યા !

ગુરુદેવના વ્યાખ્યાનો રોજ થતા હતા. શ્રી. જગજીવનભાઈ ઉપર પ્રવચનની ઊંડી અસર પડી. છઠ આઠમના વરસીતપ કર્યા પછી સંસારથી તેમનું મન ઊઠી ગયું હતું. એકાંત મળતા શ્રી. રતીલાલજી મ.ને વાત કરી કે મારે દીક્ષા લેવાના ભાવ છે. જવાહરલાલજી મ.ના દર્શન પછી અંતરંગમાં દીક્ષાના બીજ વવાયા હતા. ભાણજી નામના કણબીના પુત્ર નાનપણથી જગજીવનભાઈ સાથે રહેલા. તેમને વૈરાગ્ય થતાં કુલાવાડ મુકામે ઠાકરસીભાઈ ઘીયાની પ્રેરણાથી શ્રી. ગિરધરલાલજી મ. પાસે દીક્ષા લીધી હતી. જગજીવનભાઈએ ત્યાં આજ્ઞા આપી હતી. ત્યારથી દીક્ષાના પરિણામ વધારે દ્દઢ થયા હતા.

પૂ. ગુરુદેવે તે બાબત શાંત ચિત્તેથી વિચારવાનું કહ્યું. દલખાણીયાનો પારણાનો પ્રસંગ ભવ્ય રીતે ઉજવાયો. જામનગરથી ગુરુદેવના દર્શન કરવા માટે શ્રી. ગોરધનભાઈ વકીલ દલખાણીયા આવ્યા હતા. તેમના આવવાથી પ્રસંગની શોભા વધી હતી. દલખાણીયાથી ધારીને લાભ આપી સાવરકુંડલા પધાર્યા. આ ૧૯૯૩ ની સાલનું ચોમાસું બગસરા નીમાયું હતું.

સાવરકુંડલાથી વળતાં ધારીને લાભ આપી પૂજ્યશ્રી બગસરા પધાર્યા. આ ચાતુર્માસ વખતે શ્રી. જગજીવનભાઈની વૈરાગ્ય દશા પ્રગટ થઈ રહી હતી. તેઓ દલખણીયાથી કુટુંબ સાથ બગસરા આવ્યા. ત્યાં ઘર ભાડે લઇ ધર્મનો અભ્યાસ કરવા રોકાયા. ત્યારે પણ તેમની છઠ છઠની તપશ્ચર્યા ચાલુ જ હતી. શ્રી. રતીલાલજી મહારાજ સાથે મેળ વધારે હતો. તેઓ વૈરાગ્યની ભાવનામાં રંગ પૂરતા હતા. શ્રી. રતીલાલજી

બગસરામાં પિતા પુત્રીની ભવ્ય દીક્ષા

૩૪

(સાવરકુંડલા ચાતુર્માસ સં. ૧૯૯૪)

બગસરા ચાતુર્માસ રૂડી રીતે ઉજવાયું. ચાતુર્માસ કરતા એ વધારે ઉત્સવનું નિમિત સામે આવી રહ્યું હતું. શ્રી. જગજીવન તથા તેમના પુત્રી બાળ બ્રહ્મચારિણી શ્રી પ્રભાબાઈ બંનેને અસાર સંસારથી વૈરાગ્ય ઉપજતા શ્રી. ભાગવતી જૈન દીક્ષા લેવાના ભાવ થયા હતા. બગસરા શ્રીસંઘે દીક્ષા આપવા માટે બીડું ઝડપ્યું હતું. લોકો કહેતા કે દલખાણીયાના શેઠ દીક્ષા લેવાના છે. ગુરુદેવ તથા મૌનધારી મુનિના સાનિધ્યમાં આ મહાપ્રસંગ અણમોલ અવસર બની ગયો હતો.

ઉજમબાઈ મહાસતીજી બગસરા પધારી રહ્યા હતા. દેવકુંવરબાઈ સ્વામીના કાળ ધર્મ પામ્યા પછી ઉજબાઈ મ. પાસે હજુ કોઈ દીક્ષા થઈ ન હતી. ગુરુદેવની ઇચ્છા હતી કે ઉજમબાઈને શિષ્યા આપવી. ઉજમબાઈ આર્યાજી સૌરાષ્ટ્રના પ્રભાવશાલી સતીજી હતા. અધ્યાત્મજ્ઞાન અને શાસ્ત્રનું જાણપણું ઉચ્ચ કોટિનું હતું. તેમના સમુદાયના બધા સાધ્વીજીઓને સમભાવે સંભાળી સંયમ માર્ગનું વહન કરતા હતા, ગુરુદેવ પ્રત્યે તેમની ગાઢ શ્રદ્ધા હતી. શ્રી. પ્રાણગુરુ વિચાર વિમર્શ કરી શકે તેવું તેમનું ઊંડું વ્યવહાર જ્ઞાન હતું.

પ્રભાબેનને ઉજમબાઈ મહાસતીજીના ચરણોમાં શિષ્યા તરીકે દીક્ષા આપવાની હતી. પ્રભાબેનની ઉમર પંદર વરસની હતી પિતાજી જ્યારથી તપશ્ચર્યા કરવા લાગ્યા ત્યારથી તેમનો

લેવા તૈયાર થયા. વળી મારી જન્મોત્રીમાં બે વરસની ઉમ્ર બાકી બતાવી હતી. એટલે છેલ્લે જિંદગી સાર્થક કરી લેવાની ભાવના થઈ હતી. ગુરુદેવ પ્રત્યેનો અનન્ય વિશ્વાસ હતો એટલે મોટી ઉંમરે દીક્ષા લેતાં પણ મારું મન મક્કમ બની શક્યું."

ઉપરના ભાવોથી સમજાય છે કે ગુરુદેવ પ્રત્યેનું કેવું આકર્ષણ અને ગુરુદેવની કેવી તીવ્ર ઉપદેશ ધારા હશે કે મનુષ્યને વૈરાગ્યવંત બનાવી ધર્મમાર્ગે ચડાવતા. બગસરા શ્રી સંઘના ઉત્સાહના પ્રવાહો વહેતા થયા હતા. બગસરાના મુખ્ય શેઠ અને સમાજમાં મુખ્ય કાર્યકર્તા શ્રી. ભીમજી ડાહ્યાભાઈ શ્રી. જગજીવનભાઈના સગા બનેવી થાય. ઉપરાંત બગસરાની પ્રત્યેક વ્યક્તિ દલખાણીયાના શ્રાવક તરીકે જાણીતા હતા. આવા રિદ્ધિસિદ્ધિવંત વ્યક્તિ ગુરુવરોના ચરણમાં દીક્ષા લેવાના હોવાથી શ્રીસંઘ પોતાનું અહોભાગ્ય માનતો હતો.

દીક્ષાનું મુહૂર્ત સં. ૧૯૯૪ના માગસર સુદ છઠ ને ગુરુવારનું આવ્યું. આ માંગલિક પ્રસંગ પર મહાપુરુષ શ્રી. પુરુષોત્તમજી મ. પધારવાથી શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ના અંતઃકરણમાં ખૂબ જ આનંદ થયો. તેઓએ પ્રભાબેનના માતુશ્રીને દર્શન આપી ધન્યવાદ આપ્યા. પ્રભાબેનના માતુશ્રી અમૃતબાઈ પણ ચાર માસથી બગસરા જ હતા. ગુરુદેવ પ્રત્યે તેમની અગાધ શ્રદ્ધા હતી. ઘરમાંથી આ વિરક્ત આત્માઓને દીક્ષા લેતાં જોઈને તેમનો અંતરાત્મા દિવ્ય ભાવનાઓને સ્પર્શી રહ્યો હતો. દલખાણીયાથી શ્રી. જગજીવનભાઈના પરિવાર ઉપરાંત સેંકડો નરનારીઓ ત્યાં આવી પહોંચ્યા હતા. શ્રી. જગજીવનભાઈ ઘણા વર્ષ સુધી દલખાણીયાના સરપંચ રહ્યા હતા. જેટલી બને તેટલી જન સેવા બજાવી હજારોના આશીર્વાદ મેળવ્યા હતા.

ગુરુદેવ અને સતી શિરોમણી શ્રી. ઉજમબાઈ સ્વામીએ દીક્ષા આપવા માટે વિચારોની આપલે કરી. સામે આવેલા બધા

થઈ વીસાવદર અને ધારીને સ્પર્શ કર્યો. ધારીમાં શ્રી ઉજમબાઈ પણ પધારી ગયા હતા. ત્યાં આગળ પૂ. જગજીવનજી મ. તથા શ્રી પ્રભાવતીબાઈ સ્વામીને વડી દીક્ષા આપવામાં આવી. આ વખતે કલકત્તાથી કામાણી હીરાચંદ ત્રિભોવનદાસ ત્યાં આવ્યા હતા. તેઓ તરફથી સંઘજમણ કરવામાં આવ્યું. ચોમાસુ સાવરકુંડલા નિમાયું હતું. ધારીથી ધારગણીને લાભ આપી કુંડલા પધાર્યા. સાવરકુંડલા સંઘની જાહોજલાલી એવી ને એવી જ હતી. એકલોહીયા પરિવાર જેવો કુંડલા સંઘ સંગઠિત છે. ગુરુદેવના સમયથી એક સરખી ભાવનામાં કુંડલા સંઘનું ઘડતર થયું છે. ઉત્તરોત્તર એની ભક્તિમાં વધારો થતો રહ્યો છે. એકથી એક ચડિયાતા ચોમાસા ઉજવાયા છે. નાવલીના નીરનો નિર્મળ યશ સૌરાષ્ટ્રની સસ્યશ્યામલામ્ પર છવાયો છે. ત. શ્રી. જગજીવનજી મહારાજે ચાતુર્માસ દરમ્યાન ગુરુકૃપાથી અઠાઈ તપની આરાધના કરી. આ ચાતુર્માસમાં કુબાવાળા રતીલાલ ગાઠાણી વૈરાગી તરીકે ગુરુમહારાજ પાસે અભ્યાસ કરતા હતા. સાવરકુંડલા ચાતુર્માસ ખૂબ જ ધામધૂમપૂર્વક ઉજવાયું.

દરમ્યાન વૃદ્ધ સંત શ્રી. પ્રેમચંદજી મ. ઉપાશ્રયની સીડી પરથી પડી ગયા. શરીર હાથ ન રહ્યું. ઘણી ચોટ લાગી. વળી તેમને પથરીનું દર્દ હતું. અવારનવાર તકલીફ થઈ આવતી. તેમની તબીયત ખૂબ લથડી. ચાતુર્માસ સમાપ્ત થયા પછી ત્યાંજ રોકાયા. એકાએક પેશાબને રસ્તે લોહી પડવા લાગ્યું. શ્રી પ્રેમચંદજી મ. કાચા હૃદયના ભોળા સંત હતા. અસહ્ય વેદના થવા લાગી. પરંતુ આ વખતે મહાવીર કૃપાથી તેઓ એકદમ શાંત બની સમભાવે વેદના સહી ગયા. 'મહાવીર ! મહાવીર !' બોલતા રહ્યા હતા. કારતક વદ ૪ ના સાંજના શ્રી. જગજીવનજી મ. પ્રતિક્રમણ ભણાવી રહ્યા હતા. ગુરુદેવ હાજર હતા. એકાએક આંચકો આવ્યો અને વીરપ્રભુનું નામોચ્ચાર કરતા તેમનું પ્રાણ પંખેરૂ ઊડી ગયું. ભદ્રતાનું પરિણામ સમાધિમરણ તેમને મળ્યું. અંતિમ

૩૫

(સંવત ૧૯૮૫)

સાવરકુંડલા ચાતુર્માસ સાનંદ સમાપ્ત થયું. ગુરુવરોએ ખાંભા પદાર્પણ કરતા ત્યાંના ઉત્સાહી સંઘમાં આનંદનું મોજું ફરી વળ્યું. ખાંભામાં જગજીવન ઝવેરચંદ, જગજીવનભાઈ કાપડવાળા, ઝવેરચંદ જાદવજી કામદાર વગેરે ભાઈઓના સહયોગથી જૈનશાળા શરૂ કરવામાં આવી. ખાંભા પછી ડેડાણને સ્પર્શ કરી સાણાનો ડુંગર જોવા પધાર્યા. આ વખતે પૂજ્યશ્રી વ્યાખ્યાન ફરમાવતા. મોટા રતીલાલજી મ. મૌન ધારી હતા. અને શ્રી જગજીવનજી મ. દીક્ષા લીધા પછી નિરંતર છઠ છઠ કરી રહ્યા હતા. ત્રણે મુનિવરો–ગુરુજી અને બંને શિષ્યો વિશિષ્ટ પ્રકારની સાધનામાં સંલગ્ન હતા. ખૂબ જ પ્રભાવ પડતો હતો. ધન્ય છે સદા ત્યાગી જનોને ! સાણાનો ડુંગર જોવા જતાં પરિશ્રમ પડે તેવું હતું. સામે જીજ્ઞાસા પણ એવી જ હતી.

સાણાનો ડુંગર એ બૌદ્ધકાલીન પર્વત ગુફાઓનો અવશેષ છે. સૌરાષ્ટ્રમાં ઉપરકોટ અને સાણામાં બૌદ્ધ વિહારોના નિર્માણ થયા હતા. પર્વતની પ્રાકૃતિક રચનાનો ઉપયોગ કરી, બૌદ્ધ સાધુઓએ અદ્‌ભુત પરિશ્રમ કર્યો છે. ઉપરકોટમાં આ ગુફાઓને હાલ ખાખરા કોડિયાના ભોંયરા કહેવામાં આવે છે. સાણાનો ડુંગર પણ ચોરપલ્લી તરીકે ઓળખાય છે. આ ભોંયરાઓ ખરેખર ચોર લોકો રહી શકે તેવા છે. મધ્યકાળમાં ભારતીય પીંઢારા લોકોએ આ સ્થળોનો ઉપયોગ કર્યો હોય તો નવાઈ નહિ. ખરેખર સાણાના ડુંગરની કોતરણી જોવા લાયક છે. ઉપરમાં પાણી

નિર્દોષ દવાઓનું નિર્માણ કર્યું છે. ગુપ્તપ્રયાગ તીર્થભૂમિ છે. ત્યાં વાસુદેવ શ્રી. કૃષ્ણજીનો દેહવિલય થયો હતો. આ આખું ક્ષેત્ર ધર્મની દૃષ્ટિએ પાવન ગણાય છે. શ્રી. કૃષ્ણ જેવા ત્રિખંડના અધિપતિ વાસુદેવનું આ નિર્જન સ્થાનમાં જે રીતે દેહ વિસર્જન થયું તે જોતાં થોડીવાર મનમાં કંપનની લહેરો ઊઠે છે. અને વૈરાગ્યનો પાદુર્ભાવ થાય છે. ગુરુદેવના મુખમાંથી શબ્દો સરી પડયા.

ક્યાં મથુરા ને ક્યાં ગોકુલ, ક્યાં દ્વારકાને ક્યાં પ્રભાસ;
શ્રીકૃષ્ણ જેવા પરમ પુરુષ ક્યાં, ક્યાં ગુપ્તપ્રયાગ દેહ વિનાશ !

મનમાં શ્રી કૃષ્ણનો ઇતિહાસ તાજો કરતાં અને તેમની મહાનતાને શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરતાં મુનિવરો ઘોઘલા પધાર્યા. ગુપ્ત પ્રયાગમાં મુસલમાનોએ ઉદાર હિન્દુ સંસ્કૃતિનો દુરુપયોગ કર્યો છે. ત્યાં સત્તાના બળે મસ્જિદ બનાવી છે. તેનો વિરોધ કરનાર સારા સારા હિંદુ અગ્રેસરોની એકીસાથે વેરાવળમાં કરપીણ હત્યા કરી તેઓએ પોતાની ધાક બેસાડી હતી. આ વસ્તુઓ મનને કમકમા ઉપજાવે તેવી છે. ખરેખર પાછલી શતાબ્દિઓમાં અહિંસાની કેવી વ્યાખ્યા થઈ તે કહી શકાતું નથી! અહિંસક મુનિવરોને આ વસ્તુ નિહાળતા લાચાર હિંદુત્વ માટે કરુણા ઊપજી.

ઘોઘલા સમુદ્ર કિનારે આવેલું છે. ઘોઘલામાં મત્સ્ય ઉદ્યોગ વિશેષ પ્રમાણમાં ચાલે છે. અહિંસક પ્રજાને એ બધું જોતાં મન પર ખરાબ અસર પડે છે. ઘોઘલામાં સ્થા. જૈનના દશથી બાર ઘર છે. ત્યાંના જૈનોએ સુંદર ઉપાશ્રય હાલ બનાવ્યો છે. તેઓ બધા ભાવિક છે. એક જૈન ભાઈએ મહાદેવનું વિશાળ મંદિર બંધાવી આપ્યું છે. ઘોઘલામાં રસ્તે ચાલતા માછલી પગ નીચે આવી જવાનો ડર રહે છે શું થાય! વિધિની ગતિ ન્યારી છે.

વિકાસ હશે તે નીચેની ઘટનાથી ખ્યાલ આવી શકશે. જ્યારે પૂજ્યશ્રી દેરાસર જોવા પધાર્યા ત્યારે એક જૈન ભાઈએ પ્રાચીન કાળની ૪ થી ૫ મૂર્તિઓ બતાવી, તે પ્રસંગમાં તેણે જણાવ્યું "ગુરુદેવ! અહીં એક ઘાંચી જમીન ખોદતો હતો ત્યારે પાયામાંથી લગભગ આવી નયનાભિરામ ૨૫૦ જેટલી મૂર્તિઓ નીકળી હતી. જ્યારે જૈનોને ખબર પડી ત્યારે લેવા જતા ઘાંચી કહે ભારોભાર ઘી આપો તો આપું. જૈન ભાઈએ તેની દવા કરતાં એક ડોકટર સાહેબને આ વાત કરી. તેણે ઘાંચીને સમજાવ્યું કે જો આ અપૂજ મૂર્તિઓને અહીં રાખીશ તો તારું અકલ્યાણ થશે. બસ, પછી કહેવું જ શું! સામે ચાલીને તે મૂર્તિઓ જૈન ભાઈઓને સુપ્રત કરી દીધી. આજે તે બધી મૂર્તિઓ અલગ અલગ દેરાસરોમાં મોકલી આપવામાં આવી છે."

પૂ. ડુંગરસી મ. જે ઉપાશ્રયમાં બિરાજતા તે સ્થાનની શોધ કરી. તે જગ્યા હાલ એક બ્રાહ્મણના કબજામાં છે. હાલમાં નવો ઉપાશ્રય બન્યો છે. તે તેનાથી દૂર છે. ગુરુદેવે એક નોંધ તૈયાર કરી. દીવ વિષે એમ જાણવા મળે છે કે એક વખત ચાંચિયા લોકોએ દીવને લૂંટયું હતું. ચાર દિવસ સુધી લૂંટ ચલાવી લાખોનો માલ જહાજમાં ભરીને લઈ ગયા હતા. સાથે એવી દંતકથા મળે છે કે ઘણી યુવતી જૈન બાળાઓને અપહરણ કરી એક જહાજ પર રાખવામાં આવી હતી. રાતના સમયે તે બાલિકાઓએ જૂઠા તપસીનું સ્મરણ કરી સમુદ્રમાં ઝંપલાવ્યું. બીજે દિવસે તેઓ દીવના કિનારે નીકળી હતી. ધન્ય છે ત્યાગી મહાત્માના નામને! તે બાળાઓની શીલ રક્ષા થઈ હતી. જૂઠા તપસી કાઠિયાવાડના જૈન સંત હતા. ખેતી કરતા કીડિયો પર દયા આવવાથી જૈન દીક્ષા લીધી. મહાન તપસ્યાને લીધે ઘણી લબ્ધિ ઉત્પન્ન થઈ હતી.

રોટલો અને દાળ સાદો આહાર પકવાન જેવો માનતા. આખા સૌરાષ્ટ્રમાં હિંસક લોકોમાં તેમની ધાક હતી. બળદ ઘોડા આદિ મુક પ્રાણીઓ પર ત્રાસ ગુજારનારને તેઓ ઠેકાણે લાવી દેતા. આવું ખડતલ વ્યક્તિત્વ નિહાળીને ગુરુદેવના મુનિ મંડળને આનંદ થયો. તેઓ પણ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ની નમ્રતા અને ભદ્રતાથી પ્રસન્ન થયા.

ગુરુદેવ જમનવાડા થઈ ધાંટવડ પધાર્યા. ધાંટવડ સંઘનો ઉત્સાહ અપાર હતો. ગુરુદેવ જેવા સમર્થ મહામુનિ પધારતાં સૌના હૃદય ઉછળી રહ્યા હતા. ધાંટવડ સંઘની પૂજ્યશ્રી પ્રત્યે વિશેષ ભક્તિ હતી. શ્રી જગજીવનજી મહારાજે દીવથી ગુરુવરની આજ્ઞા લઈ છઠ છઠમાંથી અઠમ અઠમનો તપ કરવા શરૂ કર્યા હતા. આવી ઘોર તપશ્ચર્યામાં આટલો વિહાર! સૌને તપસ્વીજી પ્રત્યે બહુમાન ઉપજતું હતું. મૌનધારી મોટા રતીલાલજી મ. શ્રી ગુરુદેવને તથા શ્રી જગજીવનજી મુનિને ખૂબ જ સાતા ઉપજાવતા. ધાંટવડ એ નાઘેરની વસ્તી છે. શ્રી જયચંદજી મ. સાથે ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. એકવાર પધાર્યા હતા. ત્યાંની જનતાના હૃદયમાં ગુરુવરના મીઠાં વચનો હજુ સુધી ગુંજતા હતા.

એ સમયે ધાંટવડમાં શ્રી મોતીબાઈ સ્વામી પણ પધાર્યા તેઓ ઘણાજ સુપાત્ર અને વ્યવહારદક્ષ હતા. ઝાટકીયા જેકુર બેન વૈરાગ્ય ભાવે ધર્મનો અભ્યાસ કરતા હતા. તેમનો દીક્ષા લેવાનો સમય પાકયો હતો. ધાંટવડ શ્રીસંઘે પોતાના આંગણે દીક્ષા દેવા વિનંતિ કરી હતી. ગુરુદેવના ત્યાં પધારવાથી શ્રી મોતીબાઈ સ્વામીને ખૂબ જ ઉમંગ થયો. તાબડતોબ દીક્ષાની તૈયારી થઈ. આજ વરસે અહીં નવો ઉપાશ્રય બંધાયો હતો.

વનદેવીનું આતિથ્ય

૩૬

(ધારી ચાતુર્માસ સં. ૧૯૯૫)

કનકાઈ એ મધ્યગીરનું ખાસ કેંદ્ર છે. સૌરાષ્ટ્રના ગીર પ્રદેશમાં કનકાઈ એ વખતે ઘોર અટવીમાં આવેલું મહત્ત્વપૂર્ણ સ્થાન હતું. ઘાંટવડથી પૂજ્યશ્રીને કનકાઈ થઈ વીસાવદર આવ-વાની ભાવના હતી. ઘાંટવડથી વિહારમાં શ્રી. દામોદરભાઈ તથા શ્રી. ભાણજીભાઈ વગેરે શ્રાવકો સાથે હતા. વૈરાગી રતીલાલજી સાથે રહીને ધર્મ અભ્યાસ કરતા હતા. ઘાંટવડ શ્રીસંઘે બધી વ્યવસ્થા સામે રાખી હતી. ગીરના ચડઊતર રસ્તાઓ અને પહાડોના ઘેરાઓ વચ્ચે ચાલવાનું હતું. સંઘ ચાલી નીકળ્યો. મોટા પહાડો પોતાની પ્રૌઢતા અને રૌદ્રતાનો ખ્યાલ આપતા હતા. મુનિવર પણ સામે દયા અને સમાધિનો સંદેશો આપતા હતા.

જામવાળી, ડાભાળાનેસ, છોડવળી ચોકી થઈ કનકાઈ પધાર્યા. આ જંગલોમાં ઠેર ઠેર ભેંસવાળા નેસ જોવામાં આવે છે. ગીરમાં રહીને તેઓ દૂધનો ઉદ્યોગ ચલાવે છે. જગ્યાએ જગ્યાએ દૂધ, માખણ, દહીં, છાસ આદિ ગોરસની રેલમછેલ જોવામાં આવતી. આહિરાણીઓના પ્રબળ વેગથી ખેંચાતા નેત્રાઓ દ્વારા ફરતા રવૈયા અને મથાતા દહીંની ઘમઘમાટી ગીરના ગાળાઓ ગજવતી નિરંતર સિંહ જેવી ગર્જનાઓ કરતી રહે છે. ઠેર ઠેર આહીર કોમ પશુધનને પાળી આજીવિકા ચલાવે છે. આહીર સ્વભાવે દીલદાર અને જોમભર્યું વ્યક્તિત્વ

ગુરુદેવને જંગલના છૂટા સિંહને ખુલ્લી આંખે નિહાળવાની અભિલાષા હતી. કનકાઈના બાવાજી ઘણા જ સુપાત્ર અને ત્યાગી સંતોના મહત્ત્વને સમજનારા હતા. તેમની સાથે સિંહ જોવાની ચર્ચા થઈ. બાવાજીએ કહ્યું કે સામે સીંગવડો નદી છે. ગરમીથી ત્રાસ પામી રાત્રે લગભગ દરરોજ સિંહ વગેરે જંગલી જાનવરો પાણી પીવા આવે છે. મંદિરના ઉપરના ભાગમાંથી જોઈ શકાય છે. સૌને સિંહ જોવાની અભિલાષાથી હતી. મંદિરની ઓસરીમાં આખી રાત જાગતા રહ્યા. જગતમાં જેની વાટ જોવાય તેનું મિલન દુર્લભ હોય છે. સિંહ શેનો આવે ! આવ્યા જ નહિ.

કનકાઈથી ધાંટવડવાળા ભાઈઓ પાછા ફર્યા. જંગલની મોજ અદ્દભુત હતી. શ્રી. જગજીવનજી મુનિ આ આખા પ્રદેશના ઘણા જ પરિચિત. નાનપણમાં આ જંગલ ખૂબ જ ખેડેલું. એટલે જંગલ સંબંધી માહિતી ગુરુદેવને આપતા રહેતા. બાજરિયાના નેસ પહોંચ્યા ત્યાં વીસાવદરથી શ્રી. ગોપાલભાઈ, શામળજીભાઈ, હરજીવનભાઈ આદિ ભાવિક શ્રાવક સમુદાય લેવા માટે પહોંચી ગયા. તેઓએ ત્યાં દૂધપાકનું જમણ કર્યું. બીજે દિવસે દુધાળા આવ્યા. દૂધાળાનેસ ગીર સીમાડે જાણીતો છે. શ્રી. જગજીવન મ.ને અઠમનું પારણું હતું. એટલે આગલે દિવસે જ વીસાવદર પહોંચી ગયા.

વીસાવદર પધારતાં શ્રીસંઘમાં આનંદ આનંદ છવાઈ ગયો. શ્રીસંઘનું નવું સંગઠન ઉપસી રહ્યું હતું. ગુરુદેવે વીસાવદર સંઘને મજબૂત કરવા યથાસાધ્ય પ્રયત્ન કર્યા હતા. સતાધારની જગ્યા અને ગૌશાળાથી વીસાવદર પ્રસિદ્ધ બન્યું છે. વૈરાગી રતીભાઈના માતુશ્રી અહીં રહેતા હતા. તેમને વરસીતપ ચાલતો હતો. મુળ કુબાના વતની પછી અંબાળા રહેતા હતા. રતીભાઈના ભાઈઓ પીનાંગ (મલાયા) કામ કરતા હોવાથી હાલમાં વીસાવદર આવ્યા હતા. ગુરુદેવની હાજરીમાં વરસીતપના

જેતપુરમાં ભાઈચંદભાઈ દેસાઈના પરિવારમાં વરસીતપ હતો. તેઓ અનન્ય ભકિતવાન શ્રાવક હતા. ગુરુદેવ તથા જગજીવન મુનિ પારણા કરાવવા માટે જેતપુર પધાર્યા. ત્યાં વિધિપૂર્વક આલોચણા ઉતરાવી પારણા-ઉત્સવ પૂરો થતાં તેજ દિવસે સાંજના જેતપુરથી પુનઃ વિહાર કરવો પડયો. તે દિવસે જગજીવનજી મ. ને અઠમ તપનું પારણું હતું. જરા કષ્ટ પડે તેમ હતું. વળતાં જુનાગઢ મૂકી દીધું. બારચીયા, રાણપુર, બીલખા, ચાવંડ થઇ વીસાવદર પધારી ગયા. વીસાવદર ધન્ય ધન્ય થઈ રહ્યું હતું. ગોપાળજીભાઈ વગેરે શ્રાવક સમુદાયમાં ધર્મપ્રેમનો ઉછાળો આવ્યો હતો. વીસાવદર કેન્દ્ર હોવાથી આઠથી દસ હજાર બહારના માણસો આવવાની સંભાવના હતી. વૈશાખ શુદિ ૧૧ ની દીક્ષાતિથિ નક્કી થઈ હતી. શ્રી. ઠાકરસીભાઇ ધીયા તથા શ્રી. જેઠાલાલભાઇ વકીલનો પૂરો સહયોગ હોવાથી જુનાગઢથી વિશાળ સમીયાણાનો પ્રબંધ થયો હતો. દીક્ષાની તૈયારી પુરજોસમાં થવા લાગી.

વૈરાગી રતીભાઈ સરલ બુદ્ધિના સેવાભાવી યુવક હતા. તેઓ છ ભાઇનું જૂથ હતું. તેઓને પણ પીનાંગમાં રહેવાનું બન્યું હતું. તેમનામાં સેવાભાવ ખૂબ જ ભર્યો હતો. શરીરનો બાંધો મજબૂત, ગાવાની હલક ઘણી સરસ હતી. તેમના માતુશ્રી સાંકળીબાઈ પોતાના પુત્રને દીક્ષા લેતા જોઇને પોતાની જાતને ધન્યભાગી માની રહ્યા હતા. વીસાવદર સંઘને રતીભાઇ માટે ઘણું જ ગૌરવ હતું. તેમના કુટુંબ પરિવારને અને વડીલ બન્ધુ ન્યાલચંદભાઈને હૃદયમાં ઉત્કૃષ્ટ ભાવ હતા.

વીસાવદરની દીક્ષા વખતે સૌરાષ્ટ્રની જનતા ગુરુદેવના પ્રભાવને જોઈ શકી. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. નું નામ મુખે મુખે ગવાઈ રહ્યું હતું. દીક્ષાની તિથિ નજીક આવતાં આમંત્રણ પત્રિકાઓ લખવામાં આવી. સૌરાષ્ટ્રના અને ખાસ કરીને ગોંડલ

-ખાઈ સ્વામી આદિ ઠાણા ૪ નું ચાતુર્માસ પણ સાથે જ હતું. ધારી સંઘના શ્રાવક શ્રાવિકાઓ ગુરુદેવોના દર્શન કરવા દલ-ખાણીઆ આવ્યા હતા.

પૂજ્યશ્રી. પધારતા સૌના હૃદય તૃપ્ત થયા. ઘણા વરસ થયા ધારીનો સંઘ ચાતુર્માસ માટે ઝંખતો હતો. ગુરુદેવની સિંહ ગર્જના થવા લાગી. શ્રાવકોના હૃદય ઉછળવા લાગ્યા. મૌનધારી શ્રી. રતીલાલજી મ. જ્ઞાન ઉપાસનામાં યત્નશીલ રહેતા. ત. શ્રી. જગજીવનજી મ. નો અઠમ અઠમનો તપ ચાલુ હતો. સેવાભાવિ રતીમુનિ ગુરુદેવ તથા બન્ને ગુરુબન્ધુની સેવાનો લાભ લેતા હતા. વિશેષ કરીને શ્રી. જગજીવનજી મ.ને તપશ્ચર્યામાં સાતા ઉપજાવતા.

ગુરુદેવને આ ચોમાસામાં કસોટીરૂપ પ્રસંગો ઉપસ્થિત થયા. પર્યુષણ આવતા સુધીમાં ધર્મનો રંગ જામી રહ્યો હતો. ઉમંગ અને ઉત્સાહ વધી રહ્યા હતા. રંગમાં ભંગ પડયો. પર્યુષણ પહેલા વ્યાખ્યાન વાંચતાં જ ગુરુદેવને અચાનક બીમા-રીનો ઝટકો લાગ્યો. સમસ્ત નાડીતંત્ર પર અસર થઈ. શરીરમાં અચેત ભાવ આવી ગયો, ગભરામણ થઈ. બેહોશ થતા એકાંત રૂમમાં લઈ જવાયા.

સર્વત્ર દોડાદોડ થઈ રહી. શ્રાવક સમુદાય ચિંતિત થઈ ગયો. ડોકટરો આવ્યા. યથોચિત ઉપચાર થયા. પરંતુ આ બીમારી ખૂબ અવકાશ લઈને આવી હતી. અસાતાનો ઉત્કટ ઉદય હતો. રોગનું ઉપાદાન જોરમાં હતું ત્યાં દવાનું નિમિત્ત શું કરે! પ્રવચનના રણકાર બંધ થઈ ગયા. શિષ્ય સમુદાય ચિંતામાં આવી ગયો. શિષ્ય વૃન્દ વિનય ભાવે માવજતમાં તત્પર બની ગયો. ઉદયકર્મ પ્રવાહને કેમ ખાળી શકાય? ગુરુમહારાજનું શરીર જાણે તે શરીર મટી ગયું. રાજવાડીનું ગુલઝાર ગુલાબ જાણે સુકાઈને સુકા પાંદડામાં પલટાવા લાગ્યું.

કપરી કસોટી

૩૭

(જેતપુર ગોંડલ ચા. સં. ૧૯૯૬, ૧૯૯૭)

પૂજ્ય ગુરુદેવની બીમારી તથા શ્રી. જગજીવન મ. ની તપશ્ચર્યાને કારણે વિહાર અશકય હોવાથી ધારીમાં જ રોકાવું પડયું. સર્વત્ર સમાચાર મળી જવાથી દરેક ગામના સંઘ ધારી આવી રહ્યા હતા. શ્રી. જગજીવનજી મ. ને તપશ્ચર્યા ઓછી કરવા માટે ગુરુદેવ આગળ લોકો પ્રસ્તાવ મૂકતા હતા. ગુરુદેવ સર્વના મનોભાવ સમજતા હતા. શ્રી ગુરુમહારાજે વિચાર્યું કે અત્યારે જે ભાવનાના વેગમાં શ્રી. જગજીવનજી મ. તપારૂઢ થયા છે, તેમાં કંઈપણ પરિવર્તન કરવાની આજ્ઞા કરવાથી તેમના મન ઉપર માઠી અસર થશે. એટલે લોકોને તેમણે સમજાવ્યા. "જ્યાં સુધી મહા સુદિ પાંચમની તિથિ પસાર ન થાય ત્યાં સુધી તેમને એકધારી તપશ્ચર્યા કરવા દેવી હિતાવહ છે."

તેઓશ્રીની તબિયત પણ ઘણા જ નાજુક તબક્કામાંથી પસાર થઈ રહી હતી. ગુરુદેવ ઘણા સમયસૂચક હતા. આવી નાજુક તબીયતમાં પણ માનસિક સંતુલન પણ ઠીક હતું. ચાતુર્માસ પૂરું થતાં થોડા દિવસમાં શ્રી. ઉજમબાઈ મહાસતીજી ધારી મુકામે પધાર્યા. ધારી અત્યારે ધર્મકેન્દ્ર બન્યું હતું. ઉજમબાઈ સ્વામી પધારવાથી ગુરુદેવને એક પ્રકારે સાતા વળી. ઉજમબાઈ સ્વામી ઘણા જ સમયજ્ઞ અને વિચારીને વચન પ્રયોગ કરનાર હતા. તેઓશ્રી જગજીવનની મ. નો અવારનવાર સંભાળ લેતા. ગુરુદેવની બીમારીમાં કલ્પતા ઉપચાર માટે ખૂબ જ સાવધાની રખાવતા.

એક દિવસ જગજીવનજી મહારાજે ગુરુદેવ આગળ એકાંત

દેવ પ્રાણલાલજી મ. ની જાહોજલાલી તેમના સાંભળવામાં આવી હતી. દરમ્યાન તેમના ગુરુ ગિરધરલાલજી મ. પડધરી મુકામે કાળધર્મ પામ્યા ને તેઓ એકલા પડયા. પડધરીના ચાતુર્માસ બાદ ત્યાંથી વિહાર કરી સીધા ગુરુદેવના ચરણે પધાર્યા. અહીં જ રહેવાનો વિચાર દર્શાવ્યો.

ગુરુદેવે શ્રી. ભાણજી મુનિને શ્રી. જગજીવન મ. સાથે મૂકયા. ધારીથી વિહાર કરવાનું નક્કી કર્યું. શ્રી. જગજીવનજી મ. ને ડોળીથી પણ વિહાર થવો અશકય હતો. તેઓએ આસ્તે આસ્તે બગસરા જવા સંકલ્પ કર્યો. જગજીવનજી મુનિ ડોળીથી આગલે દિવસે બગસરા પહોંચ્યા. ગુરુદેવ બીજે દિવસે બગ–સરા પધાર્યા. ભાણજી મુનિને સેવામાં રાખી શ્રી. જગજીવનજી મહારાજે બગસરા રોકાવું તેમ નક્કી થયું. ગુરુમહારાજે ત્યાં સાધુજીવનને અનુકૂળ બધી પ્રેરણા આપી, વ્યવસ્થા ગોઠવી. બગસરાને થોડા દિવસ લાભ આપી વિહાર કર્યો. જગજીવનજી મુનિના છઠ છઠના પારણા ચાલુ જ હતા.

ગુરુદેવ મુંજીયાસર, માવજીંજવા, હડમતીયા થઈ બીલખા પધાર્યા. કેટલાક દિવસ ત્યાં ગાળી જુનાગઢ સ્પર્શ કર્યો. તબિ-યત હજુ નરમ ગરમ ચાલતી જ હતી. બીમારીની જડ મજ-બૂત હતી. જુનાગઢમાં કંઈક ઠીક રહ્યું. પરંતુ દેશીવૈદ્ય શ્રી. હરિભાઈની ચિકિત્સા દ્વારા દેશી દવા લેવી હોય તો જેતપુર જવું જરૂરી હતું. આ બાજુ બગસરા બે ત્રણ માસ રહેવાથી જગજીવનજી મ. ને સાતા વળી હતી અને વિહારની શક્તિ આવી હતી. ગુરુદેવ તરફથી સંદેશો મળ્યો કે “ શ્રી. જગ-જીવનજી મ. ધીરે ધીરે વિહાર કરી વડાલ ભેળા થાય તો સારું.” ગુરુદેવ જુનાગઢથી વડાલ પધાર્યા. જગજીવનજી મુનિ બગસરાથી ભાણજી મુનિ સાથે વડાલ પધાર્યા.

ભાણજી મુનિને ગોંડલ સંપ્રદાયના શ્રી. કાનજી મ. પાસે

ગોંડલ સંપ્રદાયના ઠાણા ૪ બા. બ્ર. મણીબાઈ સ્વામી ઉપાશ્રયમાં બિરાજતા હતા. ગુરુદેવ ઉપરકોટ પૌષધશાળામાં બિરાજયા. થોડા દિવસના અંતરે પંજાબ કેસરી જૈનાચાર્ય શ્રી. કાશીરામજી મ. પોતાના દશ શિષ્યો સાથે જુનાગઢ પધાર્યા. રાજકોટ શ્રીસંઘની વિનંતિથી સૌરાષ્ટ્ર પ્રાંતમાં તેઓશ્રીનું આગમન થયું હતું.

આચાર્યશ્રી સાથે જે સંત મહાત્માઓ હતા તે ઘણા વિનયશીલ, ચારિત્રવાન આત્માઓ જૈનશાસનના શણગાર રૂપ હતા. શ્રી. ભાગમલજી મ., શ્રી. હરખચંદજી, શ્રી. શુકલચંદજી મ., શ્રી. ત્રિલોકચંદજી મ., શ્રી. સુદર્શનજી મ., શ્રી. જવાહરલાલજી મ., શ્રી. હરિચંદજી મ., શ્રી. કપુરચંદજી મ. તથા સિદ્ધારથ મુનિ આદિ દશ ગણનું જાણે તારામંડળ હતું. તેઓ સ્વયં ચંદ્રરૂપે શોભી રહ્યા હતા.

ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજે ઘણા જ સદ્ભાવ પૂર્વક આચાર્ય પ્રવરનું સામે પધારીને સ્વાગત કર્યું. આ સૌરાષ્ટ્ર કેશરીને મળીને શ્રી. પંજાબ કેસરીના હૃદયમાં આનંદની ઊર્મિઓ છવાઈ ગઈ. તેઓ શ્રી. જુનાગઢ મહાજનવાડીમાં ઊતર્યા હતા. મહાજનવાડીના પ્રાંગણમાં મોટો પંડાલ ઊભો કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યાંજ પ્રતિદિન પ્રવચન થતા. શ્રી. શુકલચંદજી મ. વ્યાખ્યાન ફરમાવતા હતા. રામચરિત્ર વિષે અભ્યાસપૂર્ણ વ્યાખ્યાનો જનતાને સાંભળવા મળતા હતા. સૌ સાધુ સાધ્વીજીઓ પ્રવચનમાં હાજર રહેતા. બપોરના તત્ત્વચર્ચા થતી. ગુરુદેવ આ મોંઘા અતિથિઓનું સન્માન વધે તે રીતે વ્યવહાર ધર્મ જાળવી જ્ઞાનચર્ચા દ્વારા શ્રોતાજનોને લાભ અપાવતા હતા.

એક દિવસ ગુરુદેવે પણ પ્રચવન આપ્યું. તેમની તબિયત બોલવા જેટલી અનુકૂળ ન હતી. પરંતુ આચાર્યશ્રીની ઇચ્છાને માન આપવા વ્યાખ્યાન આપ્યું. શ્રી. કાશીરામજી

નૈતિક જીવનના પ્રહરી

૩૮

(સંવત ૧૯૯૮*)

શ્રી. ગોંડલ સંઘને પૂરો લાભ મળ્યો. ચાતુર્માસ પછી ગુરુદેવને સ્થિરતા કરવી પડી. તબિયતના કારણે વિહાર અશક્ય બન્યો. બીમારીનો તંતુ ખૂબ જ લાંબો ચાલ્યો હતો. ઉપચારોથી કાબૂમાં રાખવા કોશિષ કરવામાં આવતી પણ વ્યર્થ જતી.

વિશ્વનું તંત્ર બદલાયું હતું. લડાઈ પુરજોશમાં ચાલતી હતી. આખા વિશ્વ પર તેના છાંટા પડતા હતા. મોંઘવારી લોકોના જીવન પર પ્રહાર કરી રહી હતી. અત્યારે મોંઘવારી કોઠે પડી ગઈ છે; પરંતુ ત્યારે મોંઘવારીની શરૂઆત હતી. સૌરાષ્ટ્ર જેવા પ્રદેશમાં લગભગ બે રૂપિએ મણ બાજરો હતો, તે વધીને પાંચ રૂપિયા થઈ ગયા હતા. આખો સમાજ વ્યથાઓમાં ભીંસાવા લાગ્યો હતો. કાળા બજારવાળા આ તકનો લાભ લેવાનું જરાપણ ન ચૂકતા.

આવે સમયે સાધુસંતોનું પણ કર્તવ્ય સમાજ સામે આવી રહ્યું હતું. લોકોનું નૈતિક પતન ન થાય અને મધ્યમ વર્ગને રાહત મળે આ બે વસ્તુ સૌનું ધ્યાન ખેંચતી. જૈન સમાજ આ દુષણથી વંચિત રહી શકે તેમ ન હતું. કારણ જૈનસમાજ વ્યાપારી અને મધ્યમ વર્ગમાં વહેંચાએલો છે. જૈનસમાજમાં શ્રમિક વર્ગ છે જ નહિ. અતઃ આ બન્ને બિમારી તેને પૂરી રીતે લાગુ પડે તેમ હતી.

---

* સંવત ૧૯૯૮થી ગુરુદેવની પોતાની તારીખવાર છેલ્લી ઘડી સુધીની લખાએલી નોંધપોથી મળે છે. લગભગ ૨૨ જેટલી નાની બુકો ઝીણા અક્ષરોથી લખેલી છે.

છે. ગોંડલ ચાતુર્માસમાં ગુરુદેવને ચિંતન કરવાનો ખૂબ જ અવકાશ મળ્યો. એક કહેવત છે કે 'મનુષ્યનું શરીર ધીમું પડે છે ત્યારે મન ગતિશીલ બને છે. અર્થાત્ શરીર શાંત બેસે છે ત્યારે મનને પાંખો આવે છે, અત્યારે ગુરુદેવના ચિંતનને પાંખો આવી હતી.

સૌરાષ્ટ્રના જૈન સમાજમાં અધ્યાત્મની એક લહેર જન્મ પામી રહી હતી. જ્યારે લડાઈ દ્વારા નિર્મિત પરિસ્થિતિ યથાર્થના દરવાજા ખખડાવી રહી હતી. ખરેખર જ્યારે કર્તવ્યની અને ફરજની ઘડી આવે છે ત્યારે મનુષ્યનું મન તેમાંથી છૂટવા માટે વિપરીત દિશાનો આશ્રય સ્વીકારે છે. એટલે ખરે વખતે એક આવશ્યક અને એક વિપરીત એમ બન્ને માનસનો ઉદય થાય છે. ગુરુદેવ શ્રી પ્રાણલાલજી મ. યથાર્થવાદી અને નૈતિક જીવનના પ્રહરી હતી. તેમણે સ્વ-ચિંતનના આધારે મુખ્ય રાજમાર્ગ પર ચાલવાનું જ પસંદ કર્યું હતું. તે હતો કર્તવ્ય પ્રધાન નીતિમય ધર્મનો માર્ગ.

ચાતુર્માસ ઉપરાંત ગોંડલમાં ચાર માસ અધિક રોકાવાનું બન્યું. રાજકોટ શ્રીસંઘના ભાઈઓ અવારનવાર ગુરુદેવના દર્શન કરી પ્રવચનનો લાભ લેવા ગોંડલ આવતા અને રાજકોટ ચાતુર્માસ માટે વિનંતિ મૂકતા. ગોંડલના છેલ્લા ચાર માસમાં ગુરુદેવની તબિયત બાર આના સુધારા પર આવી.

ગોંડલના શ્રાવક સમુદાયે ગુરુદેવની ખૂબ જ સરસ સેવા બજાવી હતી. વિહારનો દિવસ નિશ્ચિત થતાં સૌને વસમા વિરહનું દુઃખ સામે આવ્યું. ફાગણ વદ ૧૪ ના ગોંડલથી પ્રસ્થાન કરવાનું હતું. ગોંડલના શ્રાવક સમુદાયને આટલા લાંબા ગાળા પછી ગુરુમહારાજ જતા હોવાથી સૌ ગળગળા થઈ રહ્યા હતા. શ્રી. મણિભાઈ ધોરાજીથી ગુરુદેવના દર્શનાર્થે આવ્યા, તેઓશ્રીએ ચોથા વ્રતના પચ્ચખાણ લીધા. સુલતાનપુરવાળા શ્રી. માણેકચંદભાઈએ વિહારના ઉપલક્ષ્યમાં નવકારસી જમણ

રાજકોટ માટે વિનંતિ ને આગમન

૩૯

ગોંડલમાં વરસીતપના પારણા પછી વૈશાખી પૂર્ણિમા ગુરુદેવ શ્રી.ડુંગરસિંહજી મ.ની તિથિ અને ચાતુર્માસ નિયુક્તિનો ઉત્સવ હતો. ગોંડલમાં પ્રાયઃ વૈશાખ પૂર્ણિમા સારી રીતે ઉજવવામાં આવતી. ગુરુદેવની હાજરી હોવાથી જનતામાં તપશ્ચર્યા કરવાનો ઉમંગ ખૂબ જ વધ્યો. ગુરુદેવ ભોજપરામાં બિરાજમાન હતા. ચાતુર્માસની સૂચિ તૈયાર થઈ રહી હતી. રાજકોટ શ્રીસંઘને ગુરુદેવના ચાતુર્માસ માટે તાલાવેલી હતી.

વૈશાખ સુદિ ૧૪ના રાજકોટથી છ ભાઈઓ ગુરુદેવના ચરણોમાં વિનંતિ કરવા માટે આવી પહોંચ્યાં. સૌરાષ્ટ્રના સ્થા. જૈન સમાજમાં અત્યારે રાજકોટ સંઘ ચુડામણિ સંઘ છે. રાજકોટ શ્રીસંઘનું વર્ચસ્વ અંગ્રેજ રાજ્ય થયા પછી રાજકોટ વધવાની સાથે બરાબર વધતું જ ગયું. ઉપરાંત રાજકોટના પ્રયાસ અને ઉત્સાહ પ્રશંસનીય રહ્યા છે. આજે રાજકોટથી ભાઈઓ ખાસ વિનંતી માટે આવ્યા હતા. શ્રીયુત રામજીભાઈ વીરાણી, શ્રી.જેચંદભાઇ કોઠારી, કપુરચંદ રણછોડ તથા ગુલાબચંદ પાનાચંદ, કીરચંદ કચરાભાઈ અને સંઘના મંત્રી શ્રી. પ્રાણજીવનભાઈ નારણજી ડેપ્યુટેશનમાં જોડાયા હતા. ગોંડલ શ્રીસંઘે તેઓશ્રીનું હાર્દિક સ્વાગત કર્યું.

આગલે દિવસે પ્રાસ્તાવિક ચર્ચાઓ થઈ. બીજે દિવસે વૈશાખ પૂર્ણિમા હતી. સવારથીજ સ્થાનકમાં હજારો લોકોનું આગમન થઈ રહ્યું હતું. ગુરુદેવ પાટ પર બિરાજ્યા. રાજકોટના

ફરી ધન્યતા અનુભવી. બધા મુનિરાજો પાઠશાળામાં સાથેજ બિરાજ્યા.

પાઠશાળાના ભૂતકાલીન સંસ્મરણો ચિત્તમાંથી પસાર થઈ જતા હતા. પક્ષભેદનો અગ્નિ સર્વથા ઠંડો પડી ગયો હતો.

જનતામાં કેવો આનંદ છવાયો હતો તેનો મુનિરાજોને પણ સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવી રહ્યો હતો. રાજકોટથી સાતભાઈઓ જેતપુર ગુરુદેવને ચાતુર્માસની પ્રાર્થના કરવા અને આપેલા વચનની સ્મૃતિ આપવા પુનઃ આવ્યા. ફરીથી જેતપુરમાં રાજકોટસંઘનું આગમન થતાં ઉત્સાહની લહેર આવી. શ્રી. કરસનજી નંદલાલે ઊભા થઈને વિનંતિ કરી. તેમની મર્મભરી વાણીથી હાસ્યતરંગ પણ ફેલાયા. આ વખતે અંદરજી ઘેલાભાઈ, મણીભાઈ મટુલીવાળા વગેરે સાથે હતા.

ચાલીસ અને વીસ લોગસ્સના કાઉસગ્ગ સંબંધે વાત-નીકળતા શ્રી. મણિભાઈએ સ્પષ્ટ કર્યું કે ગોંડલ ગચ્છમાં હજુ ચાલીસ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ થાય છે; પણ અમે કોન્ફરન્સના નિયમમાં બંધાઈ ચૂકયા છીએ. એટલે અમારે ત્યાં વીસ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ ચાલે છે. શ્રી. પરુસોતમજી મહારાજે વાતનો પાંસો પલટાવીસમાધાનકારી વલણ પ્રદર્શિત કર્યું અને રાજકોટ શ્રીસંઘની વિનંતિ માન્ય રખાશે તેવું શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. તરફથી આશ્વાસન આપ્યું. શ્રી. રાજકોટ સંઘના ભાઈઓએ મહાવીર સ્વામીની જય બોલાવી. ચાતુર્માસ થશે એવી ખાતરી સાથે સફળ થઈને માંગલિક સાંભળી રાજકોટ રવાના થયા.

ભવાન કાળાભાઈના ધર્મપત્નિશ્રી ઉજમબાઈ શ્રાવિકાજીને છઠ વરસીતપનું પારણું હતું. ભુરાભાઇ કાળાના ધર્મપત્નિ શ્રી. મણિબેન અને જાદવજી ફકકડના ઘરેથી એકાંતર વરસી-તપના પારણા હતા. વિધિવત આલોચના કરાવી પારણા અને

આવી. દાનમાં અપાએલી રકમ સંગ્રહિત થાય તો દોષ આવે છે. જેતપુરથી તુરતમાં જ પ્રસ્થાન થયું. પીઠડીયા સુધી જેતપુરના યુવકો રસ્તા ગજાવી રહ્યા હતા. જ્યાં ગુરુદેવ પધારતાં ત્યાં ભક્તજનોનો મેળો લાગી જતો. વીરપુર પધારતાં નાથાલાલ ભાઇ કામદાર તથા શાંતિલાલ વનમાળી આવ્યા. શ્રી. શાંતિલાલે સ્થા. જૈન સમાજની સાહિત્યિક સેવા ખૂબ જ બજાવી છે તેઓ ગુરુદેવ પ્રત્યે અનન્ય લાગણી ધરાવતા.

રાજકોટ જતાં ગોંડલનો સ્પર્શ કરવાનો હતો. ગોંડલવાળા ભાઈઓએ શ્રી. જયચંદજી મ. ની તિથિનો ઉત્સવ બે જેઠ હોવાથી બીજા જેઠમાં રાખ્યો હતો. ગુરુદેવ ગોંડલ બોર્ડિંગમાં રોકાયા. ત્યાં તિથિ ઉત્સવ થયો. માનવરાહત માટે રૂપિયા ૧૮૦૦નો ફાળો થયો.

રાજકોટથી શ્રી. પુનમચંદજી દક ૧૫ વિદ્યાર્થીઓ લઈને ગુરુદેવના દર્શનાર્થે આવ્યા. જલદી રાજકોટ પધારવા વિનંતી કરી. રાજકોટ માટે પ્રસ્થાન થયું. કોલીથડમાં એક દિવસ રોકાયા. ત્યાં શ્રી. મોરારજી ડુંગરસિંહ આદિ શ્રાવકના પાંચ છ ઘર છે. મેંગણીના શ્રી. વનેચંદભાઈ રસ્તામાં વિનંતિ કરવા આવ્યા. હડમતાલાના શ્રાવકને લાભ આપી મેંગણી પધાર્યા. દરબારશ્રીની વિનંતીથી જાહેર પ્રવચન થયું. શ્રી. વનેચંદભાઈએ સંઘજમણ કર્યું તથા ગરીબો અને બાળકોને મદદ કરી ઉત્તેજન આપ્યું. વિહારમા શ્રી. વણારસીભાઈ અને મનસુખભાઈ સારી સેવા બજાવી રહ્યા હતા.

ખંભાળીયામાં શ્રી.વીરચંદભાઈના પુત્રોએ અને ત્યાંના ગરાસીયા ભાઈઓએ ગુરુવરોનો લાભ લીધો. વરસાદની ઋતુ ભરાઈ ગઈ હતી. વિહારમાં તડાતડી થઈ રહી હતી. એક દિવસ ચાળ ગામના ચોરામાં રોકાઈને રાજકોટ પધાર્યા. નરસીંહભાઈ સેનેટોરિયમમાં સ્થા. જૈન ગુરુકુળ ચાલતું હતું ત્યાં

૪૦

(રાજકોટ ચાતુર્માસ સં. ૧૯૯૮)

ગુરુદેવની ભવ્ય ભાવે રાજકોટ ઉપાશ્રયમાં પધરામણી થઈ. કોઠારિયાના નાકેનો ઉપાશ્રય ભારે ભીડથી ગાજી ઊઠયો. ગુરુવર પાટપર બિરાજતા સભા શાંત ભાવે ગોઠવાઈ ગઈ. થોડીવારમાં વાતાવરણ મંગળમય બની ગયું. મુનિવરોએ ઇર્યાપથિકના કાઉસગ્ગ કર્યા. ત્યારબાદ સર્વ પ્રથમ રાજકોટના ધર્મ અને વ્યવહાર જ્ઞાનના નિષ્ણાત શ્રી. પ્રાણજીવન ભાઈએ ગુરુદેવોનું પદ્ય પુષ્પોથી સ્વાગત કર્યું. તેમના પદ્યોમાં હૃદયાગંત ભાવોની અભિવ્યક્તિ હતી.

આવો અમારે આંગણે, આદર્શ અમ જીવન તણા
ઉરભાવથી સત્કારીએ, ત્યાગી મુનિવર વિશ્વના
તપસી મહા ત્યાગી મહા, જ્ઞાની પ્રતિભાવંત એ
જીન માર્ગના સાચા ઉપાસક, પ્રાણ મહિમા વંત છે
પ્રાણ તો જનતા તણાને, ધર્મ પ્રેરક આપ છો
સંસારના જીવો તણા, સાચા સુધારક આપ છો
મુક્ત છો સંસારથી, સર્વ ત્યાગી સંત છો
પ્રાણ છો મુક્તિ તણા, મુનિવર મહા આનંદ છો
છે ભવ્ય વાણી આપની, જનહૃદયને પડકારતી
જાગ્રત કરે છે પ્રાણને, ને ત્યાગીને લલકારતી
સન્માન અમઅંતર તણાં, સત્કાર ને સ્વીકારજો
અમ પ્રાણનાં ઓ પ્રાણ, સાચા પ્રાણને પ્રગટાવજો
એકતા સમતા રૂડીને, સાધુતા નયને ભરી

લોકોના દીલ પીગળીને રસમય બની જતા. મેઘરથ રાજાનું કથાનક કરુણા ભંડારનું અણમોલ રત્ન છે. તેમના પારખુ ગુરુદેવ જેવા ઝવેરી જયારે મળે ત્યારે પૂછવું શું! વ્યાખ્યાનના અંતે ભીનાશહેર (મારવાડ)માં પૂ. શ્રી. જવાહરલાલજી મહારાજને લકવાની તકલીફ થયાના સમાચાર આપવામાં આવ્યા. ગુરુદેવને આ સંદેશથી આઘાત થયો. જેતપુરમાં ગુરુદેવને પૂજ્યશ્રીના મીલનનો લાભ મળ્યો હતો, રાજકોટની જનતાને પણ બહુ દુઃખ થયું.

અષાઢ સુદિ ૧૪ સુધી અહીં સ્થાનકમાં જ વ્યાખ્યાન થવાનાં હતાં. ચાર દિવસ બરાબર વ્યાખ્યાન થતાં રહ્યાં. સ્થાનકમાં શ્રોતાગણ સમાઈ શકતો નહતો. ચારે તરફ વધારે પડતી ભીડ થવાથી સાંભળવું દુર્ગમ બન્યું એટલે અષાઢ પૂર્ણિમાથી મહાજનના વંડાની વિશાળ જગ્યામાં પ્રવચનો ગોઠવવાનું નક્કી થયું.

ચાર દિવસના પ્રવચનથી શ્રોતા એટલા પ્રભાવિત થઈ ગયા કે રાજકોટમાં ગુરુદેવના પ્રવચનોની સર્વત્ર ચર્ચા થવા માંડી. સાંભળનારાઓએ તારીફ કરીને સ્વતઃ પ્રવચન માટેનો પ્રચાર કર્યો. સાધારણ જનતા બાળક, તરુણ અને બહેનોને પણ ખૂબ જ રસ પડતો હોવાથી જનસમૂહ ઉમટવા લાગ્યો.

આજે અષાઢ પૂર્ણિમા હતી. ચાતુર્માસનો પ્રારંભ હતો. ગુરુદેવો સ્થાનકમાંથી વિહાર કરી મહાજનના વંડે પધાર્યા. દવાખાનાના ઉપરના ભાગમાં ગુરુદેવોએ ચાતુર્માસ ગાળવા માટે જગ્યા કલ્પી. સાથે જ વંડાનું મકાન લાગેલું છે, એટલે સગવડતા રહે. સવારથી જ માણસોના જથ્થા વાડીમાં આવવ. લાગ્યા હતા. પ્રવચનના સમય પહેલા જ મહાજનવાડી ભરાઈ ગઈ.

ચાતુર્માસની ઝાંખી

૪૧

(રાજકોટ ચાતુર્માસ ચાલુ)

રસિક પ્રવચનકાર મળ્યા હોવાથી મહાજન વાડીમાં જનતા બરાબર ઉભરાતી હતી. મધ્યમ વર્ગના કલ્યાણની ચર્ચા ગુરુ-મહારાજના અંતરમાં વસી હતી. ફક્ત બુદ્ધિજીવીઓને સંતોષવા અથવા શબ્દપ્રધાન વિવેચનોમાં સરકી પડવું તે ગુરુદેવની તાસીર ન હતી. સમાજ સક્રિય બને અને વાસ્તવિક અર્થપૂર્ણ કદમ ઉપાડે તેમ તેઓશ્રી ચાહતા હતા.

લડાઈ અંતિમ તબક્કામાં હતી. કારમી મોંઘવારી કાઠિયા-વાડને પીસી રહી હતી. અનાવૃષ્ટિથી ઉત્પાદન પણ ઓછું હતું. મધ્યમ વર્ગ રાહત વગર ગુંગળાતો હતો. ગુરુદેવ આ કાર્ય માટે યત્કિંચિત પણ કરી છૂટતા. દરેક સમાજ પોતાના વર્ગ માટે કાર્ય કરી રહ્યા હતા. સ્થા. જૈન સમાજ માટે પણ કંઈક થવું જરૂરી હતું.

ગુરુદેવે સાધર્મી વાત્સલ્ય સમજાવતાં પરસ્પરનું કર્તવ્ય શું છે તે બાબત ઉપદેશ દેવો શરૂ કર્યો. સામાજિક દૃષ્ટિબિન્દુ ધરાવતા ભાઈઓને આ વાત રૂચિકર હતી. કેટલાક કટ્ટરપંથી ભાઈઓ ફંડફાળાની વાતને ધર્મક્ષેત્રથી બહારની વાત સમજતાં હતા. ગુરુદેવ સમાજ પ્રધાન વિચારોને વધારે મહત્ત્વ આપતા. વિચાર વિનિમયના અંતે સાધર્મી રાહતફંડ શરૂ થયું. પ્રારંભ નાનો હતો. પરંતુ ગુરુકૃપાથી સિંચન પામેલું કાર્ય વિશાળ વૃક્ષનું રૂપ ધરી રહ્યું. બે ત્રણ દિવસમાં ૬ થી ૭ હજારનો ફાળો થયો. જેમાંથી ઓછા ભાવે ખાદ્યસામગ્રી આપવાની હતી. આ

ગુરુદેવે પોતાના અનુભવમાં ટાંક્યું છે કે જ્યારે કોઇ ગૌરક્ષા આદિ પ્રસ્તાવ મૂકતા ત્યારે જવાબ અપાતો કે "તમો મળીને આવો પછી શાસ્ત્રીય પ્રમાણ દ્વારા તે વાતને ટેકો અપાશે" પરંતુ પછી કોઈ ન આવતું. ગુરુદેવે પોતાની ડાયરીમાં આ શબ્દ ખાસ નોંધ્યા છે. સમાજની તાસીરનું આ પ્રતિબિંબ છે. પ્રશ્ન ખાતર પ્રશ્ન પૂછનાર કે પ્રસ્તાવ મૂકનારા આપણા સમાજમાં ભારોભાર છે. પરંતુ પોતાની જવાબદારીનું ભાન સમજતા હોય તેવા ઓછા છે.

ગુરુદેવના પ્રવચનોની નોંધ થતી હતી. એક શ્રીસંઘ તરફથી નોંધ થતી; બીજી કોઈ બહારના વ્યકિત પણ નોંધ કરતી. અજાણ માણસ નોંધ કરે તે બાબત ગુરુદેવનો વિરોધ હતો. નોંધ ભલે કરે પરંતુ તેની નકલ મળવી જોઈએ. આવી જાતની નોંધ લેનાર પાછળ બીજા સંપ્રદાયના જૈન સાધુની પ્રપંચવૃતિ હોય છે. પૂજ્યશ્રી વ્યવહારિક ક્ષેત્રે સાવધાન રહેતા. કોઈનો પ્રપંચ ભેદ પારખી લેવો એ તેઓશ્રીનું કૌશલ્ય હતું.

આ ચાતુર્માસ દરમ્યાન એ ચર્ચા પણ ચાલી કે ગોંડલ ગચ્છનું વિસર્જન કરી કાઠિયાવાડ સંઘ–સમિતિમાં ભળી જવું કે કેમ? ગુરુ મહારાજે કરેલી નોંધ અનુસાર વધારે મત 'ન ભળવા' તરફના હતા. રાજકોટના અગ્રગણ્ય શ્રાવકોમાં બે ચાર છોડીને બહુધા મત અલગ રહેવા માટે જ હતો. પેલી વિચારણાનો વધારે વેગ ન મળ્યો. ગોંડલ ગચ્છના શ્રાવકોને મન પોતાની પરંપરાનું ગૌરવ ખૂબ જ છે. વર્ષોથી પૂજ્ય પુરુષોએ સિંચન કરેલ ગચ્છનો વિલય કરવો તે ઉચિત ન લાગ્યું.

મૃગાપુત્રનો અધિકાર પૂરજોશમાં ચાલી રહ્યો હતો. વચમાં વચમાં અનેક ન્યાય અને ઉદાહરણ આપવામાં આવતા હતા. પર્યુષણ સુધીમાં ખાસ કરીને જમાલિકુમાર, મેઘકુમાર, સંયતિ રાજાના આખ્યાનનો ઉલ્લેખ થયો હતો. ઉપરાંતમાં સુગ્રીવ નગરનું વર્ણન ત્યાં સંતોના આગમન અને રામાયણ-

આઠે દિવસ મુખ્યત્વે કષાય નાશનો ઉપાય અને સ્વ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ વિષે પ્રવચન થયાં. પાંચમના દિવસે બે કલાક સુધી આલોચણા પ્રસંગ ચાલ્યો.

સાંજના પ્રતિદિન હજારોની સંખ્યામાં પ્રતિક્રમણ થતાં. પાંચમનું મહા પ્રતિક્રમણ ગુરુદેવની સાનિધ્યમાં પરમ સમાધિ ભાવે નીપજ્યું. ઉત્તમ પ્રકારની ધર્મકરણી થઈ. શ્રી. ડુંગર સિંહજી પુસ્તકાલયની સ્થાપનાને ગુરુદેવે મહત્ત્વ આપ્યું. સંઘના અગ્રેસર ભાઈઓ શ્રી. રામજીભાઈ વીરાણી, ચુનીલાલ નાગજી વોરા, શ્રી. મણિભાઈ, પ્રાણજીવનભાઈ, મણિભાઈ વનમાળી વગેરે ભાઈઓ વચ્ચે ચર્ચા થઈ. શ્રી. મણિભાઇ વનમાળીનું માનવું હતું કે સાંપ્રદાયિક નામ શા માટે આપવું. રાજકોટ તો કોઇ એક સંઘાડાનું ક્ષેત્ર નથી. ગુરુદેવ રાજકોટને ગોંડળ સંઘાડાનું ક્ષેત્ર માનતા હતા. બધી વિચારણાઓને અંતે નિર્ણય થયો કે રાજકોટ ગોંડલ સંઘાડાનું ક્ષેત્ર છે. 'શ્રી ડુંગરસિંહજી પુસ્ત-કાલય' સ્થાપવાની જાહેરાત કરવામાં આવી. તે માટે ફાળાની શરૂઆત પણ સારી થઈ.

સંવત્સરી મહાપર્વ ખૂબ જ ઠાઠ અને શાસન પ્રભાવના સાથે ઉજવાયું. સ્વદયા અને પરદયાનું સૂક્ષ્મ વિવેચન સાંભળી શ્રોતાજનો ચિંતનના સાગરમાં નિમગ્ન બની જતા. સંવત્સરી પછી શ્રી. મોટા રતીલાલજી મહારાજે નવાઈનું અને ત. શ્રી. જગજીવનજી મહારાજે અઠાઈનું પારણું કર્યું. તે પ્રસંગે પોરબંદરના બહેનો તરફથી શુભ ખાતામાં રૂા. ૨૫૧નો ખુમ-ચાની લાણી કરવા માટે પત્ર આવ્યો.

ડૉ. કેશવલાલભાઈએ સારા સારા નિયમો ધારણ કર્યા. તેમના તરફથી ધર્મકાર્યોમાં સારી રકમ આવી. શ્રી હીરાલાલભાઇ અમૃતલલ શ્રી શીરાજભાઈ, મેઘપરવાળા કાનજી પરસોતમ,

આઠે દિવસ મુખ્યત્વે કષાય નાશનો ઉપાય અને સ્વ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ વિષે પ્રવચન થયાં. પાંચમના દિવસે બે કલાક સુધી આલોચણા પ્રસંગ ચાલ્યો.

સાંજના પ્રતિદિન હજારોની સંખ્યામાં પ્રતિક્રમણ થતાં. પાંચમનું મહા પ્રતિક્રમણ ગુરુદેવની સાનિધ્યમાં પરમ સમાધિ ભાવે નીપજ્યું. ઉત્તમ પ્રકારની ધર્મકરણી થઈ. શ્રી. ડુંગર સિંહજી પુસ્તકાલયની સ્થાપનાને ગુરુદેવે મહત્ત્વ આપ્યું. સંઘના અગ્રેસર ભાઈઓ શ્રી. રામજીભાઈ વીરાણી, ચુનીલાલ નાગજી વોરા, શ્રી. મણિભાઈ, પ્રાણજીવનભાઈ, મણિભાઈ વનમાળી વગેરે ભાઈઓ વચ્ચે ચર્ચા થઈ. શ્રી. મણિભાઇ વનમાળીનું માનવું હતું કે સાંપ્રદાયિક નામ શા માટે આપવું. રાજકોટ તો કોઇ એક સંઘાડાનું ક્ષેત્ર નથી. ગુરુદેવ રાજકોટને ગોંડળ સંઘાડાનું ક્ષેત્ર માનતા હતા. બધી વિચારણાઓને અંતે નિર્ણય થયો કે રાજકોટ ગોંડલ સંઘાડાનું ક્ષેત્ર છે. 'શ્રી ડુંગરસિંહજી પુસ્તકાલય' સ્થાપવાની જાહેરાત કરવામાં આવી. તે માટે ફાળાની શરૂઆત પણ સારી થઈ.

સંવત્સરી મહાપર્વ ખૂબ જ ઠાઠ અને શાસન પ્રભાવના સાથે ઉજવાયું. સ્વદયા અને પરદયાનું સૂક્ષ્મ વિવેચન સાંભળી શ્રોતાજનો ચિંતનના સાગરમાં નિમગ્ન બની જતા. સંવત્સરી પછી શ્રી. મોટા રતીલાલજી મહારાજે નવાઈનું અને ત. શ્રી. જગજીવનજી મહારાજે અઠાઈનું પારણું કર્યું. તે પ્રસંગે પોરબંદરના બહેનો તરફથી શુભ ખાતામાં રૂા. ૨૫૧નો ખુમચાની લાણી કરવા માટે પત્ર આવ્યો.

ડો. કેશવલાલભાઈએ સારા સારા નિયમો ધારણ કર્યા. તેમના તરફથી ધર્મકાર્યોમાં સારી રકમ આવી. શ્રી હીરાલાલભાઇ અમૃતલલ શ્રી શીરાજભાઈ, મેઘપરવાળા કાનજી પરસોતમ,

૪૨

(રાજકોટ ચોમાસું ચાલુ)

પર્યુષણ પછીના દિવસોમાં મૃગાપુત્રના અધિકાર પર નિરંતર પ્રવચનો થતા રહ્યા. કાર્તિક પૂર્ણિમા સુધી મહાજનના વંડામાં જ વ્યાખ્યાન થયા. ગુરુદેવની પ્રવચન શૈલી રોચક અને તાત્વિક હોવાથી જનતામાં ખૂબ જ રસ જળવાઈ રહ્યો. શ્રાવકો નાના પ્રકારના વ્રત નિયમો ધારી તપઆદિ સંવર કરણીમાં વધારો કરતા ગયા. શ્રી. મણિભાઈ વનમાળીએ પૂ. શ્રીચરણોમાં કેટલાક નિયમો ધાર્યા. એક વરસ માટે છ પ્રકારની અલગ અલગ પ્રતિજ્ઞાઓ લીધી. શ્રી. ભુદરભાઈ વનરાવને એક વરસ માટે કેટલાક નિયમો ધારણ કર્યા. દલખાણીયાવાળા શ્રી. હીરાચંદભાઈ તપસ્વી ગુંદાળાના ઉપાશ્રયના ફાળા માટે આવેલા. તેઓએ પણ પૂ. ગુરુદેવ પાસે કેટલાક પચ્ચખાણ કર્યા. ફાળો પણ ઠીક થએલ હતો.

દિવાળી સુધી દર્શનાર્થી ભાઈઓની સારી ધમાલ રહી. ગામ ગામના શ્રીસંઘો દર્શન કરવા અને વિનંતિ કરવા આવતા જ રહ્યા. જેતપુરથી ૧૧ ભાઈઓ આવ્યા હતા. વિનંતિ કરી અલગ અલગ ખાતામાં રૂા. ૩૦૩ વાપર્યા. ગોધાવીના ડાહ્યાભાઈ ૧૫ માણસો સાથે આવ્યા. મોરબીના દલીચંદ સંઘવી આવ્યા. તેઓએ પૂ. ગુરુદેવને નવા ક્ષેત્રને લાભ આપવાની વિનંતી કરી. જામનગરના ગોરધનભાઈ વકીલ તથા મીઠાના અગરવાળા શ્રી. નટવરલાલભાઈ આવ્યા. સાથે શ્રી. ગોરધનભાઈના

ચાલુ રાખ્યા શ્રી. નાના અને મોટા રતિલાલજી મ. નો પણ તાવે વારો કાઢયો. પૂજ્યશ્રીનું પ્રવચન અમુક દિવસ બંધ રહ્યું. આ રીતે અશાતાનો ઉદય થયો. સમભાવે વેદાય તેમાં જ મુનિભાવની કસોટી છે. આ તાવે વારાફરતી સૌ મુનિઓને પકડમાં લીધા. છેવટે ધીરે ધીરે વળતા ભાવ થયા.

આસો સુદિ ૧૩ થી પુનઃ મૃગાપુત્રનો અધિકાર શરૂ થયો. પ્રવચન નિયમિત રીતે ચાલવા લાગ્યું. રાજકોટ સંઘમાં મોટો સંઘ અને નાનો સંઘ એવી બે શાખા છે. નાનો સંઘ તે સંઘાણી ઉપાશ્રય ગણાય છે. બંને સંઘની વ્યવસ્થિત બે શાખા હોવા છતાં સુમેળથી બંનેની જૈનશાળા ઘણા વરસથી સાથે જ ચાલતી. પરંતુ વ્યવસ્થાને ખાતર આ ચાતુર્માસમાં જૈનશાળા અલગ થવાનો પ્રશ્ન ઊભો થયો. ગુરુદેવે તો અંતસુધી એકતા ઉપર જ ભાર મૂકયો. અને બધું ભેળું ચાલે તેમાં વધારે શોભા છે તેવો મત પ્રદર્શિત કર્યો. મોટા સંઘના કાર્યકર્તાઓનો પણ એજ ભાવ હતો. પૂજ્યશ્રીએ સંઘાણી ઉપાશ્રયે પધારી શ્રી. જડાવબાઈ મહાસતીજીને એજ ભલામણ કરેલી કે જૈનશાળા સાથે જળવાઈ રહે તેજ સારું ગણાશે. ગુરુદેવ પરસ્પરની એકતાને ઘણું જ મહત્ત્વ આપતા.

પૂજ્યશ્રી જવાહરલાલજી મ.નું જીવનચરિત્ર પ્રગટ થતાં તેમાં અભિપ્રાય રૂપે લખવા માટે માગણી આવી ત્યારે સંપ્રદાયના પૂજ્ય તરીકે શ્રી મહાપુરુષ પુરુષોતમજી સ્વામીલખે તેજ બરાબર છે અને તેમાં અમે બધા આવી જઈશું, એવો સંતોષકારક જવાબ ગુરુદેવે આપ્યો આથી સૌને ખ્યાલ આવ્યો કે પૂ.પુરુષોતમજી મ. પ્રત્યે ગુરુદેવના મનમાં કેવો આદર ભાવ છે.

રાજકોટનું ભવ્ય ચાતુર્માસ પૂરું થવા આવ્યું હતું. ગુરુદેવની તબિયત કંઇક સુધારા પર હતી. મૃગાપુત્રનો અધિકાર

ઝીલતા અને ઉપદેશ શિરોધાર્ય કરી શાસન પ્રભાવનામાં ખૂબ વૃદ્ધિ કરતા હતા. મેઘપુરવાળા શ્રી. કાનજી પુરુષોતમે ચોથા વ્રતના પચખાણ લીધા. ગુરુદેવે આ પ્રસંગે બ્રહ્મચર્યનો ભાવ અર્થ સહિત સમજાવી આ સનાતન વિષય પર માર્મિક પ્રકાશ નાખ્યો. આ બધા ધાર્મિક સામાયિક કાર્યો સાથે નાના મોટા ફાળા થતા જ રહેતા હતા. અરોડા સ્થાનક માટે રૂ. ૩૦૦નો ફાળો થયો.

રાજકોટ ચાતુર્માસ અનેક આરોહ–અવરોહ લેતું ઘણા જ સમાધિ ભાવે સમાપ્ત થયું. ખાંભાવાળા શ્રી. ઝવેરચંદ જાદવજી ભાઈએ છેલ્લે દિવસે ભાવવાહી ભાષણ આપ્યું અને ગુરુદેવના ચાતુર્માસને યોગ્ય શબ્દોથી બીરદાવ્યું. ચોમાસું પૂરું થતાં તપસ્વી શ્રી. જગજીવનજી મ. ની તબિયત નરમ થઈ ગઈ હતી. એટલે તેમની તબિયત ન સુધરે ત્યાં સુધી રાજકોટમાં વધારે રોકાવું પડશે એવી જાહેરાત થઈ.

કારતક વદ ૨ થી પુનઃ જૂના ઉપાશ્રયમાં પ્રવચન શરૂ થયા. મુંબઈ શ્રીસંઘના સેક્રેટરી ગિરધરભાઈ દફતરી મુંબઈ ચાતુર્માસ કરાવાની વિનંતિ લઈ આવ્યા. શાસન, સમાજ, અને મધ્યમ વર્ગના ઉત્કર્ષ માટે તેમની સાથે ઘણી જાતની ચર્ચાઓ થઈ. હાલ તુરત સૌની તબીયતની પ્રતિકૂળતા હોઈ મુંબઈનો વિચાર મોકુફ રાખ્યો છે તેમ ગુરુદેવે ઉત્તર આપ્યો.

કેટલાક દિવસ ત્યાં દવાખાનાના મકાનમાં જ રોકાવાનું થયું. બાદ મહારાજશ્રી ઉપાશ્રયના મકાનમાં પધાર્યા. ચાતુર્માસ પછી પખવાડિયું અર્થાત્ કારતક વદિ અમાવાસ્યા સુધી શ્રી. મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલુ રહ્યો. અંતે શ્રી મૃગાપુત્ર મહામુનિ પરમ કૃપાળુ, ચરમ શરીર, કેવળ જ્ઞાની થઇ મોક્ષપદ પામી ગયા. તેના પર પરમ વૈરાગ્ય પ્રેરક વિવેચન કરી મૃગાપુત્રનો અધિકાર સમાપ્ત કર્યો.

વિદાયના વિમળ વળામણા

૪૩

માગસર વદિ ૧૦ ના પીઠડીયા ઉતારેથી વિહાર કરી જયુબીલી પાસે હાઇસ્કૂલમાં પધાર્યા. ત્યાં પૂ. ગુરુદેવે પ્રવચન આપ્યું. પ્રવચન પછી શ્રી. મણિભાઈ, પ્રાણજીવનભાઈ, મોહનભાઈ વૈદ અને પંડિતજી સૌએ વિદાયના બે શબ્દો બોલી શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરી. રાહત કાર્યમાં ફાળો આગળ વધ્યો. ૨૭૫૦ રૂપિયા નોંધાયા. વિહાર શરૂ થયો પણ રાજકોટના અંજળ વધારે હતા. માધાપુર પહોંચતા ગુરુદેવને ખૂબ જ તાવ ચડી આવ્યો. શરીર તપીને ત્રાંબાના ઘડા જેવું થઈ ગયું. આખી રાત તાવે મહેમાન-ગતી લીધી, સવારમાં વિહાર ન થઈ શકયો.

રાજકોટ ખબર મળતાં શ્રી. વીરાણી ચંદુભાઈ ડોકટરને તેડીને આવ્યા. સંપૂર્ણ તપાસને અંતે શ્રી ચંદુભાઇએ એવો અભિપ્રાય આપ્યો કે ફેફસાંમાં શરદી ભરાઈ ગઈ છે. એટલે ન્યુમોનિયા થવાની શકયતા છે. માટે ડોળી દ્વારા પૂજ્યશ્રીને પુનઃ રાજકોટ લઈ જવા જરૂરનું છે. શ્રીસંઘ તરફથી તુરત ડોળીનો પ્રબંધ થયો. શ્રી. પ્રાણજીવનભાઈ ડોળીની વ્યવસ્થા કરી સાથે આવ્યા. અને માગસર વદિ ૧૨ના માધાપર પુનઃ મક્કાવાડીમાં ગુરુદેવની પધરામણી થઈ. ત્યાં શાહ ત્રંબકલાલ દેવચંદ ભાઇના નવા મકાનમાં ઉતરવાનું થયું મકાન બધી રીતે અનુકૂળ હતું.

ડો. ચંદુભાઇ, ડો. લલ્લુભાઇ તથા તેમના પુત્ર પ્રસિદ્ધ

હેમચંદજીનું રાજકોટ આગમન થતાં સક્કાવાડીમાં પૂ. ગુરુદેવને શાતા પૂછવા આવ્યા. પૂર્વ ગુરુવરોનું સ્મરણ એ મુખ્ય વાર્તા વિષય હતો.

આજ દિવસો દરમ્યાન સુપ્રસિદ્ધ આગમ પંડિતા શ્રી. લીલાવતીબાઈ સ્વામીનું રાજકોટમાં પદાર્પણ થતા ધર્મ જાગૃતિમાં વૃદ્ધિ થઇ. તેઓ પોતાની શિષ્યાઓ સાથે ગુરુદેવના દર્શન કરવા માટે પધાર્યા. વંદન કરી સુખશાતા પૂછી તેઓએ સંતોષ અનુભવ્યો. તે સમયે દલપતભાઈ કોઠારી જેતપુરથી આવ્યા હતા. તેમણે મહાસતીજીને બરમાની યાદી કરાવી. ત્યાર બાદ સમય સાર વાંચન સંબંધે મીઠી ધર્મ ચર્ચા થઈ.

રાજકોટના એક ભાવ દીક્ષિત શ્રી. પ્રભાબેન દર્શન કરવા આવ્યા. તેમણે ઉજ્જવલ કુમારી મહાસતીજી પાસે દીક્ષા લેવાના ભાવ જણાવ્યા. ગુરુદેવે જણાવ્યું 'ગમે ત્યાં દીક્ષા લ્યો, મનની પરિપકવતા પછી પગલું ભરવું' એવું ઉચિત સૂચન કર્યું. ચત્રભૂજભાઇ જેલમાંથી છૂટયા પછી ભાનુભાઈ કોઠારી સાથે દર્શન કરવા આવ્યા. સામાજિક ચર્ચા થઈ.

ભાવનગરમાં પૂ.ડુંગરસિંહજી મ. નું જીવનચરિત્ર છાપવાનું કામ શરૂ થઇ જતા ગુરુદેવને આનંદ થયો. ગુરુદેવને આરામ મળતા સ્વાસ્થ્ય સુધારા પર ધ્યાન દેવાયું. તત્ત્વ પ્રેમી જીવો અવારનવાર ધર્મ ચર્ચા માટે આવતા રહેતા. શ્રી. જગજીવનજી મ. ફરીથી છઠ છઠનો તપ કરવા લાગ્યા. શ્રી. મોટા રતીલાલજી મ. ખડેપગે ગુરુદેવની સેવા બજાવતા હતા. શ્રી. નાના રતીલાલ મ. સમય સમય પર પ્રવચન આપતા હતા. ધર્મ પ્રચારનું કામ સહજ ભાવે વિસ્તરી રહ્યું હતું.

ગુરુદેવ પાસે ઘણા શાસ્ત્રીય પ્રશ્નોની નોંધ રહેતી. તેઓની જિજ્ઞાસાવૃત્તિ અતુટ હતી. કોઈ શાસ્ત્રીય પ્રશ્ન આવે ત્યારે તુરત જ નોંધ કરી લેવાની ગુરુદેવની ચીવટ હતી. મારવાડી

કાનજી સ્વામી પાસે મૂકવા માટે ગુરુદેવે સૂચન કર્યું. શ્રીસંઘ પ્રત્યે ગુરુદેવની કુણી લાગણી જોઈને સૌ હર્ષિત થયા. માંગલિક સાંભળી રવાના થયા. બીજી બાજુ મહા સુદિ ૭ ને ગુરુવારના રાજકોટથી વિહાર કરવાનો નિર્ણય કર્યો.

રાજકોટમાં લાંબા સમયની સ્થિરતા પછી પ્રસ્થાન હોવાથી જનતામાં રહેલી ભકિત વિરહરૂપે પ્રગટ થયા. અને પ્રેમનો એક ઉછળતો સાગર નજર સામે તરવરી રહ્યો.

સવારથી ભક્તજનોના ટોળાં ઉભરાઈ રહ્યા હતા. ગુરુદેવના વિહાર સમાચાર સકળ શ્રીસંઘમાં ઘેર ઘેર મળી ગયા હતા. સમય થતાં મક્કાવાડીથી શ્વેત ચાદરોમાં સજ્જ થએલી મુનિ મંડળી માનસરોવરના હંસોની હાર જેવી ચાલી નીકળી. ગુરુદેવનું પ્રભાવશાળી મુખારવિન્દ શ્રાવકજનોના હૃદય આકાશમાં ચંદ્ર જેવો શીતળ પ્રકાશ પાથરી રહ્યું હતું. ચંદ્રની સાથે તારાઓના જૂથ જેવા શિષ્ય નિશાકરની શોભામાં જાણે વૃદ્ધિ કરી રહ્યા હતા. ભગવાન મહાવીરના જયનાદો વચ્ચે ગુરુદેવો સ્વચ્છ સરિતાના જળના જેમ જાણે વહી રહ્યા.

દરબારગઢ રોડ પર થઈ માંડવી ચોક ઉપાશ્રયને સ્પર્શ કરી હાઈસ્કૂલ મેદાનમાં ગુરુદેવ શિષ્ય મંડળ સાથે પધાર્યા. જુલુસ થોડીવારમાં સભારૂપે ફેરવાઈ ગયું. હજારો નરનારી ઉપસ્થિત હતા. શહેરમાંથી મહાસતીજી વૃન્દ પણ ગુરુદેવોને વિદાય આપવા માટે પધાર્યા હતા. ડો. લલ્લુભાઈના મોટાભાઈ શ્રી. છગનભાઈ અમદાવાદથી રાજકોટ આવેલા હતા. તેઓએ ગુરુદેવને થોડું પ્રવચન આપવા પ્રાર્થના કરી. તેમને પ્રવચન સાંભળવાની તીવ્ર ઇચ્છા હતી. એક ભવ્ય જીવની ભાવનાથી સમસ્ત સમુદાયને અનુપમ લાભ મળ્યો. ગુરુદેવે ૧૫ મિનિટ અમૃતવચનો સંભળાવવાની કૃપા કરી. સૌના અંતઃકરણમાં

હાલારની ભક્તિ

૪૪

રાજકોટથી વિચરણ શરૂ થતાં સંતોના હૃદયમાં વિહારનો ઉમંગ ઉભરાતો હતો. આઠ માસની પગ બંધણ પછી વિહાર મુક્તિના દ્વાર ખૂલ્યાં હતાં. નાના ગામોમાં શ્રીસંઘ તૃષિત નેત્રથી ગુરુદેવોના આગમનને ઝંખી રહ્યા હતા. રાજકોટ નિવાસ દરમ્યાન સરપદડ શ્રીસંઘના ભાઈઓ બહેનો બરાબર ગુરુદેવના ચરણે દર્શન માટે દોડી આવતા.

સરપદડ ધર્મપ્રેમી અને ધર્મજાણ શ્રાવકોથી સભર હતું. સરપદડ શ્રીસંઘ નાનો છતાં પોતાની ભક્તિ અને જ્ઞાન ઉપાસનાથી ખૂબ જ પ્રસિદ્ધિ પામ્યો હતો. સંતોને સરપદડ જવામાં અનેરો ઉત્સાહ થતો. સરપદડ એ પૂ.શ્રી.જશાજી મહારાજની આરાધના ભૂમિ બન્યું હતું. ગુરુદેવને સરપદડ પધારવા માટે નિરંતર વિનંતિ થઈહતી.

વેજાગામ ઢોકરિયા થઈને સરપદડ જવા માટે ગુરુદેવે રાજકોટથી પગ ઉપાડયો. જ્યાં જ્યાં ગામડામાં પૂજ્યશ્રી રોકાયા ત્યાં વીરાણી ભાઈઓ તરફથી ગરીબોને વસ્ત્ર દાન કરવામાં આવ્યું હતુ. પૂજ્યશ્રીના દર્શન કરી કપડું લઈ ગરીબજન પ્રફુલ્લિત બની જતા હતા. અહીં જામનગરથી ડો.પ્રાણજીવનભાઈના પિતાશ્રી પરિવાર સાથે દર્શન કરવા આવ્યા. એ જ વખતે વેરાવળથી ભાઈઓ બહેનો આવેલા. તેમને લઈને રાજકોટમાં ભાઈઓ દર્શન કરવા માટે આવ્યા. સરપદડના શ્રાવકો તો

બીલખાંના પ્રાણજીવનભાઇ તથા છોટાલાલભાઈ મેંદરડાના ભુદરજીભાઇ અને લાઠીયા મોટર દ્વારા દર્શનાર્થે આવ્યા. રાજકોટથી ફીરચંદ કચરાભાઈ પધાર્યા.

સરપદડમાં પ્રવચનના પ્રભાવે ઘણાં ભાઈઓ તથા બહેનોએ સજોડે ચોથુવ્રત આરંભ્યું. શ્રી. અંદરજી ઘેલાભાઈ અને તેમના ધર્મપત્ની શ્રી. ગંગાબાઈએ બ્રહ્મચર્યવ્રતનો પ્રારંભ કર્યો. સરપદડમાં રૂા. ૨૫૧, ગરીબજનોની સેવા માટે અર્પણ કર્યા. શ્રી. ધનજીભાઈ ઘેલાએ ચોથુવ્રત સ્વીકારી ઉત્તમ લાભ લીધો. એજ રીતે ભીમજી તારાચંદ, સરપદડવાસીએ ચોથુવ્રત આદરી અનુપમ લાભ લીધો. ઉપરાંત બીજા ઘણા વ્રત પચખાણો થયા.

સરપદડનું હૃદય જીતી અને ત્યાંની જનતાને ભક્તિરસમાં ભીંજવી ગુરુદેવે પ્રયાણ કર્યું. મહા વદિ ત્રીજ ને સોમવારના બપોર પછી ગુરુદેવો કેરાળા તરફ વિચરણ કરી ગયા. સરપદડના આઠ શ્રાવકો વિહારમાં સાથે ચાલ્યા. રાત્રિના જામનગરથી હેમચંદ ગોરધનભાઈ તથા તેમના પરિવાર લાલજીભાઈ વગેરે ભાઈઓ મોટર લઈ દર્શન કરવા આવી પહોંચ્યા. ગામડામાં ગુરુદેવોને મળતા ધન્યતા અનુભવી.

ક્રમશઃ કેરાળા, ઈંટાવા, ખીરસરા, આદિ ગામોનો સ્પર્શ કરી ચીભડા જવા માટે ભેઠો બાંધી, ત્યાં જામનગરથી ભાવ દીક્ષિતા શ્રી. છબલબાઈ સરપદડ થઈને ખીરસડા સવારમાં આવી ગયા. પૂજ્ય મહારાજશ્રીને રોકયા. પોતાની તુરતમાં દીક્ષા લેવાની ભાવના જણાવી. દીક્ષા પ્રસંગે અવશ્ય આપે પધારવાનું જ છે તેવી હાર્દિક વિનંતિ કરી. શું વૈરાગી જીવોની હૃદયની ભાવના ખાલી જાય? ગુરુદેવોનો ચીભડાનો વિહાર અટકી ગયો. ચીભડા ન જતાં જામનગર જવા માટે વડા જવાનું નક્કી થયું.

ચોથા વ્રતના પચખાણ કરી અનુપમ લાભ લીધો. તેઓ તરફથી સંઘજમણ થયું. રૂપિયા ૨૫ પારેવાની ચણમાં વાપર્યા.

કાળાવડથી ગુલાબચંદ કડવાના દીકરા બચુભાઈ સાથે ઝવેરચંદ કડવાના પુત્ર ખંડુભાઈ, છગનભાઇ દોશી વગેરે દર્શન માટે આવ્યા. તેઓની સાથે ચરોતરના વધાસીયા ગામના રહે-વાસી શ્રી. હનુમાનદાસ જેઓ આર્યસમાજી હતા, તેઓ આવ્યા. તેમણે સારી એવી ધર્મચર્ચા કરી, ઉપદેશ સાંભળવાની ભાવના પ્રગટ કરી. ગુરુદેવે નાનું એવું પ્રવચન આપ્યું. આથી તેઓ ઘણા જ સંતુષ્ટ થયા. તેઓ સૌના તરફથી સંઘજમણ થયું અને સાકર વહેંચવામાં આવી.

જામનગરથી સંઘરાજ વકીલના પુત્રી શ્રી. મણિબહેન બે ચાર બહેનો સાથે દર્શન કરવા આવ્યા. આખા ગામના બાળ-કોને તેઓએ સાકર વહેંચી. કોળીવડથી ત્યાંના વહીવટદાર શ્રી. અમીચંદભાઈ સંઘાણી દર્શને આવતા તેઓએ વાટકા તથા સાકરની લહાણી કરી લાભ લીધો. નગરપીપળીયામાં બરાબર પ્રવચન ચાલુ જ રહ્યું. નિરંતર બહારથી આવતાં ભાઈઓ બહે-નોને પ્રવચનનો લાભ મળી જતો.

રાજકોટથી માણસ પત્ર લઈને આવ્યો. શ્રી. રળીયાતબાઈ આર્યાજી દેવલોક પધાર્યાના સમાચાર મળ્યા. દિવંગત આત્માની શાંતિ માટે ગુરુદેવે સ્વયં વિધિ કરાવી તથા તેમના શિષ્યા પરિવાર માટે આશ્વાસન પાઠવ્યું. આજના પ્રવચનમાં દ્રવ્ય ચંડાળ અને ભાવ ચંડાળનું વિવેચન કરવામાં આવ્યું. જાતિ ચંડાળ અને કર્મ ચંડાળના પ્રસિદ્ધ ભેદની તુલના કરી લોકોને અસલી ચંડાળપણાના દર્શન કરાવ્યા.

ગુરુદેવ ન પધારે ત્યાં સુધી જામનગર દીક્ષાનું મૂહુર્ત લંબાતું જતું હતું. નગર પીપળીયાથી વિહાર કરી ચારે ઠાણા

શ્રી. છબલબાઈની દીક્ષા મહોત્સવ

૪૫

મુનિશ્રી જગજીવનજી મહારાજની તબિયત ઠીક ન હોવાથી ગુરુદેવનું મન માનતું ન હતું કે બે ઠાણા અલગ પડી જામનગર દીક્ષા પર પધારે. જગજીવનજી મ. નું કહેવાનું હતું કે "આપ પધારો. અમે બે ઠાણા આ બાજુ રોકાશું. હરકત નહિ આવે. પુનઃ જામનગર શ્રીસંઘનો પત્ર આવ્યો કે છબલભાઈ (દડીયા પરિવાર)ની દીક્ષા સંવત ૧૯૯૯ ફાગણ વદિ સાતમને રવિવારના રાખવામાં આવી છે. અહીંના શ્રીસંઘની ગુરુદેવના ચરણમાં હાર્દિક વિનંતિ છે કે આપ અહીં દીક્ષા પ્રસંગે લાભ આપી અમારા નગરને પાવન કરો."

ગુરુદેવે જવાબમાં લખાવ્યું કે 'જગજીવનજી મુનિની તબિયતની અનુકૂળતા પ્રમાણે નિર્ણય થશે.' બીજે દિવસે સૌ મુનિઓએ મળીને નિર્ણય કર્યો કે બે ઠાણા આ બાજુ રોકાશે અને ગુરુદેવ તથા શ્રી. નાના રતીલાલજી મ. જામનગર લાભ આપવા પધારશે. દરમ્યાન બાવીસીના બરવાળાથી ભાઈઓ વલભજીભાઈને ત્યાં વરસીતપના પારણા પર પધારવાની વિનંતિ માટે આવ્યા. રાણપુરથી શ્રીસંઘનો પત્ર આવ્યો કે ચંપાબેનની દીક્ષા માટેની આજ્ઞા તેમના કુટુંબીજનો તરફથી મળી ગઈ છે. પૂજ્યશ્રીએ આ બધી બાબત લક્ષમાં રાખી જામનગર પ્રસ્થાન કર્યું.

કાળાવડના છ ભાઈઓ કાળાવડ લાભ આપીને જામનગર પધારવાની વિનંતિ કરવા આવ્યા. જેઠાલાલ પ્રેમચંદ, ધરમસી સુંદરજી, છગનલાલ જાદવજી, વકીલ જાદવજી નાથાલાલ, વકીલ

ક્યારે, કેવો અને શા માટે તે મુખ્ય વિષય હતો. ઉપશમ શ્રેણિમાં ચડેલા જીવના પતનમાં ૧૧ ગુણસ્થાને ઉદય, ઉદીરણા શું ભાવ ભજવે છે. તે બાબત પૂજ્યશ્રીએ ઊંડાણથી વિવેચન કર્યું.

સાંજના અહીંના રાજકવિ શ્રી. માવદાન ભીમજી તથા તેમના ભાઈ વકીલ ચતુરજી ભીમજી દર્શનાર્થે આવ્યા હતા. એક કલાક ગુરુદેવના સાંનિધ્યમાં ગાળ્યો. પ્રથમ નાના રતીમુનિએ એક ભજન સંભળાવ્યું. ત્યારબાદ કવિએ સ્વરચિત તથા બ્રહ્માનંદજીના ગાયન-ભજન સંભળાવ્યા. ઉપસ્થિત જનતાને આનંદ થયો. તેઓ આ સત્સંગથી ખૂબ જ હર્ષ પામ્યા.

જામનગરથી ભાનુભાઈ ઝીણાભાઈ, ભાવદીક્ષિત છબલબેન તથા નવલબેન સૌ દર્શનાર્થે આવ્યા. ઉપરાંત કેશવજી આણંદજી શ્રી પુનાતર વકીલ પોતાના પરિવાર સાથે ગુરુદેવની સેવામાં આવ્યા. સૌ દર્શન આદિ લાભ લઈ તૃપ્ત થયા.

પાતઃ કાળાવડથી વિહાર શરૂ થયો. આશરે ચારસો માણસો વળામણામાં હતા. વાવડીમાં શ્રીસંઘ તરફથી વળામણાનું જમણ થયું. શ્રી છગનભાઈ દોશી તથા છગનભાઈ વકીલ વિહારમાં આગળ ચાલ્યા.

ક્રમશઃ ખંડેરા, જગા, અલીઆબાડા અને હાપા થઈ ગુરુદેવ જામનગર પધાર્યા. માર્ગમાં ભાનુભાઈ, જેસીંગભાઈ, દડીયા, વલમજીભાઈ સૌ અવારનવાર દર્શનાર્થી આવ્યા હતા. અલીઆબાડામાં શ્રીસંઘ જમણ થયું. જામનગરથી ૪૦૦ ભાઈઓ બહેનો આવ્યા હતા. શ્રી છગનભાઇ અહીંથી પાછા કાળાવાડ ગયા. હાપા પધારતાં તો જામનગરથી સારો એવો શ્રાવક સમુદાય દર્શનાર્થે આવી ગયો. હાપામાં ૬૦૦ માણસોની હાજરી હશે.

તંબોળી શ્રી. ફુલચંદ ભાઈના ઇંદ્રમહેલમાં, દીક્ષા આપવાની હતી. ભગવાન મહાવીર સ્વામીના જયનાદ સાથે વિશાળ જનસમૂહ દીક્ષા મંડપમાં આવી પહોંચ્યો. પૂજ્યશ્રીએ સ્વયં દીક્ષાનો પાઠ ભણાવ્યો. સમગ્ર વિધિ કરાવી. દોઢ કલાક સુધી વિવેચન થયા પછી અંતિમ વિધિ સમાપ્ત થયો. છબલબેન છબલબાઈ આર્યાજી બની ગયા. શ્રીસંઘે ગુરુદેવનો હાર્દિક ઉપકાર માન્યો.

જામનગર ગુરુદેવના પધારવાથી શાસનનો જયકાર વર્તાયો. દીક્ષા પ્રસંગ પછી લગભગ જામનગરમાં ૧૧ દિવસની ગુરુદેવે સ્થિરતા કરી. નિમ્નોક્ત વિષયપર પ્રવચન થતા રહ્યા.

"ભૂખ શું ન કરે ?," "સરલતા કેળવ્યા પછી સેવા"
"હૃદયનો ઉત્કટ ભાવ," "વિનય," "કેશી પર દેશી સંવાદ"
"વીતરાગ" "અહંકાર" "જડ ચેતનનું વિજ્ઞાન" "સંપતિમદ"

આ વિષયોને ગુરુદેવ ગમ્મત સાથે ગંભીરાઈથી સ્પર્શ કરી વિષયના અંતરંગનો ઘટસ્ફોટ કરતા. ગુરુદેવનાં પ્રવચનો ઔદ્ધિકની અપેક્ષાએ અધિક હૃદય પ્રભાવક હતા. કાવ્યમય વાણીથી માનવ-મેદની ખૂબ જ આનંદ પામી

જામનગર સ્થિરતા દરમ્યાન રાજકોટ ગુરુકુળથી સંસ્કૃત સેન્ટરમાં પરીક્ષા દેવા માટે કેટલાક વિદ્યાર્થી આવેલા. સાથે અધ્યાપક શ્રી. કનૈયાલાલજી હતા. સૌએ ગુરુદેવના દર્શનનો લાભ લીધો. કનૈયાલાલજીનું પ્રવચન રાખવામાં આવ્યું હતું.

જામનગર શ્રીસંઘ તરફથી આજે વ્યાખ્યાનમાં ચોમાસાની જોરદાર વિનંતિ કરવામાં આવી. ગુરુદેવે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ અનુસાર લાભ મળશે તેવો અર્થગંભીર ઉત્તર આપ્યો. ગુરુકુળના વિદ્યાર્થી પ્રતિદિન દર્શનનો લાભ લઈ માંગળિક સાંભળતા હતા. આ વિદ્યાર્થીમાં વૈરાગી જયંતિલાલ સાથે હતા. જેમની દીક્ષા સંબંધી હકીકત આગલા પાનાઓ પર આવશે. ગુરુદેવે તેમની રોજનીશીમાં આ વસ્તુનો વિશેષ ઉલ્લેખ કર્યો છે.

ગુરુદેવે તેમને સૂચન કર્યું "તારે શ્રી. જગજીવનજી મુનિના શિષ્ય થવું હોય તો હું રાજી છું. પરંતુ તેમની ગેર હાજરી પછી મારી છાયા નીચે રહેવાનું છે" વગેરે. પરંતુ ભાવિભાવ કોણ જાણે છે કે ગુરુદેવ આટલા જલદી સ્વર્ગ પંથે વિચરણ કરી જશે ?

છેવટે એ નિર્ણય થયો કે જયંતિલાલે કાળાવાડ શ્રી જગજીવનજી મ. ના દર્શન માટે જવું અને ત્યાં ચર્ચાને અંતે જે વિચાર હોય તે પૂજ્યશ્રીને જણાવવા. જયંતિલાલે કાળાવડ જઈ શ્રી. જગજીવનજી મ. સાથે વિચારણા કરી પત્ર પાઠવ્યો. ગુરુદેવે પત્રની નકલ માટે રોજનીશીમાં જગ્યા રાખી છે. પ્રવૃત્તિવશાત તેઓ પત્રની નકલ ઉતારી શકયા નથી.

'પત્રમાં જણાવવામાં આવ્યું કે' જયંતિલાલ ગુરુદેવના જ શિષ્ય થશે. શ્રી જગજીવનજી મ. શિષ્ય કરવા માગતા નથી. દીક્ષા વહેલામાં વહેલી તકે લેવાની ભાવના છે. વેરાવળમાં સાથે દીક્ષાઓ યોજાય તે ઇચ્છવા યોગ્ય છે.

જામનગર નિવાસ દરમ્યાન ધર્મની ઘણી જ જાહોજલાલી થઈ. ડૉ. મહેતા દંપતીની ભક્તિથી ઘણું નવું જાણવા જોવાનું મળ્યું. શ્રીસંઘને ઘણો જ સંતોષ થયો. ચૈત્ર સુદિ ૭ રવિવારના ગુરુદેવે નગરથી કાળાવડ માટે વિહાર કર્યો.

હાપામાં ૨૫૦ જેટલા ભાઈઓ બહેનો આવ્યા. સંઘજમણ થયું. ગુરુદેવોના જયજયકાર સાથે સૌ માંગળિક સાંભળી વિદાય થયા. ઘણા પરિશ્રમ પછી ગુરુવરોએ પ્રતિક્રમણ પછી આરામ લીધો. વેરાવળ જેટલા દૂરક્ષેત્રમાં નવી દીક્ષાઓ આપવાના સૂક્ષ્મ તરંગો પૂજ્યશ્રીને સ્પર્શી રહ્યા હતા.

*

સરપદડથી દર્શનાર્થે આવ્યા. તેઓએ ગુરુદેવના પવિત્ર વચનામૃત સાંભળી જીવન પર્યંત શીલવ્રત સ્વીકાર્યું. ત્રીજે દિવસે નરભેરામ ટોકરસી વકીલ તથા તેના ધર્મપત્ની જબકબાઈએ શીલવ્રત આદરી જીવન પાવન કર્યું.

કાળાવાડ શ્રીસંઘે પણ ચાતુર્માસની ભક્તિ ભરી વિનંતિ કરી. આયંબીલની ઓળી ખૂબ જ વિશાળ પ્રમાણમાં ચાલી રહી હતી. પુનમના દિવસે વિધિવત્ ઓળી સમાપ્ત થઈ. તપશ્ચર્યાના દિવસોમાં ગુરુવરોની હાજરીથી શ્રીસંઘ હર્ષઘેલો થઈ રહ્યો હતો.

અહીંના ન્યાયાધીશ શ્રી. હર્ષદરાય વેણિમાધવ વકીલ મંડળ સાથે દર્શન કરવા આવ્યા. ગુરુદેવની પ્રતિભાથી તેઓ પ્રભાવિત થયા. શ્રી. ઉજમબાઈ મહાસતીજી જામનગરથી કાળાવડ પધાર્યા. કાળાવડમાં ચતુર્વિધ સંઘની હાજરી થઈ ચોથો આરો વર્તાય રહ્યો.

દરમ્યાન નવી દીક્ષાઓ આપવા બાબતની ચર્ચા વિચારણા ચાલી રહી હતી. વેરાવળના ચંપાબાઈ, રાણપુરના ચંપાબાઈ તથા વૈરાગી જયંતિલાલ એ દીક્ષાના ત્રણ ઉમેદવાર હતા. સૌને આજ્ઞાઓ મળી રહી હતી. આજે દલખાણીયાથી વૈ. જયંતિલાલના મોટાભાઈ અમૃતલાલનો પત્ર ગુરુદેવના ચરણમાં આવ્યો. તેમાં અનુકુળ સમયે અનુકૂળ સ્થળે દીક્ષા આપવાની આજ્ઞા હતી. જયંતિલાલના માતુશ્રી ઘણા જ બીમાર છે તે વાત સાથે દર્શાવી હતી.

નગરથી સ્પેશિયલ બસ દ્વારા દડીયા કુટુંબ તથા વલમજી બાપાનો સકળ પરિવાર લગભગ ૧૦૦ માણસો દર્શન કરવા આવ્યા. કાળાવડ શ્રીસંઘને શ્રાવકોની સેવાનો અમૂલ્ય લાભ મળ્યો. તેઓએ સ્થાનકમાં રૂા. ૧૦૧ અર્પણ કર્યા. તે દિવસે

વાવડીથી કંડોરણા પધાર્યા. કંડોરણા સારું એવું મોટું ગામ છે. ત્યાં ૧૦૦ વર્ષ જૂનો ઉપાશ્રય જોવામાં આવ્યો. સ્કૂલમાં જાહેર વ્યાખ્યાન થયું. જૈનશાળા શરૂ કરવામાં આવી. રાતના સારો એવો જલસો જામી ગયો. બારોટ હિંમતલાલે પહાડી કંઠથી નીતિમય દોહા સંભળાવ્યા પચીસ વરસની ઉંમરમાં બારોટે નામ કાઢયું હતું.

કંડોરણાથી દુધિઆવદર આગમન થયું. આજે શ્રી. છગનભાઈ દોશી પાછા ફર્યા; ગુરુદેવના વિરહથી તેમનું હૈયું ભરાઈ આવ્યું. ધોરાજી નજીક આવી જતાં ધોરાજીથી કાર મારફત શ્રીસંઘના શેઠિયાઓ દર્શનાર્થે આવ્યા. ધારીના મોહનભાઈ સાથે હતા. શ્રી મોતીબાઈ આર્યાજી વીસાવદર તરફ વિહાર કરી રહ્યા છે તે સમાચાર આપ્યા.

ગુરુદેવ વેગડી થઈને ધોરાજી પધાર્યા. ધોરાજી પધારતાં જેતપુરથી શ્રી. કપુરચંદભાઈ ગાંધી, નાથાભાઈ કામદાર, જેચંદ ભાઈ ગૌવરીશંકરભાઈ આવી પહોંચ્યા, તેમની સાથે દલખાણીઆ વાળા વજુભાઈ ઉર્ફે અમૃતલાલભાઈ પણ આવ્યા હતા.

તે વખતે સંઘાણી સંપ્રદાયના મણિબાઈ સ્વામી તથા બરવાળા સંપ્રદાયના જતનબાઈ સ્વામી આદિ ઠાણા ૬ બિરાજતા હતા. શ્રી. મહાસતીજીઓ ગુરૂદેવના પ્રવચનમાં પધાર્યા હતા. ધારીથી ભાઈચંદભાઈ, તારાચંદભાઈ, બાવચંદભાઈ, દલખાણી-આથી બચુભાઇ એ ચારે જણ મોટરમાં દર્શનાર્થે આવ્યા. બધા સંઘોની ગુરુદેવને વિનંતિ હતી. શ્રી. ઉજમબાઇ મહાસતીજી ઠાણા ૬ વિહારમાં પાછળ આવી રહ્યા હતા તે આજે ધોરાજી પહોંચી ગયા. તેઓશ્રી પણ વેરાવળ પધારી રહ્યા હતા. નવા ભાવ દીક્ષિતોમાંથી એક શિષ્યા તેમને મળવાના હતા. બપોરના બગસરા શેઠ નરભેરામભાઈ તથા તેમના પુત્ર શ્રી. ઉત્તમભાઇ, તોરીવાળા મણિભાઇ વગેરે જેતપુર દર્શન કરવા પહોંચ્યા. ગુરુ ગોરાણીના એક સાથે દર્શન કરી ધન્યતા અનુભવી.

કામદાર વગેરે ખાસ વ્યક્તિઓએ ભાગ લીધો. શ્રી. ઉજમબાઈ મહાસતીજીનું અનુભવ પૂર્ણ માર્ગદર્શન મહત્ત્વપૂર્ણ હતું

ધોરાજી સંઘના પ્રમુખ ભાઈઓએ મળીને પુનઃ ગુરુદેવને ચોમાસા માટે જોરદાર વિનંતિ કરી. ભાડેરવાળા શ્રી. મગનલાલ દેસાઈએ જવાબદારી માથે લઈને ગુરુદેવને ચોમાસું કરવા હાર્દિક ભાવના બતાવી. બીજી બાજુ વેરાવળથી પુનઃ પ્રમુખ શ્રેષ્ઠિ ચક્ર શ્રી મદન ભાઈ, મુળચંદભાઈ, મણિલાલભાઈ, શેઠ જમનાદાસ, શેઠ નેમિદાસભાઈ તથા માણેકલાલભાઈ વગેરે ભાઈઓ દીક્ષા અંગેની વિધિસર વિનંતિ કરવા આવી પહોંચ્યા. રાણ-પુરથી કેશવલાલ શામળજી, કાનજી વીરજી, દુર્લભજી લક્ષ્મી-ચંદ, ગીરધરભાઈ તથા જયંતિલાલ મોરારજી સંઘ પ્રતિનિધિ રૂપે દર્શન કરવા અને ચોમાસાની વિનંતિ કરવા આવ્યા.

ધોરાજીમાં ઘણી ધામધૂમ વર્તાણી. યથાયોગ્ય પ્રત્યુતરો સાથે ગુરુદેવે ધોરાજીથી પ્રયાણ આરંભ્યું. દેસાઈ જગજીવન ભાઇ તથા કામદાર મણિભાઈએ ચતુર્થ વ્રતના પચ્ચખાણ કર્યાં.

ધોરાજી પ્લોટમાં લીંબડી પૌષધશાળાએ પદાર્પણ કર્યું. ચાલીસ ભાઈઓએ મળીને ત્યાં રોકાવા વિનંતિ કરી. સમયના અભાવે તેમ બની ન શક્યું. મોટી મારડ, ખાટલી થઈ ભાડેર પધાર્યા. અહીં બીલખાથી શ્રાવકો દર્શન અને વિનંતિ કરવા આવી પહોંચ્યા. છત્રાસા પીપલાણાને સ્પર્શ કરી અગતરાઈ પધરામણી થઈ. અહીં મેંદરડાથી દામોદરભાઈ લાઠીયા, કુંરજી કલ્યાણજી, સવચંદભાઇ દોશી, ત્રીભોવનભાઈ હાપાણી દર્શન અને વિનંતિ માટે આવ્યા. "અવસરે" ઉત્તરથી ગુરુદેવે ઉત્તર વાળ્યો.

અહીં પૂ. ડુંગરસિંહજી મ. ની તિથિ મનાવવામાં આવી. માંગરોળથી શ્રી. નેમિદાસ વેલજી, ગુલાબચંદ લીલાધર, ગાંધી ગિરધરભાઈ, પાનાચંદ અંદરજી અને અમીલાલ નરભેરામ પાંચ

વેરાવળમાં નિયમિત રીતે પ્રવચન શરૂ થયા. "માનવ ભવની તૈયારી" વિષયપર વિવેચન થતું હતું. શ્રી. ઉજમબાઈ મહાસતીજી પણ પધારી ગયા. બપોર પછી ભાવ દીક્ષિતના દીક્ષા મૂહુર્તો જોવરાવવામાં આવ્યા. શ્રી. જયંતીલાલ વૈરાગી શ્રી. ચંપાબેન મોટા તથા ચંપાબેન નાના આમ, ત્રણ વિરક્ત-આત્માઓ દીક્ષાના ઉમેદવાર હતા. જેઠ સુદિ એકમને ગુરુવારના દીક્ષાનું મૂહૂર્ત આવ્યું. મુનિ બાલ ભટ્ટે દીક્ષાનું મૂહૂર્ત જોયું હતું. આ વખતે રાયચંદ શેઠ, નેમિદાસ શેઠ, શેઠશ્રી મદનજી-ભાઇ, ત્રિકમદાસભાઈ, બખાઈ મદનજીભાઇ, પાનાચંદ શેઠ તથા શેઠશ્રી જમનાદાસભાઈ વગેરે પ્રમુખ શ્રાવકો ઉપસ્થિત હતા. શ્રી. મોતીબાઇ સ્વામી ઠાણ ૪ સુખશાતાથી વેરાવળ પધાર્યા. ત્રણ વ્યકિતને દીક્ષાની આજ્ઞા આપવા બાબત શ્રી. પૂજ્ય કાનજી મહારાજશ્રીની સેવામાં વિધિવત પત્ર લખવામાં આવ્યો.

પ્રવચનમાં બ્રહ્મચર્યનો વિષય નિકળતાં શ્રી. જેચંદ જેઠાભાઇ, રાયચંદ સુંદરજી, સાકરબાઈ તથા લાધીબાઇ બંને દંપતીઓએ ચતુર્થવ્રતના પચ્ચખાણ લીધા. રૂપિયા ૫૧-૫૧ ધર્મ ખાતામાં વાપર્યા. જુનાગઢથી શ્રી. જેઠાભાઇ વકીલ, રાજકોટથી રામજીભાઇ વીરાણી, વીસાવદરથી ગોપાળજી ત્રિભોવન, હરજીવનભાઇ તથા વલભદાસભાઈ આવી પહોંચ્યા. સૌરાષ્ટ્રની ધુરંધર વ્યકિતઓની આ પ્રસંગે હાજરી હોવી આવશ્યક રહેતી. તેઓ શ્રીસંઘના વિશેષ આમંત્રણથી પધાર્યા હતા.

વેરાવળ શ્રીસંઘમાં દીક્ષાની ભરચક તૈયારીઓ ચાલી

પુનઃ સ્થાપના થાય તે માટે ગુરુદેવનો ભગીરથ પ્રયાસ હતો. શ્રી. જેઠાલાલ ભાઇ પણ આ બાબતમાં ઊંડો રસ ધરાવી રહ્યા હતા.

દીક્ષાનો દિવસ આવી ગયો. વહેલી પ્રભાતથી બેંડ વાજાઓ અને સુરીલા વાજિંત્રોથી નગન આંગન ગાજવા માંડયું હતું. ગુરુવરો તથા મહાસતીજી મંડળ યથાસમય દીક્ષા સ્થાને પધારી ગયા. સૌરાષ્ટની પ્રમુખ વ્યકિતઓ ઉપસ્થિત હતી. દીક્ષાર્થીઓનું અભિનિષ્ક્રમણ થયું. વેરાવળના માર્ગો પર વૈરાગ્યની એક લહર પથરાઇ રહી. ગુરુદેવોના નામનો જયજયકાર ગવાઈ રહ્યો. ભગવાન મહાવીરના જયઘોષ સાથે દીક્ષા નગરમાં જનસમૂહ આવી પહોંચ્યો.

ગુરુદેવે ઉપદેશ ચાલુ રાખ્યો. બીજી બાજુ રાવટીઓમાં દીક્ષાની પૂર્વ તૈયારી થઇ રહી. ગુરુદેવે લોકોને પરિગ્રહ અને મમતા ઓછા કરવા માટે અને ગુરુદેવોની અમરગાથાઓને ન ભૂલતાં પરમ ભકિતથી તે નામની વિખ્યાતિ કરવા હૃદયં-ભેદક ઉપદેશ આપ્યો. એજ વખતે "શ્રી. તપસ્વીજી માણેકચંદજી સ્થા-જૈન વિદ્યાલય" સ્થાપવાની વાતને વેગ અપાયો. લોકોની સામે તે પ્રશ્ન ધરતાં ગોંડલ–ગચ્છના શાણા શ્રાવકોએ એ વાતને ભકિત સાથે ઝીલી લીધી. શ્રી. ભવાન કાળાએ રૂ.૫૦૦૧ થી ફાળાની શરૂઆત કરી. જોતજોતામાં રૂ. ત્રીસ હજાર લગભગ ભરાઇ ગયા. આગળ ચાલી આ સંસ્થાએ વિરાટરૂપ ધારણ કર્યું અત્યારે સોએક વિદ્યાર્થી લાભ લઇ રહ્યો છે. અને એકંદરે આશરે પ્રોપર્ટી ત્રણ લાખની ગણાય છે.

દીક્ષાર્થીઓ વેષ પરિવર્તન સાથે રાવટીમાંથી બહાર આવતાં ચારે તરફ શાંતિ છવાઈ ગઈ. ગુરુદેવે તરંગિત લહેરાતી વૈરાગ્યમય વાણીથી લોકોને દીક્ષાનો મહિમા સમજાવીને ત્રણે આત્માઓને દીક્ષા વિધિ કરાવ્યો. અને મુનિપદ તથા

પધારતાં દરેક કાર્યમાં આગળ રહી અનુપમ સેવા બજાવી રહ્યા હતા.

માળીયાથી અવાણીયા જવાનું હતું. માળીયાના ભાઈઓ તરફથી ત્યાં જમણ હતું. ઉપરાંત અવાણીયા સ્થાનક માટે રૂપિયા ૨૫૧ નો ફાળો થયો. અવાણીયાથી અજાબ પધરામણી થઇ. ત્યાં દેરાવાસી ભાઇઓ ઘણાં જ ભકિતવાળા છે. સૌ બેન્ડવાજા સાથે સામે આવ્યા. સ્થાનકવાસી પરંપરા રૂએ ગુરુ-દેવે વસ્તુ સ્થિતિ સમજાવી વાજા માટે 'ના' કહી. એટલે વાજા પાછા મોકલી દેવામાં આવ્યા. અજાબમાં સંઘ જમણ થયું. માળીયાના બે તરુણ ચુનીલાલ તથા નગીનદાસ અજાબથી પાછા ફર્યા. અજાબથી ગુરુદેવ મેંદરડા પધાર્યા.

મેંદરડાએ પ્રશંસનીય સ્વાગત કર્યું. ડૉ. વેણિ માધવ, શ્રી. વહીવટદાર પ્રાણશંકરભાઇ સ્વાગત માટે સુશબ્દો બોલ્યા. खेयन्नेसे कुसले महेसी પદ પર વિવેચન થયું. મેંદરડામાં ગુરુદેવ પધારતાં જ શાણા શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ અઠમની પંચરગી શરૂ કરી દીધી.

દોશી સવચંદ મૂળજીએ ચોથા વ્રત આદર્યા. પ્રવચન પછી વિશેષ વિધિપૂર્વક પૂજ્યશ્રીએ પચ્ચખાણ કરાવ્યા. તેઓ તરફથી સંઘ જમણ થયું. ગામના પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિ હેડમાસ્તર; પોસ્ટ માસ્તર, ફોજદાર સાહેબ, ડૉકટર સાહેબ, તથા શ્રી. કેશુભાઈ સૌ હાજર હતા. સ્વર્ગસ્થ ગુરુદેવ શ્રી જયચંદજી મ. ની તિથિ ઘણી ધામધૂમ સાથે મનાવવામાં આવી. પચરંગીના એકત્રીસ અઠમવાળાને શ્રી. હીરાણી તરફથી પારણા થયા. યુવક મંડળ તરફથી જૈનશાળાના બાળકોને વસ્ત્ર ઇનામ આપવામાં આવ્યું.

ગુરુદેવનું જાહેર વ્યાખ્યાન ગોઠવવામાં આવ્યું. હજારેક માણસોએ ભાગ લીધો. ગરીબ માણસોને મીઠા ભાતનું ભોજન મળ્યું.

એ વખતે દેરાવાસી આચાર્ય શ્રી. રામવિજયજી મ. ત્યાં વેરાવળમાંજ બિરાજતા હતા. તેમની નેશ્રાયમાં તેજ દિવસે દીક્ષા થવાની હતી. બે ત્રણ ભાઈઓ શેઠ રાયચંદભાઈને દીક્ષાનું આમંત્રણ આપવા ગુરુ મહારાજની હાજરીમા આવ્યા. સાથે સાથે ગુરુ મહારાજને કહ્યું. આપ પણ પધારશો. અમારે ત્યાં દીક્ષા છે. પૂજ્ય ગુરુદેવે આ વાતનો રોજનીશીમાં ઉલ્લેખ કર્યો છે." આમંત્રણ જે રીતે અપાયું તે વિવેકવાળી વાત ન હતી. ત્રુટિ ભરી વાત હતી. ત્રુટિ આ પ્રમાણે હતી. (૧) અમો સંઘ તરફથી આમંત્રણ આપવા આવ્યા. છીએ (૨) દીક્ષા લેનાર કલ્યાણજીનો ખાસ આગ્રહ છે. (૩) શ્રી રામ વિજયજી મહારાજે આગ્રહ પાઠવ્યો છે. (૪) આપને માટે દીક્ષા સ્થળે બેસવા યોગ્ય બંદોબસ્ત રહેશે (૫) દીક્ષાનો સમય કયો છે? એ બાબતમાં તેઓ કંઈ જ બોલ્યા નહિ. ગુરુદેવે જવાબમાં "અવસરે" કહ્યું. તેઓ તુરત ચાલ્યા ગયા.

આ હકીકતથી પરસ્પર પ્રેમ વધારવા માંગતા જનોએ બોધપાઠ લેવાનો છે. ગુરુદેવની આ નોંધ મહત્ત્વપૂર્ણ બની રહે છે. કટ્ટરપંથી એક બીજાના હૃદય જીતી શકતા નથી. પૂજ્યશ્રીએ વેરાવળથી ચાંદુ વાવ માટે પ્રસ્થાન કર્યું.

પધારતાં દરેક કાર્યમાં આગળ રહી અનુપમ સેવા બજાવી રહ્યા હતા.

માળીયાથી અવાણીયા જવાનું હતું. માળીયાના ભાઈઓ તરફથી ત્યાં જમણ હતું. ઉપરાંત અવાણીયા સ્થાનક માટે રૂપિયા ૨૫૧ નો ફાળો થયો. અવાણીયાથી અજાબ પધરામણી થઇ. ત્યાં દેરાવાસી ભાઇઓ ઘણાં જ ભક્તિવાળા છે. સૌ બેન્ડવાજા સાથે સામે આવ્યા. સ્થાનકવાસી પરંપરા રૂએ ગુરુદેવે વસ્તુ સ્થિતિ સમજાવી વાજા માટે 'ના' કહી. એટલે વાજા પાછા મોકલી દેવામાં આવ્યા. અજાબમાં સંઘ જમણ થયું. માળીયાના બે તરુણ ચુનીલાલ તથા નગીનદાસ અજાબથી પાછા ફર્યા. અજાબથી ગુરુદેવ મેંદરડા પધાર્યા.

મેંદરડાએ પ્રશંસનીય સ્વાગત કર્યું. ડૉ. વેણિ માધવ, શ્રી. વહીવટદાર પ્રાણશંકરભાઇ સ્વાગત માટે સુશબ્દો બોલ્યા. खेयन्नेसे कुसले महेसी પદ પર વિવેચન થયું. મેંદરડામાં ગુરુદેવ પધારતાં જ શાણા શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ અઠમની પંચરગી શરૂ કરી દીધી.

દોશી સવચંદ મૂળજીએ ચોથા વ્રત આદર્યા. પ્રવચન પછી વિશેષ વિધિપૂર્વક પૂજ્યશ્રીએ પચ્ચખાણ કરાવ્યા. તેઓ તરફથી સંઘ જમણ થયું. ગામના પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિ હેડમાસ્તર; પોસ્ટ માસ્તર, ફોજદાર સાહેબ, ડૉકટર સાહેબ, તથા શ્રી. કેશુભાઈ સૌ હાજર હતા. સ્વર્ગસ્થ ગુરુદેવ શ્રી જયચંદજી મ. ની તિથિ ઘણી ધામધૂમ સાથે મનાવવામાં આવી. પચરંગીના એકત્રીસ અઠમવાળાને શ્રી. હીરાણી તરફથી પારણા થયા. યુવક મંડળ તરફથી જૈનશાળાના બાળકોને વસ્ત્ર ઇનામ આપવામાં આવ્યું.

ગુરુદેવનું જાહેર વ્યાખ્યાન ગોઠવવામાં આવ્યું. હજારેક માણસોએ ભાગ લીધો. ગરીબ માણસોને મીઠા ભાતનું ભોજન મળ્યું.

માણેકચંદભાઈએ સમગ્ર સંઘને પ્રોત્સાહન આપી ચાતુર્માસમાં શ્રીસંઘ અને ગુરુવરોની સેવાના મધુર સ્વપ્ન સેવ્યા.

આ વખતે ધોરાજીમાં લીંબડી સંપ્રદાય શ્રી. દેવકુંવરબાઈ મહાસતી તથા પ્રભાબાઈ મહાસતી આદિ ઠાણા ૪ બિરાજતા હતા. તેઓએ હૃદયથી પૂજ્યશ્રીનું સ્વાગત કરી એકતાના આદર્શને વેગ આપ્યો. ધોરાજી ગુરુદેવની પધરામણીથી ધન્ય બની રહ્યું.

ધોરાજીમાં ગુરુદેવના મર્મસ્પર્શી પ્રવચનોનો પ્રારંભ થતાં શ્રોતાઓ રસબોળ બની રહ્યા. બપોરના ઉતરાધ્યયન સૂત્રની વાંચણી શરૂ થઈ. શ્રી. પ્રભાબાઈ મહાસતી શાસ્ત્ર–જિજ્ઞાસુ હતા. અવાર–નવાર શાસ્ત્ર ચર્ચા અને સમાધાન મેળવવા ગુરુદેવના જ્ઞાનનો લાભ લેતા. દર્શનાર્થી બરાબર આવતા હતા. શ્રી. માણેકચંદ ભાઈ તથા મગનભાઈ દેસાઈએ અતિથિ સેવાનો સમગ્ર બોજો. પોતાના ઘર આંગણે જ સેવા બજાવતા શ્રી. નર્મદાબેન તથા લાભ-કુંવરબેન બંને દેરાણી જેઠાણી ખડે–પગે રહી આંગતુકોનું આતિથ્ય જાળવતા હતા. નિરંતર ગુરુદેવોના માંગલિક સાંભળી વ્રત નિપજાવી પછી બીજી પ્રવૃત્તિમાં જોડાતા. આવનારને એક આદર્શ જોવા મળતો હતો.

પૂજ્યશ્રી જે મકાનમાં ઊતર્યા હતા, ત્યાં જ પ્રારંભમાં પ્રવચન થતું. ગોંડલ સંઘની પાસે એવો સરસ હોલ તે વખતે ન હતો. લીંબડી સંપ્રદાયની સંખ્યા વિશેષ હોવાથી પ્લોટમાં એક સરસ પૌષધશાળા છે. ત્યાં આર્યાજી પ્રવચન આપતા હતા. પરંતુ વિવેકી શ્રાવકોએ મળીને એક જ પ્રવચન માટે નિર્ણય કર્યો. ગુરુદેવને દસ પ્રમુખ શ્રાવકોએ વિનંતિ કરી. તદ્દનુસાર પૌષધશાળામાં એક જ પ્રવચન શરૂ થયું. આ વસ્તુનો સૌની ઉપર ઘણો જ સરસ પ્રભાવ પડયો. પરસ્પરના પ્રેમમાં સારી એવી વૃદ્ધિ થઈ. ધોરાજી પ્લોટમાં ગુરુદેવ બિરાજતા હતા.

મંડળ બરાબર તૈયાર થઈ રહ્યું હતું. એથી પ્રવચનનું કાર્ય ક્યારેય અટકી જતું નહિ. શ્રી. જગજીવનજી મુનિ દ્દષ્ટાંતો સાથે દેશી ગુજરાતીમાં બરાબર ચાબખા દેતા. નાના રતિમુનિ સંગીત સાથે આખ્યાન સંભળાવતા. જયંતિમુનિ આધુનિક શૈલીથી બૌધિક પ્રવચન આપવાનો પ્રયાસ કરતા. જે કાંઈ કથન રહી જતું તે વિષયને શ્રી. ગુરુદેવ આવરી લેતા.

ધોરાજી ચાતુર્માસ ઘણું જ દીપતું થયું. અતિથિઓનું પુરજોશમાં આગમન થતું. પાઠશાળાના ફાળાને ખૂબ જ વેગ મળ્યો. જેતપુર પાઠશાળા માટે વ્યવસ્થિત વિચારણા થઈ. ભંડાર ધોરાજીથી જેતપુર લઈ જવાનો નિર્ણય થયો. લીંબડી સંપ્રદાયના મહાસતીજી પ્રભાબાઈ સ્વામી ત્યાં બિરાજતા હોવાથી અવારનવાર શાસ્ત્રીય પ્રશ્નોતર થતા રહ્યા. શ્રી. માણેકચંદભાઈ અને શ્રી. મગનભાઈ પરિવાર સમેત ત્યાં જ રોકાયા. શાસનની અનુપમ સેવા બજાવી. પડયો બોલ ઝીલતા રહ્યા. પ્લોટમાં ગોંડલ સંપ્રદાયની નવી પૌષધશાળા બાંધવા માટેનો ફાળો શરૂ થયો. તેમાં પણ હજારો રૂપિયા એકત્ર થયા. તપશ્ચર્યા અને વ્રત પચ્ચખાણમાં ઘણી-વૃદ્ધિ થઈ.

જ્ઞાન-ધ્યાનના દિવસો વહી ગયા. સમય સમય પર વિશેષ સભાઓ અને જાહેર પ્રવચન થતા રહ્યા. ગુરુદેવે પૂજ્ય શ્રી. ૧૦૦૮ અજરામરજી મહારાજની તિથિ પર વિશેષ રૂપથી પ્રવચન આપી અસંપ્રદાય ભાવની ઝલક દર્શાવી. પૂ. શ્રી. ડુંગરસિંહજી મ. તથા પૂ.શ્રી. અજરામરજી મહારાજના જીવનની તુલના તથા ઘણા પ્રસંગો કહી સંભળાવ્યા. શ્રી. ગાંધી જયંતી મનાવવામાં આવી. ત્યાં ગુરુદેવને આમંત્રણ મળતા પધારી પ્રવચન આપ્યું. કારતક સુદિ પુનમ સુધી જ્ઞાનની ગંગા વહેતી રહી. વિહારનો દિવસ પાસે આવતાં ધોરાજીના ભાવિક શ્રાવક-શ્રાવિકા સમુદાયની આંખ ભીંજાવા લાગી.

તેઓશ્રી સંસ્થામાં તપસ્વીજી મ. નું નામ જોડાય તેવું ઇચ્છતા હતા. પરંતુ શું કરવું કે ન કરવું તેનું સંચાલન કે કોઈ બાબતનો ભાર પોતાને સ્પર્શ કરે તેવું ઇચ્છતા ન હતા. સંસ્થા ચલાવવાની જવાબદારી શ્રાવકોની છે, એટલે તેઓ જ નિર્ણય કરે. તટસ્થ ભાવે માર્ગદર્શન મેળવે તો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવો તેવુ મંતવ્ય ગુરુદેવનું હતું. પરંતુ મહાપુરુષોની અભિલાષા સૂક્ષ્મ રીતે સૌના ચિત્તતંત્રને સ્પર્શ કરતી જ હોય છે. એટલે ગુરુદેવની અભિલાષા પ્રમાણે જ શ્રાવકોના વિચારોને આકાર મળી રહ્યો હતો. ધન્ય છે જ્ઞાનીઓના સંકલ્પ બળને !

મીટિંગમાં એ નક્કી કરવામાં આવ્યું કે "શ્રી. તપસ્વીજી માણેકચંદજી સ્થા. જૈન વિદ્યાલય નામે સંસ્થા ખોલવી. પોતાની જ શાળા અને છાત્રાવાસ રાખવા. ધર્મ–પ્રધાન શિક્ષણ આપવું. સાથે સાથે સાધુ સાધ્વીજીઓને ભણવા સિદ્ધાંત શાળાની સ્થાપના કરવી. જેતપુર પાઠશાળાના મકાનમાં જ ભાદર કાંઠે સંસ્થા શરૂ કરવી.

આ ચાતુર્માસ દરમ્યાન "જેતપુર વિદ્યાલય" માટે જ મુખ્ય ઝોક થયો. પૂ. ગુરુદેવના પ્રભાવથી આ શુભ કાર્યનો પાયો ઘણો મજબૂત થવા લાગ્યો. ગોંડલ ગચ્છના ગામોગામના શ્રાવકો ગુરુદેવની અમૃત વાણી સાંભળી આ સંસ્થા માટે પૈસા વરસવા લાગ્યા. નીચે પ્રમાણે રકમો નોંધાણી.

૧૫૦૯ કલ્યાણ હેમચંદના ધર્મપત્નીના નામે	૨૫૦ ગોપાળજી મીઠા માળીયા
૫૦૧ ચત્રભૂજ હેમચંદના ધર્મપત્નીના નામે"	૨૫૦ ગાંધી મોતીચંદભાઈ "
૫૦૧ સ્વ. દોશી નાથાલાલ જુનાગઢ	૨૫૧ મુળચંદ ધારસી ચાવંડ

યત્ન કર્યો. નવાં પૂઠા, નવા બંધન અને ડબ્બાઓ દ્વારા આગમોને સુરક્ષિત રાખવા માટે સુંદરમાં સુંદર વ્યવસ્થા કરી.

ફાગણ વદી આઠમના શ્રી. સંતબાલજી જેતપુર પધાર્યા. તેઓ છોટુભાઈને સાથે લઈ ભંડાર જોવા તથા ગુરુદેવની મુલાકાત માટે પાઠશાળામાં પધાર્યા. ત્યાં બધું નિરીક્ષણ કર્યું. એક કલાક રોકાયા. કેટલાક કિંમતી સૂચન તેઓશ્રીએ આપ્યા. આ દરમ્યાન શ્રી. જેઠમલજી મ. ના પ્રવચન બરાબર પાઠશાળામાં થતાં જ રહ્યાં. લીંબડી સંપ્રદાયના પૂ. શ્રી. નાનચંદજી મ. ઠાણા ૨ તેરસને બુધવારના જેતપુર પધાર્યા. જેતપુરના આંગણે આનંદ વર્તાઈ રહ્યો. ગુરુદેવ ઠાણા ૪ ત્યાં દર્શન કરવા ગયા. શ્રી. નાનચંદજી મ. ને યથાયોગ્ય વ્યવહાર સાથે સુખશાતા પૂછી.

શ્રી. નાનચંદજી મહારાજના જાહેર પ્રવચન રાજમહેલના મેદાનમાં શરૂ થયાં. તેમની લાક્ષણિક શૈલી શ્રોતાઓને આકર્ષી રહી. લીંબડી સંપ્રદાયના શ્રાવકભાઈઓ ગુરુદેવને વિનંતિ કરવા આવ્યા. મહારાજશ્રીએ ફરમાવ્યું કે હું તો પ્રવચનમાં આવવાનો જ હતો. ગુરુદેવે બરાબર પૂ. નાનચંદજી મ. ના પ્રવચનમાં હાજરી આપી. આવા આદર્શ સંમિલનથી શ્રીસંઘમાં ઘણો જ હર્ષ ફેલાયો. પૂ. ગુરુદેવે પોતાની રોજનીશીમાં આ બધા પ્રવચનોની ટૂંક નોંધ લીધેલી છે, જે અવસરે પ્રગટ થશે.

જામનગરથી શ્રી. મોતીચંદભાઇ દદીયાના પરિવારના ૩૫ માણસો જેતપુર ગુરુદેવના દર્શન કરવા માટે સંઘ રૂપે આવ્યા. જેતપુર સંઘ તરફથી તેમનું સ્વાગત કરવામાં આવ્યું પંડિત પુનમચંદ દક પણ આવ્યા. તેઓને પાઠશાળાની જવાબદારી સોંપવાની હતી. તેઓએ રાજકોટ ગુરુકુળ ચલાવી સારો યશ સંપાદન કર્યો હતો. શ્રી. નેમચંદ કચરાના પુત્ર શ્રી. ઝવેરચંદભાઈ મુંબઈથી આવતા ગુરુદેવના દર્શન કરવા આવ્યા. તેમને સમગ્ર ભંડાર તથા પાઠશાળાની યોજના દેખાડવામાં આવી.

આવતા હતા. જામનગરથી શ્રીસંઘના સદસ્યો ચાતુર્માસ માટેની નિશ્ચિત વાત સાંભળવા દર્શનાર્થે ગોમટા પહોંચ્યા. સાત ભાઈઓ હતા. જગજીવન મ. ઠાણા ૨ જયંતિ મુનિના અભ્યાસ નિમિત્તે જેતપુર રહેશે. બાકી ઠાણાડ ની સંભાવના છે તેવો ઉત્તર અપાયો. ચોરડી થઈ ગોંડલ આગમન થયું. મહાપુરુષ શ્રી. પુરુષોતમજી મ. રેલના પાટા સુધી પધાર્યા હતા. તે પછી આર્યાજી સંતોકબાઈ સ્વામી સામે આવ્યા હતા. ગાદીપતિ પૂ. શ્રી. કાનજી સ્વામી ગોંડલ દરવાજા બહાર પધાર્યા. તેઓએ પરમ હર્ષ વ્યક્ત કર્યો.

પૂ. પુરુષોતમજી મ. બપોરના ઉતરાધ્યાનના ૧૩ માં અધ્યયનની વાંચણી આપતા હતા. સવારના પ્રવચન સમયે સૌને બોલવાનો અવકાશ મળતો હતો. વૈશાખ વદિ ૫ ના સાધુ સાધ્વીજીના ચાતુર્માસ બહાર પડયા. રાજકોટ શ્રીસંઘ તરફથી સાત ભાઈઓનું ડેપ્યુટેશન આવ્યું. રાજકોટને ચાતુર્માસ મળવા બાબત પ્રાર્થના કરી. પૂ. નાનચંદજી મ. ગોંડલ પધાર્યા. શ્રી. કાનજી સ્વામી તથા ગુરુદેવ ઠા. ૪ તેઓશ્રીને સાતા પૂછવા માટે ગયા.

ગોંડલના દિવસો આનંદપૂર્વક વ્યતીત થયા. વ્રત પચ્ચખાણ સારા પ્રમાણમાં થયા. બે યુગલોએ બ્રહ્મચર્ય વ્રત–આદર્યું. પાઠશાળાના ફંડમાં શાહ શાંતિલાલ મૂળચંદે રૂા. ૨૫૧ લખાવ્યા. ડો. કલ્યાણજી દેવકરણના સ્મરણાર્થે તેમના પુત્ર શ્રી. નાનાલાલ ભાઈએ ૧૭૪ પુસ્તક શ્રી ત. જૈન વિદ્યાલયને ભેટ આપ્યા. પૂ. ગુરુદેવે ગોંડલમાં ગચ્છ–નાયક શ્રી. પૂજ્ય ડુંગરસિંહજી મ.ના નામથી પુસ્તકાલય ખોલવા માટે પ્રેરણા આપી. ફાળાની ઘણી સારી શરૂઆત થઈ. વ્યવસ્થિત ધારા–ધોરણ તૈયાર થયા. બાર જણની સમિતિ બની. "શ્રી ડુંગરસિંહજી જૈન પુસ્તકાલયની ગોંડલ' માં સ્થાપના કરવામાં આવી.

વિરાણી, ચુનીલાલ નાગજી, કેશવલાલ પારેખ પ્રાણજીવનભાઈ વગેરે ભાઈઓએ ગુરુદેવના દર્શનનો લાભ લીધો.

કોળીથડ, હડમતાળા, થોરડીનો સ્પર્શ કરી ચાંદલી પધાર્યા. અહીં જાડેજા રજપૂતના ૪૦ ઘર હતા. તેઓના ખાનપાનમાં પરિવર્તન થતાં અભક્ષ્ય ભોજન અને દારૂની લતમાં કેટલાક સપડાયા હતા. ગુરુદેવે દયાનો ઉપદેશ આપતાં ૨૦ જેટલા ભાઈઓએ સૂર્યની સાક્ષીએ પ્રતિજ્ઞાઓ લીધી. દારૂ માંસનો ત્યાગ કર્યો. ચાંદલીમાં શ્રી. ઓધવજી કાનજી દોમડીયા, ધર્મપત્ની અચરતબાઇ, નરભેરામ હીરજી, ધર્મપત્ની મણિબાઈ તથા પાનાચંદ નાનજી ને તેમના ધર્મપત્ની આ ત્રણે દંપતીએ ચાતુર્થવ્રતનો પ્રારંભ કર્યો.

નીકાવા આવતાં ઝવેરબાઈ મહાસતી ઠાણા ૩ નો મેળાપ થયો. તેઓએ ગુરુદેવને વાંદ્યા, અહીં નીકાવા, મેઘપુર વડાળા પીપર, શીશાંગ, ચાંદલી વગેરે ગામોના શ્રાવકસમુદાયનું સમૂહ ભોજન શ્રી. ચાંદલીના દોમડીયા તરફથી કરાવવામાં આવ્યું. ધર્મનો જયજયકાર થયો. વડાળા, ભાડુકીયા થઈ કાલાવડ પધાર્યા. કાલાવડ ભક્તિવાળું નગર છે. ઘણી જ ધામધૂમ સાથે ધર્મ પ્રભાવના થતી રહી. જેતપુર પાઠશાળા માટે લગભગ રૂા. ૨૦૦૦ નો ફાળો થયો. શ્રી. જેતુબાઈ મહાસતીજી ઠાણા ૬ નું ચાતુર્માસ કાલાવડમાં હતું. તેઓ પધારવાથી વિશેષ આનંદ રહ્યો.

જામનગર જતાં ઘણા નાના નાના ગામોને લાભ આપી અલીયાબાડા ગુરુદેવ પધાર્યા. સ્થા. જૈન ઉપાશ્રયમાં ઊતર્યા. બીજે દિવસે ધુંવાવ થઈ નગર પહોંચવાનું હતું ધુંવાવ જતાં નગરના શ્રાવક શ્રાવિકા સમુદાય ઉમટવા લાગ્યા, ગુરુદેવના જયનાદથી આકાશ ગર્જી ઊઠયું. અષાઢ સુદિ છઠના રોજ ઘણા દબદબા સાથે જામનગરમાં ગુરુદેવની પધરામણી થઈ.

*

ચનનો મુખ્ય વિષય बुद्धिफलं तत्त्व विचारणा એ હતું. અર્થાત્ બુદ્ધિનું ફળ શું ? તત્ત્વ વિચાર આવા તાત્ત્વિક વિષયો પર ગુરુ-દેવ બોલવા માંડતા ત્યારે તેમની આધ્યાત્મિક શકિતની ઝલક જોવામાં આવતી. એ વખતે જાણે તેમનું મુખમંડળ જ્યોતિર્મય બની જતું.

પાખીના બીજે દિવસે પ્રવચન બંધ રહેતા નાગમતી નદીના કિનારે નાગનાથ નાકા બહાર જે સ્મશાન છે તે તરફ ગુરુદેવો પધાર્યા. મૃત-દેહ બાળવાનું સ્થાન છતાં કેવું રમણિય બનાવ્યું છે. તે જોતાં ગુરુદેવ ડાયરીમાં લખે છે કે "નંદ મણિયારનો પ્રસંગ યાદ આવ્યો." આમ પણ જામનગર શોભા-યમાન નગર છે એટલે ત્યાંનું સ્મશાન આવું રમણિય હોય તેમાં નવાઈ શું ?

અષાઢ વદી ૨થી શ્રી. ભગવતી સૂત્રમાં "જમાલી અધિ-કાર" પર પ્રવચન શરૂ થયા. શ્રુત દેવીની સાધના અને ભગવતી શબ્દનો અર્થ—ત્યાંથી પ્રવચનનો પ્રારંભ થયો. શ્રી. મોટા રતિ-લાલજી મહારાજે પણ થોડું થોડું બોલવાની વૃત્તિ કેળવી. ઘણા દીર્ઘમૌન પછીથી તેમને બોલવાનું અટપટું લાગતું.

ડોકટર પ્રાણજીવન મહેતા રાજકવિ કેશવલાલ શામજી સાથે દર્શનાર્થે આવ્યા. રાજકવિએ સુંદર પદો ગાઈ સંભ-ળાવ્યા. ડોકટર સાહેબ અવાર નવાર આવતાં જ રહેતા. તેમને શાસ્ત્ર સંશોધન અને જૈન સંસ્કૃતિમાંથી મળતું લોકજીવન તથા કેટલીક ઐતિહાસિક ઘટનાઓ વિષે રસ હતો. ધાન્ય માટે આપણા શાસ્ત્રમાં પ્રાચીન શબ્દો શું હતા, તે બાબત તેઓએ પોતાનું સંશોધન બનાવ્યું.

શ્રી. હેમચંદ કોઠારી ગુરુદેવના સાન્નિધ્યમાં આવ્યા. તેઓએ પોતાની માન્યતા બતાવી કે "મૂર્તિ, ફોટા વગેરે એકાગ્ર ધ્યાન

૫૦૧ દોશી સુંદરજી અમરાપર	૫૦૧ કેશવજી ઝીણા, બીલખા
૨૫૧ વીઠલજી બેચર	૫૦૧ ગોવિંદજી ગીરધર, જુનાગઢ
૧૦૦૧ ગાંધી ભાઇચંદભાઈ, જેતપુર	૧૦૦૧ નથુભાઈ રામજી, ચીતળ
૫૦૧ માતુશ્રી જેઠીબાઈ ,, રા. રેવાશંકર મંગળજી	૩૫૧ ચંદ્રકાંત હીરચંદ, રાજકોટ
૫૦૧ ઉમેદચંદ નરભેરામ	૩૦૧ નાથાલાલ લાધાભાઈ, બગસરા
૨૫૧ ગોપાળજી જેઠાભાઈ ,,	૨૫૧ ભાનુલાલ ઝીણા, જામનગર
૨૫૧ જેકુંવર જેઠાભાઈ ,,	૨૫૧ વાલજી ભીમજી, છત્રાસા
૨૫૧ કોઠારી વૃજલાલ	૨૫૧ બેચરભાઈ રણછોડ, ધારી
૨૫૧ કંદોઈ રામજી રાણપુર	૨૫૧ દુલર્ભજી રામચંદ ,,
૨૫૧ અમરસી ગોવિંદજી સુલતાનપુર	૨૫૧ માણેકચંદ ,, ,,

ચાતુર્માસ દરમ્યાન બે દિવસ થયેલી તત્ત્વ ચર્ચાને અહીં સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. મુખ્ય તથા લીંબડી સંપ્રદાયના શ્રી. પ્રભાબાઈ મહાસતીજી તથા શ્રાવક મોહનભાઈ ચિનાઈ પ્રશ્ન કર્તા ને ગુરુદેવે ઉત્તર આપ્યા.

શ્રી. પ્રભાબાઈ મહાસતીજીના પ્રશ્નો ને તેના ઉત્તર

પ્ર. જીવે બાંધેલા કર્મ કેવી રીતે અને ક્યારે ઉદયમાં આવે ?

ઉ. જેમ જેમ કર્મની સ્થિતિ પાકતી જાય તેમ તેમ બીજા કર્મ જે ઉદયમાન હોય તેની સાથે આ અભિનવ ઉદય યોગ્ય પર-

ઉ. શાસ્ત્રીય નિયમ પ્રમાણે દરેક સાધુ દીઠ ત્રણ પાત્રા કલ્પે.

પ્ર. વધારે રખાય છે તેનું શું ?

ઉ. દરેક સંપ્રદાયની ગુરુ પરંપરા પ્રમાણે વધારે રખાય છે. બાકી ઓછી વસ્તુનો ઉપયોગ કરે તો પાત્ર ઓછાં જોઈએ અને ઉપાધી ઓછી થાય.

પ્ર. અમારા સાધુજીની જેમ તમે અમદાવાદી ઘડા સાથે રાખો કે નહિ. તે લોકોનો ઘડો ભાંગે ત્યારે અફસોસ થાય છે? (શ્રી મોહનભાઇ દેરાવાસી હતા)

ઉ. કોઈ વખત વિહારમાં રાખવો પડે તો રાખીએ. બાકી જ્યાં ઉપાશ્રય હોય ત્યાં સુજતા ઘડા હોય છે. અને સાધુઓ ઉપયોગ કરે છે. કદાચ જરૂર પડે તો ગામમાંથી થએલા આગળ પાછળ રખાય છે. અમદાવાદી જોઈએ એવું નહિ. બાકી ફૂટે ત્યારે અફસોસ થાય નહિ. અમે ઘડાને બદલે તુંબડા અગર લાકડાની લોટી પરંપરા પ્રમાણે રાખીએ.

પ્ર. રોજ સવારે દાંત સાફ કરો કે નહિ. ?

ઉ. કોઇને દાંતની બિમારીનું કારણ હોય તો રોજ સાફ કરે. પાયોરીયા જેવા દરદ આ જમાનામાં થતાં વાર લાગતી નથી. એટલે સાવચેતીથી પણ કોઈ રોજ દાંત સાફ કરે છે. અને કોઈ કારણ ન માનતા હોય તો સાફ કરતા નથી.

પ્ર. શાથી સાફ કરો છો. ?

ઉ. રાખથી અચેત મીઠાથી કે તેવા કલ્પતા પદાર્થથી.

પ્ર. શહેર વિના સાધારણ ગામમાં જ્યાં શ્રાવક નહોય ત્યાં પાણી માટે શું થાય ? આગળથી ઓર્ડર દેવાય કે નહિ ?

ઉ. અમે અનાર્ય પ્રવૃત્તિ અને અભક્ષ્ય માંસાદિ ખોરાક ખાનાર સિવાયની દરેક કોમમાંથી આહાર પાણી લઈએ

ધોરાજીથી વિહાર સં. ૨૦૦૦

૫૦

ધોરાજીથી પ્રસ્થાન સમયે શ્રી. પ્રભાશંકર રણછોડ બખાઈએ વિદાય ગીત ગાયું. ગુરુદેવનો મંગળ વિહાર શરૂ થયો. વિદાય ગીતના નીચેના શબ્દો ગુંજતા રહ્યા.

મણિતુલ્ય મહારાજ કરું અર્જ આજ, સાર્યા સર્વેના કાજ
પ્રાણલાલ મહારાજ વહેલા પધારજો,
આપ્યો અમુલ્ય બોધ કાપ્યો કામને ક્રોધ વહ્યો ધર્મનો ધોધ
શોધ લેવાને વહેલા પધારજો.

આદિ પદોથી સુંદર રીતે ગાઈને ગુરુચરણમાં વિનંતિ કરી.

ફરેણીમાં ગુરુવરની પધરામણી થઈ વડાળથી શ્રી. કાળીદાસ નેમચંદના સુપુત્ર શ્રી. શાંતિલાલ સંઘવી દર્શન કરવા માટે આવ્યા. તેઓએ રૂા. ૫૦૧ પિતાશ્રીના નામે જેતપુર વિદ્યાલયમાં, રૂા. ૨૫૧ ધોરાજી ઉપાશ્રયમાં પ્રદાન કર્યા. તેઓ ખૂબ જ હસામણા હોઈ ગુરુ મહારાજને આનંદ કરાવી પાછા ફર્યા. ધોરાજીવાળા ભાઈઓ સાથે હતા.

ફરેણીથી જેતલસર જંકશન આગમન થયું. ત્યાં લગભગ બે મહિનો સ્થિરતા રહી. ચારે બાજુથી દર્શનાર્થીઓની ઘણી જ ભીડ રહી. જેતપુરથી બા. બ્ર. મણિબાઈ સ્વામી પચાસ જેટલા ભાઈઓ બહેનો સાથે ગુરુદેવના દર્શન કરવા માટે પધાર્યા. સોરઠના સિંહના દર્શન કરી તેઓ ધન્ય થયા. શ્રી. મગનભાઈ પરિવાર સાથે બરાબર જેતલસર જંકશન સુધી દર્શન ને સેવાનો લાભ મેળવતા જ રહ્યા. ધોરાજી ચાતુર્માસ પછી તેની ભક્તિનો રંગ ખૂબ જ ગાઢો થયો હતો.

એક કલાક ધર્મ ચર્ચા કરી. જમાલ કાસમના નામે ધોરાજીમાં જેની દુકાન ચાલે છે તે ગોંડલના મેમણભાઈનો પરિચય થયો.

જેતપુરમાં પાઠશાળા વ્યવસ્થિત ચાલુ કરવાના ચક્ર ગતિ પકડી રહ્યા હતા. શ્રી. નાથાભાઈ દોડધામ કરી રહ્યા હતા. પૂ. પુરુષોત્તમજી મ. તથા કામદાર ઝવેરચંદભાઈની ધાર્મિક અભ્યાસ ક્રમ માટે સલાહ લઈ જુનાગઢ શ્રી. જેઠાલાલભાઈને મળ્યા. હવે ગુરુદેવ પાસે તે અભ્યાસક્રમને અંતિમ રૂપ આપવા માટે તેઓ આવ્યા. ગુરુદેવે બધુ સમજીને ધાર્મિક અભ્યાસક્રમ નિશ્ચિત કરાવ્યો.

ઉપાશ્રયની પૂરી વિચારણા માટે પુનઃ જેતપુરના ભાઈઓ ગુરુદેવ સમક્ષ એકત્ર થયા. તે વખતે વિચારણાની સાથે રૂા. ૪૦૦૦નો વધારે ફાળો ઉમેરાયો. ગુરુદેવ ખાલી શ્રાવકો ગપ્પાં મારી કે વાતોના તડાકા ચલાવી ઊભા થઈ જાય તે પસંદ કરતા નહિ. નક્કર કામ કરે તેવું ઇચ્છતા હતા.

જેતપુર પાઠશાળાના ઉદ્ઘાટન, અભ્યાસક્રમ અને વ્યવસ્થા માટે ખાસ કાર્યવાહક સભ્યો અને કેટલાક આમંત્રિત સદ્ ગૃહસ્થોની એક સભા મળી. પૂજ્યશ્રીને તે સભા વખતે પધારવા વિનંતિ કરી, ત્યારે ગુરુદેવ ત્યાં પધાર્યા. કાર્યવાહી સુચારૂ રૂપે ચાલી અને પાઠશાળાના પ્રારંભ માટે યોગ્ય નિર્ણયો લેવાયા. શ્રી. ભાયચંદ અમરસી ગાંધી તરફથી આગન્તુકોની સરભરા અને જમવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી. તેઓએ અનુપમ સેવા બજાવી.

સાવરકુંડલાથી ૧૬ ભાઈઓ દર્શને આવ્યા. તેઓએ જૈનશાળાના બાળકોને જમાડયા. ઉપરાંત સારો લાભ લીધો. ખોડપુરા નિવાસ દરમ્યાન દર્શનાર્થીઓનો પ્રવાહ ચાલુ જ હતો. ઉપરાંત પાઠશાળા તથા જેતપુર ઉપાશ્રય બંનેના ફાળા ચાલુ હતા. દરરોજ પ્રવચન થતું. 'પ્રકૃતિ અને પ્રાણ' એ પ્રવચનનો

સંઘ, સમાજ અને સાધુના વિષયમાં ગુરુદેવ તરફથી સારું એવું માર્ગદર્શન મેળવ્યું. તેઓ સમાજ ક્ષેત્રે જાણીતાં શાસન ભક્ત કાર્યકર્તા રૂપે પ્રસિદ્ધ પામ્યા છે. અને આ બાબતોમાં ઘણો ભોગ આપે છે.

જામનગરમાં પૂ. ડુંગરસિંહજી પુસ્તકાલય સ્થાપવા માટેની ચર્ચા શરૂ થઈ. પૂ. ગુરુદેવે ગચ્છનાયકના સ્મારક રૂપે પુસ્તકાલયનો ઉપદેશ દેતા પ્રવચનની વચ્ચે જ ઊભા થઈ શ્રી. માનસંગ મંગળજીએ કહ્યું કે "તનથી, મનથી અને ધનથી સર્વ રીતે આપની આજ્ઞા પ્રમાણે હું સેવા આપવા તૈયાર છું." આવા માતબાર વ્યક્તિના ઉત્સાહથી કાર્યમાં સારો વેગ આવ્યો.

રાજકોટ નિવાસી ચંદુભાઈ વખતચંદ, છોટુભાઈ વગેરે પાંચ દેરાવાસી શ્રાવક ભાઈઓ દર્શન કરવા આવ્યા હતા. ગુરુદેવ ખાસ કોઈ ચર્ચા ન કરે ત્યાં સુધી સાંપ્રદાયિક વાતોનો ઉલ્લેખ કરી સમાજભેદને અવકાશ ન આપતા. સૌને ન્યાય આપતા. આથી બધા ભાઈઓનું ગુરુદેવ પ્રત્યે આકર્ષણ રહેતું.

પર્યુષણ પર્વ નજીક આવતાં તપશ્ચર્યાની લાગણી ચાલી રહી હતી. બહેનોએ અઠ્ઠમની પચરંગી કરી, પર્વાધિરાજનું સ્વાગત કર્યું. આ દિવસો દરમ્યાન પૂ. ડુંગરસિંહજી પુસ્તકાલયની સ્થાપનાનો નિર્ણય થયો. તે વખતે સોમચંદ કાનજી તરફથી તેમના સુપત્રો દ્વારા રૂપિયા ચાર હજારની કિંમતના પુસ્તકો અને રૂા ૧૦૦૧ નગદ આપવાની જાહેરાત થઈ. રૂા ૧૦૦૧ વલમજી ખેતસી રૂા ૧૦૦૧ નરભેરામ ઝવેરચંદ રૂા ૧૦૦૧ શ્રી મોતીચંદ દડીયા ૫૦૧ શ્રી.માણેકચંદ પાનાંચદ રૂા ૫૦૧ શ્રી માનસંગ મંગળજી તરફથી એજ વખતે જાહેર થયા. શરૂઆત સારી થતા ફાળો આગળ ચાલતો જ રહ્યો. અને ચાતુર્માસ દરમ્યાન રૂા. તેર હજારની આસપાસ પહોંચી ગયો. કેમ જાણે બહેનોની તપશ્ચર્યા ફળીભૂત થતી હોય ! બાસઠ જેટલા અઠમ નોંધાયા હતાં.

પાઠશાળાનો ફાળો રૂપિયા સાત હજાર આસપાસ પહોંચ્યો હતો બહારથી શ્રીસંઘો સંવત્સરી પછી દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યા. બોટાદ શ્રીસંઘના આઠ ભાઈઓ આવ્યા. તેઓએ બોટાદ માટે હાર્દિક વિનંતિ કરી. ધોરાજીવાળા શ્રી. માણેકચંદ-ભાઈ દેસાઈએ પૂજ્યશ્રીના દર્શનનો લાભ લીધો. રાજકોટથી કેટલાક ભાઈઓ બહેનો આવ્યા.

પર્યુષણ પછી પણ 'જમાલી અધિકાર' ચાલતો રહ્યો. પુણ્યશાળીના ભોગ અને પુદગલા નંદીના ભોગ કેવા હોય, તે પર વિવેચન કર્યું, જ્યારે પ્રવચન બંધ રહેતું ત્યારે બહારના નિરીક્ષણનો અવકાશ રહેતો. આયુર્વેદ વિદ્યાલયની વૈદ્યસભાનો શાસ્ત્રાર્થ સાંભળવા ગુરુદેવ પધાર્યા. ચરક સંહિતા પરની ચર્ચા મુખ્ય હતી.

શ્રી. લક્ષ્મીબાઇ મહાસતીજીએ ૧૫ ઉપવાસની રમણીય તપશ્ચર્યા કરી. પૂજ્યશ્રીએ પારણે તેમને આલોયણા આદિ સંભળાવી સાતા ઉપજાવી. કચ્છરાવના ખાનગી મંત્રી શ્રી. હીરા-ચંદ ટોકરશી સંઘવી દર્શનાર્થે આવ્યા. પોણા કલાક સુધી ધર્મોપદેશ સાંભળ્યો. રાજકોટ સંઘના આગેવાન શ્રી. દુર્લભજી ભાઈ વીરાણી દર્શનાર્થ આવ્યા. તેઓએ શાસન અને ધર્મભાવના પર ચર્ચા કરી ગુરુદેવથી માર્ગદર્શન મેળવ્યું.

જામનગરમાં શ્રી. ડુંગરસિંહજી જૈન પુસ્તકાલયનું વિજ્યા-દશમીના રોજ ઉદ્દઘાટન કરવામાં આવ્યું. ત્યારે ઘણું જ સરસ આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. ગુરુદેવે "જ્ઞાન અને સમ્યક જ્ઞાન"નો મહિમા સમજાવ્યો. આ પ્રસંગ પછી પૂજ્યશ્રીનું એક જાહેર પ્રવચન થયું. વિષય બ્રહ્મચર્યનો હતો. ત્રણ હજાર માણ-સોએ હાજરી આપી. નગરની પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિઓ ઉપરાંત દીવાન સાહેબ મહેરવાનજી પેસ્તનજીએ ખાસ હાજરી આપી હતી. એજ પ્રવચનમાં ત્રણ દંપતીએ ચતુર્થવ્રત ગ્રહણ કર્યું.

૫૨

(જામનગરથી રાજકોટ તરફ સં. ૨૦૦૧)

જામનગર શ્રીસંઘને અપૂર્વ લાભ આપી બીજા ચાતુર્માસ માટેની ભૂખ જગાડી. ગુરુવરોએ કલ્પ પૂરો થતાં વિહાર આરંભ્યો. ભીડભંજન રોડ ઉપર શ્રી. ભાણજી લવજીના બંગલે રોકાયા. શ્રી. નરભેરામભાઈ શેઠના બંગલામાં સમીયાણો ઊભો કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યાં જ વિદાય દેશના આપવામાં આવી.

અહીં ત્રણ દિવસ સ્થિરતા થઈ. પ્રવચન ત્યાં જ થતાં રહ્યા. કચરાભાઈ–ધર્મપત્ની મણિબાઈ, ખોડીદાસભાઈ–ધર્મપત્ની રંભાબાઇ આ બંને દંપતિએ શીલવ્રત આદરી આદર્શ જીવનનો આરંભ કર્યો. વિહાર પુનઃ શરૂ થતાં ગુરુદેવ 'હાપા' પધાર્યા. ૫૦૦ માણસો નગરથી લાભ લેવા માટે આવ્યા. પ્રવચન સાંભળી પુનઃ પાછા ગયા. ૨૫ યુવાનો સેવામાં રોકાયા.

'હાપા'થી અલીયાબાડા પધાર્યા. રેલ્વે રસ્તે વિહાર કરવો પડયો. યુવક મંડળી સાથે જ હતી. અલીયાબાડા પહોંચતાં જામનગરથી હજાર જેટલા નરનારી દર્શનાર્થે પહોંચ્યા. બપોરના પ્રવચન થયું. સાંજના રાજકોટથી શ્રી. રામજીભાઈ વીરાણી દર્શનાર્થે આવ્યા, રાજકોટ ચતુર્માસની વિનંતિના બીજ રોપી ગયા. ગુરુદેવ અહીં જ રોકાયા. રાજકોટ તથા નગરના શ્રાવકો આવતા ઉપાશ્રયના સુધારા માટે રૂપિયા હજારનો ફાળો થયો.

લાખાબાવા થઈ ખીલોસ પધાર્યા. ખીલોસ લગભગ ૫ થી ૬ દિવસ સ્થિરતા થઈ. જામનગરથી ભાઈઓ બહેનો દર્શનાર્થે આવતા રહ્યા. ત્રણ દંપતિએ બ્રહ્મચર્ય વ્રત સ્વીકાર્યું. ઠક્કર

હાથીભાઈ પરિવાર સમેત દર્શનાર્થે ધ્રોળ આવ્યા. રાજકોટથી મણિબેન તથા વ્રજકુવર આવ્યા. અલગ અલગ વિષય પર ધ્રોળમાં પ્રવચનની રંગરેલી વરસી રહી. જનતાએ ગુરુવરના પ્રવચનથી પરમાનંદ અનુભવ્યો. ત્રણ ગૃહસ્થોએ રૂા. ૭૫૧ જેતપુર વિદ્યાલયમાં લખાવ્યા. અઠમ પચરંગી થઇ. શ્રી. કેશવલાલ તલકચંદ તરફથી પારણા કરાવી એક એક રૂપિયો આપવામાં આવ્યો. પૂ. દેવજી સ્વામી તથા તપસ્વીજી માણેકચંદજી સ્વામીની તિથિઓ સારી રીતે ઉજવવામાં આવી. જામનગરથી દડીયા પરિવારના ત્રીસેક જેટલા ભાઈઓ તિથિપર આવ્યા.

શ્રી બાલંભાના શ્રાવકો ત્યાં પધારવા માટે વિનંતિ કરી ગયા. આધ્યાત્મિક અને સામાજિક બંને પ્રકારની રસમય વાણીમાં. ગુરુદેવના પ્રવચનના પડઘા દૂર દૂર સુધી પથરાતા હતા. ધ્રોળ માટે ગુરુદેવ ડાયરીમાં લખે છે કે ધ્રોળ ગામના બાસું ભાસું. ધર્મની સારી લાગણીવાળા છે ભક્તિવાળા છે. ધર્મધ્યાન વિગેરેમાં રસવાળા દેખાય છે ”

ધ્રોળને સારો એવો લાભ આપી ગુરુદેવ માવાપુર પધાર્યા. ૨૨ જણ અહીં સુધી વિહારમાં સાથે હતા. ભાદરા આવતાં શ્રાવકનું એક ઘર જોવામાં આવ્યું. ત્યાં વિવેક શૂન્યતાના દર્શન થયા. બીજે દિવસે જોડીયા પધરામણી થઈ. જોડીયા સંઘ વ્યવસ્થિત થઈ રહ્યો છે. ગુરુદેવના ઉપદેશથી જૈનશાળા શરૂ કરવામાં આવી. જામનગરના મહેમાનો આવતા જૈનશાળાનાં બાળકોને ઇનામ વહેંચાયું. ભાણવડવાળા ભાઈઓ દર્શન કરવા આવતા. તેઓએ પણ જૈનશાળામાં લાભ લીધો. આંબરણથી શ્રી. મોહનલાલ દામાણી દર્શને આવ્યા. આંબરણ પધારવા તેઓએ હાર્દિક વિનંતિ કરી. કોઠારી દયાળજી જીવરાજ ભાઈએ જેતપુર વિદ્યાલયમાં ૨૫૧ રૂપિયા લખાવ્યા. બપોરના દરબારગઢમાં ગુરુદેવનું ખાસ પ્રવચન

લેયાળા, દેવળીયા થઈ પડધરી પધાર્યા. આ પ્રદેશના કણબી ભાઈઓ સાધુસંતોની ઘણી જ સારી સેવા બજાવે છે. અહીં મણિબાઈ આદિ ત્રણ ઠાણાંની મુલાકાત થઈ. તેઓ ઘણા જ બીમાર હતા. પડધરી ગામ ધર્મક્ષેત્ર છે. જૈનોની સંખ્યા લગભગ ૮૦૦ માણસોની હશે. જામનગર, રાજકોટથી કેટલાક ભાઈઓ આવ્યા. રાજકોટ ચાતુર્માસ કરાવવા માટે ચક્રો ગતિમાન બન્યા છે. તે સમાચાર ગુરુદેવને આપ્યા. પુનઃ જામનગરથી સંઘના દશ અગ્રેસર ભાઈઓ પડધરી દર્શન કરવા આવ્યા.

શ્રી નાથાલાલભાઈ જેતપુરથી આવ્યા. પાઠશાળાના ટ્રસ્ટડીડનો મુસદ્દો લાવ્યા. ગુરુદેવને વાંચી સંભળાવ્યો. મૂળ પાઠશાળાની (પ્રોપર્ટી) મિલકત વેચાય જ નહિ તે બાબતમાં ઊંડી ચર્ચા કરી. ઉપરાંત નાના સાધુ સમાજવાદી વિચારધારા સેવે છે તેવો રિપોર્ટ આવ્યો.

પડધરીમાં ગુરુદેવની સારી એવી સ્થિરતા થઈ. ચાર દંપતીઓએ શીલવ્રત આદર્યા. જૈનશાળામાં ઇનામ અને બીજા દાન પુન્ય ઘણા જ પ્રમાણમાં થયા. બીમાર મહાસતીજી ડોળી દ્વારા રાજકોટ પધાર્યા. દર્શનાર્થી શ્રાવક પ્રવાહ આવતો જ રહ્યો. પડધરીના મુખ્ય શ્રાવકોએ અનુપમ સેવા બજાવી. જેતપુર પાઠશાળામાં રૂા. ૫૦૧ શ્રી. કાળીદાસ પાશવીર તથા રૂા. ૨૫૧ કેવળચંદ જશવીર તરફથી નોંધાયા. ગુરુદેવે પડધરીના વિષયમાં આ પ્રમાણે નોંધ કરી છે. " પડધરીનો શ્રાવક સમાજ એકંદરે ધર્મ પ્રેમી, સંતપ્રેમી, સેવાપ્રેમી અને ભક્તિવાળો છે. તેઓએ ધર્મોપદેશ સાંભળી અનેક વ્રત નિયમોનો લાભ લીધો છે. "

પડધરીથી પ્રસ્થાન થયું. ખીજડીયા પધાર્યા. પટેલ કડવા પ્રેમજીના પરિવારના આઠ ઘર છે. અહીં અચાનક અમરેલી વાળા શેઠ શ્રી. નરભેરામ કામાણી તથા ધર્મપત્ની શ્રી. હેમ

ધર્મપ્રચાર અને વિહારની મંગળતા

૫૩

કાળાવડમાં ખૂબ જ ધર્મપ્રચાર થયો. રાહત માટેનો રૂા. ૧૭૦૦નો ફાળો નોંધાયો. આવાં પુણ્યકાર્યનો ઉપદેશ આપતાં ગુરુદેવ કાળાવડથી વીચરી શીશાંગને લાભ આપ્યો. નગર પીપળીયા દોમડા થઈ સરપદડ આવ્યા. દોમડા ગરાસિયાનું ભક્તિ પ્રધાન ગામ છે. પડધરી રાજકોટના શ્રાવકો આવ્યા. મણિબાઈ આર્યાજીના રાજકોટમાં કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર અત્રે મળ્યા. શાંતિ કાઉસ્સગ અહીં કરાવવામાં આવ્યો.

સરપદડ ચાર દિવસ રોકાયા. ધૂળચડેલા ભંડારનાં પુસ્તકો તથા શાસ્ત્રોને વ્યવસ્થિત કરી આપવામાં આવ્યા. સરપદડથી ઢોકળીયા, નીયારા, માધુપુરને સ્પર્શ કરી રાજકોટ આગમન થયું. માધુપુરથી રાજકોટ સંઘના આગેવાનોએ આવતા ચાતુર્માસની વિનંતિનો આરંભ કરી દીધો હતો. જેઠાલાલભાઈ વકીલ સાથે હતા. તેમની પણ રાજકોટ ચોમાસા માટે પ્રેરણા હતી. ધારીના ચાર શ્રાવકો મણિભાઈ ઠોસાણી, સૌભાગ્યચંદ દેસાઇ, નાથાભાઈ રૂપાણી તથા મારફતિયાના પુત્ર દર્શનાર્થે આવ્યા. શ્રી. મણિભાઈએ કેટલીક જૈન ઇતિહાસ સંબંધમાં ચર્ચા કરી.

'મનુષ્યત્વ' એ વિષય પર ગુરુદેવે પ્રવચન આપવા શરૂ કર્યાં. મેદની વધવા લાગી. ચારે બાજુના 'હા હા કાર' માં માનવતાને પુનઃ જાગૃત કરવાની જરૂર હતી. એક દિવસ શ્રી પ્રભાબાઇ મહાસતીજીએ થોડું વ્યાખ્યાન આપ્યું. નોંધપોથીમાં ગુરુદેવ લખે છે કે "શ્રોતાઓને ઘણું રોચક બન્યું હતું."

મહાવીર જયંતીના ઉપલક્ષ્યે પાઠશાળાની સાધારણ સભા રાખવામાં આવી હતી. જેમાં ગોંડલગચ્છના સમસ્ત ક્ષેત્રોના શ્રાવકો આવવાના હતા. પૂજ્યશ્રી પોતાના શિષ્યવૃંદની ખબર લેવા આતુર હતા. પાઠશાળાની સભામાં માર્ગદર્શન આપવાનું હતું. એટલે ગોંડલથી જેતપુર માટે પ્રસ્થાન થયું.

ગોમટા, વીરપુર થઈ પીઠડીયા પધાર્યા. પાઠશાળાના વિદ્યાર્થીઓ સાથે મુનિશ્રી જયંતિલાલજી ગુરુદેવનાં ચરણોમાં ઉપસ્થિત થયા. પૂજ્યશ્રીનું દયામય હૃદય લઘુ શિષ્ય પર વાત્સલ્ય વરસાવી રહ્યું. પીઠડીયાથી જેતપુર પધારતાં શ્રીસંઘના હજારો નરનારી સ્વાગત કરવા માટે સામે આવ્યા. મુનિશ્રી જગજીવનજી મ સામે આવ્યા. ભગવાન મહાવીરના જયનાદ સાથે ગુરુદેવને વાંદ્યા. જેતપુરમાં આનંદ ઉત્સવ વર્તાઈ રહ્યો.

જેતપુરમાં પ્રવચન શરૂ થયા. પ્રારંભમાં જયંતિલાલજી મુનિ નાના રતીમુની પછી બોલતા, ત્યારબાદ ગુરુદેવ પ્રવચન ફરમાવતા હતા. ચૈત્ર સુદિ દશમથી જ ભાઈઓનું પ્રતિનિધિ મંડળ આવી પહોંચ્યું. લીંબડી સંપ્રદાયના શ્રી. પુનમચંદજી મહારાજ પણ આ પ્રસંગે જેતપુર પધાર્યા.

મહાવીર જયંતીના પવિત્ર દિવસ અને પાઠશાળાની સભા—આમ જેતપુરના આંગણે ધર્મ ઉત્સવ વર્તી રહ્યો. પાઠશાળાના આંગણામાં વિશાળ મંડપ ઊભો કરવામાં આવ્યો હતો. બંને સંઘનું વ્યાખ્યાન સાથે રાખવામાં આવ્યું હતું. જેતપુરના આંગણે સાધુ સાધ્વીજી મોટી સંખ્યામાં બિરાજતા હતા. ગામે ગામના શ્રાવક શિરોમણિ સભામાં શોભી રહ્યા હતા. શ્રી. પુનમચંદ્રજી મહારાજે પ્રથમ ઉપદેશ આપ્યો. ત્યારબાદ શ્રી. જયંતિલાલજી મુનિએ મહાવીર જયંતી બાબત ભાષણ આપ્યું. તથા રતીમુની એ પણ ત્યાર બાદ જૈનશાળાનો કાર્યક્રમ યોજાયો. અંતમાં ગુરુદેવનું સાર ગર્ભિત પ્રવચન થયું. બીજા

રહ્યા. ત્યાંના ભાઈની અનુપમ સેવા થતા ધર્મકરણી સારા પ્રમાણમાં થઈ.

ગુરુદેવે નોંધપોથીમાં ઉપલેટા માટે આ શબ્દો ટાંકયા છે, ઉપલેટાના શ્રાવક શ્રાવિકાઓ ધર્મ ભાવનાવાળા, સંત પ્રત્યે લાગણીવાળા તેમ સંત સાધ્વીજીની ખટપટમાં ન પડે તેવા જણાય છે. તટસ્થ વૃત્તિવાળા છે,

ઉપલેટાથી સમઢીઆળા થઇ પાટણવાવ પધાર્યા. પાટણવાવના નાના એવા જૈન સંઘમાં પહેલા સ્થાનકવાસીના અધિક ઘર હતા. કાળાંતરે બધા દેરાવાસી ઘર બની ગયા. પાટણવાવના બહારના ભગરાં દર્શનીય પહાડી છે. જેમાં ટપકેશ્વર મહાદેવનું સ્થાન ઘણુંજ રમણિય છે. બે ત્રણ દિવસ પાટણવાવને ગુરુદેવનો લાભ મળ્યો. રાતના ખેડૂત ભાઇઓની વિશાળ સભા થતી હતી.

પાટણવાવથી મજેવડી ઉપર થઈ જુનાગઢ આગમન થયું. જગમાલ ચોકના સ્થા. જન ઉપાશ્રયમાં ઊતર્યા. પ્રવચનનો પ્રારંભ થયો. શરૂઆતમાં જયંતિ મુનિ તથા રતીમુની અરધો કલાક બોલતા ત્યારબાદ ગુરુદેવ પ્રવચન આપતા હતા.

વૈશાખ સુદ પુનમ પૂ. ડુંગરસિંહજી મ. ની તિથિ મનાવવામાં આવી. શ્રી. જેઠાલાલભાઈ વકીલે તે દિવસે રૂા. ૮૨૫૧ના દાનની જાહેરાત કરી. તેમની ઉદારતાની પ્રશંસા થઈ રહી. કેટલાક દંપતીએ શીલવ્રત સ્વીકાર્યું. શ્રી. નરોત્તમદાસ તથા તેમના બહેન બંને ભાઈ બહેનના સોળ સોળ વરસની ઉમરના તરુણ પુત્રો ગીરનાર પર બ્રહ્મકુંડમાં ડૂબી જતા મૃત્યુ પામ્યા. પૂજ્યશ્રી સ્વતઃ ત્યાં પધાર્યા.તેમની શાંતિ અર્થે એવા વૈરાગ્યમય વચનો કહ્યા કે તેમનું દુઃખ હલકું થઈ શકયું. તેઓએ ગુરુદેવનો પરમ ઉપકાર માન્યો.

બીલખાથી દશ ભાઈઓ દર્શનાર્થે જુનાગઢ આવ્યા. તેઓની વિનંતિનો ગુરુદેવે સ્વીકાર કર્યો. જુનાગઢથી ખડીયા થઈ

વડીયામા શ્રી. મણિભાઈ ખેતાણીના બંને ધર્મપત્ની હૈયાત હતા. તેમાંથી મોટા રૂક્ષ્મણિ બહેને પતિની સંમતિથી ગુરુદેવ પાસે યાવત–જીવન શીલવ્રત આદરી આત્મકલ્યાણના નિર્ણય કર્યો. દરબારગઢમાં વિશેષ શ્રદ્ધાપૂર્વક પૂજ્યશ્રીના પગલાં કરાવવામાં આવ્યા. વડીયામાં દાનપુણ્ય ઉપરાંત ઘણાં ઉપકારી કાર્યો થયાં.

વડીયાથી થાણાદેવળી, સુલતાનપુર, ખોખરી, મોવૈયા થઈ ગુરુદેવ ગોંડલ પધાર્યા. ગોંડલ પૌષધશાળામાં પધરામણી થઈ. રાજકોટથી ઘણા શ્રાવક શ્રાવિકાઓ દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યા. ચાતુર્માસનો સમય ભરાઈ ગયો હતો. ગોંડલને થોડો લાભ આપી પૂજ્યશ્રી ઠાણા ૩ રાજકોટ તરફ પધારી ગયા. ત. જગજીવનજી મ. ઠાણા ૨ જેતપુર તરફ જયંતિ મુનિના અભ્યાસ નિમિત્તે પધાર્યા. પીરની આંબલી સુધી સાથે જ વિહાર થયો.

વિદાય વખતે ગુરુદેવે નીચેના શબ્દો ટાંકયા છે" "પ્રાણલાલજી મહારાજ ઠા.૩ તથા જગજીવનજી મહારાજ ઠા. ૨ ને દીલમાં સહજ લાગી આવે પણ મહારાજશ્રી પ્રાણલાલજી સ્વામીને જરા વધારે લાગ્યું. આંખમાં અશ્રુ આવવાની તૈયારી થઈ પણ આત્માને જ્ઞાન દષ્ટિ, સંયમી દષ્ટિ અને તે જીવનનો ખ્યાલ આવતાં આત્મશાંતિ સમાધિ તરફ વળી જવાયું."
વંદન કરી શ્રી. કાનજી સ્વામી દ્વારા માંગળિક સાંભળ્યું.

ઉપર ગૃહપતિની દેખરેખ સારી હોઈ રખડવાનું, સીનેમા ઇત્યાદિમાં જવાનું, વ્યસનો ન આવી જાય તેનો ખ્યાલ વગેરે રાખે છે."

આ સંસ્થા જોયા બાદ વિચાર થયો કે "જે કણબી કોમ કે જે અભણ ગણાતી તે કેળવણીમાં કેટલી આગળ વધી અને તે તેને સાટે ખરચા કેટલા કરી રહી છે, કેટલી લાગણી છે. પોતાના જાત ભાઈઓનું કેટલું અભિમાન છે. વળી પોતાની જાતના ગૃહપતિ. તે ગૃહપતિને પણ કેટલી બધી લાગણી છે. આની તુલના જ્યારે સ્થાનકવાસી જૈન(વણિક સાથે પોતાના જાત ભાઈઓ તથા પોતાના સમાજ માટે તથા ધાર્મિક સંસ્થાઓ પુણ્ય સંસ્થાઓ અને તેમની વ્યવહારિક સંસ્થાઓ સાથે કરવામાં આવે તો હોશિયાર ગણાતી કોમ છે, છતાં દાતારપણું, લાગણીપણું, કાર્યદક્ષપણું, તેમાં જોઈતો રસ વગેરે ઘણું જ ઓછું દેખાય છે. આનું પણ કારણ જોતાં એમ લાગે છે કે કંજુસ અને લોભીપણું, કુસંપ, કલેશીવૃત્તિ, કોઈ યશ ન પામી જાય તેવી દ્વેષી ભાવના, લાગણી ન હોવાપણું, કરવું નહિ અને કરતા હોય તેને કરવા દેવું નહિ, તેના અવગુણો બતાવવા અને પોતાનું અજ્ઞાન ઇત્યાદિ કારણો છે. પરમાત્મા સ્થાનકવાસી જૈનોને દરેક કાર્યમાં સદ્બુદ્ધિ આપે એવી છેવટમાં ભાવના ભાવવામાં આવી.*

ગુરુદેવ રાજકોટ પધારતાં ભવ્ય સ્વાગત થયું. મોટા ઉપાશ્રયે ઉતર્યા. શાંતિપૂર્વક ચાતુર્માસ કાળનો પ્રારંભ થયો. અષાઢ સુદિ ૧૩ રવિવારના બેડીના નાકે 'વ્યાખ્યાન ભવન'માં ગુરુદેવનું પ્રવચન ગોઠવવામાં આવ્યું. તેમાં કોઠારી જેચંદ ભાઈએ પ્રમુખ ભાગ લીધો હતો. ગુરુદેવના પધારવાથી તે

* ગુરુદેવની ડાયરીની આટલી લાંબી નોંધ એટલા માટે આપવામાં આવી છે કે તેમાંથી આપણો સમાજ પોતાની સ્થિતિ વિષે સજાગ બને.

તે પણ બની શકે નહિ. કારણ કે અભિપ્રાય વગર પણ તમે તો છાપી જ દીઓ કે અમુકને બતાવ્યું હતું. તો તે બોજો ખોટી રીતે મારા પર રહી જાય. વળી આ વિષય મહાપુરુષ પૂ. પુરુષોતમજી મ. નો છે. અને તેની આજ્ઞા પ્રમાણે જ થાય.

ઉપરાંત મહારાજશ્રીએ ઉમેર્યું કે "તપાસ કરાવવી હોય તો પૂ. પુરુષોતમજી મ. પાસે જાઓ અને તેમને વંચાવો એટલે ભૂલ હોય તો નિકળી જાય."

ગુરુદેવે અંતમાં સલાહ આપતાં કહ્યું કે "જો બ્રાહ્મણ પંડિત ટીકા બનાવે છે તો તે પુસ્તકોમાં લખવું જોઈએ કે પૂજ્ય ઘાસીલાલજી મ. ની દેખરેખ નીચે અમુક પંડિતે ટીકાની રચના કરી. ટીકાકાર તરીકે પંડિતનું નામ આવવું જોઈએ. આ વાત પણ જનાર ભાઈઓને રુચિ નહિ. ગુરુદેવનો કોઈ આગ્રહ ન હતો. સહજભાવે સ્વમંતવ્ય ઉપસ્થિત કર્યું હતું. તેઓ ચાલ્યા ગયા.

ચૌમાસી પાખી આવતા ભવ્ય રીતે રાજકોટ ચાતુર્માસનો પ્રારંભ થયો. સવારના અતિમુકત મુનિ (એવંતા મુનિ) ના આખ્યાન પર પ્રવચન થતું હતું. શ્રી. મોતીબાઈ સ્વામીના ગુરુ બહેન શ્રી. અચરતબાઇ સ્વામી બપોરના ઢાળ વાંચતાં હતા.

ગુરુદેવોની પ્રભાવશાળી વાણીથી પ્રેરિત થઈ રાજકોટની ઉત્સાહી શ્રાવિકા બહેનોના તપશ્ચર્યાના પૂર પર્યુષણ પહેલાથી જ ચડવા લાગ્યા હતા. પચરંગી તપની ઉપાસના સાથે ખૂબ જ તપશ્ચર્યા થઈ. પર્યુષણનું જાણે સ્વાગત કરવું હોય–ચૌદ ગુણ સ્થાનની શ્રેણી ચડવી હોય તેમ ચૌદ અઠાઈ થઈ, ચારે ગતિને રોકવા ચાર સમાઇ (સાત ઉપવાસ) થઈ, અગિયાર ઈંદ્રિય વશ કરવા એક અગિયારસી (અગિયાર ઉપવાસ) થઈ, ચૌરાશી

લાભ લીધો શ્રી. અંદરજી ઘેલાભાઈએ કોન્ફરન્સની પ્રેરણાના અનુસંધાનમાં એકલ વિહારી સાધુના પ્રશ્નપટ શાસ્ત્રોકત વસ્તુ સ્થિતિ જાણવા પ્રયાસ કર્યો. પૂજ્યશ્રીએ શાસ્ત્ર સાથે દ્રવ્ય કાળની મહત્તા બતાવી.

શ્રી. રામજીભાઈ વીરાણીએ ખાસ સમય મેળવી સ્થાનીય સંઘ પરત્વે ચર્ચા કરી. જે નીચે મુજબ હતી. (૧) સંઘમાં પરસ્પર વૈમન્યસ્ય વર્તે છે તેની શાંતિ થવી ઘટે (૨) સંઘ પર જે ભાઈએ કેસ કર્યો તેની ઉપશાંતિ થવી જોઈએ (૩) સ્વયં શા માટે રાજીનામું આપવા તૈયાર થયા છે તેનો ખુલાસો (૪) રાજકોટ જેવો સમર્થ સંઘ જાગ્રત નહિ થાય તો શાસન માટે તેનાં પરિણામો દૂરગામી હાનિકારક બની રહેશે.

પૂજ્યશ્રીએ શ્રી રામજીભાઇની ચિંતા પ્રત્યે હમદર્દી વ્યકત કરી. યોગ્ય ઉપાય માટે સમજાવટના પ્રયાસ થશે તેવું આશ્વાસન આપ્યું. શ્રી દેસાઈ વિનોદરાય હરજીવને ગુરુદેવ સાથે વિશેષ તત્ત્વચર્ચા કરીને આનંદ મેળવ્યો. શ્રી. ગુલાબચંદ પાનાચંદભાઈએ શ્રાવક આચાર સંબંધી ચર્ચા કરી. એક સમયાનુકૂળ વ્યવસ્થા માટે વિચારણા કરી.

આ રીતે વિચારણા, પ્રવચન ને તપશ્ચર્યાના ઉત્સાહ સાથે ભાઈઓ જ્ઞાનલાભ મેળવવા લાગ્યા. આનંદમય વાતાવરણમાં ચાતુર્માસ દિવસો વહી રહ્યા. શ્રીસંઘમાં શાંતિના લક્ષણ દષ્ટિ ગોચર થવા લાગ્યા.

સર્વ પ્રથમ સ્થૂલ મનોયોગને રૂંધી ક્રમશઃ સ્થૂલ વચન યોગ અને સ્થૂલ કાય યોગનું નિરુંધન કરે છે. ત્યાર પછી સૂક્ષ્મ મનોયોગ, સૂક્ષ્મ વચન યોગ તથા સૂક્ષ્મ કાયયોગને શાંત પાડી અ-ઇ-ઉ-ઋ લૃ. જેટલી સ્થિતિમાં અયોગી ભાવને સ્પર્શ કરવાની ક્રિયા સમાપ્ત કરી સદાને માટે અયોગી બને છે. તે અંતઃ ક્રિયાનો ક્રમ છે.

(૩) અલ્પકર્મી થઈને મુંડિત થાય. મુંડિત (દીક્ષિત) થતી વખતે વૈરાગ્ય પામવાના અસંખ્ય નિમિત્ત-કારણો હોય છે, તેની બહુ મહત્તા નથી. સામાન્ય ચેતન દેહધારીથી માંડી તિર્થંકર સુધીના નિમિત્તો મળે છે. અસંખ્યની જડ પદાર્થો પણ નિમિત્ત રૂપે સામે આવી મળે છે. જગતમાં જેટલા રાગદ્વેષ પામવાના સ્થાન છે, તેટલા વૈરાગ્ય પામવાના સ્થાન છે. જે વૈરાગ્યનાં સ્થાનો બને છે, તેજ રાગદ્વેષ પામવાનાં સ્થાનો બને છે. બળભદ્ર મહામુનિનું દર્શન વૈરાગ્યનું સ્થાન છે, ત્યારે તેને દેખીને તુંગીયા નગરીની એક બાઇ રાગ પામે છે. તે આનું ઉદાહરણ છે.

(૪) તિલક જયંતીના ઉપલક્ષ્યે પ્રવચનમાં તે મહાન ભારત સપુતને વ્યાખ્યાનમાં ગુરુદેવે શ્રદ્ધાંજલિ આપતાં તેમના વિશદ જ્ઞાન અને દઢ સંકલ્પનો ઉલ્લેખ કર્યો. સાથે સાથ જણાવ્યું કે આજ મહાન તિલક છે, જેણે સત્યભાવે ઉચાર્યું છે કે "જેટલો વેદધર્મ પ્રાચીન છે. તેટલો તો જૈન પ્રાચીન છે જ બલકે તેના કરતાં વધારે પ્રાચીન જૈન ધર્મ હોવાનું શક્ય છે." શ્રી. તિલક કાળ-ગણના શાસ્ત્રના પ્રકાંડ પંડિત હતા.

(૫) જીવનની અવશ્યક વસ્તુઓમાં જરૂરિયાત ન હોય તે છોડવા યોગ્ય છે. અરે જે આવશ્યક છે, તે પણ નીતિને વળગી પ્રાપ્ત કરવી યોગ્ય છે. ટૂંકી મૂડીની મર્યાદામાં રહી સુંદર અને શાંતિભરેલું જીવન ગાળનાર અધિક પુણ્યશાળી છે. આવા પુણ્ય-

નબળા માણસ માટે સારી વસ્તુ નબળાઈનું સાધન બની જાય. જ્યારે સમર્થ વ્યક્તિ માટે નબળી વસ્તુ પણ ઉત્કર્ષનું સાધન બની જાય.

અંત:ક્રિયાના ચાર વિભાગ શાસ્ત્રીય રીતે તમારી સામે વર્ણવ્યા. ચારે અંત: ક્રિયાના વિવેચનમાં ચાર માસ ગયા. તેમાં મુખ્યત્વે ગજસુકુમાર, સનતકુમાર ચક્રવર્તી અને મરૂદેવી માતાના ચરિત્ર વિસ્તારપૂર્વક કહેવામાં આવ્યા. એક એક ક્રિયાનું વિશદ વર્ણન કરવામાં આવ્યું. આપણે કયારે આવી અંત: ક્રિયાકરણ કરી શકીએ તે માટે અને અધ્યાત્મ શ્રેણીએ ચડવા માટે પ્રયાસ કરવાનો આ જન્મ કે પાછીના જન્મમાં ભલે સિદ્ધિ થવાની હોય. પ્રયત્ન તો અત્યારથી જ શરૂ કરી દેવાનો.

*　　*　　*

આ રીતે ચાર માસ સુધી નિરંતર વાણી પ્રવાહ વહેતો રહ્યો. અનેક દાખલા, દલીલ અને ન્યાયથી ભરેલી ગુરુદેવની મધુર વાણી રાજકોટના મુમુક્ષુ જીવોના કર્ણરન્ધ્રમાં ગુંજતી જ રહી અને મોટા મોટા આચાર્ય અને તત્ત્વવેત્તા સંયમી મહા-પુરુષો રાજકોટને આંગણે પધારી ગયા. પરંતુ ગુરુદેવની વાણીની જે જનમન સ્પર્શી મીઠાશ મળતી તે બીજે મળવી ઘણી જ દુર્લભ લાગતી હતી.

એજ વાણીના પ્રભાવે તપશ્ચર્યાનો ઉછાળ, ત્યાગ અને ફંડ ફાળાની વિશદતા, પરમાર્થ કાર્યોની બહુલતા રાજકોટ ચોમાસામાં વરસી રહી. જોનારને આશ્ચર્ય થયું. શ્રી રતનલાલ ડોશી સૈલાના જેવા શાસ્ત્રજ્ઞ વ્યક્તિ પણ બે દિવસ ગુરુદેવના પ્રવચન સાંભળવા ભાગ્યશાળી બન્યા. તે સમયે અંત: ક્રિયાનો ચોથો ભાગ ચર્ચાતો હતો. ગુરુદેવની મર્મજ્ઞતાથી તેઓ પણ હર્ષિત બની ઘણા નૂતન ભાવો તારવી શકયા.

બહારનો અતિથિવર્ગ નિરંતર દર્શનનો લાભ મેળવી ગુરુદેવને સુખસાતા પછી પુન્ય ક્ષેત્રમાં લાભ લઇ પોતાને કૃતાર્થ કરી રહ્યો હતો. આગામી ચાતુર્માસ માટે વિનંતિ મૂકતો રહેતો. મોરબીના શ્રી દુર્લભજીભાઇ ઝવેરીના સુપુત્ર આપણી કોન્ફરન્સના એક વખતના પ્રમુખ શ્રી વનેચંદભાઈ પૂજ્યશ્રીના દર્શન કરવા આવ્યા. તેમની સાથે શ્રી ચુનીલાલ નાગજી વોરા હતા. તેઓએ પ્રવચન બાદ ભાષણ કરતા પૂજ્ય શ્રી માટે અનન્ય લાગણી દર્શાવી. જયપુર ચાતુર્માસ કરવા માટે હાર્દિક વિનંતિ કરી. જો શકયતા હોય અને ગુરુદેવ ભાવ બતાવે તો જયપુરથી પોતે શ્રીસંઘનું પ્રતિનિધિ મંડળ લઇને ગુરુદેવના ચરણોમાં આવે તેવો ભાવ વ્યકત કર્યો.

કલોલથી ૨૫ ભાઈઓ બહેનો દર્શનાર્થે રાજકોટ આવ્યા તેમાં મુખ્યત્વે શેઠ છોટાલાલ અમથાભાઈ તથા બબાભાઈ કેશવજી આદિ અગ્રેસર ભાઈઓ હતા. તેવી જ રીતે ખંભાતના ૨૦ જેટલા ભાઈઓ બહેનો આવ્યા. તેમાં શ્રી મોહનલાલ જગજીવન, શ્રી અંબાલાલભાઈ અને મંગળાબહેન મુખ્ય હતા. તેઓ ગુરુદેવના પ્રભાવશાળી પ્રવચનથી ઘણા જ પ્રભાવિત થયા.

ભિન્ન ભિન્ન રૂપે ગુરુદેવ બ્રહ્મચર્યનો મહિમા સમજાવતા હતા. ઘણા ભાગ્યવાન દંપતી નાની મોટી ઉંમરના બરાબર શીલવ્રત ધારણ કરતા હતા. સ્થાનાભાવથી બધાના નામ અહીં આપી શકાતા નથી. પરંતુ તેઓ આત્મ કલ્યાણ સાથે શાસન પ્રભાવના વધારતા. પૂજ્યશ્રીના ચરણે પ્રતિજ્ઞા લેવાથી ધન્ય બની રહેતા. વિવેચન યુકત વિધિવત આવું ઉત્તમ વ્રત ધારણ કરતા. તેઓનું મન પ્રફુલ્લિત બની જતું.

આસો વદિ અમાવાસ્યાના દિવસે શ્રી મહાવીર–નિર્વાણ મહોત્સવ નિમિતે વિવેચન થયું. ગુરૂદેવે દ્રવ્ય દિવાળી અને

૫૬

(રાજકોટથી વિહાર ૨૦૮૨)

પૂજ્યશ્રી સદરમાં પધારતી વખત રાજકોટ શ્રીસંઘના ભાઈઓએ ગુરુદેવને વિદાય આપતા પરમ ઉપકાર અનુભવ્યો. શ્રી મણિભાઈ રાવસાહેબે શ્રી સંઘ વતી આભાર માન્યો ને ચાતુર્માસમાં થયેલ સદ્કાર્યોનો ઉલ્લેખ કરી ઉપસંહાર કર્યો. પંડિત ચૌધરી શ્રી મદનલાલજીએ બે શબ્દો કહ્યા. સિદ્ધાંત· શાળાની બહેનોએ સુંદર સ્વર લહરીથી ગુરુદેવ માટે સુરચિત સંસ્કૃત શ્લોકો ગાયા. વાતાવરણ ગંભીર બની ગયું. પૂજ્યશ્રીએ જ્ઞાનાત્મક શબ્દોમાં ઉપદેશ સાથે ઉત્તર વાળી સાધુ–ધર્મ અને તેની ચર્ચાનો મર્મ સમજાવ્યો.

પૂજ્યશ્રીએ સદરમાં શેષકાળની સ્થિરતા કરી. ત્યાંના શ્રાવક સમુદાયને પૂરો લાભ આપ્યો. શરતચંદ્ર છોટાલાલ કોઠારીના મકાનમાં ગુરુદેવે નિવાસ કર્યો હતો. એ મકાન થોડા દિવસ માટે જાણે દેવમંદિર બની ગયું. આવા સંતોની ચરણરજથી પોતાને જ પાવન માનવા લાગ્યું. “જ્યાં સંતો બીરાજે છે તે સ્થાન કૈલાસ બની જાય છે.” આ વાક્યમાં ઘણું સદ્ રહસ્ય સમાયું છે.

સદરમાં પણ નિયમિત પ્રવચન ચાલુ જ રહ્યું. પ્રવચન જ્યુબીલી હોલમાં થતું હતું. ભગવતી મરૂદેવી માતાના ચરિત્રનું વ્યાખ્યાન થઈ રહ્યું હતું. જૈનશાસનના અણમોલ રત્નોની ગુણ કથા શ્રોતાઓના ભાવવિભોર કરી દેતી. ગામમાંથી સેંકડો નરનારી પ્રવચનનો લાભ લેવા સદરમાં પહોંચી જતા હતા.

પ્રેસ હોય તો પ્રચાર થઈ શકે.” ઉપરાંત તેમણે આ સમગ્ર કામ હાથ ધરવા ગુરુદેવને વિનંતિ કરી.

પૂજ્યશ્રીએ જવાબ આપ્યો કે કેટલુંક કાર્ય અમારાથી થઈ શકે તેમજ નથી. સામાન્ય જ્ઞાન સંસ્થાઓ ઊભી થાય છે. તે પ્રત્યે પણ મતભેદ થાય છે. એટલે લાભરૂપ વસ્તુમાં પણ રાગદ્વેષનાં કારણો જન્મે છે. સાક્ષાત રસ લેતા મતભેદ અને કષાય વધે તેવું છે. ડોકટર સાહેબ સમાજની તાસીરના અભ્યાસી હોઇ વિશેષ આગ્રહ ન કર્યો.

શ્રી મોહનલાલ દલીચંદ દેસાઈ જેઓ પ્રાકૃત ભાષા અને જૈન સાહિત્યના ઊંડા અભ્યાસી હતા. તેમને રાજકોટમાં માન-પત્ર આપવાનો કાર્યક્રમ હતો. ત્યાં અચાનક તેઓ સ્વર્ગવાસી બન્યા. તેમની શોકસભામાં પધારી થોડો વૈરાગ્યમય બોધ આપવા માટે રાજકોટના પ્રસિદ્ધ શેઠ શ્રી ચકુભાઇ વખતચંદ તથા વકીલ શ્રી ઉજમસીભાઈએ ગુરુદેવને વિનંતિ કરી. પૂજ્ય-શ્રીએ આ વિનંતિનો સ્વીકાર કર્યો. બીજે દિવસે દશ બજ્યે અગ્રેસર ભાઈઓ સાથે ગુરુદેવ ત્યાં પધાર્યા. સંસારની અનિત્યતા વિશે વૈરાગ્યમય ઉપદેશ આપ્યો. આવા પ્રખર અક્ષર ઉપાસકની શોકસભામાં ફક્ત ૧૫૦ વ્યકિત ઉપસ્થિત હતા. તેવો ગુરુદેવે ઉલ્લેખ કર્યો છે. તે બતાવે છે કે ગમે તેવી જ્ઞાનની વાતો કરવા છતાં હજુ આપણા સમાજની મુખ્ય તાસીર ધન અને ધનિકની ઉપાસના છે.

અમરાપુરવાળા ન્યાલચંદ મૂળચંદના પુત્રની જાન મુંબઈથી આવતાં નીચેના ભાઈઓએ દર્શનનો લાભ લીધો. શ્રી. ન્યાલચંદ મુળચંદ, શ્રી. ચીમનલાલ પોપટલાલ શાહ, શ્રી. નાગજીભાઈ કેશવજી ખેતાણી, શ્રી. બાપાલાલ સોમચંદ ગાંધી, શ્રી. નરસેરામ ભાઇ ઝાટકીયા, શ્રી. ચુનીલાલ પારેખ, શ્રી. વ્રજલાલ ધરમચંદ મેઘાણી આદિ ભાઈઓ હતા. મુંબઈમાં વિકાસ પામેલા સૌરા

કરતાં પણ જે વસ્તુ ચડિયાતી છે તેનો પ્રભાવ અને ઓજસ જોઈ શકાતા હતા. સેંકડો ભક્તોએ ગુરુવરને પુનઃ રાજકોટ પધારવા માટે અસંખ્ય પ્રાર્થનાઓ કરી. વિરક્ત સંતો પોતાના સંકલ્પ પર નિર્મોહ ભાવે વધારે આગળ વધવા લાગ્યા.

ધોરાળાથી ત્રંબા, સમઢીયાળા જઈ સરધાર પહોંચ્યા. સરધારના નાના એવા જૈન સમુદાયને પાંચ દિવસનો લાભ આપ્યો. બહારથી ઘણા દર્શનાર્થી આવ્યા. રાજકોટથી શ્રી. ચુનીલાલ નાગજી, શ્રી. કાનજી પાનાચંદ આદિ ૧૫ અગ્રેસર ભાઈઓ સરધાર આવ્યા. ત્યાં તેઓએ સંઘ જમણ કર્યું. એ વખતે જેતપુરથી પણ શ્રી. રતીભાઈ ન્યાલચંદ વગેરે ૧૫થી ૨૦ જણ આવી પહોંચ્યા હતા. શ્રી. મુળજી ઉજમશી તથા ધર્મપત્ની સવિતાબેને ચતુર્થવ્રતનો સ્વીકાર કર્યો. શ્રી છબીલદાસ, બાલુભાઈ, નગીનદાસ તથા મનજી વાણંદ—આ ભાઈઓએ ધૂમ્રપાનનો ત્યાગ કર્યો.

સરધારથી ખારચીયા, હલેંડા, કનેસરા, કુંદણી થઈ ભાડલા પધાર્યા. આ બધા ગામોમાં સ્થાનકવાસી તથા દેરાવાસી ભાઈઓના બબે પાંચ પાંચ ઘર છે. પરસ્પર જરા જરા ભેદ અને સાંપ્રદાયિક ક્લેશનું વાતાવરણ હતું. ગુરુદેવે સમાધિ અને સંપનો અનુકૂળ ઉપદેશ આપ્યો. વચ્ચે વચ્ચે રાજકોટથી ભાઈઓ અને બહેનો સારી સંખ્યામાં દર્શનાર્થે આવતા જ રહેતા.

આણંદપુર, કમળાપુર, પરિવાળા થઈ જસદણ આવ્યા. જસદણ એ પાંચાળનું કેન્દ્ર છે. સૌરાષ્ટ્રનો પાંચાળ પ્રદેશ સરસ અને પ્રસિદ્ધ છે. આ આખો પ્રદેશ તળાવોથી ખૂબ જ શોભી રહ્યો છે. જસદણનું આલનસાગર ખાસ દર્શનીય તળાવ છે. જસદણમાં ગુરુદેવ બે દિવસ રોકાયા. સારો એવો ધર્મ લાભ આપ્યો. રૂા ૧૨૦નો રાહત ફાળો થયો.

ધર્મપ્રચાર અને પુણ્યોપકાર

૫૭

બોટાદ એ ઝાલાવાડ, ગોહિલવાડ અને પાંચાળનો સીમા પ્રદેશ છે. બોટાદ સૌરાષ્ટ્રમાં પોતાનું વિશિષ્ટ સ્થાન ધરાવે છે. વીંછીયાથી પીપરડી, સરવા થઈ પાળીયાદ પધાર્યા. પાળીયાદમાં જૈનશાળા ઘણી જ વ્યવસ્થિત ચાલે છે. અહીં સ્થાનકવાસી ૧૦૦ ઘર હોવાથી અને સૌ સંગઠિત હોવાથી શ્રીસંઘ શોભારૂપ માલૂમ પડે છે. અહીં સોનગઢ મતનો જરાપણ ચેપ લાગ્યો નથી. પૂજ્યશ્રીએ તાત્ત્વિક પ્રવચન કર્યું. જૈનશાળાના ઇનામ માટે રૂા. ૧૨૫નો ફાળો થયો.

પાળીયાદથી તરઘરા થઈ ગુરુવારે પોતાની શિષ્યમંડળી સાથે બોટાદમાં ચરણસ્પર્શ કર્યો. પ્રથમ સ્ટેશન એરિયામાં શ્રી. છબીલદાસભાઇ કોઠારીના બંગલા પાસે દરબારી મકાનમાં ઊતર્યા. ત્યાં ઘણા વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ માંગલિક આદિ ઉપદેશ દેવાયો. અહીં એક દિવસ રોકાયા. શ્રી. છબીલદાસભાઈના બંધુ શ્રી. રંગીલદાસભાઈ પણ ભાવનગરથી દર્શનાર્થે આવી પહોંચ્યા હતા. આ બંને બંધુની જોડીએ ઉત્કૃષ્ટ ભક્તિ દ્વારા ધર્મના ક્ષેત્રમાં પોતાના નામનો ડંકો વગાડયો છે. ત્યાં બંગલાના મેદાનમાં ગુરુદેવનું બીજે દિવસે પ્રવચન યોજવામાં આવ્યું હતું.

બંગલેથી બોટાદ શહેરમાં ગુરુદેવની પધરામણી થઈ. બોટાદના શ્રાવક સમુદાયમાં ઉત્સાહ વ્યાપી રહ્યો. ૩૫૦ જેટલા સ્થા. ઘરોના સમર્થ સમુદાય છે. અહીં જૈન છાત્રાલય (બોર્ડિંગ) ચાલે છે. ત્યાંનાં બાળકોનાં પુસ્તકો માટે લગભગ રૂા. ૪૦૦ ઉપરાંત ફાળો થયો. વેરાવળવાળા શેઠશ્રી મદનજી રતનજી વઢવાણથી

દામનગર ઘણું જ પુન્ય ક્ષેત્ર છે. ગુરુદેવ ત્યાં આવતા કુંડલા, લીલીયા, ચિતળ, લાઠી વગેરે શ્રીસંઘો વિનંતી કરવા આવી પહોંચ્યા. દામનગરમાં ગુરુદેવે માનવરાહતનો ઉપદેશ આપતાં રૂા. ૩૨૦૦નો ફાળો થયો. બંધ પડેલી જૈનશાળા માટે ખૂબ જ પ્રેરણા આપવામાં આવી. ચાલુ થવાની આશા બંધાણી.

ભુરખીયા થઈ લાઠી આગમન થયું. ભુરખીયા હનુમાન ઘણા જ પ્રસિદ્ધ છે. સેંકડો માનતાઓ ચાલે છે. લાઠીમાં ત્રણ દિવસ સ્થિરતા થઈ. ખાસ વિશેષ માનવરાહતનું કાર્ય ન નીપજયું. શ્રી. શામજી વેલજી વીરાણી, રાજકોટ ગુજરી જવાના સમાચાર મળ્યા. ઊંડા સંવેદન સાથે ગુરુદેવે દિવંગત આત્માને શાંતિ અર્પી. તેઓ શ્રી જૈન શાસનમાં ઉજ્જવળ સીતારા હતા.

અકાળા, લુહારીયા થઈ લીલીયા પધાર્યા. અકાળા મુકામે અમરેલીના શ્રાવક સમુદાય વિનંતિ માટે આવ્યા. ગુરુદેવે અનુકુળ ઉત્તર આપ્યો. લીલીયામાં નવા ઉપાશ્રયની ખાસ આવશ્યકતા હતી. ગુરુદેવના સાંનિધ્યમાં રૂા. ૨૮૦૦ અઠાવીસોનો ફાળો થયો. ભેંસવડી, ખડકાળા થઈ ગુરુદેવે સાવરકુંડલામાં પદાર્પણ કર્યું. સાવરકુંડલાના શ્રાવક સમુદાયનું હૃદય પ્રેમ વિભોર બની ગયું. અઢી માઈલ સુધી સેંકડો નરનારી સામે આવ્યા. ગુરુદેવ ઉપાશ્રયમાં પધાર્યા.

ઉપાશ્રયમાં પ્રવચન શરૂ થયા. 'સ્વદયા'માંથી ઉદ્દભવતી' પરદયા 'નું વિશદ વર્ણન ગુરુદેવે કર્યું : જયાં સ્વસેવાનો અભાવ હોય ત્યાં પર સેવા આવે જ કયાંથી? જયાં પર સેવા છે ત્યાં સ્વ શુદ્ધિ છે જ. આઠ પ્રકારની દયામાં પહેલી સ્વદયા છે અને સ્વદયા એટલે પોતાના આત્માની જ દયા. જ્યારે પર દયા એટલે દુઃખી જીવોના દુઃખ નિવારણની ભાવના અને પ્રયાસ.

આ વિષય પર ઘણા દિવસ સુધી પ્રવચન ચાલુજ રહ્યું.

બ્રહ્મક્ષત્રિય બોર્ડિંગ અને અમરેલી સાર્વજનિક બોર્ડિંગના વિદ્યાર્થીઓ હાજર હતા.

અમરેલી નૂતન સ્કૂલના પ્રિન્સિપાલ શ્રી મુલાણી મગનભાઈ અને ફોરવર્ડ સ્કૂલના પિંસિપાલ શ્રી. છોટાલાલ વિઠલાણીએ સમગ્ર સ્ટાફ સમેત હાજરી આપી હતી. અમરેલી નગરના પ્રતિષ્ઠિત સદ્દગૃહસ્થો પણ પ્રવચનનો લાભ લેવા એકત્ર થયા હતા. ઉપર્યુક્ત બોર્ડિંગનું ગૃહપતિ મંડળ પણ પ્રવચન સાંભળવા આતુર હતું. પૂજ્યશ્રીએ "વિદ્યાર્થીઓનું વર્તન" એ વિષય પર વિશદ મીમાંસા કરી અને ભવિષ્યના નાગરિક તરીકે આવી પડનારી જવાબદારીનું ભાન કરાવ્યું. વિદ્યાર્થી તરફ વડીલોના કર્તવ્ય પ્રત્યે ધ્યાન ખેંચવામાં આવ્યું.

અમરેલીથી ગુરુદેવે વડીયાને સ્પર્શ કર્યો. માર્ગમાં ચીતળ બે દિવસનો વિશેષ લાભ આપ્યો. ત્યાં સ્થા. જૈન સંઘ ઘણો જ વ્યવસ્થિત અને સંગઠિત છે. ધોરાજીથી શ્રી માણેકચંદ દેસાઈ ગુરુદેવના દર્શન કરવા આવ્યા. તેઓએ રૂા. ૧૦૧ માનવ રાહત કાર્યમાં લખાવ્યા. જાહેર પ્રવચન થયું. લુણીધાર ૪૦ જેટલા ભાઈઓ બહેનો વળાવવા આવતાં વીઠલજી આણંદજી તરફથી જમાડવામાં આવ્યા.

લુણીધાર, કુંકાવાવ અને તોરીને પણ લાભ મળ્યો. કુંકાવાવમાં માનવ–રાહત માટે રૂા. ૩૫૦નો ફાળો થયો. વડીયા પાઠશાળામાં અભ્યાસ કરતા મુનિશ્રી જયંતિલાલજી મહારાજ ગુરુદેવના સ્વાગત માટે તોરી સુધી સામે આવી. પહોંચ્યા. ગુરુદેવને ભેટતાં હૃદય ગદગદિત થઇ ગયું. તોરીની બગલમાં રામપુર છે. ત્યાં પ્રવચનનો વિશેષ લાભ આપવામાં આવ્યો. પીપળીયા પહોંચતા જગજીવન મુનિ પણ પધાર્યા. સાંજના વડીયા આગમન થયું.

ખાણુ તથા અકામ સકામ નિર્જરા એ વિષયો પર સારો એવો વાર્તાલાપ થયો. તેઓ બીજે દિવસે વિહાર કરી જવાના હતા.

વડીયામાં ધર્મનો ડંકો બજાવી ગુરુદેવ ગોંડલ પધાર્યા. થાણા દેવડી, સુલતાનપુર, ખોખરી આદિ ગામોને લાભ આપ્યો. ગોંડલમાં શ્રી પૂજ્ય કાનજી સ્વામીના સાંનિધ્યમાં ગુરુદેવ રોકાયા. તેઓશ્રી પ્રાણલાલજી સ્વામી પ્રત્યે અનહદ પ્રેમ ધરાવતા હતા. ગોંડલમાં ફક્ત પાંચ જ દિવસની સ્થિરતા કરી. વિદ્યાધિકારી શ્રી. ચંદુભાઈ પટેલે સત્સંગનો વિશેષ લાભ ઉઠાવ્યો ગુજરાતી શબ્દકોષ તથા ઈશ્વર કર્તૃત્વ વિષે ઊંડી ચર્ચાઓ કરી, અવારનવાર લાભ લીધો. ગોંડલથી ગુરુદેવે જેતપુર માટે પ્રસ્થાન કર્યું.

આધારે થતી સદ્ પ્રવૃત્તિ પુરુષાર્થમાં ગણાય છે. ઇચ્છાશકિતની પ્રબળતાથી બહારમાં થતો સાંસારિક વ્યવહાર તે પણ પુરુષાર્થ ગણાય છે. પરંતુ વસ્તુત: તે પુરુષાર્થ નથી. કેમકે ઇચ્છા પ્રમાણે પુરુષાર્થ તો કરવામાં આવે છે. પરંતુ ઇચ્છા પોતે જ કર્મજનિત છે. કર્મથી ઉપજતો ઉદયભાવ અને તે ઉદયભાવની પ્રેરણાથી થતો વીર્ય પ્રયોગ–આને શાસ્ત્રમાં બાલવીર્ય કહેવામાં આવ્યું છે. અત: સ્વગુણથી નિપજતો વીર્યનો સદુપયોગ તે જ પુરુષાર્થ ઠરે છે.

કર્મ તે વર્તમાન વિભાવથી થનારા સંસ્કાર છે: અર્થાત ભૂતકાળમાં જે જે વિકૃત પ્રવૃત્તિ કરી, તેનાથી જે સંસ્કાર નીપજયા તે કર્મ છે. પ્રવૃત્તિના જે બીજ ભૂતકાળના સંસ્કારોમા સંચિત થયા હોય તે બીજ શકિતને કર્મ કહેવામાં આવે છે. જેમાં કંઈક કરવામાં આવ્યું. હોય તે કર્મ.

બંનેનો સંબંધ શો છે? બંને કારણ કાર્ય સંબંધ ધરાવે છે. જેમ વૃક્ષથી બીજ અને બીજમાંથી વૃક્ષ તેમ કર્મથી સ્થૂલ પુરુષાર્થ અને સ્થૂલ પુરુષાર્થથી કર્મ:કર્મ ક્ષયથી સપુરુષાર્થ પુરુષાર્થથી કર્મ ક્ષય. પુરુષાર્થને તમે વર્તમાન કાળ સમજો તો કર્મને ભૂતકાળ સમજો. વ્યવહારિક પુરુષાર્થને કર્મ સાથે વૃક્ષના મૂળ અને થડ જેવો સંબંધ છે. કર્મ તે મૂળિયું છે; પુરુષાર્થ તે બહારનું વૃક્ષ છે. બહારનું કલેવર છે. સત્ પુરુષાર્થને કર્મ સાથે વધારે પડતું લેવા દેવા નથી. પરંતુ અમુક જાતના કર્મક્ષય થયા હોય ત્યારે જ સત્ પુરુષાર્થ વિકસે છે.

ચર્ય, સંતોષ આદિ ગુણોમાં સમજપૂર્વક આગળ વધવું. શ્રી. નગીનદાસ માટે આ સાચો વારસો છે. અને ગુણવંતી બહેન માટે સાચો કરીઆવર છે. એ પ્રમાણે ગુરુદેવે સંદેશો આપ્યો.

આ સમયે શ્રી સંઘ ઉપરાંત માંડવે અને જાનમાં આવેલા મહેમાનો તથા વરસીતપ પર આવેલા સૌના સગાં વહાલાંઓ સેંકડો સંખ્યામાં હાજર હોવાથી વાતાવરણ ખૂબ જ સભર અને સરસ બન્યું હતું. વૈશાખ વદિ પાંચમના તપસ્વીઓના પારણા થયા.

બીલખામાં સાત વરસીતપ હતા. ગુરુદેવની પ્રતિક્ષા ખાતર પારણા લંબાવ્યા હતા. પધારવા માટે જુનાગઢ વિનંતિ થઇ રહી હતી. પૂજ્યશ્રી જુનાગઢથી બીલખા પધારતાં તપસ્વી બહેનના હૃદય પુલકિત બની ગયા. છઠ છઠના વરસીતપવાળા બહેનો પણ હતા. પારણા ઉત્સવ ઘણી ધામધૂમથી ઉજવાયો માનવરાહત અને બીજા શાસન સેવાના કાર્ય નિમિત્તે રૂા. ૧૫૦૦ (પંદરસો)નો ફાળો થયો. પૂજ્યશ્રીએ સૂક્ષ્મભાવે તપશ્ચર્યાની આલોચના કરાવી હતી.

વીસાવદરમાં છ વરસીતપ હતા. પૂજ્ય શ્રી વીસાવદર પધાર્યા. શ્રી. દિવાળી બહેનનો છઠ્ઠનો વરસીતપ હતો. તેમનો ૩૨ વરસનો આગલા ઘરનો પુત્ર અચાનક ગુજરી ગયો. માત-પિતાએ અપૂર્વ ધીરજ ધરી અદ્‌ભુત આદર્શ દાખવ્યું. વરસીતપના ઉત્સવમાં કોઇ જાતનો શોક ન રાખવા માટે સામેથી જ શ્રીસંઘને વિનંતિ કરી. દિવાળી બહેનના પતિ શ્રી ગોપાલજીભાઇ ઘણા જ શાસનપ્રિય, સંત, પ્રેમી, સાર્વજનિક સેવાની આકાંક્ષાવાળા, નિખાલસ આદર્શ વ્યક્તિ હતા. વીસાવદરમાં રૂા. ૫૦૦૦ (પાંચ હજાર) અલગ અલગ કાર્યમાં વપરાયા.

વીસાવદરથી સત્તાધારની જગ્યામાં પધરામણી થઈ. ચલા-

ચાચઈ પાણીયામાં ભકતમંડળી સાથે ગુરુદેવે વિશ્રામ લીધો. અહીં દરબાર જીવાવાળા તથા ભાણાભાઈ બંને ભાઈઓની જમીનદારી છે. ગીરના સિંહ જેવા આ બંને દરબારોની એ તરફના ગામોમાં ખૂબ જ પ્રભુતા જોવામાં આવતી હતી. દરબારોએ મુનિમંડળનું હાર્દિક સ્વાગત કર્યું. જીવાવાળા દરબાર મુનિ શ્રી. જગજીવનજી મ. ના સાંસારિક અવસ્થામાં ખાસ મિત્ર જેવા હતા. અને દલખાણીયાના શેઠ તરીકે તેમની સાથે ઘણો મીઠો સંબંધ રાખતા હતા. ગુરુદેવે દરબારશ્રી તથા સમસ્ત કર્મચારીઓને દયાધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો.

અહીંથી દલખાણીયા ચાર માઈલ જ હતું. ત્યાંથી શ્રાવક આવી પહોચ્યા હતા. ગુરુદેવ પાણીયા થઈ દલખાણીયા પધાર્યા. સમસ્ત વર્ગના લોકોએ ગ્રામીણ ભાવે ઉચિત સ્વાગત કર્યું. મુનિ શ્રી. જયંતીલાલજીના સાંસારિક વડીલ બંધુ અમૃતલાલ તથા જીવરાજભાઈ મુખ્યપણે ભાગ લઈ રહ્યા હતા. ઉપાશ્રયમાં ગુરુવરો ઊતર્યા. ભીમ એકાદશીના દિવસે વિશેષ સભાનું આયોજન થતા માનવ રાહતનો ફાળો થયો. શ્રી. અમૃતબાઈ શ્રાવિકાજીને વિશેષ રૂપે આલોયણા વગેરે સંભળાવી, ગુરુદેવે સમાધિ માટે ધર્મ ઉપદેશ આપ્યો. દલખાણીયામાં એક સપ્તાહ સ્થિરતા કરી.

દલખાણીયાથી ધારી પધાર્યા. ત્યાં સારી એવી સ્થિરતા માનવરાહતમાં રૂા. ૬૦૦ નો ફાળો થયો. સરસ તપશ્ચર્યાઓ થઈ. શ્રી. જગજીવનજી મ. ઠાણા ૨ એ અભ્યાસ નિમિત્ત ધારીથી બપોર પછી વડિયા તરફ વિહાર કર્યો. ગુરુદેવની વસમી વિદાય હૃદયમાં વ્યાપી રહી.

ગુરુદેવે ધારીથી સાવરકુંડલા ચાતુર્માસ માટે પ્રસ્થાન કર્યું. છતડીયા, ધારંગણી, હાથસણી વગેરે ગામોને રસ્તામાં લાભ આપ્યો. દરેક જગ્યાએ જાહેર પ્રવચન થતાં જનતાને અપૂર્વ આનંદ મળતો હતો.

*

પ્રવચનમાં ' જ્ઞાન સ્વયં એક ભાવ મંગળ છે ' એ વિષય પર ઘણું જ માર્મિક અને ઉત્તમ વિવેચન શરૂ થયું હતું. જ્ઞાન એક અણમોલ વસ્તુ છે. પણ તે ભારે ખોરાક છે. જ્ઞાનને પચાવવા માટે પાત્ર ખૂબ જ ઊંચું જોઈએ. સાથે બીજા ઘણા ગુણોને પચાવવાની જરૂર છે. અન્યથા જ્ઞાન ટકવું મુશ્કેલ છે. જેમ સ્વચ્છ પાત્રમાં જ ઉત્તમ વસ્તુ રહી શકે તેમ જ્ઞાનનો ઉપાસક જેટલી વિશુદ્ધિ ધારી શકે તેટલું જ્ઞાન તેમને વધારે ઉપકાર કરી શકે અને અન્યના પણ કલ્યાણનું નિમિત્ત બને.

આવી ઉત્તમ અને વિશદ વ્યાખ્યા સાથે ઘણો જ સરસ વિષય ચાલ્યો હતો. હજુ શ્રોતાઓનો રસ જામી રહ્યો હતો ત્યાં ફરીથી તાવે આક્રમણ કર્યું. ગુરુદેવના શરીરમાં એક પ્રકારની નબળાઈ દેખાઈ રહી હતી. મીઠી બંસરી બજતી ફરી બંધ થઈ ગઈ. સૌને ખેદ થઈ રહ્યો હતો. સંતોની પવિત્ર જ્ઞાનસાધના હોવા છતાં આ ભૌતિક શરીર પોતાનો ધર્મ છોડતું નથી.

પંદર દિવસ આ રીતે નીકળી ગયા. સૌના મન ગુરુદેવની વાણી સાંભળવા તલસી રહ્યા હતા. પૂજ્ય શ્રીને પણ ઉપદેશ આપવાની ઘણી જ ભાવના રહેતી. આરામની વિશેષ જરૂર હતી. છતાં થોડું ઠીક થતાં ગુરુદેવે ઉપદેશ શરૂ કર્યો. આ વખતે બહેનોમાં પંચૌલાની પચરંગી થઈ. તપશ્ચર્યાથી વાતાવરણ સ્વચ્છ બની રહ્યું.

ઢસાના પ્રસિદ્ધ દરબાર અનન્ય જન સેવક શ્રી. ગોપાળદાસ દેસાઈ પૂજ્યશ્રીના દર્શન માટે આવ્યા. તેઓ ઉપર ગાંધીજીની વિચારધારાની અસર થતાં દેશ પ્રેમ પ્રત્યે આકર્ષાયા હતા. જેના પરિણામે તેઓને રાજ્યનો ત્યાગ કરવો પડયો. રાજ છોડી સેવા માર્ગે ચડવાથી તેમની સાચી નિષ્ઠાના ચડઘા પડયા. ગુરુદેવ સાથે વાર્તાલાપ કરવાનો સમય ઘણો

બાઈ દર્શન માટે આવતા તેઓ તરફથી ૬૦૫ રૂ. પુણ્ય કાર્યમાં ખર્ચ કરવામાં આવ્યા.

આખા ચાતુર્માસ દરમ્યાન ગુરુદેવ એક માસ મુશ્કેલીથી બોલી શકયા હશે. તે રીતે ચાતુર્માસનો આનંદ થોડો ઓછો થઈ ગયો. નાના રતીલાલજી મુનિ બરાબર ગાયન સાથે વ્યાખ્યાન આપતા હતા. મોટા રતીલાલજી મ. પણ બોલતા. બીજી બધી રીતે ચાતુર્માસ ભવ્ય થયું. નવા ઉપાશ્રયનું ફંડ ઘણું સરસ થયું. ગામના ભાઈઓ બહેનોએ તે ફંડમાં સારો ભાગ લીધો. માનવ રાહતનું કાર્ય સારું ચાલ્યું. કાર્તિક પૂર્ણિમા આવી પહોંચી. શરીરના કારણે તુરત વિહાર થઈ શકયો નહિ.

સાવરકુંડલામાં એક માસ વધારે સ્થિરતા થઈ ત્યાં સુધી પૂજ્યશ્રીની તબિયત નરમ ગરમ ચાલતી રહી. તપસ્વીજી મહારાજ શ્રી. માણેકચંદજી મહારાજની તિથિ ત્યાં જ મનાવવામાં આવી. ઘણી તપશ્ચર્યા થઈ. જૈન શાળાના બાળકોને ભોજન સાથે ઈનામ આપવામાં આવ્યા. ધોરાજીના શ્રી. લલિતા બહેન ઉમ્ર વર્ષ અઢારના દીક્ષા લેવાની ભાવનાથી પ્રેરિત થયા હતા. તેમને શ્રી. મોતીબાઈ મહાસતીજી પાસે ગોંડલ સંપ્રદાયમાં દીક્ષા લેવી હતી. તેમનો પરિવાર લીંબડી ગચ્છમાં દીક્ષા લેવા માટે પ્રેરણા આપતો હતો. તેઓ ગુરુદેવ પાસે સલાહ લેવા આવ્યા. પૂજ્યશ્રીએ સ્પષ્ટ સલાહ આપી કે "જ્યાં તમારો આત્મા માને અને જે ગોરાણીઓમાં તમને વધારે શ્રદ્ધા હોય ત્યાં દીક્ષા લેવી" હાલમાં તેઓ લલિતાબાઈ મ. તરીકે ઘણી જ ખ્યાતિ પામ્યા છે. વિદ્યાના પૂરા ઉપાસક છે.

પૂજ્યશ્રીની તબિયત સુધરતાં વિહાર પ્રારંભ થયો. ગિરધરવાવમાં વળામણું હતું. શ્રી. કુબેરદાસ તથા દલીચંદભાઈએ વળામણનો લાભ લીધો. બાઢડા પધાર્યા. ત્યાંના ઉપાશ્રયને

તેમનું સ્વાગત પ્રેમચંદભાઈ ખારા–શ્રી. દલીચંદભાઈ કામદાર તથા ભુપતલાલ કામાણી તરફથી કરવામાં આવ્યું હતું.

જૈન શાળાના અધ્યાપક શ્રી. દલપતરામ તેજપાળને મારણાંતિક બીમારી આવતા ગુરુદેવે તેમને ઘેર પધારી વિધિ વત્ સંથારો કરાવ્યો. બે કલાક પછી તેમણે દેહ ત્યાગ કર્યો. ગુરુદેવની હાજરીથી આ ભવ્ય આત્માને સમાધિ મરણ પ્રાપ્ત થયું. અનુપમ લાભ મળ્યો.

પ્રતિદિન પ્રવચન થતા. શ્રોતાઓની અપાર ભીડ રહેતી. સાધ્વીજી મહારાજ બરાબર ભજન બોલતા. જનશાળાના બાળકોએ સારો એવો કાર્યક્રમ આપ્યો. શ્રીસંઘે ગુરુદેવની અણમોલ સેવા બજાવી.

અમરેલીથી પ્રસ્થાન કરી ગુરુદેવે આંકડિયાને સ્પર્શ કર્યો. ત્યાં એક બે દિવસ સ્થિરતા થઈ. ઉપાશ્રયના રીપેરીંગ માટે રૂા. ૩૦૦૦ ત્રણ હજારનો ફાળો થયો. આંકડિયાનો ધર્મપ્રેમ અનુપમ હતો. શ્રાવકો ક્રિયાપાત્ર અને ધર્મ પ્રવૃત્તિ કરનારા હતા. ગુરુદેવે આંકડિયા માટે સારી નોંધ લખી છે. અમરાપુર પધારતાં ઘણો જ આનંદ થયો. અમરાપુર અમર બની ગયું. ત્યાં દોશી કુટુંબ તરફથી સંઘજમણ થયું. વડીયા તથા અમરેલીના શ્રાવકો દર્શનાર્થે આવ્યા. માનવ રાહત માટે રૂા. ૩૫૧ નો ફાળો થયો.

અમરાપુરથી કુંકાવાવ, નાજાપુર, તોરી થઈ વડીયા આગમન થયું. મુનિશ્રી જયંતિલાલજી તોરી સુધી સામે ગયા હતા. મુનિ શ્રી. જગજીવન મ. તથા વ્રજકુંવરબાઇ, પ્રભાબાઈ, છબલબાઈ આદિ ઠાણા ૩ ધુણાની જગ્યા સુધી સામે ગયા હતા. વડીયામાં થોડા દિવસ ગુરુદેવે શાંતિ લીધી.

મુનિ શ્રી. જયંતીલાલજીને જામનગર સેન્ટરથી સંપૂર્ણ મધ્યમાની પરીક્ષા આપવાની હતી. પૂ મોટા રતિલાલજી મ.

વડીયા દેવળીથી જામનગર તરફ

૬૦

(પુનઃ વડીયા અને પુનઃ જામનગરમાં)

વડીયા વિદ્યાલયને ઉપકાર કરી ગુરુદેવે પ્રસ્થાન કર્યું. સુલતાનપુર પધારતાં બીજે દિવસે વડીયાથી ઘણા ભાઈઓ બહેનો દર્શનાર્થે ત્યાં ગયા. જસાણી ભગવાનજી હીરાચંદને ત્યાં સૌનું સ્વાગત થયું હતું. પૂજ્ય ગુરુદેવ સાથે મુનિશ્રી જગજીવન મ. તથા નાના રતીલાલજી સેવામાં હતા.

પૂજ્યશ્રી ગોંડલ પધાર્યા. મોટા ઉપાશ્રયમાં ઊતર્યા. આ સમયે મહાપુરુષ શ્રી. પુરુષોતમજી મ. ગોંડલ બિરાજમાન હતા. પ્રવચન પ્રારંભ થતાં શ્રી. જગજીવન મ. એક કલાક બોલ્યા. ત્યાર બાદ ગુરુવરોએ પ્રવચન આપ્યું. બીજે દિવસ ગુરુદેવ ભોજપરા પધારી ગયા. તેજ દિવસ રાજકોટથી અગ્રેસર ભાઈઓ વિનંતિ કરવા આવી પહોંચ્યા. તેમાં મુખ્ય રામજીભાઈ વીરાણી, શ્રી. ચુનીલાલ નાગજી, શ્રી. કાનજી પાનાચંદ, ડો. લલ્લુભાઈ શ્રી એમ. પી. શાહ વગેરે હતા.

રાજકોટ પધારવા માટે ખૂબ જ વિનંતિ કરી. પૂજ્યશ્રી એ હાલ તુરત જામનગર ક્ષેત્રમાં વિચરણ કરવાના ભાવ બતાવ્યા. ગોંડલ ગચ્છના નામથી એક પત્રિકા પ્રકાશિત કરવા બાબત મહારાજશ્રીનો અભિપ્રાય માંગવામાં આવ્યો, ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ વિનયશીલ જવાબ આપતાં કહ્યું " સંપ્રદાયમાં શ્રીપૂજ્ય તરીકે પુરુષોતમજી સ્વામી છે. માટે તેમના હુકમથી થઈ શકે." ગુરુદેવના આ મર્યાદાભર્યા ઉત્તરથી સૌને સંતોષ થયો.

ત્યાર બાદ વ્યવસ્થિત રીતે નિર્દોષ દવા લેવી ગુરુદેવે શરૂ કરી.

રાજકોટથી ડો. લલ્લુભાઈ, એમ. પી. સાહેબ, અંદરજી ઘેલાભાઈ તથા ફીરચંદભાઈ મહારાજ પાસે ચોમાસાની વિનંતિ કરવા આવ્યા. તેઓએ વિનંતિ કરતાં કહ્યું કે " રાજકોટમાં સંયોગો એવા ઊભા થયા છે કે ચોમાસું નથી કલ્પતું છતાં શ્રી. પુરુષોતમજી સ્વામીની આજ્ઞાથી સંઘના કલ્યાણ માટે ત્યાં આપે અવશ્ય ચોમાસું કરવું જોઈએ.

ગુરુદેવે શાંતિમય ઉત્તર આપતાં જણાવ્યું કે અત્યારે મારી શરીર સ્થિતિ અનુકૂળ નથી. વળી ચોમાસું કલ્પતું નથી માટે તમે મહાપુરુષ શ્રી. પુરુષોતમજી મ. ને જ ચોમાસું કરાવવાનો પૂરો પ્રયાસ કરો. ખરેખર અત્યારે તેમના જેવા શાસ્ત્રજ્ઞ શ્રી. મહાપુરુષની જ ત્યાં જરૂર છે. માટે બધા પ્રયત્ન પડતા મૂકી તેમના જ ચરણ પકડો. " ભાઈઓ વંદન કરીને ગયા.

જામનગર સ્થાનકમાં વ્યાખ્યાન આપવા માટે મંત્રીજી વિનંતિ કરવા આવ્યા. ગુરુદેવ ઠાણા જ ત્યાં પધાર્યા. સ્તુતિ પ્રાર્થના પછી મુનિ શ્રી. જયંતિલાલજીએ પ્રવચન આપ્યું ત્યાર બાદ ગુરુદેવે ધર્મ ઉપદેશ ફરમાવ્યો.

મારવાડ સંપ્રદાયના શાસ્ત્રજ્ઞ પંડિત રત્ન ઘાસીલાલજી મ. ઠાણા ૭નું જામનગરમાં આગમન થયું. શ્રી. ઘાસીલાલજી મ. ને લઈને તે વખતે સૌરાષ્ટ્ર સંઘ સમિતિ તથા મોટા શહેરોના શ્રીસંઘમાં એક વિરોધાત્મક સૂર ફેલાઈ રહ્યો હતો.

સાંજના શ્રી ઘાસીલાલજી મના બે શિષ્યો શ્રી સમીરમલજી મહારાજ અને કનૈયાલાલજી મહારાજ ગુરુમહારાજ પાસે મળવા અવ્યા. "શ્રી પૂજ્ય ઘાસીલાલજી મહારાજ દ્વારા પ્રકાશિત આગમ સાહિત્ય બાબત આપનો શું અભિપ્રાય છો આ પ્રશ્ન પૂછ્યો. ગુરુદેવે નિશ્ચિત ઉત્તર આપતાં જણાવ્યું કે " સિદ્ધાંતના મૂળ

બધા મુનિવરો પોત–પોતાના કર્તવ્યમાં નિષ્ઠાવાન હતા. એથી ગુરુમહારાજને ઘણો સંતોષ થતો હતો.

આણંદાબાવા આશ્રમના મહંતશ્રી માયાપ્રસાદજી તથા શ્રી શાંતિપ્રસાદજી કુશળતા પૂછવા માટે પધાર્યા. ગુરુદેવે ઘણી જ ભાવવાહી શૈલીમાં તેમના સાથે વાર્તાલાપ કર્યો. શ્રી સંઘમાં ધર્મક્રિયા સારી રીતે ચાલી રહી હતી. વરશીતપના પારણા આનંદથી ઉજવાયા.

વૈશાખ પૂર્ણિમા આવતાં પૂ. ડુંગરસિંહજી મ. ની તિથિ ઉજવવામાં આવી. એજ વખતે ગુરુદેવનું જામનગર ચાતુર્માસ બહાર પડતાં શ્રી સંઘમાં ઘણો જ હર્ષ ફેલાયો.

વડીયા વિદ્યાલયની સામાન્ય સભા થવાની હતી. ગુરુદેવે જામનગરથી વડીયા સુધી વણભંગ્યો વિહાર કર્યો. રસ્તાના ગામોમાં પ્રતિદિન ઉપદેશ થતો ગયો. વડીયા પધારતાં બગસરાથી બાવીસ જેટલા ભક્તજન દર્શનાર્થે આવ્યા. વેરાવળ આદિ ગામના શ્રી સંઘો પધાર્યા.

કેટલાક દિવસ વડીયા રોકાયા પછી વિદ્યાલયને માર્ગદર્શન આપ્યું. ત્યાંથી જેતપુર, ધોરાજી આદિક્ષેત્રોમાં વિચરણ કરી જામનગર ચાતુર્માસ માટે પુનઃ હાલારમાં પ્રસ્થાન કર્યું. ધોરાજીમાં નવી ભવ્ય ગોંડલગચ્છની જૈન પૌષધશાળાનું ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવ્યું. સર્વ પ્રથમ તે પૌષધશાળામાં ગુરુદેવની પધરામણી થઈ. આ નૂતન પૌષધશાળામાં ગુરુદેવના પ્રભાવે તેમના અનન્ય શ્રાવક ભકત શ્રી. માણેકચંદભાઈ દેસાઈ (હાલ કલકતા નિવાસી) ૧૫૦૦૦ પંદર હજાર રૂપિયા જેવી રકમ આપી ઘણો જ મોટો ભોગ આપ્યો હતો. ઉદ્ઘાટન સમારોહમાં સમસ્ત ક્ષેત્રોમાંથી શ્રીસંઘના પ્રતિનિધિ મંડળ આવ્યા હતા. શ્રી માણેકચંદભાઈએ બધા અતિથિઓનો આભાર માની ખુશાલીમાં પુનઃ ૧૦૦૧ રૂપિયા શ્રીસંઘને અર્પણ કર્યા. ગુરુદેવ હાલારના ગામોને સ્પર્શ કરી પુનઃ જામનગર ચાતુર્માસ માટે પધાર્યા.

શરૂ થયું. જનતા ગુરુદેવના મધુર વ્યાખ્યાનોમાં લીન બની રસપાન કરવા લાગી.

અધ્યાત્મરસ ભોગી પંડિત લાલન (કપુરચંદ ફતેહચંદ. લાલન) ગુરુદેવ પાસે ખાસ જ્ઞાન ચર્ચા કરવા માટે આવ્યા. તેઓ ધર્મના ઊંડા અભ્યાસી અને જીજ્ઞાસુ વૃત્તિના હતાં. નીચે પ્રમાણે શાંતિમય વાર્તાલાપ થયો.

લાલનઃ- શ્વેતાંબર તપગચ્છ સંઘમાં વંદન કરનારને મુનિ ગણુધર્મલાભ શબ્દ કહે છે. દિગમ્બરમાં હાથ ઊંચો કરવાનો રિવાજ છે. સ્થાનકવાસીમાં શું પરંપરા છે?

પૂજ્યશ્રી- "જી, હા" એવો શબ્દ વપરાય છે.

લાલન- ઠીક ત્યારે તો આ બધા શબ્દો વંદન સ્વીકૃતિ અને બહુ-માન કરવા પૂરતા પ્રયોગમાં લાવવામાં આવે છે.

લાલન- બોલ્યા" સામાયિકના 'કરોમિ ભંતે' પુનઃ પાઠમાં છ એ આવશ્યકનું મૂળ છે ખરુ? અને છે તો ઘટાવવા કૃપા કરશો.

પૂજ્ય શ્રી- " હા, સામાયિકનો આ પાઠ છએ આવશ્યકનું નાનું રૂપ છે. તે આવશ્યકો શાસ્ત્રકારે આ પ્રમાણે મુકયા છે

'સામાયિક' શબ્દ થી ૧ લો સામાયિક આવશ્યક
'ભંતે' શબ્દ થી ૨ જો ચઉવિસંથુઓ આવશ્યક
(બીજા)'ભંતે' શબ્દ થી ૩ જો વંદના આવશ્યક
'પડિક્કમામિ' શબ્દથી ૪ થો પ્રતિક્રમણ આવશ્યક
'અપ્પાણં વોસરામિ' શબ્દ થી ૫ મો કાયોત્સર્ગ આવશ્યક
'પચ્ચખામિ' શબ્દ થી ૬ ઠો પ્રત્યાખ્યાન આવશ્યક

ગુરુદેવના આ પ્રત્યુત્તરથી તેમને ખૂબજ તુષ્ટિ થઈ.

લાલન-શું મારા જેવડી વયના વ્યકિતને આપ દીક્ષા આપો કે નહિ?

આવે છે. વસ્તુની બંને બાજુ જોવાથી સાચો અનુભવ જન્મે છે. અને સાચા અનુભવમાંથી વૈરાગ્ય.

પૂજ્યશ્રી આવા વિશદ વર્ણન પ્રધાન વ્યાખ્યાનો દ્વારા તત્ત્વ ચર્ચા કરી પુદ્દગલના ઊંડા સ્વભાવનું અને આત્માના નિશ્ચલ રૂપનું જ્ઞાન પ્રધાન પ્રવચન પીરસી દેતા તેઓશ્રીએ અંતમાં પ્રરૂપણા કરી કે" પુદ્દગલનો પ્રેમ ત્યાં આત્માનો પ્રેમ નહિ; અને જ્યાં આત્મ-પ્રેમ જાગ્યો ત્યાં પુદ્દગલ પ્રેમ ન હોય.

ડૉ. મહેતા સાહેબ આયુર્વેદ કોલેજના ૧૮ જેટલા વૈદ્ય મંડળ સાથે ગુરુદેવના દર્શનાર્થે આવ્યા. આમા ઘણા ખરા વૈદ્યરાજ મુંબઈ, સુરત, પાટણ, નાડિયાદ, ભરૂચ આદિ ગામોના હતા, બેત્રણ વૈદ્ય સ્થાનિક હતા. તેમાના કેટલાક ડોકટર થયા ઉપરાંત વૈદ્ય બની આયુર્વેદ કોલેજમાં સંશોધન કરતા હતા.

ગુરુદેવ સાથે તપશ્ચર્યા અને આરોગ્યનો પરસ્પર શો સંબંધ છે-તે વિષયમાં ચર્ચા કરી. જૈનશાસ્ત્રમાં તપનું વિશદ વર્ણન છે. તો તે કેવા કેવા પ્રકારનું હોય છે. એ જાણવા માટે વૈદ્ય મંડળે જીજ્ઞાસા બતાવી. ગુરુદેવે બાર પ્રકારની તપશ્ચર્યાનું ટૂંકમાં બ્યાન કરી ઉપવાસનો પ્રકાર બતાવ્યો. સાથે સાથ ઉણોદરી તપ અને રસ ત્યાગ તપનું વર્ણન કર્યું. અંતમાં આયંબીલ તપની મહાનતા તથા તેની ઉપાસનાના સમયની વિશેષતા દર્શાવી. પર્યુષણના દિવસો ખાસ તપ ઉપાસનાના છે. અને ચાતુર્માસ કાળમાં તેનું વિધાન છે-તે સૂચક છે. એમ જણાવ્યું.

અલગ અલગ સમયના અલગ અલગ તપ-ભાવનાઓની શરીરશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ શું કિંમત છે તે વૈદ્ય મંડળે ગુરુદેવ સામે નિરૂપણ કર્યું અને તપશ્ચર્યાનો મહિમા કેટલો વાસ્તવિક છે તેનું વૈદ્યશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ મૂલ્યાંકન કર્યું.

કઠણ કાળજા પણ પિગળી જતા. ચારે બાજુ પર્યુષણની મહા-નતા અને ગુરુદેવના પ્રભાવની ગુણસ્તુતિ થઈ રહી.

આ વરસે પાંચ મહીનાનું ચાતુર્માસ હતું. બીજા શ્રાવણ સુદિ ૧૧ ગુરુદેવે વિશ્વશાંતિ દિવસ મનાવ્યો. શાંતિનાથ ભગવાનનો અખંડ જાપ થયો. ૬૦૦ આયંબીલ વ્રતની ઉપાસના થઈ. સર્વત્ર સૌએ શાંતિ અનુભવી.

મુંબઈથી શ્રી. ગિરધરભાઈ દફતરી શ્રી. મુંબઈ સંઘ વતી ખાસ વિનંતિ પત્ર લઈ વિનંતિ કરવા આવ્યા. પ્રવચનમાં અંતે સભામાં તેઓએ ગુરુવરને હાર્દિક વિનંતિ કરતા કહ્યું કે અમારી ત્રણ ચાર વરસથી આપના પ્રત્યે મીટ છે. આપશ્રી જેવા સૌરાષ્ટ્ર–કેસરી મુંબઈ પધારે તો જયજયકાર થાય.

ગુરુદેવે મધ્યસ્થ ઉત્તર આપી વિનંતિની લાગણીને માન આપ્યું. મુંબઈ વિહાર માટે સંયોગો પર છોડયું.

કાર્તિક પુનમ સુધી ધર્મની 'વાહ–વાહ' બોલાઈ રહી હતી. રાષ્ટ્રભરના ગામોમાંથી અતિથિવૃન્દ દર્શનાર્થે આવતા. જામનગર શ્રીસંઘે ઊંડી ભકિત બતાવી સૌધર્મી ભાઈઓની સેવા કરી.

ગોંડલ ગચ્છના શ્રી. જેતુબાઈ મહાસતીજીના પરિવારના મહાસતીજી શ્રી. ઝવેરબાઈ આર્યાજી, શ્રી. અમૃતબાઈ આર્યાજી શ્રી. જેકુંવરબાઈ આર્યાજી, શ્રી. લલિતાબાઈ સ્વામી આદિ ઠાણા ૭ જામનગરમાં સાથે ચાતુર્માસ હતા. તેઓએ અપૂર્વ સેવા બજાવી. સાતા ઉપજાવી. ગુરુદેવ પાસેથી જ્ઞાન લાભ મેળવ્યો. ગુરુદેવ પણ તેઓના વ્યવહારથી ખૂબ જ સંતુષ્ટ થયા. પૂજ્યશ્રીએ સાધ્વીજી મંડળ માટે નીચે પ્રમાણે શબ્દો ટાંકયાં છે.

જામનગરથી–સાવર કુંડલા

૬૨

(ત્રણ વૈરાગી બેનોની દીક્ષા)

જામનગરનું સફળ ચાતુર્માસ ભક્તિના સુરમા ખૂબ જ વધારો કરી ગયું હતું. વિહારની વસમી ઘડી સૌને અળખામણી બની હતી. ગુરુદેવનું સ્વાસ્થ્ય સારું રહેવાથી પ્રવચન બરાબર થયું હતું. એ મીઠી વાણીનો ઘેરો સ્વર લોકોના કાનમાં ગુંજી રહ્યો હતો. ખરેખર પૂજ્યશ્રીનું વ્યક્તિત્વ ઘણું જ મોહક હતું. લોકોના હૃદય જીતવાની કળા તેમને સહજ સાંપડી હતી.

વિહાર વખતે જન–સમુદાય ઉભરાઈ રહ્યો હતો. રાજકવિ શ્રી. કેશવલાલ શામજી પણ આ વિદાય સમારોહમાં જોડાયા હતા. તેઓશ્રી સ્વયં કવિતાકાર હોવાથી આ પ્રસંગ નિહાળતાં તેમના મુખમાંથી સહજ વિદાય ગીત સરી પડયું. આ ભાવ પ્રધાન ગીત લોકોના હૃદયને સ્પર્શી ગયું.

વિહાર કરી ગુરુવર હાપા પધાર્યા. હાપામાં લગભગ ૭૦૦ માણસોની હાજરી હતી. ગુરુદેવનો વસમો વિરહ લોકોને ઘેલું લગાડી રહ્યો હતો. હાપાથી બીજે દિવસે અલ્યાબાડા જવાનું થયું. કેમ જાણે ભકતોને હજુ કાલનો સ્વાદ બાકી જ રહી ગયો હતો. ૧૧ બજતા ટ્રેન દ્વારા ૮૦૦ માણસો દર્શનાર્થે અલ્યા બાડા પહોંચ્યા. સ્ટેશનમાંથી જ ગુરુદેવના નામના જયનાદો ચારે બાજુ વિસ્તરી રહ્યા. બપોરના પ્રવચન થયું.

હાપા તથા અલ્યાબાડામાં બંને જગ્યાએ પશુ રક્ષા માટે.

ઓલરીયા થઈ સરપદડ આગમન થયું. ખીરસરા, ચીભડા, હડમતીયા, કોળીવડ વગેરે હાલારના અંતરંગ ગામડાને લાભ આપતાં ગોંડલ પધાર્યા. રસ્તામાં લોધિકા એક દિવસ વિશેષ રોકાવાનું થયું. દરબાર શ્રી મુળવાળા ખાસ વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવતા સંતુષ્ટ થયા, ઉપાશ્રયની બગલની પોતાની ૧૨૫ વાર જમીન તેમણે ભેટ આપી. ગોંડલમાં કેટલાક દિવસ સ્થિરતા થઈ. રતિમુની તથા જયંતિલાલ મુનિ દરરોજ વ્યાખ્યાન વાંચતા હતા. અસ્વાસ્થ્યને લઈ ગુરુદેવને આરામની જરૂર હતી. છતાં પાછળથી દશથી વીસ મિનિટ ઉપસંહાર કરી લાભ આપતા.

પંજાબથી આવતા નિરાશ્રિત ભાઈઓ બહેનોને મદદ માટે ધાબળા આપવાનું નક્કી થતા સારો એવો ફાળો થયો. વડીયા વિદ્યાલય માટે તિથિ નોંધ ચાલુ જ હતી શ્રી. ચંપકભાઈએ રૂા. ૧૦૦૧ દાનમાં જાહેર કર્યા. પૂજ્ય દેવજી સ્વામી તથા તપસ્વી માણેકચંદજી મહારાજની તિથિ સારી રીતે ઉજવવામાં આવી. ૪૦ જેટલા અઠમ થયા.

ગોંડલથી વડીયા આગમન થયું. દુધીબાઈ મ. તથા અમૃતબાઈ મ. ઠાણા ૨ એ ગુરુદેવના દર્શનનો લાભ લીધો. મણિબાઈ મ. તથા પાર્વતીબાઈ મ. ઠાણા ૨ સુરગપરામાં બિરાજતા હતા. તેઓ બીમાર હોવાથી ગુરુદેવે સામે જઈ દર્શનનો લાભ આપ્યો. તેઓ ઘણા જ હર્ષ પામ્યા. વડીયામાં કાર્યવાહક સમિતિની મીટિંગ હતી. વેરાવળવાળાએ મહેમાનોના સત્કાર માટે રૂ. ૨૦૧ વિદ્યાલયમાં આપ્યા. અહીં પ્રવચન જયંતિલાલજી મુનિ આપતા હતા. ગુરુદેવને આરામની પૂરી આવશ્યકતા હતી. દોશી શ્રી. ઉત્તમચંદ વીઠલજીએ સજોડે બ્રહ્મચર્ય વ્રતનો સ્વીકાર કર્યો.

પૂજ્ય ગુરુદેવની ધર્મપ્રધાન વાણી અને સંત સાધ્વીજીઓના સમાગમથી આ ઉત્સાહમાં વૃદ્ધિ થઈ રહી હતી. ગામે ગામના શ્રાવક સમુદાય ક્રમશઃ સાવર–કુંડલાને આંગણે આવી રહ્યા હતા.

તે દરમ્યાન એક મહાન રાષ્ટ્રીય દુર્ઘટના બની ગઈ. જેથી સૌને આઘાત લાગ્યો. રાષ્ટ્રપિતા મહાત્મા ગાંધીજીનું દિલ્હીમાં ગોળીથી દેહાવસાન થયું. સમગ્ર સૌરાષ્ટ્ર શ્રી. ગાંધીજીનું અનન્ય ભક્ત હોઈ સૌરાષ્ટ્રના ખૂણે ખૂણે શોક વ્યાપી રહ્યો. સાવર–કુંડલામાં ત્રણ દિવસ શોકની ઘેરી છાયાઓ ફરી વળી. પૂજ્ય ગુરુદેવ સહિત બધા સાધુ સાધ્વીજીઓએ મહાત્માજીના દિવગંત આત્મા માટે શાંતિ પ્રાર્થના કરી. બીજે દિવસ શોક સભામાં પૂજ્યશ્રીએ માર્મિક શબ્દો દ્વારા મહાત્માજીના કરુણ અવસાનનું બયાન કર્યું : ભૌતિક શરીરની અવસ્થા અને પૂર્વના વૈરાનું બંધના પરિણામ વિષે આછો ખ્યાલ આપ્યો.

મારવાડના પૂ. શ્રી. પંડિતરત્ન હીરાલાલજી મ. તથા પંડિતરત્ન લાભચંદ્રજી મ. આદિ ઠાણા ૪ દીક્ષાના આ મંગળ પ્રસંગે સાવર–કુંડલા પધારતા વાતાવરણ ઘણું જ આનંદમય બન્યું.

માઘ સુદિ ૧૩ ને રવિવાર તા ૨૨-૨-૪૭ ના રોજ આ ત્રણે ભાવ દીક્ષિતાઓને પૂજ્યશ્રી પ્રાણલાલજી મ. ના સ્વમુખે દીક્ષાનો પાઠ ભણાવાયો. આ સમયે સાવરકુંડલા અનુપમ દૃશ્યને અનુભવી રહ્યું. આટલી વિશાળ જનમેદનીમાં આ મંગળ મય વૈરાગ્ય ભાવ–સરપુર પ્રસંગ ભજવતા. સૌના હૃદયના મોહતંતુ ઢીલા પડી ગયા.

લોકોએ ભારે ઉત્સાહ બતાવ્યો. ઉછામણિમાં લગભગ ૨૦,૦૦૦ વીસ હજાર રૂપિયા થયા. ઉપરાંત સાત સાત

પૂજ્ય ગુરુદેવની ધર્મપ્રધાન વાણી અને સંત સાધ્વીજીઓના સમાગમથી આ ઉત્સાહમાં વૃદ્ધિ થઈ રહી હતી. ગામે ગામના શ્રાવક સમુદાય ક્રમશઃ સાવર–કુંડલાને આંગણે આવી રહ્યા હતા.

તે દરમ્યાન એક મહાન રાષ્ટ્રીય દુર્ઘટના બની ગઈ. જેથી સૌને આઘાત લાગ્યો. રાષ્ટ્રપિતા મહાત્મા ગાંધીજીનું દિલ્હીમાં ગોળીથી દેહાવસાન થયું. સમગ્ર સૌરાષ્ટ્ર શ્રી. ગાંધીજીનું અનન્ય ભક્ત હોઈ સૌરાષ્ટ્રના ખૂણે ખૂણે શોક વ્યાપી રહ્યો. સાવર–કુંડલામાં ત્રણ દિવસ શોકની ઘેરી છાયાઓ ફરી વળી. પૂજ્ય ગુરુદેવ સહિત બધા સાધુ સાધ્વીજીઓએ મહાત્માજીના દિવગંત આત્મા માટે શાંતિ પ્રાર્થના કરી. બીજે દિવસ શોક સભામાં પૂજ્યશ્રીએ માર્મિક શબ્દો દ્વારા મહાત્માજીના કરુણ અવસાનનું બ્યાન કર્યું : ભૌતિક શરીરની અવસ્થા અને પૂર્વના વૈરાનું બંધના પરિણામ વિષે આછો ખ્યાલ આપ્યો.

મારવાડના પૂ. શ્રી. પંડિતરત્ન હીરાલાલજી મ. તથા પંડિતરત્ન લાભચંદ્રજી મ. આદિ ઠાણા ૪ દીક્ષાના આ મંગળ પ્રસંગે સાવર–કુંડલા પધારતા વાતાવરણ ઘણુંજ આનંદમય બન્યું.

માઘ સુદિ ૧૩ ને રવિવાર તા ૨૨-૨-૪૭ ના રોજ આ ત્રણે ભાવ દીક્ષિતાઓને પૂજ્યશ્રી પ્રાણલાલજી મ. ના સ્વમુખે દીક્ષાનો પાઠ ભણાવાયો. આ સમયે સાવરકુંડલા અનુપમ દૃશ્યને અનુભવી રહ્યું. આટલી વિશાળ જનમેદનીમાં આ મંગળ અય વૈરાગ્ય ભાવ–ભરપુર પ્રસંગ ભજવતા. સૌના હૃદયના સોહતંતુ ઢીલા પડી ગયા.

મુનિઓનું કાશીપ્રસ્થાન સં-૨૦૦૪

૬૩

પૂજ્યશ્રી વિચાર મગ્ન જોવામાં આવતા હતા. પોતાના પ્રિય લઘુ શિષ્ય મુનિ જયંતિલાલજીને કાશી જેવા દૂર પ્રદેશમાં અભ્યાસ માટે મોકલવા તે ઘણું જવાબદારી ભર્યું લાગતું હતું. ઉપરાંત ગુરુદેવની શિષ્ય મંડળી આ રીતે વિક્ષિપ્ત થાય તે વ્યાવહારિક દૃષ્ટિએ ભોગ આપવા જેવું હતું. શિષ્યના કલ્યાણ માટે અને શાસન પ્રભાવના માટે મહાન ગુરુદેવો ભોગ આપતા જ આવ્યા છે. ઘણી વિચારણાને અંતે પૂજ્ય શ્રીએ લાભાલાભનો વિચાર કરી મુનિ શ્રી. જયંતિલાલજીને જ્ઞાન-વૃત્તિ સંતોષવા આજ્ઞા આપી આ વખતે ગુરુવરનું હૃદય ઘણી મૌન વાચાને પ્રદર્શિત કરી રહ્યું.

ફાગણ સુદિ ૫ ને સોમવારનો વિહાર દિવસ નિશ્ચિત થયો. ત. શ્રી. જગજીવનજી મ. સાથે વિહાર કરવાનો ગુરુદેવનો આદેશ થયો. બંને ઠાણા પોતાની તૈયારી કરવા લાગ્યા. ગુરુદેવે બધી રીતે ધ્યાન આપી રસ્તામાં અસાતા ન થાય તે માટે ઘણી સૂચનાઓ આપી. પાંચમાંથી ચાર થાણા રહ્યા હતા. તેમાંથી બે થાણા વિદાય થતાં બેજ થાણા રહેવાથી ગુરુદેવને મનમાં અસર થવી સંભવિત હતું. મહાપુરુષો પોતાના કષ્ટને જરાપણ જણાવા દેતા નથી.

શ્રી. પ્રભાબાઈ તથા શ્રી. જયાબાઈ મહાસતીજીએ ગુરુદેવની રૂબરૂમાં પુનઃ જલદી પાછા આવી જવા માટે પ્રાર્થના કરી. બધાં મહાસતીજીઓએ પ્રશસ્ત પંથ માટે કામના કરી. ગુરુદેવે

મુનિઓનું કાશીપ્રસ્થાન સં-૨૦૦૪

૬૩

પૂજ્યશ્રી વિચાર મગ્ન જોવામાં આવતા હતા. પોતાના પ્રિય લઘુ શિષ્ય મુનિ જયંતિલાલજીને કાશી જેવા દૂર પ્રદેશમાં અભ્યાસ માટે મોકલવા તે ઘણું જવાબદારી ભર્યું લાગતું હતું. ઉપરાંત ગુરુદેવની શિષ્ય મંડળી આ રીતે વિક્ષિપ્ત થાય તે વ્યાવહારિક દૃષ્ટિએ ભોગ આપવા જેવું હતું. શિષ્યના કલ્યાણ માટે અને શાસન પ્રભાવના માટે મહાન ગુરુદેવો ભોગ આપતા જ આવ્યા છે. ઘણી વિચારણાને અંતે પૂજ્ય શ્રીએ લાભાલાભનો વિચાર કરી મુનિ શ્રી. જયંતિલાલજીને જ્ઞાન-વૃત્તિ સંતોષવા આજ્ઞા આપી આ વખતે ગુરુવરનું હૃદય ઘણી મૌન વાચાને પ્રદર્શિત કરી રહ્યું.

ફાગણ સુદિ ૫ ને સોમવારનો વિહાર દિવસ નિશ્ચિત થયો. ત. શ્રી. જગજીવનજી મ. સાથે વિહાર કરવાનો ગુરુદેવનો આદેશ થયો. બંને ઠાણા પોતાની તૈયારી કરવા લાગ્યા. ગુરુદેવે બધી રીતે ધ્યાન આપી રસ્તામાં અસાતા ન થાય તે માટે ઘણી સૂચનાઓ આપી. પાંચમાંથી ચાર થાણા રહ્યા હતા. તેમાંથી બે થાણા વિદાય થતાં બેજ થાણા રહેવાથી ગુરુદેવને મનમાં અસર થવી સંભવિત હતું. મહાપુરુષો પોતાના કષ્ટને જરાપણ જણાવા દેતા નથી.

શ્રી. પ્રભાબાઈ તથા શ્રી. જયાબાઈ મહાસતીજીએ ગુરુદેવની રૂબરૂમાં પુનઃ જલદી પાછા આવી જવા માટે પ્રાર્થના કરી. બધાં મહાસતીજીઓએ પ્રશસ્ત પંથ માટે કામના કરી. ગુરુદેવે

રીયા વિનયચંદ અને ભાઈલાલભાઈ વગેરે ભાઈઓ વિહારમાં સાથે જ હતા. આ ભાઈઓ ગુરુદેવની અનન્ય સેવા બજાવી રહ્યા હતા. આ નાના ગામમાં પણ શ્રી. નાનચંદ માટલીયા, ધર્મપત્ની લાભકુંવરબાઈએ ચતુર્થવ્રતનો સ્વીકાર કરી ધન્યતા અનુભવી. એક સંઘજમણ થયું. અહીં પટેલ વીરજી કરસન દર્શને આવ્યા. તેઓ વેદાંતપ્રેમી હોવાથી વેદાંતની ઊંડી ચર્ચા કરી આનંદ પામ્યા. તેઓએ એકરાર કર્યો કે વેદાંત–વાંચન પછી મને ધન, જમીન, પુત્રાદિ પર એટલો મોહ થતો નથી. પરંતુ શા કારણે! બ્રહ્મચર્ય સિદ્ધિ થતી નથી. મનમાં વાસનાઓ ભરાઈ જાય છે. કાળને જીતવાનો સરલ ઉપાય શું?

મહારાજશ્રીએ સંક્ષેપમાં ઉત્તર આપ્યો કે સત્પુરુષોનો નિરંતર સત્સંગ, અલ્પનિદ્રા, અલ્પ આહાર–આ સાધનાથી કામવાસનામાં ઘણો જ ઘટાડો થાય છે. ઈન્દ્રિયોના રસને વિષય રસમાં ન ડુબાવી દેતાં, જ્ઞાન–મય કરવાથી વ્યક્તિ અમુક અંશે નિર્મળ બને છે અને કામપર સહેજમાં વિજય મેળવી શકે છે.

નેસડીથી કમી આગમન થયું. ધર્મ પ્રભાવના સારી થઈ શ્રી. ગીરધરભાઈ માટલીયાએ પિતાશ્રીના સ્મરણાર્થે રૂા. ૨૫૦ ત. સ્થા. જૈન વિદ્યાલયમાં નોંધાવ્યા. ચલાળા સુધી સૌ વિહારમાં સાથે ગયા. બે ત્રણ દિવસ સ્થિરતા થઈ. બગસરા સંઘના સભ્યો ગુરુમહારાજને વિનંતિ કરવા અત્રે આવ્યા.

ઝર થઈ ધારી ગુરુદેવની પધરામણી થઈ. પ્રવચન શરૂ થયા. “દુષ્ટ પ્રકૃતિના કેવા ફળ હોય” આ વિષય પર વ્યાખ્યાન થતું હતું. વીસાવદરથી ભાઈઓ ચોમાસાની વિનંતિ કરવા માટે આવ્યા. શ્રી. છગનલાલ જાદવજીએ એક ગીત ગાઈને સૌનું સ્વાગત કર્યું. ધારીના સંઘે આયંબીલની ઓળી અહિં કરવા માટે વિનંતિ કરી. પૂજ્યશ્રીએ બગસરા ઓળી કરવાનો ઉત્તર આપ્યો.

જરૂર આપત. પણ આમ થવાથી ખેદરૂપ થાય તે દેખીતું છે. અજ્ઞાન વધારે છે એટલે રજનું ગજ કરી મૂકે ઇત્યાદિ વાત કહી. જે વાત હતી તે કહી બતાવી. આ વાત ચુનીભાઈ, દુર્લભજીભાઈ અને કાનજીભાઈ તથા રતીલાલભાઈની રૂબરૂમાં કહેવાણી. તે સાંભળીને દુર્લભજીભાઈ બોલ્યા કે અમો તો જુદું જ સમજતાં હતાં. અને સાંભળ્યું હતું. પણ તમારી રજાપૂર્વક આ બધું થયું છે તે જાણી હવે અમને સંતોષ થયો છે.

ઉપરની નોંધથી ગુરુદેવ સ્વશિષ્ય માટે કેટલું હિત ચિંતન કરતા હતા અને ખોટા ભ્રમનો કેટલી સ્પષ્ટ ભાષામાં ઉચ્છેદ કરતા હતા.

બગસરામાં જૈનશાળા બંધ પડી હતી. તે ગુરુદેવના ઉપદેશથી પુનઃ શરૂ કરવામાં આવી. વરસીતપના પારણાવાળા ચારેબાજુથી વિનંતિ કરવા આવી રહ્યા હતા સાથે ચોમાસાની વિનંતિ નો પ્રવાહ પણ ચાલુ હતો. વડીયાથી પાંચ ભાઈઓ તથા વેરાવળવાળા શેઠ શ્રી. નેમીદાસ મદનજી ખાસ ચોમાસાની વિનંતિ માટે આવ્યા. તેઓ પૂજ્ય શ્રી ને વડીયા ચોમાસા માટે સમજાવવામાં ઘણે અંશે સફળ થયા.

ગુરૂદેવે બગસરા વડીયા તરફ પ્રસ્થાન કર્યું વાઘણીયામાં સારી ધર્મચર્ચા થઈ. શ્રી. છોટાલાલ જોશીએ પૂજ્યશ્રીને રામાયણ ઉત્તરકાંડમાંથી કેટલીક ચોપાઈઓ તથા ગીતાજીના કેટલાક શ્લોકોના અર્થ પૂછ્યા. ગુરુદેવે વિવેચન સાથે ભાવાર્થ બતાવ્યો. તેઓ ખૂબ જ સંતોષ પામ્યા. પૂ. ડુંગરસીંહજી મ.ની તિથિ વડીયામાં ઉજવવામાં આવી. વડીયા ચાતુર્માસ જાહેર થયું. વડીયાના શ્રાવક ઉંડો આનંદ અનુભવી રહ્યા.

વડીયાથી રાણપુર, ભેંસાણ, બીલખા આદિ ગામોમાં પૂજ્યશ્રીએ વિહાર કર્યો. શ્રી. મોટા રતીલાલજી મહા રાણપુરમાં ગુરુમહારાજની સેવામાં પધારી ગયા. વિહાર યાત્રાનો પૂરો

૬૪

વડીયામાં એક પ્રકારનો ઉત્સાહ વર્તી રહ્યો હતો. પૂજ્ય મહારાજશ્રી ઉપરાંત શ્રીદુધીબાઈ મહાસતીજી ઠાણા ૨નું ચાતુર્માસ હતું. મહારાજશ્રીનું સ્વાસ્થ્ય પણ ઘણે અંશે અનુકૂળ હતું. અષાઢ વદ ૨થી પૂજ્યશ્રીએ તુંગીયા નગરીના શ્રાવકોનો 'શ્રી ભગવતી સૂત્રનો આલાપક પ્રવચનમાં શરૂ કર્યો. ગુરુદેવ વડીયાને કેમ જાણે તુંગીયા' બનાવી દેવા માંગતા હોય !

પ્રવચન અનેક વિષયને સ્પર્શ કરી રહ્યું હતું. વિવાહ પ્રજ્ઞપ્તિ શબ્દના અર્થથી માંડી જંબુ સ્વામીને કયા ભાવે ભગવતી પીરસાયું તેની વ્યાખ્યા થઈ. હનુમાનજીના પિતા પવન કુમારનું ચરિત્ર કહેવામાં આવ્યું. આદિત્યપુર નગરના પ્રહ્લાદ રાજા અને કેતુમતી રાણીને ઘેર પવનકુમારનો જન્મ, રાજવૈભવ, કુમારની વૃદ્ધિ તથા શિક્ષાનું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું. પ્રવચનમાં પોણો કલાક શાસ્ત્રની વાત પ્રરૂપાયા પછી પાછળથી અંજના સતી ચરિત્ર કહેવામાં આવતું હતું.

ગુરુદેવે તુંગીયા નગરીનો શ્રેષ્ઠ સમય બતાવતાં કહ્યું કે " તુંગીયા નગરીના બહારના ભાગમાં પુષ્પવતી બગીચો હતો. તે બગીચો સુગંધી ફૂલોથી જેમ શોભતો હતો તેમ આ શાસન તે ભગવાનનો બગીચો છે. તેમાં અહિંસાદિ સુગંધી ફૂલો ખીલે તોજ તેની શોભા છે " તુંગીયા નગરી ઋદ્ધિ સમૃદ્ધિથી ભરપૂર હતી. ત્યાંના માણસો નિર્ભય અને ભક્તિવંત હતા. તેમાંએ પ્રભુ વીરના શિષ્યો ખૂબ જ દીપતા. અને સુખી હતા. આ બધું છતાં તેઓ ધર્મના જાણ હતા. ધર્મને આચ-

ખૂબ જ રૂષ્ટપૃષ્ટ અને રૂધિરથી ભરેલા કાંતિમય દેહવાળા લાગતા હતા."

"અંજનાકુમારીનો જન્મ થયો. તેનામાં કુદરતી મળેલું અનુપમ સૌંદર્ય હતું. આ સૌંદર્યને નિરખવા માટે અનેક રાજકુમારો તલપાપડ બની ગયા હતા. પવનકુમારને પણ એવો જ વ્યામોહ થયો. અંજનાકુમારીનું તારૂણ્ય ઊભરાઈ રહ્યું હતું. પવનકુમારે પોતાની ઇચ્છા પૂરી કરી. અંજનાકુમારીને નિહાળતા પૂર્વકર્મના યોગે વાત ઊલટી પરિણમી અલૌકિક રૂપ જોતા પવનકુમારને ઈર્ષા પ્રગટી અને રોષ ઉદ્ભવ્યો. પવનકુમારની સાથે તેમના લગ્ન થયા. પરંતુ દાંપત્યમાં કટુતા જ રહી."

પવનકુમારે વરૂણ સાથે યુદ્ધ કરવા માટે પ્રસ્થાન કર્યું. પંખીણિની ભાષા સાંભળી. પંખી ભાષાનું જ્ઞાન હોઈ સાંભળતાં પવનકુમારને સત્યનું ભાન થયું. પૂર્વકર્મનો મેલ ધોવાઈ ગયો. પંખીણિએ બતાવ્યું કે " અંજના પરમ સતી છે, સત્યમયી પતિવ્રતા પરમ શ્રેષ્ઠ સુંદરી છે તેનો સ્વામી અજ્ઞાન અને ભ્રમથી રૂષ્ટ થએલો છે" આ સાંભળતા પવનકુમારની ભૂલ દૂર થઈ. તેને ખરી હકીકત સમજમાં આવી. એજ વખતે તેણે અંજનાને મળવા સંકલ્પ કર્યો."

"પવનકુમાર રાત્રિના સમયે ગુપ્ત પણે અંજના સતીના મહેલે પહોંચ્યા. પ્રેમથી હૃદય વિહ્વળ બની રહ્યું હતું. અંજના સુંદરીને પોતાના બાહુપાશમાં લેવા માટે તેઓ અધીરા બની ગયા હતા. તેમના રોમરોમમાં પોતાની સત્યમયી ધર્મ પત્ની માટે પ્રેમ વરસી રહ્યો હતો. અંજનાએ પવનકુમારનું સ્વાગત કર્યું: અરૂચી અને અણગમાના ગઢ ઢળી પડયા. કલ્પનાતીત ભાવાવેશથી તેઓ અંજનાને ભેટયા. રાત્રિનો કેટલોક ભાગ પવનકુમારે અંજના સાથે સુખપૂર્વક વ્યતીત કર્યો. તેઓ

ણમન યોગ્ય આકાર પામતું હોય તો તમારે નિમિત્તની ચિંતા કરવાની જરૂર નથી. પરંતુ સારામા સારું નિમિત્ત પામ્યા છતાં અંતરંગમાં પરિણમન અસમ્યગ ભાવે થતું હોય તો નિમિત્તનો ગર્વ કરવા જેવું નથી. સાધુ–સંત કે શાસ્ત્ર તે બહારના નિમિત્ત છે. જ્યારે અંતરંગ પરિણમન તેજ ગુણસ્થાન શ્રેણીનું સાચું સોપાન (પગથિયું) છે.

એક બાજુ આવા સુંદર અધ્યાત્મિક પ્રવચન થઈ રહ્યા હતા. જ્યારે બીજી બાજુ શ્રાવક શ્રાવિકા સમુદાય નિર્જરાના હેતુભૂત તપશ્ચર્યાની રંગોળી પૂરી રહ્યો હતો. અઠાઈ, નવાઈની ઉપાસનાઓ રોજ થઈ રહી હતી. છઠ, અઠમ, ચૌલા પંચૌલા આદિ તપશ્ચર્યા સંખ્યાબંધ થઈ રહી હતી. સંવર, પોષા અને પ્રતિક્રમણની ઠઠ જામી હતી. પર્યુષણની પૂર્ણાહુતિ થતા સુધીમાં વડીયા જેવા નાના સમુદાયમાં તપનો પહાડ રચાઈ ગયો. ૨ છકાઈ, ૯૮ અઠાઈ, ૩ નવાઈ, ૧૧ ઉપવાસના થોક થઈ ગયા. પર્યુષણ પછી પણ આ ક્રમ ચાલુ જ રહ્યો. આતો ગૃહસ્થોએ કરેલી તપ આરાધના હતી. જ્યારે દુધીબાઈ મ. જીએ ચોવીસ ઉપવાસની મોટી તપશ્ચર્યા કરી, ચોમાસાના કીર્તિમંદિર પર કળશ ચડાવી દીધો. ઘણી જ સમાધિપૂર્વક તપ નીપજી ગયું : પર્વ રૂડી રીતે ઉજવાયા.

પુનઃતુંગીયા નગરીના શ્રાવકની ગુણકથા ગુરુદેવે પ્રવચનમાં શરૂ કરી. ત્યાંના શ્રાવકો અપરિભૂત અર્થાત્ હરાવી શકાય નહિ તેવા હતા. આ શબ્દમાં ઘણા ગુણ સમાવિષ્ટ થાય છે. દાન, પુણ્ય અને સત્કર્મમાં પણ તેઓ કોઈથી હારે તેવા ન હતા. અર્થાત કોઈથી પાછળ રહી જાય તેવા ન હતા. સતકર્મ અને સદ્વસ્તુમાં મોખરે રહેતા. તેવી જ રીતે મોહથી પણ હારે તેવા ન હતા. મોહ વિજેતા હતા. સામાજિક ક્ષેત્રે તેમનું સંગઠન એટલું મજબૂત હતું કે તેમને કોઈ હરાવી શકતું નહિ. જેવા

આખું ચાતુર્માસ વ્યાખ્યાન વાણી, તપ ઉપાસના, વ્રત પચ્ચખાણ, દાન પુણ્ય અને અતિથિ સત્કારથી ખૂબ જ સભર બન્યું. પૂજ્યશ્રી ચાતુર્માસ પછી પણ વડીયામાં દોઢ માસ વધારે રોકાયા. મુખ્યત્વે રોકાવાનું પ્રયોજન ગુરુદેવના શરીર કારણ ઉપરાંત લગાતાર મોટી તપશ્ચર્યાનો ચાલુ પ્રવાહ અને તેના પારણા નિમિત્તે રોકાવાની વિશેષ વિનંતિ, પૂ. ત. શ્રી. માણેકચંદજી મ.ની તિથિ ધામધૂમથી ઉજવાઈ. આ દરમ્યાન એક દિવસ માટે મહાપુરુષ શ્રી. પુરુષોતમજી સ્વામી વડીયા પધાર્યા. તેમના સ્વાગત અને દર્શનનો સૌને લાભ મળ્યો. બહાર દર્શનાર્થીના અને બહારના શ્રીસંઘોનું વડીયા ખૂબ જ પધારવાનું થયું. વડીયા સંઘે ઉત્તમ કોટીનું આતિથ્ય દાખવી આગન્તુકના મન જીતી લીધા. કેટલાક દિવસ સુરગપરામાં પૂજ્યશ્રીએ સ્થિરતા કરી. શ્રી ભવાન કાળાભાઈ પંચમીયાએ આ ચાતુર્માસ દીપાવવામાં ઉત્કૃષ્ટ ભાગ ભજવ્યો હતો. પૂજ્યશ્રીએ વડીયાથી વિહારની તૈયારી કરી.

તેમણે ઘણા જ ભાવપૂર્વક વંદણા કરી સાતા પૂછી, દર્શન દેવા બદલ ખૂબ જ ઉપકાર માન્યો.

પૂજ્યશ્રી ખાસ આજ નિમિત્તે કુંડલા પધાર્યા હતા. દિવસમાં ત્રણથી ચારવાર દર્શન આપી કેટલીક ધર્મ અને તત્ત્વ ભરેલી સમજૂતીવાળી વાતો કરી તેમના આત્માને શાંતિ અર્પી આખો દિવસ આનંદમાં રહ્યા. એક દિવસ આ રીતે પૂરો થયો પછી બે દિવસ માંદગી ખૂબ જ વધી ગઈ. પૂજ્યશ્રીના મનમાં લાગ્યું કે તેમનો જીવનદીપ લથડીયા લઈ રહ્યો છે.

ત્રીજે દિવસે કંઈક સાતા જોવામાં આવી. મહારાજશ્રીએ વિસ્તારપૂર્વક ચારે પ્રકારે જ્ઞાનાદિકની આલોચના કરાવી, સંયમી જીવનનું સૂક્ષ્મ વિવેચન કરી લાગેલી કર્મરજને ખંખેરવા ઊંડી સમજ આપી. તેઓ બધું ખૂબ જ ધ્યાનપૂર્વક સાંભળતા ગયા. વિધિવત વંદણા કરી પોતાના આત્માને સૂક્ષ્મ ધ્યાન યોગ વડે પવિત્ર બનાવી ગુરુદેવની વચન સરિતામાં પોતાના આત્માને ભીંજવી રહ્યા.

ત્યારબાદ તબિયત થોડી નરમ ગરમ ચાલતી રહી. પૂજ્યશ્રી પ્રતિદિન જ્ઞાન લાભ આપતાં રહ્યાં. ધીરે ધીરે શરીર પર માંદગીની અસર ફેલાઈ રહી હતી. જીવન સત્વ સૂકાઈ રહ્યું હતું. આત્મારામ પક્ષીરાજ જાણે પાંખ ફફડાવવા માટે તૈયારીમાં હતો. શરીરમાં નબળાઈ જણાવા લાગી હતી. ગુરુદેવના મુખ-મંડળ પર ઘેરી વ્યથાની છાયા જણાઈ રહી હતી. ગોંડલ ગચ્છમાંથી આવા દીપતા સાધ્વીજીનો વિલય થવો તે ઘણું કષ્ટપદ હતું. તેમના ગયા પછી જવાબદારી વધે તેમ હતું.

રાતના તેમના શરીરના લક્ષણો બદલાઈ ગયાં હતા. ઘડી પળો ગણાવા લાગી હતી. ચારે બાજુ શિષ્યાવૃન્દ બેસીને શાસ્ત્ર પાઠ તથા અધ્યયન સંભળાવવા શરૂ કરી દીધા. એક તરફ

તે માટે સામૂહિક રૂપે શ્રીસંઘ દ્વારા ગુરુદેવે પ્રાર્થના કરાવી, અદ્ભુત સ્વર લહરી વહાવી.

એજ વખતે મોટા રતિલાલજી મુનિ જેઓ બહાર વિહાર યાત્રામાં હતા તે મહાસતીજીની બીમારી સાંભળી ઉગ્ર વિહાર કરી આવી પહોંચ્યા હતા. મેળાપ થઈ શકયો નહિ પરંતુ અંતિમ સમયનો ખમત ખામણાનો સંદેશ તેમને ગુરુદેવે સ્વયં કહી બતાવ્યો. તેથી તેમને દિલાસો મળ્યો. તેઓએ પણ દિવંગત આત્માની પરમ શાંતિ માટે ભાવના વ્યક્ત કરી.

ગુરુદેવે સાવરકુંડલા છોડયું. આ વખતે નવા પ્રદેશમાં વિચરવા પૂજ્યશ્રીની ઇચ્છા થઈ હતી. ધાતરવડી નદીના કાંઠાનો અને અલગ બગલનો હર્યો પ્રદેશ ખૂંદી વળવાની જાણે તમન્ના હોય તેમ પૂજ્યશ્રી 'રાજુલા' પ્રસિદ્ધ રળિયામણા ક્ષેત્રમાં પગલાં ભરવા મંડયા. 'રાજુલા' શબ્દ જ મમતાનો વિસ્તાર કરી રહેલ છે. રાજુલાને ત્રણ દિવસનો લાભ મળી ગયો. મહુવા તરફ વિચરવા ગુરુદેવનો સંકલ્પ દ્રઢીભૂત થયો.

મહુવા એ સૌરાષ્ટ્રનું સમુદ્રતટ પર આવેલું અતિરમણીય સ્થાન છે; જ્યાં શ્રીફળ અને સોપારીના બગીચા માઈલો સુધી વિસ્તાર પામી રહ્યા છે; રાજુલાથી કુંભારીયા થઈ ડુંગર આવ્યા. ત્યાંના ભાઈઓએ સારો સત્કાર કર્યો. બે દિવસ રોકાવાનું થયું.

ડુંગરથી ડુંડાસ પધાર્યા. ડુંડાસમાં પટેલ શ્રી. લક્ષ્મણ ગૌદાનીની ધર્મશાળામાં ઊતર્યા. ધર્મશાળાની અંદર એક શિવાલય છે. આ આખી ધર્મશાળા તથા શિવાલય લક્ષ્મણ પટેલે રૂપિયા ૨૩ હજારના ખર્ચથી બંધાવી આપેલ છે. પૂજ્યશ્રીએ આ પટેલના પરિવારની ડાયરીમાં ખાસ નોંધ લીધી છે. 'મૂળ તેઓ કેરાળાના રહીશ છે. અહીં આવીને વિસ્તાર પામ્યા છે. લક્ષ્મણ જેઠાના ચાર પુત્રો (૧) રણછોડ (૨) માવજી (૩) નારણ

છે. પેશાબના દરદીને આ ફળ લાભ કરે છે તેવું રક્ષકથી જાણવા મળ્યું"

બીજે દિવસે 'રાન બાગ'નું નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું" આંબા અને શ્રીફળના વૃક્ષથી ભરપૂર બાગ હતો બગીચાની લંબાઈ ત્રણ માઈલના વિસ્તારવાળી છે. ઘેરાવો લગભગ દશ માઈલ હશે. માલણ નદીમાંથી નહેર વાળવામાં આવી છે. બગીચો જોયા પછી પ્રકૃતિની લીલાના વધારે દર્શન થયા. ત્યારબાદ માધવજી મોરારજીનો બગીચો જોયો. તે પણ ઘણો જ વિશાળ છે. મહુવામાં આ રીતે ૪૦૦ જેટલા બગીચા છે.

આ બધાનો તારેજો મેળવી ગુરુદેવે લખ્યું છે કે "દરેક બગીચામાં ૫૦,૦૦૦ શ્રીફળ ઉત્પન્ન થાય છે. આખા વરસમાં પંદર લાખ શ્રીફળ પાકે છે. એક નાળીયેરી ૮ વખત ફળ આપે છે. ૧૫૦ સુધી નાળીયેર ફળે છે.

શાસ્ત્રીય દૃષ્ટિએ તુલના કરતાં ગુરુદેવે લખ્યું છે કે "આ બગીચાની રચના નિહાળતા તથા વનસ્પતિના પ્રત્યેક તથા સાધારણ ભેદ અને સ્કંધ મૂળ આદિ દશ બોલના વિચાર કરતાં તથા તેમાં રહેલા વનસ્પતિના જીવોના ચડતા ઉતરતા પાપ–પુણ્યના પ્રકારો અને કર્મ પ્રકૃતિના ભેદોનું ચિંતન કરતા વીતરાગદેવે બતાવેલ વનસ્પતિ સંબંધનું અનંત પર્યાયવાળું જ્ઞાન વિજ્ઞાન અનંત પરિમાણમાં છે, તેવી શ્રદ્ધામાં સચોટ શ્રદ્ધાનો ઉમેરો થાય છે. અને આપણો આત્મા અનંત સંસારમાં આવી રીતે અનંત વખત તેના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવની સ્પર્શના કરી આવેલ છે. તે જ્ઞાન પ્રત્યક્ષભુત થાય છે. અને હવે તેવા ભવોમાં જવું ન પડે તેનો ઉપાય પણ એજ કે તે બધા જીવોની નવ કોટીએ, ૮૧ ભાંગાએ, ૨૪૩ પ્રકારે હિંસા ન કરવી પડે તે જ છે.

તુલશી શ્યામ અને ગીરદર્શન

૬૬

મહુવાથી ગુરુદેવ નેસવડ પધાર્યા. શ્રી. રતિલાલ તારાચંદના ધર્મપત્ની શ્રી. ગોદાવરીબહેન મુંબઈથી દર્શનાર્થે આવ્યા. સાથે તેમના પુત્ર શ્રી. પ્રતાપરાય પણ હતા. વૈષ્ણવ છતાં તેમના મનમાં ધર્મનો વિકાર ન હતો. મહુવાથી પણ ઘણા ભાઈઓ બહેનો આવ્યા હતા.

નેસવડ છોડયા પછી શારદીકા, વડાળ, વીજપડી, ગોરડકા, ગાધડકા, મીતીયાળુ વગેરે જંગલના ગામોનો સ્પર્શ કરતા ખાંભા પધાર્યા. આખો રસ્તો પ્રાકૃતિક દશ્યોથી ભર્યો હતો. પહાડી ઊંચા નીચા રસ્તામાં ચાલવાનું હતું. વચમાં મીતીયાળુ આવ્યું, જે ઐતિહાસિક જગ્યા મનાય છે. અહીં મીતલપુર નામનું શહેર હતુ. પર્વત પર કોટના નિશાન છે. દરેક જગ્યાએ લોકોએ સારી સેવા બજાવી.

ખાંભાને નવ દિવસનો લાભ મળ્યો. દરમ્યાન પ્રવચન થતા રહ્યા. ભક્ત જનોના હૃદય તૃપ્ત થયા. પૂજ્યશ્રીના આગમનથી બહેનો ભાઈઓએ અઠમ, છઠ, ચૌલા જેવી ૨૦ જેટલી તપશ્ચર્યા કરી. સારી રીતે પારણા ઉજવાયા. કુંડલા દામનગર તથા બગસરાથી દર્શનાર્થી ભાઈઓ આવ્યા હતા.

બગોયા, ડેડાણ, ખડાધાર, પીપળવા, ભાણીયા થઈ તુલસી શ્યામની જગ્યામાં પધાર્યા. ડેડાણ મુકામ થયો ત્યારે રાજકોટ સંઘ તરફથી બે ભાઈઓ ચોમાસાની વિનંતિ ભર્યું નિવેદન પૂજ્યશ્રીના ચરણોમાં કરી ગયા. ડેડાણથી ખડાધાર આવતા રસ્તામાં અંબાબાઈ મહાસતીજી તથા પ્રભાકુંવર મ. વગેરે

અર્જુને અહીં લાત મારી જમીન ફોડીને કુંતી માતાને પાણી પાયું હતું. ઘોડીધાર પર થઈ તુલસીશ્યામ આવતા ઊંચી ધર્મશાળા દૂરથી દેખાય છે. દીવ બેટના નગરશેઠ શ્રી. કલ્યાણજી હીરાચંદે રૂા. સોળહજારના ખર્ચે તે બંધાવી છે.

એ વખતે જગ્યામાં મહંત શ્રી. રઘુનંદનજી તથા શિષ્ય પ્રેમજીવનદાસ હતા, સાંજે તેઓ બહારથી આવ્યા, ત્યારે ગુરુદેવના સાંનિધ્યનો લાભ ઉઠાવ્યો. તુલસીશ્યામમાં ગરમ પાણીના કુંડ તથા ઝરણાં છે. હજારો યાત્રીઓ તેનો લાભ લે છે. પૂજ્યશ્રીએ તેનું નિરીક્ષણ કરી ધારી તરફ વળ્યા. ભાણીયા, ઉંબરીયા, વીરપુર, ખીચા થઈ ધારી પહોંચ્યા. દશ દિવસનું રોકાવાનું થયું. ૧૨૫ આયંબીલની ઓળી થઈ. માનવરાહત માટે ૮૦૦નો ફાળો થયો. ડાંગાવદર થઈ બગસરા પદાર્પણ કર્યું. બગસરામાં ૮ દિવસની સ્થિરતા થઈ, સારી તપશ્ચર્યા થઈ. ૯ વરસી તપના પારણા હતા. બહુ સારી રીતે ઉજવાયા. માનવરાહતનો ફાળો સારા પ્રમાણમાં થયો. ૨૦૦ જેટલા અતિથિઓ આવ્યા હતા.

મુંજીયાસર, ભલગામ, જાંબુડા, ઇશ્વરીયા થઇ બાવાની પીપળી આવ્યા. અહીં કેટલીક જાણવા જેવી હકીકતની પૂજ્યશ્રીએ ડાયરીમાં નોંધ લીધી છે.' આ ગામ ગિરિબાવાનું છે. મૂળ જુનાગઢના નવાબ તરફથી હીરાગરબાઈને આ ગામ ભેટ મળ્યું હતું. તેની ગાદીપર ૧૧ પેઢી સુધી ઉત્તરોત્તર ફકત પુરુષો જ આવતા ગયા. ૧૨ મી પેઢીએ રેવાગરજી આવ્યા. તેઓ સંસારી બન્યા. તેના બે પુત્રો થયા. બળવંતગરજી અને શાંતિગરજી. બળવંતગરજી બાળ બ્રહ્મચારી રહ્યા. સંન્યાસ સ્વીકારી બહારમાં એક બગીઓ વસાવી તેમાં નિવાસ કરે છે. મૌન રાખે છે. માણસો સાથે બોલતાં નથી. એક સમય જ ભોજન કરે છે ગઢમાં દેવ દર્શન નિમિત્તે રાત્રીના દશ બજયા

નકવાસી જગ્યા માટેનો તથા દયાકાર્ય માટેનો ખાસ ફાળો થયો લગભગ રૂા ૬૦૦૦ છ હજારની રકમ થઈ. જેમાં રૂા. ત્રણ હજાર શ્રી હરજીવન કેશવજીએ વાપર્યા હતા. રૂા. ૧૫૦૦ જેચંદ નાગજી તરફથી લખાવાયા હતા. બહાર ગામથી ૪૦૦ જેટલા મહેમાનો આવ્યા હતા.

મોણીયામાં ગાંધી મોહનલાલ કાળાના ધર્મપત્ની મણી બેનને વરસીતપનું પારણું હોવાથી પુજયશ્રી ત્યાં ખાસ પધાર્યા. બહારગામથી ઘણા ભાઈઓ બહેનો પણ આવી પહોંચ્યા. સારી રીતે ઉજમણું થયું. માનવરાહત માટે રૂા. ૫૦૦ વાપરવામાં આવ્યા.

વિસાવદરની ખાસ લાગણીને માન આપવામાં આવ્યું. વિસાવદર શ્રીસંઘના ભાઈઓ બરાબર હાજરી આપી રહ્યા હતા. વિસાવદર પહોંચતા અગલબગલના સંઘો દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યા. ધારી શ્રીસંઘ તરફથી ખાસ ચોમાસાની વિનંતિ થઈ. વિસાવદર શ્રીસંઘનો પણ એટલો જ આગ્રહ હતો. બગસરા શ્રીસંઘે ઘણા માણસો સાથે દર્શનનો લાભ લઇ ચાતુર્માસની વિનંતી કરી. વિસાવદરમાં આનંદના પૂર ઉભરાતા હતા. ધર્મકરણી ખૂબ જ થઈ. માનવરાહત માટે ફાળો કરવામાં આવ્યો. બીલખા શ્રીસંઘનું આગમન થયું. પ્રવચનમાં કાળસરી, કુબા, માંડાવડ, મોણીયું, મોણપરી, ઇશ્વરીયા ઉપરાંત બગસરા, બીલખા અને જુનાગઢ આ ગામોના શ્રાવકો એકત્ર થયા હતા. સાંજના સરસઇથી શ્રીસંઘના ભાઈઓ દર્શનાર્થે આવ્યા.

વિસાવદરને સારો એવો લાભ આપી પૂજ્યશ્રી વેરાવળ તરફ પધારી ગયા. રસ્તામાં ગિરનું જંગલ પાર કરવું પડયું. પૂજ્યશ્રી તથા નાના રતીમુનિ ઠા-૨ પધારતાં ત્યાં મોટા રતીલાલજી મહા. ઠાણા ૨ ભેગા થયા. તેઓ આગળથી જ ત્યાં પધારી

૨૦૦૫ વિસાવદર ચાતુર્માસ અપૂર્વ આનંદ અને તપસ્યાની જડી વરસી

૬૭

ભારે ઉત્સાહ સાથે વિસાવદર ચાતુર્માસનો પ્રારંભ થયો. ચૌમાસી પાખીને દિવસે ૫૮ પોષા સંવર થયા. અષાઢ વદિ ૨ પૂજ્યશ્રીએ વિધિવત શાસ્ત્ર સંભળાવવાનું શરૂ કર્યું. શ્રાવક જીવનને સ્પર્શતા શ્રી ઉપાસક દશાંગ ઉપર પ્રવચન થવા લાગ્યા.

"ગણધર દેવની બળ સંપત્તિ, રૂપ સંપત્તિ અને ગુણ સંપત્તિ ઉત્કૃષ્ટ ભાવવાળી હોય છે. આ સંપત્તિ ત્રયને પ્રાપ્ત કરી તેઓ શાસન પ્રભાવના વધારે છે. કોઈ મહાન સમ્રાટ કરતા પણ ગણધર દેવોનું પુણ્યબળ ઘણું જ ચડિયાતું હોય છે. છતાં તેઓ પોતાની પુણ્યમયી સંપત્તિનો પ્રયોગ પરમાર્થમાં જ કરે છે. અર્થાત્ તે શક્તિથી સંસારિક ભોગમય જીવન તેઓ જીવી શકતા હતા, પરંતુ જ્ઞાન બળે કરી સંજમમય જીવન સ્વીકારી તે શક્તિનો ઉપયોગ શાસન કલ્યાણ અને જનહિત માટે કરે છે અને ખરો એજ ત્યાગ છે.

ગુરુદેવના પ્રવચનમાં ત્યાગ અને વૈરાગ્યના પડઘા પડવા માંડતા. તેઓ શાસ્ત્રીય પાત્રોની ઉત્તમતાનું ઘણી ભવ્ય રીતે બયાન કરતા. અને મનુષ્યની મહાનતાને પ્રેરિત કરતા. પૂજ્ય શ્રીનું પ્રવચન હેયાત્મક વધારે ન રહેતું પરંતુ ઉપાદેયાત્મક અધિક રહેતું. સફળ વ્યાખ્યાતા ઉપાદેય તત્ત્વોને વધારે સ્પર્શ કરતા હોય છે. હેય તત્ત્વોનું અધિક નિરૂપણ મનુષ્યને નિરાશામાં દોરી જાય છે, જ્યારે ઉપાદેય તત્ત્વોની પ્રમુખતા મનને ઉલ્લ-સિત કરી પ્રમોદમય બનાવે છે. પૂજ્ય શ્રી ઉપાદેય ભાવોના સંસ્પર્શક હતા.

પૂજ્યશ્રી વડીયા વિદ્યાલય દ્વારા એક નવું સર્જન ચાહતા હતા. તે સર્જન મુખ્યત્વે જ્ઞાનત્મક અને ધર્મપ્રધાન હતું. ધર્મને રૂઢિના બીબાંમાંથી એક નવા આકારમાં ઢાળવા માગતા હતા.

પ્રવચનમાં મુખ્ય તથા ગણધર ગુરુઓની મહત્તાનું ખ્યાન ચાલી રહ્યું હતું. જીત ક્રોધ, જીતકષાય જીત નિદ્ર, જીતેન્દ્રિય જેવા મહાન વિશેષણોની કેટલાએ દિવસ સુધી વ્યાખ્યા ચાલતી રહી. વિશેષ કરીને શ્રી. સુધર્માસ્વામીનું ગુણાખ્યાન થતું રહ્યું. સાથે 'સીતા ભામંડળ' પ્રબંધ પણ વંચાતો હતો. જેમાં રસભર્યું કથાનક કહેવામાં આવતું હતું.

અઠાઈ તપની આરાધના શરૂ થઈ ચૂકી હતી. નવ વ્યક્તિઓએ અઠાઇ તપ પૂર્ણ કર્યું. ઘેલાણી પ્રાણલાલભાઈને ત્યાં તપસ્વિઓના વાજતે ગાજતે પારણા કરાવવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ ૪૨ મેવા છઠની આરાધના થઈ. ૪૨ છઠમાંથી ૨૬ વ્યકિતઓએ પારણા કર્યા. જ્યારે ૧૬ વ્યક્તિઓએ એક સાથે અઠાઈ તપની આરાધના કરી, એક સાથે પારણા કર્યા.

જન્માષ્ટમીનો દિવસ સારી રીતે ઉજવાયો. પુજ્યશ્રીએ કૃષ્ણ જન્મ વાચન કરી ભક્તિરસથી સૌના હૈયા છલકાવી દીધા. સાથે સાથે જન્માષ્ટમીના પર્વમાં જુગાર રમતા અનેક લોકોને જુગાર ત્યાગ કરાવી પચ્ચખાણ કરાવ્યા. જન્માષ્ટમીનું અસલી મહત્વ સમજાવ્યું.

પર્યુષણ પર્વનો પ્રારંભ થતાં તપશ્ચર્યાની સરિતા વહી નીકળી. સેંકડો ઉપવાસ, સંવર, પોષા, છઠ અને અઠમની હારમાળાઓ લાગી ગઈ. ઉપર્યુક્ત તપશ્ચર્યા તો પર્યુષણ પહેલા જ નિપજી હતી. અઠાઈ તપની આરાધના માટે ભાવિક જનોના હૈયા ઉછળવા માંડયા. આ માંગલિક ઉપાસના વચ્ચે ખીલખાથી તાર આવ્યો કે "મહાસતીજી વ્રજકુંવરબાઈ મ.

ઉમટી પડતા હતા. વિસાવદરને આંગણે જાણે એક મોટા ધર્મ-લગ્ન મંડાયા હતા. વિસાવદર શ્રીસંઘની વ્યવસ્થા અને યુવક જૂથની સ્ફૂર્તિ ઘણી જ પ્રશંસનીય હતી. આગન્તુકને પૂરી સાતા ઉપજાવવામાં આવતી. બપોરના નાના મોટા રતીલાલજી મ. વાચતા હતા.

ભાવનગર શ્રીસંઘે આવતા ચાતુર્માસ માટે ભારપૂર્વક વિનંતિ કરી. જવાબમાં ગુરુદેવે શેષકાળ આવવાની ભાવના બતાવી. ચાતુર્માસ માટે 'અવસરે' એવો ઉત્તર આપ્યો. ભાવ-નગર શ્રીસંઘે ૫૦૧ રૂપિયા પરમાર્થ કાર્યમાં વાપર્યા.

વિસાવદર ચાતુર્માસ ભવ્ય રીતે ઉજવાયું. વિસાવદર શ્રીસંઘના ઘડવૈયા શ્રી. ગોપાળજીભાઈ, શ્રી. શામળજીભાઈ, શ્રી. વલ્લભભાઈ, હરજીવનભાઈ અને ન્યાલચંદભાઈ ગાઠાણીએ સમસ્ત સંઘના સહયોગથી ચાતુર્માસ દીપાવવામાં અનન્ય ભોગ આપ્યો. વિસાવદર જેવા ગામમાં નેવું તો અઠાઈ થઈ હતી.

કાર્તિક પૂર્ણિમાને દિવસે ચાતુર્માસ સમાપ્તિના ઉપ-લક્ષ્યમાં ગુરુદેવનું વિશેષ પ્રવચન થયું. શ્રીસંઘ વતી પૂજ્યશ્રીના અનન્ય ઉપકાર માનવામાં આવ્યો. ચાતુર્માસ પછી ચોથે દિવસે બીલખાથી વિહાર કરી પ્રભાકુંવર મ. ઠાણા ૩ વિસાવદર પધાર્યા. પૂજ્યશ્રીના દર્શન કરી સંતુષ્ટ થયા.

ગુરુદેવ ૧૦ દિવસ વધારે રોકાયા. કારતક વદિ ૧૦નો એક વિદાય સમારોહ થયો. પ્રવચનમાં ખાસ વિશેષ વ્યક્તિઓ આમંત્રિત હતી. ઉત્તર વિભાગના ડે. કલેકટર, મામલતદાર, કારકુન કેશવલાલ દવે, રેલવે બાબુસાહેબ, વિસાવદર સરકલ ઈન્સપેક-ટર રામજીભાઈ પંડ્યા તથા ગામના બીજા પ્રતિષ્ઠિત સદગૃહસ્થો હતા. વોરા કાદરભાઈ કરીમભાઈએ વિશેષ ભાગ લીધો હતો. પૂજ્યશ્રીએ જનતા જોગ અંતિમ સંદેશ આપતા ધર્મ અને

પૂજ્યશ્રીએ વિસાવદર છોડયું. સ્ટેશન પ્લેટફોર્મમાં થોડો ઉપદેશ આપી માંગલિક સંભળાવ્યું. સતાધાર વળામણું હતું. જેઓ સાથે ન ચાલ્યા તે રેલવે દ્વારા ત્યાં પહોંચવાની તૈયારી કરવા લાગ્યા. વિસાવદર સંઘ તરફથી જમણવારીમાં વિસાવદરના બીજા કેટલાક ભાઈઓને ખાસ આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું. નિમ્નોકત ભાઈઓ સ્વામી વાત્સલ્યમાં સંમિલિત થયા હતા.

શ્રી જનકરાય છાયા, ન્યાયાધીશ, શ્રી. નીતીલાલ મામલતદાર, શ્રી. પુરુષોત્તમ મોદી, ડોકટર શ્રી. કેશુભાઈ હેડ કલાર્ક, શ્રી. ચીમનલાલ દેસાઈ સ્ટોર મેનેજર જાદવજીભાઈ, કસ્ટમ ઓફિસર, શ્રી. બાબુસાહેબ રેલવે ઓફિસર, શેઠશ્રી વિષ્ણુદાસ રણછોડદાસ ઠક્કર, શ્રી. આણંદજી પુરુષોત્તમ ઠક્કર, શ્રી. દેવશંકર નથુભાઈ, શ્રી. ભાઇલાલ રતિલાલ, શ્રી. મોહનભાઈ માંડવીયા, શ્રી. રાજગોર, શ્રી. રસુલભાઇ કાદરભાઈ તથા કાસમ કાળુભાઈ.

બપોરના પ્રવચન થયું. આ ભાઈઓએ પ્રવચનમાં પણ હાજરી આપી હતી. શેઠ શ્રી. વિષ્ણુદાસ રણછોડભાઈ તરફથી વાટકાનું ઇનામ નિશાળના બાળકોને ન્યાયાધીશ સાહેબના હસ્તે આપવામાં આવ્યું. પ્રસંગ ઘણો દેદીપ્યમાન બન્યો. ૫૦૦ માણસો બપોરે અને ૨૦૦ સાંજના કુલ ૭૦૦ માણસોનું ભોજન થયું. પ્રવચનમાં પૂજ્યશ્રીએ સીનેમાના અવગુણ પર ભાષણ આપી એક વરસ સૌને સીનેમાનો-ત્યાગ કરાવ્યો હતો. સત્તાધારની જગ્યાના મહંતશ્રી લક્ષ્મણ ભગતે સંતોનું હાર્દિક સ્વાગત કરીને જ્ઞાન લાભ લીધો હતો.

બરાબર દર્શને આવતા રહ્યા. બંને અમૃતબાઈ મ. ને તોરીમાં ગુરુવરના દર્શનનો લાભ મળ્યો. અમરાપુર તથા બાવીસી બરવાળાને લાભ આપી અમરેલી આગમન થયું. અમરેલીને એક અઠવાડિયાનો લાભ મળ્યો. ગુરુદેવને નવા પ્રદેશ સ્પર્શ કરવાની ભાવના જાગી. પાલીતાણાના પ્રદેશમાં કયારે પણ વિહાર થયો ન હતો. અમરેલીથી પૂજયશ્રીએ પાલીતાણાને નજરમાં લીધું.

સલડી, લીલીયા, કુતાણા અને વેળાવદર થઈ ગારીયાધાર પધાર્યા. રસ્તામાં અમરેલી, કુંડલા તથા દામનગરના શ્રાવકો દર્શનાર્થે આવ્યા. અમરેલીથી ઝવેરચંદ પાનાચંદ જે. પી. તથા પ્રેમચંદ ભગવાનજી ખારા વગેરે ભાઈઓએ લાભ લીધો. સાવરકુંડલાથી ૫૦ ભાઈઓ બહેનોનો સંઘ આવ્યો. દર્શન અને શ્રવણનો લાભ લઈ રૂા. ૧૦૧ લીલીયા ઉપાશ્રયમાં આપ્યા.

વેળાવદરથી ગારીયાધાર પધારતા વિહારમાં તરુણો સાથે હતા. કાળાવડથી શ્રી છગનભાઈ દોશી આવી પહોંચ્યા. ગારીયાધાર દેરાવાસી જૈન ક્ષેત્ર છે. સ્થા. જૈન ઘર સત્સંગનાં અભાવે ઘણાં વર્ષોથી દેરાવાસી બની ગયા છે. દશા શ્રીમાળી જ્ઞાતિની જગ્યામાં બે દિવસ રોકાયા. ૧૦૦ થી ૧૫૦ માણસો પ્રવચનમાં આવતા હતા. સ્થાનકવાસી પરિવારની દીકરીયું જે અહીં પરણી હતી તેમણે વિશેષ ભાવ બતાવ્યો. અત્રે બિરાજતા પ. શ્રી સુમતિ વિજયજી મ. ઠાણાર નો પરિચય થયો. ઘણા સરલ હતા.

ગારીયાધરથી પરબડી આગમન થયું. ત્યાં પણ મુખ્યત્વે દેરાવાસી જૈન ભાઈઓ તથા દશાશ્રીમાળી વૈષ્ણવ પરિવાર છે. સૌએ સારી સેવા બજાવી. શ્રી છગનભાઈ સાથે માનગઢ થઈ ઘેટી પધાર્યા. પાલીતાણાથી બે તરુણો સાથે આવ્યા. અહીં શ્રી દર્શનવિજયજી ઠાણા ૪ બિરાજતા હતા. તેઓ ખાસ સમા-

આગમની તખતીઓ દીવાલમાં ચોંટાડવામાં આવી છે. આ મહત્ત્વ પૂર્ણ મંદિર બનાવવાનું કુલખર્ચ નવ લાખ રૂપિયા થયું છે. એમ ત્યાંથી જાણવા મળ્યું.

અહીં ૩૨ જૈન ધર્મશાળાઓ અને ઘણી પાઠશાળાઓ છે. પૂજ્યશ્રી વીરબાઈ પાઠશાળા જોવા માટે પધાર્યા. બિહાર પ્રદેશના શ્રી. હરિનારાયણ ચોબે ત્યાં સંસ્કૃત ભણાવે છે. તેઓ વ્યાકરણાચાર્ય તથા ન્યાયાચાર્ય થયા છે. આ સંસ્થામાં બે હજાર જેટલા હસ્તલિખિત શાસ્ત્ર છે. આશરે રૂ. ૫૦ હજારનું આગમ સાહિત્ય જોવા મળે છે. ત્યાર બાદ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ જોયો.

ત્યાર બાદ પૂજ્યશ્રી "મુક્તિ કમલ જૈન મોહન જ્ઞાન-મંદિર પુસ્તકાલય જોવા માટે પધાર્યા. જાહેર રસ્તા પર ભવ્ય મકાન બાંધવામાં આવ્યું છે. નીચે સાધુ મુનિરાજો ઉતરી શકે તેવો હોલ છે. ઉપર પુસ્તકાલય છે. ૧૦ દશ વિશાળ કબાટ ગોઠવવામાં આવ્યા છે. ધૂળ ન ભરાય તેવા એક સરખી રીતે ગોઠવાએલા છે. ૩૫૦૦ જેટલા હસ્તલિખિત ગ્રંથો અને શાસ્ત્રો છે. ૫૦૦૦ જેટલા છાપેલા પુસ્તકોનો સંગ્રહ છે. પાઠક નર્મદાશંકર બ્રાહ્મણ પુસ્તકાલયનું સંચાલન કરે છે.

પછી સ્ટેશન પાસેની શ્રી. યશોવિજયજી જૈન ગુરુકુળ જોવા માટે જવાનું થયું. કચ્છના શ્રી. ચારિત્રવિજયજી મહારાજે આ સંસ્થા શરૂ કરાવી હતી. સ. ૧૯૭૨થી કમિટીના હાથમાં સોંપવામાં આવી અત્યારે મુનિ ત્રિપુટી શ્રી. જ્ઞાનવિજયજી, દર્શન વિજયજી આદિ આ સંસ્થા પ્રત્યે ધ્યાન આપે છે. સંસ્થા સ્થાપિત થયા પછી ઘણા વિશાળ પાયા પર આગળ વધી ગઈ છે. વાર્ષિક ખર્ચ ૭૫ હજાર થઈ જવા આવે છે. ૧૫ હજાર મુંબઈના મકાનોનું ભાડુ આવે છે. ૧૫ હજાર વ્યાજની આવક છે. ૨૫ હજારની ફી આવે છે. લગભગ ૨૦ હજારની ત્રુટિ

બાઈ જેઓ ઉપલેટા શેઠ કુટુંબની પુત્રી તથા બગસરા મેઘાણી પરિવારના ભાણેજ થાય ઘણા જ શાણા છે.

પૂજ્યશ્રીએ પાલીતાણા જૈનતીર્થનું સારું અધ્યયન કર્યું. પર્વતારોહણ ન કર્યું. પણ માહિતી મેળવી. પાલીતાણા પાંચ દિવસ રોકાઈને પ્રસ્થાન કર્યું.

પણ સાતા ઉપજાવતા નથી. ફક્ત પાત્રા જ ભરી જાણે છે; પૂજ્યશ્રીએ કર્મોદયની પ્રબળતા બતાવી શાંતિ માટે આશ્વાસન આપ્યું. શીહોરમાં દેરાવાસી ૫૦ ઘર છે. જયારે લોકાગચ્છ સ્થા. જૈનના ૧૫૦ ઘર છે. ભાવનગરથી ૧૨ વ્યકિત પૂજ્યશ્રીના દર્શનાર્થે આવ્યા. સૌ શ્રી રંગીલદાસને ત્યાં સ્વાગત પામ્યા.

રાજપરા પધારતાં ખોડીયારનું વિશાળ તળાવ દ્રષ્ટિગોચર થાય છે. અહીં શ્રી. ભાઈલાલભાઈએ સારી સેવા બજાવી. તેમના ધર્મપત્ની વિજયાબેન ઘણા જ સંસ્કારી જીવ છે. તે દેવસીભાઈ તલસાણીયાના સુપુત્રી થાય છે. અહીં રાજકોટવાળા એમ. પી. શાહે દર્શનનો લાભ લીધો.

ભાવનગરના નિકટવર્તી ગામ વરતેજ પૂજ્યશ્રી પધાર્યા. અહીં ભાવસાર જૈન ભાઈઓના ઘર છે. ખરેખર ભાવ ભરેલા ભકિતવંત હોય છે. વિહારના ભાઈઓનું પણ હાર્દિક સ્વાગત કર્યું. ભાઈશ્રી સાકરલાલનો ઊંચો વ્યવહાર જોઈ શેઠશ્રીછગનભાઈ ઘણા જ રાજી થયા.

એક દિવસની સ્થિરતા થઈ. ભાવનગરના ભાઈઓ–બહેનો આવતા જતા રહ્યાં. ભાવનગર સંઘે ભવ્ય સ્વાગત કર્યું. તખ્તેશ્વર પ્લોટ ભકિત બાગમાં બોટાદ સંપ્રદાયના શ્રી. માણેકચંદજી મ. ઠાણા ૯ બિરાજતા હતા. ત્રણ ઠાણા સામે પધાર્યા હતા. પૂજ્યશ્રી સ્થા. જૈન પૌષધશાળાના ઉપરના ભાગમાં બિરાજયા. નીચેમાં ઉમેદચંદજી પુસ્તકાલય છે. ભાવનગર આમ બરવાળા સંપ્રદાયનું ક્ષેત્ર છે. વિહારી ભાઈઓ ભાવનગર શ્રીસંઘની ભક્તિ જોઈને ખૂબ જ હર્ષ પામ્યા.

બપોર પછી પુજયશ્રી ભકિત બાગમાં પૂજયશ્રી. માણેક-ચંદજી મ. ના દર્શન માટે પધાર્યા. તેઓએ પૂજ્યશ્રીનું ઉમળકા ભર્યું સ્વાગત કર્યું. પોતે તપસ્વીજી માણેકચંદજી મ. સાથે

દેવ આ ખિના જાણી તુરત સેવામાં પહોંચી ગયા. સારી રીતે પાટો બંધાવ્યા પછી દશ વાગે સ્વસ્થાને પધાર્યા.

સોનગઢમાં 'ચારિત્ર રત્નાશ્રમ'ના અધિષ્ઠાતા શ્રી. કલ્યાણજી મ. ગુરુદેવને મળવા માટે આવ્યા. કેટલાક જૂના સંસ્મરણ તાજા થયા. જેમણે શ્રી. જયચંદજી મ. ની કચ્છયાત્રા પછી એક ભાવપૂર્ણ પત્ર ગુરુદેવની સેવામાં લખ્યો હતો તે આજ કલ્યાણજી મ. હતા.

શ્રી. પ્રભાબાઈ મ. ઠાણા ૨ આ બાજુ વિહાર કરતા ભાવનગર ગુરુદેવના સાંનિધ્યમાં પધાર્યા. સીધા ગુરુદેવના દર્શન કરવા અને માંગલિક સાંભળવા પ્રથમ ઉપાશ્રયમાં આવ્યા, પૂજ્યશ્રીએ વિહાર સંબંધે સાતા પૂછી મહાસતીજી મંડળ દર્શન કરી ધન્યતા અનુભવી રહ્યા.

શ્રી.ઉમેદચંદજી મ.નો હસ્તલિખિત શાસ્ત્રોનો પુસ્તક ભંડાર જોવા માટે ગુરુદેવ પધાર્યા. આ ગ્રંથ ભંડારના વિષયમાં પૂજ્ય શ્રીએ નિમ્નોકત નોંધ લખી છે. "અમુક ખાસ ગ્રન્થો અને સૂત્રો છે. બાકી થોકડા સ્તવનો વગેરેના પૂરા, અધૂરા અને કોઈ મેળ વિનાનાં પુસ્તકો છે. જે જે શ્રાવક કાર્યકર્તા હતા, તેને હસ્તક હોવાથી જેને જેમ ઠીક પડયું તેમ લઈ ગયા અને સાધુ સંતોને ગ્રન્થો આપી દીધા. આમ આઘા પાછા કરી નાખ્યા.

બીજે દિવસે 'આત્માનંદ જન સભા'નું નિરીક્ષણ કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો. સંવત ૧૯૫૨માં આ સંસ્થા સ્થાપિત થઈ. અત્યાર સુધી પ્રાચીન પૂર્વાચાર્ય કૃત ૧૮૦ જેટલાં પુસ્તકો છપાવીને પ્રકાશિત કર્યા છે. સભા અન્તર્ગત એક વિશાળ

સૌ પાછા ફર્યા. ગુરુદેવ વરતે જ પધાર્યા. ૩૦૦ ભાઈઓ બહેનોએ ત્યાં લાભ લીધો. સ્વામી વાત્સલ્ય શ્રી. વલ્લભદાસ ફૂલચંદ તરફથી કરવામાં આવ્યું હતું. પૂજયશ્રીએ ભાવનગરનો સારો એવો અનુભવ મેળવી લીધો. આ તેઓશ્રી માટે નવું ક્ષેત્ર હતું. ભાવનગરની ભાવભકિત ગુરુદેવના મનમાં સંચિત રહી. ચાતુર્માસ માટે સુક્ષેત્ર માલૂમ પડ્યું. બરવાળા સંપ્રદાયનું ક્ષેત્ર છતાં સાંપ્રદાયિક મમત્વ ન હોવાથી ગુણી સંતોનો લાભ શ્રીસંઘ મેળવી શકતા હતા.

ભાવનગરમાં શહેર ઉપરાંત વડવા, માણેકવાડી, કૃષ્ણનગર તખ્તેશ્વર, નવાપરા, કાસરીયા આદિ પરાઓ છે. જયાં સર્વત્ર સ્થા. જૈન વધતા ઓછા અંશે વસેલા છે. વધારે ભાગે દશા શ્રીમાળી ભાઈઓ, જૈન સંઘને આવક સારી છે. છેલ્લાં કેટલાંક વર્ષથી સ્થા. જનો ધર્મભાવના અને ધર્મક્રિયામાં પછાત પડી ગયા છે. પર્યુષણના દિવસોમાં મુશ્કેલીથી બે ચાર દિવસ હાજરી આપે છે. પૂજયશ્રીના પધારવાથી જાગૃતિની એક નવી લહેર આવી ગઈ. પૂજયશ્રીની વિદાય સમયે નિમ્નોકત ગીત ગવાયું.

"પારસમણિ આ પૂજય પ્રાણલાલજી મુકુટમણિ મુનિરાજોનાપુનઃ
પધારજો પારસ૦

"પાવન કીધી પૌષધશાળા ભાવેણાતણી, ઉપકૃત કીધો સંઘ રહી
શેષકાળ જો પા૦

"ઘડતર કરીયું શીલ્પી બની શાણા તમે, પ્રગટાવ્યો કંઈ અમ
હ્રદયમાં ભાવ જો પા૦

"જીનવાણીના અમૃત આપે છાંટીયા, છૂટે હાથે દીધા દિવ્ય
દાન જો, પા૦

"અનુપમ ઉપકાર અમપર આપનો, કિંમત જેની કદી આંકી ન
અંકાય જો પા૦

"સકલ સંઘની સકલ વ્યકિત બોલી રહી, વંદન હોજો વારંવાર
હજાર જો પા૦

"સકલ સંઘવતી મુનિવર વિનંતિ આપને, ચાતુર્માસ માટે વહેલા
પધારજો પારસ૦

નામ છે " મહાવીર ચારિત્રરત્નાશ્રમ આશ્રમમાં હવા કરાવવા નિમિત્તે ઘણા પરિવાર આવીને રહે છે. તેઓ સાધુ સંતોની સારી સેવા બજાવે છે.

આહાર પાણી લીધા પછી બપોરના ત્રણ સંસ્થા જોવાનો પૂજ્યશ્રીએ નિર્ણય કર્યો. આ વખતે ગુરુદેવનું સ્વાસ્થ્ય ઠીક રહેતું હતું એટલે શરીરમાં સ્ફૂર્તિ હતી. સોનગઢ એક રીતે સંસ્થામય બની ગયું છે. ત્રણ સંસ્થાઓ આ પ્રમાણે છે. (૧) શ્રી. મહાવીર ચારિત્ર રત્નાશ્રમ (૨) જન સ્વાધ્યાય મંદિર (૩) ક્ષય નિરોધક ઔષધાલય, જીથરી.

શ્રી. મહાવીર ચારિત્રરત્નાશ્રમ નિરીક્ષણ

તપગચ્છીય પૂ. ચારિત્ર વિજય મહારાજ તથા વર્તમાન અધિષ્ઠાતા શ્રી. કલ્યાણજી મ. બંને મળી આશ્રમ સ્થાપવાનું નક્કી કરતા સ્ટેશનના રસ્તાપર જે મોરબી સ્ટેટનો ઉતારો હતો તે ખરીદી લીધો. ૪ વીઘા જમીનમાં આશ્રમ પથરાએલો છે. ઉપરાંત દવાશાળા અને પુસ્તકાલયની ગોઠવણ છે. એક દેરાસર બાંધવામાં આવ્યું છે. સંગીતશાળા અને વીજળીઘર બાંધવામાં આવ્યા છે. અતિથિગૃહની ઘણી સુંદર વ્યવસ્થા છે. હાલ ત્યાં ૯૦ વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરે છે. પોતાની ગૌશાળા છે. તેમાં ૪૦ ગાયો પાળવામાં આવી છે. ખેતીનું ઉત્પાદન છે. વીજળી ઘરમાં પોતાનું જ નાનું એવું જનરેટર બેસાડયું છે. ચાલુ શિક્ષણની સાથે વ્યાયામ, સંગીત અને ધર્મશિક્ષણ ઉપર ખાસ ધ્યાન દેવામાં આવે છે.

આશ્રમની જગ્યા ઉપરાંત બીજી ૨૧ વીઘા જમીનમાં બગીચો છે. ૨૦૦ વીઘા જમીન કૃષિ યોગ્ય છે. જમીનનું ઉત્પાદન સરસ હોવાથી સંસ્થા સ્વાશ્રયી બની રહી છે. દાન ઉપર જ નભનારી સંસ્થા નથી. સંસ્થાનું વાર્ષિક ખર્ચ ૫૧૦૦૦

જીથરી હોસ્પિટલનું નિરીક્ષણ

અહીં ખાસ ક્ષય માટે હોસ્પિટલ બાંધવામાં આવી છે. એકસરે હાઉસ, ક્ષયનાશક સાધનગૃહ, બીમારોના ખાટલા જેમાં રહે તે મકાન અને દવા આપવાનું મકાન—આટલા મકાનો જોયા.

+ + ×

ગુરુદેવની પધરામણી થઈ ત્યારે કાનજી મહારાજ યાત્રા નિમિત્તે બહાર ગએલા એટલે સ્વાધ્યાય આશ્રમમાં શૂન્યતા છવાઈ હતી. શ્રી. કલ્યાણજી બાપાના આશ્રમમાં ખૂબ જ સાતા ઉપજી. આગળપાછળની ઘણી વાતો થઈ. કલ્યાણજી બાપા કચ્છમાં હતા ત્યારે ગુરુદેવના ગુરુદેવ શ્રી જયચંદજી મ. ના પરિચયમાં આવેલા તે બધી વાતોનું મીઠું સ્મરણ કરવામાં આવ્યું. પૂજ્યશ્રીએ સોનગઢ છોડયું.

સોનગઢથી ધારૂકા થઈને ઉમરાળા આગમન થતાં ત્યાંની જનતાએ આનંદ અનુભવ્યો. મહાવીર જયંતિનો મંગળ પ્રસંગ હતો. આચાર્યવરની હાજરી થતાં આનંદ અતિરેક થવો સહજ હતો. શ્રી. કલ્યાણજી બાપા ધારૂકાને રસ્તે એક માઈલ સુધી સાથે આવ્યા હતા.

ઉમરાળા સ્કૂલમાં જાહેર પ્રવચન આપવામાં આવ્યું. મહાવીર જયંતિનો પ્રસંગ રૂડી રીતે ઉજવવામાં આવ્યો, જામનગર તથા ભાવનગરથી ભાઈઓ દર્શનાર્થે આવ્યા. તેઓએ જૈનશાળામાં ઇનામ આપી લાભ લીધો હતો. ઉમરાળાથી લીમડી, ઇંગોરાળા, માંડવી ક્ષેત્રોને સ્પર્શ કરી ગુરુદેવ ઢસા જંકશન પધાર્યા. ત્યાં ત્રણ દિવસની સ્થિરતા થઈ. અહીં ચારે બાજુથી દર્શનાર્થે ભાઈઓ બહેનો લાભ લેવા આવી પહોંચ્યા. સાવર–કુંડલાથી ૫૧ માણસોનો સંઘ આવ્યો. દામનગરના ૧૦ ભાઈઓ ઉમેરાઈ કોલીયડથી શ્રી મોરારજીભાઈ વગેરે ભાઈઓ આવ્યા. બાકીના

કુંવર શ્રીકૃષ્ણકુમારનું આકસ્મિક અવસાન થતાં વડીયાની જનતાને ભારે આઘાત થયો હતો. પૂજ્યશ્રી સ્વાગત સમારોહમાં થોડો ઉપદેશ આપી સુરંગવાળાના દરબારગઢમાં નાના રતીમુનિ સહિત પધાર્યા.

વડીયા પધારતાં જ ભાવનગર શ્રીસંઘના ભાઈઓ વલ્લભદાસભાઈના નેતૃત્વમાં આગામી ચાતુર્માસની વિનંતિ માટે ગુરુદેવના ચરણે આવી પહોંચ્યા. તેઓએ ૫૦૧ રૂપિયા પાઠશાળામાં આપીને લાભ લીધો. ગુરુદેવને ભાવનગર ચાતુર્માસની આંતરિક ‘હા’ પડાવી તેઓ જાણે ખૂબ જ ખુશ થઇ ગયા હતા. વડીયાથી ભેંસાણ પધાર્યા. નવલબેનને વરસીતપનું પારણું હતું. ૧૦૧ રૂપિયા પાઠશાળાને અર્પણ કર્યા શ્રી. દેવચંદ કપુરચંદ જેતપુર નિવાસીએ સજોડે શીલવ્રત અંગીકાર કર્યું. ૨૫૧ રૂપિયા પાઠશાળામાં દાન આપી લાભ લીધો.

વડીયા વધારે સ્થિરતા ન થઇ. રાણપુર ભેંસાણ વગેરે ક્ષેત્રોને લાભ આપી ગુરુદેવ જેતલસર જંકશન પધાર્યા. દરમ્યાન કોન્ફરન્સ તરફથી શ્રી. ધીરજલાલ તુરખીયા ગુરુદેવની સેવામાં આવી ગયા. ભારતીય સમસ્ત સ્થા. સાધુ સંઘ સંગઠનના પ્રશ્ન પરત્વે ચર્ચા થઈ. ત્યાર બાદ રતલામ નિવાસી શ્રી. સોમચંદ તુલસીભાઈ કેટલાક સદ્ગૃહસ્થો સાથે પ્રાંતીય સાધુ સમેલન ભરવાનો પ્રસ્તાવ લઇને આવ્યા. પૂજ્યશ્રીએ સૌનું યોગ્ય સમાધાન કરી શકયતા હતી તેટલો ઉત્તર આપ્યો.

પૂજ્યશ્રીની એ નીતિ હતી કે વધારે પડતા આદર્શવાદમાં તણાવું નહિ. જેટલી શકયતા હોય તેટલી જ વિચારણા કરવી. જોકે આ શકયતાવાદ ક્રાંતિકારીઓને કયારેય સમજાયો નથી. પરંતુ ધીર વ્યક્તિઓનું જીવનસૂત્ર જ શકયતાવાદ હોય છે.

તમાં સખત હતા એટલે સંપ્રદાય માન્યતાનું ઝીણવટથી પાલન કરતાં. પરંતુ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ સારું એવું અધ્યયન કરતા. પાલીતાણાની પુનિત ધરતીને સ્પર્શ કરી પુનઃ એજ રસ્તે થઈ વરતેજ પધાર્યા.

ભાવનગરના ૧૬ જેટલા શ્રાવક ભાઈઓ પાલીતાણા સુધી ગુરુદેવની સેવામાં પહોંચ્યા હતા. ભાવનગરના ચડતા ભાવોનું સ્પષ્ટ ચિત્ર ઉપસી રહ્યું હતું. ભાવનગવને આંગણે ગુરુદેવના દર્શન થયા ત્યારે સ્થા. જૈન સંઘે ખૂબજ ઊંડી તૃપ્તિ અનુભવી. પૂજ્યશ્રીએ ભાવનગર ઉપર જાદુઈ પ્રભાવ પાથર્યો હતો.

પૂજ્યશ્રીના પ્રવચનમાં રસ ઝરવા લાગ્યો. સૌ આનંદ મગ્ન બની જ્ઞાનગંગામાં સ્નાન કરવા લાગ્યા.

બહેનો ભાઈઓએ પચરંગી તપની આરાધના કરી. પાંચ અને ચાર ઉપવાસવાળાને એક એક ખુમચો તથા અઠમવાળાને ટોપીયા શ્રીસંઘ તરફથી આપવામાં આવ્યા. શ્રાવણ વદી પાંચમના બહેનોએ લાપસી–પાંચમના ઘણા ઉપવાસ કર્યા.

સંઘ ઐકય માટે સારી પૃષ્ટ ભૂમિ તૈયાર થઈ રહી હતી. શ્રી પુરુષોતમજી સ્વામીએ આ સંબંધમાં પૂજ્યશ્રી ઉપર ખાસ પત્ર પાઠવ્યો હતો. તેમાં સમસ્ત ભારત સંઘમાં ન ભળતા પ્રથમ પોતાના સંઘાડાનું સુંદર સંગઠન બનાવી લેવાની ભાવના હતી. શ્રી પ્રાણલાલજી મ. આ મંતવ્ય સાથે મળતા થયા. જેતપુર વાળા નાથાલાલભાઈ ઝવેરચંદ આ વાતના અનુસંધાનમાં ખાસ પુરુષોતમજી મ. નો સંદેશ લઈને આવ્યા ગુરુદેવે તે વાતને ટેકો આપતા પુનઃ પત્ર પાઠવ્યો. સાથે શ્રી. પુરુષોતમજી મ. ની સેવામાં કેટલાક વસ્ત્ર તથા ઝીણી ધાબળીઓ મોકલી.

ભાવનગરમાં શ્રાવકશાળાની પરીક્ષા પૂજ્યશ્રીએ લીધી. પાંચ બહેનોનો ધાર્મિક અભ્યાસ ઘણો જ ઉત્તમ હતો. પ્રવચનનો પ્રવાહ ચાલુ હતો. તુંગીયા નગરીના શ્રાવકોનું વિવેચન સૂક્ષ્મ-ભાવે ચાલતું હતું. નાના રતીલાલજી પ્રતિદિન ગાયનો સંભ-ળાવતા અને બપોરનો રાસ ફરમાવતા હતા.

શેઠ વલ્લભદાસ ફુલચંદના ધર્મપત્ની લહેરી બેનના નામથી વીશ લોખંડના કબાટો વડીયા વિદ્યાલયને ભેટ મળ્યા તથા ભાવનગરના શ્રીસંઘે વડીયા વિદ્યાલયમાં શાસ્ત્રભંડાર હોલ બંધાવી આપેલ છે.

અહીં શ્રી. નાના રતીલાલજીએ પીંગળની પરીક્ષા આપેલને પાસ થયા છે.

દીપક થઈ શકે છે. સદ્ઉદ્યમ એ વિજયનો દાતા છે. આળસ એ જીવતા માનવીની કબર છે. ”

વિક્રમ સંવત ૨૦૦૬ આસો સુદી ૧૫ વીરસંવત ૨૪૭૬ બુધ તા ૨૫–૧૦–૫૦

દા. મુનિ પ્રાણુલાલજી

શ્રી. રમેશભાઇના વિષયમાં ગુરુદેવે નોંધ લીધી છે કે ” રમેશચંદ્ર તરુણવયના યુવક છે. છતાં તેમનો ચહેરો જોતાં. શાંત, નમ્ર, વિવેકી, ઓછાબોલા અને અભ્યાસમાં ખંતીલા લાગે છે. ”

બરવાળા સંપ્રદાયના શ્રી. મુળજી રખના શિષ્ય રામચંદ્રજી સ્વામીની પુણ્યતિથિ પૂજ્યશ્રીના સાંનિધ્યમાં ધામધૂમથી મનાવવામાં આવી. તે વખતે માંડવા ઉપાશ્રય માટે ફાળો કરવામાં આવ્યો.

ભાવનગરના સુપ્રસિદ્ધ ઉદ્યોગપતિ શ્રી. ચુનીલાલ ભાયચંદ મુંબઈથી આવતા પૂજ્યશ્રીના દર્શને ઉપાશ્રયે આવ્યા. અડધો કલાક રોકાયા. ગુરુદેવે ‘ કર્તવ્ય ’ વિષય ઉપર ઉપદેશ આપ્યો. સાથે નગરના સો જેટલા પ્રતિષ્ઠિત ભાઈઓ હતા. ભાઈશ્રી વલ્લભદાસ ફુલચંદના ખર્ચે શ્રીસંઘના નામથી શ્રી. ચુનીલાલ ભાઈના સન્માન અર્થે પાર્ટી આપવામાં આવી. તેઓએ શ્રીસંઘ પ્રત્યે અને માનવ જાતિ પ્રત્યેનું ઋણ કર્તવ્ય કર્યું.

ગોંડલ ગચ્છના શ્રી. રંભાબાઈ મહાસતીજી પાસે દીક્ષા લેવાની ભાવનાવાળા ભાવ દીક્ષિત શ્રી નિર્મળાબહેન (જામનગરના ખત્રી નરભેરામભાઈની પુત્રી) તથા જયાકુંવરબહેન (ચંદલીવાળા શ્રી બાવીસીની પુત્રી) પૂજ્યશ્રીના દર્શન અર્થે રાજકોટથી આવ્યા. એક બહેન બાળ બ્રહ્મચારી તથા એક વિધવા હતા.

જુનાગઢમાં કારતક સુદી પાંચમના શ્રીયુત જેઠાલાલભાઈ વકીલના ધર્મપત્ની શ્રીમતી અંબાબહેન ગુજરી ગયાના ખબર મળ્યા. ત્યાં આશ્વાસનનો તાર કરવામાં આવ્યો. આ સમાચારથી

ભક્તિ સરિતામાં સ્નાન અને ભાવનગરથી વિહાર

૭૨

કૃષ્ણનગરમાં લગભગ ૧૩ દિવસ રોકાણ થયું. પ્રતિદિન પ્રવચન ત્યાં પણ ચાલુ હતું. શહેરમાંથી સેંકડો નરનારી લાભ લેવા પહોંચતા. રોજ પ્રભાવના ચાલુ હતી. ઘરધણી મુખ્યતયા લાભ લેતા. ૨૦થી૨૫ રૂપિયા પ્રભાવનાનો ખર્ચ થતો. શ્રી. નાના રતીલાલજી મ. નિરંતર ભજનો સંભળાવતા.

ભાવનગરમાં વિશેષ સ્થળો જોવાનો સમય મળ્યો ન હતો. કૃષ્ણનગરની સ્થિરતા દરમ્યાન બની શકયું. લગભગ રોજ જોવા જવાનું બન્યું. પ્રથમ દિવસે ભક્તિબાગ ગયા. ત્યાં બિરાજતા કેસરબાઈ સ્વામીને સુખસાતા પૂછી. પછી "સૌરાષ્ટ્ર સહકારી હોસ્પિટલ" જોવાની તક મળી. લાલ પથ્થરથી નિર્મિત થએલ છે બે માળનું મકાન અને ઘણી જ વિશાળ છે. હોસ્પિટલના બધા ગુણોથી અલંકૃત છે. ઓપરેશનમાં કાપેલા અંગ ઉપાંગ અને વિકૃત અવયવોને પ્રદર્શન માટે ગોઠવીને રાખવામાં આવ્યા હોય છે. તે પૂજ્યશ્રી નીચે પ્રમાણે નોંધ લે છે.

"હાલમાં જે દરદીઓ છે તેને જોઈ તેમજ આગળના ઓપરેશનના અંગો વગેરે જોતા શ્રી વીરપ્રભુએ બતાવેલ અસાતા વેદનીય કર્મ બાંધવાના હેતુઓ, સંચિત કર્મ–પ્રારબ્ધ કર્મ પાછું અશાતારૂપે કેવી રીતે ઉદયમાં આવી જીવને અનુભવ કરાવે છે; તેની પુરતી માહિતી સાંપડે છે."

પુનઃ નિવાસ સ્થાને પધાર્યા. વડીયાવાળા ઉત્તમચંદ ભગવાનજી તથા અમૃતલાલ માધવજી સાથે હતા. પાલણપુરથી

મિલકતથી નિર્માણ થયું હતું. ઘણી જ વ્યવસ્થિત અને વિશાળ છે. શ્રી. પ્રતાપરાય મોદી કોલેજના પ્રિન્સિપાલ છે ઠરેલા અને શાંત છે.

શ્રી. જયંતિભાઈ છે ત્યાં પ્રવચનના પ્રભાવે સાત વ્યક્તિઓએ જીવનભર તમામ ધુમ્રપાનના વ્યસનનો ત્યાગ કર્યો છે. પૂજ્યશ્રીનું એક "માનવ ધર્મ" ઉપર જાહેર પ્રવચન ગોઠવવામાં આવ્યું. લગભગ બે હજાર માણસો એકત્ર થયા હતા. શહેરની પ્રમુખ વ્યક્તિઓએ હાજરી આપી હતી. કેટલાક નામો* ફુટનોટમાં આપવામાં આવ્યા છે. આ પ્રવચનની લોકો પર ઊંડી અસર થઈ.

જયંતિભાઈના બંગલે આજે અંતિમ પ્રવચન થયું. હરજીવન દામોદર તથા શ્રીમતી અજવાળીબાઈએ ચતુર્થવ્રત લીધા. બીજા ઘણા વ્રતો નિયમો થયા. તેઓએ ૨૦૦ રૂપિયા વાપર્યા. ભગવાનજી મૂળજી મહેતાએ વ્રતો લીધા. કરસનદાસ ખુશાલચંદે મીઠાઈનો ત્યાગ કર્યો.

પૂજ્યશ્રીએ કૃષ્ણનગરથી વિહાર શરૂ કર્યો. બુધેલ પધરામણી થઈ. ૭૦૦ જેટલા માણસો વળાવવામાં સાથે હતા. ૮૦૦ જેટલા ભાઈઓ બહેનો ટ્રેન, ગાડી વગેરે વાહનથી આવી પહોંચ્યા.

વ્યાસ સાહેબ (આસિ. કલેકટર)
હરજીવનદાસ મહેતા (મ્યુ. પ્રમુખ)
શ્રી ઉમાશંકરભાઈ
,, ગજાનનભાઈ (હજુર સેક્રેટરી)
,, છોટુભાઈ (ઈન્કમટેક્સ ઓ.)
,, એમ. સી. મંકોડી (ડોક્ટર)
,, હાતીમચંદ (વ્યાપારી)
,, પ્રાણજીવનભાઈ (ચીફ કસ્ટમ)
,, પરસોતમભાઈ (મ્યુ. ચેરમેન)
ઉપરાંત દેરાવાસી સમાજના અગ્રેસર ભાઈઓની હાજરી હતી.

કરવા તળાજા જવા માટે પ્રબંધ થયો હતો. અને ત્યાં તેમના તરફથી સંઘ જમણ પણ હતું. ૨૦૦ જેટલા ભાઈઓ બહેનો તળાજા પહોંચ્યા, ત્યાં ૧૦૦ જેટલા સંવર પોષા આદિ ધર્મક્રિયા નિપજી. માનવરાહત માટે રૂા ૬૫૨નો ફાળો થયો. ઘણી ધામધૂમ થઈ. આખા સંઘમાં લાણું પણ કરવામાં આવ્યું. દર્શનાર્થીઓને લાવવા લઈ જવાની વ્યવસ્થા તેમના તરફથી હતી. કુલ મળીને લગભગ રૂા. ૧૭૦૦નું ખર્ચ થયું.

તળાજાથી મહુવા તરફ વિહાર કરતા દાઠી ગામનો સ્પર્શ થયો. ત્યાં ઘણા દેરાવાસી સાધુ સાધ્વી બિરાજતા હતા. શ્રી. લબ્ધિસાગરજી મ. ની મુલાકાત થઈ. ૧૫ મિનિટ સુધી ધાર્મિક વિષયમાં વાતચીત થઈ. પરસ્પર સુખસાતા પૂછી છૂટા પડયા.

'તલી' નામના ગામની ભૂમિમાંથી પસાર થયા. અહીં આગળના સમયમાં તીલકપુર કરીને મોટું શહેર હતું. અત્યારે તેના પ્રાચીન અવશેષો પૃથ્વીના પેટમાંથી મળી આવે છે. દાઠા ગામમાં પહોંચતા જોરાવરનગર શ્રીસંઘના પ્રતિનિધિ મંડળ રૂપે ચાર ભાઈઓ પૂજ્યશ્રીને ચાતુર્માસની વિનંતિ કરવા આવી પહોંચ્યા. 'અવસરે' ઉત્તર પાઠવી પૂજ્યશ્રીનો વિહાર આગળ વધ્યો.

આ નવી વિહારયાત્રામાં તળાજાવાળા શ્રી. અમૃતલાલ જીવરાજે પદયાત્રા કરતાં ગામેગામ બીજો પણ ઘણો સારો લાભ લીધો. શાસન સેવા બજાવી. પૂજ્ય ગુરુદેવે સુખ સમાધિ પૂર્વક મહુવામાં પદાર્પણ કર્યું. મહુવામાં પ્રતિદિન પ્રવચન આપવામાં આવ્યું. વિદ્યાર્થીજીવન ઉપર દશાશ્રીમાળી છાત્રાલયમાં પ્રવચન આપવામાં આવ્યું. પૂજ્યશ્રીએ તે સંસ્થાનું નિરીક્ષણ કર્યું. ત્યાં પુસ્તકાલયમાં નૈતિક પુસ્તકોનો અભાવ હોવાથી પૂજ્યશ્રીના ઉપદેશથી ફાળો થયો અને તે ત્રુટી દૂર થઈ.

*

નિરીક્ષણ કરી વાસ્તવિક સ્થિતિ પર પ્રકાશ નાખી નીચે પ્રમાણે નોંધ લીધી છે.

"પુજારી સૌને કહે છે કે કુદરતી રીતે આ પાણી શંકરના લીંગ નીચેથી આવે છે" આમ કહી શંકરનું મહાત્મ્ય ખોટી રીતે બતાવે છે. વસ્તુત: પહાડમાંથી પાછળના ભાગમાં જે ઝરણું ફૂટે છે તેને ભુમિમાં નાલી બાંધી મંદિરની દીવાલ નીચે લાવેલ છે. તેને ઢાળમાં મહાદેવજીનાં ચરણો નીચે પહોંચાડી સીધું ગૌમુખીના ગળા સુધી ગોઠવી દેવામાં આવ્યું છે."

આ જગ્યા અને મંદિરો રાજુલાના રહીશ બાર પક્ષના ઘોઘારી કપોળ (વણિક જાત) દોશી કુટુંબના ભાઈઓએ લાખોના ખર્ચથી બંધાવ્યા છે.

સાવરકુંડલા પાસે આવતા આખે રસ્તે ભાવિક ભકતો દર્શનનો લાભ લેવા અવારનવાર આવતા જ રહ્યા. વીજપડી, ગાધકડા, બાઢડા વગેરે સ્થળોનો સ્પર્શ કરી પૂજ્યશ્રી સાવરકુંડલા પધાર્યા. સાવરકુંડલા ગુરુદેવોના વિહાર ક્ષેત્રોની કેન્દ્ર-ભૂમિ ગણાય. પછી પૂછવું જ શું? સાવરકુંડલાની ભક્તિ સલીલામાં સ્નાન કરતા કેટલાક દિવસ ત્યાં રોકાયા. બા. બ્ર. પ્રભાબાઈ સ્વામી ઠાણા ૩ પણ અહીં પધાર્યા. ગોંડલ સંપ્રદાયની સાધુ સમાચારીનું જે નિયમ પત્ર પૂજ્ય પુરુષોત્તમજી મ. ની સૂચના પ્રમાણે તૈયાર થયું હતું. તેનું સાધ્વીજી મંડળ સમક્ષ બપોરના વાંચન થતું હતું.

કાનાતળાવને પૂજ્યશ્રીએ લાભ આપ્યો. સાવરકુંડલાથી અઢાર અગ્રેસર ભાઈઓ ત્યાં દર્શનાર્થે આવ્યા. સમઢીયાળા ઉપર થઈ ધારી જવા માટે ગુરુદેવે પ્રસ્થાન કર્યું. ધારીમાં વરસીતપના પારણા હતા. વડીયાથી વરસી તપવાળાની વિનંતિ થતાં ત્યાં પહોંચવાની પૂજ્યશ્રીએ અશકયતા દર્શાવી.

સંમેલનના અવસરે રાજકોટ શ્રીસંઘના પ્રમુખ શ્રીમાન દુર્લભજી ભાઈ વીરાણી ખાસ હાજર રહ્યા હતા. સેંકડો શ્રાવક શ્રાવિકાઓ સમૂહ દર્શનનો લાભ લેવા નિરંતર આવતા જતા.

સાધુ સાધ્વીજી ગચ્છ ઐકયની વિચારણા :માટે પૂજ્ય પુરુષોતમજી મ. ની સાંનિધ્યમાં એકત્ર થતા હતા. બપોર પછી નો ૨.૫૦ થી ૪.૫૦ સુધીનો સમય ગોઠવવામાં આવ્યો હતો. આ સંમેલનમાં ઘણી સારી ચર્ચા વિચારણા થઈ. આ કાર્ય વાહિને પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

સંમેલનની સ્મૃતિ એ વિષય પર નાના રતીમુનિએ વિસ્તારથી ગાયન બનાવેલ છે જે આ બુકમાં પણ છપાએલ છે.

રાજકોટ શ્રીસંઘે મુનિરાજોને ચાતુર્માસ માટે વિનંતિ કરી. સંમેલન ઘણું સફળ થયું. ગોંડળના આંગણે મોટો ધર્મ ઉત્સવ સ્વતઃ યોજાય ગયો. આથી ગોંડળ ગચ્છની તવારીખમાં એક સ્વર્ણપત્રનો ઉમેરો થયો. સૌ મુનિરાજો વિહારના પંથે પડયા.

આદરસ્યાન લીંબડી સંપ્રદાય ગોપાલજી સ્વામીના પરિવાર મુનિ શ્રી. કેશવલાલ મ. ઠાણા ૩ ગોંડલ પધાર્યા હતા. સારો એવો સાધુ સમાગમ થયો. પૂ. મહાપુરુષ શ્રી પુરુષોતમજી મ. તથા શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ગોંડલમાં બે માસ સાત દિવસ સાથે રોકાયા હતા. ધર્મનો ડંકો વાગતો હતો. કુલ ૪૦ જેટલા સાધુ સાધ્વીજી એકત્ર થયા હતા. રોજ અલગ અલગ સાધુ સાધ્વીજીના પ્રવચન ગોઠવાતા હતા. ગામે ગામના શ્રીસંઘો વિનંતિ માટે નિરંતર આવી રહ્યા હતા. આનંદ મંગળ ઉજવાઈ રહ્યો.

આટલા લાંબા વિહારો કર્યા પછી ગુરુદેવને પુનઃ શરીરમાં બીમારી માથું ઊંચકવા લાગી હતી. શરીર સંબંધમાં અસાતાનો ઉદય વર્તાઈ રહ્યો હતો. વડીયા જેવા શાંતિમય સ્થળમાં ગુરુદેવને ચાતુર્માસ કરવાની અભિલાષા હતી.

અહીં સ્વર્ગસ્થ મહારાજશ્રી ગોવિંદજી મ. ની પુણ્યતિથિ ઉજવવામાં આવી. સારી સંખ્યામાં પૌષધ સંવર નિપજ્યા.

વીસાવદરથી શેષકાળની વિનંતિ માટે શ્રાવક શ્રાવિકાઓ આવી પહોંચ્યા. તેઓ ગુરુદેવ ઉપર જાણે વીસાવદરનો અધિકાર જ સમજતા હતા. ઘણી વિનંતિના અંતે 'હા' પડાવીને જ ઊઠ્યા. પૂ શ્રી જુનાગઢથી ખીલખા આવ્યા. અઠમની પચરંગી થતાં ૩૪ બહેનોએ અઠમ તપની આરાધના કરી પૂજ્યશ્રીની દરબારગઢમાં પધરામણી થઈ.

સરસઈ બે દિવસ રોકાઈ ગુરુદેવે વીસાવદરમાં પદાર્પણ કર્યું. જયનાદો સાથે સ્વાગત કર્યું. અહીં ઉપાશ્રયનું નવું જ મકાન તૈયાર થયું હતું. નામ "શ્રી વીરાણી કડવીબાઈ પૌષધ શાળા" રાખવામાં આવ્યું હતું. તે નવી પૌષધશાળાનું ઉદ્ઘાટન હતું. ઉદ્ઘાટન પ્રસંગે ગુરુવરો પધારતા વીસાવદર સંઘને આનંદ વ્યાપી રહ્યો હતો.

બધે કાર્ડ દ્વારા નિમંત્રણ થયા હતા. ૨૦૦ જેટલા બહાર ગામના અતિથિઓની હાજરી વચ્ચે પૂજ્યશ્રીના શ્રીમુખથી માંગલીક કહેવાયું. એ વખતે ઉદ્ઘાટન જાહેર થતા મહાવીર પ્રભુના જયનાદોથી ગગન ગાજી ઊઠ્યું. સાથે સાથે ગોપાળજી ત્રિભોવનને માનપત્ર આપવાનો કાર્યક્રમ યોજાયો હતો. ચાંદીની ડીસમાં વિધિવત માનપત્ર અર્પણ થયું.

પૂજ્ય શ્રી જયચંદ્રજી મ.ની તિથિ આવતાં વીસાવદરમાં ૪૫ અઠમ થયા. ૫૦૦ રૂપિયા દાન પુણ્યના કાર્યમાં વપરાયા વીસાવદરથી પુનઃ રાણપુર ભેંસાણ ગુરુદેવ પધારી ગયા. વડીયા ચાતુર્માસ નિશ્ચિત થઈ ગયું હતું. વડીયા જતા રસ્તામાં-પરબની જગ્યામાં રોકાયા. આ પરબની જગ્યા તેજ સંત દેવીદાસની જગ્યા. ગુરુદેવે લખ્યું છે કે આ જગ્યાનું મહાત્મ્યઓછુ

૨૦૦૭નું વડીયા ચાતુર્માસ તપસ્યાનું તીર્થધામ અને શાસન પ્રભાવના

૭૪

વડીયા શાંતિમય ક્ષેત્ર છે. શ્રી. તપસ્વીજી વિદ્યાલયનો ઉપકાર થવાની શકયતાથી ગુરુદેવે વડીયા પ્રત્યે ખાસ લક્ષ્ય આપ્યું. નદી કિનારે સ્થા. જૈન ઉપાશ્રયમાં પૂજ્યશ્રી બીરાજ્યા. બરવાળા સંપ્રદાયના અમરચંદજી મ. આ ચાતુર્માસ સાથે હતા. શ્રી. મોતીચંદ વાલજીનો પરિવાર ધર્મ સેવામાં આગળ હતો. ખેતાણી મણિલાલ કેશવજી શ્રીસંઘના સાચા માર્ગદર્શક સેવાભાવી વ્યકિત હતા. પંડિત શ્રી. રોશનલાલજીએ જન હૃદયનો વિશ્વાસ મેળવ્યો હતો. અમૃતલાલ ભવાન પણ વડીયા સંઘ અને વિદ્યાલયની ઉન્નતિમાં દત્તચિત્ર હતા. સમસ્ત સંઘમાં બંધુત્વનું વાતાવરણ ગૂંજતું હતું

પૂજ્યશ્રીને વડીયામાં શાંતિ સ્વાસ્થ્યનો પુનર્લાભ થવાની સાથે ઘણા લોકોપકારી કાર્ય થવાની સંભાવના હતી. મંગળમય વાતાવરણમાં ચાતુર્માસ શરૂ થયું. ચતુર્વિધિ સંઘની ઉપસ્થિતિ હતી. બા. બ્ર, પ્રભાબાઈ સ્વામી ભકત જનોના હૃદયમાં જ્ઞાનદીપક પ્રગટાવવા સમર્થ હતા. તેમનું શિષ્યા મંડળ ગુરુદેવની સમાધિ જાળવવા ઉપરાંત જનતામાં શાસન પ્રેમ અને ધર્મ ઉપાસનાનો રંગ લગાડવામાં લાગી ગયું. વડીયામાં આનંદ વર્તાય રહ્યો.

પ્રાતઃકાળમાં પ્રતિદિન વિદ્યાર્થીઓને લઈને ગૃહપતિ ગુરુદેવના દર્શન કરવાં માટે આવતા હતા. દૃશ્ય ઘણુંજ સોહામણું બની જતું. સવારમાં ભાવના ભરી બહેનો ગલીએ ગલીએ

બહારથી દર્શનાર્થીઓનો પ્રવાહ ચાલુ થઈ ગયો હતો. વિદ્યાલયના નિમિત્તે ખાસ ખાસ વ્યક્તિઓને આવવાનું થતું. શ્રી. દુર્લભજીભાઈ વીરાણી તથા જેઠાલાલભાઈ વકીલ ગુરુદેવના દર્શને આવતા રહેતા. જામનગરવાળા કપુરચંદ કાળીદાસે આવીને વિદ્યાલયનું સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ કર્યું. વસનજી પાનાચંદ પાનેલીવાળા, દોશી જગજીવનભાઈ જેતપુરવાળા લાભ લેવા ભાગ્યશાળી બન્યા.

વિદ્યાલયના બાળકો સાથે જૈનશાળાના બાલ–બાલિકાઓ પણ અનુપમ ભજન ગીતો પીરસીને લોકોની પ્રસન્નતા મેળવતા હતા. સભામાં રમ્યભાવ ફેલાઈ જતો. ભારતના સ્વાતંત્ર્ય દિવસે (૧૫મી ઓગસ્ટ) વિદ્યાલય, જૈનશાળા અને મિડલસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓએ મળી એક સુંદર મેળાવડાનું આયોજન કર્યું. ગુરુદેવે તે પ્રસંગે હાજરી આપી. ભારતીય સંસ્કૃતિનું હાર્દ સમજાવ્યું. આઝાદીની કિંમત શું છે તથા સાચી મંજિલ કઈ છે તે ઉપર પ્રકાશ નાખ્યો.

પર્યુષણ પહેલા જ અઠાઈ તપની શરણાઈ વાગવા માંડી હતી. ૭ અઠાઈ ખાલી ભાઈઓમાં હતી. બહેનોમાં એક અગીયાર ઉપવાસ ૭–સાત–આઠ ઉપવાસવાળા ઘણા હતા. સૌના પારણા ઘણી જ ધામધૂમથી ઉજવાયા. શ્રીમતી લીલાવતી બહેને ૧૦ ઉપવાસનું આરાધન કર્યું. જમનાદાસ કમળશીને ૧૧ ઉપવાસ હતા. બહેનોમાં ૭ અઠાઈનું એક સાથે પારણું થયું. ખરેખર ઉપવાસના ઘર જ આવ્યા. કસુંબાબેન માવજીએ ૧૨ ઉપવાસે પારણું કર્યું. મહાસતીજી બિરાજમાન હોવાથી તપસ્વી બહેનોનો સમય પણ ઘણી જ આરાધના સાથે પસાર થતો. પ્રવચન પછી એક કલાક શાસ્ત્રની વાંચણી કરવામાં આવતી હતી. ચાર અઠાઈના પુનઃ એક સાથે પારણા થયા. પુનઃ તપશ્ચર્યાની આરાધના થવા માંડી. ઉજમ બહેને નવાઈ,

દાન, પુણ્ય અને પરમાર્થના કાર્યમાં સેંકડો રૂપિયા વપરાઈ રહ્યા હતા. જૈનશાળા, પાઠશાળા, માનવરાહત, ઇનામ. સંઘનાં કલ્યાણ માટે કાર્યો વગેરે અંગે કેટલાંએ નાનાં મોટાં ફંડો થયા. સવંત્સરી મહાપર્વનો દિવસ ઘણી સમાધિથી પસાર થયો 'કુંદન કુમાર' નાટિકાની વિદ્યાલયના બાળકોએ સમાપ્તિ કરી. પૂ. ગુરુદેવનું આસરે ત્રણ કલાક પ્રવચન ચાલ્યું. આજે સેંકડો અઠાઈ તપશ્ચર્યાનો આઠમો દિવસ હતો. કુલ મોટી તપશ્ચર્યા ૧૦૮ થઈ. જે સાંભળતા હતા તે આશ્ચર્યમાં ડૂબી જતા હતા. વડીયા જેવા નાના સંઘમાં આવી વિરાટ તપસ્યા જોઈ સહેજે બોલાઈ જવાતું કે ધન્ય છે તે ભાવિક ભક્તજનોને અને પથદર્શક પરમ ગુરૂદેવને!

મહાસતીજી ગુલાબબાઈ સ્વામીએ અઠાઈ કરી હતી. શ્રી. ભવાનભાઈ કાળાએ સાધ્વીજીના પારણા નિમિત્તે ગુરુદેવના પ્રભાવે ૨૫૦૦ અઢી હજાર રૂપિયા વડીયા વિદ્યાલયને પ્રદાન કર્યા. અને સ્વામી વાત્સલ્ય સંઘ જમણ કર્યું. ગુરુદેવો પ્રત્યે કેવો ભક્તિરસ! રાજકોટ, જામનગર, ભાવનગર, જુનાગઢ આદિ શહેરોનો સંઘ સારી સંખ્યામાં પ્રતિનિધિ મંડળ સાથે આવી દર્શનનો લાભ લેતા.

આયંબીલની ઓળી પણ ખૂબજ સારી થઈ ૩૫ આખી ઓળી હતી અને ૬૭૭ આયંબીલ હતી. ચાતુર્માસની સમાપ્તિ થતાં ૪૭ બહેનોએ ૩૭ મેવાછઠ કર્યા. બા. બ્ર. જયાબાઈ સ્વામીએ દિવાળી બાદ તુરતમાં અઠાઇ તપ આરાધ્યો. ને તપમંદિર પર કળશ ચડાવ્યો. સુવર્ણ અક્ષરોમાં લખાય તેવું ભવ્ય ચાતુર્માસ ઉજવાઈ ગયું.

*

ચાતુર્માસ બાદ ગિરીશ મુનિને દીક્ષા આપવા બાબતની ચર્ચા થઇ રહી હતી. તે સંબંધમાં ગુરુદેવની આજ્ઞા લેવા માટે કલકત્તાથી શ્રી. ગિરધરભાઈ કમાણી, શ્રી. વાડીલાલ કાનજી અને શ્રી. અમૃતલાલ ભવાન ત્રણ વ્યક્તિ ખાસ વડીયા પહોંચ્યા. તે અંગે ગુરૂદેવ સાથે ઘણી વાતચીત થઈ. પૂજ્યશ્રીએ સંતોષપૂર્વક પ્રત્યુત્તર વાળ્યો. આ ભાઈઓ પર ગુરુદેવની પ્રતિભાની ઊંડી છાપ પડી.

રાજકોટથી શ્રી રામજીભાઈ વીરાણી શ્રી દુર્લભજીભાઈ વીરાણી તથા નરભેરામ હંસરાજના ધર્મપત્ની શ્રી હેમકુંવરબહેન ગુરુદેવના દર્શન અર્થે ખાસ આવ્યા અને ધર્મલાભ લીધો.

વડીયામાં બિરાજતા મહાસતીજી પાસે ગુરુદેવના સાંનિધ્યમાં ત્રણ બહેનોને દીક્ષા આપવાનું નક્કી થયું. શ્રી વિમળા બહેન ચિતળના, શ્રી લલિતા બહેન ધોરાજીના શ્રી મુકતા બહેન ધારીના પ્રથમ બે બહેનો કુમારિકા હતા. જ્યારે મુકતા બહેન સાંસારિક સાથ તુટિ જતા વૈરાગ્ય ભાવમા પ્રણમી સંયમ પંથે વળ્યા હતા.

નદીકિનારે શ્રી સંઘરાજકાના વિશાળ પ્લોટમાં આસોપાલવ વૃક્ષની નીચે ભવ્ય દીક્ષા મંડપ ઊભો કરવામાં આવ્યો હતો. બહાર ગામથી લગભગ પાંચ હજાર અતિથિ આવી પહોંચ્યા પૂજ્યશ્રી પુરુષોતમજી મ. સ્વયં આ પ્રસંગે લાભ આપવા પધાર્યા હતા. વડીયા નગરીમાં આ ઉત્સવ અનેરી શોભા ધરાવી રહ્યો. ભાવનગરથી જૈન યુવક મંડળ ખાસ બેન્ડ પાર્ટી સાથે આવેલ હતું. આ પ્રસંગે ઝરીયાથી શ્રી. ઉમાશંકર કેશવજીના સુપુત્ર શંકરભાઈ ગુરૂદેવના દર્શન કરવા અને શ્રી જગજીવન મહારાજના સમાચાર આપવા માટે વડીયા પહોંચ્યા હતા. તેઓએ ૭૦૧ રૂપિયામાં પોથી વહોરાવવાની બોલી ઝીલીને લાભ લીધો.

કોળીથડ, મેંગણી લોધીકા, ચીભડા, કણકોટ આદિ ગામોમાં થઈ પૂજ્યવરો રાજકોટ પધાર્યા. પ્રથમ ભક્તિનગરમાં શ્રી જમના-દાસભાઈએ બંધાવેલી પૌષધશાળામાં એક દિવસ બિરાજ્યા. ત્યાં સારો એવો ધર્માનંદનો પ્રસંગ ઉજવાઈ ગયો. ત્યાંથી કોઠારિયાના નાકે બોઘાણી શેરીના ઉપાશ્રયમાં પધાર્યા. ત્યાં બરાબર પ્રવચન થતાં રહ્યાં.

શ્રી રામચંદભાઈના સુપુત્રો શ્રી ઈન્દુલાલ તથા અરુણકાંત તરફથી પિતાશ્રીનો સ્વર્ગવાસ થતા. જુદી જુદી સંસ્થામાં રૂ. દશ હજાર એકવીસ (૧૦૦૨૧ રૂ.)ની વ્યાખ્યાન વખતે જાહે-રાત થઈ. જનસમૂહે આવા ઉત્તમદાન માટે તેમની ભાવનાને વધાવી લીધી.

આ વખતે રાજકોટ સંઘમાં ૪૧ જેટલા વરસી તપના વિરાણી દુર્લભજીભાઇ તથા પારેખ કેશવલાલભાઈ વગેરેને ત્યાં પારણાનો ઉત્તમ પ્રસંગ હતો. આખો સંઘ આ ઉત્સવમાં પૂર્ણ રીતે જોડાઇ ગયો હતો. ચારે તરફ શાસન પ્રભાવનાના ડંકા વાગી રહ્યા હતા. શ્રી ધર્મપ્રેમી દુર્લભજીભાઈ વીરાણીના ધર્મપત્ની શ્રીમતી મણીબાઈએ છઠ છઠનો વરસીતપ આદર્યો હતો. બંને ગુરુ વચ્ચેના સાંનિધ્યમાં પારણા કરવાની તેઓશ્રીની અભિલાષા હતી. વીરકૃપાથી તે અભિલાષા પરિપૂર્ણ થઈ હતી. આજે આ મંગળ પ્રસંગે બંને ગુરુદેવો રાજકોટને આંગણે પધારી શ્રીસંઘને ધન્ય બનાવી રહ્યા હતા

વિરાટ વરઘોડાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું. લાણા પ્રભા-વના બેસુમાર થઈ રહ્યા હતા. ઘેર ઘેર સાંજીઓ ગવાઈ રહી હતી. વૈશાખ સુદ ૩ને શનિવારના ગુરુદેવે વિધિવત આલોચના કરાવી. સૌ તપસ્વીઓને છેલ્લે અઠમ હતો. સૌના ભાગ્ય ચમકી રહ્યા હતા. પૂજ્યશ્રીએ માંગલિક સંભળાવ્યું. સૌના પારણા સુખ સમાધિએ નિપજ્યા. વિરાણી દુલભજીભાઈએ તથા કેશવલાલભાઈએ તથા તપસ્યા વાળાઓએ તથા શ્રી સંઘે મળીને

ટંકારા શ્રી દયાનંદ સરસ્વતીજીનું જન્મ સ્થાન હોવાથી આર્ય સમાજ માટે તીર્થધામ બન્યું છે. ગુરુદેવે તે સ્થળનું નિરીક્ષણ કર્યું કેટલાક દિવસ ટંકારાને લાભ આપી પુજ્યશ્રી મોરબી પધાર્યા મોરબી સંઘના ભાઈઓ રસ્તામાં જ સામા આવવા લાગ્યા હતા. મોરબીથી ત્રણ માઈલ દૂર સનાળા રસ્તે સ્થા જૈન સેનેટોરિયમ બંધાએલું છે. ત્યાંથી પ્લોટની પૌષધશાળામાં માંગલિક સંભળાવી થોડો લાભ આપ્યો હતો. પછી ગુરુદેવ મોટા ઉપાશ્રયે પધાર્યા.

પ્રવચનમાં રોજ ઘણીજ સારી હાજરી થતી હતી. વ્યાખ્યાન પછી ગુરુદેવ મોરબીના દર્શનીય સ્થળો જોવા માટે પ્રયાણ કરતા. સર્વપ્રથમ પૂજ્યશ્રીએ મણિમંદિર પાછળથી વાઘજી મંદિરનું નિરીક્ષણ કર્યું, રૂા ૩૫૦૦ ૦૦૦ પાંત્રીસ લાખના ખર્ચે આ ભવ્ય પ્રાસાદ બાંધવામાં આવ્યો છે. શ્રી વાઘજી ઠાકોરે શરૂ કરેલ તે પૂરું કરી શકયા નહિ. ૧૨ વર્ષ સુધી લગાતાર કામ ચાલ્યું. છતાં આદર્યું અધૂરું જ રહ્યું. આ ઉપર ગુરુદેવે નીચે પ્રમાણે નોંધ લીધી છે.

સર વાઘજી જાડેજાની જે ઇચ્છા હતી તે પાર પડી નહિ. આ ઉપરથી મનુષ્યે વિચારવું વાજબી છે કે માનવની ધારણા માનવ કેટલાક સંજોગોને લઈ પાર પાડી શકતો નથી. એટલે માનવે ધડો લેવાનો છે કે પોતાના આત્મ કલ્યાણ માટે જે જે કાર્યો તન-મન અને ધનથી કરવાના હોય તે સદકર્તવ્યો કરવામાં વિલંબ કરવો નહિ. આજ કરીશું કાલ કરીશું" એ મનોભાવનાથી કરવા લાયક કામ રહી જાય છે. પાછળ પશ્ચાતાપ થાય છે.

આ વાઘમંદિરના નકશાની અને તેની ભવ્યતાની કલ્પના કરનાર મોરબી સ્ટેટના એન્જિનિયર શ્રી ગોકુલદાસ રાજપાળ દફતરી હતા. તેઓ સ્થા, જૈન રાજમાન્ય બાહોશ વ્યકિત હતા.

પૂજયશ્રી કેટલાક ગામોને સ્પર્શ કરી વાંકાનેર પધાર્યા ત્યાં પ્રતિદિન પ્રવચન થતાં શ્રાવક સમુદાય સારો એવો લાભ લેતા હતા. અહીં ઊંચી ટેકરી પર બાંધેલા 'અમર વિલાસ' (મહારાજા અમરસિંહના નામ પરથી બાંધેલો મહેલ) જોવા માટે ગુરુદેવ પધાર્યા, ૧૪૪ પગથીઆ ચડતા આલીશાન ભવ્ય મહેલ છે પૂજયશ્રીએ આ પ્રમાણે નોંધ લીધી છે.

"આવા પ્રાસાદો જોવાથી ઘડીભર શાસ્ત્રોમાં વર્ણવેલા દેવલોકના ભાવો જેવું લાગી જાય. સાથે સાથે વિચાર આવે કે આવા દશ્યો વર્તમાન જિંદગીમાં બંગલાને પોતાનો માનનારને મોહ ઉપજાવનાર, રાગદ્વેષમાં મૂકનાર અભિમાનમાં વધારો કરી આત્માને કર્મબંધ કરાવનારા થાય છે. જીવ પોતે ખ્યાલ કરે તો શરીર પણ બંગલો છે અને તે પણ અનિત્ય છે. માનવના બનાવેલા મકાન રૂપ બંગલાઓ અનિત્ય તથા અશાશ્વત, અધ્રુવ જાણી તેમાંથી મમત્વ છોડી આત્મલાભ અને સાધના સાધી લેવી તેજ સાર રૂપ છે.

અહીં વાંકાનેરમાં વાઘજી ગુલાબચંદના સ્મરણાર્થે તેમના વિધવા પત્ની શ્રી હેમકુંવરબેને 'વિશ્રાંતિ ગૃહ' બંધાવી આપ્યું છે. તેનું પૂજયશ્રીએ નિરીક્ષણ કર્યું.

પૂજયશ્રી વાંકાનેર આઠ દિવસ રોકાયા. શ્રાવક સમુદાયને ઘણો જ લાભ મળ્યો. વિહાર ધામધૂમથી થયો. શ્રીસંઘ તરફથી પ્રથમ વિહાર સ્થળે સંઘ જમણ હતું. સૌ જમી માંગલિક સાંભળી વિદાય થયા, વાંકાનેરથી પુનઃ પૂજયશ્રી રાજકોટ પધાર્યા. રાજકોટમાં ૧૦૦૮ પૂ. જયચંદજી સ્વામીની તિથિ મનાવવામાં આવી. પશુ મદદ તથા જૈનશાળાના ઈનામ માટે રૂપિયા ૧૧૭૬નો ફાળો થયો.

રાજકોટથી ગોંડલ ચાતુર્માસ પધાર્યા. ગોંડલની જૈન જનતા ગુરૂદેવની કાગડોળે રાહ જોઈ રહી હતી. પૂજયશ્રીના પધારવાથી સૌના હૃદય પ્રેમથી ભીંજાઈ ગયા.

આનંદ મંગળ વર્તાય રહ્યો હતો શ્રી. પર્યુષણ પર્વને આઠ દિવસની વાર હતી. સૌ. પર્યુષણ પર્વની ઉપાસના અને ગુરુદેવની વાણીરૂપ અમૃત વર્ષાનું વિશેષ પાન કરવાની વાટ જોઈ રહ્યા હતા. ત્યાં રંગમાં ભંગ પડયો. પૂજ્યશ્રીની તબીયતે એકદમ પલટો લીધો. શ્રાવણ વદી આઠમને બુધવારના પ્રવચન આપ્યું હતું. રાતના જરા બેચેની હતી. સવાર થતાં સંધિવાનો એકાએક પ્રકોપ થયો. બધા સાંધાઓ ઝલાઈ ગયા. બે ડીગ્રી જેટલો તાવ શરીરમાં ભરાઈ ગયો. ઊઠવું, પરાધીન થઈ ગયું પ્રવચનની મીઠી બંસરી બંધ પડી ગઈ. ગોંડલવાસીના ભાગ્ય લૂંટાઈ ગયા.

સ્વયં ગુરુદેવને પણ અનહદ દુઃખ થયું. તેમની વ્યથા તેમના જ શબ્દોમાં ટાંકવી ઠીક થશે. ગુરુદેવે ડાયરીમાં આ પ્રસંગ ને હૃદય દ્રાવક શબ્દોમાં વર્ણવ્યો છે. આ બીમારી ૧૨૧ દિવસ ચાલી. ફરીથી આ ચાતુર્માસમાં વ્યાખ્યાન ન આપી શકાયું. રોજનીશી પણ ન લખી શકાણી. શ્રીસંઘની સેવા કરવાની ભાવના મનમાં જ રહી ગઈ. આ બાબતનો ઉલ્લેખ પૂજ્યશ્રીએ આ રીતે કર્યો છે નોંધ અલગ અલગ પાનામાં નીચે આપવામાં આવે છે.

"ત્રણ વ્યાખ્યાન સ્ટેશન પ્લોટમાં અને ૩૭ વ્યાખ્યાન ગામમાં આપ્યા. કુલ ૪૦ પ્રવચન આપ્યા હતા....બુધવારની રાતથી તબિયતમાં ફેરફાર થયો. ગુરૂવારે આખું શરીર સંધીવાથી ઝલાઈ ગયું. તે દિનથી માંડી કુલ ૧૨૧ દિવસ સુધી એટલે ૧૨-૧૨-૫૨ને શુક્રવાર સુધી ગોંડલ ભોજપરાની પૌષધશાળામાં રહ્યા ત્યાં સુધી બીમારીના અંગે રોજની નોંધ થતી હતી તે બંધ રહી."

"શ્રાવણ વદી ૬ને સોમવારે નાના રતીમુનિનો લોચ કર્યો હતો. તેને લઈને થોડો થોડો હાથમાં દુઃખાવો હતો. બુધવાર રાતના અગ્યાર વાગ્યાના સુમારે ખાટો ઘચરકો આવ્યો. પછી ઊંઘ આવી ગઇ પાંચ વાગ્યાના સુમારે જાગ્રત થતા હાથ પગના

પર્યુષણ આવ્યા. પસાર થઈ ગયા. નાના રતીલાલજી કાયમ વ્યાખ્યાન આપતા હતા. અગીયાર ઉપવાસ ૧૧ નવાઈ (નવઉપવાસ) ૨૧, અઠાઈ (તપ પાસઠ) ૬૫ વગેરે તપશ્ચર્યા ઠીક પ્રમાણમાં થઈ. ગુરુદેવની એક હાજરી માત્રથી કેટલો પ્રભાવ પડતો તેની પાઠક કલ્પના કરી શકે છે. શ્રાવકોએ પૂજ્યશ્રીના દર્શન કરીને સંતોષ અનુભવ્યો.

કારતક માસમા ભૂપતલાલ વૈરાગી (ગિરીશમુનિ) કલકત્તાથી પ્લેનમાં અત્રે દર્શનાર્થે આવતાં શ્રીસંઘમાં અપુર્વ સ્વાગત વગેરે થયેલા. તેઓ તા. ૨૬-૧૧-૫૨ ની દીક્ષા માટે પુ. ગુરુદેવના અંતરના આશીર્વાદ મેળવી સહકુટુંબ રવાના થયેલા.

માગસર વદી ૧૨ના કંઈક તબિયત ઠીક થતા પૂજ્યશ્રીએ ડોળી દ્વારા ગોંડલથી પ્રસ્થાન કર્યું. મોવૈયા પધાર્યા. ગોંડલનો બે હજાર જેટલો શ્રાવક સમુદાય હાજર થયો. ત્યાં સંઘ જમણ થતા વળામણાનો કાર્યક્રમ પૂરો થયો. ખોખરી થઈ પૂજ્યશ્રી સુલતાનપુર આવ્યા. મોટા રતિલાલજી બગસરા ચાતુર્માસ પૂર્ણ કરી ગુરુદેવના સાંનિધ્યમાં આવી પહોંચ્યા હતા. તેઓએ અત્રે પ્રવચન આપ્યું.

પૂજ્યશ્રી સુલતાનપુર ૧૦ થી ૧૨ દિવસ બિરાજ્યા. સુલતાનપુરમાં મહેમાનોની ખુબ જ ભીડ લાગી. ખાસ કરીને બધા મહેમાનોનું સ્વાગત ભગવાનજી હીરાચંદને ત્યાંજ થયું. ડા. પ્રીતમલાલ મણીલાલ પણ ઘણો ભાગ લેતાં હતા. કુંકાવાવ પધારતા ત્યાં પુરુષોતમજી સ્વામી ઠા. ૩ ની મુલાકાત થઈ. તેઓએ ગુરુદેવને શરીરની અસાતા માટે ઘણું સાંત્વન આપ્યું. ઉપરાંત જે જે બિના બની હતી તે બધી લક્ષ્યમાં લઈ શાસ્ત્રોકત ઉપર પ્રકાશ પાથર્યો. ત્યાંથી બગસરા તરફ વિહાર કર્યો,

ગાંધી ધર્મશાળામાં ઘણી જ વિશાળ ધામધૂમ સાથે શ્રી લીલાવતીબહેનને દીક્ષા આપવામાં આવી. અંબાબાઈ સ્વામીના શિષ્યા જાહેર થયા. તેમનું નામ શ્રી લીલાવતીબાઈ સ્વામી રાખવામાં આવ્યું. સંપૂર્ણ સૌરાષ્ટ્ર અને મુંબઇ સુધીથી હજારોની સંખ્યામાં દીક્ષા અતિથિઓ સાવરકુંડલાના આંગણે પધાર્યા હતા.

સાવરકુંડલામાં લગભગ દોઢમાસની સ્થિરતા થઇ તેમજ ચાતુર્માસ સાવરકુંડલાનું નિશ્ચિત થયું. હાલરીયામાં વરસી તપના પારણા હતા. ગુરુવરની ભાવનાથી સાવરકુંડલાથી વિહાર આરંભી હાલરીયા પધાર્યા. શ્રી અમૃતલાલભાઈએ હાલરીયા અને હુલરીયા બંને ગામને ધુમાડા બંધ જમાડયા. ૪૦૦ જેટલા અતિથિ આવ્યા હતા. પૂજ્યશ્રીની હાજરીથી વાતાવરણ મંગળમય બની ગયું. સડકપર ચાલતી બસના સમસ્ત પેસેંજરોને લાડવા ગાંઠીયાના પીરસણા આપવામાં આવ્યા. મોટા પીતળના ૧૫૦ બુમચાનું લાણું થયું.

હાલરીયાથી આંબરડી થઈ ગુરુદેવ પુનઃ બગસરા પધાર્યા. અહીં થોડા દિવસમાં શ્રી દુધીબાઈ મહાસતીજી ઠા. ૨ પધાર્યા તેમની પાસે જુનાગઢવાળા શ્રી સમજુબેન દીક્ષા લેવાના હતા. આ દીક્ષા પણ પૂજ્યશ્રીના સાંનિધ્યમાં જ આપવાની હતી.

ફરીથી બગસરા ક્ષેત્ર ધમધમી ઊઠયું. એક તરફ વરસીતપના પારણા ઉત્સવો વારા ફરતી યોજાતા જ હતા. મોટા રતીલાલજી મુનિ વેકરીયા વરસીતપના પારણા માટે પધાર્યા. બગસરાના તેમજ અગલ બગલના વરસીતપ તપસ્વીઓ પધારી આલોચના વગેરે સાંભળતા હતા. અને પારણાના ઉત્સવ થતા હતા. બીજી બાજુ દીક્ષા ઉત્સવના પગરણ શરૂ થયા હતા. દુધીબાઇ મહાસતી ઠા. ૨ બગસરા પધાર્યા. બગસરા સંઘે ભાવ દીક્ષિતના ગૌરવને વધારવા સારી ધામધૂમ કરી. લગભગ ૧૦૦૦ માણુસો બહારથી આવ્યા. બીજા વૈશાખ સુદી ૬ સોમવારના શ્રી

જીવનચરિત્ર વાંચનાર જોશે કે પૂજ્યશ્રીના શિષ્ય મંડળની સંખ્યાનો અલગ અલગ ઉલ્લેખ થયો છે. ક્યારેક ઠા. ૩ દેખાય છે; ક્યારેક ઠા.૨ નો ઉલ્લેખ જોવા મળે છે. વસ્તુતઃ ઘણા વર્ષો પહેલાં શ્રી વીરજી મુનિ પૂજ્ય ૧૦૦૮ શ્રી જયચંદજી મ. ના શિષ્ય મંડળમાંથી છૂટા પડી એકલા વિચરતા હતા. તેઓ વૃદ્ધાવસ્થામાં આવ્યા ત્યારે શ્રી મોટા રતીલાલજી મુનિએ તેમની સેવા કરી સંભાળ્યા. તેમને સાથે લઇ તેઓએ ગુરુદેવની આજ્ઞામા રહી સ્વતંત્ર વિહાર કર્યો.

આ રીતે ક્યારેક ઠાણા ૪નો ઉલ્લેખ થાય છે. જ્યારે કોઈ કોઈ જગ્યાએ ઠા. ૨ નો ઉલ્લેખ થાય છે. તેજ રીતે અમુક સંયોગોમાં નાનાં રતીલાલજીને ગુરુદેવથી છૂટા પડી વિચરણ કરવાનું બને છે. પૂજ્યશ્રીની નોંધમાં કારણોનો ઉલ્લેખ થયા વિના સંખ્યાની વધઘટ લખાણી છે. આથી ડાયરીના પરદા પરથી ક્યારેક નાના રતીમુનિ હટી જાય છે.

આ વરસે દેરાવાસી મુનિ શ્રી કનકવિજયજી ઠાણા ૪ સાવરકુંડલા ચાતુર્માસ રહ્યા હતા તથા શ્રી. સંતબાલજી પણ અહીં ચોમાસુ આવ્યા હતા. ડાયરીમાં ઉલ્લેખ છે કે કોંગ્રેસ તરફથી શ્રી સંતલાલજી રહ્યા હતા (કોંગ્રેસ તરફથી રહેવાનો ભાવ શું હતો તે સ્પષ્ટ થતું નથી. પરંતુ શ્રી સંતબાલજી કોંગ્રેસ પક્ષમાં રહ્યા છે આ વસ્તુના આધારે લખ્યું હોય તો શક્ય છે.)

શ્રી સંતબાલજી એક વખત સ્થા. જૈન ઉપાશ્રયમાં પધાર્યા. સાથે શ્રીસંઘના કેટલાક કાર્યકર્તાઓ હતા. પૂજ્યશ્રી ની મુલાકાત

સમુદાયમાં ૪૧ મોટી તપશ્ચર્યાઓ હતી. સંવત્સરી પર્વ ઘણી જ સમાધિ પૂર્વક ઉજવાયું.

પૂજ્ય ગુરુદેવ બપોરના દશવૈકાલિકની વાંચણી આપતા હતા. રાસ ચાલુ જ રહેતો. પર્યુંષણ પર્વ પછી છુટક છૂટક અઠાઇઓ થતી જ રહી. લગભગ ૧૦ જેટલી અઠાઇઓ નિપજી હશે. ગુરુદેવ સૌને આલોચના કરાવી. પ્રવચન પછી બહેનો સારા સારા ભજનો બોલતી. શ્રી વિમલાબેન તથા હંસાબહેનના ગીતોનો પૂજ્યશ્રીએ ઉલ્લેખ કર્યો છે, આત્મપ્રકાશની ઝાંખી તેમના ભજનોમાંથી મળી આવતી. આગળ જતા બંને બહેનો ભાગવતી દીક્ષા લઇ બા. બ્ર. શ્રી જયાબાઇ મ. ના શિષ્યા બન્યા.

અતિથિઓ સારા પ્રમાણમાં આવતા રહ્યા. સાવરકુંડલા ચાતુર્માસ સાનંદપૂર્ણ પસાર થયું. કારતકવદ ૨ રવિવારના રોજ વિહાર પ્રારંભ થયો. કપોળ બોર્ડિંગમાં પૂજ્યશ્રી રોકાયા. ત્યાં જ વિદાય સમારંભ યોજાયો. ઘણા વક્તાઓએ શ્રદ્ધાંજલી અર્પણ કરી. વિમળાબહેને તથા હંસાબહેને વિદાય ગીત સંભળાવી સૌની આંખો ભીંજવી. પૂજ્યશ્રીએ 'સત્સંગ, વિષય પર અંતિમ પ્રવચન આપ્યું. વૈદમહારાજ ગિરિએ વિહાર સંબધમાં ગીત સંભળાવ્યું.

બીજે દિવસે કાનાતળાવ પધાર્યા. ૨૫૦ જેટલા ભાઈઓ બહેનો વિહારમાં સાથે હતા. શ્રીનથુભાઇ પોપટ તરફથી આવનાર સૌને જમણ અપાયું. પૂજ્યશ્રી ચલાળા પધાર્યા. ચાર દિવસ સ્થિરતા થઈ. મોટા રતીલાલજી પ્રવચન આપતા હતા શ્રીચંપાબાઈ શ્રાવિકાજીએ ગુરુદેવને કેટલાક ધાર્મિક પ્રશ્નો પૂછી સમાધાન મેળવ્યું.

પ્ર.૦.—અપ્રત્યાખ્યાન આદિ કષાયોના ઉદયથી જીવ કર્મ કેમ બાંધે છે.

બગસરાથી વીસાવદર, બીલખા, મેંદરડા થઈ વેરાવળ પધારવા પૂજ્યશ્રીની ભાવના હતી. આ આખી વિહાર–યાત્રા શાંતિમય રહી. બીલખામાં એક પ્રકારે શ્રાવક સંમેલન થઈ ગયું. જુનાગઢ, રાજકોટ, મેંદરડા, ધારી, કુંડલા, બગસરા વગેરે ગામના સંખ્યાબંધ શ્રાવકો ગુરુદેવના દર્શન કરવા અને એક ખાસ વાત-વિચારણા માટે એકત્ર થયા. આનંદથી સૌ વીખરાયા. મેંદરડામાં અઠ્ઠમ તપની પચરંગી થઈ. જ્યાં જ્યાં ગુરુદેવ પધાર્યા ત્યાં ત્યાં આનંદ ઉત્સવ યોજાય જતો. હરેક ગામમાંથી વિહારમાં શ્રાવકો તથા યુવકો સાથે ચાલતા. સેવા ભક્તિમાં નિરત શ્રાવક સમુદાય પૂજ્યશ્રીની સુખ સાતા માટે ખૂબ જ જાગ્રત રહેતો.

મેંદરડાથી વેરાવળ પહોંચતા લગભગ આઠ દિવસ લાગ્યા. સ્ટેશનમાં વેરાવળના શેઠીયાઓ પહોંચ્યા. શ્રી જમનાદાસ ગાંધર, શ્રી નગીનદાસ કલ્યાણજી, શ્રીમાણેકલાલભાઈ તથા ચત્રભુજભાઈએ ચારે જણ બરાબર વિહારમાં સાથે જ ચાલ્યા. ચંદુવાવમાં એક દિવસ રોકાયા. ગામના એક છેડે 'ચંદુવાવ' નામે બાંધેલી વાવડી છે. તે અશોકના સમયની હોય તેવું જણાય છે. વેરાવળ પધરામણી થતાં શ્રીસંઘમાં હર્ષનો ઊભરો આવ્યો. ભવ્ય સ્વાગત થયું. નૂતન જૈન સ્થાનકનું ઉદ્ઘાટન થવાનું હતું. રાજકોટ શ્રીસંઘના પ્રમુખ શ્રી દુર્લભજીભાઈ વીરાણીના હસ્તક જૈન ઉપાશ્રયનું ઉદ્ઘાટન રાખવામાં આવ્યું હતું.

વૈશાખ સુદ ૬ના દિવસે ઉદઘાટન સમારોહનું આયોજન કરવામાં આવ્યું. સર્વ પ્રથમ પૂજ્યશ્રીના પ્રવચન થયા પછી અન્ય વક્તાઓના થોડા થોડા ભાષણ થયા. તત પશ્ચાત શ્રી દુર્લભજીભાઈએ ચાંદીનું તાળું ખોલી જૈન સ્થાનકનું ઉદ્ઘાટન કર્યું. પ્રભુ વીરના જયનાદથી આકાશ ગાજી ઊઠયું. તેજ

પૂજ્યશ્રી પુરુષોતમજી સ્વામી તથા પ્રાણલાલજી સ્વામી બંને ભેળા થયા. અને નાના રતીલાલજીને આજે ફરીને ગોંડલ સંપ્રદાયમાં ભેળવ્યા આ વખતે નીચેના શ્રાવકો હાજર હતા.

૧.રતિલાલ ભાયચંદ ગોંડા ૪ ફુલચંદભાઈ કાળા ૭.હરજીવન કલ્યાણજી.
૨.માણેકચંદ નાનજીજસાણી ૫. ભવાનભાઈ કાળા ૮.જગજીવનઝવેરચંદ.
૩.જગજીવન વર્ધમાન ઉદાણી ૬.નરભેરામ દેવચંદ ૯.રામજી ડાહ્યાભાઈ.

આ નોંધ ઉપરથી પાછળના ઉલ્લેખનો ભાવાર્થ વાંચક સમજી લેશે; કે જે વિષયથી ગુરુદેવને ચિંતાજનક સ્થિતિમાં મૂકાવું પડ્યું હતું. તે અહીં પુનઃ દીક્ષા દેવાથી હાલ તુરત માટે એક શાંતિમય સ્થિતિ એ વિષયમાં ઉદ્ભવી.

સુલતાનપુરથી પુનઃ વડીયા થઈ બીલખા વીસાવદરના રસ્તે પૂજ્યશ્રી ઠા. ૩. ધારી પધારી ગયા, રસ્તામાં રાણપુર મુકામે અમરેલી નિવાસી શ્રીનરભેરામ હંસરાજ કામાણી જેતપુરના કહાનદાસભાઈની સાથે ગુરુદેવના દર્શન માટે આવ્યા. ધારી ચોમાસુ થવાનું છે તે સાંભળી ખુશી થયા. શ્રી નરભેરામભાઈએ અહીં પૂર્વ ભારતમાં વિચરતા મુનિ શ્રી જગજીવનજી મ. તથા જયંતિલાલજી મ. ઠા.૨ ના સુખ સમાધી અને ધર્મવૃદ્ધિના સમાચાર આપ્યા. તે સાંભળી ગુરુદેવ ખૂબ જ સંતુષ્ટ થયા.

બીલખાથી શ્રી વીરજીમુનિ સાથે આવતા કુલ ઠાણા ૪ થયા ધારી ચાતુર્માસ પધારતાં ધારી સંઘનો સંકલ્પ ફળીભૂત થયો.

*

સેના મેદાને ઊતરી પડી. અત્યારે સારા સેના નાયક મળી ગયા હતા.

ધારીના ચાતુર્માસ દરમ્યાન જે કોઈ દર્શનાર્થે અતિથિ આવે તે સૌને પોતાને ત્યાં ચારે માસ જમાડવા અને મહેમાનોની સેવા સુશ્રુષા કરવાની ભાવના શ્રી. દુલર્ભજી કાળીદાસ ઝાટકીયાએ સંઘ સમક્ષ પ્રગટ કરી. શ્રીસંઘે એ ઉત્તમ ભાવનાને સ્વીકારી લીધી. ચારમાસ સુધી લગાતાર સેવા બજાવવી તે કાર્ય ઘણું કઠણ છે. ગુરુદેવના એક એક ભક્ત આવી સુભાવનાથી ઓતપ્રોત થએલ જોવામાં આવે છે.

પૂજ્યશ્રીની વાણીમાં રત્નકણ વરસી રહ્યા હતા. ચૌમાસી પાખીના દિવસે ગુરુદેવે ફરમાવ્યું કે "સુખાભાસથી સંસાર ઉપાધિના દુઃખના બોજાથી ભયભીત બનેલા આત્માને જ્ઞાનીની વાણીનો પડકાર નીડર બનાવી, દુઃખનો બોજો છોડાવી સત્ય-સુખ અપાવે છે."

શ્રી. નાથાલાલ ગોપાલજીએ ચારે માસ સુધી આવનાર બધા મહેમાનોને સવારના ચા પાણી અને નાસ્તાના લાભ લેવા ભાવના પ્રદર્શિત કરી. શ્રીસંઘે તેમની ભાવના સ્વીકારી. દુર્લભજીભાઈ ઝાટકીયાની સેવામાં ભાગ મળવા બદલ શ્રી. નાથાલાલભાઈએ ધન્યતા અનુભવી. ચાતુર્માસના ચક્રો સુંદર રીતે ગતિ કરવા લાગ્યા.

સાવરકુંડલાથી વૈરાગી વિમળાબહેન તથા હંસાબહેન દર્શન કરવા આવ્યા. તેઓએ વ્યાખ્યાન બાદ સૂત્રની એક એક ગાથા બોલી વિવેચન કર્યું. આ બંને બહેનો ભાવ દીક્ષિતા હતા. નિર્મળ હૃદયની વૈરાગ્યશીલ વાણીથી શ્રીસંઘ પર ઘણો પ્રભાવ પડ્યો. ગુરુદેવની સાંનિધ્યમાં આવી તક મળવાથી તેઓ પોતાનું અહોભાગ્ય સમજવા લાગ્યા.

જ મહેમાનોનો પ્રવાહ પ્રારંભ થયો. ધારી તિર્થધામ બની ગયું. તપશ્ચર્યાનો લોઢ ચઢતો જ રહ્યો. સંવર પોષાના થોક રોજ નોંધાતા. ચંદનબાળા અઠમ ૭૦ ની સંખ્યામાં એક સાથે નીપજ્યા. ભાઈઓમાં ૧૧ અઠમ થયા. લ્હાણા-બીડા પારણા ચાલુ જ હતા. ચોવીસ કલાકનો અખંડ જાપ કરવામાં આવ્યો. બગસરાવાળા મણિલાલભાઈ આવતા રૂા. ૨૫૧ ઉપાશ્રય ફંડમાં આપ્યા.

બપોરના નિયમિત ઉતરાધ્યયન સૂત્ર અને જૈન તત્ત્વ પ્રકાશનું વાંચન ચાલતું હતું. અભ્યાસી ભાઈઓ બહેનોને તેમાં ખૂબ જ રસ પડતો હતો. વેરાવળવાળા ભાઈઓ શેઠ શ્રી માણેકલાલ તથા શેઠ નગીનભાઈએ રૂા. ૧૦૦૧ ઉપાશ્રયફંડમાં આપ્યા. ધારી ચાતુર્માસમાં મહેમાનોનો દરોડો પડયો તે ગુરુદેવના સદપ્રભાવને પ્રદર્શિત કરે છે. સૌરાષ્ટ્રમાં ગોંડલ ગચ્છનું કોઈ પણ ક્ષેત્ર નહિ હોય કે જયાંથી શ્રાવક સમુદાય દર્શનાર્થે પધાર્યા નહિ હોય. સમાજ અતિથિઓની સેવાનો ઉત્કૃષ્ટ આનંદ અનુભવી રહ્યો.

ચાતુર્માસની પૂર્ણાહુતિ થતાં પુનઃ બહેનો ભાઈઓએ અઠમ તપની પચરંગી કરી, ચાતુર્માસ પર કળશ ચડાવ્યો, ૩૮ અઠમ નીપજયા. ધારી ધન્ય ધન્ય થઈ ગયું. ચાતુર્માસ દરમ્યાન શ્રી. જમાલીકુમારનો અધિકારજ વંચાતો રહ્યો. પૂજ્ય શ્રીએ સૂર્યગડાંગ સૂત્રનું વ્યકિતગત પુનઃ વાંચન કર્યું. ધારી ચાતુર્માસથી પૂજ્યશ્રીને પોતાને ઘણો જ સંતોષ ઉપજ્યો છે. તે ચાતુર્માસમાં માટે ગુરુદેવની વિશેષ નોંધ આ પ્રમાણે જોવા મળે છે :-

"આ ચાતુર્માસમાં વ્યાખ્યાન વાણી, ઢાળ રાસ વગેરેથી સંઘ અને જૈનેત્તર સમાજે જાણવા, સાંભળવાનો લાભ વિશેષ મેળવ્યો. ચારિત્રના સંબંધમાં સૌએ યથાશકિત વ્રત નિયમો

વેકરીયાથી આંબરડી આગમન થયું. ૧૯ જણ વિહારમાં સાથે હતા. પૂજ્યશ્રીને જોઈ એ તેવો બહુ જ લાંબો વિહાર કરવાની ઇચ્છા ન હતી. શરીરનો સાથ ન હતો. નાના નાના ગામોમાં થોડું થોડું રોકાતા ખાંભા સુધી આગળ વધ્યા.

ઢસા (ગોપાળ ગ્રામ) માં સ્થા જૈન શ્રાવિકા ઉપાશ્રયનું ઉદ્‌ઘાટન થયું. શ્રી. ઓધવજીભાઈના હાથથી ઉદ્‌ઘાટન થતાં રૂા. ૧૦૦૧ શ્રીસંઘને તેમણે અર્પણ કર્યા. તપશ્ચર્યા પણ ઠીક થઈ. ત્યાંથી ખાંભા પધારતાં અઠાઈ તપનું સામૂહિક અનુષ્ઠાન ત્યાં થયું. ૧૧ અઠમ, ૯ અઠાઈ અને એક નવાઈની તપશ્ચર્યા થઈ. તપસ્વીઓના પારણા પહેલા બા. બ્ર. શ્રી. ચંપાબાઈ સ્વામી ઠા ૩ પધાર્યા હતા. અહીં પણ માનવ રાહતનો સુંદર ફાળો થયો. ૭ સંઘ જમણ થયા. પૂજ્યશ્રી ૩૫ દિવસ ખાંભામાં બિરાજ્યા. નવા ઉપાશ્રયનો ફાળો શરૂ થતાં રૂા. ૫૦૦૧ લગભગ લખાયા. ખાંભાની સ્થિરતા દરમ્યાન પૂજ્યશ્રીને સમવાય જંબુદ્વીપ પન્નતિ ઉવવાઇ અંતગડ અને અનુતરોવાઈ સૂત્રોનો સ્વાધ્યાય કરવાનો સમય મળી ગયો.

ખાંભાથી નાનુડી માટે વિહાર થયો. ત્યાં પણ સંઘ-જમણ થયું. શ્રી. નંદલાલ ભાઈએ રૂા. ૫૦૧ જાહેર કર્યા. મહુવા સંઘના પ્રતિનિધિ ભાઈઓ દર્શન અર્થે અહીં આવી પહોંચ્યા. નાનુડીથી આગળ વધતા પુનઃ ધારી તરફ જ પૂજ્યશ્રીનું લક્ષ્ય ગયું. શરીરમાં તકલીફ હતી જ વીરપુર, દેવળા વગેરે ગામે પદાર્પણ કરી ગુરુદેવ પુનઃ ધારી પધાર્યા. ત્યાં ૧૬ દિવસ સ્થિરતા થઈ. ઉજમબાઈ સ્વામિની તિથિ હોવાથી ૧૨ જેટલા અઠમ થયા. ચોમાસાની પ્રચંડ તપશ્ચર્યામાં થોરો ઓટ આવ્યો હતો. પ્રવચન નાના મોટા રતીલાલજી મહારાજ પણ આપતા હતા. ગુરૂદેવના સ્વાસ્થ્યને લાભ થતાં ધારીથી સમુદ્રતટ સુધીની લાંબી યાત્રા માટે મનમાં તૈયારી થઈ રહી.

મહારાજશ્રી ઠા. ૪ વિહાર કરી મોણપરી, સરસઈ વગેરે થઈ મોણપરી (ધુનાવાળી)માં પધાર્યા. ત્યાં પણ વરસીતપ હતા આનંદથી વરસીતપ ઉજવાયા. કુમારી કમળાબહેને, પ્રભાકુંવર બેને તથા સવિતાબેને આ ત્રણેએ આવા નાના ગામમાં અપૂર્વ તપ આરાધ્યું હતું. ગુરુદેવનો લાભ આ પ્રસંગે મળતા તેઓ ધન્ય ધન્ય બની ગયા.

કમળાબહેન તરફથી રૂા. ૨૫૧, સવિતા બહેન તરફથી ૧૦૧,તથા પ્રભાબહેન તરફથી રૂા ૧૦૧ પાટ બનાવવા માટે અર્પણ થયા. તેમજ શ્રીસંઘના ફાળામાં રૂા ૫૧ ભર્યા. ૨૦૦ જેટલા અતિથિઓ મોણપરીમાં પધાર્યા હતા. એથી ત્રણ સંઘ જમણ થયા. ગુરુદેવની વ્યાખ્યાન વાણીથી આગન્તુકોને અતિ ઉત્તમ લાભ મળ્યો.

પૂજ્યશ્રી સરસઈ પધાર્યા. બા. બ્ર. પ્રભાકુંવરબાઈ ઠા. ૪ ત્યાં રોકાયા હતા. સાંગરોળથી ત્રણભાઈ ઓ પૂજ્યશ્રીને ચોમાસાની વિનંતિ કરવા માટે આવી પહોંચ્યા. આ ત્રણે ભાઈઓ (૧) મણિલાલ પાનાચંદ (૨) ગિરધરલાલ લીલાધર (૩) શ્રી વલ્લભદાસભાઈ ને અવસરે ઉત્તર અપાયો. અહીં ૧૪ અઠમનું આરાધન હતું. બા. બ્ર. જયાબાઈ સ્વામીની તબિયત ખરાબ થતાં ગુરુદેવે બે દિવસ વધારે સ્થિરતા કરી.

હરજીવન કલ્યાણજીને ત્યાં ત્રણ વરસીતપ હોવાથી પૂજ્યશ્રી ફરીથી વીસાવદર પધાર્યા.વરસીતપ રૂડી રીતે ઉજવાયા ગુરુદેવે વીસાવદરથી જુનાગઢ માટે વિહાર આરંભ્યો. સરસઈ પુનઃ બે દિવસ પધાર્યા. મહાસતીજી મંડળ ને અહીં શારીરિક અસાતા હતી. ગુરુદેવે બે દિવસ રોકાઈ આશ્વાસન આપી સૌને ઘણી જ સાતાવાળી. અહીં મણિલાલ કેશવજી ખેતાણી દર્શને આવ્યા હતા.

આણંદજીના પુત્રી શ્રી મંજુલા બહેનના લગ્ન રાષ્ટ્રીય વિધિથી સાદાઈ સાથે કરવામાં આવ્યા. પૂજ્યશ્રીએ સાદાઈને મહત્ત્વ આપ્યું. નવદંપતિએ માંગળિક સંભળાવ્યું. અહીં પણ પૂજ્ય-શ્રીને વિનંતિ કરવા માંગરોળ શ્રાવક આવ્યા.

ગુરુદેવે અગતરાય, કેશોદ વગેરે નાના સંઘોને લાભ આપી માંગરોળને સ્પર્શ કર્યો. માંગરોળ પધાર્યા. ગુરુદેવને ઘણો સમય થયો હતો. નાના મોટા સૌ કોઈ સામા આવવા માટે નીકળી પડયા. માંગરોળની જૈન જનતાના હૃદય હર્ષથી પ્રફૂલિત બન્યા.

શેઠ જયંતિલાલ જેઠાભાઈના વંડામાં ઉતર્યા. એ વખતે માંગરોળમાં દરિયાપુરી સંપ્રદાયના શ્રી. ચંપાબાઈ, હીરાબાઈ તથા સુભદ્રાબાઈ ઠાણા ૩ બિરાજતા હતા. દરિયાપુરી સંપ્રદાયના નિયમાનુસાર સાધ્વીજી સાધુને વળાવવા કે લેવા માટે સામે જતા નથી. એટલે તેઓ આગળથી જયાં ગુરુદેવને ઉતરવાનું હતું. ત્યાં પધારી ગયા હતા. ગોંડલ સંપ્રદાયના મહાસતીજી શ્રી. રામકુંવરબાઈ સ્વામી ઠા. ૨ પણ માંગરોળમાં બિરાજતા હતા. તેઓ પૂજ્યશ્રીના સ્વાગતમાં ઉપસ્થિત હતા.

પ્રવચન શરૂ થયા. " મિથ્યા સુખ છોડાય તો સત્ય સુખની પ્રાપ્તિ થાય" એ મુખ્ય વિષય હતો. આખા ગામથી શ્રી. મોંઘીબહેન આવતા. શ્રીસંઘમાં રૂા. અકેકનું લાણું કર્યું. રૂા. ૧૨૫ લાગ્યા. બગસરાથી શ્રી. શામળજી ભીમજી તથા વડીયાથી શ્રી. રમણિકલાલ માધવજી સહિત ત્રણ ભાઈઓ માગ-રોળ દર્શનાર્થે આવ્યા.

પૂજ્યશ્રી ઠાણાઓ શારદાગ્રામ 'ના નિરીક્ષણ માટે પધાર્યા. શારદાગ્રામ સૌરાષ્ટ્રનું આદર્શ વિદ્યાલય છે. પૂજ્યશ્રીએ ડાયરીમાં સંસ્થાની નોંધ માટે આખું પાનું કોરું મૂકયું છે. પરંતુ

પ્રવાહ જ વેરાવળના આગામી ભવ્ય ચોમાસાની સાક્ષી આપી રહ્યો હતો.

વેરાવળમાં ઘણી જ ધામધૂમથી પધરામણી થઈ. સૌના હૃદય ગુરુદેવની ભક્તિ માટે થનગની રહ્યા હતા. મહાવીર પ્રભુના જયનાદોથી વેરાવળના ઊંચા મકાનો ગુંજી ઊઠયા. યુવાન વર્ગ મોખરે હતો. શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજનું નામ જાણે જાદુ કરી રહ્યું હતું. અચેતન હૃદય પણ ચૈતન્યવંતા બની ગયા. વેરાવળ ધન્ય ધન્ય બની ગયું.

ગુરુદેવનું સ્વાસ્થ્ય ઠીક હતું. વેરાવળની જનતાનો ઉત્કટ ભાવ ખીલતો જતો હતો. બપોરના પણ ઘણી વખત પૂરો અને ઘણી વખત થોડો સમય લઈ ગુરુદેવ ઢાળ સાગર ઉપર પ્રવચન કરતા. ઢાળસાગર અને રામરાસ પરતો ગુરુદેવે લઢાએલી વાણી લોકોને રસ સાગરમાં મુગ્ધ કરતી. શ્રાવણ વદી ૯ ના ચોવીસ કલાકનો શ્રી. શાંતિનાથ ભગવાનનો અખંડ જાપ કરવામાં આવ્યો. તેમાં ઘણા ભાઈઓ બહેનોએ ભાગ લીધો.

ગુરુદેવ વેરાવળમાં ચાતુર્માસ પધાર્યા. તેથી મુંબઈથી શેઠીઆઓ (વેરાવળના વતની) પણ ચોમાસાનો લાભ લેવા વેરાવળ આવી ગયા હતા. વેરાવળનું શ્રેષ્ઠિ મંડળ દર્શનીય અને રમણિક હતું. શ્રી. માણેકલાલ શેઠ, તારાચંદ શેઠ, જમનાદાસ શેઠ, શેઠ શ્રી નેમિદાસ મદનજી, શેઠ શ્રી નગીનદાસ મદનજી ભાઈશ્રી. ન્યાલચંદ રતનજી, શેઠ ચત્રભૂજ કલ્યાણજી, શેઠ રામચંદ ફૂલચંદ, શેઠ ચીમનલાલ ગિરધર, શાહ સાકરલાલ રતનજી, શેઠ હંસરાજ ખુશાલચંદ આદિ તથા કાનપુરથી બચુભાઈ જાદવજી, આ ભાઈઓનું એક સાથે એકત્ર થવાનું મુશ્કેલ હોય છે. પરંતુ ગુરુદેવના પ્રભાવે અને ધર્મ પ્રતાપે સૌ એકત્ર થઈ ગયા. ખાસ પર્યુષણ કરવા વેરાવળ આવ્યા હતા. આમ બધા શેઠીઆઓ હાજર હોવાથી શ્રીસંઘમાં આનંદ આનંદ વર્તાય રહ્યો. શ્રીસંઘની સ્થિતિમાં ઘણો સુધારો થયો. ગુરુદેવની પ્રેરણાથી તેમા ખૂબ મજબૂતી આવી.

ચાતુર્માસની નાની મોટી તપશ્ચર્યા શરૂ થઈ ગઈ હતી. શ્રી. પાનકુંવર બહેને ૧૧ ઉપવાસના પચખાણ કર્યા. મોટો ખીર સમુદ્ર આરાધ્યો. શ્રીપર્યુષણ મહાપર્વની મંગળ શરૂઆત થઈ. પ્રવચનનું વિશેષ આયોજન કરવામાં આવ્યું. સેંકડો ભાઈઓ બહેનોએ પ્રથમ ઉપવાસના પચખાણ કર્યા. ઉત્સાહ અસીમ

લીધો. શેઠ તરફથી તપસ્વીઓનું બહુમાન કરવા વરઘોડો કાઢવામાં આવ્યો. આ સરઘસ ઘણુંજ વ્યવસ્થિત અને ધામધૂમ વાળું હતું. દરેક પ્રકારના બેન્ડ, મોટર ગાડીઓ, ઘોડાગાડીઓની ગોઠવણ કરવામાં આવી હતી. ઘણા ભવ્ય દૃશ્ય સાથે સરઘસ (પ્રોસેશન) નીકળ્યું. તમામ માટે સાકરના પાણીની વ્યવસ્થા હતી.

સરઘસ પૂર્ણ થયા પછી તપસ્વી વૃન્દને વિધિપૂર્વક જેને જે રીતે અનુકૂળતા પડે તે રીતે પારણા કરાવવામાં આવ્યા. પારણાની એટલી સુંદર વ્યવસ્થા હતી કે સઘળા તપસ્વીઓના મન હર્ષિત થયા. સર્વ પ્રકારે સૌ સંતુષ્ટ થયા. બપોરના બાર વાગ્યે સ્થા જૈન સંઘને શીરામણિ આપવામાં આવી. જેથી કોઈને ચુલો કરવો ન પડે. સાંજના પાંચ વાગે નોકારસી જમણ હતું. તેમાં સમસ્ત સ્થા સંઘ, દેરાવાસીસંઘ, ઓસવાળ જ્ઞાતિ સૌને આમંત્રણ હતું. તપસ્વીઓના પ્રભાવથી

કેટલાક ભાઈઓ બહેનો સંવત્સરી પછી પણ તપ લંબાવ્યા હતા. તેમના પારણા બે દિવસ મોડા પડતા હોવાથી બાકીના તપસ્વીઓનો બીજો વરઘોડો શેઠ રામચંદ ફૂલચંદ તરફથી ચડાવવામાં આવ્યો. તેમના પુત્રવધુ શ્રીમતિ નિર્મળ દેવીને પણ અઠાઈનું પારણું હતું. તેઓએ પણ ઘણા ભાવથી સૌને પારણા કરાવ્યા. તેમજ સ્થા. જૈન સંઘ અને ઓસવાળ જ્ઞાતિને જમણ આપ્યું.

ભાદરવા સુદી ૭ ને બુધવારનો દિવસ વેરાવળના જૈન સંઘથી ભૂલી શકાય તેવો નથી. વિધિના લેખ અદ્ભુત હોય છે. જે શેઠની ઉદારતાના ઉપરમાં ઉલ્લેખ કરી ગયા છીએ તે શ્રી. માણેકલાલ શેઠે કેમ જાણે જવાની તૈયારીનું ભાથુંજ બાંધી લીધું હોય. પોતે પણ અઠાઈતપનું પારણું સમસ્ત તપસ્વીઓ સાથે

કર્યું. વિજયાબેન અનુત્તરોવવાઈના પાઠ લેતા હતા. શાંતાબેન તત્ત્વાર્થ સુત્ર તૈયાર કરતા હતા. આમ તપ ગંગાની સાથે જ્ઞાનગંગા પણ ચાલુ થઈ હતી.

અધ્યયન અને ધર્મકરણી ઉપરાંત વચ્ચે વચ્ચે શ્રી. સ્વામી વાત્સલ્ય થતાં જ રહ્યાં. શેઠ રતનજી ગુલાબચંદે સંઘ જમણ કરી લાભ લીધો. એક વખત બધાએ મળીને પંચાયતી સંઘ જમણ કર્યું. કંદોઈ નેમચંદભાઈના ધર્મપત્નીએ અઠાઈ તપના પારણા ધામધૂમથી કર્યા. તેમણે નોકારશી સંઘ જમણ કર્યું. તેમાં વેરાવળ તથા પાટણના તમામ જૈન તથા સમસ્ત દશા વિસા શ્રીમાળીની જ્ઞાતિને આમંત્રણ અપાયું.

અતિથિઓનું બરાબર આગમન થઈ રહ્યું હતું. તેમને યોગ્ય સત્કાર અને સેવા શ્રુષાની પૂરી વ્યવસ્થા હતી રાજકોટથી શ્રી. દુર્લભજીભાઈ વીરાણી, તેમના સુપુત્રો, કેશવલાલભાઈ, હસમુખભાઈ તથા વિનોદભાઈ દર્શનાર્થે આવ્યા. ગુરુદેવની વૈરાગ્યમયવાણીની શ્રી. વિનોદભાઈ પર ઊંડી અસર થઈ રહી હતી. આગળ જતા આજ યુવક શ્રી વિનોદમુનિ તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યા. ટૂંક સમય દીક્ષા પાળીને, કાળધર્મ પામી અમર સૌરભ મુકતા ગયા. એજ વખતે વડીયાથી શ્રી. કેશવજી મોનજી ખેતાણી દર્શનાર્થે આવ્યા હતા. તેઓએ ધર્મ સેવાનો સારો લાભ મેળવ્યો.

ભાવનગરથી શ્રી. વલ્લભદાસ ફૂલચંદના ધર્મપત્ની દર્શનાર્થે આવ્યા. તેઓએ શ્રાવિકાશાળાની બહેનોને રૂા. ૬૦૦નું કાપડ ઈનામ આપ્યું. રૂા ૧૦૦ માનવ રાહત કાર્ય માટે આપ્યા રૂપિયા એક હજારને એક (રૂા. ૧૦૦૧) પૂ. ગુરુદેવની દીક્ષા તિથિની આરાધના માટે શ્રીસંઘને અર્પણ કર્યા.

શ્ચર્યાઓ ઘણી થઈ. સૌને અતર. વારણા અને પારણા અપાતા હતા. લહાણા, કેશ પૈસાની વહેંચણી અને પ્રભાવના પણ પુષ્કળ પ્રમાણમાં થતી હતી. એક આસને ૧૫, ૧૫ સામાયિક કરી ઘણા ભાઇઓ બહેનોએ આદર્શવ્રત નીપજાવ્યા ચારે તરફ તપશ્ચર્યા અને ઉત્સવનું વાતાવરણ બની રહ્યું હતું. ધન્ય છે ગુરુદેવના પ્રતાપી વ્યક્તિત્વને ! તેમના સાંનિધ્યથી કેટલા જીવો પુન્ય માર્ગની ઉપાસના કરી શકતા હતા.

ચોમાસાની પરિ સમાપ્તિ થવા આવી હતી. કારતક સુદી ૧૩ પૂજ્યશ્રીનું 'માનવ ધર્મ' પર જાહેર પ્રવચન રાખવામાં આવ્યું. ૨૦૦૦ માણસોની હાજરી હતી. પૂજ્યશ્રીની વાણીથી સૌ તૃપ્ત તૃપ્ત બની ગયા. બીજે દિવસે સમસ્ત જૈનોને નવકારસી જમણ આપવામાં આવ્યું. શ્રી. ફૂલચંદ ગોવિંદજી, હુકમચંદ વસનજી તથા રાયચંદ આણંદજી આ ત્રણે વ્યકિત ઓએ સંઘ જમણનો લાભ લીધો.

કારતક સુદી પુનમ ચોમાસી પાખીના દિવસે ચાતુર્માસ પૂર્ણાહુતિનું પ્રવચન થયું. તે દિવસે ગાયન, સંવાદ આદિ સહિત વણો લાંબો કાર્યક્રમ ચાલ્યો. તે દિવસે શ્રી. નગીનદાસ કલ્યાણજી તરફથી સ્વ. શેઠશ્રી માણેકલાલભાઈના સ્મર્ણાર્થે બહેનોનો નવો ઉપાશ્રય બાંધવા માટે રૂા ૫૧૦૦૧ એકાવન હજાર એકની જાહેરાત થઈ. જૈનશાળાના બાળકોને એક હજાર રૂપિયાનું ઇનામ વહેંચવામાં આવ્યું. ચોમાસાની સમાપ્તિ સુધી અઠાઈ તપની ઉપાસનાઓ ચાલુ જ રહી. કારતક વદી ૧ ના શ્રી ભાનુ-મતિ બહેનને અઠાઈનું પારણું હતું. તેમના પારણા નિમિત્તે નવકારસી સંઘ જમણ શ્રી. કલ્યાણજી ટોકરસી તરફથી આપ-વામાં આવ્યું હતું.

દેવને ચરણે ઢળી પડયા, સદા માટે ધર્મશીલ બની ગયા.

ઘણી વાહવાહ અને જાહોજલાલી સાથે વેરાવળ વાસીઓએ વિહારનો સંદેશ સાંભળ્યો ત્યારે તેમના હૃદય પર ગુરુદેવના વિરહનો વજ્રપાત થયો. પૂજ્યશ્રીએ પોતાની જન્મભૂમિ વેરાવળના નિવાસીઓ પર પણ સચોટ છાપ પાડી હતી. જન્મભૂમિનું ઋણ જાણે ચુકવ્યું હતું. આખુ ચાતુર્માસ દિવ્ય હતું. શ્રી માણેકલાલ શેઠનું અવસાન ગુરુદેવને મન પણ એક વિચક્ષણ ઘટના જ હતી.

ચરિત્ર પાઠકને ખ્યાલ હશે કે '૧૦૦૮ સ્વ. ગુરુવર્ય શ્રી જયચંદજી સ્વામીએ વેરાવળની ભૂમિને એવી ઉત્તમ રીતે ખેડી હતી કે જેમાં આગળ સર્વોત્કૃષ્ટ પાક થવાનો હતો. એવો લેખકે ઉલ્લેખ કર્યો છે તે ઉલ્લેખ અહીં અક્ષરસઃ સત્ય બની જાય છે. વેરાવળનું કે દીવ્યમાન ચાતુર્માસ પૂરું થતાં ગુરુદેવોએ વિહાર માટે ભેટો બાંધી. કેમ જાણે જન્મભૂમિને ભેટીને અંતિમ તૈયારી કરી રહ્યા હોય!

મિલનના સુખ પછી વિયોગનું દુઃખ અતિશય વસમું લાગે છે. ઠીક જ કહ્યું છે કે 'સજ્જનથી દુર્જન સારા' કારણ દુર્જન મિલન વખતે દુઃખ આપીને વિદાય વખતે સદા માટે સુખ આપીને જાય છે. જ્યારે સજ્જન મિલન વખતે સુખ આપી વિદાય વેળા સદા માટે દુઃખ આવી જાય છે. વિયોગ સ્મરણ નિરંતર ખટકતુંજ રહે છે. છતાં મનુષ્યોને સજ્જન કેમ સારા લાગે છે? સંતો કેમ આદરપાત્ર બને છે? એટલા માટે જ કે સજ્જનોથી થયેલા સુખદુઃખ કલ્યાણના જ કારણ છે દુર્જનથી થયેલા સુખદુઃખ બંને અહિત કરે છે. શ્રીસંઘનું કોટી કોટી કલ્યાણકર્તા ગુરુવરોની વિદાય શ્રાવક મંડળને નયનોમાંથી નીર વરસાવે તો તેમાં નવાઈ શું?

પૂજ્યશ્રી જન્મભૂમિ ઉપર એક કરુણા ભરી નજર ફેરવી અને માંગળિક કહી આગળ વધ્યા. નાના, મોટા, બાળ યુવાન, બહેનો, બાળાઓ, પુરુષો, આદિ પાટણ સુધી સાથે ચાલ્યા શ્રી. માણેકલાલ શેઠ તરફથી વળામણા નિમિત્તે પાટણમાં નોકારસી જમણ હતું. ઘણા ભવ્ય ભાવે ગુરુદેવોને વિદાય આપવામાં આવી.

પાટણથી વિહાર કરી પૂજ્યશ્રી ઘાંટવડના નાઘેર પ્રદેશમાં ઊતરી આવ્યા. વચ્ચે વચ્ચે બની શકયું ત્યાં સુધી વેરાવળના સ્નેહ સંચિત હૃદયવાળા શ્રાવક શ્રાવિકાએ પીછો કરતા રહ્યા. દર્શનવાણીનો લાભ ઉઠાવી ભકિત બજાવતાં રહ્યા. કોડીનારને લાભ આપી પૂજ્યશ્રી ઘાંટવડ પધાર્યા. અહીં ૨૧ દિવસની સ્થિરતા કરી ઘાંટવડ સંઘને પૂરો લાભ આપ્યો. વેરાવળથી ઘણા ભાઈઓ બહેનો દર્શનાર્થે આવતા રહ્યા. શ્રી કુંવરબાઈ સ્વામિની તિથિ ઉપર અઠમની પચરંગી થઈ તેમાં વેરાવળના ભાઈઓ બહેનોએ લાભ લીધો. કુલ ૨૮ અઠમ

હતા આ બંને ભાવ દીક્ષિતા તેમના શિષ્યાઓ થવાના હતા. ગુરુદેવ પધારતાં જ દીક્ષાનું મૂહૂર્ત જોવાયું. વૈશાખ વદિ ૫ ને બુધવારનું નક્કી થયું. જયાબાઈ સ્વામીએ ગુરુદેવને દીક્ષાર્થિ-ઓના ઉપકરણો બતાવ્યા. ઘટતા ઉપકરણો ઉમેરવામાં આવ્યા. બા. બ્ર. પ્રભાબાઈ મ. ઠાણા ૪ નેસડીથી પધાર્યા.

બુદ્ધ જયંતિ પર જાહેર પ્રવચન આપવાનું નિમંત્રણ મળતા પૂજ્યશ્રી ટાઉન હોલમાં પધાર્યા. જિલ્લા કલેકટરે ગુરુ દેવને પ્રવચન માટે પ્રાર્થના કરી. ભગવાન બુદ્ધનો ત્યાગ અને ભારતીય ઈતિહાસ પર તેમના વ્યકિતત્વનો પ્રભાવ તે ભાવ પર ગુરુદેવે માર્મિક પ્રકાશ નાખ્યો. અહીં વરસીતપનું પારણું ઉજવાયું ત્યાં દીક્ષાની તિથિ નિકટમાં આવી ગઈ. સાવરકુંડલા ફરીથી ધમધમી ઊઠયું. બહાર ગામના મહેમાનો આવવા લાગ્યા. પૂજ્યશ્રીનો પુણ્ય–પ્રતાપ ચમકી રહ્યો. જાણી કુબેરભાઈને ત્યાંથી પ્રથમ કુલેકું ચડયું. બીજું બજ-રીયા હરિબેને લીધું. સાથેસાથ સ્વામિ વાત્સલ્ય જમણ થવા લાગ્યા.

દીક્ષાર્થી બહેનોના નામનો જયનાદ ગુંજવા લાગ્યો. કુંડલાની ગલીઓમાં વૈરાગ્યની શરણાઈઓ વાગવા લાગી. બહેનોના મંગળ ગીતોથી ગુરુદેવોની જય ગવાવા લાગી. બધું કાર્ય વિધિસર થઈ રહ્યું હતું. ગુરુદેવની હાજરીથી મહા સતીજીનો બોજો ઓછો થઈ ગયો.

બે બેન્ડ પાર્ટીના મોટા વાજાઓ બુલંદ અવાજે બજી રહ્યા હતા. જાણે સંસારની અનિત્યતાનો જોરશોરથી ઘોષ કરી રહ્યા હોય? ધુડુમ! ધુડુમ! અવાજો જગતની મિથ્યા આસકિત ઉપર ઘા કરી રહ્યા હતા, અત્યારે સૌ કોઈ વૈરાગ્યના રંગે રંગાયા હતા. બહારથી આવેલ લગભગ ૪૦૦૦ મહેમાનો જુલુસની શોભામાં વધારો કરી રહ્યા હતા.

યિક ચારિત્ર આરાધ્યું. ગુરુદેવના સાંનિધ્યથી આખો પ્રસંગ ધન્ય ધન્ય બની ગયો. બા. બ્ર. શ્રી. જયાબાઈ સ્વામીના શિષ્યા તરીકે બંનેને જાહેર કરવામાં આવ્યા. (આટલી નોંધ પોથીઓમાં ગુરુદેવે ફક્ત આ અંતિમ દીક્ષાનું વર્ણન સ્વહસ્તે લખ્યું છે.)

આ દીક્ષા પછી બા. બ્ર. ચંપાબાઈ મહાસતીજીને વરસીતપનું પારણું હોવાથી ઘણા જ ભાવપૂર્વક ગુરુદેવે આલોયણા વિધિ કરાવી. અંતિમ છઠની ઉપર દોઢ પહોરનો ચોવિહાર કરાવ્યો. શ્રીસંઘે ઘણા જ ઉત્સાહથી વરસીતપ ઉજવ્યો. લગભગ ૨૦૦૦ રૂપિયા ગુરુગોરાણીની તિથિ અને શુભકાર્યમાં વપરાયા.

ગુરૂદેવે સાવરકુંડલાથી પગ ઉપાડયો. કેમ જાણે આ ભકિતનગરની અંતિમ ભાવ વિદાય હોય! સાવરકુંડલાના નરનારીઓ ગદગદિત થઈ ગયા. સૌને અંતઃકરણમાં ગુરુદેવનો રાગ વ્યાપી રહ્યો. પૂજ્યશ્રી એ નાવલી નદી પર જાણે અંતિમ નજર ફેંકી. પ્રકૃતિ કહી રહી કે ગુરુદેવ ! હવે આ ભૂમિ આપના ચરણસ્પર્શથી નાવલીના પુત્રોપાવન કયારે થશે ?

સાવરકુંડલાના ૮૦૦ માણસો પદયાત્રામાં સાથે જ હતા. સાવરકુંડલા ગુરુદેવના ભકિત ક્ષેત્રોનું મુકુટમણિ છે. અહીં તેનો પ્રત્યક્ષ પુરાવો મળી રહ્યો હતો. ગુરુદેવના પ્રસ્થાનથી સૌના હૃદય વલોવાઈ રહ્યા. અમૃતવેલસાં ડાહીબાઈને વરસીતપ હતો. અમૃતવેલમાં દેસાઈ ગુલાબચંદ કાનજીએ ૧૨૦૦ માણસો જમાડીને ઉત્કૃષ્ટ લાભ લીધો. મહાસતીજી ઠાણા ૧૦ દૂર સુધી વળાવવા આવ્યા હતા. સૌના હૃદયમાં ઊંડી અજ્ઞાત આશંકા કેમ જાણે જન્મી રહી હોય! શું આ અંતિમ દર્શન છે?

૨૦૧૨નું બગસરાનું અંતિમ ચાતુર્માસ ધર્મધ્યાનની વૃદ્ધિ સાથે સાથે તપસ્યાનો વરસાદ વરસ્યો.

૮૧

પૂજ્યશ્રી બગસરા પધાર્યા. જાણે 'હાશ' એવો અંતરનાદ થયો. ધર્મપ્રવૃત્તિના સાગરને પાર કરી તેમાં એકાંત મહાગમનની તૈયારીનો પડઘો હતો. બગસરાની ભૂમિ અને ત્યાંના ગુરુભક્તિવાળા શ્રાવક સમુદાય પૂજ્યશ્રીને કોઠે વસી ગયેલા હતા. ગુરુદેવને બગસરા ઉપર ખૂબ જ ભાવ અને બગસરાને ગુરુદેવ ઉપર એટલો જ ભાવ 'હાશ' જેવા મધુર શબ્દ મુખમાંથી નિકળે તેમાં નવાઇ શું! આ 'હાશ'ની પાછળ કેમ જાણે સદાની નિરાંત હોય!

બગસરા સંઘને હૈયે આનંદ ઉભરાય રહ્યો હતો. પરંતુ આ આનંદની પાછળ વિધાતાના કયા લીલાચક્ર ગોઠવાઇ રહ્યા હતા તે શું માનવી જાણી શકવાનો છે? વાહ વિધાતા?" અત્યારે બગસરા શ્રીસંઘને ભરતીની હોડીમાં વહેતો મૂકયો હતો. ગુરુદેવની વાણી-વીણા બની ઊઠી, ભક્તજનોના મન મયુર થનગન નાચવા લાગ્યો. નરનારીઓના હૈયા અસિમ ઉત્સાહમાં તણાવા લાગ્યા. વર્ષાઋતુની મેઘ ગર્જનાઓ સાથે શ્રાવકોના ચિત્તમાં ગુરુપ્રેમના તોફાનો જાગી ઊઠયાં.

વાહ બગસરા! તું શૂર તો ખરું જ. ગુરુદેવની રણભેરી બજતા રણ મેદાને ઊતરી પડયું. કર્મશત્રુઓને સંહારવા જાણે બગસરા મહા અભિયાનને પંથે પડયું. સકળ સમાજના તનમાં તપનો વાયુ ભરાઇ ગયો. ચોમાસી પાખી આવતાં જ છઠ-અઠમના થોકડા થઇ પડયા. પારણા કરવાની ઇચ્છા જ ઓછી થઈ. જે ભાઇઓ બહેનો અઠમમાં હતા. તે આગળ વધી રહ્યા.

જૈનશાળાના શિક્ષણમા ઘોર. બા. બ્ર. ઘોર મહાતપસ્વી-રાજ મોટા રતીલાલજી મહા, સારૂ એવુ ધ્યાન આપતા એથી જૈનશાળા પણ દીપી નીકળી.

ચૈત્ર મહિનાની આયંબીલની ઓળી માટે ફાળો થતાં દરેક તિથિની આયંબીલ કરાવવા રૂ. ૧૦૦૧ તથા રૂ ૫૦૧ની રકમો મૂકવામાં આવી. જેમાં લગભગ ૪૪૦૦ રૂપિયા થયા. દેસાઇ શ્રી. જગજીવનભાઈએ જૈન શાળાના બાળકોને ખૂબજ તૈયાર કર્યા હતા. જૈન શાળા તરફથી 'રામ પ્રસાદ'નો સંવાદ ભજવવામાં આવ્યો. બાળકોના અભિનય ઘણાજ ભાવવાહી હતાં. તપશ્ચર્યાનાં પૂર ઊલટી રહ્યા હતા. ૧૦૦ ઉપરાંત અઠાઇ નવાઈ થઈ. પ્રતિદિન પર્યુષણમાં પાંચ દસ અઠાઈના પારણા થઇ રહ્યા હતા. પર્યુષણ દરમ્યાન ત્રણ વખત તપશ્ચર્યાનો વરઘોડો નીકળ્યો. શાસનડંકા વાગી ઊઠયા. ધર્મ ધ્વજ ફરકવા લાગી. સંવત્સરી મહા પર્વ રૂડી રીતે ઉજવાયું.

પર્યુષણપર્વ પછી પણ તપના પૂર ચડતા જ ગયા. છઠ અઠમ અને ચોલાના થોકડાં નીપજતાં જ રહ્યા. પર્યુષણ પર્વ વ્યતીત થતાં દર્શનાર્થી અતિથિઓનો પ્રવાહ વહેવા લાગ્યો. કેમ જાણે ગુરુદેવના દર્શન દુર્લભ થવાના હોય! આ ચાતુર્માસમાં સંખ્યાબધ સંઘો મોટી સંખ્યા સાથે બગસરાના આંગણે આવવા લાગ્યા. ગોંડલ સંપ્રદાયના દરેક ગામના સંઘનું બગસરા આગમન થયું. ગુરુદેવના દર્શન વાણીથી તેઓ તૃપ્તિ અનુભવવા લાગ્યા. ગુરુદેવની મુખમુદ્રા નિહાળી કોઇ અગમ્ય શકિતથી પ્રભાવિત થવા લાગ્યા. સૌના દીલ દ્રવી ઊઠયા. જેઓ દર્શન કરીને આવતા તેઓ એમ જ કહેતા. ગુરુદેવના દર્શન દુર્લભ છે, લાભ લઇ લો.' જાણે તેમના નાડીતંત્ર ઉપર કાળની ગતિના પ્રત્યાઘાત પડવા લાગ્યાં હતાં.

સાવરકુંડલાથી ૧૪ ભાઈઓ અને ૩૧ બહેનોનો સંઘ દર્શનાર્થે આવ્યો. ગોંડલ, જેતપુર, વેરાવળ, જામનગર વિગેરે

બધો કરજો ચુકાવી દીધો હોય! શ્રી સંઘને જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અને તપના માર્ગે વાળી સાર્થકતા અનુભવી હોય તેમ સૌ શાંતિશ્વાસ લઈ રહ્યા.

ખરેખર આ ચાતુર્માસનો લાભ મેળવી બગસરા ધન્ય ધન્ય બની ગયું એટલુંજ નહિ પરંતુ સૌરાષ્ટ્રના જૈન ઇતિ-હાસનું એક સુવર્ણપત્ર બની ગયું "હે બગસરા સંઘ! હજુ ધીરજ રાખો. ચાતુર્માસનો આવો ઉત્તમ લાભ આપ્યા પછી પણ પૂજ્યશ્રીની દિવ્યતાની અંતિમ ઝાંખી તમારે જ આગણે થવાની છે. પ્રકૃતિના વરદાન રૂપે આ લાભ મેળવવા અને સદાને માટે સુવાસિત થવા તમે ભાગ્યશાળી થવાના છો. આ પ્રમાણેની ભવિષ્યવાણી પ્રકૃતિના ભિન્ન ભિન્ન લક્ષણોમાંથી પ્રગટી રહી હતી.

કાર્તિકી પૂર્ણિમાના દિવસે પૂજશ્રીએ સકલ સંઘ સાથે ખમત ખામણા કર્યા. ગુરુદેવની નોંધપોથીના અંતિમ ચાતુ-ર્માસ સંબંધી શબ્દો ટાંકીને આ પ્રકરણ સમાપ્ત કરીશ.

"ચાતુર્માસ સંબંધમાં શ્રીસંઘને ખમાવ્યા. ચાતુર્માસ પધાર્યા ત્યારથી ચાતુર્માસ પૂર્ણ થતા સુધીમાં ધર્મ, ધ્યાન, ધર્મપ્રવૃતિ, તપશ્ચર્યા, ધર્મક્રિયા, દાન-પૂણ્ય આદિ જેવા આત્મલાભનાં કાર્યો થયાં. તેની પ્રસન્નતા."

પૂજ્ય ગુરુદેવે "પ્રસન્નતા અનુભવી" એવા શબ્દો ફક્ત બગસરાના આ અંતિમ ચાતુર્માસ માટે જ લખ્યો છે અર્થાત્ તેઓશ્રીના આત્માને શાંતિ વળી ગઈ. ખરેખર આ પ્રસન્નતાનું અનુસંધાન બધા પાછલા ચાતુર્માસોને સ્પર્શે છે. બગસરા અંતિમ છે એટલે સ્વતઃ તેની મહત્તા બની રહે છે. ધન્ય છે ગુરુદેવની ગંભીરતાને! પૂજ્યશ્રીએ ખમત ખામણા કર્યા પછી બગસરા શ્રીસંઘે ગુરુદેવનાં ચરણોમાં ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરી.

હતા. શ્રીસંઘ ગુરુદેવના સ્વાસ્થ્ય માટે ચિંતિત હતો. જેતપુરવાળા શ્રી. હરિભાઈ વૈદ્ય બરાબર આવતા-જતા રહેતા. બગસરા ચાતુર્માસથી ગુરુદેવને એક પ્રકારે સંતોષ વળી ગયો હતો. જીવન કાર્ય કેમ જાણે સંકેલી લેવું હોય! ગુરુદેવ દરેક પ્રકારની જવાબદારી સંકેલી રહ્યા હતા.

બીજી બાજુ ચાતુર્માસ પૂરું થઈ જવા છતાં મહેમાનોનો ધસારો ચાલુ જ હતો. એક પ્રકારે આગન્તુક દર્શનાર્થીની સંખ્યા વધી રહી હતી. બગસરાના ભાઈઓ વારા ગોઠવી હાર્દિક સ્વાગત ઠાલવી રહ્યા હતા. કેમ જાણે ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન હોય તેમ જે દર્શનાર્થી જતા તે બીજાને દર્શન માટે પ્રેરિત કરતા. પૂજ્યશ્રીની તબીયત થોડી થોડી નરમ રહ્યા કરતી હતી.

વેરાવળ, જેતપુર, વડીયા, ગોંડલ, ધારી, રાણપુર, બીલખા, જુનાગઢ, રાજકોટ, જામનગર, ધોરાજી આદિ ગામોના મહેમાનો ઉભરાઈ રહ્યા હતા. સૌના મનમાં દર્શન કર્યા પછી એક ધ્રાસકો બેસી જતો 'શું ગુરુવરના આ અંતિમ દર્શન છે!'

આગન્તુક ભાઈઓ ક્રમમુજબ શ્રદ્ધાપૂર્વક દાન પુણ્યનો પણ લાભ મેળવતા હતા. વેરાવળથી બદાણી શ્રી. વેણીભાઈ આવ્યા. તેઓએ બગસરા સંઘને ૭૦૦ રૂપિયા ધર્માર્થે આપી લાભ લીધો. પૂજ્યશ્રીની જન્મભૂમિ તરફથી કેમ જાણે શ્રી સંઘને અંતિમ પાઘડી આપવામાં આવી હોય!

માગશીર્ષ શુક્લ પક્ષમાં ગોંડલ ગચ્છ ગુરુદેવની પરંપરાના સાધુ સાધ્વીઓની પૂણ્ય તિથિઓ આવે છે શ્રી. પ્રેમચંદ્રજી મ. શ્રી. દેવકુંવરબાઈ મ, ૧૦૦૮ પૂજ્યશ્રી દેવજી મ., યોગીરાજ તપસ્વી શ્રી. માણેકચંદજી મ, વગેરે મહાઆણ આત્માઓ આજ પક્ષમાં દેવલોકવાસી બન્યા હતા

ઉપર પ્રમાણેના શબ્દો ગુરુદેવના મુખમાંથી નીકળતાં જાણે ભક્તજનોને ઈસારો મળી ગયો હોય તેમ તેઓ સાવધાન બની ગયા. માગસર વદ પક્ષનો પ્રારંભ થયો. દિવસ પર દિવસ વીતવા લાગ્યા. ગુરુદેવની કાયા ક્ષીણ થઈ રહી હતી. ભોજનની રુચી સુકાઈ ગઈ હતી. બહારના કોઈપણ કાર્યમાં પૂજ્યશ્રીનું ચિત્ત રોકાતું ન હતું તેઓ અંતર્મુખી બની રહ્યા હતા. ગુરુદેવની આવી અધ્યાત્મ વૃત્તિથી કોઈ તેમને જરાપણ ઉપદ્રવ કરતા ન હતા. શરીરની વ્યાધીઓ મસ્તક ઊંચું કરી રહી હતી કેમ જાણે દેહની વિદાય સમારોહમાં આમંત્રિત હોય.

પૂજ્યશ્રીના દ્રવ્ય પ્રાણ પાંખો ફફડાવી રહ્યા હતા. આ દિવસોમાં જે જે ભક્તો દર્શનાર્થે આવ્યા તેમણે અંતિમ દર્શનની લ્હાણ મેળવી લીધી. તેજાણી કુબેરદાસભાઈ કુંડલાથી આવી પહોંચ્યા હતા. તેઓ ગુરુદેવના અનન્ય ભક્ત હતા. જેના પર ગુરુદેવનો અપાર પ્રેમ હતો. પચરંગી તથા અઠમ તપસ્વીઓના પારણા પર તેમણે સારામાં સારો લાભ લીધો પૂજ્યશ્રીના આશીર્વાદ મેળવ્યા.

રાજકોટથી રામજીભાઈ વીરાણીના સુપુત્ર નગીનભાઈ તેમના ધર્મપત્ની ગુણવંતીબેન દર્શનાર્થે આવ્યા. તેમના સાળી જસવંતીબહેન પણ સાથે જ હતા. તેઓએ પૂજ્યશ્રીના દર્શનનો લાભ મેળવ્યો. મહિકાવાળા છુપતલાલ ટપુભાઈ પોતાના સકલ પરિવાર સાથે દર્શનાર્થે આવ્યા. તેઓ તરફથી બગસરા શ્રીસંઘને લોખંડના કબાટ માટે રૂા ૫૦૧ પ્રાપ્ત થયા. જામનગરથી મગનલાલ હાકેમચંદ તેમજ ભાવનગરથી રમેશચંદ્ર મનસુખલાલ ખારા આવ્યા દર્શન કરી સારો લાભ લીધો.

આજે માગસર વદિ સાતમ હતી. ગુરુદેવ ભક્તો વચ્ચે જાણે એક સપ્તાહ પણ રોકાવાના ન હોય તેટલી ઝડપથી

આ નાના વાકયનો અધ્યાત્મસાર એ છે કે "હવે અંતિમ સમય છે. ડાયરી લખવી બંધ કરું છું સાક્ષાત જિન ભગવાન-રૂપી હરિ મારા બન્ધુ બનીને મનમાં પધાર્યા છે તેઓ જન્મ મૃત્યુની વ્યાધિને મટાડનારા વૈદ્ય છે. હવે ચિંતા નથી. વાહ! ગુરુદેવ! આપના હાથથી કેટલી સુંદર નોંધ અંતમાં થઇ છે!

જેતપુરના શ્રી. હરિભાઈ વૈદ્ય ગુરુદેવની બરાબર દવા કરતાં તેમના ઉપર ગુરુદેવને પૂરો વિશ્વાસ હતો. જ્ઞાતે તેઓ મોચી હતા પણ બચપણથી વૈદ્ય કામમાં લાગેલા હતા. પોતે જૈન ધર્મનું પાલન કરતા હતા. આચાર વિચારથી ઘણા જ પવિત્ર પુરુષ હતા. તેમના પુત્ર ડાહ્યાભાઇ પણ વૈદ્ય છે. તેમના બીજા પુત્રો ડોકટર છે. પિતા પુત્રે પૂજ્યશ્રીની અપૂર્વ સેવા બજાવી છે. ગુરુદેવનો પણ તેમના ઉપર આશીર્વાદ હતો.

હે હરિભાઈ તમે પણ ઘણા જ ભાગ્યશાળી બની ગયા છો. પૂજ્યશ્રીની લાંબી રોજનીશીની પરિસમાપ્તિ તમારા નામથી થવા ભાગ્યશાળી બન્યા છો. તમે પણ હરિરૂપ બની ગયા. તમે ગુરુદેવની જે ભક્તિ બજાવી તેનું શ્રેય આ અંતિમ નોંધમાં તમારુ નામ આવતા તમને મળી રહે છે.

સાતમ પછી પૂજ્યશ્રીની નોંધ રોજનીશી અટકી જાય છે. છેલ્લા ૬ દિવસો ગુરુદેવના બાહ્ય જીવન ઉપર અંધાર પછેડો પાથરી અંતર જીવનને પ્રકાશી જાય છે. આ દિવસો કેવા હતા! કાળ કરાલનો પંજો ગુરુદેવના ગરવા દેહને ગળી જવા આગળ વધી રહ્યો હતો.

હતું. નાડી સીધી થઈ મહાપ્રાણ સાથે સંઘર્ષ કરી રહી હતી. મહાપ્રાણ શરીરના અંગે અંગમાં દોડવા લાગ્યો હતો. વૈદ્યરાજ આ ઉખડેલા વાયુને ઓળખી શક્યા હતા. ગોવાળ ખીલેથી એક પછી એક પશુને છોડવા માંડે તેમ મહાપ્રાણ અંગેઅંગના સંબંધોને લય કરતો આખા શરીરમાં વહી રહ્યો હતો. અંદરમાં દેહાદિક ગ્રંથીઓ ખોલીને જીવાત્માને મોકળો કરી રહ્યા હતા. નાડીમાં મહાપ્રાણની હડીયાપટીના પડઘા સાફ સાફ સંભળાઈ રહ્યા હતા.

વૈદ્યરાજ પર ભક્ત જનોની નજર હતી. ડોકટર શાંતીલાલભાઈ શુકલ વગેરે પણ આવી રહ્યા હતા; હૃદય પર યંત્ર મૂકીને અંદર જોવા મથતા હતા. તેઓ સાચી સ્થિતિ પારખવા માટે લાચાર હતા. દવાની નોંધ કરી ચાલ્યા જતા હતા. ગુરુવરે શ્રીસંઘને અંતમાં છૂટી આપી હતી. અત્યાર સુધી પ્રાયઃ પૂજ્યશ્રીએ દવા લેવી બંધ કરી દીધી હતી. કોઈ દવાનું કહેતા તો ના જ પાડતા. ખાસ કરીને ડોકટરી ઉપચાર બીલકુલ બંધ જ હતા. પૂજ્યશ્રી જેતપુરના હરિભાઈ વૈદ્યને જ બોલાવતા. દવા ઘણી જ ઓછી લેતા હતા.

શ્રીસંઘે કલ્પતા ઉપચાર શરૂ કરી દીધા હતા. પરંતુ હવે ઉપચારને વિશેષ અવકાશ ન હતો. ઉપચાર ફક્ત ભક્ત-જનો માટે આશ્વાસન માત્ર હતા. લોકોનું આવાગમન નિરંતર વધી રહ્યું હતું. પૂજ્યશ્રીએ જાણે શિષ્ય મંડળ સાથે પણ બોલવા કરવાનો વ્યવહાર ઓછો કરી દીધો. પોતે પોતાનામાં સમાઈ જવા માગતા હોય તે રીતે આવશ્યકતાથી અધિક વાણી અને સમસ્ત ક્રિયાનું નિરૂંધન કરી દેવામાં આવ્યું.

પૂજ્યશ્રીના મુખપરની શાંતિ અને કાંતિ વધારે સ્થિર ગંભીર અને અંતર્ગામી બની ગયા. જોતાં જ લાગતું હતું કે

બહાર આવતું હતું. પૂજ્યશ્રીનું મન અનંત શાંતિથી ભર્યું હતું. તેઓએ તો જાણે પોતાનો દેહ કાળને અર્પણ કરી દીધો હતો. સમયની ગણતરી પ્રમાણે પૂજ્યશ્રીના આયુષ્યની અંતિમ રાત્રિ હતી. તેઓશ્રીના જન્માક્ષર પરથી કોઈ જ્યોતિર્વિદે જન્મોત્રી બનાવી હતી. જન્મોત્રીનો કેટલોક સાર ગુરુદેવને તથા તેમના શિષ્યગણને વિદિત હતો

શ્રી.જગજીવનજી મહારાજ ક્યારેક ગ્રહોની મહા દશાની ગણના કરતા ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ તેમના જન્માક્ષર બાબત ચર્ચા કરેલી હતી. જ્યારે મુનિશ્રી જગજીવનજી મ. ઠાણા ૨ બંગાળ તરફ વિચર્યા ત્યારે પ્રસંગોપાત શ્રી. તપસ્વીજી જગજીવનજી મહારાજે કહેલું કે આપણે છૂટા પડયા ત્યાર બાદ જન્મોત્રી પ્રમાણે ગુરુદેવના દશ વર્ષ બાકી રહે છે. જો કે આજે બધી સ્થુલ ગણતરી પ્રમાણે મોઢાની વાતો હતી. પરંતુ પૂજ્ય ગુરુદેવને તે બાબતનું લક્ષ્ય હતું. જે હોય તે સાચું પરંતુ વિધાતાએ આ દેહના લેખ દેહ પરજ લખી નાખ્યા છે.

કાળ ગણના અને સમયની ગતિ પ્રમાણે પ્રથમ શ્વાસ વખતે જ અંતિમ શ્વાસ નક્કી થઈ જતો હોય છે. દેહ નિશ્ચિત ક્રમથી પોતાની પર્યાય–સ્થિતિ બદલતો રહે છે. જેમ પ્રાતઃથતાં ગોવાળ ગાયો ને ખીલેથી છોડી જાય છે તેમ કાળ પુરુષ સમય થતા શરીરના ખીલા સાથે બાંધેલા મન પ્રાણ ઇન્દ્રિયો રૂપી પશુઓ ને છોડી મૂકે છે દેહનો સ્વામી જતાં દેહ મ્લાન બની નિસ્તેજ થઈ મૃત્યુ ને વરે છે. મહપુરુષો ને મૃત્યુ જ કયાં છે? મનુષ્ય અજ્ઞાન દશામાં જ મરતો હોય છે. જ્ઞાન દશા પ્રગટતા જ સદા ને માટે તેના મૃત્યુનો લય થાય છે.

ઓમ. શાંતી શાંતી એજ વખતે ઘડીયાળમાં પાંચના ટકોરા થયા. ગુરુદેવે આંખ ઉઘાડી. ટાઈમ થતા નાના રતીમુનિએ પ્રતીક્રમણ કરાવ્યું પૂજ્યશ્રીએ પણ શાંતીથી સાંભળ્યું મહા તપસ્વીરાજ મોટા રતીલાલજીને મૌન હતુ વૈરાગી જનકરાયભાઈ સહીત ૧૨-૧૩ માણસો ત્યારે હાજર હતા પૂજ્ય ગુરુદેવ અંતિમ વેળાનો એટલે મરણાંતિક વેદનાનો અનુભવ કરતા-સાથે સાથે મહાપવિત્ર નવકારમંત્રનુ સ્મરણ કરતા કરતા સવંત ૨૦૧૩. માગસર વદી તેરશના દીન શનીવારે તા. ૨૯-૧૨-૫૬ના સવારે સાડા સાત વાગ્યે કાળ ધર્મ પામ્યા.

આસમાન સુધી ઉછળવા લાગ્યા. આઘાતનું એક વિરાટ મોજું સૌરાષ્ટ્રના ખૂણે ખૂણે ફરી વળ્યું. આધુનિક સાધનો અને છાપાઓ દ્વારા મુંબઈ અને કલકત્તા, તથા દૂર દૂર પરદેશમાં પણ સમાચારો પહોંચી વળ્યા. જેમ જેમ ભક્તગણ સંદેશો સાંભળતા ગયા તેમ તેમ પ્રત્યાઘાતનો રંગ ઘેરો થતો ગયો. જાણે સ્વચ્છ આકાશમાં ઘટાટોપ વાદળા છવાઈ ગયા. કાળની ગતિ ઘણી જ વિચિત્ર છે? સુખજનક ને દુખજનક સંદેશના ફુવારા કાળકુંજમાંથી ઝર્યા જ કરે છે.

બગસરા આખું હલી ઊઠયું હતું. હજારો નરનારીઓના વૃંદ ઉપાશ્રયના દરવાજા પર ખડા થઈ ગયા હતા. સૌ ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન માટે પડાપડી કરી રહ્યા હતાં. વ્યવસ્થાપક લોકો ઘણા સંયમ સાથે કામ લેવા છતાં તેમના કલેજામાં ધીરજ ખૂટી રહી હતી. તેઓ વચમાં વચમાં વિયોગ સાગરમાં ખોવાઈ જતા હતાં આટલી બધી ભીડ છતાં ઉત્તેજનાની જગ્યાએ એક ગંભીર મૌન છાયા સૌના ઉપર ફરી વળી હતી.

ભક્તજનોના મૂક હૃદયો જાણે ઊંડે સુધી ઘવાયા હતા. જાણે ઘામાંથી રકત વહી રહ્યું હતું. આંખમાંથી અશ્રુધારાઓ સતતપણે વહેતી થઈ હતી. છાતીફાટ આક્રંદ જાણે ચારે બાજુથી ફૂટી પડશે એવો ભય સેવાઈ રહ્યો હતો. મહાન સંતના વિયોગમાં આક્રંદ થાય નહિ તે સમજ રૂપી બંધ (પાળ) આક્રંદના પૂરને જાણે ખાળી રહ્યો હતો. હૈયે હૈયું છલકાઈ રહ્યું હતું. 'હા ? ગુરુદેવ ?' ના સુક્ષ્મધ્વનિ દિશેદિશાને ભરી રહ્યા હતા.

જોત જોતામાં સૌરાષ્ટ્રના ગામે ગામથી શ્રાવક શ્રાવિકાના જૂથનાં જૂથ બગસરાને આંગણે ઠલવાવા લાગ્યા. મોટર, બસ, લોરી ટ્રક, કાર, ગાડા રેલવે જે સાધનો જેને મળી શકયા તે દ્વારા

લગભગ સૌરાષ્ટ્રના ખૂણેખૂણેથી અને ગામેગામથી ભક્ત જનો પહોંચી ગયા હતા. એટલે અગ્રેસર ભાઈઓએ બગસરા શ્રીસંઘને અંતિમ મહાયાત્રાની તૈયારી માટે પ્રેરણા આપી.

કાળધર્મ પામ્યા પછી પૂજ્યશ્રીના પવિત્ર દેહને પરંપરાની રીત પ્રમાણે ચંદન અર્ચિંત ભાલ સાથે પાટ પર પધરાવવામાં આવ્યો હતો. હજારો લોકો જાહેર દર્શન કરી શકે તેવી વ્યવસ્થા હતી. પૂજ્યશ્રીનું કાંતિમય મુખમંડળ કરમાવાને બદલે અત્યંત તેજ પ્રગટાવી રહ્યું હતું. જોનારને મન લાગતું કે ગુરુદેવ જાણે સમાધિમાં બેઠા છે. અંતર જ્ઞાનનો પ્રકાશ ફેલાય રહ્યો છે.

સં. ૨૦૧૩ માગસર વદી ૧૩ શનિવાર તા. ૨૯–૧૨ ૫૬ ના સાડા સાત વાગે પ્રાતઃકાળે ગુરુદેવ સ્વર્ગવાસી થયા. ત્યારથી લઈ ૨૪ કલાક સુધી દ્રવ્યદેહ દર્શનાર્થે રાખવામાં આવ્યો. પરંતુ દેહની પર્યાયમાં જરા પણ અશુભ ભાવ કે અશુચિ પ્રગટ ન થતાં પવિત્રતાની સૌરભ વધારે ને વધારે મ્હેકતી રહી. ચારે બાજુ ધૂપ બની અને કુમકુમના સાથીઆ પૂરવામાં આવ્યા હતા. સ્વયંસેવકો અહર્નિંશ ખડેપગે ચોકી કરી રહ્યા હતા. બગસરાની જનતા અને બહારના હજારો લોકો લાંબી કતારોમાં અંતિમ દર્શન અર્થે ધસી રહ્યા હતા. સૌ હાથમાં અક્ષત કણ લઈને ક્રમશઃ આવી રહ્યા હતા. અક્ષતના વધાવા સાથે પૂજ્યશ્રીના ચરણમાં નમન કરી અશ્રુધારા વહાવતા આગળ વધી રહ્યા હતા. અપૂર્વ શાંતિ સાથે હજારો લોકોએ મહાસમાધિના દર્શન કર્યા.

બીજી બાજુ માંડવીની જબર તૈયારી થઈ રહી હતી. કામ ખૂબ જ શીઘ્ર થઈ રહ્યું હતું. બગસરા શ્રીસંઘ અને પ્રજાજનોએ નિર્ણય કર્યો હતો કે પૂજ્યશ્રીના દ્રવ્ય દેહને ખૂબ જ શાહી

આવે છે. હજારો નેત્રોએ મહાશ્રદ્ધા સાથે નતમસ્તક બની વિમાનના દર્શન કર્યાં. શ્રી. બગસરા સંઘે સંચિત અભિલાષા પ્રમાણે તૈયાર થએલ વિમાન હાજર કર્યું શ્રી સંઘની આજ્ઞા થઈ કે હવે પૂજ્યશ્રીના દ્રવ્ય દેહને વિમાનમાં પધરાવવામાં આવે.

—ચારે બાજુ માણસોના ઝુંડ અને સમૂહ ઉભરાઈ ગયા. પડાપડી થઈ રહી. ઘવાએલ જનસમૂહ પોતાના અશ્રુપ્રવાહને ખાળી ન શકયો. "જય જય નંદા! જય જય ભદ્રાનો ;એક મહા નિનાદ થયો. હજારો કંઠમાંથી" શ્રી પ્રાણલાલજી મહારાજની જય" નો પડઘો બગસરાના આકાશમાં ગર્જી ઊઠયો. એજ વખતે પૂજ્યશ્રીના અપ્રતિમ દેહને વિમાનમાં પધરાવવામાં આવ્યો. આ વખતે લોકો પોતાના હૃદયનો કાબુ ગુમાવી બેઠા. વિરહ આઘાતથી જાણે જન સમૂહ મૂર્છિત બની ગયો. હિબકારા અને ચીસકારાનું જાણે એક કરુણ આક્રંદ સંભળાઈ રહ્યું.

ગયું. હજારો ખંભા પર તે અવલંબિત થયું. ખંભા દેવા માટે પડાપડી થઈ રહી. બધું વ્યવસ્થિત અને અનોખી રીતે થઈ રહ્યું હતું. ગુરુદેવની ઉપસ્થિતિ જાણે સૌના હૃદયને વશ કરી રહી હતી. જનતા બધું ભાન ભૂલી એક તરંગમાં તલ્લિન હતી. ગુરુદેવનો વસમો વિયોગ અને હૃદયવેધક વિરહ અસહ્ય બની ગયો હતો.

બેન્ડપાર્ટીની અવનવી કરુણ સુરાવલી સાથે વિમાન બગસરાના રસ્તા ઉપર ફરતું રહ્યું. હૈયે હૈયું દળાય તેવી ભીડમાં જનતા હૃદય દ્રાવક જયકાર કરતી રહી. વિમાનની ફરકતી ધજાઓ અગણિત નેત્રોમાં સમાઈ ગઈ. હરેક ગલી અને રવેશ જનતાની ભારે ભીડથી ઉભરાઈ ગયા હતા. ઠેર ઠેર વિમાન પર પુષ્પ વૃષ્ટિ થઈ રહી હતી. અક્ષત વરસી રહ્યા હતા. સુવર્ણ અને ચાંદીનાં ફૂલ ઉડાડવામાં આવતા હતા.

વિમાન પાસે આવતા લોકો નત મસ્તક બની જતા હતા. સ્મશાન યાત્રાની લાંબી કતાર ગુરુદેવની પ્રભુતાના દર્શન કરાવતી હતી. ત્રણ કલાક સુધી હજારો લોકોના સરઘસે બગસરાના બધા માર્ગોપર ભ્રમણ કરી પુનિત આત્માને ભારે શ્રદ્ધાંજલિ અર્પી.

ગુરુવર શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજે બગસરામાં જ દીક્ષા લીધી હતી. બગસરામાં જ કાળધર્મ પામ્યા. જે જગ્યાએ દીક્ષા આપવામાં આવી હતી તેજ જગ્યાએ અગ્નિ સંસ્કારનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો. સાતલ્લી નદીના કિનારે જંગલભાગમાં આ સ્થાન આવેલું છે. જે જગ્યાએ હસતે વદને મુનિવરને દીક્ષા અર્પી હતી. તે જગ્યા અત્યારે મૌન ધારણ કરી શોક મગ્ન બની ગઈ હતી. નદી સાતલ્લી દીક્ષાની સાક્ષી હતી તેને આજે ગુરુદેવની અંતિમ યાત્રામાં સાક્ષી બનતા જાણે વસમું

ઉપસ્થિત રહેલા માનવીઓના હૈયા જાણે વિહ્વળ દશામાં ધબકવા લાગ્યા.

મુંબઈથી સ્પેશિયલ પ્લેનમાં આવેલ સુખડ, સૌરાષ્ટ્રના નગરોથી આવેલ ચંદન, કાષ્ટકપુર, ઘૃત, અગર વગેરે સુગંધિત પદાર્થો ગુરુદેવના દેહ સાથે ચિતાપર ગોઠવાઈ ગયા હતા. વિમાન–માંડવીમાં ગુરુવરના દેહપર નવ કિંમતી પછેડીઓ ઓઢાડવામાં આવી હતી. તે સકલ સામગ્રી ચિતાપર સમર્પિત કરવામાં આવી હતી.

બસ જોત જોતામાં ગુરુદેવના સાંસરિક કૌટુંબિક સંતાનોના હાથે અગ્નિદાહ આપવામાં આવ્યો. ભરપુર જવલન સામગ્રીથી ભરેલી ચિતા ભડભડી ઊઠી. શાંતિની આડ તૂટી ગઈ. હજારો હૃદય ભેદક જય નાદો વચ્ચે ગુરુવરની કંચન કાયા ભસ્મ થવા લાગી. અગ્નિની પ્રચંડ જવાળાઓમાં ગુરુવરનો દેહ લુપ્ત થતો ગયો. અલ્પ સમયમાં પૂજ્યશ્રીના નશ્વર દેહ પુદગલમાં વિલીન થઈ ગયો. સમસ્ત જનતા અખંડ અશ્રુધારાએ રડી રહી હતી.

ધીરે ધીરે જનતા ઓસરવા માંડી. જતાં જતાં લોકોએ ભારે હૃદયે ચિતા સામે દષ્ટિ ધરી. મૂક શ્રદ્ધાંજલી સમર્પણ કરી. અહા? હવે ફરીથી તે સૌરાષ્ટ્ર કેસરી કયાં મળવાના ? મનનો આ ગૂઢ પ્રશ્ન મનમાં જ સમી જતો. દેવતાઓને પણ ઈર્ષા ઉપજાવે તેવું ધન્ય જીવન સંતોને મળે છે. પરમ શાંતિ ભરેલું મુખ મંડળ હજુ પણ જાણે લોક હૃદયને સમતા અને સમાધિનો સંદેશ આપી રહ્યું હતું. જનસમૂહ પાછો ફર્યો ત્યારે સૌના ચિતમાં આભાસ થઈ રહ્યો હતો. ચાલનાર ગજેંદ્ર ગંધ હસ્તી ચાલ્યો ગયો છે હવે ખાલી કેડી રહી ગઈ છે. જે કેડીમાં હજુ પણ પુનિત પગલાં ભૂંસાયા નથી.

પાઠશાળા અંગેનો
શ્રી. દુર્લભજીભાઇ ખેતાણીનો અનુભવ

૮૬

અમરેલીમાં દશાશ્રીમાળી બોર્ડિંગના કાયાપલટનું કામ હતું તે થયા પછી ત્યાંથી કેટલાક મિત્રો પૂ. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ના દર્શનાર્થે ધોરાજી જતા હતા મને પણ મિત્રોએ સાથે જોડયો

દર્શન કરીને ઉપલે માળે પાઠશાળાના સંચાલકોની કારોબારીની મીટિંગ હતી ત્યાં અમે સહુ ગયા. સહુના આગ્રહથી અમારી મંડળી ત્યાં ચાલતા કાર્યમાં ચર્ચા સાંભળવા બેઠા.

પાઠશાળાનું કામ જેતપુરમાં ચાલતું હતું તે ખોળંબે ચડયું હતું. પુસ્તકાલય, ભંડાર વિગેરે ધોરાજીમાં પડયો હતો. તેની સારસંભાળ ક્વચિત્ લેવાતી હતી. એવા સંજોગોમાં સત્તાનો દોર સાચવી રાખવાની ઇચ્છાવાળા અને સંસ્થા સારા પાયા પર મૂકવાના વિચારવાળોની વચ્ચે મતભેદ ચાલતો હતો. તેમાં જૂની પેઢીવાળા વૃદ્ધોના ડખાના કારણે કામ પાટે ચડતું ન હતું.

એમ કરતા સાંજના પાંચેક વાગ્યા. ચોવીહારની બાધાવાળા ચર્ચાને સંકેલવાની વાત લાવ્યા. કશુંય પરિણામ આવ્યું નહિ. તેથી ખાલી હાથે નારાજી સાથે ઉઠવાનું કેટલાક સભ્યોને ગમ્યું નહિ.

મારા તરફ બે ચાર જણાની નજર હતી. મને કહ્યું "આમાં કંઈક મદદ કરો તો સારું તું પણ તપસ્વીજીના ચેલાનો દીકરો છે." મેં હાજર જવાબ આપ્યો. "આવી ધાંધલમાં મારો ગજ ન વાગે. માટે મને તેમાં જોડો નહીં

બોર્ડિંગ તથા શાસ્ત્રાભ્યાસ માટે પંડિત રોશનલાલજીની નિમણૂંક થઈ ત્યારથી આજસુધી તેઓ એકધારી સંસ્થાને સારી રીતે સેવા આપતા રહ્યા છે જેમાં સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકા અભ્યાસનો લાભ લઈ રહ્યા છે. પાઠશાળાની કીર્તિ જોરથી જામવા અને વધવા માંડી.

હું હવે સંસ્થા છોડવાની તૈયારીમાં હતો પણ સંસ્થા કરજમાં હોઈ તે છોડી શકયો નહિ. હવે બીજો અકસ્માત થયો.

હું મુંબઈથી કલકત્તા ગયો. ત્યાંથી એક દિવસમાં પાઠ-શાળાને પચીસ હજાર રૂપિઆ મળ્યા. ત્યાંથી રાજકોટ આવ્યો, ત્યાં મિત્રોને વિનવ્યા અને બીજા સાડત્રીસ હજાર રૂપિયાના વચનો મળ્યાં

પૂજ્ય પ્રાણલાલજી મ.નું ચોમાસું વડીયામાં હતું. અને સમસ્ત સૌરાષ્ટ્રના ભાઇઓ બહેનો પર તેમનો પ્રભાવ ઘણો હતો. મારો વીલ પાવર (ઇચ્છાશક્તિ) તેઓશ્રીના આત્મબળ પર નિર્ભર હતો પાઠશાળા માટે સંમેલન ભરાવાનું હતું ત્રણ દિવસ બાકી હતા. હું અને મિત્રો આસમાન જમીન એક કરવા મથતા હતા..

સંમેલન શરૂ થયું. પૂજ્યશ્રીનું પ્રવચન થયું. મારે તો મોટા ફંડ માટે અપીલ કરવાની હતી. થાકેલે શરીરે મેં બધું કરી છૂટવા સારું પરિણામ લાવવાની હામ ભીડી હતી. મોટા ઊભા કરેલા સમીઆણામાં પ્રખદા ઘણી હતી અને સુંદર વાતાવરણ જામ્યું હતું. મારી અપીલને વિરાણી સહિત જનતાએ વધાવી લીધી.અને સવા લાખ રૂપિયા તો લખાઈ ગયા. પણ કોઈ પુણ્ય ઘડી એવી હોય છે, જ્યારે કંઈક અવનવું બને છે. શ્રી કેસુભાઈ પારેખે મારી બીજી અપીલના જવાબમાં બીજા એકસઠ હજાર રૂપિયાનું વચન આપ્યું અને પછી બીજી રકમો આવવા માંડી..

અને યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરે તેને સર્ટિફિકેટ (પ્રમાણપત્ર) આપે. આવી રીતે પ્રમાણિત થએલ સાધુ સાધવીઓ જ પાટ પર બેસી પ્રવચન કરી શકે. રામકૃષ્ણ મીશનના સન્યાસીઓ જેમ સર્વ ધર્મના અભ્યાસી હોય અને જગતના ગમે તે સમાજની વચ્ચે જઈને ધર્મ સંબંધી વાર્તાલાપ કરી શકે, એવી ઓછામાં ઓછી લાયકાત ધરાવનાર આપણા સાધુ સાધવી હોવા જોઇએ.

આવું કરવા માટે નમૂના રૂપ આજે વડિયા પાઠશાળા સમાજ સમક્ષ તૈયાર છે. તેમાં અનેક સાધનોનો ઉમેરો કરીને સમાજ તેના પર લક્ષ કેન્દ્રિત કરે એવી ઉત્કૃષ્ટ ભાવના સાથે આ સૂચન કરવામાં આવ્યુ છે.

લાભ ચદ્રંજી મહારાજશ્રીનો અભિપ્રાય

સં ૨૦૨૩ના ચૈત્ર શુદ ૧૩ (દ૦) દુર્લભજી કેશવજી ખેતાણી

ઘણા વરસથી છઠછઠના અને હાલમાં અઠમ અઠમના પારણા કરનારા બા. બ્ર. બાલયોગી આદર્શ સંત ઘોર મહા· તપસ્વી, અલ્પ નીદ્રાવાળા, અનેક ધાર્મિક પુસ્તકોના લેખક પ્રીય વ્યાખ્યાની શ્રમણ સંઘીય પૂજ્ય લાભચંદ્રજી મહારાજ શ્રીની દષ્ટિએ લખાયેલ લખાણનો સાર સંગ્રહ કર્તા રતીમુનિ.

આ જગતમાં અનેક જીવો જન્મે છે અને મરે છે પણ જેઓ કાંઇક સ્વ તથા પરના આત્માનું સાર્થક કરી જાય છે તેઓનીજ ગણના આત્મહિત માટે ઉપયોગી છે તે પૈકી પૂજ્ય પ્રાણુલાલજી મહારાજશ્રી પણ આત્મ સાર્થક કરી ગયા છે. તેઓ ધર્મના પ્રાણ અને સમાજના સાચા સુકાની હતા. સેવામાં રકત હતા. સરલતા, નીખાલસતા, ગંભીરતા, સહનશીલતા, સમભાવ એ કુદરતી બક્ષિસ રૂપે તેમનામાં જોવામાં આવતા આત્માના તેઓ સાચા ઝવેરી હતા. સમર્થ મહાત્મા જય માણેક ગુરુદેવ

પૂ પ્રાણુલાલજી મહારાજ કાળધર્મ પામ્યા ત્યારે નીચેના અખબારોમાં સ્વ. વિષે જૈનપ્રકાશ મુંબઈ, સ્થા. જૈનપેપર અમદાવાદ, રત્નજ્યોત સુરેન્દ્રનગર, જયહીંદ રાજકોટ, નૂતન સૌરાષ્ટ્ર રાજકોટ, નવરોઝ કલકત્તા, પેપરોમાં જીવન ઝરમર પ્રગટ થઇ હતી. અહીં જૈન પ્રકાશમાં આવેલ સમાચારો પ્રગટ કરીએ છીએ.

આ દુઃખદ શોક–સમાચાર મળતાં સ્થા. જૈન સમાજમાં ખાસ કરીને સૌરાષ્ટ્રમાં શોકની લાગણી પ્રસરી ગઈ છે. પ્રખરવકતા પં. રત્ન પ્રાણુલાલજી મહારાજશ્રી ગોંડલ સંપ્રદાયના પૂજ્યશ્રી જયચંદ્રજી મહારાજશ્રીના પ્રિય શિષ્ય હતા. તેઓશ્રી પ્રખરવકતા અને સૂત્ર–સિદ્ધાન્તના સારા જાણકાર હતા. તેમની વાણીમાં અપૂર્વ માધુર્ય અને ઓજસ હતું. વસ્તુ–પ્રતિપાદન કરવાની અપૂર્વ 'કળા' હતી. જૈન–શિક્ષાના પ્રચાર તથા જ્ઞાનભંડારની રક્ષા પ્રત્યે તેમનું ખાસ લક્ષ્ય હતું. વડિયામાં સ્થા. જૈન વિદ્યાલયનો જે વિકાસ આજે જોવામાં છે એ એમની જ્ઞાનસાધનાનું પરિણામ છે. સૌરાષ્ટ્રમાં જૈનધર્મનો પ્રચાર કરવામાં તેમનું અગ્રગણ્ય સ્થાન હતું. પં. મુનિશ્રી જંયતિલલાજી મ. સા. કે જેઓ આજે બંગાલ, બિહાર, ઓરિસામાં જૈનધર્મનો અપૂર્વ પ્રચાર કરી રહ્યા છે તેઓ પણ પં. રત્ન પ્રાણુલાલજી મહારાજશ્રીના જ પ્રિય શિષ્ય છે. પોતાના શિષ્યને જ્ઞાનાર્જન માટે બનારસ જવાની અનુમતિ-આજ્ઞા આપી જ્ઞાનનો માર્ગ પ્રશસ્ત કર્યો હતો જ્ઞાન-પ્રચાર જ્ઞાન-ભંડારની રક્ષા, અને ચતુર્વિધ શ્રીસંઘની પ્રગતિ માટે તેમનું ખાસ લક્ષ્ય રહેતું. ગોંડલ સંપ્રદાયના પ્રતાપી પૂજ્યશ્રી ડુંગરશી મહારાજશ્રીનું સમૃદ્ધ જીવન–ચરિત્રનું પ્રકાશન તેમની

પૂ. પ્રાણલાલજી મહારાજ શ્રી. કાળધર્મ પામ્યા તે નિમિત્તે દિલગીરી દર્શાવતા ખસો ઉપરાંત તારો આવ્યા તેમાંથી અમુક તારોની અહીં નોંધ લીધી છે.

મુંબઈ. માટુંગા. વીલેપાર્લે કાંદીવલી

મલાડ દાદર વગેરે મુંબઈ એરિયાના સીતેર તારો આવ્યા

તેમાંથી અમુકની નોંધ કરી છે.

મુંબઈ શ્રી કાઠિયાવાડ દશાશ્રીમાળી જૈનસંઘ

મુંબઈ ,, દશાશ્રીમાળી જૈન ભોજનાલય

,, ઘાટકોપર સંઘ

,, જૈન સંઘ

,, માટુંગા સ્થા. જૈન સંઘ

,, કુંડલા જૈન મંડળ

,, દુર્લભજી કેશવજી ખેતાણી ભાઈઓ

,, જેચંદ જમનાદાસ તેજાણી પરિવાર

,, કુબેરદાસ પાનાચંદ તેજાણી પરિવાર

,, છગનલાલ કામદારભાઈઓ

,, કાંદીવલી જૈન સંઘ

,, રામજીભાઈ શામજીભાઈ વીરાણી

,, રામજીભાઈ હંસરાજ કામાણી

,, નરભેરામ હંસરાજ કામાણી

,, દોશી બ્રધર્સ

,, કાલીદાસ હેમચંદ મેઘાણીભાઈઓ

,, કાન્તીલાલ વીઠલદાસ ઝાટકીયાભાઈઓ

,, ભાઈલાલ મોતીચંદ દડીયાભાઈઓ

,, નંદલાલ પોપટલાલ વીરાણીભાઈઓ

,, વેરાવલના ભાઈઓ બહેનો

,, મલાડ જૈનસંઘ

,, દાદર જૈનસંઘ

,, સોમચંદ મીઠાભાઈ વેરાવળવાળા

પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ પ્રાણલાલજી સ્વામીની સ્તુતિ

(રાગ–હરિગીત)

ભવનિવારણ અધમ ઉધારણ, સાગરે વહાણ છે
સોના ચાંદી હીરા કરતાં, ગુરુજી કિંમતિ ખાણ છે
ગુરુ દીવો ગુરુ દેવતા, ગુરુ જ્ઞાનના જાણ છે
સંત સેવકના ગુરુજી તો, તરણ તારણ પ્રાણ છે ૧

દીન દયાળક ભવને ટાળક, અબુધતા હણનાર છે
જીવ અજીવના ગુરુ ઉત્તમ, ભેદના ભણનાર છે
પંથ ભુલાવણ તિમિર હરવા, ગુરુજી એક ભાણ છે
સંત સેવકના ગુરુજી તો, તરણ તારણ પ્રાણ છે ૨

રટે નિરંજન મળનિકંદન, દિલના વિશાળ છે
ત્યાગી ગુરુ અવનીમાં, ભૂપાળના ભૂપાળ છે
દીસે કાંતિ અજબ શાંતિ, જય માણેકના પ્રાણ છે
સંત સેવકના ગુરુજી તો, તરણ તારણ પ્રાણ છે ૩

જૈન ધરમ દીસે પરમ...., તેમના તો સુકાન છે
નીતિ ન્યાય નમ્ર આદિ, વિવેકની દુકાન છે
બ્રહ્મચારી સદાચારી, પ્રાણના એ તો પ્રાણ છે
સંત સેવકના ગુરુજી તો- તરણ તારણ પ્રાણ છે ૪

અચેત આહાર કરે વિહાર, કનક કામિની ત્યાગ છે
પરોપકારી જીવને જીવતા, તેથી ધન્ય ભાગ્ય છે
બોધ દેતા સત્ય કેતા, સચોટ જેના વખાણ છે
સંત સેવકના ગુરુજી તો, તરણ તારણ પ્રાણ છે ૫

સંમેલનની સ્મૃતિ

પ્રાત : સ્મરણીય શ્રી ૧૦૦૮ પૂજ્ય ડુંગરસિંહજી મહારાજના સંપ્રદાયના સાધુ સાધ્વીઓનું ગોંડલ (મુકામે) મધ્યે સંવત ૨૦૦૭ ના ફાગણ સુદ ના રોજ સંમેલન થતાં તે સમયે પૂજ્ય પુરુષોત્તમ મહારાજશ્રીની આજ્ઞામાં ઉપસ્થિત થયેલ મહારાજશ્રી તથા મહાસતીઓના

નામની યાદી તે વિષે ગાયન.

(રાગ : દોહરા કર્તા રતીમુનિ)

પૂજ્ય ડુંગરસિંહને વંદન વારંવાર
ગોંડલ ગામે સ્થાપના વરવા ગુણ અપાર....૧

ફાલ્યો ફૂલ્યો જોઈને હર્ષ હીંચોળા આજ
ગજ ગજ છાતી ઉછળે પંથ જોઈ જીનરાજ....૨

ઉજ્જવળ જોઈ ઇતિહાસ દિલડું મુજનું ઠરે
પૂજ્ય શ્રી ડુંગરસિંહને લેખક વંદન કરે....૩

(રાગ : ભેખરે ઊતારો રાજા ભરથરી)

ગોંડલ સંઘ આદેશથી આવ્યા ગોંડલ ગામજી,
રચના જોઈ રળિયામણી જોયું ઉત્તમ ધામજી;
પૂજ્ય ડુંગરસિંહને નમું....૧

આતમ ઉન્નતિને સાધવા સંમેલન શરૂઆતજી
સાધુ સતીના દર્શનથી સફળ થયા દિનરાતજી
પૂજ્ય ડુંગરસિંહને નમું....૨

મુનિ છગનલાલજી ગુણી મોટા રતિલાલ સદ્‌ગુણી,
વિનયી અમીચંદજી મઝા જોઈ સંમેલનની....૬

સરલ વીરજી મુનિ દીસે મુનિ જીવરાજ અહોનિશે,
ભજે ભગવાન અતિશે, મઝા જોઈ સંમેલનની....૭

સદાચરી દુધીબાઈ ઉજ્જવળ બંને અંબાબાઈ;
સંતોષી સંતોકબાઈ મઝા જોઈ સંમેલનની....૮

ઝવેરબાઈ જશવંતા મોતીબાઈ બુદ્ધિવંતા,
સતી રંભા ગુણવંતા મઝા જોઈ સંમેલનની....૯

અમૃતદેવી બે દયાવંતી, પ્રભા બંને પ્રભાવંતી,
બન્ને ચંપા ગુણવંતી, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૦

હીરા બે સંયમી શાણી, જયા સતી ત્રણ પિછાણી,
જેકુંર મહાગુણી ત્રણ જાણી, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૧

સંગીતે પ્રવીણ છે વખત શીલવંતી સતી અચરત,
સમરથ સંયમે સમરત, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૨

ઇંદુ લક્ષ્મી શીલવંતા, નિરમળા પ્રાણ ભાગ્યવંતા,
માન, ઝબક જયવંતા, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૩

નિરમળા ને સદાચારી, સદ્‌ગુણી ને બ્રહ્મચારી,
અહોનિશ પાદ વિહારી, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૪

સાધુ સાધ્વીઓ પધાર્યા સંપ સલાહ વધાર્યા,
સંમેલન કાર્યો સુધાર્યા મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૫

છણાવટ પ્રશ્નોની થાતી, જોઈને છાતી ફુલાતી,
ગંગા જ્ઞાને મતિ નાતી, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૬

મુનિ છગનલાલજી ગુણી મોટા રતિલાલ સદ્ગુણી,
વિનયી અમીચંદજી મઝા જોઈ સંમેલનની....૬

સરલ વીરજી મુનિ દીસે મુનિ જીવરાજ અહોનિશે,
ભજે ભગવાન અતિશે, મઝા જોઈ સંમેલનની....૭

સદાચરી દુધીબાઈ ઉજ્જવળ બંને અંબાબાઈ;
સંતોષી સંતોકબાઈ મઝા જોઈ સંમેલનની....૮

ઝવેરબાઈ જશવંતા મોતીબાઈ બુદ્ધિવંતા,
સતી રંભા ગુણવંતા મઝા જોઈ સંમેલનની....૯

અમૃતદેવી બે દયાવંતી, પ્રભા બંને પ્રભાવંતી,
બન્ને ચંપા ગુણવંતી, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૦

હીરા બે સંયમી શાણી, જયા સતી ત્રણ પિછાણી,
જેકુંર મહાગુણી ત્રણ જાણી, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૧

સંગીતે પ્રવીણ છે વખત શીલવંતી સતી અચરત,
સમરથ સંયમે સમરત, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૨

ઇંદુ લક્ષ્મી શીલવંતા, નિરમળા પ્રાણ ભાગ્યવંતા,
માન, ઝણક જયવંતા, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૩

નિરમળા ને સદાચારી, સદ્ગુણી ને બ્રહ્મચારી,
અહોનિશ પાદ વિહારી, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૪

સાધુ સાધ્વીઓ પધાર્યા સંપ સલાહ વધાર્યા,
સંમેલન કાર્યો સુધાર્યા મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૫

છણાવટ પ્રશ્નોની થાતી, જોઈને છાતી ફુલાતી,
ગંગા જ્ઞાને મતિ નાતી, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૬

તુમ મુખ દર્શનથી બુઝે ચિંતાની જવાળ
એ પ્રાણ જાતા હવે કોણ લેશે સંભાળ.... ૩

સહનશીલતાનો ઝરો સમતાનો તુ રૂપ
ઉદારતા વિશાળતા જોયેલી મે અનૂપ.... ૪

પ્રાણ તું નિખાલસપણે કરતો સંઘની સેવ
સહી પરિતાપ આકરા બન્યો સાચો ધર્મદેવ.... ૫

હૃદયમાં અમૃત હતું હતો નયનમાં નેહ
કંઈક જીવોને તારવા ધારેલી પ્રાણે દેહ.... ૬

સૌરાષ્ટ્ર દેખાય છે સંપ્રદાય અનેક
સમાજ સુધારક જોયા રાખીને જ નેક ટેક.... ૭

લીંબડી સંપ્રદાયમાં પરમ પૂજ્ય નાનચંદ
ગોંડલ સંપ્રદાયમાં પ્રાણ ગુરુ ભગવંત.... ૮

વડીયા વિદ્યાલય વળી પુસ્તકાલયો છે ચાર
દીક્ષા આપી ઓગણીશ ઉપાશ્રયો વીશ બાર.... ૯

દયા દેવી હાજર હતી તુજ હૃદયે મોંઝાર
માનવ રાહત ફંડેથી ઉગાર્યા નિરાધાર....૧૦

દીક્ષા બગસરા વિશે નિર્વાણ પણ તે ઠામ
તીરથભૂમિ સોરઠમાં અમર કર્યું તે નામ....૧૧

જન્મ સંવત ચોપન છે દીક્ષા છોતેરની સાલ
હજાદ બે તેરને શની માગ વદી તેરશ કાલ....૧૨

ધન્ય તુમ પિતામાતાને ધન્ય ધન્ય ગુરુરાજ
ધન્ય છે તુ જીવનને સાર્યા આતમ કાજ....૧૩

દ્રવ્ય પ્રાણ ચાલ્યા ગયા, ભાવ પ્રાણ મમ પાસ
સંત સેવક જગાડીને, તોડયો ભવનો ત્રાસ....૧૪

—

પંડિત ને નીડર વકતા, સમભાવી ગંભીર સરલતા

સંપ્રદાયનો હતો માભો તું હું દીપક લઈને ગોતું....૧૦
યશકીર્તિ દિશોદિશ ગાજે, કેમ જાણે પ્રત્યક્ષ બિરાજે

હતો સંઘને અતિ વાલો તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૧૧
અનુકંપાના છો ભંડારી, રાહત ફંડેથી જીવ ઉગારી

બેલી હતો દુઃખીયાનો તું દીપક લઈને ગોતું....૧૨
સંપ્રદાયમાં થયું શું અંધારું એ વિચારે મુંઝાય મનમારું

શાસન દીપક કયાં જઈ શોધું, હું દીપક લઈને ગોતું....૧૩
ઓગણીસ ચોપન સાલ જાણુ, શ્રાવણ વદી પંચમ પ્રમાણ

જન્મ્યો પ્રાણ અમારો તું. હું દીપક લઈને ગોતું....૧૪
જન્મ વેરાવળ છે ગામ, દીક્ષા બગસરા મુકામ

શિષ્ય ગુરુ જયચંદ્રનો તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૧૫
પિતા કેશવભાઇ તમારા, માતા કુંવર આંખના તારા

વીસા ઓસવાળ જ્ઞાતિનો તું હું દીપક લઈને ગોતું....૧૬
પૂજ્ય પુરશોતમજી વૃદ્ધ પૂરા, વળી જ્ઞાને ધ્યાને છે શૂરા

તેણે કીધેલ સાચો હીરો તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૧૭
ઝેર કટોરા જે દેનારા, તેને અમૃતના પાનારા

આંટી ઘૂંટી ઉકેલનારો તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૧૮
દુઃખમાં દિલાસો કોણ દેશે, સંભાળ હવે કોણ લેશે

તુંજ વિયોગે હૃદય રોતું, હું દીપક લઈને ગોતું....૧૯
હઝાર બે તેરની સાલ, માગ વદી તેરશ શની કાળ

મેમાન થયો સ્વર્ગનો તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૨૦
તારે પગલે તપસ્યાની રમઝટ, અઠાઈનવાઈથાય ઝટપટ

પરમપૂજ્ય પંડિતરત્ન પ્રાણલાલજી મહારાજ વિશે

(રાગ : હરિગીત)

પરમ પવિત્ર પૂજ્ય પંડિત, પધાર્યા પ્રાણ મહંતજી
પતિત પાવન પુન્યશાળી, પામ્યા પંથ અરહંતજી
પરમ પ્રભુને પ્રાપ્ત કરવા, પરમ પદમાંહે પંતજી
પરમ પ્રભાવક છો દયાળુ, પરમ સૌમ્ય સુસંતજી....૧

જાપ જપાવે જગ પ્રભુને, જતના જંતુની કરંતજી
જન્મ જરા જંજાળ જાળી, તોડવાને યત્નવંતજી
જગતવીર જગતતધીરના, જાપે ઉદ્યમવંતજી
જય ગુરુની જય વધારી જાગ્રતને જશવંતજી....૨

નાથનિરંજન નિર્વિકલ્પ, નિરમોહીના ભકતજી
નિષ્કલંકી નિરાકારીના, નામમાં અનુરકતજી
નિર્વિકારી નેમિનાથ નેમ, સાથે આસકતજી
નાણી ધ્યાની નિર્મળાને, નાણ માહીં સુશકતજી....૩

મમતા માયાને મારી માર્યો મોહ બળવંતજી
મણિ મોતી માણેકને મૂળમાંથી મોડંતજી
ગજગતિ છે ગમન માહે ગંભીરને ગુણવંતજી
ગુણી ગુરુના ગુણ ગાવા ગાયન માહે ગૂંથંતજી....૪

તરુણ તનને તપમાં તાવી, તરણ તારણ સંતજી
ત્રિવિધ તાપે તપેલાના, તોડનારા તંતજી
વણિક વેરાવલ વાસી, વિવેકે વિજશવંતજી
વિભુ વિમળ નાથની વાટે, વિનમ્ર વિનયવંતજી....૫

આ પુસ્તકના માનવંતા ગ્રાહકો

વેરાવળ

ગ્રાહકનું નામ	પુસ્તકની સંખ્યા
શ્રી ઝવેરીલાલ પાનાચંદ	૧૦૦૧
,, સ્થાનકવાસી જૈનસંઘ	૧૦૦
,, વેરાવળના એક શેઠ તરફથી	૧૦૦
	૧૨૦૧

રાજકોટ

શ્રી. શામજી વેલજી વીરાણી તથા શ્રી. કડવીબાઈ વીરાણી ટ્રસ્ટ	૨૫૦
શ્રી. મણીલાલ શામજીભાઈ વીરાણી	૧૦૦
,, કેશવલાલ અમૃતલાલ પારેખ	૧૦૦
,, સરસ્વતી સ્ટોર્સ	૫૧
,, ચુનીલાલ ચત્રભુજ કોઠારી	૨૫
,, મનસુખલાલ લાલજી દેસાઇ	૨૫
,, જૈન યુવકસંઘ	૨૫
,, ગીરધરલાલ ચત્રભુજ કોઠારી	૨૫
,, નગીનદાસ કપુરચંદ મહેતા	૧૫
,, નરોત્તમદાસ ગોકલદાસ શાહ	૧૫
,, સૌભાગ્યચંદ મોતીચંદ મોદી	૧૧
,, શીવલાલ હેમચંદ મહેતા	૧૦
,, શીવલાલભાઈ વીરાણી	૧૦
,, અમૃતલાલ હરજીવનભાઈ (જેતપુરવાળા)	૧૦

*

શ્રી	હીંમતલાલ લીલાધર બાટલીયા	૧
,,	મગનલાલ ડાહ્યાભાઈ આશર	૧
,,	મનસુખલાલ ગોપાલજી દોશી	૧
,,	શાંતિલાલ હરીલાલ દોશી	૧
,,	રતીલાલ હીરાચંદ મહેતા	૧
,,	સવીતાબેન લાલજીભાઈ	૧
,,	શાંતિલાલ દેવચંદ મહેતા	૧
,,	મનસુખલાલ ત્રીભોવનદાસ અવલાણી	૧
,,	શાંતીલાલ કરસનજી મહેતા	૧
,,	હેમચંદ સવજી દોશી	૧
,,	તારાચંદ અમૃતલાલ પારેખ	૧
,,	ચંપાબેન સુખીવાળા	૧
,,	ગુલાબબેન સંઘરાજકા	૧
,,	વનમાળી રાઘવજી જસાણી	૧
,,	વાલજી વચ્છરાજ દેસાઈ	૧
,,	કનકચંદ્ર ત્રીભોવનદાસ અપલાણી	૫
,,	ત્રીભોવન પ્રેમચંદ આશર	૧
,,	મણીલાલ પ્રેમચંદ આશર	૧
,,	વકીલ મણીલાલ કરસનજી	૧
,,	વાઘજી કપુરચંદ દોશી	૧
,,	નંદલાલ ઉનમશી કોઠારી	૧
,,	નટવરલાર મગનલાલ ભીમાણી	૧
,,	ગોકલદાસ કાનજી સંઘવી	૧
,,	કીરચંદ કચરાભાઈ મકાણી	૧
,,	શાંતાબેન પારેખ	૧
,,	મુલચંદ જેઠાલાલ મહેતા	૧
,,	જગજીવન સોમચંદ મીઠાણી	૧
,,	જગજીવન વચ્છરાજ દેસાઈ	૧

શ્રી	રમણીકલાલ મુળશંકર શેઠ	૫
,,	અમૃતલાલ વાલજી મહેતા	૧
,,	નાથાલાલ શામજી ઉદાણી	૧
,,	હરિલાલ પોપટલાલ બાખડા	૧
,,	મનહરલાલ ચુનીલાલ મોદી	૧
,,	ચત્રભુજ ગોપાળજી મહેતા	૧
,,	દયાબેન દેવચંદ લોઢવીયા	૧
,,	પારસરામ ડોસાભાઇ શાહ	૧
,,	ભીમજી કુરજી બાવીસી	૧
,,	હરસખલાલ હરખચંદ દોશી	૧
,,	ગીરધરલાલ લક્ષ્મીચંદ મહેતા	૧
,,	કાંતિલાલ મોહનલાલ વોરા.	૧
,,	ધારસી દુર્લભજી પારેખ	૧
,,	સુશીલા બેન	૧
,,	રમાબેન	૬
,,	પ્રભુલાલ ભવાનભાઇ શાહ	૧
,,	કેશવલાલ આણંદજી લાખાણી.	૧
,,	દયાબેન પારેખ	૧
,,	મગનલાલ લીલાધર બાટવીયા	૧
,,	પુષ્પાબેન ઓઘાણી	૧
,,	કાંતિલાલ આણંદજી દેસાઇ	૧
,,	મગનલાલ નરભેરામ શેઠ	૧
,,	નટવરલાલ ઓધવજી દોસડીયા	૧
,,	શીવલાલ જગજીવન બાવીસી	૧
,,	વિનોદરાય દલીચંદ મોદી	૧
,,	લક્ષ્મીચંદ ત્રીભોવનદાસ દોશી	૧
,,	ગીરધરલાલ માણેકચંદ પતીરા	૧
,,	માણેકલાલ સકનજી મહેતા	૧

જમશેદપુર

શ્રી	નરભેરામ હંસરાજ કામાણી	૫૧
,,	ભાઈચંદ ગોપાલજી પંચમીયા	૧૩
,,	ભીખાલાલ ભાઈચંદ ગોસલીયા	૧૧
,,	ઉત્તમચંદ નરભેરામ દેસાઈ	૧૧
,,	દુર્લભજી નાગજી મહેતા	૧૧
,,	કાન્તીલાલ જાદવજી ગાંધી	૧૧
,,	દયાળજી મોનજી મેઘાણી	૧૧
,,	ભાઈચંદ માવજી ખારા	૧૧
,.	તારાચંદ ફુલચંદ ઉદાણી	૧૧
,,	ઉતમચંદ કાલીદાસ સંઘવી	૧૧
,,	વનેચંદ પટેલ	૧૧
,,	ઝવેરચંદ વલ્લભજી દોશી	૧૧
,,	ડાહ્યાલાલ ગોપાલજી પંચમીયા	૧૧
,,	ગુલાબદાસ વનેચંદ શેઠ	૬
,,	મગનલાલ મંગળજી પંચમીયા	૫
,,	રતીલાલ દામોદર રૂપાણી	૫
,,	ન્યાલચંદ ભાઈચંદ ઘેલાણી	૫
,,	જયાચંદ વસનજી ખારા	૫
,,	પ્રાણુલાલ ભગવાનજી	૫
,,	હિંમતલાલ જાદવજી	૫
,,	ધીરજલાલ પરમાનંદ	૫
,,	શાન્તીલાલ સાકરચંદ	૫
,,	હરીલાલ ત્રીકમજી	૫
,,	જે કે મહેતા	૫
,,	વ્રજલાલ વાલજી	૫
		૨૪૬

,,	પ્રાણલાલ લક્ષ્મીચંદ ગોડા	૩
,,	એચ. એમ. શાહ	૨
,,	વૃજલાલ એચ મોદી	૩
,,	પ્રાણલાલ તુલસીદાસ રૂપાણી	૨
,,	શેઠ શ્રી સુગનચંદજી ભંડારી	૧
,,	ભંવરલાલજી ધાકડ	૧
,,	મહાવીરજૈન પાઠશાળા	૧
,,	ડો. આર કે કોઠારી	૧
,,	ડો. દિનેશચંદ્ર કોઠારી	૧
,,	નયનકાંત એચ. મહેતા	૧
,,	ભૂપતલાલજી દેસાઈ	૧
,,	મોહનલાલજી દેસાઇ	૧
,,	જસવંતરાય બી. દેસાઈ	૧
,,	શરદચંદ્ર જી. દોશી	૧
,,	જયંતિલાલ એલ. ગોડા	૧
,,	રમણીકલાલ એમ. બાવીશી	૧
,,	રમણીકલાલ જી. તુરખીયા	૧
,,	વનમાળીદાસ એ. તુરખીયા	૧
,,	ન્યાલચંદ પંચમીયા	૧
,,	ત્રંબકલાલભાઈ સંઘવી	૧
,,	ચીમનલાલભાઈ ગાંધી	૧
,,	ચીમનલાલભાઈ કે. શાહ	૧
,,	બળવંતરાયભાઈ સંઘવી	૧
,,	રસીકલાલ પી. શાહ	૧
,,	શેઠ બ્રધર્સ	૧

રતલામ

શ્રી સોમચંદ તુલસીદાસ મહેતા	૧
,, ઉત્તમચંદ મગનલાલ વાઘેર	૧
,, લક્ષ્મીચંદજી મુણોત	૧
,, જડાવચંદજી ગાંધી	૧

ઉજ્જૈન

,, જગજીવન કે. શાહ	૧
,, ધારશીભાઈ કે. શાહ	૧
,, રસીકલાલ જે. શાહ	૧
,, અમૃતલાલભાઇ ગાંધી	૧
,, રસીકલાલ ગાંધી	૧
,, ચુનીલાલભાઈ મહેતા	૧
,, હરીભાઇ દેસાઈ	૧
,, શેઠ પાંચુલાલજી ચપલોન	૩
,, નૌતમલાલ જે. ઉદાણી	૧
,, હસમુખલાલ જેઠાલાલ લાઠીઆ	૨
,, હરીલાલભાઈ લાઠીઆ	૨
	૧૨૮

માળીયા

દશા શ્રીમાળી જૈનસંઘ	૧૦૦

ધનબાદ

ધનબાદ સ્થાનકવાસી જૈનસંઘ	૫૧

બગસરા

શ્રી. દશા શ્રીમાળી સ્થા-જૈનસંઘ	૨૫
,, નરભેરામ દેવચંદ દેસાઈ	૨૬
,, માણેકચંદ રાઘવજી ગાઠાણી	૨

શ્રી બહેચરભાઈ ગોપાળજી દેસાઇ	૫
,, મણીલાલ ગોપાળજી સોમાણી	૧
,, નરભેરામ ગોપાળજી	૧
,, આતમચંદ મણીલાલ દેસાઈ	૧
,, છોટાલાલ જેચંદભાઈ દેસાઇ	૧
	૯૧

સરસાઈ

,, કાનજીભાઈ મુલચંદ પંચમીયા	૧
,, શામળજી વચ્છરાજ ગોડા	૧
,, નેમચંદ જેચંદ ગાંધી	૧
,, મોનજી પરસોતમ	૧
,, હેમચદ અંદરજી બદાણી	૧
,, રતિલાલ સામજી	૧
,, ગીરધરલાલ પ્રાગજી દેસાઈ	૧
,, મગનલાલ પાનાચંદ કામદાર	૧
,, તારાચંદ ગીરધરભાઈ દોશી	૧
,, ન્યાલચંદ અભેચંદ પંચમીયા	૧
,, સ્થા જૈન સંઘ	૧
	૨૧

વીસાવદર

,, હરજીવન કલ્યાણજી શેઠ	૧
,, ગોપાલજી ત્રીભોવનદાસ ગાઠાણી	૧
,, વલ્લભદાસ કાળાભાઈ ઘાટલીયા	૧
,, ન્યાલચંદ મોતીચંદ ગાઠાણી	૧
,, હરખચદ જેચંદભાઈ ગાઠાણી	૧
,, ભાઈચંદ મોતીચંદ ગાઠાણી	૧
,, કરસનજી કુંવરજીભાઈ શેઠ	૧
,, નાનાલાલ મણીલાલ સંઘવી	૧
,, રાયચંદ રામજીભાઈ ભીમાણી	૧
,, મણીલાલ પ્રેમચંદભાઈ પટેલ	૧

શ્રી જેનતીલાલ નરસેરામ કોઠારી	૧
,, જેઠાભાઈ ચનાભાઈ	૧
,, ઉમેદલાલભાઈ ગાંધી	૧
,, જગજીવન મુલચંદ	૧
,, રવીભાઇ બાવીસી	૧
,, લીલાધર દામોદર	૧
,, કાન્તીલાલ માટલીયા	૧
,, કેશવલાલ દુર્લભજી	૧
,, ઓતમચંદ કાનજી	૧
,, પ્રાણુલાલ મુળજી કોઠારી	૧
,, કમળાબેન ઝીણાભાઈ	૧
,, ચોથીબેન ઝીણાભાઈ	૧
,, કેશવલાલ ડાહ્યાભાઈ ગાઠાણી	૧
,, મોહનલાલ પાનાચંદ પારેખ	૧
,, રેવાશંકર ગુલાબચંદ દોશી	૧
,, વિનયકાન્ત ગુલાબચંદ મહેતા	૧
,, કાન્તીલાલ પ્રભુદાસ આશરા	૧
,, ડુંગરસિંહજી સ્વામી જૈન લાયબ્રેરી	૧
	૬૦

દીવ

,, પ્રેમચંદ જુગલદાસ ગાંધી	૨
,, જયંતીલાલ વીઠ્ઠલદાસ ગાંધી	૨
,, નવીનચંદ્ર વલ્લભદાસ	૨
,, ગુલાબચંદ તુલસીદાસ ગાંધી	૧
,, રમણીકલાલ અભેચંદ ગાંધી	૧
,, ચત્રભુજ પ્રભુદાસ	૧
,, તલકચંદ નેમચંદ	૧
	૧૦

ધારી

,, શ્રીદશાશ્રીમાળી સ્થા જૈન સંઘ	૩
,, ઠોસાણી મોહનલાલ વેલજી	૨
,, દેસાઇ સૌભાગ્યચંદ માણેકચંદ	૧
,, જસાણી જીવાભાઇ કેસવજી	૧
,, માવાણી કલ્યાણજી ડુંગરસી	૧
,, ઝાટકીયા તારાચંદ દુર્લભજી	૧
,, સંઘરાજકા ભાઇચંદ વલભજી	૧
,, દોસીસુંદરજી મુલજીભાઇ	૧
,, દામાણી નાગરદાસ વલભજી	૧
,, મેતાજી ગીરધરલાલ દયાળજી	૧
,, સંઘરાજકા ત્રીભોવનદાસ હસ્તે લલીતા બેન	૧
,, ઠોસાણી વૃજલાલ	૧
,, શેઠ કાન્તીલાલ જગજીવનદાસ	૧
,, ઝાટકીયા વૃજલાલ કમલસી	૧
,, ઝાટકીયા તારાચંદ વિઠ્ઠલદાસ	૧
,, ઝાટકીયા ત્રંબકલાલ અમૃતલાલ	૧
,, બજરીયા નરભેરામ માધવજી	૧
,, માણેકચંદ રાયચંદ	૧
,, ઝાટકીયા ચુનીલાલ દુર્લભજીભાઈ	૧
,, સુરતી છોટાલાલ ગોપાળજી	૧
,, જસાણી છોટાલાલ જેઠાલાલ	૧
,, કોઠારી રૂગનાથ કાલીદાસ	૧
,, સંઘરાજકા રૂગનાથ ઓધવજી	૧
,, મારફતીયા પરસોતમ હંસરાજ શેઠ	૧
,, રૂપાણી પરસોતમ અમરસી	૧

,,	મહેતા અમૃતલાલ કેસવલાલ	૧
,,	પટેલ મનસુખલાલ દલપતરામ	૧
,,	મહેતા પ્રાણલાલ ન્યાલચંદ	૧
,,	કામદાર નાથાલાલ વીરજી	૧
		૭

ખાંભા

શ્રી	જગજીવન ઝવેરચંદ મહેતા	૧
,,	અમીચંદ જગજીવનદાસ ફીફાદરા	૧
,,	બાવચંદ ભુરાભાઇ ઉદાણી	૧
,,	ગોપાલજી વેલજી ખારા	૧
,,	ટપુલાલ વાલજી ફીફાદરા	૧
,,	માધુલાલ ભુરાભાઈ બરવાળીયા	૧
,,	ન્યાલચંદ અમીચંદ દોશી	૧
,,	લક્ષ્મીચંદ વનમાળી મહેતા	૧
,,	નંદલાલ ત્રીકમલાલ અજમેરા	૧
,,	દુર્લભજી જગજીવનદાસ ફિફાદરા	૧
,,	સ્થા, જૈનસંઘ હા. જગજીવન ઝવેરચંદ	૧
,,	ભગવાનજી રેખચંદ ફીફાદરા	૧
,,	ધીરજલાલ કાંન્તિલાલ અજમેરા	૧
,,	વચ્છરાજ વલભજી દોશી	૧
,,	તારાચંદ ત્રીકમજી અજમેરા	૧
,,	ત્રંબકલાલ વલભજી દોશી	૧
,,	મોહનલાલ માણેકચંદ જાટકીયા	૧
,,	ધીરજલાલ મોહનલાલ મહેતા	૧
,,	પ્રાણલાલ કાંતિલાલ મહેતા	૧
,,	બાબુલાલ પાનાચંદ દોશી	૧

,,	જમનાદાસમ મોતીચંદ ભાઉ	૧
,,	હરીલાલ કપુરચંદ બખાઈ	૧
,,	ચીમનલાલ ગીરધરલાલ દોસી	૧
,,	દ્વારકાદાસ હીરાચંદ	૧
		૨૨

બીલખા

શ્રી	જેચંદભાઈ નાગજીભાઈ	૧
,,	રામજી ડાહ્યાભાઈ	૧
,,	પોપટલાલ ધારસીભાઈ	૧
,,	જગજીવન વચ્છરાજ	૧
,,	વનમાળીદાસ કેશવજી	૧
,,	મોહનલાલ દુર્લભજી	૧
,,	વીરચંદ પોપટલાલ	૧
,,	નરોત્તમદાસ નરભેરામ	૧
,,	મોહનલાલ માવજીભાઈ	૧
,,	કાન્તીલાલ ભાઈચંદ	૧
,,	શાંતિલાલ નરભેરામ	૧
,,	ગીરધરલાલ ધનજીભાઈ	૧
,,	નંદલાલ પ્રેમચંદ	૧
,,	કાનજી ભીમજી	૧
,,	વલભદાસ પાનાચંદ	૧
,,	મુળજી ધારસીભાઈ	૧
,,	દુર્લભજી પાનાચંદ	૧
,,	મણીલાલ શામળજીભાઈ	૧
,,	છગનલાલ દામજીભાઈ	૧

,, ખીમચંદ માણેકચંદ દડીયા ૨
,, કાન્તીલાલ ગીરધરલાલ લાખાણી ૧
,, કાન્તીલાલ ભગવાનજી ૧
,, જયંતીલાલ કેશવલાલ વસાણી ૧
,, ચંદ્રકાન્ત છોટાલાલ શાહ ૧
,, નાનાલાલ વીઠલજી શાહ ૩
,, વિનોદચંદ્ર ખોડીદાસ ગાંધી ૧
,, જયંતીલાલ સુખલાલ કોઠારી ૧
,, અમૃતલાલ તારાચંદ પારેખ ૧
,, છોટાલાલ ભગવાનજી પારેખ ૧
,, અંબાલાલ ડાહ્યાભાઇ શાહ ૧
,, જયંતીલાલ પોપટલાલ મહેતા ૧
,, સુંદરજી મુળજી દોશી ૧
,, વિનુભાઈ જગજીવન વોરાં ૧
,, છબીલભાઈ ફુલચંદ દોશી ૧
,, વિનયચંદ્ર હરજીવનદાસ ૧
,, નટવરલાલ શામળજીભાઈ ભાવસાર ૩
,, વ્રૃજલાલ પનજીભાઇ કીકાણી ૧
,, વોરા વિનોદ સ્ટુડીઓ ૧
,, ઈશ્વરલાલ પરસોતમ ૧
,, ત્રંબકલાલ માણેકચંદ ૧
,, સરસપુર સ્થા જૈનસંઘ ભોગીલાલ છગનલાલ ૫
,, વૃજલાલ ભગવાનજી ૨
,, જમનાદાસ પાનાચંદ ૧

,, પાનાચંદ સ્વરૂપચંદ ગોરેચા	૧
,, મણીનગર સ્થા જૈન સંઘ	૫
,, માલાણી હેમચદ કાળીદાસ	૨
,, મડીયા ભીખાલાલ બગસરાવાળા	૨
	૯૮

સાવરકુંડલા

શ્રી માણેકચંદ સંઘજીભાઈ	૨
,, ચત્રભુજ માણેકચંદ	૧
,, પરમાનંદદાસ માણેકચંદ	૧
,, શાંતિલાલ માણેકચંદ	૧
,, મોહનલાલ ભગવાનજી વકીલ	૧
,, નંદલાલ ફુલચંદ દોશી	૨
,, શાન્તિલાલ રૂગનાથ ગાંધી	૧
,, ત્રીભોવન હરજીભાઈ દેસાઇ	૨
,, રૂગનાથ દામજીભાઈ દોશી	૨
,, મોતીચંદ દેવચંદભાઈ મોદી	૧
,, હરખચંદ મુળજીભાઇ દોશી	૨
,, દુલભજી માણેકચંદ વકીલ	૨
,, ભીખાલાલ રણછોડ કોઠારી	૨
,, હરખચંદ પુંજાભાઇ વીરાણી	૨
,, પ્રાણલાલ જેચંદભાઇ દોશી	૧
,, નરભેરામ રૂગનાથ મગીયા	૧
,, ભાઇચંદ ,, ,,	૧
,, હરજીવન કેશવજી મગીયા	૧

,, પ્રભાબેન હરખચંદ દોશી	૧
,, લલિતાબેન તારાચંદ દોશી	૧.
,, હરિબેન મારફતિયા	૧
,, જયંતિલાલ માણેકચંદ ખીલખીયા	૧
,, સમજુબેન કામદાર ખાંભાવાળા	૧
,, હિંમતલાલ લાલચંદ કામદાર	૧
,, હરજીવન દાસભાઇચંદ ગાંધી	૧
,, છબીલદાસ દલીચંદ	૧
,, અમીચંદ કાળીદાસ ઘાટવડવાળા	૧
,, શામળજી ભગવાનજી વીરાણી	૧
	૬૦

ભાવનગર

,, ભાવનગર સ્થા. જૈનસંઘ	૧૦
,, હરગોવિંદ વીઠલદાસ ગોસલીયા	૨
,, હરખચંગજી જાજીવન કોઠારી	૨
,, માણેકચંદ રૂગનાથ ગાંધી	૨
,, નરભેરામ માધવજી શેઠ	૧
,, ઝવેરચંદ ,, ,,	૧
,, ચીમનલાલ મગનલાલ મહેતા	૧
,, દલીચંદ કાનજી	૧
,, કાન્તીલાલ હરગોવીંદભાઇ શાહ	૧.
,, શાંતિલાલ જેઠાલાલ રૂપેરી	૧
,, હરિલાલ મોતીલાલ ખદાણી	૧
,, જયંતિલાલ જીવરાજ ડો.	૧.
,, દ્વારકાદાસ મોહનલાલ દોશી	૧

,,	નટવરલાલ દલપતરામ દેસાઇ	ઝરીયા	૧
,,	અનોપચંદ તનસુખદાસ	ધરણગાંવ	૧
,,	દલસુખભાઈ દેવસીભાઇ	દેગામ	૧
,,	માણેકલાલ કેશવલાલ	આંજરલા	૧
,,	સ્થા-જૈનસંઘ	રાણપુર	૧
,,	કેશવલાલ મોરારજી કોઠારી	રાણપુર	૧
,,	કમાણી દુર્લભજી લક્ષ્મીચંદ	રાણપુર	૧
,,	જગજીવન માવજીભાઇ પટેલ	ખુલનાલા	૫
,,	શાન્તીલાલ એન્ડ સન્સ	નીયામતપુર	૧
,,	શંકરલાલ કાળીદાસ	ગોધરા	૧
,,	રતીલાલ ગોવીંદજી	કાનપુર	૧
,,	ઓધવજી પ્રેમજી ઝાટકીયા	ગોપાલગ્રામ	૧
,,	પટેલ જેઠાલાલ પાનાચંદ	પડધરી	૧
,,	મગનલાલ પોપટલાલ કામદાર	મોણપુરી	૫
,,	સ્થા. જૈનસંઘ	ચીતલ	૧
,,	શ્રી હરિલાલ પ્રાગજી મહેતા	ચીતલ	૧
,,	જીવનલાલ વીરચંદ મહેતા	ખાંમગાંવ	૧૦
,,	શાંતિલાલ રામજીભાઈ ગાઠાણી	પૂના	૨
,,	સ્થા જૈનસંઘ	ગોધરા	૫
,,	અંબાવી તારાચંદ કપુરચંદ	ભેસાણ	૨
,,	શાહ ઠાકરસી દેવસી	કોલાપુર	૧૧
,,	ગુજરાતી શ્વેતામ્બર સ્થા. જૈનસંઘ	બેંગલોર	૨૫
,,	હરકીશનદાસ ફુલચંદ	કાનપુર	૨૫
,,	કપુરચંદ સુતરીયા એન્ડ કો.	મદ્રાસ	૩૩
			૧૪૯

પીઠવડીવાળા ગીરધરલાલ દેવચંદ

ગોડાથી મળેલ કાવ્ય

સૌરાષ્ટ્રની પુન્ય ભૂમિપર
મહાયોગી પ્રાણલાલજી થયા

જૈન સમાજના સંત સીતારા
સારી આલમમે અમર રહ્યા

વ્યાખ્યાન શક્તિના પ્રબળ પ્રતાપે
કંઈ જીવોના તારક બન્યા

કોઈએ મહા શુભ ઘડીએ
આત્માના દીપક પ્રગટ થયા

જ્ઞાન સુધા ચોતરફ ફેલાવી
મહા જ્યોતમાં મળી ગયા

ભવો ભવના બંધન તોડી
શીવ પંથે એ વહી ગયા

રતીમુનિ અને જીવનરેખા

પૂજ્ય ગુરુદેવો તથા ગુરુભાઈઓ, તથા વિતરાગ શાસન પ્રત્યે મન વાણી, કાયા દ્વારા પૂજ્ય ભાવ તથા ભકિત, એકાતર ઉપવાસી રતીમુનિમાં એકધારા ચાર વરસના સહવાસથી હું પણ જોતો જ આવ્યો છું તેમાં જીવનરેખાનુ શુભ ભાગ્યોદયે કામ રતીમુનિ હસ્તક આવતા ઘણા જ ઉત્સાહથી અને ખંતથી દઢતાપૂર્વક સુંદર રીતે કર્તવ્ય બજાવેલ છે દેવ-ગુરુધર્મ પ્રત્યેની ભકિત, સેવા કરવાની તમન્ના, હિંમત, ધીરજ, સહન શીલતા, જોઈ મસ્તક સ્હેજે નમી જાય છે. કોઈપણ જાતની અંતરાય વગર દળદાર સુંદર પુસ્તક સંપૂર્ણ તૈયાર થયેલુ જોઈ તેમની આંખમા હર્ષના અશ્રુ આવ્યા અને બોલ્યા કે દાદા કદાચ હવે મારૂ આયુષ્ય સમાપ્ત થાય તોપણ હવે સમાધિને પંડિત મરણે જ મરીશ કારણ મહા ઉપકારી મારા પૂજ્ય ગુરુદેવનુ યત્કિંચિત્ ૠણ ચુકવવાની તક અનાયાસે મળી ગઈ.

વ્યાખ્યાનમા તૈયાર કરનાર મને રતીમુનિ છે દેવ-ગુરુ ધર્મ પ્રત્યેની શ્રદ્ધા દઢતા અને તેના હૃદયની વિશાળતાને કારણે આ આગમ મંદિરમાં રહેલા મુનિમંડળને તથા મને પણ ઘણો સંતોષ થયો છે વિશેષ જાણવાની ઇચ્છા થાય તો પ્રાણગુરુ સ્મૃતિ કાવ્ય કુંજ વાંચો.

સદાનંદી પૂજ્ય છોટાલાલજી મહારાજશ્રીના શિષ્ય વિનયમુનિ

વિજયાદશમી **અમદાવાદ**

: ખાસ સૂચના :

[સુધારો : પાન ૫૫૭ લીટી ૧૧ ને ૧૨ મી સમજવી અને ૧૨ લીટીને અગિયારમી સમજવી.]

સ્વ. ગુરુદેવના ૩૭ ચાતુર્માસ થયા તેની નોંધ

૩ બગસરા	૧ ભાવનગર
૩ વેરાવળ	૧ વિસાવદર
૨ ધારી	૨ બીલખા
૪ સાવરકુંડલા	૩ જામનગર
૧ જુનાગઢ	૩ રાજકોટ
૧ મેંદરડા	૧ ધોરાજી
૩ ગોંડલ	૫ જેતપુર
૨ વડીયા	૨ રાણપુર

પુસ્તક
પ્રાપ્તિ સ્થાન

મણીલાલ સુંદરજી દોશી
આઝાદ નગર સોસાયટી
ઉજમ વિલાસ, નોર્થ સાઉથ રોડ ન-૧
વીલે-પાર્લે-પશ્ચિમ.
મુંબઈ-૫૬

કાનજી પાનાચંદ ભીમાણી
૩૩-આરમેનીયમ સ્ટ્રીટ
કલકત્તા

સ્થાનકવાસી જૈન ઉપાશ્રય
સ્ટેશન રોડ
વેરાવળ બંદર. સૌરાષ્ટ્ર

શેઠ નરભેરામ હંસરાજ કામાણી
C/o નરભેરામ એન્ડ કું.
બીસ્ટુપુર. જમશેદપુર

"મહિલા મુદ્રણ"
બોરસલી ખાનપુર,
અમદાવાદ-૧.

હોય છે. જેનાથી પરોક્ષ ભાવે રૂઢિવાદી બળો છછેડાય છે, સુંઝાય છે. પરંતુ તેમને તેવી જગ્યા મળતી નથી, જેવી જગ્યા તેઓ છીછરા ક્રાંતિવાદી દળોને ઉતારી પાડવામા પ્રાપ્ત કરે છે.

ગુરુદેવ ચોક્કસ રીતે નવા વિચારો ધરાવતા ક્રાંતિવીર મહાત્મા હતા. મારા આલેખનમાં આ વસ્તુની મે સ્પષ્ટ નોંધ લેવા અને મારા કથનને ગુરુદેવની ડાયરીની નોંધોથી પ્રમાણીત કરવાનો ઘટતો યોગ્ય પ્રયાસ કર્યો છે.

અધ્યનશીલ વર્ગને આ વસ્તુનુ સ્પષ્ટ પ્રતિબિંબ જોવા મળે તેવા ઘણાં વાક્યો અને પારાઓ ડાયરીમાંથી સ્થળ સ્થળ પર અક્ષરશઃ ઉતારવામા આવ્યા છે.

પુજ્યશ્રીના જીવનચરિત્રને જીવન-રેખા એવુ વિશિષ્ટ નામ આપવામાં આવ્યું છે. નામ સબંધમાં હુ ઊંડી ચર્ચા કરું તે પહેલાં જીવન ચરિત્ર લખવા માટે અમારી પાસે કેવી આધાર સામગ્રી હતી તેની વિશદ્દ ચર્ચા કરવી આવશ્યક સમજું છું.

ગુરુદેવની અપ્રમાદશીલતા અને નિરંતર ભગીરથ પ્રયાસ માટે આપણે નતમસ્તક થઈ જઈએ છીએ તેમના જીવનના છેલ્લા અઢાર વરસની નિરંતર નોધપોથીઓ ઉપલબ્ધ થાય છે તેઓશ્રીએ પોતાના જ હાથે પોતાના જીવનને લગતી ડાયરીઓ તારીખવાર લખી છે. અઢાર વરસમાં એક દિવસ પણ એવો નથી કે જે તારીખની તેઓએ નોંધ ન લીધી હોય. દેહવિલય પહેલાના ૭ દિવસ સુધી અક્ષુણ્ણુ નોંધપોથીઓ પ્રાપ્ત થાય છે. તેમની ડાયરીઓનું અંતિમ વાક્ય છે "હરિ વૈદ્ય આવ્યા" આગળના પ્રકરણમા આ વાકયની મેં કાવ્યમય વિશદ્દ વ્યાખ્યા કરી છે.

ગુરુદેવનું ડાયરી લેખન નિરાળુ જ છે. કોરા કાગળની પોતાના હાથે બનાવેલી નાની નાની ઘણાં પાનાવાળી નોધપોથીઓ બનાવી છે. તેની સાઈઝ ૩x૪ ઇંચની હશે. બધી ડાયરીઓ નાનીમોટી સાઇઝની છે. તે ડાયરીઓના પાનાપર માખીની ટાંગ જેવા ચમકતા મોતી જેવા એકદમ ઝીણાં અક્ષરોથી બધુ લખાણુ કર્યું છે. એટલા બધા ઝીણાં અક્ષરો છે કે નરી આંખે વાચવું મુશ્કેલ પડે. ઘણી જગ્યાએ તો કાચની મદદથી જ ડાયરીઓની નોંધો વાચવી પડી છે. લખવાની રીત એકદમ પોતાની નિરાળી રીત જ અંગીકાર કરી છે.

આગળની જીવન સામગ્રી મેળવીને લખવાનો પ્રયાસ કર્યો છે જેના આધારે તેમના બાલ્યજીવનની હકીકત મળી શકે છે.

આ વિશદ્ નોંધપોથીઓમાં કેટલીક સામગ્ર અનુપલબ્ધ છે. તેની ચર્ચા કરવી અસ્થાને નહિ ગણાય. જે વસ્તુ ડાયરીમાંથી મળી શકી તેમાં ડાયરીની ત્રુટિ અથવા અપૂર્ણતા નથી. પરંતુ પૂ ગુરુદેવે જાણી કરીને છોડી દીધેલા કોરા પાનાઓ પ્રતીક્ષા કરતા જ રહી ગયા છે. ડાયરીના જે મહત્ત્વપૂર્ણ પાનાઓ લખાયા નથી તેના ત્રણ કારણો સામે આવ્યા છે.

(૧) ડાયરીના લગભગ પાછળના સભર ચાતુર્માસોનુ વર્ણન નથી લખાયુ ત્યા પાના છોડી દેવાયા છે. અને અન્યત્ર નોટમા આ ચતુર્માસની ઘટના લખવામા આવી છે તેવો ઉલ્લેખ કરવામા આવ્યો છે. કમનસીબે ચાતુર્માસના વર્ણન કરતી બધી નોટો મને મળી શકી નથી. જે ચાતુર્માસની બિના સામગ્રી મારી પાસે ન હતી તેવા ભવ્ય ચાતુર્માસની બુદ્ધિગમ્ય વિવેચના કરવામાં આવી છે.

(૨) સૌથી આશ્ચર્યકારી વાત એ છે કે પૂજ્યશ્રીએ કોઈપણ શિષ્ય કે શિષ્યાઓના દિક્ષાનુ ક્યાયે વર્ણન કર્યુ નથી તેમજ તેની નોંધ લીધી નથી. જે શિષ્યને જ્યા દિક્ષા આપી ત્યા ડાયરીમા કોરી જગ્યા છોડી દેવામાં આવી છે તે બાબત પૂ. ગુરુદેવ જાણી કરીને મૌન સેવે છે તેવુ સ્પષ્ટ થાય છે.

(૩) કેટલીક હકીકત લખવાની બાકી હોય તે માટે ડાયરીમાં જગ્યા છોડી દીધી છે. પરંતુ ત્યાર પછી તે હકીકત તે જગ્યામાં લખવી જ રહી ગઈ છે ખરેખર ગુરુદેવની અભિલાષા છતાં તે જગ્યા પુનઃ ભરવાનો અવકાશ પ્રાપ્ત થયો નથી,

આ રીતે વિચારતાં ડાયરીઓમાં ઠેર ઠેર ઘણા કોરા પાનાઓ જોવા મળે છે, જેમાં ખાસ વાત લખવી રહી ગઈ હોય છે. આના કારણે કરીને ચરિત્ર આલેખવામાં સ્ખલન થયો છે. અને લખવામાં મુશ્કેલી પડી છે. જ્યા જ્યાં હું સાક્ષી હતો તેવા પ્રસંગોને સ્વાનુભવથી લખીને કોરા પાનાની ખાઈને ભરતી કરવાનો પ્રયાસ થયો છે. સૌથી મોટી મુશ્કેલી એ જ નડી કે ડાયરીમાં જે ખાસ મહત્ત્વપૂર્ણ વાત આવવી હોય ત્યાં ગુરુદેવે ઉલ્લેખ ન કરતાં કોરી જગ્યા મૂકી દીધી છે.

આ બધું છતા પૂજ્યશ્રીની આ ૨૧ જેટલી ડાયરીઓ ઘણી જ મહત્ત્વપૂર્ણ છે તેમાં જરાયે શક નથી.

સકલ સામગ્રી અહિંસા નિકેતન બેલચપા આવી જતા અને તે બાબત વિચારતાં ગુરુદેવના ઋણમાંથી કંઈક અંશે મુક્ત થવાનો મને અવસર દેખાયો. પાંચ વરસ થયા કામ લટકતુ હતું. તે દરમ્યાન શ્રી.અમૃતલાલભાઈ દોશી નિવૃત્તિ અર્થે બેલચપા આવ્યા. ત્યા તેઓ શાંતિમય સમય વિતાવવા માટે આવ્યા હતા. તેઓશ્રી રીટાયર્ડ શાળાના શિક્ષક છે. સારા શિક્ષક તરીકે ઉજ્જવળ કારકીર્દી સંપાદન કરી છે. તેમણે ફેર લખવા માટે અને નિરંતર ઉઘરાણી કરી મારી પાસેથી લખવા માટેની જવાબદારી સ્વીકારી. મારે એવું કોઈ બરાબર ઉઘરાણી કરનાર જોઈએ. વીર કૃપા હતી અને ગુરુદેવની અસીમ દયા વરસી રહી હતી.

જીવનચરિત્ર લખવાનું પ્રારંભ થયુ લખતી વખતે મારા આત્માને પરમ આનંદ થયો. સામગ્રી વિશદ્ હતી એક વિસ્તૃત મર્યાદિત ગ્રન્થ. રૂપે પુસ્તક તૈયાર કરવાનું હતુ ગુજરાત પ્રાંત છોડયા લગભગ વીસથી વધારે વર્ષ વહી ગયા છે. ભાષામા હિંદી શબ્દોનો પ્રવાહ આવી જવા સંભવ હતો. તે છતાં માતૃભાષાની સેવા કરવાની પણ અણમોલ તક હતી.

ગુરુદેવનું જીવન-કવન સ્થિર સામાન્ય પ્રવાહથી સંપન્ન થયું છે. સાધુ જીવનનો એક સીધો પ્રવાહ અને સીધા ગતિ છે જીવનની ભવ્યતા તથા ઉજ્જવળ કીર્તિ છોડીને તેમાં બીજી કોઈ રોમાંચક ઘટના પ્રવાહ નથી. જૈન સાધુ જીવનની વિશેષતા તેમની પદયાત્રા હોય છે. આખુ જીવન એક પ્રવાસી કથા જેવું લાગે છે ફરી ફરીને એના એજ ગામોમા જવાનુ એના એજ નગરોમાં ચોમાસા કરવાના અને એજ દર્શનાર્થી આવવાની એટલી પ્રસંગની સાદશ્યતા ઘણી જ હોય છે.

ચોમાસામા પણ લગભગ પ્રવાહ એક સરખો જ હોય છે પ્રવચન રાસકથા દર્શનાર્થે આગમન પ્રભાવનાઓ તપશ્ચર્યા પર્યુષણનો ઉત્સવ બ્રહ્મચર્યવ્રતાદિ એ મુખ્ય બિનાઓ હોય છે સમસ્ત ચાતુર્માસની સમાન વ્યવસ્થા હોય છે. કહેવાનો તાત્પર્ય જીવનચરિત્રમાં આવવી જોઈતી સામગ્રીનું વૈવિધ્ય, તથા આશ્ચર્યઅનુભવ, સાહસગાથા અચાનક કથળતી પરિસ્થિતિયા ઘટતી ઘટનાઓ કે બધી કોઈ ક્લેશાત્મક ઘટનાઓ એક તપસ્વી મહાત્માના અને તેમાંએ જૈન સંતના જીવનમાં ઉપલબ્ધ હોતી નથી.

ઉપરની બધી કથા વસ્તુને લક્ષમા રાખી જીવનચરિત્રને વૈભિન્નય અર્પીને તૈયાર કરવા પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. આવા સંત મહાત્મા-

આ મહાપુરુષનું જીવનચરિત્ર મોડે મોડે પણ આપણાં સૌના હાથમાં આવે છે તે આપણાં સૌને માટે આનંદની વાત છે.

પૂજ્યશ્રીનું જીવનચરિત્ર આપણને સૌને પ્રેરણારૂપ બને તેવી પ્રભુ પાસે પ્રાર્થના ?

મણિલાલ સુંદરજી દોશી



ગોંડલ ગચ્છના પુજય મુનિરાજો
અને મહાસતીજીઓની નામાવલિ

મુનિરાજો

૧ પરમપૂ.તપોધની બા.બ્ર સંપ્રદાયશિરોમણી શ્રીરતિલાલજી મહા.
૨ વયોવૃધ્ધ તપસ્વી શ્રી જગજીવનજી મહારાજ
૩ પ્રખરવકતા,પંડિત રત્ન બા. બ્ર. શ્રી જયંતિલાલજી મહારાજ
૪ મધુર વ્યાખ્યાની બા. બ્ર. શ્રી ગિરીશચંદ્રજી મહારાજ
૫ વિદ્યાભ્યાસંગી બા. બ્ર. શ્રી જશરાજજી મહારાજ
૬ સ્વાધ્યાયી, તપસ્વી શ્રી અમૃતલાલજી મહારાજ
૭ શાસ્ત્રજ્ઞ બા. બ્ર. શ્રી જનકરાયજી મહારાજ
૮ વિદ્યા વિનોદી બા. બ્ર. શ્રી જગદીશચંદ્રજી મહારાજ
૯ વિદ્યા વ્યાસંગી બા. બ્ર. શ્રી હરીશચંદ્રજી મહારાજ
૧૦ વિદ્યાભિલાષી બા. બ્ર. શ્રી હસમુખરાયજી મહારાજ
૧૧ નવદીક્ષિત બા. બ્ર.શ્રીજયેશચંદ્રજી મહારાજ
૧૨ નવદીક્ષિત બા. બ્ર. શ્રી વસંતરાયજી મહારાજ

મહાસતીજીઓ

૧ વયોવૃધ્ધ પરમ પૂજ્ય શ્રી રામકુંવરબાઈ મહાસતીજી
૨ વયોવૃધ્ધ શ્રી હેમકુવરબાઈ મહાસતીજી
૩ સેવાનિષ્ટ શ્રી મણીબાઈ મહાસતીજી

૧ શાસ્ત્રરા બા. બ્ર શ્રી જયાબાઈ મહાસતીજી
૨ મધુરકંઠીય શ્રી શાંતા મહાસતીજી
૩ સેવાભાવી શ્રી. કંચનબાઈ મહાસતીજી

૮ બા. બ્ર શ્રી ઈંદુબાઈ મહાસતીજી
૯ બા. બ્ર. શ્રી શાંતાબાઈ મહાસતીજી
૧૦ સરલસ્વભાવી શ્રી અનસુયાબાઈ મહાસતીજી
૧૧ બા. બ્ર. શ્રી જયોત્સનાબાઈ મહાસતીજી
૧૨ બા. બ્ર. શ્રી લાભકુંવરબાઈ મહાસતીજી
૧૩ બા. બ્ર. શ્રી વનિતાબાઈ મહાસતીજી
૧૪ બા. બ્ર. શ્રી હર્ષદાબાઈ મહાસતીજી
૧૫ બા. બ્ર. શ્રી તારાબાઈ મહાસતીજી
૧૬ બા. બ્ર. શ્રી પ્રિયબાળાબાઈ મહાસતીજી
૧૭ બા. બ્ર. શ્રી મનોરમાબાઈ મહાસતીજી
૧૮ બા. બ્ર. શ્રી પ્રફૂલાબાઈ મહાસતીજી

૧ વિદુષી બા. બ્ર. શ્રી સમરતબાઇ મહાસતીજી
૨ વયોવૃધ્ધ શ્રીલક્ષ્મીબાઈ મહાસતીજી
૩ શાંત સ્વભાવી શ્રી નવલબાઈ મહાસતીજી
૪ બા. બ્ર. કુંદનબાઈ મહાસતીજી
૫ બા. બ્ર. શ્રી પુષ્પાબાઈ મહાસતીજી
૬ સેવાભાવી શ્રી શાંતાબાઈ મહાસતીજી
૭ બા. બ્ર. શ્રી કંચનબાઈ મહાસતીજી

૧ વિદુષી બા. બ્ર. શ્રી વખતબાઈ મહાસતીજી
૨ ,, બા. ,, ,, પ્રભાબાઇ મહાસતીજી
૩ ,, બા. ,, ,, હીરાબાઈ મહાસતીજી
૪ ,, બા. ,, ,, ઇંદુબાઈ મહાસતીજી
૫ ,, બા. ,, ,, હંસાબાઇ મહાસતીજી
૬ ,, બા. ,, ,, દયાબાઈ મહાસતીજી
૭ ,, બા. ,, ,, રમાબાઇ મહાસતીજી
૮ ,, બા. ,, ,, નાના ઈંદુબાઇ મહાસતીજી
૯ ,, બા. ,, ,, નંદનબાઇ મહાસતીજી
૧૦ ,, બા. ,, ,, જયોતિબાઈ મહાસતીજી

૧ વિદુષી બા. ,, ,, ગુલાબબાઈ મહાસતીજી
૨ ,, બા. ,, ,, વિજયાબાઈ મહાસતીજી
૩ પ્રવચનકાર બા. બ્ર. શ્રી પદ્મમાબાઈ મહાસતીજી
૪ વિદ્યાભ્યાસી બા. ,, શ્રી સાધનાબાઈ મહાસતીજી

૧ વિદુષી બા. બ્ર. શ્રી લલિતાબાઈ મહાસતીજી
૨ ,, બા. ,, ,, તરૂલતાબાઈ મહાસતીજી
૩ ,, બા. ,, ,, જશવંતીબાઈ મહાસતીજી
૪ ,, બા. ,, ,, વસુમતીબાઈ મહાસતીજી
૫ ,, બા. ,, ,, સુમિત્રાબાઈ મહાસતીજી
૬ ,, બા. ,, ,, અરૂણાબાઈ મહાસતીજી

૧ ,, તપસ્વીની શ્રી મુક્તાબાઈ મહાસતીજી
૨ વિદુષી બા. બ્ર શ્રી લીલમબાઈ મહાસતીજી
૩ ,, બા. ,, ,, પુષ્પાબાઈ મહાસતીજી
૪ ,, બા. ,, ,, પ્રભાબાઈ મહાસતીજી
૫ ,, બા. ,, ,, ઉષાબાઈ મહાસતીજી
૬ ,, બા. ,, ,, લતાબાઈ મહાસતીજી
૭ ,, બા. ,, ,, મૃદુલાબાઈ મહાસતીજી
૮ ,, બા. ,, ,, ભદ્રાબાઈ મહાસતીજી
૯ ,, બા. ,, ,, ભારતીબાઈ મહાસતીજી
૧૦ ,, બા. ,, ,, સુમનબાઈ મહાસતીજી
૧૧ નવદીક્ષિત બા બ્ર. શ્રી વનિતાબાઈ મહાસતીજી.
૧૨ મધુરકંઠીય શ્રી ધનકુંવરબાઈ મહાસતીજી
મહાસતીજી કુલ ૧૦૬ ઠાણા

ઓજતાં કષાય સર્પો ડોલી ઊઠતા. જાણે અજાણે પોતાનું વિષ વમી નાખતાં. જૈન-અજૈનના ભેદો દૂર થઈ અસલી માનવહૃદય પ્રકાશી ઊઠતું.

તે શાંતિમૂર્તિના પ્રવચન પછી કલાકો સુધી તે શાંતિની પ્રતિમા સિવાય બીજું કંઈ કોઈને દેખાતું જ નહિ. દિવસો સુધી હવામાં તે શાંતિદેવના પડઘા પડતા. વરસો સુધી જન-હૃદય તે શાંતિદૂતની સ્મૃતિને હૃદયમાં સંઘરી રાખતો. તે મહા-પુરુષે ધર્મને નામે, સ્વાર્થ માટે લડી પડતા સમુદાયને ન લડવા માટે લોકોને અપીલ કરી હતી. તેઓશ્રીએ પોતાનો શાંતિમાર્ગ સ્થિર કર્યો હતો.

શાંતિ, સમાધિ, સંપની ભૂમિકા ઉપર જ ધર્મની ઉપાસના માટે પોતાનું મિશન બનાવ્યું હતું. ભગવાન મહાવીરની અહિંસાને શાંતિના બીબામાં તેઓ ઢાળી રહ્યા હતા. જ્યાં અશાંતિ, ખેંચતાણ, વાદ-વિવાદ, ત્યાં તેમને પ્રભુ વીરની અહિંસાનું ખૂન થતું દેખાતું. ત્યા તેમને ધર્મ નહિ પણ ધર્મની ઘેલછાના જ દર્શન થતાં.

એટલે તેઓશ્રીએ પોતાની રીતે શાંતિની ગર્જના કરી હતી. મન-મોહક બંસરી બજાવી હતી. લોકોના ચિત્ત તેમના ઉપદેશામૃતનું પાન કરીને ધર્મ જનિત ક્લેશથી ઉપરમ થતાં, સાચા આનંદ રસમાં ડૂબી જતાં. વાહ પ્રાણ! વાહ પ્રાણ! ધર્મ પ્રાણ! જેવા શબ્દો હૃદયમાંથી સરી પડતા.

અનાયાસે શાંતિની-ગર્જનામાં ભક્તિયોગ સમાઈ જતો. અમૃત રસના પ્રવાહે ગુરુદેવ લોકોના ચિત્ત પટ પર પડેલા ક્લેશ અને અહંકારના કલંકને ધોઈ નાખતાં. પરમ ઉપશમ રસ પથરાઈ જતો. તેમનું પ્રવચન એ શાંતિનું અનુપમ મિશન હતું. તે પ્રવચન બુદ્ધિવાદી, તર્કપ્રધાન કર્કશ શબ્દ સમૂહ ન હતો. તેમની વાણી હૃદય વિજયી ભાવ-પ્રધાન કવિતા હતી.

એજ ભાવ, એજ શિક્ષા, તેઓશ્રીની પ્રત્યેક ક્રિયામાં પ્રગટ

શાંતિદૂતની એક ઝાંખી

૨

પ્રભાતનો સમય છે. ચારે બાજુ આનંદનું મોજું છવાયું છે. ઉપાશ્રયમાં પ્રવચનની રેલી થઈ રહી છે. મંગળ, મંગળ ભાવનાઓ—ઊભરાવા લાગી છે. ઝટ–ઝટ કામ પરવારીને ગૃહિણીઓ તૈયાર થઈ રહી છે. ગૃહસ્થ લોકો એક નવાજ વ્યાપારના પાઠ ભણી રહ્યા છે. "મૂકને–પંચાત"! વ્યાખ્યાનનો સમય થઈ ગયો "પ્રાણલાલજી મહારાજનું વ્યાખ્યાન એટલે બસ" બાળકો વૃદ્ધો, યુવાનો, યુવતિઓ, પ્રૌઢાઓ, ધર્મરસિકો બધા જ ખુશ ખુશ. ગુરુદેવ પધાર્યા પહેલાં જ ઉપાશ્રય ચીકાર ભરાઈ જતો.

સૌ કોઈ મંદિરની આરતી સમે વાગતા ઘંટારવ જેવું–મીઠું મધરસ ટપકતું પ્રવચન સાંભળવા માટે આતુર થઈ બેઠા હતા. જેમ પાકી કેરીના ગાભા મીઠા સાકર જેવા લાગે તેમ ગુરુદેવના વચનો સાભળતાં જાણે અમૃતરસના ઘૂંટડા પીવાતા હતા. ડાયરામા કસુંબો આવ્યો હોઈ અને ગરાસિયા ખીલી ઊઠે તેમ ગુરુદેવનું પ્રવચન એટલે ધર્મરસનો કસુંબો !

વ્યાખ્યાનની શરૂઆતમાં જ આજ આપા કાથડવાળા પહેલેથી જ હાજર હતા. શરૂઆતમાં એક–બે ખોંખારા ખાઈને પછી જાણે ખોંખારા ખાવાનું જ ભૂલી ગયા. તેમનું ચિત્ત પ્રવચન રસમા તરબોળ થઈ રહ્યુ. આપાનું હોકાનું બંધાણ અને વ્યસનની પરાધીનતા તેમના જીવનની મોટામાં મોટી આડખીલ હતી. જીવન–વિકાસ માટે છોડવાના વિચારે આપાનું આત્મ–બળ ધીમું પડી જતું. આજે ગુરુદેવે શૂરવીરતાને લલકારી હતી.

પ્રવચનના એક-એક શબ્દ આપાને તીરની જેમ લાગતા

ગુરુદેવ લોકકલ્યાણનું એક જીવતું જાગતું ચિંતામણી યંત્ર હતું તેમની ગણતરી સ્વચ્છ અને સમજાય તેવી હતી. તેઓ પ્રતિક્રિયાત્મક બળને ભાગ્યે જ સ્પર્શ કરતાં. તેઓ કહેતા પણ ખરા જે દુર્ગુણો અને દુષ્ટવૃત્તિ આખા સમાજને માટે શ્રાપ રૂપ છે. માનવધર્મનું કલંક છે જેમાં બે મત નથી–તે જ વૃત્તિઓ સામે સર્વપ્રથમ મોરચો રચવાની જરૂર છે. મત–ભેદવાળી વાતોને ભાર આપી વાદવિવાદ ઊભો કરી જનહિતને ઠોકર મારી અશાન્તિનું તાંડવ ખેલવામાં ગુરુદેવ ક્યારે પણ પક્ષ-પાતી ન હતા.

ઉપર્યુક્ત વાતને આચરણમાં ઉતારતાં સહજમાં સમભાવ અને સમન્વયવાદ આવી જતો. સહજ માનવજીવનના દૂષણ રૂપ પાપ તત્ત્વને દૂર કરવા સિવાય ખંડન પ્રધાન સાંપ્રદાયિક નીતિને ક્યારે પણ તેઓએ અપનાવી ન હતી.

આખર તો મનુષ્ય, કહેવાતા તાત્ત્વિક પક્ષપાતોને મહત્ત્વ આપીને પોતાનો પક્ષ ઊભો કરી, સ્વાર્થના ટૂંકા કુંડાળામાં જ રમતા રહે છે તે દૃષ્ટિએ ગુરુદેવ સાચા લોકસંત હતા. એ જ તેમની ઉદારતા અથવા મહાનતા હતી. તેમની અંદર ઝગમગતી શક્તિઓનો તેમણે ફક્ત એક પંથ બાંધવામાં જ ઉપયોગ કર્યો હોત, તો આજના પંથ વાદીથી તેઓ ઘણા જ આગળ હોત. પરંતુ લોકસંતો ખરેખર જેઓ સંતહૃદય છે તેઓ આ કુટનીતિનો કીચડ ન ઉછાળતાં જીવનમાં મોતી જ પાથરતા હોય છે.

તેમની પ્રવચનની રસ-રેલીમા જનહૃદય એવા તો નાચવા લાગતાં કે ભક્તિ અને પ્રેમ, ત્યાગ અને તપના મોજાં ઉછળવાં લાગતાં. ગુરુદેવ લોકલાગણીને એટલો સરસ રીતે સ્પર્શ કરી શકતા હતા, કે જાણે સોની સમાણી વડે રત્ન કણિકાઓને પકડમાં લેતા હોય. ગુરુદેવનું ઊર્મિતંત્ર ભાવપ્ર . . .

જન્મભૂમિ વેરાવળ

૩

ભારતવર્ષમાં સૌરાષ્ટ્ર પોતાનું આગવું સ્થાન ધરાવે છે. સૌરાષ્ટ્ર એક પ્રકારે સંતો અને વીરોની ભૂમિ રહી છે. સૌરાષ્ટ્રમાં બહારવટિયા પણ પ્રસિદ્ધ જ છે. જો કે આ બહારવટિયા ખરા અર્થમાં ડાકુ નહતા રાજ્ય તરફથી થતા અન્યાયના પ્રતિકાર માટે મેદાને આવ્યા હતા. ટૂંકમા સૌરાષ્ટ્રનું પાણી તેજ છે.

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે મથુરા મૂકયા પછી રાજધાની માટે સૌરાષ્ટ્રની જ પસંદગી કરી હતી. દ્વારકા-નગરીને કોણ નથી જાણતું. શ્રીકૃષ્ણજીનો દેહવિલય પણ સૌરાષ્ટ્રના જ સમુદ્ર તટે થયો હતો. તે વેરાવળથી નજીકમાં પ્રભાસપાટણ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. નરસિંહ-મહેતા, સ્વામી દયાનંદ, મહાત્મા ગાંધી, શ્રીમદ, રાજચંદ્ર એ બધા લોકસંતો અને લોકનાયકો સૌરાષ્ટ્રની જ વિભૂતિ છે.

જૈનક્ષેત્રે પણ સૌરાષ્ટ્ર નામાંકિત સંતોની લીલાભૂમિ બન્યો છે. પૂજ્ય અજરામરજી મહારાજ (લીંબડીગચ્છસ્થાપક) પૂજ્ય ડુંગરસી-મહારાજ (ગોંડલગચ્છ સ્થાપક) પૂજ્ય વશરામજી મહારાજ, પૂજ્ય જશાજી મહારાજ (બોટાદગચ્છ સ્થાપક) પૂજ્ય લાધાજી મહારાજ, પૂ. દેવજી મહારાજ, તપસ્વી શ્રી. માણેકચંદજી મહારાજ, શ્રી. જયચંદજી મહારાજ આગમ જ્ઞાતા પૂ. જસાજી મહારાજ, શ્રી. સુંદરજી મહારાજ, શ્રી. નાનચંદજી મહારાજ, શ્રી. રત્નચંદજી મહારાજ આદિ ગચ્છ નાયક નામ-ધારી સંતોએ જૈન ક્ષેત્રને લીલું બનાવ્યું છે.

સૌરાષ્ટ્રમાં જૈનધર્મની શ્વેતાંબર શાખાનો જ મુખ્ય વિકાસ જોવામાં આવે છે. કાળાંતરથી ત્યાં દિગમ્બર શાખા લગભગ

ભિન્ન ભિન્ન સંગઠિત થયા છે; પરંતુ સૌ કોઈની માન્યતા, આચરણ એક જ પ્રકારનું સ્થાનકવાસી સમાજને અનુરૂપ હોય છે.

સૌરાષ્ટ્રના ચાર વિભાગ જાણીતા છે. સોરઠ, ગોહિલવાડ, હાલાર અને ઝાલાવાડ. કાઠી, રજપૂતના પ્રભાવ અને ભૂમિની વિશેષતાને લઈને ભિન્ન ભિન્ન જોવામાં આવે છે. ચારે વિભાગની ભાષામાં તથા રહન–સહનમાં સૂક્ષ્મ ભિન્નતાના દર્શન થાય છે. કાઠિયાવાડી ઝલક ચારે વિભાગોમાં મળશે જ, પરંતુ સૌની વિશેષતાઓ પણ નજરે ચડશે જ.

ગોંડલ ગચ્છનો મુખ્ય પ્રભાવ સોરઠ, ગોહિલવાડ અને હાલારમાં છે. ગોંડલ ગચ્છના લગભગ બધાં ક્ષેત્રો આ ત્રણે વિભાગમા જ આવેલા છે આપણા ચારિત્ર નાયકની જન્મભૂમિ વેરાવળ ગોંડલ ગચ્છનું જ ક્ષેત્ર છે. તે સોરઠમાં સમુદ્ર તટ પર આવેલું ભારત–વિખ્યાત બંદર છે.

અહીં વેરાવળનો થોડો પરિચય આપવો અસ્થાને નહિ ગણાય. સોરઠના પણ ત્રણ વિભાગ પડી જાય છે. ખાસ સોરઠ, નાઘેર અને બંદર કાંઠો. બંદરી વિભાગના લોકો સ્વભાવે રસિક, વ્યાપારમાં સાહસિક, ભોજનપ્રિય હોય છે. વેરાવળ પણ બંદરના ગુણોથી અલંકૃત છે. વાણિજ્ય પ્રધાન હોવાથી ઘણા ધનાઢયો ત્યાં નિવાસ કરતા હતા.

વેરાવળનો પ્રાચીન ઇતિહાસ એક રીતે પ્રભાસ સાથે જોડાઈ જાય છે. પ્રભાસ-પાટણ વિશ્વ ઇતિહાસમાં સ્થાન પામ્યું છે. સોમનાથ મહાદેવનો વૈભવ અને તેના પતન ઉત્થાનની એક લાંબી પરંપરા છે. ઇતિહાસ શોધ પ્રમાણે પ્રભાસપાટણ પ્રાચીન કાળમાં આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપારનું મુખ્ય કેન્દ્ર હતું. જૈન ભૂગોળમાં પ્રભાસતીર્થનો મહત્ત્વપૂર્ણ ઉલ્લેખ છે. ઈ. સ. પહેલા સૈકામાં પાશુપત સંપ્રદાયનું પ્રધાન સ્થળ હતું. આઠમી શતાબ્દીમાં

અતિ આદિ યુગની કલ્પના છે કે સૌરાષ્ટ્રનો આ કિનારો ઇસ્ટ ઇન્ડીઝ ટાપુઓ, ઓસ્ટ્રેલિયા તથા આફ્રિકા ખંડ એ બધા એક સાથે જોડાએલાં હતાં. અને તેનો આકાર ધનુષ્ય આકાર બની રહેતો. જો આ ઐતિહાસિક કલ્પના સત્ય હોય તો જૈન ભૂગોળમાં તેનું પ્રમાણ મળી રહે છે. જૈન ભૂગોળના હિસાબે ભારતના બે વિભાગ છે; દક્ષિણ ભારત ને ઉત્તર ભારત. દક્ષિણ ભારતનો પશ્ચિમી કિનારો ધનુષ્ય આકારે બતાવેલો છે.

જૈન ભૂગોળમાંતે તટની આસપાસ પ્રભાસ નામનું શાશ્વત તીર્થ દર્શાવ્યું છે. જૈન શાસ્ત્રોમા પ્રભાસ તીર્થ દક્ષિણ ભારતની મધ્યમાં બતાવ્યું છે. વર્તમાન પ્રભાસ પણ ઉપર્યુક્ત હિસાબે લગભગ તેજ ક્ષેત્રમાં આવેલું છે. વેરાવળ પણ પ્રભાસ ક્ષેત્રનો પવિત્ર વિભાગ જ ગણાય પ્રભાસની છાયામાં આવેલું તે પુણ્યમય ક્ષેત્ર છે.

સ્ટીમરના યુગ પહેલા વેરાવળ બંદરે ઘણાં વહાણો લાંગરતાં. મુંબઇથી કરાચી તરફ જનારા જહાજો વેરાવળના કિનારાને સ્પર્શીને જતાં. વેરાવળ વેપાર રોજગારથી ધમધમતું કેન્દ્ર હતું. ત્યાં વણિક કોમની સારામાં સારી જાહોજલાલી હતી. ઘણી જાતના વણિકો વેરાવળમાં પેઢી દર પેઢીથી વસેલા છે. દશા શ્રીમાળી, વીશા ઓસવાળ, સોરઠિયા પોરવાર અહિ ઘરો છે. તે મુખ્ય ભાગે જૈનો હતા.

આખા સૌરાષ્ટ્રમાં સર્વત્ર શ્રીમાળી વણિક જ્ઞાતિ વસેલી છે. જ્યારે વેરાવળમાં જ વીશા ઓસવાળ વણિકો વસ્યા છે, તે એક પ્રશ્ન ઉપજાવે છે. રાજસ્થાનના વીશા ઓસવાળો સાથે આ બંદર કાંઠાના વીશા ઓસવાળોનો વંશપંરપરાએ ક્યાંયે સંબંધ છે કે કેમ તે વિચારણીય છે. બન્ને પ્રદેશની આ જ્ઞાતી જૈન છે. તેથી સંભવિત છે કે કોઈ ટુકો સમૂહ યાત્રાએ આવ્યા પછી વ્યાપાર નિમિત્તે આ બાજુ વસી ગયો હોય.

શ્રી. સૌભાગ્યચંદ શેઠ

૪

શેઠ શ્રી સૌભાગ્યચંદ કરસનજીનું નામ સૌરાષ્ટ્ર, મુંબઈ તથા વિદેશ સુધી ગુંજતું હતું. વેરાવળ શ્રીસંઘના આ આગેવાન શ્રાવક નગર-શેઠ તરીકે સન્માન પામ્યા હતા. 'સૌભાગ્ય' નામ જેવું સુંદર અને સુભગ છે તેવા જ ગુણો શ્રી સૌભાગ્યચંદ શેઠને પ્રાપ્ત થયા હતા.

પ્રકૃતિની ગોદમાંથી જ તેમના સૌભાગ્ય ખીલી ઊઠયાં હતા. યૌવનના આગણે આવતા તો પુણ્યની આભા વિસ્તરવા લાગી હતી. શ્રી અને સરસ્વતીનો સુભગ સંગમ થયો હતો. ઉત્તમ કોટીના સંસ્કાર, વારસામાં મળેલી ખાનદાની અને ધર્મ ભાવના અણુએ અણુમાં પ્રસરેલા હતા.

એ અરસામાં મહાતપસ્વી યતિનિંદ્ર ૧૦૦૮ શ્રી ડુંગરસિંહજી મહારાજ એ બાજુ અધિક વિચરણ કરતા. પૂજ્યશ્રીની દીક્ષા દીવ બંદરમા થઈ હતી. ગોંડલ ગચ્છના સ્થાપક તેઓ શ્રી હતા. જ્યારે જ્યારે પૂ. ડુંગરસિંહજી મહારાજ વેરાવળ પધારતા ત્યારે શ્રી સૌભાગ્યચંદ શેઠ તેમના પ્રત્યે બહુમાન પ્રદર્શિત કરતા. પૂજ્યશ્રીના તપ પ્રભાવથી તેઓ પૂલકિત થઈ જતા.

વેરાવળમાં સ્થા. જૈન સંપ્રદાયની વિશેષતા વધવા લાગી. શેઠ ચુસ્તપણે પૂજ્યશ્રીના ઉપાસક બન્યા. વેરાવળના ઘણા ઘરમાં સ્થાનકવાસી જૈનત્વનો પ્રચાર થયો. સારો એવો પક્ષ એકત્ર થયો. શેઠે ઘણા ભાઈઓને વિશેષ રસ લેતા કર્યા. વેરાવળમાં સ્થાનકની સ્થાપના અને નિરાકાર જૈનત્વનો આવિર્ભાવ થયો.

તરફથી ખૂબ જ ઉત્સાહ મળતો. આ ભાગ્યવાન શ્રાવકે વેરાવળ શ્રીસંઘના મૂળ ખૂબ જ મજબૂત કર્યા હતા. વેરાવળને ધર્મનું પ્રધાનકેન્દ્ર બનાવ્યું હતું. સુશોભિત સ્થાનકો તેની સાક્ષી આપતા.

શેઠશ્રીના પરિવારને ગુરુદેવ શ્રી ડુંગરસિંહજી મહારાજના ચરણોમાં વિશેષ શ્રદ્ધા બંધાઈ હતી. ગુરુદેવના વેરાવળ આગમન માટે પોતે ઊંડો રસ ધરાવતા. ગુરુદેવના ચાતુર્માસ માટે ખાસ પ્રયત્નશીલ રહેતા. વેરાવળ ધર્મકેન્દ્રમાં જતા સંતોને પણ અમીના ઓડકાર આવતા.

શેઠશ્રીની છત્રછાયામા જૈન પરિવારોને આગળ વધવામાં ઘણો જ સહારો મળતો હતો. ખરેખર શેઠ સંપત્તિ પામ્યા તે પ્રમાણ હતી. કોઈ ચારણ કવિએ જન ભાષામાં ગાયું છે તે યોગ્ય છે

સંઘમાં મોટો થયો, થયો પૈસાદાર,
ભલું કીધું શ્રીસંઘનું, ધન્ય તેનો અવતાર:

શ્રી સંઘને શેઠનું નેતૃત્વ મળ્યું તે જાણે કુમુદ (રાત્રિ વિકાસી કમળ)ના સમૂહને ચંદ્રની પ્રાપ્તિ સમ મહા પ્રેરણાદાયી હતું.

સૌભાગ્યચંદ શેઠ પોતાનું શ્વેત અંગરખુ, હીરદોરી ધોતિયું અને બંદરની વિલક્ષણ પાઘડી ધારણ કરીને પૂર્ણ શ્વેત પોષાકમા સ્થાનકે આવતા ત્યારે રાજયોગી જેવી પ્રતિભાથી સૌના નેત્રોમાં સમાઈ જતા.

સૌરાષ્ટ્રમાં ગામ, નગરોમાં તે સમયે જૈન વણિક સમાજની ઘણી જ ધાક હતી. વેરાવળ સમાજ પણ એવું જ વર્ચસ્વ ભોગવતો હતો. આ જૈન શ્રીમંતોમાંના ઘણાખરા વીસા ઓસવાળ હતા. જૈનોમાં તે સમયે દશા-વિસાના ભેદ દૃઢતા પૂર્વક પાળવામાં આવતા હતા.

વેરાવળમાં જૈન સંતોના આગમન

૫

વેરાવળ જૈન સમાજનું કેન્દ્ર છે. પરદેશ તથા મુંબઈ સાથે સંબંધ હોવાથી જૈનો સમૃદ્ધ અને સુખી હતા. સૌરાષ્ટ્રમાં તે યુગમાં સમૃદ્ધિની દૃષ્ટિએ વેરાવળનો જૈન સમાજ સર્વશ્રેષ્ઠ હતો. જ્યા સમૃદ્ધ સમાજ હોય ત્યા ધર્મની વિશેષ પ્રભાવનાઓ થતી. સૌરાષ્ટ્રમાં વેરાવળ પ્રત્યે સમાજનું અને સંતોનું આકર્ષણ હતું

સમૃદ્ધિની સાથે ભક્તિ, ઉદારતા, ધર્મનિષ્ઠાના સારા ગુણો વેરાવળ જૈન સમાજમા ખૂબ જ વણાયા હતા. 'ધર્મના પ્રતાપે જ આપણે સુખી છીએ અને સુખમય જીવન ધર્મકરણી માટે જ છે' આવી ઊંડી સમજ ત્યાંના ભાઈ બહેનો ધરાવતા હતા.

સંતોના ચાતુર્માસ કરાવવા, ધાર્મિક ઉત્સવો ઉજવવા, વિશેષ પ્રકારની તપશ્ચર્યાઓ તથા ધર્મકરણી કરી સાત્વિક આનંદ લેવો એવી પ્રબળ ભાવના જૈનસમાજની રહેતી. સૌરાષ્ટ્રમાં પૂજ્ય દેવજી સ્વામી તથા તેમના શિષ્ય સમુદાય પૂજ્ય જયચંદ્ર મહારાજ તથા તપસ્વી માણેકચંદ્રજી મહારાજ સુવિખ્યાત સંતો હતા. દરિયા કિનારાનાં ક્ષેત્રોમા તેમની પ્રભુતા હતી.

વેરાવળ ક્ષેત્ર અસ્તિત્વમાં આવ્યા પછી કોનું ચાતુર્માસ સર્વ પ્રથમ થયું તે કહેવું કઠણ છે. તાજેતરનો ઇતિહાસ જોતાં સં. ૧૯૧૭મા પૂજ્યશ્રી દેવજી મહારાજનું વેરાવળ સ્થાને ચાતુર્માસ હતું. પૂજ્યશ્રી યશસ્વી અને મહા પ્રભાવક હતા. વેરાવળ શ્રીસંઘે તેમના ચાતુર્માસથી એક ઊંડી તૃપ્તિ અનુભવી. પૂજ્યશ્રી વિહાર કરી ગયા પછી વેરાવળ શ્રીસંઘ તેમનું નામ જપતો જ રહ્યો. સૌના હૃદયમાં મીઠાશ રહી ગઈ.

નગરના ગાંધી કુટુંબના નબીરા શ્રી. માણેકચંદભાઈ ધાર્મિક. અભ્યાસ કરતા હતા. તેમના વડીલ બંધુ જયચંદ્ર પણ અવાર-નવાર પૂજ્યશ્રી પાસે આવતા. શ્રી. માણેકચંદભાઈનો વૈરાગ્ય પ્રગટ હતો. જ્યારે શ્રી. જયચંદ્રભાઈ ગૂઢ વ્યક્તિ હોવાથી ગુપ્ત રીતે અંતઃકરણમાં વૈરાગ્ય અંકુરોનું સિંચન કરતા હતા.

આ બન્ને વિરક્ત ભાઈઓ શ્રીસંઘની નજરથી બહાર નહતા. વેરાવળ શ્રીસંઘની શ્રાવિકા બહેનોમાં ઊંડે ઊંડે સ્વપ્ન જેવા મીઠા ભાવો જાગતા હતા કે આપણે આંગણે આ મહા-પુરુષોની દીક્ષા થાય તો દીક્ષા પ્રસંગનો અનુપમ લાભ આપણને મળે. સંસારનાં ગીતો ખૂબ જ ગાયા. હવે વૈરાગ્યનાં ગીતો. ગાઈને અંતરનાદ ગજાવીએ.

શ્રીસંઘના ભાઈઓને જ્યારે આ વાતની કલ્પના આવી ત્યારે તેમના હૃદય પણ થનગની રહ્યા. આ દીક્ષાની વિનંતિ પાછળ ગૂઢ હેતુ તો સંતોના અધિક સમાગમનો જ હતો. જો વાત સ્વીકારાય તો પુનઃ બે માસ જેટલા લાંબા ગાળાનો સત્સંગ વધે. એટલુ જ નહિ પરન્તુ આવા પ્રસંગે પોતાના ધનનો સદુ-પયોગ કરી ગુરુદેવો પ્રત્યે અર્પણતાની લાગણી પ્રગટ કરી શકાય. આવા મહામૂલા પ્રસગ ઉજવવાથી શ્રી જૈન શાસનની પ્રભાવના કરી શકાય. આવી તો કેટલીએ સદ્કલ્પનાઓ આગે-વાન ભાઈઓના મસ્તકમાંથી પસાર થવા લાગી. પરસ્પર તેઓ આ વસ્તુની ઊંડી ચર્ચા કરવા લાગ્યા.

પૂજ્યશ્રીએ જે ખેતી કરી હતી તે ખેતરોમાં ચોમાસાને અંતે જેમ પાક ભર્યો હોય તેમ સમાજક્ષેત્રમાં ધર્મ ધાન્યના છોડ લળી પડતા હતા તપસ્વી આત્માઓને પોતાનો બગીચો હર્યો ભર્યો જોઈને લાગણી ઊંડેથી સંતોષાતી હતી. ખરેખર સંતો તો ભાવના જ ભૂખ્યા હોય છે.

વેરાવળ શ્રીસંઘમાં સંતોના આગમનથી અમૃતરસની

આવા નિરંતર આગમનોથી જરૂર તેના કોઈ ઊંચામાં ઊંચા ફળ મળશે. શ્રીસંઘ એક દિવસ વધારે ધન્યભાગી બનશે.

શ્રી. માણેકચંદભાઈ તથા તેમના વડીલ બંધુ શ્રી. જયચંદભાઇ દીક્ષિત થયા પહેલા જ વેરાવળ સંઘના સંપર્કમાં આવ્યા. મુનિ દીક્ષા લીધા પછી આ સુક્ષેત્રને વધારે પરિપક્વ અને ફળદાયી કરવા આજથી તેઓની મીટ મંડાઈ ગઈ હતી. સારી જમીન પર જેમ સૌનું ધ્યાન જાય અને ચતુર નર તેના ભાવિ ફળનો વિચાર કરે તેમ શ્રી. જયચંદ્રજી વેરાવળની ભૂમિમાં કોઇ મહાફળ પાકવા નવી કલ્પના કરી રહ્યા હતા.

વેરાવળ શ્રીસંઘે ચાતુર્માસની વિદાય દેતા પહેલા જ પૂજ્યશ્રી સામે તુરતમાં જ વેરાવળ ક્ષેત્રને શેષ કાળથી પાવન કરવા માટે પ્રાર્થના કરી આ પ્રાર્થનામાં ગંભીરતા જુદી જ હતી. વિનંતિનો મર્મ અને ઝોક અર્થગંભીર હતો. શ્રી વેરાવળ સંઘને ઉત્તમમા ઉત્તમ લાભ આપવા માટે ભાવનો ઉછાળ હતો. તન, મન અને ધનનું પૂરું દાન કરી પ્રસંગને દીપાવવાની. અનેરી હોશ હતી.

પૂજ્યશ્રી ચાતુર્માસની સફળતા ઉપર ઊંડો આનંદ અનુભવતા. "અવસરે" વાળો શાસ્ત્રોક્ત શબ્દ વાપરી વેરાવળથી વિહાર કરી ગયા. શ્રી સંતોના આગમનની કાગડોળે રાહ જોતો શ્રીસંઘ ધન્યતા અનુભવી રહ્યો.

*

શેઠ જાદવજી ઝવેરચંદ. આ પરિવારો અને પેઢીઓ સોમચંદ મીઠાભાઈના નામથી જ ઓળખાય છે. આ સમૃદ્ધ શ્રાવકો પ્રસંગે પ્રસંગે વેરાવળના ધાર્મિક તથા સામાજિક કાર્યોમાં સારો ભાગ લેતા રહે છે.

મીઠાભાઈના બીજા પુત્ર શ્રી. નારણજીભાઈ. તે સરળ, આજ્ઞાકારી ને ધર્મ રુચિવાળા હતા તેમના પરિવારમાં એક પુત્ર શ્રી. વાલજીભાઈ હતા. માતાપિતાને, કુટુંબીઓને ખૂબ જ વહાલા થઈ પડવાથી વાલજીભાઈ નામે રાખવામા આવ્યું હતું. આ હસમુખા, સેવાભાવી ને ખડતલ વાલજીભાઈને મીઠાશથી કામ લેવાની આવડત હતી. મીઠાશથી મીઠાશાના પરિવારને શોભાવતા હતા. તેમને કેશવજીભાઈ ઉર્ફે છગનભાઈ નામે એક પુત્રરત્ન સાંપડયા. તે જ આપણા ચરિત્ર નાયક પૂ. પ્રાણલાલજી મહારાજના સાંસારિક પિતા હતા. ખરેખર તે પિતા તરીકેનું બિરુદ હાસલ કરી ગયા.

શ્રી. કેશવજીભાઈ પણ મુંબઈ સાથે વ્યાપાર કરતા હતા. તેઓ પણ વ્યવહાર કુશળ અને દયાળુ વ્યકિત હતા. કોઈની સાથે ઝઘડા કે વિવાદ તેમને મુદ્દલે પસંદ ન હતો. કોઈને કઠોર શબ્દ કહેવાનો સ્વભાવ ન હતો. પૂ. ગુરુદેવે પોતાની નોંધમાં શ્રી. કેશવજીભાઈ માટે જે શબ્દો ટાંકયા છે, તે મૂળ શબ્દો નીચે આપવામાં આવે છે, જેથી પાઠકને વાસ્તવિક જાણકારી મળી રહેશે.

"પિતાશ્રી વ્યવહાર કુશળ, બુદ્ધિશાળી, કુટુંબની સુંદર વ્યવસ્થાપૂર્વક જીવનદશા ચલાવવામાં બાહોશ નાવિક, નીતિપૂર્વકનાં લક્ષવાળા, અનેક પુરુષો તેમને ચાહે તેવા, શાંત, સુશીલ, વિનમ્ર, સરલ સ્વભાવના હતા. ઉપરાંત દયાપ્રધાન લાગણીવાળા, સત્યકથક ઉપર પ્રેમવાળા, પોતે પણ સત્ય વદનારા હતા. એક પત્નિવ્રત અને તેમાં પણ પર્વણીતિથિ, અને તે

ગામે ગામ જયજયકાર ગવાશે. મહાસંતના પિતા તરીકે પ્રસિદ્ધિ મેળવશે.' વાહ! વિધાતા! તારે ચોપડે તો આવા હજારો અકલ્પ્ય લેખ લખાયા હોય છે. તારા આંગણામાં કોણ કોણ કેવા ખેલ ખેલશે તેની દર્શકને ગંધ પણ નથી હોતી. જગતના રહસ્યને કળવા કોઈ વિજ્ઞાન હજુ સુધી સફળ થયું નથી.

કેશવજીભાઈ ઉર્ફે છગનભાઈની સંતાન રેખામાં એક મહા યશસ્વી પુત્ર થવાનું નિશાન હતું. પરમાત્માનું વણમાગ્યું અણમોલ વરદાન હતું. કેશવજીભાઈ સાત સંતાનોના પિતા હતા. ચાર પુત્રો અને ત્રણ પુત્રીઓ હતી. ત્રણ ભાઈઓ ચારિત્ર નાયક શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજથી મોટા હતા. અને ત્રણ બહેનો તેમનાથી નાની હતી. ત્રણ મોટા ભાઈઓના નામ (૧) શ્રી. ભીમજીભાઈ. (૨) શ્રી. સુંદરજીભાઈ (૩) શ્રી. કરસનજીભાઈ હતાં. ત્રણ નાની બહેનો (૧) શ્રી કેસરબેન (૨) શ્રી ગુલાબબેન તથા (૩) શ્રી વજકુંવર બેન હતા.

શ્રી. કેશવજીભાઈને ત્યા ભીમજીભાઈનો પ્રથમ જન્મ થતાં ઘણો જ આનંદ મંગળ વર્તાયો. સૌથી પ્રથમ પુત્રની પ્રાપ્તિ થતાં હર્ષ થાય જ. સંસારી લોકો પ્રથમવાર પુત્રનો જન્મ થતાં એક પ્રકારનું ગૌરવ અનુભવે છે. મીઠાઈની લહાણી કરી ઉત્સવ ઉજવે છે. ભીમજીભાઈના જન્મ પછી ક્રમશઃ બે પુત્રો જન્મ્યા. પરંતુ આયુષ્યના ઉપાય નથી. તેઓ બન્ને થોડા સમયમાં પરલોકવાસી થયા. સંસારિક જીવન જ સંયોગનું બનેલું છે. સંયોગ–વિયોગનું બીજું નામ જ સંસાર છે. આ સંસાર ચિત્રમા ઘણી છાયાઓ આવે છે અને ઘણી ચાલી જાય છે. કોઈ ધીરેથી તો કોઈ જલદીથી. એક પણ છાયા સ્થાયી નથી હોતી.

સ્થિર રહે તે છાયા જ કેમ કહેવાય? સંસારના બધા પ્રતિબિંબ અને છાયા તરંગ જેવા ચંચળ હોય છે. ઘણા પ્રતિબિંબો જોવામાં આવે છે પરંતુ વસ્તુતઃ તેમાંનું કશું હાથ લાગતું નથી.

ગામે ગામ જયજયકાર ગવાશે. મહાસંતના પિતા તરીકે પ્રસિદ્ધિ મેળવશે.' વાહ ! વિધાતા ! તારે ચોપડે તો આવા હજારો અકલ્પ્ય લેખ લખાયા હોય છે. તારા આંગણામાં કોણ કોણ કેવા ખેલ ખેલશે તેની દર્શકને ગંધ પણ નથી હોતી. જગતના રહસ્યને કળવા કોઈ વિજ્ઞાન હજુ સુધી સફળ થયું નથી.

કેશવજીભાઈ ઉર્ફે છગનભાઈની સંતાન રેખામા એક મહા યશસ્વી પુત્ર થવાનું નિશાન હતું. પરમાત્માનું વણમાગ્યું અણમોલ વરદાન હતું. કેશવજીભાઈ સાત સંતાનોના પિતા હતા. ચાર પુત્રો અને ત્રણ પુત્રીઓ હતી. ત્રણ ભાઈઓ ચારિત્ર નાયક શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજથી મોટા હતા અને ત્રણ બહેનો તેમનાથી નાની હતી. ત્રણ મોટા ભાઈઓના નામ (૧) શ્રી ભીમજીભાઈ, (૨) શ્રી. સુંદરજીભાઈ (૩) શ્રી. કરસનજીભાઈ હતા. ત્રણ નાની બહેનો (૧) શ્રી કેસરબેન (૨) શ્રી ગુલાબબેન તથા (૩) શ્રી વજ્રકુંવર બેન હતા

શ્રી. કેશવજીભાઈને ત્યાં ભીમજીભાઈનો પ્રથમ જન્મ થતા ઘણો જ આનંદ મંગળ વર્તાયો. સૌથી પ્રથમ પુત્રની પ્રાપ્તિ થતાં હર્ષ થાય જ. સંસારી લોકો પ્રથમવાર પુત્રનો જન્મ થતા એક પ્રકારનું ગૌરવ અનુભવે છે. મીઠાઈની લહાણી કરી ઉત્સવ ઉજવે છે. ભીમજીભાઈના જન્મ પછી ક્રમશઃ બે પુત્રો જન્મ્યા. પરંતુ આયુષ્યના ઉપાય નથી તેઓ બન્ને થોડા સમયમાં પરલોકવાસી થયા. સંસારિક જીવન જ સંયોગનું બનેલું છે. સંયોગ-વિયોગનું બીજું નામ જ સંસાર છે. આ સંસાર ચિત્રમાં ઘણી છાયાઓ આવે છે અને ઘણી ચાલી જાય છે. કોઈ ધીરેથી તો કોઈ જલદીથી. એક પણ છાયા સ્થાયી નથી હોતી.

સ્થિર રહે તે છાયા જ કેમ કહેવાય ? સંસારના બધા પ્રતિબિંબ અને છાયા તરંગ જેવા ચંચળ હોય છે. ઘણા પ્રતિબિંબો જોવામા આવે છે પરંતુ વસ્તુતઃ તેમાંનું કશું હાથ લાગતું નથી.

પધારતા. પૂજ્યશ્રીની માયાળુ નજર શ્રી પ્રાણને સ્પર્શી જતી. ગુરુદેવનો ત્યાગાત્મક સૂક્ષ્મ અનુરાગ જાણે બાળક આત્માને અંતરમાં સ્પર્શતો માતા કુંવરબાઈની નજરથી આ છાનું નહતું. ગુરુદેવ પ્રત્યેની અનન્ય શ્રદ્ધા હતી. પોતાનું સંતાન આવા મહાન પુરુષનું કૃપાપાત્ર બને તે ભાવ તેને અધિક આનંદ ઉપજાવતા.

કુંવરબાઈની ભક્તિમાં અર્પણતા તો હતી જ. પરંતુ સાથે સાથે તેનામા રહેલું માતૃત્વ અતિ અર્થ ગંભીર હતું. જેને વાચા આપવી મુશ્કેલ છે. આ રીતે પ્રેમની ભક્તિની અને મહાનતાની ત્રિપુટીનો અજ્ઞેય સંગમ રચાયો હતો.

(૧) ભવ્ય માતા (૨) મહાન ગુરુદેવ (૩) સમર્થ બાળ યોગીની ત્રિવેણીમાં ઉજ્જવલ ભાવિ સ્નાન કરી રહ્યું હતું. અત્યારે આ બાળસાધુ માના પ્રેમને ગુરુદેવની કૃપા વચ્ચે આનંદમાં ઝુલી રહ્યો હતો.

*

સાંભળવા પ્રમાણે શ્રી કુંવરબાઈ ઓશવાળ સમાજના અમૃતવેલ હતા તેમની નમ્રતા અને ઉદારતા અણમોલ હતા. તેમને બાળપણથી જ ધર્મસ્થાનકમાં જવાની ટેવ અને ધર્મ ક્રિયામા રુચિ હતી તેમના માતાપિતા આ બાલિકાના સુલક્ષ· ણોથી આશ્ચર્ય અનુભવતા. આવા નાના બાળકનો, ખાસ કરીને પુત્રીનો ધર્મભાવ હોવો તે કુટુંબોની મર્યાદામાં શોભારૂપ ગણાતું.

કુંવરબાઈ જ્યારે પૂજ્ય ગુરુદેવોના વ્યાખ્યાન સાંભળતા ત્યારે તેમનું ઊર્મિતંત્ર ઉભરાતું શાસ્ત્રોકત મહાસતીઓની દેવાનંદા આદિ મહામાતાનો અધિકાર વંચાતો ત્યારે આ ભગવતીના હૃદયમા માતૃત્વના વાત્સલ્ય પ્રકટતા. જાણે તેમના મનમંદિરમાં પ્રવચનના મુશબ્દો અંકિત થઈ રહ્યા હોય! એ તરૂણી શ્રવણ કરીને ઘેર આવતી, ત્યારે થોડીવાર માટે પ્રવચનની ભાવસરિ- તામાં ખોવાઈ જતી તેમનું સંસ્કારી મન અંદરમાં નવીજ પ્રમોદ ભાવનાને અનુભવતું.

દાંપત્યના વિચારો જે મનમાં સહજ ઉઠતા તેને એક નવી દિશાનો વેગ મળતો. શ્રી કેશવજીભાઈ સાથે લગ્ન ગ્રંથિથી જોડાયા ત્યારે જાણે કેશવજીભાઈ કુંવરબાઈનું પાણિગ્રહણ કરી ભાગ્યશાળી બન્યા. જાણે! ચંદનના વૃક્ષપર ચંપા ફેલાયી. આ પૂણ્ય યોગથી સૌ કોઈને સંતોષ થયો. મહાપુત્રની માતા થવાના આશીર્વાદ કોઈએ જ્યારે કુંવરબાઈને આપ્યા ત્યારે મુખપર લાલ રક્ત દોડી આવ્યું. જાણે તેના મનની વાત જ મોટેથી ઉચ્ચરાઈ હતી! જાણે તેઓ પ્રત્યુત્તર દઈ રહ્યા “દાંપત્યનો સાર જ એ છે. નહિ ભોગ કે વાસના”

એ વખતે જાણે હૃદયની બધી સુપુપ્ત ગ્રંથિઓ ઝંકૃત થઈ. હૃદયની વીણા વાગી રહી. શ્વશુર પક્ષમાં નવ વધૂરૂપે શ્રીમતી કુંવરબાઇએ ઘરમાં પગ મૂકયો. સૌને લાગ્યું કે આ પુત્રવધૂ નહિ, જગદમ્બા છે. તેમના વધાવા થયા. પુનઃ તેજ

આ બધું છતા જાણે આ ગૃહદેવી બહુ જ અલ્પ સમયની અતિથિ હોય તેમ સર્વ સ્વજનો શ્રી કુંવરબાઈ પ્રત્યે અદ્‌ભુત સ્નેહ પ્રગટ કરતા. વિધિના લેખ શું હતા ! શું જાણી શકાતું હતું ! તેમના પ્રત્યેની સ્નેહની માત્રા જાણે તેમના શીઘ્ર વિદાયની સૂચક હતી. મધુર વસંત પછી તૃપ્તમાન ગ્રીષ્મ આવની હતી. જલદી જનારી વસ્તુ પ્રત્યે ગાઢ સ્નેહ થાય છે. શીઘ્ર ગામી વસ્તુને મનુષ્ય અધિક ચાહી લે છે.

કુંવરબાઈ પોતાના ટૂંકા જીવનમાં પણ માનવસમાજને અણમોલ રત્ન આપી જવાના હતા. સ્વાતિની વૃષ્ટિ જાણે મુક્તાફળ વરસવાની હતી. તેમની આંખો પ્રભુની પ્રતિમા પર ઠરતી, ત્યારે મહાવિભૂતિ મૂર્તિ હૃદયમા કોતરાતી. કુંવરબાઈનું પ્રભુ પ્રત્યે પણ વાત્સલ્ય જાગતું હતું. ધ્યાનસ્થ વીતરાગ પ્રભુની રૂપમયી કાંતિ જોઈને પોતે ઉજ્જવળ ભવિષ્યમા તેવા યોગી પુત્રની જાણે કામના કરી લેતા.

કુંવરબાઈના જીવનની સફળતા એ હતી કે તેમની સંચિત ભાવનાઓ આખરે સાકાર બની ઊઠી. કુંવરબાઈની કુંક્ષી બીજા પણ પુત્રપુત્રીઓથી શોભી હતી. છતાં કુંક્ષી સાર્થક બને અને 'જનની જણ તો ભક્ત જણ' એ બિરુદ તેને ધારણ કરવાનું હતું. શ્રી કુંવરબાઈનું સ્વપ્ન સિદ્ધ થાય તેવી ગોઠવણ પરમાત્માને ઘેર થઈ રહી હતી

પ્રકૃતિ જાણે સ્વયં વરદાન આપવા માગતી હતી જાણે વિશ્વચેતના પોતાના ખજાનામાંથી એક બહુમૂલ્ય રત્ન શ્રીમતી કુંવરબાઈને અર્પી રહી હતી. કુદરતની ગણના અને વિધાન અનુસાર પરમ સૌભાગ્યનું તિલક શ્રી કુંવરબાઈની કૂંખ પર થવાનું હતું.

ખરેખર પ્રકૃતિના મહાવરદાનને પામી શકે તે માતા ભાગ્યમયી હોય છે, આ ભગવતી તે માતૃવૃંદમાં સ્થાન પામવાના

જન્મ

૮

કુંવરબાઈને ચડતા દિવસો છે. તેમનો કાળ આનંદભાવે વહી રહ્યો છે. મીઠીમીઠી કલ્પનાઓ સતાવી જાય છે. કુંવરબાઈ બિછાનામાં સૂતા છે. રાતી રાતી મખમલ જેવી રજાઈમાં દેહ વીંટાળતા વિચારે ચડયા. ઠંડીના દિવસો છે. ગુલાબી ઠંડી વહી રહી છે. ઘરના દરવાજા બંધ છે. કુંવરબાઇની વાડીમાં જાણે કેસર ઊગ્યું છે. મનમોહક સુગંધ ઘરમાં પ્રસરી છે. કુંવરબાઈના વિચારને વધારે વેગ મળ્યો

"કેવી કેવી કલ્પના લઈને આ ઘરમાં આવી છું! શું વામનમાંથી વિરાટ પ્રગટે! કુદરત સૌની ઇચ્છા પૂરી કરે છે. વીતરાગ પ્રભુનાં પૂજન અણમોલ છે! અહાહા! આ શું! આવો સુંદર બાળક! કેવા નાજુક હાથપગ! કેવી મૃદુ કેશની લટા! ચંદ્રજેવી મુખાકૃતિ! ભારે લચકા જેવો જાણે કોઈ યોગીનો ચહેરો! તું શું હસી રહ્યો છે? શું આમ હસતો જ રહેવાનો? બસ! બસ! આટલી વારમાં જ રોઈ પડયો! વાહ! તને રોતાં પણ સરસ આવડે છે! તારા ગળામાં કેવી મીઠાશ છે!" વિચાર તંદ્રામાં કુંવરબાઈએ હાથ લંબાવ્યા. જાણે બાળકને ખોળામાં લેયો ન હોય! "અરે! આ શું? હું પણ કેવી ઘેલી છું! ના, ના પરમાત્મા મને આવા જ રૂડા દિવસો દેખાડશે. કેવો યોગી જેવો હતો!"

આમ વિચાર વમળમાં માતા કુંવરબાઈને પુત્રદર્શન થઈ રહ્યું હતું. તેનો સંકલ્પ વધારે મજબૂત બની જતો હતો. તેઓ બીછાનામાંથી ઊઠયા, શરીરમાં સ્ફૂર્તિ હતી. "હમણાં તેઓ

કેશવજીભાઈ થોડી વાતો કરી ઊઠયા. બોલતા ગયા “ ગુરુ તમને કહે છે કે તમારા એક દીકરાને દીક્ષા દેવી છે. તો હવે વહોરાવી દેજો તમારા આ યોગીને !”

કુંવરબાઈની આ કલ્પના ખરી ઊતરી. દિવસો પર દિવસ વ્યતીત થઈ ગયા. શ્રાવણ માસ જેવો પવિત્ર ધાર્મિક માસ આવ્યો. પુરુષોતમ માસ જેવો પવિત્ર માસ હતો. પાંચમની પુનિત તિથિ હતી. આનંદ મંગળ વર્તાઈ રહ્યા હતા. વર્ષાઋતુના ઝાપટાઓ પૃથ્વીને રસમય કરી રહ્યા હતા. હરિયાળી ખીલી હતી. ઉદયમાન ધાન્યના રોપ ખેતરમાં લીલી કંચન કાયા ધરીને ઝૂલતા હતા.

નગર અને ગ્રામોમાં હરિકથાઓ વંચાતી હતી. રામાયણ અને મહાભારતના પારાયણો બેઠા હતા. પર્યુષણપર્વને ફક્ત આઠ દિવસની વાર હતી. ધર્મની તૈયારી ચાલતી હતી. સાધુસંતો ઠરીને ઠામ બેઠા હતા. વ્યાખ્યાનની રંગરેલીઓ વરસતી હતી. છઠ અઠમની પચરંગી અને બીજી નાની મોટી તપશ્ચર્યાઓ કરવાની હોંશ જાગતી હતી. સર્વત્ર સભર વાતાવરણ હતું.

વેરાવળનો સમુદ્ર કાંઠો ચોમાસાના નવા પાણીથી વૃદ્ધિગત થયો હતો, સમુદ્ર કિનારાના ચોમાસા ભારે હોય, સમસ્ત પ્રાંતના પાણી બંદર તરફ વહીને જતા હોય છે. પાણીની ત્યાં પ્રભુતા દેખાય છે. જાણે આ નવા આગન્તુક જલ પ્રવાહો વેરાવળ બંદરને સંદેશો આપી જતા હતા. તારે ત્યાં પણ પુણ્યમય મહાત્માનો જીવનપ્રવાહ વહેશે. આખું વેરાવળ ગૌરવ લઈ શકે તેવા મહાસંત અવતરશે. શ્રાવણ માસ સારી રીતે વરસી રહ્યો હતો. કેમ જાણે બે વરસ પછી આવનાર મહા સંકટભર્યા દુષ્કાળની પૂર્તિ કરતો હોય!

મંદમંદ વર્ષા વરસી રહી છે. શ્રી કુંવરબાઈ એક શુભ સ્વપ્નમાંથી જાગ્યા અને પછી અર્ધ જાગૃત અવસ્થામાં તે બિછા–

શ્રી. પ્રાણુના જન્મ પછી માતાપિતાની ભાવનામાં કંઈક અંશે વૈરાગ્યનો સંચાર થયો. કેશવજી ભાઈનું ખેંચાણ દુકાન કરતાં ઉપાશ્રય તરફ વધ્યું. માતા કુંવરબાઈ પણ ધર્મમાં ઉદ્યમવંત બન્યા હતા. ખાવા-પીવા પહેરવા-ઓઢવાની વાસનાઓ શાંત થવા લાગી હતી. મનપર વિરક્તિની ઊંડી અસર પડવા લાગી હતી. ધન્ય છે. સંત પુરુષોના જન્મને પણ! તેઓ વૈરાગ્ય પાથરતાજ હોય છે, તેઓ જેને ત્યાં જન્મ ધારે છે, તેમને પણ તારે છે.

મીઠાશા કેશવજીભાઈ અધિક ધર્મધ્યાનમાં લીન થતા જતા હતા શ્રી પ્રાણુનો જન્મ આખા પરિવારમાં એક નવી જ પરિસ્થિતિ સર્જનારો હતો. સૌના મગજમા નવા જ વિચારો કામ કરવા માંડયા હતા.

આ જન્મ પછી માતપિતા ઉપર ખૂબ જ પ્રભાવ પડ્યો હતો. માતા કુંવરબાઈને શ્રી પ્રાણુનું મુખ જોયા પછી આશાના બધા ઉભાર શમી ગયા હતા. હૃદય શાત સરોવર બની ગયું હતું. તૃષ્ણાના બધા તાર તૂટવા લાગ્યા હતા. પ્રાણસમ પ્યારો હોવાથી નામકરણ કરતી વખતે સાર્થક નામ 'પ્રાણલાલ' પાડવામાં આવ્યું.

મીઠાશાના પરિવારનું આ ફરજંદ મોંઘું હતું. આ બાળકના જન્મથી પરિવારમાં સંપ-સુલેહ વધી રહ્યાં હતાં. પરિવારના સૌ જનો ગૌરવ અનુભવવા લાગ્યા. ધર્મની ચર્ચા વખતે આ બાળક જાણે કાન દેતો હોય તેમ લાગતું. કારણ; ઘરમાં ધર્મની, સાધુઓની કે ભગવાનની ચર્ચા થતી ત્યારે રડતો આ શિશુ ચૂપ થઈ જતો. કેમ જાણે તેનો જન્મ પ્રભુભક્તિ અને જ્ઞાન ઉપાસના માટે ન જ હોય!

શ્રી. પ્રાણુના જન્મથી ઘર, કુટુંબ, પરિવાર, જ્ઞાતિ અને માતાપિતા સૌ પરમ ધન્ય ભાગી બન્યા હતા. કોઈ પણ સ્ત્રી

ગુરુદેવ શ્રી જયચંદ્રજી મહારાજ

૯

ચારિત્રનાયકના ગુરૂદેવ શ્રી. જયચંદ્રજી મહારાજ વિષે જાણવું જરૂરી રહે છે. પૂજ્ય શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજનું જીવન-કથન તેમની છત્રછાયામાં નિર્માણ થયું છે. અતઃ પૂજ્ય જય-ચંદ્રજી મહારાજ વિષે જાણકારી મેળવ્યા વિના ગુરુદેવના વ્યક્તિત્વને સાચી રીતે ઓળખી શકાય નહિ.

પૂજ્ય શ્રી. જયચંદ્રજી મહારાજ જેતપુરના નિવાસી ગાંધી કુટુંબના દશા શ્રીમાળી જૈન વણિક હતા તેમના નાના ભાઈ શ્રી. માણેકચંદ્રજી પણ એક મહાન તપસ્વી સંત બન્યા. બન્ને ભાઈઓએ ગાધી કુટુંબને ઉજ્જવળ બનાવ્યું છે. બન્ને મહા· પુરુષના હાથ નીચે જ શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજ સાહેબનું ઘડતર થયું. આગળ સ્વતંત્ર પ્રકરણમાં શ્રી તપસ્વીજી માણેકચંદ્ર મહારાજનો પરિચય આપવામાં આવશે.

વૈરાગ્યના ભાવ પ્રથમ નાનાભાઈ શ્રી. માણેકચંદભાઈને પ્રાપ્ત થયા. હૃદય વૈરાગ્ય વાસિત થતાં તેઓ ત્યાગના રસ્તે સંચર્યા. એ વખતે વડીલ બંધુ શ્રી. જયચંદ્રજી પોલીસ ક્ષેત્રમાં સિપાહી તરીકે જોડાયા હતા. તેમનામાં સાહસ ગુણ હતો અને આર્થિક સ્થિતિ નબળી થઈ હતી, એટલે આ પગલું લીધું હતું. તે વખતે સૌરાષ્ટ્રમાં કાદુ નામનો સુપ્રસિદ્ધ બહારવટિયો અસ્તિ-ત્વમાં હતો. તેને પકડવાના કાર્યમાં શ્રી. જયચંદ્રજી પણ સંલગ્ન હતા.

કયા ખબર હતી કે આવતી કાલે તેઓ ધર્મના સાચા સિપાહી બની કાદુથી પણ વધારે બળવાન મોહ બહારવટિયાને

હતાં.જોનાર પર વ્યક્તિત્વની છાપ પડતી એક ખડતલ મુનિ તરીકે બહાર આવ્યા. ગુરુદેવને એક પ્રકારનો સંતોષ થયો.

સાચા સિપાહી બની ગયા શ્રીજયચંદ્રજી મહારાજના જય ગવાવા લાગ્યા. તેમના ચરણોમા બેસવાની અદમ્ય ઉત્કટ ભાવનાઓ ભક્તોના મનમંદિરમા ગુંજવા લાગી. જ્યાં જાય ત્યાં અમીટ છાપ છોડતા આવા સંત મહાત્મા પ્રાપ્ત કરી સૌરાષ્ટ્ર ગર્વ અનુભવવા લાગ્યું. આ મહાસંતને પગલે નવનિધાન વસ્યા. તેમની તીવ્ર દૃષ્ટિ લોકોના હૃદયને વેધવામાં તીરથી પણ તીક્ષ્ણ હતી પૂજ્યશ્રીનો પ્રતાપસૂર્ય ચમકવા લાગ્યો.

તેમના વિશાળ ખંભા અને વિસ્તૃત વૃક્ષ-સ્થળ આખા સંપ્રદાયનો ભાર ઉપાડવા સંબંધી યોગ્યતાની સાક્ષી આપતા હતા. સુદીર્ઘ બાહુ પુણ્યશક્તિને પ્રદર્શિત કરતા હતા મહાન તપસ્વી બન્ધુ મુનિ શ્રી માણેકચંદ્ર મહારાજનો સહયોગ પૂજ્ય શ્રીના બળમાં અને પ્રભાવમા અનેક ગણો વધારો કરતો હતો. જય–માણેકની જોડી તરીકે તેઓ કચ્છ, કાઠિયાવાડ, મારવાડ અને મુંબઈ સુધી અતિ ખ્યાતિ પામ્યા. તેમનું નામ તે સમયમાં ઘણું જ ફેલાયું હતું. સૌરાષ્ટ્રમાં લોકો તેમની માનતા કરવા લાગ્યા હતા.

શ્રી જયચંદ્રજી મહારાજ પણ સ્વયં દીર્ઘ તપસ્વી હતા. લાંબા ગાળાની તપસ્યા કરવામાં તેમના શક્તિ અને ધૈર્ય જોઈ શકાતા હતા ઘણી વખત માસ ખમણ અને ૩૫ થી ૪૦ દિવસ સુધીની લાંબી તપશ્ચર્યાઓ કરી ચૂક્યા હતા તેમની પણ તપ પ્રભાવના ઘણી વિશાળ હતી શ્રી સંઘના નરનારીઓ તે તપસ્યાના પારણાઉત્સવો મનાવી ધન્ય થયા હતા.

શ્રી પૂજ્યનું શરીર ગઠન ઘણું વિલક્ષણ અને મજબૂત હતું. ઉગ્ર વિહાર કરવો, લાંબા વખતના ઉજાગરા સાથે રૂગ્ણ મુનિઓની સેવા કરવી! ૨૦ થી ૨૫ ઉપવાસ સુધીની તપસ્યામાં

આત્માઓ હતા. કેટલાક ઉગ્રવાદી અને દૃઢ સંકલ્પી હતા. બે ચાર આત્માઓ કર્માધીન થવાથી ત્યાગ માર્ગ સંભાળવા અશક્ત પણ બન્યા હતા.

શ્રી માણેકચંદ્રજી મહારાજ જે શિષ્ય રત્ન હાથ લાગે તેને પૂજ્યશ્રીના ચરણે અર્પણ કરતા હતા. આમ દીક્ષિત આત્માઓ અને વિસ્તૃત શિષ્ય સમુદાય હોવા છતાં પૂજ્યશ્રીની તીવ્ર દૃષ્ટિ કોઈ બાળયોગી, પ્રતાપી વ્યક્તિત્વની શોધમાં હતી. શાસનની રાત્રિમાં પૂર્ણચંદ્ર રૂપે શોભી ઊઠે તેવા નિશાકાંતની આવશ્યકતા હતી. સંઘાડાના ગગનમાં સૂર્યસમ ઝળકી ઊઠે તેવા ભાનુની દરકાર હતી શાસનના બગીચામાં શત-પત્ર મહા ગુલાબ ખીલવાની ભાવના ઊગની હતી. શાસન સરોવરમાં સહસ્રદળ કમળ વિકસે તેમ ગુરુદેવ ઇચ્છતા હતા.

શિષ્યમંડળ વિશાળ હોવા છતાં આ પૂર્તિ થવી બાકી હતી ભક્તોને લાગતું હતું કે ગુરુદેવની પુનાઇમાં આટલી ત્રુટિ કેમ રહે છે! ભાવિના ગર્ભમાં ઉદયમાન થતા પુણ્યપુંજને નિહાળવાની તક હજી મળી ન હતી. ગુરુદેવના ચરમ પુરુષાર્થનું પરમ પરિણામ પ્રગટવાનું હતું

બધાં ક્ષેત્રોની વિહારયાત્રા ચાલુ હતી; પરંતુ પૂ. જયચંદ્રજી મહારાજના ચિત્ત સ્મરણમાં વેરાવળની કસવાળી ભૂમિની ખેડ કરવાની ધગશ રહ્યા કરતી. જે વૈરાગ્ય અવસ્થામા જ ગુરુદેવના મનમાં જન્મી હતી.

પૂજ્યશ્રી પ્રત્યે વેરાવળ સંઘનો ઉત્કૃષ્ટ ભાવ હતો. પૂજ્યશ્રીને ચાતુર્માસ માટે વારંવાર વિનંતિ થતી હતી. તે પૂજ્યશ્રીએ માન્ય કરી. પ્રબળ શક્તિ નવજાત બાળ શિષ્યને જાણે ભેટવા માટે જ ગુરુદેવ વેરાવળ તરફ વિહાર કરી રહ્યા હતા! મહાન ગુરુના મહાન શિષ્યનો જન્મ થઈ ચૂક્યો હતો.

*

તેમની આજ્ઞા અને ઉપદેશ સૌ શિરોધાર્ય કરતા. ગુરુદેવ પોતાના સંયમ માર્ગમાં વિચરી રહ્યા હતા. આડંબર અને ઉત્સવની જગ્યાએ સદાચાર અને ત્યાગનો ઉપદેશ દેવાઈ રહ્યો હતો.

માતા કુંવરબાઈ ગુરુદેવના દર્શન માટે પ્રતિદિન આવતા ત્યારે સાથે નાના બાળકને તેડી લાવતા. બાળક તોતલી ભાષામાં માતા સાથે બોલતો માતા તેને પણ પ્રણામ કરાવતા. પ્રણામ કરતી વખતે આ બાળક ટગર ટગર ગુરુદેવ તરફ તાકી રહેતો હતો. આ બાળક જ શિશુ અવસ્થાના આપણા ચારિત્ર નાયક શ્રી. પ્રાણ હતા. તદ્દન શૈશવ કાળ, ફક્ત બે જ વર્ષની ઉંમર.

ગુરુદેવની નજર આ શિશુ પર પડતી. તેઓ તેના પ્રણામ પણ ઝીલતા હતા. વિશેષ ધ્યાન દેતાં ગુરુદેવની દૃષ્ટિ બાળકના મુખ પર ઠરી જતી. જાણે લલાટની રેખાઓ વાંચી રહ્યા હોય નહિ ! હૃદયમાં વાત્સલ્ય ઉભરાતું. ભાવિ શ્રાવક તરીકે ગુરુદેવ ત્યારથી તેને સંબોધતા.

માતા કુંવરબાઈને ઘણા જ મધુર ભાવથી પૂજ્યશ્રી બોલાવતા અને આ શિશુને વૈરાગ્યના પાઠ ભણાવજો તેમ ભલામણ કરતા. ગુરુદેવ જાણે આ બાળકમાં ઊંડો રસ ધરાવે છે તેમ પ્રતિભાસિત થતું વેરાવળની ધર્મ ભૂમિની ખેડ પછીનો જાણે આ એક ચંદનનો અંકુર ન હોય ! ગુરુદેવની બાળક પ્રત્યેની મમતા કુંવરબાઈથી અણ છીપી હતી. તેઓ આનંદથી ફુલાતા. આ શિશુ પ્રત્યેના ભાવથી માતાને દૂધમાં સાકર નાખવા જેવું લાગતું.

કુમારી અવસ્થામાં વીતરાગ પૂજન વખતે આવેલી કલ્પનાઓ સાકાર થઈ રહી હતી. જાણ્યે અજાણ્યે ચિંતવેલી ભાવનાઓ સમયના ચોપડામાં લખાઈ ગઈ હતી. વાવેલા બીજ અંકુરિત થયા હતા. માતાને પરમ આનંદ થતો. આ બધા આનંદની

જતા. તેમની નસેનસમાં ઊતરી જતા. તે શબ્દો પર ભક્તિનો રંગ ચડી જતો. જ્યારે પ્રાણ માતાનું સ્તનપાન કરતા ત્યારે વાગોળાએલા શબ્દો બાળકના અંગેઅંગમાં વિસ્તાર પામી તેમના સંસ્કાર મસ્તિષ્કને સ્પર્શી જતા. માતા વચમાં માધ્યમ બની રહેતા.

ગુરુદેવનું આજનું પ્રવચન વૈરાગ્યની સીમા પાર કરતું હતું. માતા અને શિશુનો સંબંધ ફક્ત સ્વાર્થનો નથી તે અતિ પવિત્ર સંબંધ છે. સાચી માતાએ આ સંબંધ શક્તિનો કેવો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. જે માતા પોતાના બાળકમાં વૈરાગ્યનું, ત્યાગનું અને ધર્મનું સિંચન કરતી નથી, ફક્ત તેને માયાથી, જગતના વિચારોથી જ રંગે છે, તે માતાઓ સાચી માતાઓ બનવાને યોગ્ય નથી. તે મોહાધીન થઈ માતૃત્વને રાગદ્વેષના કાદવથી ગંદુ બનાવે છે. માતા તે શા માટે માતા છે? તીર્થંકરોની માતા પણ માતા જ હતા ને! એ બધી માતાઓ એકાવતારી માતાઓ હતી. કારણ કે તેમણે મહાવિરક્ત પુત્રોને જન્મ આપ્યો હતો.

સતી મદાલસાનું ઉદાહરણ આપીને ગુરૂદેવે માતાઓને ખરું માર્ગદર્શન કરાવ્યું હતું. મદાલસા જેવી માતાઓ ક્યાં! શું તમે તમારા સંતાનોને પણ તેજ માર્ગે નથી દોરી શકતા? તમારામાં કહેવાની હિંમત છે કે

> शुद्धोऽसि बुद्धोऽसि निरञ्जनोऽसि, संसारमायासपरिवर्तितोऽसि
> संसार स्वप्न तज मोह निद्रां, मदालसेन्युवाच पुत्र ॥ -

"હે બેટા! તું શુદ્ધ છો, બુદ્ધ છો, નિરંજન, નિરાકાર છો. સંસારની માયાથી પર છો, સંસાર સ્વપ્ન જેવો છે. મોહરૂપી નિદ્રાનો ત્યાગ કર.

આવા શબ્દો સાંભળતાં બાળકને વૈરાગ્ય થઈ જતો અને સાંભળનાર પુત્રને સાક્ષાત જ્ઞાન બોધ થઈ જતો. ઉપરના શબ્દો

અવારનવાર ગુરુદેવ ગોચરી માટે કેશવજીભાઈને ત્યાં પધારતા. પૂજ્યશ્રીની માયાળુ નજર શ્રી. પ્રાણને સ્પર્શી જતી. ગુરુદેવનો ત્યાગાત્મક સૂક્ષ્મ અનુરાગ જાણે બાળક આત્માને અંતરમાં સ્પર્શતો માતા કુંવરબાઈની નજરથી આ છાનું નહતું. ગુરુદેવ પ્રત્યેની અનન્ય શ્રદ્ધા હતી. પોતાનું સંતાન આવા મહાન પુરુષનું કૃપાપાત્ર બને તે ભાવ તેને અધિક આનંદ ઉપજાવતો.

કુંવરબાઈની ભક્તિમાં અર્પણતા તો હતી જ. પરંતુ સાથે સાથે તેનામાં રહેલું માતૃત્વ અતિ અર્થ ગંભીર હતું. જેને વાચા આપવી મુશ્કેલ છે. આ રીતે પ્રેમની, ભક્તિની અને મહાનતાની ત્રિપુટીનો અજ્ઞેય સંગમ રચાયો હતો.

(૧) ભવ્ય માતા (૨) મહાન ગુરુદેવ (૩) સમર્થ બાળ યોગીની ત્રિવેણીમાં ઉજ્જવલ ભાવિ સ્નાન કરી રહ્યુ હતું. અત્યારે આ બાળસાધુ માના પ્રેમને ગુરુદેવની કૃપા વચ્ચે આનંદમાં ઝુલી રહ્યો હતો.

છકાય, નવતત્ત્વ, ગતાગતિ, લઘુ દંડક સુધી અભ્યાસ ક્રમશઃ વધતો રહ્યો. ધાર્મિક અધ્યયન મનુષ્યજીવનનું ઊંચું ખાતર છે; બાળમનનું આંતરિક પોષણ છે, શક્તિ અને સંસ્કારનું દિશાયંત્ર છે. જેને જરાપણ ધાર્મિક અભ્યાસ આપવામાં આવતો નથી. તેનું મન, વચન અને ઇન્દ્રિયો બહિર્મુખી થઈ ભૌતિકવાદી બની જાય છે. પરમ તત્ત્વ પ્રત્યે નજર કરવાના ભાવ ઓછા જ રહે છે. ધાર્મિક અધ્યયનથી પ્રાણના જીવનમાં વૈરાગ્યનો આદર્શ નિર્માણ થવા લાગ્યો.

બીજી બાજુ સ્કૂલનું ભણતર પણ ચાલુ હતું. યથાશક્તિ સારા માર્ક મેળવવાથી માબાપને સંતોષ હતો, જોકે શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજને સંસાર અવસ્થામાં વ્યાવહારિક જ્ઞાન લેવાનો એટલો અવકાશ ન રહ્યો. ઘણી જ નાની ઉંમરે ભણતર છોડવું પડ્યું. તથાપિ પ્રારંભમાં છ ગુજરાતી અને બે અંગ્રેજી સુધીના વર્ગો પાર કર્યા. આશ્ચર્ય તો એ છે કે સ્કૂલ સંબંધે આટલું જ સાધારણ જ્ઞાન હોવા છતાં આ મહાપુરુષના જીવનમાં ઉચ્ચ કોટિનો વ્યવહારજ્ઞાનનો પણ અનુભવ જોવામા આવે છે. ભલભલા ભણેલાઓને પણ ગુરુદેવ ચર્ચાસ્પદ વિષયોમાં સચોટ રીતે જવાબ આપતા. તેમની નોંધપોથી એક મહાન યાત્રીની ડાયરી જેવી છે. ખરેખર મહાત્માઓને કોઠા જ્ઞાનનો ઉઘાડ થાય છે. જ્ઞાનનાં ઝરણાં અંદરમાંથી ફૂટી આવે છે.

ધાર્મિક અને સ્કૂલનું ભણતર સંપાદન કરતા તેર વરસની વય થઈ. આ કાળ તેમના જીવનનો આનંદમય શાંતિકાળ હતો. ઊગતા રોપ પોતાના ક્ષેત્રમાં સ્થિર થવા માટે મૂળિયા ફેલાવે તેમ આ ઉંમરે જીવન ગ્રંથિઓનો સંગ્રહ થાય છે. શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજનું બાળપણ યોગ્ય રીતે પસાર થઈ રહ્યું. અંદરમાં ધર્મજ્ઞાન પ્રત્યે આકર્ષણ ખૂબ જ જન્મ્યું. શારીરિક ગઠન પણ સરસ થયું. હૃદયની ભાવનાને સારું એવું પોષણ મળ્યું, અને

આપણા પ્રાણભાઈ પણ દોકડાની હારજીત કરવા લાગ્યા. એ વખતે જૂનાગઢ રાજ્યમાં દોકડાનું ચલણ હતું. દોકડો આપણો જૂનો સિક્કો છે. ત્યારે ૧૦૦ દોકડાનો રૂપિયો થતો. અત્યારે પણ ૧૦૦ નવા પૈસાનો રૂપિયો થાય છે, ત્યારે એક દોકડાની કીમત આજના નવા પૈસા કરતાં ઘણી જ વધારે હતી.

આપણા પ્રાણ નાનપણથી ચાલાક તો ખરા જ. બે ચાર દોકડા જીતી ગયા. પેલા છોકરાઓ પછી છોડે ખરા? "ચાલ, તું જીત્યો છે. અમને બીડી પા" એક છોકરાએ પ્રસ્તાવ મૂકયો. "ના, એ તો પહેલા પીયે અને પાય" બીજાએ પ્રાણલાલને પણ બીડીના સ્વાદનું આમંત્રણ આપ્યું. પછી તો ભાઈ આગળ વધ્યા. બીડીના ધુમાડાના ગોટા કાઢ્યા. સિગારેટ પણ સળગાવી. થોડી લિજ્જત લેવાની ઇચ્છાથી આ બેવકૂફોને માન આપ્યું. જોરથી દમ ખેંચ્યો. બીડી કયારેય પીધી તો ન હતી. બીડી કેમ પીવાય! તે પણ કયાં ખબર હતી? બાપને પીવા માટે સળગાવી દેવી પડી હોય તો થોડીક આદત હોય! અરે! આ શું ફેર ચડવા લાગ્યા. ધુમાડો જોરથી પેટમાં ઘૂસી ગયો. પાછો બહાર નીકળે જ શાનો! ગળું રૂંધાઈ ગયું.

ગોઠિયા બધા હસવા લાગ્યા. આંખમાં આંસુ આવવા લાગ્યા. માથામાં જાણે ચક્કર અને પછી તો બીડીએ પોતાનું કામ સારી રીતે બજાવ્યું. હમણા જ હોટલમાં ચા ગાંઠિયા ખાધા હતા. ના, ના, એકલા ચા ગાંઠિયા નહિ પણ સાથે સોડા લેમન પણ ખરા જ. ઉપર પાનનો કૂચો. બસ છેલ્લી બીડીએ પોતાની પ્રભુતા બતાવી. અને ઘરરર....ફેરની સાથે જ પેટમા નાખેલો કચરો બહાર નીકળી પડ્યો. બીડી બેનનો પ્રેમ મોંઘો પડ્યો. વાહ બીડી! થોડીવાર ગભરામણ થઈ પડી: બીડીએ તો આંખો જ જાણે બીડી દીધી. થોડી વાર પછી માંડ શાંતિ થઈ.

પોતાના બન્ને કાન પકડ્યા. બીડીનો ચસકો આકરો લાગ્યો.

બર હતું. પરંતુ તાજા મૂકેલા પૈસામાં ફેરફાર હતો. કેસ પકડાઈ ગયો. કેદી તરીકે પિતાની કોર્ટમા પ્રાણ હાજર થયા. કલેજું કાંપવા માંડયું. આ, હોટલ, લેમન, જુગાર બારા ઝેર થઈ પડયા. શું કરવું? શું થશે? અસત્ય સિવાય કોઈ આધાર ન હતો. છટકવા પૂરો પ્રયાસ કર્યો. "ના, હું તો કાંઈ જાણતો જ નથી" પરંતુ પિતાશ્રીને વિશ્વાસ ન આવ્યો. ચૌદમું રત્ન અપનાવ્યું. ગાલ પર તમતમતા બે તમાચા ચોડી દેવાયા અસત્યનો આધાર તૂટી ગયો. મન સીધું થવા જરા અચકાતું હતું ત્યાં તો છમમમ.... કરતી સોટીએ વ્હાલ દેખાડયું. સોટીના પ્યારથી સત્ય પ્રગટ થયું. ભૂલ કબૂલ કરવામાં આવી. થયેલી સજાથી મજાની કીમત સમજાણી. બધો કુસંગ છૂટી ગયો.

થોડીવારમાં પિતાશ્રીનો પ્રેમભર્યો અવાજ આવ્યો. "પ્રાણ, અહીં આવ તો." હિબકા લેતો પ્રાણ દોડી આવ્યો. પિતાના પ્યારસાગરમાં બધું સમાઈ ગયું. પિતા તરફથી મળેલી હિત શિક્ષા હૃદયંગત કરી. પ્રાણ પુનઃ પોતાના કામમાં પરોવાયા. મનમાં સંકલ્પ બંધાઈ ગયો (ચારિત્ર નાયકના શબ્દોમાં) "આજથી જુગાર રમવું નહિ. આવા ભાઈબંધ સાથે રખડવા જવું નહિ. બને ત્યાં સુધી નબળી ટેવ ન પડે તેની કાળજી રાખવી અને એવા પ્રસંગોથી દૂર રહેવું" આટલી નાની ઉંમરમાં પણ કેવું સંકલ્પ બળ અને ભૂલ સુધારવાની ધગશ. જ્યાં સંકલ્પ બળ હોય ત્યાં જ સફળતા સાંપડે છે.

વ્યાવહારિક જ્ઞાન અને જૈનશાળાનો અભ્યાસ એમ બે રીતે ભણતર મળતું. ઉપરાંત માતાપિતાના વહાલભર્યા સ્વભાવથી તેમના પ્રત્યે ઊંડો આદર હતો. જ્ઞાન અને સારા સંસ્કાર આપવા માટે તેઓ ખૂબ કાળજી રાખતા. ગુજરાતી છ અને અંગ્રેજી બીજા ધોરણ સુધીનો અભ્યાસ થઈ શકયો. ચારિત્ર નાયક લખે છે કે "શું હતું તે કહી નથી શકાતું, પરંતુ સ્કૂલની

બર હતું. પરંતુ તાજા મૂકેલા પૈસામાં ફેરફાર હતો. કેસ પકડાઈ ગયો. કેદી તરીકે પિતાની કોર્ટમાં પ્રાણ હાજર થયા. કલેજું કાંપવા માંડયું. ચા, હોટલ, લેમન, જુગાર બારા ઝેર થઈ પડયા. શું કરવું ? શું થશે ? અસત્ય સિવાય કોઈ આધાર ન હતો. છટકવા પૂરો પ્રયાસ કર્યો. "ના, હું તો કાંઈ જાણતો જ નથી" પરંતુ પિતાશ્રીને વિશ્વાસ ન આવ્યો. ચૌદમું રત્ન અપનાવ્યું. ગાલ પર તમતમતા બે તમાચા ચોડી દેવાયા. અસત્યનો આધાર તૂટી ગયો. મન સીધું થવા જરા અચકાતું હતું ત્યાં તો છમમમ.... કરતી સોટીએ વ્હાલ દેખાડયું. સોટીના પ્યારથી સત્ય પ્રગટ થયું. ભૂલ કબૂલ કરવામા આવી. થયેલી સજાથી સત્તની કીમત સમજાણી. બધો કુસંગ છૂટી ગયો.

થોડીવારમા પિતાશ્રીનો પ્રેમભર્યો અવાજ આવ્યો. "પ્રાણ, અહીં આવ તો." હિબકા લેતો પ્રાણ દોડી આવ્યો. પિતાના પ્યારસાગરમાં બધું સમાઈ ગયું. પિતા તરફથી મળેલી હિત શિક્ષા હૃદયંગત કરી. પ્રાણ પુનઃ પોતાના કામમાં પરોવાયા. મનમાં સંકલ્પ બંધાઈ ગયો. (ચારિત્ર નાયકના શબ્દોમાં) "આજથી જુગાર રમવું નહિ. આવા ભાઈબંધ સાથે રખડવા જવું નહિ. બને ત્યાં સુધી નબળી ટેવ ન પડે તેની કાળજી રાખવી અને તેવા પ્રસંગોથી દૂર રહેવું" આટલી નાની ઉંમરમાં પણ કેવું સંકલ્પ બળ અને ભૂલ સુધારવાની ધગશ. જ્યાં સંકલ્પ બળ હોય ત્યાં જ સફળતા સાંપડે છે.

વ્યાવહારિક જ્ઞાન અને જૈનશાળાનો અભ્યાસ એમ બે રીતે ભણતર મળતું. ઉપરાંત માંતાપિતાના વહાલભર્યા સ્વભાવથી તેમના પ્રત્યે ઊંડો આદર હતો. જ્ઞાન અને સારા સંસ્કાર આપવા માટે તેઓ ખૂબ કાળજી રાખતા. ગુજરાતી છ અને અંગ્રેજી બીજા ધોરણ સુધીનો અભ્યાસ થઈ શકયો. ચારિત્ર નાયક લખે છે કે "શું હતું તે કહી નથી શકાતું, પરંતુ સ્કૂલની

વૈરાગ્યનો ઉદય

૧૨

આગળના પ્રકરણોમાં જે આભાસ થયો છે તે પ્રત્યક્ષ થયો શ્રી. પ્રાણલાલજી પંદરમા વર્ષમાં પ્રવેશ્યા. માતાના લાડ અને પિતાના પ્રેમનો પરિપાક થઈ ગયો. પોતે સમજણા થયા. માતાપિતાનો ઉપકાર નજરમા આવવા લાગ્યો. 'માતાપિતાના ઋણ શું ચૂકવી શકાય ?' આવા વિચારો ઊઠવા લાગ્યા. ક્યાં ખબર હતી કે માતપિતાનું વધારે લેણું ન હતું. જાણે તેઓ તૈયારી કરવા લાગ્યા.

શ્રી. પ્રાણલાલનું પંદરમું વર્ષ કારમું નિવડ્યું. વિધાતાનો કઠિન પંજો પડયો. જીવનમાં વજ્રપાત થયો. હૃદયના તંતુ હલાવી નાખે તેવું દૃશ્ય નજર સામે પ્રગટ્યું. સહસ્ત્ર અશ્રુપાતોથી કારમી વ્યથા શમે તેવી ન હતી. બધા ભાંડરું સુખશૈયામાં પોઢતાં હતાં. માતાનો પ્રેમાળ સ્વર સુખ સરિતામાં વહાવી દેતો. કોણ જાણતું હતું કે આ બંસરી એકાએક બંધ થઈ જશે ? આજ બપોરના માતા કુંવરબાઈએ સૌને હેતપૂર્વક જમાડયા હતા. શરીર કંઈક ભારે ભારે લાગતું હતું.

સાંજના કુંવરબાઈએ ખાટલો ઢાળ્યો. એક સાધારણ બીમારી તેમને સ્પર્શી હતી. સાધારણ પણ કોઈવાર જીવલેણ બને છે. કુંવરબાઈની તકલીફ વધવા માંડી. જોતજોતામાં બીમારીએ ભયંકર રૂપ લીધું. વૈદ્યો અને દાક્તરો પણ થાકયા. થોડા દિવસમાં કાયાની કાંતિ બદલાઈ ગઈ. કુટુંબીજનો સૌ સેવામાં હતા. મામા પક્ષના માણસો અને બૈરાઓ ખડેપગે રહેવા લાગ્યા. શ્રી કેશવજી ભાઈએ અથાગ્ પ્રયત્ન કર્યો. બધું વ્યર્થ.

તને જ સોંપુ છું" આ શબ્દોથી કલેજું વીંધાઈ રહ્યું હતું. તેઓ ધીરી ધારણાથી બોલતા જ ગયા. "દેવી! મારા ગયા પછી તેમને ઝૂબ જ લાગશે. તમે તેની સેવા બજાવજો" પરંતુ બોલતા પરિશ્રમ જણાયો. દેવીબહેનનું ગળું રુંધાયું.

બધા બાળકો પથારી પાસે ઘેરીને ઊભા હતાં. બાળકોને લાગ્યું કે 'મા' હવે છોડીને ચાલ્યા જશે. આ કલ્પના જ ગભરાવી મૂકતી હતી. બધાં બાળકોની આંખોમાંથી આંસુ ઝરવા લાગ્યા. હૃદય સૌના ભરાઈ આવ્યાં. આ કરુણ ચિત્રથી માતાની આંખો સજળ બની ગઈ. નેત્રો ઘડીભર મીંચાયા. પછી આંખો ઊઘડી. બાળકોના મૃદુ ચહેરા પર ઘણીવાર મીટ મંડાઈ રહી. બહુ જ ધીરેથી બોલવા જતા પણ કશું બોલી શકયા નહિ. કાળની પરાધીનતાએ સૌને વિવશ અને લાચાર બનાવી દીધા.

ફરીથી માતુશ્રીએ બહુ જ હેતપૂર્વક આટલાં વચનો માંડ કહ્યા "દીકરા! તમે મુંઝાશો નહિ, દેવીબહેન તમને સંભાળશે. તમારા બાપનું કહ્યું માનજો. ધર્મનું ભણજો. સામાયિક, માળા આદિ કરતા રહેજો." બસ આ હતા કુંવરબાઈના અંતિમ વચનો. જેમ જાણે આ વચનો પ્રાણલાલના હૃદયમાં પડઘા પાડતા હોય તેમ તેઓ વિચાર ગંભીર થઈ જતા! કયારેક વિચાર શૂન્ય બની જતા! વળી લાગતું આવા વિયોગ જીવને શા માટે સહવા પડે છે! સંસારની ક્ષણભંગુરતા તેના મનમાં રમી ગઈ.

માતાની શિખામણ અને વિદાય સંદેશ પછી ઘરનું વાતાવરણ ભારેખમ બની ગયું. કુંવરબાઈને ફક્ત ભગવાને જ શક્તિ આપી હતી. પાછા બીમારીના હુમલામાં ઘેરાઈ ગયા. મામા અને કુટુંબીજન સૌ હાજર હતા. બાકીના દિવસોમાં ખાવાપીવા, અને બોલવાનું બંધ થયું. માતુશ્રીના કથન મુજબ ચોથો દિવસ આવ્યો. સવારથી દર્દનું જોર વધતું ચાલ્યું' તેમના વચનોથી

પ્રશ્નની પરંપરાઓએ શ્રી. પ્રાણુને અકળાવી મૂકયા. સાચા ગુરુની શોધમાં મન દોડવા લાગ્યું. આ વખતે પૂ. જયચંદ્રજી મહારાજનું વેરાવળમા જ ચાતુર્માસ થયું. દિશારુંધન થતા શ્રી. પ્રાણુ ઉદાસીન અવસ્થામાં દિવસો પસાર કરતા હતા. તેને જાણે નસેનસમાં કળતર થતી હતી. મનમાં જાણે એક બીમારીએ ઘર કર્યું હતું. પોતાની બીમારી સમજાતી નહતી. મન મુંઝાતું હતું. કશું જ સારું લાગતું નહિ. સંસારના આ અસત્ માર્ગમાંથી કોઈ તેને સત્ માર્ગમાં બોલાવતું હતું.

પૂ. ગુરુદેવ શ્રી જયચંદ્રજી મ. ગામમાં જ બીરાજતા હતા. પૂજ્ય શ્રી ગોચરી લેવા પધાર્યા. દેવીબહેન અને ઘરના માણસોએ ભક્તિપૂર્વક સત્કાર કર્યો. શ્રી. પ્રાણુ અને ગુરુદેવની આંખો મળી. નજરના એકીકરણે પ્રાણુના હૃદયમાં પ્રકાશ પથરાઈ રહ્યો. જાણે સાચા વૈદ્ય તેને મળી ગયા. હૃદયમા હેતનો ઊભરો આવ્યો. ગુરુદેવ આ તરુણને નિહાળી જ રહ્યા. તેર વરસ પહેલાં છપ-નિયા દુકાળમાં કુંવરબાઈની ગોદમા રમતાં જે શિશુને નિહાળ્યો હતો, મનમાં જે મોહિની લાગી હતી, તેજ આ રૂપરંગભર્યા તરુણમાં ગુરુદેવ નિહાળી જ રહ્યા. પ્રાણુ પણ અમૃતદષ્ટિનું પાન કરતાં જ રહ્યા. ગુરુ શિષ્યનું ભવ્ય મિલન આમ અનાયાસે જ થયું. વાહ ગુરુ! વાહ શિષ્ય!

શ્રી. પ્રાણે ગુરુદેવને પોતાના જ હાથથી આહાર વહેરાવ્યો. ગુરુદેવની ભક્તિ કરી સાતા ઉપજાવી. આજનું મિલન અનુપમ હતું. આહાર આપતી વખતે પ્રાણનું હૃદય પુલકિત બની ગયું. ગુરુદેવને દ્રવ્યની સાથે આજ ભાવ આહાર પણ મળ્યો. ગુરુદેવના હૃદયમાં જાણે શિષ્ય વાત્સલ્ય માટેના પ્રવાહો ફૂટયા. રોમાંસ થયો. તેઓએ ફરીથી પ્રાણુ પર એક પ્રેમભરી નજર નાખી. આ દૃષ્ટિથી પ્રાણનું હૃદય વીંધાયું ગુરુદેવે બપોરના

ગુરુદેવના ચરણમાં

૧૩

સં. ૧૯૬૯નું શ્રી પૂજ્ય જયચંદ્રજી મ. નું ચાતુર્માસ વેરાવળ થયું હતું. ચાતુર્માસમાં પૂજ્યશ્રી સાથે તેમના શિષ્ય સમુદાયમાં શ્રી. ગોવિંદજી મ., શ્રી. પ્રેમચંદજી મ., સવજી મુનિ, ભીમજી મુનિ, મંગળજી મુનિ આદિ સંતો પણ બીરાજતા હતા. મુનિઓના દર્શન અને પ્રવચનથી વેરાવળની જનતા પાવન થઈ રહી હતી. સાથે સાથે સાયલા સંપ્રદાયના શ્રી. હરજીવનજી મ. ઠાણુાર પણ બીરાજતા હતા. આઠ આઠ સંતોના સમાગમથી શ્રીસંઘનું વાતાવરણ સભર અને સરસ હતું. આવા મહાન સંતોના ચોમાસા વિરલ હોય છે.

આજ અરસામાં પુનિત આત્મા શ્રી. પ્રાણ માતપિતાના વિરહથી સંતપ્ત બની સાચા સુખની શોધમાં ચિંતમગ્ન હતા. ત્યાં સુધી ગુરુદેવનો સાક્ષાત પરિચય થયો ન હતો. અવારનવાર દર્શન થતા; પરંતુ નિકટ વાર્તાલાપ થયો ન હતો. કુદરતના ઘેરથી તો ગુરુ-શિષ્યનો પરોક્ષ સંબંધ ક્યારનોએ બંધાઈ ચૂક્યો હતો. પરંતુ પ્રત્યક્ષ રૂપ પ્રગટ થયું ન હતું. પ્રાણના પ્રાણ અને મન ગુરુની ગુરુતાને ઝંખતા હતા. ક્યાંએ ચેન પડતું નહિ. આજ આ ઉદાસીનતાની અંતિમ સીમા હતી. વિચારશૂન્ય બનીને પ્રાણના પ્રાણ અકળાઈ રહ્યા હતા.

એજ વખતે ગુરુદેવ પધાર્યા, થયેલ વાર્તાલાપથી શ્રી. પ્રાણ ગુરુદેવને મળવા અધીર બની ગયા. ત્રણ ક્યારે વાગે તેની રાહ જોવા લાગ્યા. ગુરુદેવનું આમંત્રણ ભોજન પણ ભુલાવી રહ્યું હતું. 'શું વાત થશે?' ગુરુના ચરણોમાં નિશ્ચિત બની જઈશ. એ

મૂકયો ફક્ત થોડા દિવસ ગુરુ મહારાજ પાસે ભણવા જવું છે. હીરાચંદ શેઠ સહમત થયા. બાળકના દૃઢ વૈરાગ્યની તેના હૃદય પર ઊંડી છાપ પડી.

ગુરુદેવ પાસે મન મળી ગયું હતું. જ્યારના ઉપવનમાં શ્રી. પ્રાણ વિચરવા લાગ્યા હતા. ગુરુદેવને સહજ ભાવથી એક દિવસ પ્રાણે જણાવ્યું " ગુરુદેવ! ચોમાસું પૂરું થવા આવ્યું છે. મારા અભ્યાસનું શું ? હું તમારી સાથે જરૂર આવીશ" ગુરુદેવે સમજાવ્યું, 'બરાબર છે. અભ્યાસ કરવો હોય તો વડીલની આજ્ઞા લઈને આવી શકાય છે, મારી આજ્ઞા છે' ગુરુદેવનું પ્રેમમય હૃદય શિષ્યના અવિચ્છિન્ન સંબંધને માન આપી રહ્યું. હીરાચંદ શેઠની અનુમતિ મળી ચૂકી હતી.

કાર્તિક પૂર્ણિમા વ્યતીત થઈ. ચોમાસા પૂરા થયા. સાધુઓએ વિહારની તૈયારી કરી. ઉત્સુક પ્રાણને ઊંડે ઊંડે મનમાં શંકા થઈ. "શું મને જવા દેશે ? ગુરુદેવ તો ચાલ્યા જશે. કોની છત્રછાયા મળશે?" એવા વિચારો પ્રાણને અકળાવી રહ્યા હતા. દરમ્યાન મોટાભાઈ મુંબઈથી આવ્યા. તેમની પાસે માગણી મૂકી. પ્રાણલાલ આજ્ઞાની રાહ જોવા લાગ્યા. તેમણે કહ્યુ "હમણાં ઘેર અભ્યાસ કર, પછી છુટી આપીશ" શ્રી. પ્રાણ પ્રયાસ કરતા ગયા તેમ તેમ મોટાભાઈ વધારે દૃઢ થતા ગયા. આખરે તે વખતે જઈ ન શકાયું.

શ્રી. પ્રાણને હવે ગુરુચરણ વિના બધું નિરસ લાગતું હતું. તેના ચિત્તમા મુનિવરોની તસ્વીર રમી રહી હતી. ગુરુવર્ય જ પ્રાણના પ્રાણ બની ગયા હતા. દિવસો દિવસ ગુરુચરણમા વિશ્વાસ વધતો જ ગયો. ૧૯૭૦ શ્રી. જયચંદજી મ. અને તપસ્વી શ્રી. માણેકચંદજી મ. ના ચોમાસા ક્રમશઃ જામનગર અને માંગરોળ થયા વૈશાખી પૂર્ણિમાના પવિત્ર દિવસે ચોમાસાની સૂચિ પ્રસિદ્ધ થઈ. ચાતુર્માસના નામ સાંભળી શ્રી. પ્રાણ ત્યાં જવા માટે ઉત્સુક થયા. મનની વાત કોને કહેવી ?

શ્રી. પ્રાણલાલનો વૈરાગ્ય વૃદ્ધિગત હતો. તેમનું જેટલું ખેંચાણ હતું એટલી જ મોટાભાઈની ના હતી. શ્રી. પ્રાણને એક હડાહડ લાગતો હતો કે મોટાભાઈ શા માટે રોકે છે. સમાજના બીજા ભાઈઓ પણ શ્રી. પ્રાણના સુંદર વૈરાગ્યયુક્ત આચરણથી પ્રભાવિત થઈ મોટાભાઈને છૂટી આપવા સમજાવતા હતા. મોટાભાઈ શ્રી. ભીમજી કોઈનું સાંભળતા જ નહિ. મોટાભાઈને 'ના' પાડવામાં એક બીજું પણ ઊંડું કારણ હતું, જે પાછળથી શ્રી. પ્રાણની સમજમાં આવ્યું. તેથી તેમનો ઉત્સાહ વધી ગયો. રૂપાણી લખમીચંદ રવજીએ ફોડ પાડયો કે અમુક વ્યક્તિ ગુરુદેવ પ્રત્યે રોષ ધરાવે છે. તેમને અને ભીમજીભાઈને મિત્રતા છે. તે વ્યક્તિની શિખવણીથી ભીમજીભાઈ આવી રીતનો વર્તાવ કરી રહ્યા છે.

શ્રી. પ્રાણલાલને ખબર મળ્યા કે વૈરાગી બેનો, ભાઈઓને ભણવા માટે માંગરોળમાં જૈન પાઠશાળા ખૂલી ગઈ છે; ત્યાં જવાની તાલાવેલી લાગી. એક દિવસ પ્રાણલાલ, મામા હીરાચંદ શેઠને ત્યાં ગયા. ગળાગળા થઈને મોટાભાઈને 'હા' પડાવવા માટે વિનંતી કરી. શ્રી. હીરાચંદ શેઠ પ્રાણલાલની હાર્દિક ઇચ્છાને સમજીને મોટાભાઈને સમજાવવા વચન આપ્યું. બીજે દિવસે મામાએ ભીમજીભાઈને બોલાવ્યા. અભ્યાસ કરવા જવાની આજ્ઞા માટે 'હા' પડાવી. પ્રાણલાલ ખુશ ખુશ થઈ ગયા.

પ્રાણભાઈએ દેવી બહેનને નાની બહેનોની સંભાળ લેવાની સૂચના આપી. તેમનો ઉપકાર માન્યો. ધાર્મિક અભ્યાસ અને ગુરુચરણના નિવાસ માટે અંતર આત્મા તલસી રહ્યો હતો. સૌની છૂટી લઈ શ્રી. પ્રાણલાલ માંગરોળ જવા રવાના થઈ ગયા. પાઠશાળાના વિદ્યાર્થી તરીકે ત્યાં જોડાઈ ગયા. તે વખતે દેવકુંવરબાઈ મહાસતીજી તથા પાત્ર શિષ્યા ઉજમબાઈ, બા. બ્ર, મણીબાઈ, સંતોકબાઈ, ફુલકુંવરબાઈ અને મજકુંવરબાઈ આદિ

તપસ્વી શ્રી. માણેકચંદજી મહારાજ

૧૯

શ્રી માણેકચંદજી મ. સૌરાષ્ટ્રમાં મહાતપસ્વી તરીકે વિખ્યાત હતા. તેઓ વસ્તુતઃ અલૌકિક પુરુષ હતા. તેમનું પૌરુષ વિલક્ષણ હતું. સાહસ અને દૃઢ સંકલ્પ તેના જન્મજાત ગુણો હતા. શ્રી જયચંદજી મ. નો પરિચય મળી ચૂકયો છે. સાંસારિક તેઓશ્રીના લઘુ બન્ધુ અને સંયમમાં જીવનભરના સાથી શ્રી. તપસ્વીજી સંતોની માળામા મહામણિ રૂપે શોભ્યા છે.

શ્રી. માણેકચંદજી મહારાજનું જીવનચરિત્ર પ્રગટ થયું છે. તેમની વિસ્તૃત જીવનગાથા તે ચરિત્રમાંથી મળી રહે છે. અહીં તો ફકત તેમના જીવનનું રેખાદર્શન આપ્યું છે. ચરિત્ર–નાયક શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. તપસ્વીના ચરણોમાં બેસી ઉત્કટ સ્વાધ્યાય કર્યો છે, ગુરુદેવના ચરિત્રમાં તપસ્વીનો જીવનસાર વણાએલો છે; અતઃ આ પ્રકરણ પરમ આવશ્યક છે.

તપસ્વીજી પરમ જ્ઞાન–પિપાસુ ઉદયમાન સંત હતા. દીક્ષા પછી અપ્રમત સાધનામાં રમી રહ્યા હતા. જ્ઞાન અને તપ તેમના જીવનની ઢાલ અને તલવાર હતી. શ્રી. જયચંદજી મધુર શાંત સરિતા જેવા હતા; જ્યારે શ્રી. તપસ્વીજી ઝળહળતો ગરમ પાણીનો ઝરો હતા. તીક્ષ્ણ તર્ક દ્વારા તેઓ મિથ્યા વાતોનું છેદન કરી શકતા. પરિવર્તન અને ક્રાંતિ તેમની જીવનગાથામાં દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

શાસ્ત્ર અને સમય બન્નેનો સમન્વય તપસ્વીનો આદર્શ હતો. સત્ય અને આચરણીય શાસ્ત્રોક્ત આજ્ઞાઓને તેઓ ચીવટથી વળગી રહેતા. જ્યારે બીજી બાજુ શાસન અને સમાજના

લખમણવાળા, જીવાવાળા, લખતરના દરબાર, આપા મહેરામણ આદિ દરબાર નરેશો સાથે ભક્તિનો ઘનિષ્ઠ સંબંધ હતો. જગ્યાના મહંતો, જ્ઞાતિના વડાઓ, ગ્રામ્ય પટેલો પણ શ્રી. તપસ્વીજીનો એટલો જ આદર કરતા.

શ્રી. પ્રાણલાલ મ. સૂક્ષ્મ ભાવે આ નવા આંદોલનનું અધ્યયન કરતા અને તેમાંથી પોતાના સિદ્ધાંતો અને પ્રણાલીની તારવણી કરતા. જોકે સ્વભાવ કે પ્રકૃતિમાં શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. તપસ્વીજીના અનુગામી ન હતા: ન તેવા પ્રકારની ઉગ્રતામાં કે તપશ્ચર્યાનું અનુકરણ કરતા, પરંતુ તેઓ તપસ્વીજીની લોકભાવના, કાર્યપ્રણાલી અને ક્રાંતિ તત્ત્વોના ભારે પક્ષપાતી હતા. આ રીતે તપસ્વીજીના જીવનધોરણમાંથી શ્રી ગુરુદેવના ભાવિ કાર્યક્રમનું સ્વતઃ નિર્માણ થઈ રહ્યું હતું.

વિશેષ કરીને શ્રી. તપસ્વીજીએ સોરઠ વિભાગમાં જૈન ધર્મ અને અહિંસા ધર્મની મશાલ સળગાવી હતી. તે નવી ભૂમિમાં જ ખેડ શરૂ કરી હતી. તે તરફના વણિક લોકોમાં પરંપરાગત જૈનધર્મ સંપૂર્ણપણે વ્યાપક ન હતો. મિશ્ર ભાવ જોવામાં આવતો હતો. શ્રી. તપસ્વીજીએ સચોટ ભાવે ઉપદેશ આપવો શરૂ કર્યો. તેમણે જૈન ધર્મનાં ઘણાં નવાં ક્ષેત્રોનું નિર્માણ કર્યું. નવા નવા સંઘોને સંગઠિત કર્યા. સાવરકુંડલા, ધારી, બીલખા, અગસરા, મેંદરડા ઇત્યાદિ ક્ષેત્રોના સંઘોને વ્યવસ્થિત કરી બળવાન જૂથ ઊભા કર્યાં. ધોરાજી, જેતપુર તેમના ખાસ કાર્યક્ષેત્ર હતા.

શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. તપસ્વીજીના ઉત્તરજીવનની કારકિર્દીના પ્રત્યક્ષ સાક્ષી રહ્યા. આગળ જતા આ બધા નવ નિર્મિત ક્ષેત્રો પૂ. ગુરુદેવ પ્રાણલાલજી મ. ના પ્રમુખ કાર્યકેન્દ્ર બની ગયા. જ્યાંથી પૂ. ગુરુદેવને યથેષ્ટ સહયોગ મળ્યો. આ બધાં ક્ષેત્રોમાં

આજે હજારો મનુષ્યો પ્રતિદિન શ્રી. તપસ્વીજી મ.ના નામની માળા ફેરવે છે. તેમના ભક્તોને દ્રવ્ય અને ભાવ બન્ને રીતે સહજ ઉન્નતિ પ્રાપ્ત થતી રહે છે ખરેખર આવા પુરુષો જનવંદ્ય હોય છે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ને આ પ્રચંડ વ્યક્તિત્વનો જે લાભ મળ્યો છે, તે તેમના જીવનની અનુપમ પૂંજી બની રહી

મારવાડથી પુનરાગમન પછી તપસ્વીજીએ ઉપદેશ અને જ્ઞાનના ક્ષેત્રમાં વિલક્ષણતા દર્શાવી અને ક્રાંતિ સર્જી. તેની સાથે સાથે ઘોર તપશ્ચર્યામાં પણ ઝંપલાવ્યું. તેમની તપશ્ચર્યા કમકમાટી ઉપજાવે તેવી છે. તેમની અથેતિ તપશ્ચર્યાનું વિવરણ તો પાઠકને તેમના જીવનચરિત્રમાથી મળશે. અહીં તો એટલુ જ કહેવું ઉચિત છે કે ઘણાં વર્ષ સુધી ફક્ત વલોણાની છાશમા લોટ નાખીને જ પીતા.

આસન, પ્રાણાયમ અને યોગના ક્ષેત્રમાં પણ તેઓ ઉચ્ચ કોટિના સાધક હતા. દુર્ગમ શક્તિઓ સામે મોરચો લેવા તેઓ સિદ્ધહસ્ત હતા. અડગ અને અવિચળ હતા. આ બધા ભાવોથી તેમના ભક્તોની જેમ તેમના વિરોધીઓનો પણ સારો એવો સમૂહ હતો. ઇર્ષા અગ્નિના પતંગ બનેલા ઘણા આત્માઓ તેમની અગ્નિ પરીક્ષા લેતા રહેતા. વિરોધને વિનોદ સમજીને જ શ્રી. તપસ્વીજી આગળ વધતા.

જીવનના અંતે આખા સૌરાષ્ટ્ર અને ભારતીય જૈન સમાજમાં જેતપુર મુકામે ભવ્ય અનશન (સંથારો) કરીને પોતાની જીવનગાથાને અનુરૂપ તપશ્ચર્યાનો એક કળશ ચડાવી દીધો. લાખો લાખો માનવીઓએ અંતિમ વંદણાના અર્પણ કરી અશ્રુ વહાવ્યા. તેમની અંતિમ જીવનયાત્રા ઇતિહાસના પાને સુવર્ણ અક્ષરમાં લખાઈ રહેશે. તે વખતે લોકોને સમજાયું કે "સંત

સ્વાધ્યાય અને અધ્યયન

૧૫

માગરોળમાં પૂ. તપસ્વીજી માણેકચંદજી મ. ની નેશ્રાળ (સાન્નિધ્ય)માં શ્રી. પ્રાણલાલનો ધાર્મિક અભ્યાસ શરૂ થયો. આ સમયે માગરોળમાં ગુરુદેવે સંસ્કૃત જૈન પાઠશાળા સ્થાપિત કરી હતી. પાઠશાળાની સ્થાપના વખતે જેતપુરથી શામળજી ખોડાભાઈ, ધોરાજીથી પોપટ વનમાળી, ઢસાથી ઓતમચંદ રૂપચંદ ઝાટકીયા, માંગરોળ શ્રી. સંઘને આંગણે પધાર્યા હતા. માગરોળ સંઘ તો સમિલિત હોય જ. પ્રથમ અધ્યાપક તરીકે સંસ્કૃતના પંડિત શ્રી. ગોવિંદજી શાસ્ત્રીએ સેવા અર્પી હતી. સં. ૧૯૭૦માં પાઠશાળા શરૂ થઈ. દેવકુંવરબાઈ મહાસતીજી આદિ ઠાણા ૬ તથા અંબા બહેન, ભાવદીક્ષિત બાળકુમારી જયા બહેન અને શ્રી પ્રાણલાલભાઈ પ્રારંભિક વિદ્યાર્થીઓ હતા. પાઠશાળામાં મંગળાચરણ માટે કુમારી જયાબેનનું નામ સર્વ પ્રથમ લખવામાં આવ્યું. ઘણી જ ભાગ્યશાળી બેન હતી. એક તો કન્યા. તેમાં વૈરાગ્ય અને સાથે સરસ્વતીની ઉપાસના. ગુણ ત્રિવેણીનો સંગમ હોવાથી પાઠશાળા શોભી ઊઠી હતી.

શ્રી પ્રાણલાલ વેરાવળથી તપસ્વીજીનાં ચરણે આવ્યા ત્યારે જ તેમની પ્રતિભાના દર્શન થતા હતા. સ્વતઃ તેમણે જે ધર્મજ્ઞાન મેળવ્યું હતું તેની ત્યાં બીરાજતા સકલ સાધુ સાધ્વીજીઓ ઉપર ઊંડી અસર થઈ. સૌ આશ્ચર્યચકિત બન્યા હતા. જ્ઞાન સાથે જયારે તેમનો મધુર કંઠ ગુંજી ઊઠયો ત્યારે વાહવાહના શબ્દો ઉચ્ચારાયા હતા. "ઓધવજી સંદેશો કહેજો સ્યામને" એ રાગનું વૈરાગ્યમય ભજન ગાયું ત્યારે લોકોના હૃદય નાચી ઊઠયા. સૌને આકર્ષિત કર્યા. ગુરુદેવના મુખમાં

માંગરોળની નવજાત સંસ્કૃત પાઠશાળા માટે પણ કંઈક એવું જ બન્યું. ગુરુદેવોની અનુપસ્થિતિનો લાભ લઈ માઠાં તત્ત્વો બહાર આવ્યાં. પ્રપંચના પથ્થરથી પાઠશાળા પર પ્રહાર થયા અને પાઠશાળાને અમુક અંશે ક્લેશભાજન બનાવી દેવામાં આવી. પૂ. તપસ્વીજીના પુણ્યપ્રતાપ અને વિદ્યાર્થીઓની તેજસ્વિતાથી પાઠશાળાના પડઘા પડવા લાગ્યા હતા. સમાજમાં આ નવી જ વ્યવસ્થા હતી. સારા માણસો ખૂબ જ સમાદર કરતા હતા. તે વિરોધી માનસ માટે અસહ્ય બન્યું.

સં. ૧૯૭૧માં જેતપુર મુકામે શ્રી. મણીબેનના વરસીતપનું પારણું ભવ્ય રીતે ઉજવાયું. મણિબેન, જયચંદ રૂગનાથના સદ્દગત પુત્ર અનંતપ્રસાદના ધર્મપત્નિ હતા. પૂ. તપસ્વીજી મ. ત્યાં બીરાજતા હતા. મહાતપના પારણાનો મહોત્સવ ઉજવાઈ રહ્યો. હતો. પારણાના મંગળ પ્રસંગે વૈરાગ્ય બોધક સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ યોજવામાં આવ્યો; માંગરોળ પાઠશાળાએ કાર્યક્રમમા ભાગ લીધો. શ્રી. પ્રાણલાલ તથા જયાકુમારી બેન બંને પાઠશાળા તરફથી જેતપુર મુકામે આવ્યા. ૧૬ વરસના પ્રાણભાઈ અને ૧૧ વરસના જયાબેન બંને અલ્પવયસ્ક ભાવ દીક્ષિતોને જોઈને કોના હૃદય ન દ્રવે? બંનેએ કાર્યક્રમમાં જ્ઞાનનો રસથાળ પીરસ્યો. તેઓના મુખથી શુદ્ધ સંસ્કૃત શ્લોકો બોલાતા હતા. સાથે જ કવિતામાં તેમનો અર્થ સમજાવાતો હતો. શ્રોતાજનોના હૃદયમંત્ર મુગ્ધ બની ગયા. સમસ્યાપૂર્તિ, તાત્ત્વિક શ્લોક, તેનું કડીબંધ કંઠસ્થ ભાષ્ય અને ભાવાર્થ સાંભળનારને રસતરબોળ કરી દેતા હતા.

શ્રી માંગરોળ પાઠશાળા માટે જૈન જનતામાં ઊંચી આશા બંધાઈ. ખૂબ જ સારી છાપ પડી. લક્ષ્મણવાળા દરબાર, સુણીવાળા, હડાળા દરબાર, માંડાવારા દરબાર અને સૌ દરબાર. મંડળના ભાયાતો પૂ શ્રી. દર્શનાર્થે બરાબર આવતા જતા. ધર્મઉપાસના કરતા. શ્રી. લક્ષ્મણવાળા અને હડાળા. દરબાર આ વખતે હાજર હતા. તેઓએ પાઠશાળાના ફળરૂપે ઉદયમાન

પ્રાણલાલ અવારનવાર જેતપુરથી પીઠડીયા પૂ. તપસ્વીજીના દર્શન માટે જતા. ત્યાં શ્રી તપસ્વીજી તેમના અભ્યાસની પરીક્ષા લેતા. ખૂબ જ સંતુષ્ટ થતા. વધારે વિવેચન સાથે નવું જ્ઞાન પીરસતા. શ્રી. પ્રાણુ જ્ઞાનધારાનું પાન કરી પાવન બનતા. પૂ. ગુરુદેવોના આશીર્વાદથી જ્ઞાનપ્રવાહ ખેવડાતો. ચોમાસા દરમ્યાન અને ઉત્સવો વખતે પ્રત્યેક સભામાં પ્રાણુભાઈનો કાર્યક્રમ હોય જ. તેમની તેજસ્વી છટા અને કંઠની ઉપલબ્ધિ જનમનને જીતી લેતા શ્રોતાના હૃદય આનંદથી હસી ઊઠતા. 'મહાપુરુષ' થશે એવા શુભવિશ્ય-દર્શક શબ્દો બોલાતા.

ચાતુર્માસ પરિપૂર્ણ થતાં મુનિ મહારાજોના વિહાર થયા. જેતપુરમાં પાઠશાળાના શ્રી ગણેશ થઈ ચૂક્યા હતા. ધોરાજી મુકામે શાસ્ત્ર ભંડારની સ્થાપના કરવામાં આવી. ત્યાં આગળ શાસ્ત્ર સંભાળવાનું કાર્ય પ્રાણુભાઈને સોંપાયું.

શ્રી. પ્રાણુભાઈ વૈરાગી અવસ્થામાં હવે ગુરુદેવોની સાથે જ રહેવા લાગ્યા. તેની જ્ઞાનઉપાસના ચાલુ જ હતી. ધોરાજીમાં શાસ્ત્ર ભંડારની સેવા કરવાની તક મળી. આ સેવાથી પ્રાણુભાઈને ઘણો જ ફાયદો થયો. તેના અનુભવમાં ખૂબ જ વધારો થયો. એક લાયબ્રેરિયનને જેમ લાભ થાય તેમ શાસ્ત્રો વિશે તેમને સારી એવી જાણકારી મળી. ક્રમશઃ સં. ૧૯૭૨ ધોરાજી, ૧૯૭૩ રાજકોટ અને ૧૯૭૪ વેરાવળ બીલખામાં ગુરુદેવોના ચોમાસા થયા. શ્રી. પ્રાણુભાઈનો આ ચોમાસા દરમ્યાન અભ્યાસ ખૂબ જ પરિપુષ્ટ થયો. જ્ઞાન પચવા લાગ્યું. ગુરુદેવોના સાન્નિધ્યથી વિશાળ અનુભવ પ્રાપ્ત થયો.

પાઠશાળાની નવી પ્રવૃત્તિથી રૂઢિ અને સુધારાના આધારે સમાજમાં પક્ષો ઊભા થયા. જ્ઞાનનાં સાધનો વધારવા અતિ જરૂરના છે, તે તપસ્વીજી મ. ની ઘોષણા હતી. રૂઢિવાદી પક્ષ આ વસ્તુને દૃષ્ટિના અભાવે પચાવી શકતો નહિ, જ્યારે સમજ

બધું ગ્રન્થ જ્ઞાન મેળવ્યું. અનુભવ જ્ઞાનની ઉપાસના ચાલુ જ હતી. જેઓ મુનિ દીક્ષા લીધા પછી ઊંચ કક્ષાનું જ્ઞાન મેળવી અંતે અધ્યાત્મ ભાવમાં પણ પ્રભુતા પ્રાપ્ત કરવાના હતા; જેનો ઉલ્લેખ આગળ આવશે. શ્રી. પ્રાણનું તેજ, વિદ્યા, ઉપાસના અને વૈરાગ્યમય ભાવનાથી તેમનામાં મુનિ દીક્ષા ધારણ કરવાની યોગ્યતા ચમકવા લાગી. ધન્ય છે ભાવિ મહાત્માઓને! ધન્ય છે તેની બુદ્ધિને જે સવળે માર્ગે વળી સ્વ–પર જીવનને સાર્થક બનાવે છે.

વરસ પર વરસ નીકળતા ગયા. ૧૫ વરસના પ્રાણુ ૨૧ વરસના થયા. વિના દીક્ષાએ મહામુનિ જેટલો પ્રભાવ વધી ગયો. ૬ વરસ વૈરાગી રૂપે પસાર થઈ ગયા. સર્વત્ર પ્રશ્ન ઊઠવા લાગ્યો. પ્રાણુભાઈ ક્યારે દીક્ષા લેશે? તેમનો વૈરાગ્ય તો ખૂબ જ પાકો છે. તો પછી લંબાય છે કેમ?" સવાલનો જવાબ આવતો? શું થાય! તેમના મોટાભાઈ રજા જ નથી આપતા! કોઈ પોતાની જાણકારી બતાવતું. આટલો વખત થઈ ગયો. હવે તો આજ્ઞા આપવી જ જોઈએ. આશાભરી વાત કોઈ બોલતું. 'ભાઈ, તમને ખબર નથી. આજ્ઞા ક્યાંથી આપે! ભાઈ એતો જમણી ભુજા છે. પાછા ભાઈ જેવા ભાઈ. બન્ધુ પ્રેમ વિષે અભિપ્રાય ટંકાતો. 'શું દુનિયાદારીમાં એને રહેવું છે કે! દુનિયા શું કહે, માબાપ નથી. એટલે ભાઈ રજા આપી જ દેને? ભાગીદાર ઓછો થયો' કોઈક વ્યાવહારિકતા બતાવતા.

રસિક જનોને આટલું મોડું થવાથી કંટાળો ઊપજતો. 'ભાઈ આ દીક્ષા જોવા જેવી થશે. પણ નસીબમાં હોય ત્યારે જોવા મળશે.' ગુરુદેવ પ્રત્યે અનન્ય રાગવાળા ક્યારેક ધૂંવાપૂંવા થઈ જતા. શ્રી. ભીમજીભાઈ પાસેથી આજ્ઞા મેળવવા માટે સતત પ્રયાસ ચાલતા હતા. શ્રી. ભીમજીભાઈ દીક્ષાની આજ્ઞા આપવા જરાપણ તૈયાર ન હતા. શ્રી. પ્રાણુલાલ પણ ઘણો પ્રયત્ન કરી ચૂક્યા હતા.

સૌના મનમાં દીક્ષા ઉત્સવની તૈયારીઓ ચાલુ થઈ ગઈ હતી. ક્યાં દીક્ષા દેવાશે તે બાબત ચર્ચાઓ ફેલાતી હતી. કોઈ શ્રી. પ્રાણુની જન્મભૂમિ વેરાવળનું નામ દેતા હતા. જ્યાં દીક્ષા થાય તે સંઘ ભાગ્યશાળી ગણાશે, તેવી ધારણા આકાર પામી હતી. હવે લોકોને લાગવા માંડ્યું હતું કે જરૂર શ્રી. પ્રાણુભાઈને આજ્ઞા મળી જશે. લગભગ પ્રાણુલાલ મુનિચરણે રહેતા. તેના સાંસારિક સંબંધ સર્વથા છેદાઈ ગયા હતા. ગુરુ-

આખરે માતુશ્રીના મામા પક્ષના ભાઈઓ ઢીલા પડયા. તેઓ સાચી વસ્તુસ્થિતિને ઓળખી શકયા. પ્રાણલાલનું અંતઃકરણ વાંચી શકયા. તેઓએ હાર્દિક પ્રયાસ કર્યો. શ્રી. ભીમજીભાઈને સમજાવ્યા. તેમને સફળતા મળી. ભીમજીભાઈએ હા પાડી. પોતાનો દીક્ષા પ્રત્યેનો વિરોધ અને દીક્ષા લેવાની અસમર્થતાના કારણે દીક્ષામાં હાજર રહેવાની 'ના' પાડી.

સૌરાષ્ટ્રના ખૂણે ખૂણે શ્રી. પ્રાણભાઈની દીક્ષાની વાત ફેલાઈ હતી. દીક્ષાની આજ્ઞા મળી ગઈ છે તે વાત ફેલાતા વાર ન લાગી. ગુરુદેવોને પણ મનમાં સંતોષ થયો. દીક્ષા ઉત્સવનાં નગારા બજવા લાગ્યાં. 'બગસરામાં દીક્ષા' ની વાતનો વંટોળ ચડયો. ભક્ત લોકો આઠ દિવસ ઘર છોડીને જવા માટે તૈયારી કરવા લાગ્યા. નાના મોટા સૌને એક જ વાત 'અમે દીક્ષામાં જશું' શું દીક્ષા પ્રત્યે ઉદાત્ત ભાવના ફેલાણી કે જાણે હૈયે હૈયું હલી ઊઠયું!

બગસરા શ્રી. સંઘમાં દીક્ષા ઉત્સવની નોબત વાગવા માંડી. આનંદની સરણાઈ બજવા લાગી. દીક્ષાના રણશિંગા ફૂંકાવા લાગ્યા. ઉપરાઉપરી સભાઓ ભરી બગસરા શ્રી. સંઘ દીક્ષાની તૈયારી કરવા લાગ્યો. ખાવા પીવા અને ઉતારાની સગવડતાઓ અને અતિથિઓની ઉત્તમ સરભરા માટે વિચારણાઓ થવા લાગી. ધન્ય બગસરા અને ધન્ય શ્રી. બગસરા સંઘ! ગુરુદેવોને જલદીમાં જલદી બગસરા પધારી માર્ગદર્શન આપવા ઉપરા-ઉપરી વિનંતીઓ થવા લાગી.

સં. ૧૯૭૬નું વર્ષ. ગુરુદેવોએ ગોંડલથી બગસરા તરફ પ્રસ્થાન કરી દીધું. સમગ્ર સાધ્વી સમુદાય અને સંતોના મંડળ બગસરાની દીશામાં જાણે મોટા મોટા ડગ ભરવા લાગ્યા. બગ-સરાની ભૂમિને પાવન કરવા તે તરફ પધારી રહ્યા. જેતપુરથી તપસ્વીજી મ. પણ વડીલ ગુરુ બન્ધુની સેવામાં આવી રહ્યા. તપસ્વીજીના આગમનથી જાણે જનતાને વીજળીનો કરંટ મળતો,

મ. ને તો જાણે આ સંઘ સાથે ઋણાનુંબંધ જ હતા. પછી પૂછવું જ શું.

બગસરામાં સભર અને સમૃદ્ધ વાતાવરણ તૈયાર થઈ ગયું. દીક્ષા ઉત્સવની સફળ તૈયારી થઈ રહી હતી. તેમાં ગુરુદેવના પ્રવચનોએ શ્રી સંઘની ભાવનાને દીપ્તિમાન બનાવી દીધી. જાણે હવનકુંડમાં ઘીનો દીવો થતો હોય, વૈરાગી પ્રાણભાઈના ભજનોએ આનંદના પૂર આણ્યા. પ્રેમનો મહાસાગર ઘુઘવવા લાગ્યો. ત્યાગના પડછંદા પડવા લાગ્યા. ઘરબાર વ્યાપાર જાણે લોકો ભૂલી ગયા. ઘેરઘેર કોઈ મહાલગ્નની તૈયારી વર્તાઈ રહી. શ્રી. પ્રાણકુંવર દીક્ષાકુમારીનું પાણિગ્રહણ કરવા તોરણ ચડવાના હતા જ ને!

*

સોરઠ તરફમાં બાળ બ્રહ્મચારી ભાવ દીક્ષિતોને દીક્ષા મહોત્સવ ખૂબ જ ધામધૂમ, લાગણી અને લગ્ન સંબંધી બધા વિધિ વિધાનો જેવા વિધિ, ગીત, વાજિંત્રો સાથે ખૂબ જ લાડ પ્યારથી ઉજવવામા આવે છે. જ્યાં સુધી વૈરાગી રાવટીમાં ન જાય ત્યાં સુધી શ્રાવિકા સમુદાયનું સામ્રાજ્ય પ્રવર્તે છે. તેઓ વૈરાગીને અનેક રીતે ભાવના દર્શાવી ગીતો ગાઈ, પ્રેમ પ્રગટાવી, ધામધૂમ બજાવી પોતાની મનોકામના પૂરી કરે છે. ત્યારબાદ ગુરુદેવને સદાને માટે સોંપે છે. શ્રી. પ્રાણુ તો જૈનસમાજના એક લાડીલા નવજુવાન હતા.

૨૧ વર્ષની ઉમર, યૌવનભર્યું શરીર, વિશાળ નેત્રો બટુક રૂપ, પ્રતિભાશાળી ચહેરો, વીણા જેવો કંઠ, ચમકતી કીકીઓ, ઘુઘરાળા કેશ શ્રી. પ્રાણુની ભૌતિક સંપત્તિ હતી; જ્યારે નમ્રતા, વિવેક, સાદાય, પ્રેમ, વૈરાગ્ય, ગુરુભક્તિ અને ત્યાગમસ્તી શ્રી. પ્રાણુની અભ્યંતર સંપત્તિ હતી. ઉભય સંપત્તિથી આ લાડલો શોભી રહ્યો હતો. તેમને જોઈને નારી સમાજનો વાત્સલ્યભાવ તેમના ગીતોમાં ઠલવાઈ રહ્યો હતો, દીક્ષાની ઉપર કળશ ચડાવી બગસરા સમાજ કૃતકૃત્ય થવા માંગતો હતો. શ્રાવિકા–વૃન્દ પ્રાણુને સદાને માટે હૃદય મંદિરમાં વસાવી, તેમની ભક્તિ કરી ધર્મલાભ લેવા માગતો હતો.

એક પછી એક મુહૂર્ત નક્કી થયા. મંડપ મુહૂર્તનો સમારંભ યોજવા દિવસ અને સમય નક્કી થયા. તે પહેલાના દિવસોમાં ઉત્સવ પ્રતિદિન ઉજવાતો હોય તેવું વાતાવરણ સર્જાઈ ગયું. સૌના સગાસંબંધીઓને કાગળ લખાતાં તેઓ આગળથી આવવા લાગ્યા. સકલ શ્રીસંઘને આમંત્રિત દેતી કંકોત્રી પત્રિકા તૈયાર કરવામાં આવી. વ્યાખ્યાનમાં, ઉપાશ્રયમાં, ઘેર ઘેર, ઠેર ઠેર ગીતો ગવાવા લાગ્યા. સાંજીઓ અપાવા લાગી. ઘેર ઘેર ગૃહિણીઓ ભાવ દીક્ષિત પ્રાણુભાઈના કુમકુમ પગલાં પડાવવા

લહેરીઓ બગસરાના વાયુમંડળને ક્ષુબ્ધ કરવા લાગી. આખો વિધિ પૂરો થયા પછી ઘણી જ ધામધૂમથી પ્રાણલાલને ગુરુદેવના શ્રી. ચરણોમાં માંગલિક સંભળાવવા માટે લાવવામાં આવ્યા. અત્યાર સુધી પ્રાણનું મુખ લજ્જાથી નમી રહ્યું હતું, ગુરુને જોતાં વાછરડું ગાય પાસે દોડી જાય તેમ પ્રાણભાઈ પૂજ્યશ્રીના ચરણોમાં દોડી ગયા. મસ્તક ઝૂકી રહ્યું.

ગુરુદેવે તાર સ્વરથી હૃદયની ઊર્મિઓને ઠાલવતું માંગલિક સંભળાવ્યું. આજનો દિવસ ધન્ય થઈ ગયો. જ્યારે સૌ વિખરાયાં ત્યારે ઉમંગનો સ્વાદ જાણે દાઢમાં જ રહી ગયો. પ્રાણનું દમકતું મુખારવિન્દ સૌના હૃદયમાં સંઘરાઈ ગયું હતું. વગર લાડીના કેવા અદ્ભુત લગ્ન!

આજથી ફુલેકા અને વરઘોડાની તૈયારી હતી. આખા સંઘમાં આનંદ વર્તાય રહ્યો હતો. સવારથી જ બાળકો, સ્ત્રીઓ અને પુરુષો વહેલા ઊઠીને ઘરકામથી પરવારીને ઉપાશ્રય તરફ ભાગી રહ્યા હતા. દિવસનો કાર્યક્રમ અધિક હોવાથી વ્યાખ્યાનનો સમય વહેલો કરવામા આવ્યો હતો. ઋતુ અનુકૂળ હતી. જાણે ઋતુકાળથી શ્રી. પ્રાણની પ્રકૃતિનું પ્રાગટ્ય થતું હતું. નહિ વધારે ગરમી, નહિ ઠંડી, પ્રાણ પણ તેવા જ હતા. મહેમાનોનો આગમન પ્રવાહ વધતો જતો હતો રોજ નવા નવા સંઘના સેંકડો માણસો ઉભરાતા હતા. ગુરુદેવના વ્યાખ્યાન પછી ચરણ સ્પર્શમાં મુશ્કેલથી વારો આવતો. ગુરુદેવ સૌને મન મોંઘા હતા. ગુરુદેવને મન સૌ સમાન હતા. ધન્ય ગુરુરાજ!

વ્યાખ્યાનમાં ફુલેકાના વરઘોડાની જાહેરાત થઈ. સદ્‌ગૃહસ્થ ભાગ્યવંત આત્માઓ ફુલેકાનો લાભ લેતા હતા. બેન્ડ વાજા વાગવા માંડયા. મનમાં ઉત્સવ લાગણીઓ છલકાવા મંડી. આજે ચાર હજાર માણસોનો અંદાજ હતો. શ્રી. પ્રાણને ગાતા ગાતા ફુલેકા ગૃહે લઈ જવાના હતા. બહેનોના મંગળ ગીતોની ગતિ

ગયા. ગુરુવર્યોનો હર્ષ અને આનંદ અસીમ હતો. કેમ ન હોય! આ લાડલાની ત્યાગ વૈરાગ્યની ભાવનામાં ગુરુદેવોની શક્તિની સફળતા હતી.

સાંજ થતાં થતાં સરઘસની સમાપ્તિ કરવામાં આવી. મનુષ્યોના મુખમાં એક જ વાત હતી. આખાયે બગસરા શહેરમાં એજ ચર્ચા હતી 'બાવીસ વર્ષનો મહા તેજસ્વી યુવાન સંયમના પંથે પગલાં ભરી રહ્યો છે. તેના માતપિતા તો ખરેખર ધન્ય બની રહ્યા હતા. આજે કુંવરબાઈની હાજરી ન હતી. સ્વર્ગમાંથી તેમના પ્રેમાશ્રુ શ્રી. પ્રાણુ પર વરસી રહ્યાં હતાં, બહેનોએ ગીતોમાં શ્રી. કેશવજીભાઈ અને કુંવરબાઈને ગાઈને તેમની મહત્તાને પુનઃજાગૃત કરી. મનુષ્યજીવનની સાચી ચાવી માતપિતા જ છે.

આ રીતે ફુલેકા ફરતા રહ્યા. ઘર ઘર મંગલાચાર વર્તાઈ રહ્યા. મહાજનના રસોડે પ્રત્યેક વેળા હજારોની સંખ્યામાં એક સાથે ભોજન વ્યવસ્થા થઈ રહી હતી. વ્યવસ્થા કેવી સુંદર! ભોજનના રસ અને વ્યવસ્થાના પ્રભાવથી જમનારને બન્ને રીતે મોમાં આંગળા નાખવા પડતા હતા.

દીક્ષાના મુહૂર્ત આડે કલાકો ગણાતા હતા. ભવ્ય દીક્ષાનગર બાંધવામાં આવ્યું હતું. પ્રવેશ દ્વાર પર વિજય પતાકાઓ ફરકતી હતી. શમિયાણાઓ શ્રી સંઘ અને શાસનની ભવ્યતા પ્રગટ કરતા હતા, અને કેમ જાણે દીક્ષાર્થીના પાવન પગલાથી ઉર્ધ્વગામી બની જવાના હોય તેમ ઊંચા થઈને ઊભા હતા. 'ચારિત્ર આત્મા સંતાપ હર્તા થશે'. તેના પ્રતીક બની તેઓ સૌનો તાપ હરી રહ્યા હતા. 'આજ ભવ્ય આત્માનો ચરણસ્પર્શ થવાનો છે' તેમ ધારી વ્યાસપીઠ જાણે હસુ હસુ થઈ રહ્યું હતું. અંદરમાં બાંધેલા તોરણો ને ચાકળાઓ જાણે ધર્મ

આજે ઘરઘરમાં ઊભરાઈ રહ્યો હતો. ફકત ફરક એટલો જ કે એક હોય ભોગ જ્યારે આ હતો ત્યાગ.

શ્રી. પ્રાણુને નવયુવાનોએ સાંજથી ઘેરી લીધા હતા. ગૃહસ્થ રૂપે તેની સાથે હસવા ખેલવાની આ છેલ્લી જ રાત્રી હતી. કન્યાઓને માટે પોતાના હાથે ભાલમાં તિલક કરવાની છેલ્લી જ ઘડી હતી. શ્રી. પ્રાણુને હાથોહાથ દૂધ, પાણી કે શરબતનો પ્યાલો આપવાના થોડા જ કલાકો હતા. ત્યાર પછી જીવનભર તેઓ સદાને માટે દૂર રહેવાના હતા. મહાવ્રતોના કવચમાં જાતને લપેટી અધ્યાત્મ મેદાને જંગ ખેલવાના હતા. ધન્ય છે તે ઘડીઓને કે જ્યાં સાંસારિક વાત્સલ્ય અને ત્યાગનું સંમિશ્રણ જોવામાં આવે છે.

રંગીલા યુવકો અને ભક્તિપ્રધાન વ્યક્તિ એજ ગડમથલમાં હતા કે પ્રાણુને કેવા સુંદર વસ્ત્ર પરિધાન કરાવવા, કે જેથી તે દોગુન્દક દેવ જેવા મહાપ્રભ લાગે. ગળાના હાર અને કિંમતી અલંકારો એકત્ર કરવામાં આવ્યા. આ બધાની વચ્ચે પ્રાણુના પ્રાણ અળગા જ હતા. તેમનું વૈરાગ્ય રંજીતમન તે પદાર્થોની મોહકતા અને પુદગલિક ચંચળતાને સમજી રહ્યું હતું. તેમને ફકત આ દ્રવ્ય દીક્ષા નાટકમાં પોતાના મનની પરીક્ષા કરવાની હતી. થોડીવાર માટે આ નાટકના અભિનેતા બની મહાનાટકમાં જોડાવાનું હતું. બનારસીદાસે કહ્યું છે કે અધ્યાત્મ આંગણામાં મોહનૃત્ય કરી રહ્યું છે; પરંતુ જ્યારે ભેદજ્ઞાન થતાં જ્ઞાનનો નાટારંભ શરૂ થાય ત્યારે મોહ ચૂપ થઈને પડદા પાછળ ચાલ્યો જાય છે.

આજે શ્રી. પ્રાણુ આ દ્રવ્યનાટકને છોડી ભાવ નાટક ભજવવાના હતા; મૌનભાવે તેઓ બધું નિહાળી રહ્યા. પ્રેમીજનોએ પોતાની ભાવના પૂરી કરવા પ્રાણુને ખૂબ સમજાવ્યા. જાણે રાજકુમાર બની ગયા. પ્રાચીન યુગના કુમારો, જેઓ શાસ્ત્રમાં જીવંત છે, તેના સાક્ષાત ભાવ ભજવી રહ્યા હતાં.

વાજિંત્રોના ભવ્ય વિનોદ વચ્ચે મંડપગૃહમાંથી સજ્જ થઈને શ્રી. પ્રાણુ બહાર આવ્યા. કુંવારી કન્યાએ એજ વખતે પ્રાણુભાઈને તિલક કરી હાથમાં શ્રીફળ આપ્યું. સુંદર વેષ-પરિધાન, ગળામાં હાર, અલંકારોની અદ્ભુત શોભા, હાસ્ય ઝરતું મુખ મંડળ, ચંદ્ર જેવી શાંત લેશ્યા, જોનારને મોહ પમાડતા હતા. ભાવ દીક્ષિત દીક્ષા રથમાં બીરાજ્યા, ત્યારે વિમાનમાં બીરાજતા દેવની જેમ શોભી રહ્યા. એક વિજયનાદ થયો. પ્રભુ મહાવીરના નામથી વાતાવરણ ગૂંજી ઊઠયું.

સંઘના અગ્રેસર ભાઈઓ આગલી હરોળમાં ગોઠવાયા. હંસના ટોળા જેવા શ્વેત વસ્ત્રોધારી સજ્જનો આંખોમાં નિર્મળ પ્રકાશ પાથરી રહ્યા, તેની પાછળ પુરુષોના જૂથ ચાલવા લાગ્યા. યુવાનો ઘોડાગાડીને વર્તુલ મધ્ય (કોર્ડન) કરી આંકડે આંકડા ભિડાવીને ગોઠવાઈ ગયા. ચારે બાજુ યુવકોની વિશાળ સાંકળ યોજાઈ ગઈ. પાછળમાં બૈરાઓના સમૂહ, નદીના પાણીની જેમ ઠેલાવા લાગ્યા. યૌવનનો ધસારો આગળ હતો. દીક્ષારથને સ્પર્શ કરી ચાલવામાં પાવનતા મનાતી. વૃદ્ધત્વ પાછળ હતું. ધસમસતી યુવતીઓ સામૂહિક ધસારો કરી રહી હતી.

પ્રાણુભાઈએ મહાઅભિનિષ્ક્રમણ કર્યું. ગાડી ચાલી. હૈયેહૈયા દબાવા લાગ્યા. બગસરામાં આ ભવ્ય દીક્ષા પ્રથમ જ હતી. દરબારશ્રીના ઊંચા કચ્છી ઘોડાઓ જાણે સ્વર્ગીય પ્રાણી હોય તેવા, રેશમી ચાદર જેવા, કાનસરી માંડીને જોનારને ભારે આકર્ષણ જન્માવી રહ્યા હતા. ગીતોનું તાંડવ જામ્યું. ઘર ઘરમાંથી કુંવારી કન્યાઓ બહાર નીકળી ઓવારણા લેતી હતી.

ભગવાન મહાવીર પ્રભુના શાસનમાં કેટલાએ ત્યાગ-વીરોએ આવી અનુપમ વૈરાગ્ય લીલા સર્જી છે. શ્રી. પ્રાણુને જોતાં ભૂતકાળના ત્યાગવીરોનું ચિત્ર પ્રત્યક્ષ થવા લાગ્યું. ગલી-

દીક્ષાનગરના દરવાજા સુધી આવતા ખાસો સમય વહી ગયો. વૈરાગી પ્રાણુ પણ જાણે શ્રમિત થયા હોય તેમ પરસેવાના બિન્દુ તેના કપાળ પર મોતી જેમ ચમકવા લાગ્યા. દીક્ષાનું મુહૂર્ત જાણે પાસે જ આવી ગયું હતું. સાંસારિક લોકોનો ઉત્સાહ જાણે પીગળવા માંડયો હતો. હર્ષનો ઉભરો જાણે શમવા લાગ્યો હતો.

શ્રી. પ્રાણુભાઈએ દીક્ષાનગરના ફાટક આગળ છેલ્લું વરસીદાન પૂરજોશથી વરસાવ્યું. રાજાશાહી પોષાક, જરીનો સાફો, કરચલીવાળી સુરવાળ અને મખમલના અંગરખામાં શ્રી. પ્રાણુ કોઈ દેવાંશી યુવાન જેવા સૌની ઉપર વૈરાગ્યની ભૂરકી નાખી રહ્યા. તેમની સાથે દીક્ષાર્થીનો સમગ્ર કરિયાવર—જ્ઞાનપોથી વસ્ત્ર યા પાત્રોનો ઝૂડો અને મંગળકુંભ ચાર ઘડી પછી આ કુમારને સાથ આપવાના હતા. એટલે જાણે અભિમાનથી વિના બોલ્યે જ ચૂપ બેઠા હતા. દીક્ષાર્થીના મસ્તક પર ધરેલું છત્ર દીક્ષાનગરના દરવાજા આગળ જરા ઉદાસીન બની ગયું. તે કહેવા માગતું હતું કે સાચા શિરછત્ર મળી ગયા પછી જીવનભર આ કુમાર થોડા જ મને ધારણ કરવાના છે! દીક્ષા નગરના આંગણમાં દીક્ષારથ અટકયો. શ્રી. પ્રાણુ અંતિમ સવારી પરથી નીચે ઊતરવા લાગ્યા.

હજારો નેત્રો શ્રી. પ્રાણુ પર જડાઈ ગયા. ખામોશ, એક મિનિટ સર્વથા ખામોશી છવાઈ ગઈ. દીક્ષાર્થી હળવે પગલે વ્યાસપીઠ તરફ આગળ વધ્યા. એક સૂક્ષ્મ કંપન હજારો હૃદયોને સતાવી ગયું.

*

તેમણે વિવેક દર્શાવ્યો. "ના, ના. અથથી ઈતિ બધું તમારે સંભાળવાનું છે" જયચંદજીએ જાણે મજબૂત ખભા ઉપર ભાર મૂક્યો. "એ તો બરાબર છે. આપના શિષ્ય બને છે. એટલે એટલી તો તસદી લેવી જોઈએને!" તપસ્વીજીએ મર્મમાં મમતા બતાવી." તમારે શિષ્ય કરવા છે જ ક્યાં! "શ્રી. જયચંદજીએ તપસ્વીજીને વિરક્તિ ને મહાનતા અર્પતા પોતાનો બચાવ કર્યો, "આપ બીરાજો છો એટલે શિષ્ય કરવાનો પ્રશ્ન જ ઊઠતો નથી. આપ તો અમારે મન ગુરુ રૂપ જ છો." તપસ્વીજીએ મર્યાદાનું દર્શન કરાવ્યું.

તપસ્વીજીનાં વચનોથી પૂજ્યશ્રીને ઘણો જ ભાવ ઉપજ્યો. "ઠીક છે. હવે તે પછી સમજી લેશું. સાંભળો, વાજાં વગાડતાં આવી રહ્યા છે. ભીડ થતાં પહેલાં જ વ્યવસ્થિત થવા માટે શ્રી. જયચંદજી મ. ઇશારો કર્યો. પૂ. તપસ્વીજી બે વખત રાવટીમાં જઈ આવ્યા ક્યારેક ક્યારેક નાક સામે થોડે દૂર મૂઠી બંધ કરેલો જમણો હાથ ધરતા હતા. કેમ જાણે અત્તરની પરીક્ષા કરતા હોય! વસ્તુતઃ તેઓ સ્વર ગતિનું નિરીક્ષણ કરતા હતા. મહાપુણ્યમય સૂક્ષ્મભાવે દક્ષિણ સ્વર ચાલી રહ્યો હતો. દીક્ષાનગરમાં પ્રવેશ સમયે તેઓશ્રીએ સ્વરજ્ઞાન કર્યું. ત્યારે કોઈનું ધ્યાન ખેંચાયું નહતું. સૂર્યનાડી શોભના પદનું વેધન કરી સરલ બની જતાં તપસ્વીજીના મુખમંડળ પર તેજસ્વી સ્મિત ફરકી રહ્યું.

"પૂજ્ય!" વડીલ ગુરુબન્ધુને સંબોધતા તપસ્વીજી બોલ્યા, "સિતારો ચમકશે એટલું જ નહિ ચંદ્રની જેમ સુધારસ વરસાવી સૌને શિતળતા પણ આપશે." તપસ્વીજીના અર્થગંભીર વચનો અફર મનાતાં. પૂ. જયચંદજી મ. આ વચનો સાંભળી મૌન રહ્યા. પરંતુ તેમના રોમરોમ હર્ષિત થઈ રહ્યા. ધન્ય તપસ્વીજી! કેવી હતી આપની અમોઘ વાણી!

વતા ભાવભરેલું એક ધર્મગીત સંભળાવ્યું. સભા ચીરીને આરપાર તેમનો સ્વર નિકળી જતો હતો. જાણે સૌને મૂર્છિત કરી દીધા, યંત્રવત સૌ જડાઈ રહ્યા. ભાવવિભોર બની સૌ સાંભળતા રહ્યા.

ગુરુદેવોએ શ્રી સંઘની આ યુવકને દીક્ષા આપવા માટેની આજ્ઞા માગી. વેરાવળ શ્રી સંઘની પણ આજ્ઞા માગી. દીક્ષાર્થિના વારસદાર જે હાજર હતા તેમની સંમતિ પણ લેવામાં આવી, જે નિયમાનુસાર આવશ્યક હતી. સહર્ષ આજ્ઞા આપવા માટે ઉત્તરો અપાયા. સૌના હૃદય અંદરથી ખળભળી ઊઠયા. લાગ્યું કે વહાલાં રૂપાળા પ્રાણ અબઘડી નજરથી ખોવાઈ જશે. સદાને માટે અણુગાર બની જશે.

શ્રી. તપસ્વીજી મ. ઊભા થયા. ફરીથી એક વખત શાંતિ છવાઈ ગઈ. ફક્ત લોકોના શ્વાસના ધબકારા સંભળાતા હતા. શ્રી તપસ્વીજીએ પ્રાસંગિક બે શબ્દો કહ્યા અને તે રાવટીમાં પધારી ગયા. શ્રી. પ્રાણે તેમનું અનુગમન કર્યું. જાણે રંગભૂમિનો રંગ બદલાઈ ગયો. વ્યાસપીઠ પર ફક્ત મુનિમંડળ જ બિરાજીત રહ્યું.

પૂ. શ્રી. જયચંદજી મ.નું ત્યાગાત્મક પ્રવચન થવા લાગ્યું. શ્રી. સંઘના અગ્રેસર ભાઈઓએ શુભ ખાતાઓના ફાળા શરૂ કર્યા. પૈસાનો વરસાદ વરસી રહ્યો.

આ બાજુ રાવટીમાં શિરોમુંડન થઈ રહ્યું હતું. ઘૂંઘરાળા કાળા કેશ કરમાઈ ગએલી ચંપક લતાની જેમ નીચે પડી રહ્યા હતા. વાળ હટતા વિશાળ મસ્તક પ્રગટ થયું. પંચકેશ રાખીને શ્રી.પ્રાણને નાપિતે મુંડિત કર્યા. વસ્ત્રો બદલાયા. પ્રાણ સાધુવેષમાં બીજી જ પ્રતિભા પાડવા માંડયા. પ્રત્યેક ક્રિયામાં તપસ્વીજીનું માર્ગદર્શન મળી રહ્યું હતું. અરધા એક કલાકમાં સર્વ કાર્ય સમાપ્ત થયું.

નિરાવરણ બની ગયું. "मुंडे भविता आगाराओ अणगार जाए" નો શાસ્ત્રપાઠ સાક્ષાત ભજવાઈ ગયો. કેશ ઝીલનારી સન્નારી ભાગ્યશાળી બની ગઈ. ક્ષેત્ર વિશુધ્ધિ કરાવી વિધિવત્ વિસ્તારપૂર્વક દીક્ષા પાઠ ભણાવાયા. "न करेमि न कारवेमि करतवि न अणुजाणामि' ના વિધિવૃત નવ નવ કોટિએ પચ્ચખાણ આપી સર્વ વિરતિ વ્રત આપવામાં આવ્યું. પૂ શ્રી. જયચંદજી મ. ઊભા થયા. તેમણે પૂરા વાત્સલ્ય સાથે ગુરુભાવથી શ્રી. પ્રાણને રજોહરણ અર્પિત કર્યો અને શ્રી. જયચંદજી મ. ના શિષ્ય જાહેર થયા. પ્રત્યેક ક્રિયા વખતે તપસ્વીજીની સૂક્ષ્મ કાળ ગણના થતી અને સૂચના મળ્યા કરતી.

રજોહરણ આપતાં જ આપણા ચારિત્ર નાયક શ્રી. પ્રાણ મહામુનિ બની ગયા. સર્વ શ્રી સંઘોએ એક સાથે હાથ જોડયા. અને વંદન કર્યા. પાત્રાનો ઝૂંડ નવ દીક્ષિતને આપવામાં આવ્યો. જ્ઞાનની પોથી આપતી વખતે 'ગાદીધર બની જ્ઞાન ગંગા વહેવડાવજે.' ના આશીર્વાદ ગુરુવર્યોએ આપ્યા. મુખવસ્ત્રિકા છતાં ગુલાબ જેવું મુખ અધી પાંખડી સમેત ખીલી રહ્યું હતું. નવ દીક્ષિતના દર્શનથી હજારો હૈયાં પાવન બની ગયા. નવા મુનિને નિહાળી નેત્રો જાણે ચૂપ થઈ ગયા.

*

જીવનની મોટી લાણુ હતી. ગુરુદેવ પ્રત્યે વિનંતિ થઈ રહી હતી. સૌને ભાવ હતો નવદીક્ષિતને આહાર વહોરાવી લાભ લેવાનો!

શુકનમાં જ યોગાનુયોગ ગોળ, દહીં, ઇક્ષુરસ, મગ, લાપસી જેવા પદાર્થો પ્રાપ્ત થયા. ગુરુદેવે ભવિષ્ય ભાખ્યું. 'હે પ્રાણ! તારા પાત્રા ભરપૂર રહેવાના. તારી ગોચરીથી મુનિઓ ખૂબ જ સંતોષાશે. તારા પાત્રમાં ઋદ્ધિ રહેશે! પ્રથમવાર નવદીક્ષિત મુનિને આહાર દાન આપી લોકો ધન્ય થયા. બધા વ્રતોનું શિરતાજ બારમું અતિથિ 'સંવિભાગ' વ્રત નીપજાવી પરમ આનંદ અનુભવવા લાગ્યા. પચ્ચખાણ વગરનું ૧૨મું વ્રત વસ્તુતઃ અદ્ભુત અને અલૌકિક છે, જેના પ્રતાપે ઘણા જીવોએ તીર્થંકર નામ ગોત્ર બાંધ્યું છે. જન્મ જન્મના કરજ ઉતારી દીધા છે. હે ભવ્ય જીવો! બારમું વ્રત નિત્ય નિપજાવજો. ક્યારેક ભવપારનું બિરૂદ લાગી જશે.

હજુ ગુરુ શિષ્યને સાથે આહારપાણી કરવાનો અવસર પાક્યો ન હતો. પાકી દીક્ષા આપવાની હતી, ત્યાંસુધી નવ દીક્ષિતનો આહાર કલ્પે તેમ ન હતું. તથાપિ નવોદિત મુનિ પ્રત્યે ગુરુદેવનું વાત્સલ્ય ટપકતું હતું.

પ્રાતઃકાળ થતા વહેલી પ્રભાતે હજારોની સંખ્યામાં નાના મોટા ભાઈઓ, બહેનો, મુનિવરોના દર્શન કરવા અને ઉપાશ્રય પધારતા સ્વાગત કરવા માટે આવી રહ્યા હતા, કેમ જાણે આટલા ભગીરથ પુરુષાર્થનું પરમફળ પ્રાપ્ત કરવાના હોય, તેમ ઉતાવળે ઉતાવળે આગળ વધી રહ્યા હતા. પ્રાતઃકાળથી ગુરુવર્યોનો સ્વાધ્યાય ચાલતો હતો. શાસ્ત્રધ્વનિ દૂર દૂર સુધી ફેલાઈ રહ્યો હતો. વાતાવરણ પવિત્ર હતું. પૂ. તપસ્વીજી ધ્યાન મગ્ન હતા.

વ્યાખ્યાન પછી આજની સભામાં સૌથી વિશેષ પ્રમાણમાં વ્રત, પચ્ચખાણ અને ત્યાગ ખૂબ જ કરવામાં આવ્યા. સૌને મોઢે એક જ વાત હતી. નવદીક્ષિતને જીવનભર ત્યાગ કર્યો. તો આપણે કંઈક તો કરવું જ જોઈએ ને!" સૌ ધન્ય ધન્ય બની ચૂકયા હતા. જાણે શ્રોતાજનોએ અમૃતપાન કર્યું. પૂ. ગુરુદેવો તપ સંયમથી આત્માને ભાવતા વિચરણ કરવા માટે ઉદ્યમવંત થયા.

થોડા દિવસ બગસરા શ્રી સંઘને લાભ આપી ગુરુદેવે નવદીક્ષિત સાથે વડીયા તરફ વિહાર કર્યો. આંસુભરી આંખે બગસરાના શ્રાવક શ્રાવિકા સમુદાયે વિદાય આપી. વિરહના એક સાગરમાં જનસમૂહ ડૂબી ગયો. ઘણી જાતના પચ્ચખાણો લઈ પાવન થતા લોકો દૂર દૂર સુધી વળાવા આવ્યા. ધન્ય બગસરા!

વડીયા સુધીમાં ભાવિક નાના નાના સંઘો અને ગામોમાં લાભ મળ્યો. પીપરીયા માવજીંઝવા સારા ગામ છે. રામપર અને તોરીમાં ધર્મપ્રેમી શ્રાવકો વસતા હતા. નવ દીક્ષિત મુનિનો લાભ લેવા મીટ માંડીને જ બેઠા હતા. વડીયા તરફ વિહાર થતા સૌને લાભ મળ્યો. તોરીથી પીપરડું (ઢુંઢીઆનુ) સ્પર્શી વડીયા પધારવાનું હતું. પીપરીયામાં શ્રાવક હોય કે ન હોય પણ કેમ જાણે ગામ જ સ્થાનકવાસી સમાજનું હોય તેમ 'ઢુંઢીઆનુ' પીપરીયુ' કહેવાતું.

વડીયામાં મહાસતી દેવકુંવરબાઈ સ્વામી પધારવાના હતા. તેમની સાથે ભાવ દીક્ષિતા મોતી બહેન ધાર્મિક અભ્યાસ કરતા હતા. ગુરુદેવના હાથે દીક્ષા અપાવવાના ભાવ હતા. પૂજ્ય શ્રી વડીયા પધારતા શ્રી સંઘમાં આનંદ ફેલાઈ ગયો. નવદીક્ષિત મુનિના પ્રવચનથી જનતામાં નવા જ ઉત્સાહની લહેર આવી. શ્રી. પ્રાણલાલ મ. ની વાહ! વાહ! બોલાઈ.

લાલજી મ. ના શ્રીમુખથી પ્રથમ આગમન વખતે ગોંડલ શ્રી સંઘનો કેવો ભાવ પ્રવાહ અને સંતચરણોમાં ભક્તિપ્રવાહ હતો તેનું વર્ણન આ લેખકે પણ સાંભળ્યું છે. ગુરુદેવો ગોંડલ પધારતાં આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો. વૈશાખ સુદિ ૧૫નો દિવસ ઉજવવાનો હતો. ગોંડલ સંપ્રદાયના સકલ સાધુ સાધ્વીજીના ચોમાસા આ વખતે નીમાતા.

ગોંડલ સંપ્રદાયમાં એક સાથે ગોંડલ સંઘ દ્વારા જ ચોમાસા જાહેર કરવાની પ્રણાલી હતી. વૈશાખ સુદિ ૧૫ ને ગચ્છ નાયક પૂજ્યવર શ્રી. ડુંગરસી મહારાજની પુણ્ય તિથિ છે. તેજ દિવસે ચોમાસા બહાર પડે છે. અત્યાર સુધી તે પરંપરા ચાલુ જ છે. પરંતુ રાજકોટ નિવાસી વીરાણી ભાઈઓના પ્રસ્તાવથી અને સકલ સંઘો દ્વારા માન્ય કરવાથી હાલમાં શ્રી. મહાવીર જયંતી ઉપર ચાતુર્માસની સૂચિ પ્રગટ કરવામાં આવે છે. પૂ. જયચંદજી મ., શ્રી. તપસ્વી માણેકચંદજી મ., શ્રી ગોવિંદજી મ. અને શ્રી પ્રાણલાલજી મ. ઠાણાજ નું ચાતુર્માસ મેંદરડા મુકામે જાહેર થયું. શ્રી સંઘ ભાગ્યશાળી બની ગયો. શ્રી જયમાણેકની જોડી અને સાથે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. રહેતા કેવો ધર્મરાગ વર્તાયો હશે ?

દરમ્યાન આજ વરસે સં. ૧૯૭૬ ના જેઠ સુદિ ૬ ના દિવસે શ્રી. જાદવજી મ.ની સાન્નિધ્યમાં મીઠીબાઈ તથા જયાબાઈ બંનેને જેતપુર મુકામે ભવ્ય સમારોહ સાથે ભગવતી દીક્ષા આપવામાં આવી. આ જયાબાઈ, જે વૈરાગ્ય અવસ્થામાં શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. સાથે માંગરોળ પાઠશાળામાં સહાધ્યાયિની હતા, તેને પાઠક સારી રીતે જાણે છે. બંને ભાવ દીક્ષિતો એક જ વરસે મુનિત્વ પ્રાપ્ત કરી શકયા તે કેવો સુયોગ !

ગોંડલ શેષકાળ લાભ આપી ગુરુવરોએ મેંદરડાની દિશામાં પગલા ભર્યાં. નાના મોટા અનેક સંઘોની ભાવભરી વિનંતિઓ

ઉપરાંત માનકુંવરબાઈ મહાસતીજી ઠા. ૫નું ચાતુર્માસ પણ મેંદરડા જ હતું. સાધુ સાધ્વીજી પધારતા ચતુર્વિધ સંઘની હાજરી બની ગઈ હતી.

સમગ્ર ચાતુર્માસ ઘણી જ ધામધૂમથી ઉજવાયું. નવ દીક્ષિતનાં પ્રવચનો શ્રાવકોના હૃદયમાં રમી રહ્યા. શમ–રસની પવિત્ર ગંગામાં મેંદરડા ગામનો સમસ્ત લોકસમૂહ સ્નાન કરી રહ્યો. મહેમાનો અને દર્શનાર્થીઓની સેવા કરવાની અપૂર્વ તક મળી. સૌરાષ્ટ્રનાં તમામ ક્ષેત્રો અને મુંબઈથી હજારોની સંખ્યામાં દર્શનાર્થીઓ આવી ગયા. તપ, સંવરની રંગરેલીમાં ભોગ પ્રમોદના રંગ ભુલાઈ ગયા. કાર્તિકી પૂર્ણિમા બહુ જ જલદી આવી ગઈ. શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજનું નામ સૌના હૃદયમાં અંકિત થઈ ગયું. ધન્ય ચતુર્માસ !

કુંડલા શ્રીસંઘ ઘણો જ માતબર, વિસ્તૃત અને જામેલો સંઘ છે. ગોંડલ સંપ્રદાયનાં ક્ષેત્રોમાં કુંડલાનું સ્થાન અદ્વિતીય છે.

સાવર અને કુંડલા એવા બે ભાગમાં કુંડલા નગરીને મેંથાની પાથી જેમ વહેંચની નાવલી નદી ગામની વચોવચ આવી જાય છે. કુંડલા કૃષિ અને વ્યાપાર બંને રીતે મહત્ત્વ ધરાવતું ભર્યુંભાદર્યું ગામ છે. સૌરાષ્ટ્રભરમાં કુંડલાની જોડીનું કોઈ નગર દેખાતું નથી. કુંડલાની જનતા સમૃદ્ધ ને બાજરમાન છે. એટલે જ તો જોગીદાસ ખુમાણે કુંડલા માટે જ બહારવટું ખેડયું હતું ને! કુંડલા એટલે રસનો કુંભ, રસભરી પ્રેમ નગરી, નરનારીઓમાં જ વિશેષતા જોવામાં આવે છે ત્યાંના જામફળના બગીચાઓ રસ્તે ચાલનારને લલચાવે છે. તોળવાના કાંટા અને બીજા લોખંડના પદાર્થો વિશાળ પ્રમાણમાં તૈયાર થાય છે. નાવલીના બંને કિનારે જે વાતાવરણ પ્રાતઃકાળે સર્જાય છે, તે મનની ઉદાસીનતાને હરી લે છે.

શ્રી. પ્રાણલાલ જેવા શિષ્યરત્ન સાથે પ્રથમવાર ગુરુદેવે કુંડલાની ધરતી પર પગ મૂક્યો.ત્યાં જ સાવર-કુંડલાની સૌભાગ્ય શ્રી આનંદ ઉપજાવી રહી. વિશાળ ઉપાશ્રય, ભક્તિની છોળ અને હર્ષાભર્યા ભક્તજનો ખૂબ જ સંતોષ પમાડે છે. સાવર-કુંડલા શ્રીસંઘ ઘણો જ સંગઠિત અને સમૃદ્ધ છે. આ ધર્મપુરીમા થોડું રોકાવાના હતા. કેમ જાણે ગુરુદેવ વહાલા શિષ્યને એક વખત બધાં ક્ષેત્રોનો પરિચય આપી દેવા માગતાં હોય! વ્યાખ્યાનવાણી અને ધર્મકરણીનો ઠાઠ જામી રહ્યો. એક મીઠી સુવાસ સાથે સાવરકુંડલાથી પ્રસ્થાન થયું.

લીલીયા થઈને પૂ. મુનિરાજો અમરેલી પધારી ગયા. અમરેલી શબ્દનો અર્થ છે 'સદા જીવંત.' ત્યાંના ચૈતન્યને તલમાત્ર સ્પર્શ કરી આંકડિયાની ભક્તિનો સ્વીકાર કરી વૈશાખી પૂર્ણિમા આવતા ગાદીના ગામ ગોંડલ પ્રત્યે નજર ખેંચાણી. ચીતળ, દેરડી અને મોણીયા થઈને ગોંડલ આગમન થયું,

વેરાવળની ધરતીમાં ઘુમેલો આ બાળ આજ બાળયોગી બની પુનઃ જાણે વેરાવળને પાવન કરવા પહોંચી ગયો, વેરાવળ સંઘને જન્મભૂમિના નાતે પણ વાત્સલ્ય વરસતું હતું. આ મહારાજ તો આપણા અને આપણા સમાજના છે, તેવી મમતા વિલસી રહી હતી. વેરાવળ શ્રીસંઘે અનન્ય ભક્તિ બજાવી. આ ચાતુર્માસમાં પૂ. શ્રી. જયચંદજી મ., શ્રી. પ્રેમચંદજી મ., શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. અને વીરજી મુનિ આદિ ઠાણા ૪ પધારેલ હતા. પૂ. શ્રી. જયચંદજી મ. થી વેરાવળ ક્ષેત્રની ખેડ થઈ હતી. તેના મીઠાં ફળ મળે છે, તેમ અનુભવાતું હતું. આજે પ્રાણલાલજી મ. ની સારંગી ઉપર શ્રીસંઘ ડોલવા માંડયો હતો. સંગીતના સૂરો લહેરાઈ રહ્યા હતા. જોતજોતામાં ચાતુર્માસના દિવસો વહી રહ્યા. પર્યુષણ આંબેલ હોળી દિવાળી જેવા દિવસોમાં ધર્મકરણીનું ઉત્કટ રૂપ જોવામાં આવ્યું. ચાતુર્માસ દરમ્યાન પૂ. પ્રાણલાલજી મ. ના અધ્યયન અને સ્વાધ્યાય ચાલુ જ રહેતા અને તેઓશ્રીની અનુભવ સમૃદ્ધિ વધતી ચાલી જેમજેમ તેમનો અનુભવ વધતો ગયો તેમ તેમ ચતુર્માસ પણ એક પછી એક વધારે દેદીપ્યમાન થવા લાગ્યા. કાર્તિકી પૂર્ણિમાને દિવસે ગોંડલ સંપ્રદાયના નિયમાનુસાર મુનિઓએ મહા પ્રતિક્રમણ કર્યું. સમસ્ત શ્રીસંઘથી ખમત ખામણા કર્યા, ત્યારે ભલભલા કઠણ કાળજા પણ પીગળી ગયા. વસમી વ્યથા ભરી આંસુ ઝરતી આંખોથી વિદાય લેતા ગુરુદેવોએ અંદર કાંઠો છોડયો. જામનગર ભણી દક્ષિણ હાલાર તરફ મીટ માંડી. વિદાય દશ્ય કારમું હતું. વેરાવળના ભક્તિ પ્રધાન શ્રાવક શ્રાવિકાઓ ઘણા દિવસો સુધી સાથ આપી સેવા બજાવતા રહ્યા.

કેશોદ અને અગતરાઈ બંને ઠીક ઠીક ક્ષેત્રો છે. મુનિ-રાજોનું ત્યાં પદાર્પણ થયું. કેશોદ એ ઇલાકાનું એક રળિયામણું કેન્દ્ર છે. અગતરાઈની લીલી ભૂમિ અને આમ્ર વાટિકાઓ મન મુગ્ધ કરે છે. ત્યાંના ખડિખમ શ્રાવકોનો ઠાઠ પ્રભાવશાળી

હાલારમાં પ્રવેશ કર્યો. વેરાવળથી જામનગરને લક્ષ્ય બનાવ્યું હતું. જામનાં બધાં ક્ષેત્રોની ગૌરવગાથાઓ સાંભળતા રોમાંસ ઉપજાવે છે. તે પ્રદેશમાં આહીર–ચારણની પણ મોટી વસ્તી જોવામાં આવે છે. તેમનું આતિથ્ય ઊંચ કોટિનું છે. ઐતિહાસિક પરંપરા અને બહાદુર જામરાજાઓ વિષેની દંતકથાઓનો સંગ્રહ કરતા લોકજીવનને સ્પર્શી દયાધર્મનો ઉપદેશ આપતાં ગુરુવર્યો જામનગર પધારી ગયા.

જામનગરના પ્રાચીન મંદિરો અને કળાના નમૂનાઓ તથા સ્થાપત્ય, જોનારને નિરીક્ષણનો ઘણો મશાલો પૂરો પાડે છે. જામનગરના ખાણમાં મોતી પાકતા, આ વાતમાં ઘણું તથ્ય છે. જૈન જનતાની પણ પ્રભુતા જોવામાં આવે છે. જોનારને જામનગરમાં જૈન સમાજનાં કેંદ્રો અને સંગઠન, વ્યાપાર અને જહોજલાલી નજરે ચડે છે. ગુરુદેવો પધારતાં જામનગરના ગંભીર અને શાસ્ત્રપ્રવીણ સંઘે ભાવભીનું સ્વાગત કર્યું. જામ-નગરમાં ચાતુર્માસ કર્યા વિના શ્રીસંઘની ભૂખ ભાંગે તેમ ન હતું. ગુરુદેવો એક ચાતુર્માસની યાત્રામાં આગલા ચાતુર્માસના બીજ વાવતાં સંઘની ભક્તિનું માપ કરી લેતા. જામનગર સંઘ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ના પ્રવચનથી અંજાયો. શ્રી. જયચંદજી મ. ની વ્યવહારદક્ષતાની તેમના ઉપર છાપ પડી.

જામનગરના શ્રીસંઘે પૂજ્યશ્રીને ચાતુર્માસનો લાભ આપવા માટે હાર્દિક વિનંતિ કરી. એક તરીકે જામનગરનું હૃદય જીતાયું હતું. અત્યાર સુધી મુનિ મહારાજો પધારતા, શાસ્ત્રવાણી સાંભ-ળવા મળતી, પરંતુ ગુરુદેવોની વાણીનો સ્વાદ જુદો હતો. સમ-જાવવાની તલસ્પર્શી છણાવટ જોવા મળી ન હતી. સાથે મધુર-તાના મીઠા ઘૂંટડા પીવા મળ્યા ન હતા. જામનગર શ્રીસંઘની વિશાળ સભાઓ મંત્રમુગ્ધ બનીને ગુરુદેવોને નિહાળી રહી. જામનગરના શાસ્ત્રજ્ઞ ગણાતા વિશિષ્ટ શ્રાવકોએ ગુરુદેવની અર્થ

છે. વસ્તુતઃ જેતપુરની ધરતી અડિખમ કાયા જેવી છે. પૂ. ગુરુદેવોએ જેતપુરને પોતાની વાણીના ચાર ચાર મહિના સુધી રસથાળ પીરસ્યા. જેતપુરના સંસ્કારી કુટુંબોએ ભાવભક્તિ અને તપશ્ચર્યાઓની રંગોળી પૂરી ગુરુદેવોનું સન્માન વધારવામાં ચૂટી પડવા ન દીધી. જેતપુર લીંબડી અને ગોંડલ બંને સંપ્રદાયનું ક્ષેત્ર છે, પણ ઐક્યતાનું નગારૂં બજતું રહે છે.

પૂ. તપસ્વીજીનું સાથે ચતુર્માસ હોવાથી શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને વિશેષ સ્વાધ્યાય, ચિંતન, અને ઊંડા અભ્યાસની તક મળી. પૂ. તપસ્વીજી મ. તથા ગોવિંદજી મ. જેતપુરમાં બિરાજમાન હતા. તેમનું પણ ચતુર્માસ ત્યાં થતા કુલ ઠાણા૬ થયા. ઉપરાંત મહાસતીજી મણીબાઈ, ફુલકુંવરબાઈ અને વજકુંવરબાઈ ઠાણા૩ તથા મોટા દુધીબાઈ, રળીયાતબાઈ અને હેમકુંવરબાઈ ઠાણા૩ હતાં. સાધ્વીજી ઠાણા૬ અને સાધુ ઠાણા૬ મળી કુલ ઠાણા૧૨ બિરાજમાન હતા. આમ ચતુર્વિધ સંઘ થતા જેતપુરની શોભા અનેરી હતી.

*

ઉમટવા લાગ્યા હતા. દર્શન કરી પાછા ફરતા ભક્તો ચિંતા મગ્ન બની જતા અને 'અંતિમ દર્શન કરવા હોય તો કરી લ્યો' ની હવા ફેલાવી દેતા હતા. 'લાગે છે કે જાણે તપસ્વીજી મ. આ ભૂમંડળ પર નથી.' એવા સૂર કાઢતા હતા.

અતિથિઓનો પ્રવાસ વધતા ગયો તેમ તેમ શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. ની જવાબદારી પણ વધતી જ ગઈ. પૂ. જયચંદજી મ. ને પણ અવસ્થાની અસર દેખાતી. શ્રી. પ્રાણુલાલજી મહારાજે એ વખતે ધૈર્ય, શૌર્ય વિવેક અને અનુભવ જ્ઞાનનો પરિચય આપ્યો. તપસ્વીજીએ પણ ગુહ્ય અને ઊંડી વિદ્યા સંબંધીનું ઘટતું જ્ઞાન પાત્ર જાણી શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. ને આપવા માંડયું. તપસ્વીજીને પ્રત્યેક ક્રિયામાં તેમના અંતરઆત્માનો સંદેશ મળી રહેતો હતો. હવે સૌને જણાવા લાગ્યું કે 'આઘાત પામેલું શરીર હવે વધારે દિવસનું મહેમાન નથી.'

ચાતુર્માસ સમાપ્તિને હજુ તેર જ દિવસ થયા હતા. કારતક વદિ તેરસનો દિવસ નજીક આવ્યો. જ્ઞાની અને યોગીની પરંપરા પ્રમાણે તપસ્વીજીને પણ દેહ વિલય થવાનું સૂઝી આવ્યું. પોતાના ઉજ્જવલ તપોમય જીવનને શોભે તેવું જ અંતિમ પ્રયાણ તેમણે આરંભ્યું. યાવત જીવન અનશન સ્વીકારી અથાનક તપસ્વીજીએ સંથારો પચખી લીધો. સમગ્ર સાધુ વર્ગ અને આર્યાગણ આશ્ચર્ય ચકિત થયા.

સંથારાની વાત વાયુવેગે સર્વત્ર ફેલાઈ ગઈ. જેતપુરના ઈતિહાસમાં એક સુવર્ણ પ્રસંગ ટંકાઈ ગયો. કચ્છ, ગુજરાત, મુંબઈ અને સમગ્ર સૌરાષ્ટ્રથી હજારોના સમૂહો ઉમટવા લાગ્યા. પ્રતિદિન સહસ્ર સહસ્ર મનુષ્યો જેતપુરને આંગણે આવવા લાગ્યા. સ્પેશિયલ ડબ્બાઓ ટ્રેનમાં જોડાયા. જેતપુર તીર્થધામ બની ગયું. જેતપુરના સમગ્ર રસ્તાઓ અને ગલીઓમાં મેળા જેવી ભીડ ઉભરાવા લાગી.

હતો. આટલી મોટી ભીડ અને વ્યવસ્થા જોઈને મારું મન અંજાઈગયું. તપસ્વીજીના દર્શનથી અમે પાવન બન્યા. સંથારાનો આ સમારોહ જોઈને સંથારો ન સીઝે ત્યાં સુધી જેતપુર રહેવાનો નિર્ણય કર્યો. બાળકોને ઘેર પહોંચાડીને મારા મિત્ર બન્ધુ અંબાવીદાસ સાથે પુનઃ જેતપુર આવ્યો. હજારો હજારો લોકોના ઉછળતા ભાવ અને ઊભરા જોઈને અમને હૃદયમાં ઘણી જ અસર થઈ. પ્રતિદિન એ વખતે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. બુલંદ અવાજે પ્રવચનોથી લોકોને સંતોષતા હતા. વ્યાખ્યાન દરમ્યાન શાંતિ અને ધીરજ માટે અપીલ કરતા, જનતાને આશ્વાસન બંધાવતા હતા તે વખતે પ્રાણલાલજી મ. નું ખમીર પ્રગટતું હતું. ચહેરો દેદીપ્યમાન બની ચારે બાજુ કાંતિ પાથરતો હતો. લોકોમાં વૈરાગ્ય રસના રેલા ચાલતા હતા. ગુરુદેવના સંથારાની હકીકતનું બ્યાન કરતા પોતે પણ ગળગળા થઈ જતા હતા.

સંથારો ૧૭ દિવસ ચાલ્યો. ૧૭ દિવસમાં તો શ્રી. પ્રાણલાલજી પૂરા કર્મયોગી બની અગ્નિ પરીક્ષામાં પસાર થઈ સાચું સોનું બની ચૂકયા. માગસર સુદ ૧૫નો દિવસ હતો. હું મારા મિત્ર સાથે વરંડામાં સૂતો હતો. શનિવારની રાત્રિ પૂરી થવા આવી હતી. મને સ્વપ્ન આવ્યું કે ' શ્રી. તપસ્વીજી મહારાજ ખેતરની કેડી ઉપર એકલા જ ચાલવા લાગ્યા. શ્રી. પ્રાણમુનિ તેમને ટેકો આપવાનો અવાજ કરતા પાછળ ચાલ્યા. એટલામાં તપસ્વીજી મહારાજે પાછુંવાળીને જોયું. પોતાના હાથ જોડી લીધા. જાણે વિદાય લેતા હતા. સ્વપ્ન પૂરું થતા આંખ ઊઘડી ગઈ. એજ વખતે મારા મિત્ર અંબાવીદાસને ઉઠાડયા. પ્રાતઃ ચાર બજ્યાનો સમય હશે. મેં અંબાવીદાસને કહ્યું ". અંબાવી ! તપસ્વીજીનો સંથારો અબઘડી સીઝી જશે, કાં સીઝી ગયો હશે. એવું મને સ્વપ્નામાં દેખાયું છે.", હજુ અંબાવીદાસ કાંઈપણ ઉત્તર વાળે તે પહેલાં તો 'જય જય નંદા!' ના સ્વરો

સંથારાના અલૌકિક પ્રસંગને શ્રી. પ્રાણુલાલજી મહારાજે કીર્તિનો કળશ ચડાવી દીધો."

ઉપર્યુક્ત ભાવ છે શ્રી. જગજીવનજી મ. ના તે વખતના અનુભવનો. સંથારો સીજી ગયા પછી પધારેલા સાધુ સંતોએ વિહાર કરવા માંડયા. પૂ શ્રી. જયચંદજી મ.શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. ની સલાહ લઈ વિહારની તૈયારી કરી. જેતપુર અને તેની વિશાળ પાઠશાળા બધું સૂનકાર બની ગયું હતું. ભાદર કાંઠો રૌદ્રરૂપ ધારણ કરીને જાણે લોકોને ડરાવવા લાગ્યો! જેતપુરના ભાઈઓની પણ હિંમત ન પડી કે હવે પૂજ્ય શ્રીને આ નિરાબ્ઠ સ્થાનમાં વધારે રોકીને વિરહના તાપમાં તપવા દેવા.

જામનગરથી ભાવભરી હાર્દિક વિનંતિનો ઉત્કટ ભાવ ગુરુદેવોને પોતા પ્રત્યે ખેંચી રહ્યો હતો. 'પ્રાણ' ગુરુદેવે વહાલ ભર્યા સંબોધનથી પ્રાણને બોલાવ્યા. 'જી, મહારાજ!' પ્રાણ જાણે બોલ્યા પહેલા જ ગુરુચરણે પહોંચી ગયા. ગુરુ શિષ્યનો આ વાર્તાલાપ કેમ જાણે પોતે ઓશિયાળા બની ગયા હોય અને એક ધર્મરક્ષક એકાંત વનવગડે છોડીને ચાલ્યો ગયો હોય તેમ ભાસતું હતું. ગુરુદેવે તૂટતે અવાજે શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. ની સલાહ લીધી કે "આપણે ચોમાસું જામનગર કરીએ તો કેમ?" શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. ગુરુદેવના વિચારને અનુમોદન આપ્યું. કેમ જાણે પોતે ગુરુદેવના વિચારોની એક છાયા જ હોય! ધન્ય ગુરુ શિષ્ય!

જામનગર તરફ પ્રસ્થાન કરતાં ગોંડળ જવું આવશ્યક હતું. ગોંડલમાં ગુરુવર પધાર્યા. સર્વત્ર જેતપુરના સંથારાની જ વાતો ચાલતી. સંથારાનો શાસ્ત્રીય મહિમા બતાવીને શ્રી. પ્રાણુ-લાલજી મહારાજે તેની ભવ્યતાનો પ્રવચનમાં ખ્યાલ આપ્યો. ગોંડલથી રીબડા થઈ રાજકોટ પધાર્યા. રાજકોટ પોતાની વિશિ-ષ્ટતા ધરાવી રહ્યું હતું. રાજકોટના ઉદયમાન સંઘના મૂળને

ધન્ય બીલખાની ભક્તિ !

૨૨

(બીલખા અને રાજકોટ ચાતુર્માસ સં. ૧૯૮૦-૧૯૮૧)

જામનગર ચાતુર્માસની સમાપ્તિ થતાં વસમી વિદાય આવીને ઊભી રહી. જામનગરમાં પૂજ્યશ્રી અને શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ની એવી ઊંડી છાપ પડી કે એકી અવાજે સૌએ સ્વીકાર્યું, ભલે બીજા સંતો સાધ્વીઓ પધાર્યા હોય પરંતુ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ની વાક્છટા આગળ બધુંય ભૂલાય જાય. ઊછળતો ભાષા પ્રવાહ, મધુર ભજનની ભાવ સરિતા, તીવ્ર સ્મરણશક્તિ, ન્યાય યુક્ત પ્રતિપાદન, શાસ્ત્રીય ભાવોનું સ્પષ્ટીકરણ, કથાનો નવીન ઘાટ, રસોની અભિવ્યકિત, દ્રવનિસ્પંદન શીલતા—એ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ના પ્રવચનની વિશેષતાઓ હતી. તેમાંએ હાસ્ય અને કરુણ રસ પર તેમનું પ્રભુત્વ હતું. હાસ્યના તરંગો ખીલવામાં સિદ્ધહસ્ત હતા. કરુણ રસનો ઝોક આવતો ત્યારે કઠણ કાળજા પણ અશ્રુપાત કરતા. વાતાવરણને મૂળથી ગમગીન બનાવી, લોકોને કરુણ રસની ધારામાં ડુબાવી હૃદયની સમગ્ર દયાવૃત્તિને ઉત્તેજીત કરવામાં ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. અદ્ભુત સામર્થ્ય દાખવતા.

જામનગર શ્રીસંઘે અને સમગ્ર જનતાએ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ની શકિતના દર્શન કર્યા, ત્યારે તેઓના હૃદયમાં ભારે પરિવર્તન આવ્યું. સદાને માટે તેમના ઋણી બની ગયા. જામનગરથી વિહાર થયો. દૂર દૂર સુધી પૂજ્યશ્રીના દર્શન અને સેવા માટે લોકસમૂહો આવતાં જ રહ્યા. આ બધી વ્યવહાર પ્રવૃત્તિ સાથે તેમનું અધ્યયન અને પઠન પાઠન ચાલુ જ હતું. ચિંતન અને મનનમાં તેઓ ગરકાવ બની જતા. તેમની નોંધપોથી સમૃદ્ધ

બાગ જેવું હતું. અગતરાઈ અગત્યનું બની જતું. માંગરોળથી પૂજ્યશ્રી જુનાગઢ પધાર્યાં. જુનાગઢ સંઘ યૌવન-પ્રાપ્ત થઈ ચૂકયો હતો. જુનાગઢ શ્રીસંઘને બળવાન બનાવવામાં પૂજ્ય શ્રીનું ખાસ લક્ષ્ય હતું. જુનાગઢ આમેય સૌરાષ્ટ્રનું ઐતિહાસિક મહત્વ ધરાવતું પ્રાચીન નગર છે. ચાતુર્માસ નિયુક્તિનો સમય નજદિક આવતા પૂજ્યશ્રીએ ગોંડલ તરફ પ્રયાણ કર્યું. લગભગ વૈશાખી પૂર્ણિમા ગોંડલમા મનાવવાની સાધુસંતોની ભાવના રહેતી. જેતપુર ગોંડલના માર્ગમાં મોટો વિસામો હતો. જેતપુરને લાભ આપી પૂજ્યશ્રી ગોંડલ પધાર્યાં.

ગોંડલમાં ચાતુર્માસ નિયુક્તિનો એક મહોત્સવ જ ઉજવાઈ જતો. ચોથા આરાની યાદી આવતી. ગોંડલ સંપ્રદાયના લગભગ ત્રણ ભાગના સંત સાધ્વીજીઓ ગોંડલ પધારતા. નવ નવા તેજસ્વી સાધુ સાધ્વીજી પોતાની વાણીનો પ્રભાવ પાથરતા શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. આ વખતે સૌની વચ્ચે મહાપાત્ર બની જતા. તેમને સાંભળવા માટે સૌની લાલસા સ્પષ્ટ જોવામાં આવતી હતી. ગોંડલમાં વિજયનાદ બજાવી ગુરુદેવો પુનઃ એજ રસ્તે પાછા ફર્યાં. તેમનું આ વખતનું ચાતુર્માસ 'બીલખા' જાહેર થયું. બીલખા શ્રીસંઘને આ ખબર મળતાં રાજી રાજી થઈ ગયો.

પૂજ્યશ્રી બીલખા જવા માટે જેતપુર થઈ ધોરાજી પધાર્યાં. ધોરાજી એ વખતે શાસ્ત્રભંડારનું કેંદ્ર હતું. ધોરાજીમાં તપસ્વી મહારાજના વિશેષ ભક્તો હતા. ધોરાજીને લાભ આપી પુનઃ મેંદરડા થઈ રાણપુર ભેંસાણ માટે પ્રસ્થાન કર્યું. બીલખા શ્રી સંઘના ભાઈઓ આગળથી જ રાણપુર આવી ગયા. હતા. રાણપુરથી જ તેઓ સાથે ચાલવા લાગ્યા. આ ભૂમિમાં પગ મૂકયો ત્યારે સોરઠની હલક નજરેચડી. સૌરાષ્ટ્રમાં સોરઠની હલક જુદી જ છે. સોરઠી દુહામાં સોરઠના મરોડને પારખી

જેચંદ નાગજી બીલખાના સુવિખ્યાત શ્રાવકે તો જાણે ગુરુદેવોનાં ચરણોમાં પોતાના તન, મન, ધન સર્વથા અર્પણ કરી દીધા. આ તો એકજ નમૂનો છે. એજ રીતે સમગ્ર બીલખા ગુરુ મહારાજની પૂંજી બની ગયું. ત્યાગ, તપશ્ચર્યા, દાન, જ્ઞાનની ભાવનાઓ કેળવી ભવ્ય આત્માઓએ પોતાના કલ્યાણની તક ઓળખી અદ્‌ભુત આરાધના કરી.

ચાતુર્માસ પૂરું થતાં કેટલાએ કોમળ હૈયાં રડી ઊઠયાં. ગુરુદેવોનો વિરહ વસમો થઈ પડયો. જાણે ભગવાન શ્રી. કૃષ્ણે ગોકુળનો ત્યાગ કર્યો હોય તેવું કરુણ દૃશ્ય ખડું થયું. નિસ્પૃહ અને વિરક્ત આત્માઓ નિર્મોહ ભાવે ચાલી નીકળ્યા. ધન્ય બીલખાની ભક્તિ !

બીલખાથી પગ ઉપડયો ત્યારે જાણે ગુરુદેવને ગોહિલવાડની ઘાટી ભક્તિ યાદ આવી. નાવલીના નીર નજરે ચડયા. બસ, કુંડલા જવા માટે દીલ ખેંચાયું. કેમ જાણે મામાનું ગામ હોય ! સરસઈ, વીસાવદર, કાલસરી થઈ બગસરા પધાર્યા. બગસરા એટલે જાણે ફુલવાડી. ત્યાંની હવા જ જુદી ! છતાં બગસરાનો વધારે મોહ ન કરતાં ઢસા થઈ ચલાળા આગમન થયું. ગોપાળદાસનું આ ઢસા મને લાગે છે કે ભારતના ઇતિહાસમાં ચિત્રાઈ રહેશે ! સ્વરાજ પ્રાપ્તિના ગુજરાતના ઇતિહાસમાં ઢસાને વિશેષ સ્થાન મળી જ ચૂકયું છે. એ હતી ઢસાની પ્રતિભા–દરબાર શ્રી ગોપાલદાસ. ચલાળાથી નેસડી થઈ સાવરકુંડલામાં પદાર્પણ કર્યું. કુંડલામા ગુરુદેવોને અનુપમ સાતા ઉપજતી. શ્રાવક શ્રાવિકા પોતાના જ ગુરુવરોને જોઈને ખૂબ સંતોષ પામતા.

કુંડલાથી કાનાતળાવ, ધારગણી, છતડીયા થઈ પૂજ્યશ્રી ધારી પધારી ગયા. ધારી શ્રીસંઘનો પડઘો પડતો હતો. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. નું ધારીમા પ્રથમ જ આગમન હતું. ધારી નગરીની જળલીલા નંદનવનના ઝરણાઓને શરમાવે તેવી હતી.

ધન્ય છે સમય તને!

૨૩

(ગોંડલ ચાતુર્માસ ૧૯૮૨)

રાજકોટમા વાહવાહ બોલાવી ગુરુવરોએ પાંખ ફફડાવી. ચાર માસમાં રાજકોટમાં મોતી પાથર્યા હતા. રાજકોટની સ્વમાની પ્રજાને મસ્તક ઊંચું કરવાનો અવસર મળ્યો. રાજકોટ શ્રીસંઘ સૌરાષ્ટ્રના જૈનસમાજનું નેતૃત્વ કરી શકે તેવા બીજ મુનિવરોએ વાવ્યા હતા. મુનિ મહારાજોના સમાગમ, દર્શન, પ્રવચન અને સેવાથી ઉદયમાન પ્રજામાં કેવા ગુણો કેળવાય છે તે રાજકોટના ઘણા દક્ષ, અનુભવી, પ્રૌઢ શ્રાવકભાઈઓને આ ચાતુર્માસથી પ્રત્યક્ષ થયું. પૂજ્યશ્રીના ચાતુર્માસ પછી શ્રી સંઘને આવા મહાન લોકસંતો પ્રત્યે અને પૂજ્ય શ્રી. જયચંદજી મ. તથા પૂ. પ્રાણલાલજી મ.ની દૃષ્ટિ પ્રત્યે ઊંડું સન્માન જાગ્રત થયું.

રાજકોટથી રીબડા થઈ ગોંડલ પધાર્યા. આ વખતે મુનિરાજોના મન વનરાજોનો પ્રદેશમાં જવા માટે ઉત્સુક બની ઊઠયા. સૌરાષ્ટ્રના નાઘેર ક્ષેત્ર પર મીટ માંડી. ધાંટવડ નાઘેરનું કેંદ્ર છે. ધાંટવડની વિનંતી બરાબર થતી જ રહેતી. નાઘેર લીલોછમ પ્રદેશ છે. નાઘેરમાં જવા માટે ગીરના જંગલ પાર કરવા પડતા. ગોંડલથી પગ ઉપાડયો. એક ધારા નાના નાના જૈન ક્ષેત્રોની સ્પર્શના કરી. આજે સૌરાષ્ટ્રના સેંકડો ગામો જૈન વસ્તીથી ખાલી થઈ ગયા છે. મુંબઈ, કલકત્તા, રાજકોટ ગોંડલની શહેરી હવાએ ગ્રામ્યજીવનથી તાણી લીધા છે. કેટલાક લોકો આફ્રિકા સુધી ચાલ્યા ગયા છે. તે વખતે આ ગામડાં જૈન મહાજનોની છાયામાં હતા. જૈનોનું ગ્રામ્યજીવન બહુ જ સુખમય હતું.

ધન્ય છે સમય તને!

૨૩

(ગોંડલ ચાતુર્માસ ૧૯૮૨)

રાજકોટમાં વાહવાહ બોલાવી ગુરુવરોએ પાંખ ફફડાવી. ચાર માસમાં રાજકોટમાં મોતી પાથર્યા હતા. રાજકોટની સ્વમાની પ્રજાને મસ્તક ઊંચું કરવાનો અવસર મળ્યો. રાજકોટ શ્રીસંઘ સૌરાષ્ટ્રના જૈનસમાજનું નેતૃત્વ કરી શકે તેવા બીજ મુનિવરોએ વાવ્યા હતા. મુનિ મહારાજોના સમાગમ, દર્શન, પ્રવચન અને સેવાથી ઉદયમાન પ્રજામાં કેવા ગુણો કેળવાય છે તે રાજકોટના શાણા દક્ષ, અનુભવી, પ્રૌઢ શ્રાવકભાઈઓને આ ચાતુર્માસથી પ્રત્યક્ષ થયું. પૂજ્યશ્રીના ચાતુર્માસ પછી શ્રી સંઘને આવા મહાન લોકસંતો પ્રત્યે અને પૂજ્ય શ્રી. જયચંદજી મ. તથા પૂ. પ્રાણલાલજી મ.ની દૃષ્ટિ પ્રત્યે ઊંડું સન્માન જાગ્રત થયું.

રાજકોટથી રીબડા થઈ ગોંડલ પધાર્યા. આ વખતે મુનિ રાજોના મન વનરાજોના પ્રદેશમાં જવા માટે ઉત્સુક બની ઊઠ્યા. સૌરાષ્ટ્રના નાઘેર ક્ષેત્ર પર મીટ માંડી. ધાંટવડ નાઘેરનું કેંદ્ર છે. ધાંટવડની વિનંતી બરાબર થતી જ રહેતી. નાઘેર લીલો-છમ પ્રદેશ છે. નાઘેરમાં જવા માટે ગીરના જંગલ પાર કરવા પડતા. ગોંડલથી પગ ઉપાડયો. એક ધારા નાના નાના જૈન ક્ષેત્રોની સ્પર્શના કરી. આજે સૌરાષ્ટ્રના સેંકડો ગામો જૈન વસ્તીથી ખાલી થઈ ગયા છે. મુંબઈ, કલકત્તા, રાજકોટ ગોંડલની શહેરી હવાએ ગ્રામ્યજીવનથી તાણી લીધા છે. કેટલાક લોકો આફ્રિકા સુધી ચાલ્યા ગયા છે. તે વખતે આ ગામડાં જૈન મહાજનોની છાયામાં હતા. જૈનોનું ગ્રામ્યજીવન બહુ જ સુખમય હતું.

સરસઈ ગુરુમહારાજને ઘણું જ રુચિકર ક્ષેત્ર, સરસઈથી ભેંસાણ થઈ જેતપુર આગમન થયું.

ગોંડલમાં ઘણા સાધુ સાધ્વીઓ પધારી ગયા હતા. ચાતુર્માસ માટેની સૂચિને તૈયાર કરવા પૂજ્યશ્રીની રાહ જોવાઈ રહી હતી. જેતપુરથી ગોંડલ આવ્યા. "આ વખતે લાભ અમને મળશે કે પછી અમારો વારો જ નહિ આવે?" ગોંડલના શ્રાવક સમુદાયે પૂજ્યશ્રીના ચરણોમાં પોતાના હકનો ઉલ્લેખ કરતા અર્જ ગુજારી. પૂજ્યશ્રીની ધારણા પણ ગોંડલને જ લાભ આપવાની જ હતી. ગોંડલની વિનંતિ સ્વીકારાઈ ગઈ. પૂજ્ય શ્રીનું ચોમાસુ ગોંડલ જાહેર થયું. બે માસનો સમય હાથમાં હતો.

પૂજ્યવરો ચરખડી થઈ જેતપુર પધાર્યા. જેતપુરમાં શેષકાળ રોકાઈને પુનઃ ગોંડલ ચાતુર્માસ પધારી ગયા. ગોંડલ એક તો ગાદીનું ગામ અને પૂ. પ્રાણલાલજી મ. ની જ્ઞાન સમૃદ્ધિ, પછી પૂછવું જ શું? શ્રીસંઘને પ્રાણલાલજી મ. ના પ્રવચન સાંભળીને લાગતું હતું કે આપણો સમાજ ખૂબ જ સમૃદ્ધ થઈ ગયો છે. ચારે માસ ગોંડલમાં અમૃતવૃષ્ટિ કરી ગચ્છની કીર્તિમાં વધારો કર્યો. ગોંડલ સંપ્રદાયના સંતોમાં પરસ્પર પડેલી ફાટને નાબૂદ કરવા માટે આ ચાતુર્માસમાં પૂજ્યશ્રીએ ઘણો પ્રયાસ કરવાનો હતો. સમસ્ત વ્યાખ્યાનનો ઝુકાવ એ તરફ હતો. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ના સમન્વય ભરેલા દૃષ્ટિકોણથી અને સુલેહ ભરેલા વલણથી આ વસ્તુને વધારે વેગ મળી રહ્યો.

૧૦૦૮ શ્રી ડુંગરસિંહ મ. ની પરંપરામાં પૂ. શ્રી દેવજી સ્વામી સુધી સમસ્ત શ્રીસંઘ એક સૂત્રમાં બધાઈ ગયો હતો. તેમના સમયમાં પ્રારંભથીજ મોટો સંઘ અને નાનો સંઘ એવી ગોંડલ સંપ્રદાયની વ્યવસ્થિત બે શાખા થઈ હતી. એટલે તે શાખાઓમાં કોઈ જાતનું વૈમનસ્ય ન હતું. બંને સંઘના

એ વખતના સમકાલીન સંતોમાં પૂ. શ્રી. જાદવજી મ., પૂ. શ્રી. પરસોતમજી મ. પૂ. સુંદરજી મ., પૂ. કાનજી મહારાજ વગેરે સંતો હતા. શ્રી. જાદવજી મ. મહાન લોકપ્રિય સંત હતા. શ્રી. પરસોતમજી મ. શાસ્ત્ર ચિંતન અને ઝીણી કુંચીઓથી તાળા ઉઘાડવાના સામર્થ્યવાળા હતા. શ્રી. સુન્દરલાલજી મ. પ્રસિદ્ધ ઊંચા બાંધાવાળા સમાધિપ્રિય મહાત્મા હતા. એ સિવાય તપસ્વી સંતો ગોંડલ ગચ્છને પાવન કરી રહ્યા હતા. સાધ્વી સમુદાયમા પણ પ્રભાવશાલિની અને શાસ્ત્ર નિપુણ સતીઓ બિરાજમાન હતી. ગોંડલ સંપ્રદાય હર્યોભર્યો એક પુષ્પગુચ્છની જેમ શોભતો હતો, પોતાની ગૌરવગાથામાં વધારો કરતો હતો.

ઉપરોક્ત ભેદ છતાં સૌ સમાધાન કરી પાસે આવી જવાની અભિલાષાવાળા હતા. જરાપણ વિવાદ ઉગ્ર થતો તો તેના દૂરગામી ખરાબ પરિણામથી બધા સજાગ હતા, સંચિત હતા. પૂ. તપસ્વીજી મ. ના તપતેજને સહન કરવા કઠણ હતા. વળી તેઓની ઉપસ્થિતિમાં સંપ્રદાયની ધાક હતી. તેઓ સમર્થ હતા તેમના સ્વર્ગધામ પધાર્યા પછી બંને પક્ષની તેમની ખોટ જણાતી હતી. તેઓશ્રીના ઉગ્ર વિહારથી સકળ ક્ષેત્રોની સંભાળ લેવાઈ જતી. તેમની ગેરહાજરીમાં સૌને મળીને ધર્મકાર્ય કરવાની આવશ્યકતા જણાતી હતી. નરમ ભાવ આવી ગયો હતો.

ગોંડલ શ્રીસંઘ જ સમન્વયની ચાવી હતો. ગોંડલમાં અવારનવાર બધા મોટા સંતોની પધરામણી રહેતી. ગોંડલના આંગણે જ સંપ્રદાય સંબંધે ચર્ચા થતી, સકળ સમાજની દૃષ્ટિ પણ ગોંડલ પ્રત્યે રહેતી. ગોંડલના નિર્ણય પર આધાર રહેતો હતો. પૂ. શ્રીના ગોંડલ ચાતુર્માસમાં આ ઉદ્દેશ્ય પણ જળવાયો હતો. ચાતુર્માસ દરમ્યાન પરસ્પર પ્રેમ અને સદભાવની હવા ઊભી કરવામાં ગુરુ શિષ્યને સફળતા મળી રહી હતી. ધીરે ધીરે શાંતિ સ્થપાઈ ગઈ હતી. ઉગ્રતાનો અગ્નિ લગભગ ઓલવાઈ

૨૪

ગોંડલ ચાતુર્માસ સમાપ્ત થયું. પૂજ્યશ્રીએ ગોંડલની ગાદીને અનુરૂપ બધી મર્યાદાઓનું પાલન કરી શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. ને ગચ્છ પ્રત્યેના કર્તવ્યની જવાબદારી તથા આગળ ઉપર શ્રીસંઘ સાથેના વ્યવહારનો અનુભવ આપ્યો. પૂ પ્રાણુલાલજી મહારાજે ગોંડલ ગચ્છના શિરતાજ શ્રી. ગોંડલ સંઘને મધુર પ્રવચનોથી તૃપ્ત કરી દીધો. શીલ–પગી વહુ પોતાની સેવા, ભક્તિ, ચતુરાઈ અને વિમલ પ્રેમથી સાસરીયામા સૌના હ્રદય જીતી લ્યે અને પછી માવતર જતાં સૌને વિરહ પમાડે તેમ પૂજ્યશ્રીએ વિરોધ માનસને પણ પ્રેમરસથી ભીંજવી નાખ્યું. જાણે વિહાર, વિરહ–સાગર બની ગયો અગલ બગલમાં સમસ્ત જનતાને જે મીઠા રણકાર સંભળાતા હતા તે શાંત થઈ ગયા. રામરસની રંગભરી સ્વર લહરીઓ અટકી ગઈ. શ્રી. રામ જાણે અયોધ્યા છોડી ગયા .

સાત વરસે પરિપકવતાના પ્રથમ ચરણમાં પ્રવેશ થાય છે. આ અનુભવ પ્રમાણે શ્રી. પ્રાણગુરુ જનતામાં ગુરુપદને વરી ગયા હતા. હવે તેમનામા સાત વરસની પરિપકવતાનું પ્રથમ ચરણ આવી ગયું હતું. શરીર ભરાવદાર અને ખડતલ બની રહ્યું હતું. અવાજમાં પ્રાચીન આચાર્યોની ઝલક દેખાતી હતી. વાણીમાં એક ધર્માચાર્યની છણાવટ ઊતરી આવી હતી. ગોચરી પાણી અને બીજા વ્યવહારોમાં દક્ષતા ટપકતી હતી. શ્રી. પ્રાણગુરુમાં સરોવરની છીંછરાઈ નહિ પણ સાગરના ઊંડાણ હતા. પૂજ્યશ્રી. જયચંદ મહારાજની આંખો ઠરતી હતી. આવા તેજસ્વી ધૈર્યવાન શિષ્યને જોઈને તેઓ ખામોશ

કરીને સ્થા. જૈન સમાજમાં રાષ્ટ્રવાદનો ઝોક વધારે હતો. સ્થાનકવાસી સાધુ જ મુખ્ય તથા લોકજીવનમાં વધારે ભળી શકતા હતા. તેઓ લગભગ બધી નિરામીષ કોમમાંથી ભિક્ષા લેતા હતા. એથી કરીને જનસંપર્ક વધારે જળવાઈ રહેતો. વળી સ્થાનકવાસી જૈન સમાજમા સ્પર્શાસ્પર્શનું ભૂત આગળથી સ્વીકારાયું નથી. સ્થા. જન ઉપાશ્રયમાં કોઈપણ જાતિના માણસોને હરિજન સુદ્ધાંને આદર આપવામા આવતો હતો. ગાધીયુગ આવતાં આ વસ્તુને વધારે વેગ મળ્યો. ખરેખર સ્થા. જૈન લોકદષ્ટિ અને રાષ્ટ્રદષ્ટિ એમ બંને દષ્ટિ ધરાવે છે. મધ્યકાલીન બીમારીથી ઘણો દૂર રહ્યો છે. કબીર અને નરસિંહ યુગની છાયામાં આ ધર્મનો વધારે વિકાસ થયો છે.

વિષયાંતર કરીને ઉપરનું આટલુ લાંબું વર્ણન મેં એટલા માટે આપ્યું છે કે પાઠક શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ.ના સમયની જાણ કરી શકે અને તેઓશ્રીએ કેવા સમયમાં કામ કર્યું છે તે જાણીને ગુરુદેવના જીવનને વધારે ન્યાય આપી શકે. શ્રી. પ્રાણુલાલજી મહારાજે ત્રણ સિદ્ધાંતો ઉપર પોતાનું નિર્માણ કર્યું અને તેની ખૂબ જ ઊંડી અસર થઈ. અત્યારે સૌરાષ્ટ્રમાં સ્થા. જૈન સમાજમાં જે સમાધિ શાંતિના દર્શન થાય છે, તે શ્રી. પ્રાણુલાલજી ગુરુની સમથ નીતિનું જ ફળ છે. (૧) સમન્વય વાદ (૨) લોક ઉપકાર અને દાનધર્મની પ્રધાનતા (૩) અખંડનવાદ.

ગુરુદેવે આ ત્રણ સિદ્ધાંત જે રત્નત્રય જેવા છે, તેને સરખી રીતે હૃદયથી અપનાવ્યા. ગોંડલ સંપ્રદાયના આંતરિક પક્ષ, સંપ્રદાય પક્ષ અને બીજા સંપ્રદાયોની ભેદમુલક વાતોને ગૌણ બનાવી નગણ્ય કરી નાખી. પરસ્પર મેળનો અને સમન્વયનો એકધારો ઉપદેશ આપવા માંડયો. ફક્ત ન જૈનજ નહિ પણ સનાતન ધર્મના વૈષ્ણવ, સ્વામી નારાયણ, શૈવ, રામાનંદી ઈત્યાદિ સંપ્રદાયો સાથે પણ જરાપણ મેડાં ન કર્યા. બલકે ગામડે ગામડે વિચારી સમસ્ત જનતા અને સર્વ ધર્મ સાથે

ગુરુદેવનો ત્રીજો સિદ્ધાંત હતો કોઈ અન્ય મતનું ખંડન ન કરવું. કોઈને બૂરા ન બતાવવા. કોઈ વ્યક્તિ, સમાજ કે ધર્મના વિષયમાં હલકી વાત ન કરવી. શ્રી. ગુરુદેવના સ્વ મુખના શબ્દો છે કે "જે માણસ બીજા સમાજ, ધર્મ યા વ્યક્તિ પર આક્રમણ કરે છે તેમાં તેના મનમાં જરૂર સૂક્ષ્મ અને ઊંડા રાગદ્વેષ ભરેલો છે. તે ધર્મના નામે પોતાની ઈર્ષાની આગ ઠાલવે છે."

બીજાની નિંદા કરનારો પોતે જ પોતાની હલકી વૃત્તિ પ્રગટ કરે છે. કહેવાનો અર્થ એ થયો કે તેઓશ્રીનો ઉપદેશ મંડન પ્રધાન હતો. પરિણામે ગુરુદેવ જ્યાં પધારતા ત્યાં સંપ સુલેહ અને શાંતિનું વાયુમંડળ ફેલાતું, જે સાચા ધ્યેયનું લક્ષણ છે.

શ્રી. પ્રાણશિષ્યની આ સરળ અને તત્ત્વ પ્રધાન નીતિથી ગુરુદેવ શ્રી. જયચંદજી મહારાજને અત્યંત હર્ષ થતો. સંપ્રદાયમાં જે રીતે વિષ ફેલાયેલું હતું, તેમાં આ નવી નીતિ ખૂબ જ પ્રભાવક નીવડી. ઉપદેશ અમૃતની આ ધારામાં સૌ સ્નાન કરી પવિત્ર બનવા લાગ્યા.

પૂ. પ્રાણલાલજી મ. ની સમાજપરની પકડ વધતી જતી હતી. શ્રીસંઘના નરનારીઓને ગુરુદેવે ઘેલા કર્યા. ગુરુદેવ શ્રી. જયચંદજી મ. ની હવે અવસ્થા વધી જતા શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ની જવાબદારી બેવડી વધી રહી હતી; ગુરુદેવની સેવા અને ધર્મ પ્રચારની તપશ્ચર્યા. પરંતુ શ્રી. પ્રાણ ઘણા સમર્થ હતા. ગુરુદેવની સેવામાં જરાપણ ત્રુટિ આવવા ન દેતા.

ગુરુદેવ તેમને 'પ્રાણ' કહીને જ બોલાવતા હતા. આ 'પ્રાણ' શબ્દમાં એવી મીઠાશ હતી કે 'પ્રાણ !' કહેતા

ગુરુદેવનો ત્રીજો સિદ્ધાંત હતો કોઈ અન્ય મતનું ખંડન ન કરવું. કોઈને બૂરા ન બતાવવા. કોઈ વ્યક્તિ, સમાજ કે ધર્મના વિષયમાં હલકી વાત ન કરવી. શ્રી. ગુરુદેવના સ્વ મુખના શબ્દો છે કે "જે માણસ બીજા સમાજ, ધર્મ યા વ્યક્તિ પર આક્રમણ કરે છે તેમાં તેના મનમાં જરૂર સૂક્ષ્મ અને ઊંડો રાગદ્વેષ ભરેલો છે. તે ધર્મના નામે પોતાની ઈર્ષાની આગ ઠાલવે છે."

બીજાની નિંદા કરનારો પોતે જ પોતાની હલકી વૃત્તિ પ્રગટ કરે છે. કહેવાનો અર્થ એ થયો કે તેઓશ્રીનો ઉપદેશ મંડન પ્રધાન હતો. પરિણામે ગુરુદેવ જ્યાં પધારતા ત્યાં સંપ સુલેહ અને શાંતિનું વાયુમંડળ ફેલાતું, જે સાચા ધ્યેયનું લક્ષણ છે.

શ્રી. પ્રાણશિષ્યની આ સરળ અને તત્ત્વ પ્રધાન નીતિથી ગુરુદેવ શ્રી. જયચંદજી મહારાજને અત્યંત હર્ષ થતો. સંપ્રદાયમાં જે રીતે વિષ ફેલાયેલું હતું, તેમાં આ નવી નીતિ ખૂબ જ પ્રભાવક નીવડી. ઉપદેશ અમૃતની આ ધારામાં સૌ સ્નાન કરી પવિત્ર બનવા લાગ્યા.

પૂ. પ્રાણલાલજી મ. ની સમાજપરની પકડ વધતી જતી હતી. શ્રીસંઘના નરનારીઓને ગુરુદેવે ઘેલા કર્યા. ગુરુદેવ શ્રી. જયચંદજી મ. ની હવે અવસ્થા વધી જતા શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ની જવાબદારી બેવડી વધી રહી હતી; ગુરુદેવની સેવા અને ધર્મ પ્રચારની તપશ્ચર્યા. પરંતુ શ્રી. પ્રાણ ઘણા સમર્થ હતા. ગુરુદેવની સેવામાં જરાપણ ત્રુટિ આવવા ન દેતા.

ગુરુદેવ તેમને 'પ્રાણ' કહીને જ બોલાવતા હતા. આ 'પ્રાણ' શબ્દમાં એવી મીઠાશ હતી કે 'પ્રાણ!' કહેતો

૨૫

(જેતપુરમાં સં. ૧૯૮૩)

આ વરસે વિહારની યાત્રા ઓછી કરવામાં આવી. ગોંડલથી સમોઢ, દડવા, શુંદાળા થઈને પૂજ્યવરો વાવડીને સ્પર્શ કરી ચિતળ પધારી ગયા. ચિતળ ધર્મપ્રધાન ક્ષેત્ર છે. વાઘેર કુટુંબની હાક વાગતી. ત્યાંથી સેંકુભાર, દુધાળા થઈ લીલીયા પધાર્યા. રસ્તામાં બીજા પણ નાના સંઘ અને ગામડાઓમાં દયાનો ઉપદેશ આપી અહિંસા ધર્મનો પ્રચાર કરતા. શ્રી.પ્રાણલાલજી મ. નું નામ પડતા ગામડે ગામડે જીવન આવી જતું. ગુરુદેવનું લક્ષ્ય સાવરકુંડલા હતું. લીલીયાથી કુંડલાનો લીલો રસ્તો પાર કરી કુંડલા પદાર્પણ કર્યું.

સાવરકુંડલાને શેષકાળનો પૂરો લાભ મળ્યો. કુંડલા ગુરુદેવનું ગઢ ગણાતું. સાવરકુંડલા શ્રીસંઘ ઘણો જ સંગઠિત છે. પૂ. પ્રાણલાલજી મ. પર કુંડલા શ્રી સંઘને નાજ હતો. આ શુર ક્ષેત્રમાં જ્ઞાનદાનની લાણી કરી ગુરુદેવોએ ધારી તરફ પ્રયાણ કર્યું. બાઢડા, આંબરડી, ખાંભા તરફ પધારતા ધાતરવડી નદીનો ખમીર ભર્યો પ્રદેશ જોવા મળ્યો. ખાંભા ગીરજંગલના પૂર્વીય દરવાજા સમું છે. જૈન સમાજની દૃષ્ટિએ પણ મહત્ત્વપૂર્ણ ક્ષેત્ર છે. ખાંભા મૂકયા પછી ખાસ સોરઠનો ભાગ શરૂ થાય છે સોરઠમાં પગ મૂકતાં જ વાતાવરણ બદલી જાય છે. ચારે બાજુ સંતોના આગમનથી ગામડાં ગાજી ઊઠે છે. 'ધન્ય સોરઠ' એ શબ્દો સરી પડે છે. સોરઠી ડાયરો જગતમાં કયાં અજાણ્યો છે. વાતોના તડાકા, હાસ્યની રેલમછેલ, અને પ્રેમ નિંગળતા હૃદય સોરઠની ખાસ ખાસિયત છે.

પધાર્યા. આ વખતે ગોંડલના શ્રીસંઘમાં આદરનો બીજો જ ભાવ હતો. ચોમાસામાં ભીંજાયેલા હૃદય ગુરુદેવના વાણીરસને ઝંખી રહ્યા હતા.

વૈશાખ પૂર્ણિમાનો ઉત્સવ ઊજવી ગુરુદેવો ગોમટા થઈ જલારામ બાપાના વીરપુરમાં આવ્યા. જલારામ બાપાની જગ્યા એટલે રોટલો, સાદાઈ અને ભક્તિની ત્રિવેણી. આ વખતે જેતપુરનું ચોમાસું નક્કી થયું હતું. જેતપુર સ્વાગત કરવા માટે ઊંચુંનીચું થઈ રહ્યું હતું. પૂજ્યવરોના હાથમાં સમય હતો. જુનાગઢમાં બિરાજતા મહાસતીજી મંડળને અવસ્થાને લઈને દર્શન આપવા જરૂરી હતા. એટલે જેતપુર ન જતાં જેતલસર થઈ જુનાગઢ પધારી ગયા. શેષકાળ ત્યાં પૂરો કરી જેતપુર આગમન થયું.

શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.નું નામ પડતું ત્યારે જેતપુરના બંને સંઘમાં સમાન ભાવે ઉત્સાહ ફેલાઈ જતો. જેતપુર શ્રીસંઘને ખૂબ હર્ષનો અનુભવ થયો. પૂ. શ્રી. જયચંદજી મ. શ્રી. ગોવિંદજી મ., શ્રી. પ્રેમચંદજી મ. ચરિત્ર નાયક શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ચાર ઠાણાઓનું સ્વાગત પુલકિત ભાવે કર્યું.

જેતપુર બે સંઘાડાનું જ ક્ષેત્ર છે; લીંબડી અને ગોંડલ અલગ અલગ ઉપાશ્રય બન્યા છે. બંને સંઘની વ્યવસ્થા પણ સ્વતંત્ર છે. પણ મન અલગ નથી. તેજ આનંદ ઉપજાવે તેવી વાત છે.

હવે પૂ. જયચંદજી સ્વામીની અવસ્થાને લઈ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ઉપર જ બધી જવાબદારી હતી. શ્રી. ગોવિંદજી મ. એક મહાન સેવાભાવી સંત હતા. ખરેખર તેઓ દિવ્યમૂર્તિ હતા. શ્રી. પ્રાણલાલ મહારાજ જ્યારે ગોવિંદજી મહારાજની તારીફ કરતા ત્યારે આંખો સજળ બનતી. તેઓ ભદ્રમૂર્તિ હતા. ગરમ થવું કે મન બગાડવું કે માઠું લગાડવું તેઓ જાણ

પોતાની ઉદારતાને અભાવે એક પાઠશાળા પણ ચલાવી શક્તિ નથી. આ તરંગો મનમાં ઊઠીને મનમાં શમી જતા, જે સંકલ્પ આગળ ચાલીને ૧૮ વરસ પછી પૂરો થવાનો હતો.

મુનિમહારાજોના આગમનથી અત્યારે તો પાઠશાળાનું મકાન ભર્યુંભર્યું લાગતું હતું. હજારો માણસોની અવરજવર થતી હતી. વ્યાખ્યાન વાણીના મીઠા સૂર સંભળાતા હતા. તપસ્વીઓના સ્વાધ્યાય ભજનોથી ખૂણેખૂણે ગુંજારવ થતો હતો. પરંતુ પછી શું? ગુરુદેવની સાથે શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. આ બાબત પરામર્શ કરતા. ધીર ધારણાવાળા ગુરુદેવ શિખામણ આપતા. "પ્રાણ! હજુ થોડા વરસ જાળવ. કાળ પાકવા દે. આજ પાઠશાળા ફરીથી જ્ઞાનનું ઝરણું બની જશે. કેટલાએ વિદ્યાર્થીઓ ભણશે. સમાજને સમજતા થોડીવાર લાગશે."

શ્રી. ગુરુદેવનાં વચનો પ્રત્યે અનન્ય શ્રદ્ધાવાળા શ્રી. પ્રાણ મસ્તક ઝુકાવી લેતા. 'હા' કહીને ગુરુદેવની વાતને વધાવી લેતા. મનમાં ઊઠતો ફરીથી એજ પ્રશ્ન વીજળી જેમ ચમકારો કરતો. 'આવી સુંદર સ્વાધ્યાય શાળાઓ ચાલે તેમાં સમાજનું કેટલું હિત! છતાં નાસમજ શા માટે?"

આ બધા ચિંતનનું એક પરિણામ આવ્યું. અને મનમાં નિશ્ચય થયો કે સમય આવ્યે ફરીથી આ પાઠશાળાને જીવીત કરવી, ઊભી કરવી અને ચલાવવી.

દેવદિવાળીના ઘોડા ઊડી ઊડીને આવવા લાગ્યા, કેમ જાણે ચોમાસાની સમાપ્તિનો સંદેશ લાવ્યા હોય! ચાતુર્માસના દિવસો વહી ગયા. હજારો લોકોએ શ્રી. પ્રાણની મીઠી વાણી રૂપી ગંગામાં સ્નાન કરી પોતાને પાવન કર્યા. જેતપુર પાઠશાળાનું ઊંચું મકાન, સામે ઊંડી ભેખડોના તળે વહેતી ભાદર નદી, પહેલે પાર કુદરતનું અદ્ભુત દ્રશ્ય, પૂર્વમાં ઉદય થતો

૨૬

(બગસરા ને રાણપુર ચાતુર્માસ સં. ૧૯૮૪, ૧૯૮૫)

જેતપુરમાં મોટા દુધીબાઈ મહાસતીજીનો સ્થિરવાસ હતો. તેઓ કારતક વદ ૮ના રોજ કાળધર્મ પામ્યા. તેમના શિષ્ય વર્ગ શ્રી. રળીયાતબાઈ સ્વામી, મીઠીબાઈ સ્વામી, જયાબાઈ સ્વામી આદિ ઠાણાઓને પૂજ્યશ્રી તરફથી સારું એવું આશ્વાસન આપવામાં આવ્યું હતું. પૂજ્યશ્રીનું મુખ્યત્વે સૌને શાતા પહોંચાડવાનું લક્ષ્ય રહેતું.

જેતપુરથી પ્રસ્થાન થયું. આ વરસે પણ વિહાર ટુંકાવવાનો હતો. પૂજ્ય ગુરુદેવની વય અધિક વિહારને અનુકૂળ ન હતી. છતાં પણ ગુરુદેવનો ધ્યેય વિહાર કરવાનો બની રહેતો. ધોરાજી શ્રીસંઘની શેષકાળ માટે વિનંતિ હતી. ધોરાજી ગોંડલ ગચ્છનું દીપતું ક્ષેત્ર છે. ત્યાંના સુશ્રાવક શ્રી. પોપટ વનમાળી કામદાર શ્રી. તપસ્વીજી મ. ના અનન્ય ભક્ત હતા. ધોરાજીમાં આપણાં શાસ્ત્રોનો વિસ્તૃત ભંડાર સ્થાપવામાં આવ્યો હતો. શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજે વૈરાગ્ય અવસ્થામાં આ ભંડારની સારી સેવા આપી હતી. ગુરુદેવની શાસ્ત્ર પ્રત્યેની ચીવટ, સંભાળ અને અધ્યયન માન ઉપજાવે તેવા હતા.

આ વિસ્તૃત ભંડાર જોઈને મહાત્માઓને લાગતું હતું કે આનો શો ઉપયોગ? શ્રાવક સમુદાયે જ્ઞાન-ઉપાસના લગભગ છોડી જ દીધી છે. વીર વાણી પ્રત્યેની જવાબદારી ભૂલાઈ ગઈ છે. આ ભંડારમાં હસ્તલિખિત શાસ્ત્રોનો સંગ્રહ છે. ખરું કહું તો આવા સુંદર હસ્તલિખિત શાસ્ત્ર જ આ મહામંડળની

જયચંદજી મ. ની શેષાવસ્થા હતી. ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ની ચડતી કળા હતી. પૂ જયચંદજી મ. ની આ ભૂમિની ખેડ સફળ થઈ હતી. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. આ ક્ષેત્રોમાં નવું નવું ધર્મવાવેતર કરી શ્રીસંઘની સમૃદ્ધિ વધારી રહ્યા હતા. બગસરાનું ચોમાસુ ચમકી ઊઠયું. ચારે બાજુના ગામડાંઓમાંથી પ્રતિદિન સેંકડો શ્રાવક શ્રાવિકા દર્શનનો લાભ લેતા રહેતા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ની ઉભય શક્તિ–સેવા અને જ્ઞાન તેમની કીર્તિની બે પાંખો બની ગઈ હતી.

ઘણી જ વાહવાહ સાથે બગસરા ચાતુર્માસ સમાપ્ત થયું. વિહાર વધારે ને વધારે ટુંકાવવાની ફરજ પડી. ગોકુળ ગામને લાભ આપી પુનઃ બગસરા થઈ માવજીંજવા પધાર્યા. માવજીં-જવામાં શેઠ શ્રી. દેવચંદ રામજી અને જેચંદ રામજીનો પરિવાર ઘણો જ ધર્મપ્રધાન અને ભક્તિરંગે રંગાયેલો છે. તેઓ સંપ્રદાયથી તપગચ્છ દેરાવાસી છે, પરંતુ આ સમજદાર શાણા શ્રાવકોના મનમાં મહાવીરના સમસ્ત ભેખધારીઓ ભગવાન તુલ્ય હતા. આજે પણ તેમનો વિસ્તૃત પરિવાર બગસરા અને દેશાવરમાં કામકાજ કરી ખૂબ જ ખ્યાતિ પામ્યો છે. સુપ્રસિદ્ધ જાદુગર કે. લાલ તેમના જ વંશનું ફરજંદ છે. જેણે જાદુ જેવા ક્ષેત્રમાં ધર્મનો આદર્શ જાળવી રાખ્યો છે. ગુરુદેવ પ્રત્યે તો આ પરિ-વારને ખૂબ જ ઊંડી ભક્તિ હતી.

માવજીંજવાથી રામપુર, તોરી થઈ બીજડીયા આવ્યા. વડીયાના શ્રાવકો ત્યાં સ્વાગત કરવા હાજર હતા. વડીયામાં થોડો લાભ આપી ધાણુગાલોલ થઈને જેતપુર પધાર્યા. ઉંમરના હિસાબે આ વરસે પૂજ્યશ્રીથી ગોંડલ જવાનું અશકય બની ગયું. ચોમાસાનું લીસ્ટ મોકલી આપવું રહ્યું. રાણપુર ભેંસાણ ચાતુર્માસ જાહેર થયું. વાચકોને માલૂમ છે કે રાણપુરનો થોડો ઉલ્લેખ આવ્યો છે. રાણપુર એક શુરક્ષેત્ર છે. ત્યાં ગુરુદેવ પ્રત્યે અપાર મમતા જોવામાં આવે છે. આ નાના ક્ષેત્રે ચાતુ-

ચોમાસા દરમ્યાન જ જેતપુરનો શ્રીસંઘ વિનંતિ માટે આવી ગયો હતો. હવે પૂ. શ્રીને જરાપણ વિહાર ન કરતા, જેતપુર બિરાજી જવા માટે હાર્દિક લાગણી બતાવી. આગલું ચાતુર્માસ જેતપુર જ કરવા માટે ભાવભરી વિનંતિ કરી. પૂ. શ્રીને પણ આ વાત રુચિકર લાગી. શરીર અવસ્થા હવે જવાબ દેવા માંડી હતી. પૂ. શ્રી એ જવાબ આપ્યો "ભાઈઓ! બીલખા થઈ જુનાગઢ સ્પર્શી તમારે ત્યાં આવવા ભાવ છે. પછી જેવો અવસર" સાધુ-ચરિત વચનોથી શ્રાવકોને સંતોષ આપ્યો.

રાણપુરથી વાંદરવાડ થઈ બીલખા પધાર્યા. જેવું રાણપુર તેવું બીલખા. બીલખાની શ્રદ્ધાંજલિ લઈ જુનાગઢ જાણે ગીરનારને ભેટવા ચાલી નીકળ્યા. દરેક જગ્યાએ જાણે પૂ. શ્રી ખમત ખામણા કરી લેતા હતા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને ઊંડી અકથ્ય વેદના સ્પર્શી જતી. વૈરાગ્યના પટોમાં સંકેલાયેલી તે વેદનાને બહાર સુધી નીકળવાનો અવકાશ ન હતો.

પૂજ્ય શ્રી. જ્યારે જુનાગઢ પધાર્યા ત્યારે આ પ્રાચીન નગર સંતોને જૈનોના પ્રાચીન ઉજ્જવળ ઇતિહાસની જાણે યાદ દેવા માંડયું. "હે મુનિવરો! શ્રી. નેમનાથ ભગવાનથી લઈને અત્યાર સુધી તમારા જેવા મહાન સંતોની ચરણધુલિથી હું પાવન બનતું આવ્યું છું. રાજુલ જેવી મહાસતીએ પોતાના ઉત્કટ ચારિત્રથી મારા દેહને યશસ્વી બનાવ્યો છે." જુનાગઢની આ ગૌરવગાથા જાણે મુનિશ્વરો સાંભળતા હોય તેમ ભાવવિભોર બનીને જુનાગઢની મહાનતાનો સત્કાર ઝીલતા હતા.

જુનાગઢ—ગીરનાર ખરેખર સૌરાષ્ટ્રની શીલતાનો જાણે ઊંચો મિનારો છે. ગિરનારની વિરાટ કાયા ધરતી માતાનો ઊંચો કરેલો વરદ હસ્ત છે. સંતો ધીરે ધીરે જુનાગઢની કુંમકુંમ ધરતીમાં પગલાં ભરતાં ગિરનારની વિદાય લઈ જેતપુરના માર્ગે આગળ વધ્યા. વડાલ એ રસ્તાનું જાણીતું ગામ છે. વડાલના ભક્તિપ્રિય

ધન્યછે ! હૃદયની પવિત્ર ગંગાને !

૨૭

(જેતપુર ચાતુર્માસ સં ૧૯૮૬)

પૂજ્ય ગુરુવરોએ જેતપુરની ભૂમિમાં પગ મૂકયો. જેતપુર એટલે શાતાકારી ક્ષેત્ર. સાધુસંતોને સ્થિરવાસ માટે ખુબજ અનુકૂળ આવે. જેતપુરના શ્રાવક શ્રાવિકાઓ સંતોની સેવામાં ખૂબ જ નિપુણ બની ગયા હતા; ઘડાઈ ગયા હતા. પૂજ્યવરોના આગમનથી જેતપુરની છાતી છલકવા માંડતી. નિરંતર સંતોના આગમનથી પાઠશાળા જેવું વ્યાપક કેંદ્ર, જેતપુર માટે ગૌરવ હતું. સમુદાય પણ ઘણો જ વિશાળ હતો.

પૂ. શ્રી જયચંદજી મ. ની તબીયત વૃદ્ધાવસ્થાને લઈ નાજુક બની જતા હવે વધારે વિહાર પાલવે તેવું ન હતું. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. પૂજ્યશ્રીને અંતિમ અવસ્થામાં કેવી રીતે શાતા ઉપજે તે બાબત પર મુખ્ય લક્ષ્ય આપતા. શ્રી. ગોવિંદજી મ. તથા શ્રી. પ્રેમચંદજી મ.નો પણ એજ અભિપ્રાય હતો કે હવે જેતપુરમાં મોટે ભાગે સ્થિરતા કરવી. પૂજ્યવરો જેતપુરના અંતરંગ ભાવોનું અધ્યયન કરી નિસંકોચ ભાવે જેતપુર ચાતુર્માસ રોકાયા. શ્રાવક બંધુઓ પુજ્યશ્રીએ આવો મહાન લાભ આપ્યો તે બદલ ખૂબ જ હર્ષ માનવા લાગ્યા. જેતપુર શ્રીસંઘના ભાવ વૃદ્ધિગત થવા લાગ્યા.

ચાતુર્માસ રૂડી રીતે વ્યતીત થવા લાગ્યું. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ની જવાબદારી વધવા માંડી હતી. શ્રી. ગોવિંદજી મ. તથા શ્રી. પ્રેમચંદજી મ. સરલ પરિણામી ભદ્રસંત હતા. સંઘાડાનો બધો ભાર શ્રી. પ્રાણગુરુને વહન કરવાનો રહેતો. પૂજ્યશ્રીએ

શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. નું મન કયારેક વિચાર વમળમાં ગુંથાઈ જતું. આ વરસે પૂજ્યશ્રીના શિષ્ય શ્રી. દેવચંદજી મ.નું ચોમાસુ રાણપુર હતું. તેઓ લગભગ એકલા જ વિહાર કરતા. અડતલ સાધુ હતા. કારણ વિશેષથી અને બુદ્ધિની ભદ્રતાથી તેમના મનમા એક અસંતોષ રહેતો હતો, તથાપિ તે ગુરુદેવની ખૂબ જ મર્યાદા જાળવતા. કયારે પણ ગુરુદેવનું સન્માન વધારવાનું ન ભૂલતા. રાણપુર ચાતુર્માસ દરમ્યાન તેમને સૂઝી આવ્યું કે હવે મારો દેહ વધારે નહિ ટકે. અંતરંગના સરલ પરિણામો ઊભરીને બહાર આવ્યા. એ પરિણામોના પ્રકાશમાં પોતે પોતાને જોઈ શકયા. એજ પ્રકાશમાં ગુરુદેવના દિવ્યજીવનના એમને પુનઃ દર્શન થયા.

નજર સામે કરુણામય મૂર્તિ તરવરવા લાગી. સાથે સાથે તેમણે કોમળ હૃદયના શ્રી. પ્રાણગુરુને પણ નિહાળ્યા. શ્રી. પ્રાણમુનિ તેમને ગુરુભક્તિમાં નિર્દોષ બાળક જેવા માલૂમ પડચા. હૃદયનાં પરિણામોનું મહા પરિવર્તન થઈ ગયું. મનનો 'અહં' મેલ ધોવાઈ ગયો. બાહુબલિજીનું મન હલકું પડતાં દાદાના ચરણે દોડી ગયા તેમ શ્રી. દેવચંદજી મ. હૃદયના નિર્મળ વિવેક પ્રવાહને રોકી ન શકયા. સીધા જ પૂજ્યશ્રીના ચરણે દોડી ગયા. તેમની ટોળી જેતપુર પહોંચી. અને ગુરુચરણમાં વંદન કરતાં તેમનો દેહ ભાવવિભોર બની ઢળી પડચો. શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજે તેમને હૃદયથી સત્કાર્યા. થોડા દિવસ તેઓશ્રીએ સેવા લીધી. ગુરુદેવની મીઠી માયામાં બધું ભૂલીને તે પરમ ઉપશાંતિ પામ્યા. તેમનું મન એક અનુપમ સુખાનુભૂતિમાં ડૂબી ગયું. ધન્ય છે તે હૃદયની પાવન ગંગાને !

આસો વદ ૪ના દિવસે તેઓ શ્રી. સમાધિ મરણ પ્રાપ્ત કરી સ્વર્ગવાસી થયા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજે તેમને અંતિમ સેવાનું અર્ઘ્ય આપી ખૂબ શાતા પમાડી હતી. ખરેખર ઋણાનુબંધના સંબંધ વિલક્ષણ હોય છે. શ્રી. દેવચંદજી મ. એકલ

જ્યારે પ્રાણુશિષ્ય પૂજ્યશ્રીના ચરણે પુનઃ આવ્યા ત્યારે પૂજ્યશ્રીને ઘણો જ હર્ષ થયો. શ્રી. ગોવિંદજી મહારાજે સંપૂર્ણ ભાવથી સેવા બજાવી હતી. તેની પૂજ્યશ્રી એ તારીફ કરી.

શ્રી ગોવિંદજી મ. ના ગુણોનું દર્શન કરી શ્રી. પ્રાણુલાલજી મહારાજે વડીલ ગુરુબન્ધુને ભાવવંદન કર્યું. શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. પૂજ્યશ્રી ની લથડતી કાયાને જોઈને કેવા મંથનમાં ડૂબી જતા, તેનું વર્ણન કરવું અશક્ય છે. ગુરુ પ્રેમમાં પૂર્ણ પરોવાએલું શિષ્યનું મન ગુરુવરના અનંત દેહોની કલ્પના કરતું છતાં એક પછી એક બધા દેહોના બાવલાં નજરમાંથી સરી જતા. ઘણું જ નિરાશ થઈને સ્વયં અંધકારમાં જાણે વિલીન થઈ જતું. ગુરુકૃપા શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. ની મોટી સંપત્તિ હતી. ગુરુચરણની સેવા તેમને શ્રેષ્ઠ પ્રેરણા દેતી. ચામડી અને માંસ જેવો ગુરુ શિષ્યનો સંબંધ હતો. સંવત ૧૯૮૭ નું વર્ષ ચાલવા માંડયું. આ વરસે પૂજ્યશ્રીની અવસ્થાને કારણે નવો વિહાર અશક્ય હતો. ગુરુવરો જેતપુરમાં જ બિરાજ્યા. શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. ગુરુદેવને ખૂબ જ અધિક પ્યાર કરી વધારેમાં વધારે સેવામાં તત્પર બન્યા. કેમ જાણે કાળ કંઈ સૂચના કરી ગયો હોય !

વ્યાખ્યાન ચાલુ રહેતું. પરંતુ પ્રાણુલાલજી મ. નું ધ્યાન ગુરુદેવ પ્રત્યે વધારે ખેંચાઈ રહેતું. ગુરુદેવના અંગેઅંગમાથી જાણે દેવતાઓ ઉડવાની તૈયારી કરતા હોય તેવો આભાસ મળતો. પ્રાણુલાલજી મ. માટે ગુરુદેવનો વિયોગ તે વસમામાં વસમી તક હતી. વિરહના વિચારે તેઓ ધ્રૂજી ઉઠતા. ગુરુદેવ વિનાના શૂન્ય જીવનની તેઓશ્રીને કલ્પના જ ન આવતી. આવતી ત્યારે મન વેદનામય બની જતું.

જેતપુરના સ્થિરવાસના દિવસો ભાદરનદીના પાણીની જેમ ચાલ્યા જતા હતા. મનમાં તરંગો કરતા સમાધિ વિશેષ હતી.. બોલવા કરતા ખામોશનો પ્રભાવ હતો. ભાદર કાંઠાની આ

૨૮

(જેતપુર ચાતુર્માસ સં. ૧૯૮૭)

ગયા પ્રકરણમાં જે ભયનો ઉલ્લેખ થયો છે, તે પ્રત્યક્ષ થવા લાગ્યો. શ્રી. પ્રાણગુરુનું હૃદય વધારે ઢીલુ પડવા લાગ્યું. પૂજ્યશ્રીનું તપોબળ એક આધાર હતું, એટલુ જ નહિ પૂજ્યશ્રીની મીઠી હૂંફ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને પરમાનંદ આપી પરમભાવમાં સ્થિર કરી દેતી હતી. આ ગુરુભક્ત શિષ્યને ગુરુસેવા એજ સમગ્ર સંયમ જીવનનું ફળ લાગતું હતું.

પૂજ્યશ્રી એક દિવસ સવારે પડશાળમાં ટહેલતા હતા ત્યારે એક હુમલો થયો. શરીર પર પક્ષઘાતની અસર થઈ. થોડીવારમાં રોગનો પ્રબળ વેગ વધી ગયો. ડો જેઠાલાલ હરજીવન કુંભાણીની દવાથી ને ઔપધોપચારથી ચાર આની ફાયદો થયો. ફાયદો દવાના પ્રભાવે હતો. વસ્તુતઃ શત્રુએ શરીરમાં ઘાણું જમાવ્યું હતું. પર્યાયનો પલટો થાય ત્યારે આવા નિમિત્તે હાજર થઈને અપયશ પોતાને માથે લઈ લેતા હોય છે. નિમિત્તો પણ પરમાર્થી બને છે.

શ્રી ઉજમબાઈ સ્વામી ઠાણા ૯ કાલાવડ પધાર્યા હતા. પૂજ્યશ્રીની બીમારીના ખબર સાંભળી વણવિસામે ઉગ્ર વિહાર કરી જેતપુર પધાર્યા. જેતપુર શ્રીસંઘે પણ શીઘ્ર પધારવા વિનંતિ કરી હતી. તેમની સાથે બા. બ્ર. મણીબાઈ, શ્રી સંતોકબાઈ, શ્રી ફુલકુંવરબાઈ, વ્રજકુંવરબાઈ, મોતીબાઈ, અંબાબાઈ, પ્રાણકુંવરબાઈ સ્વામી હતા. નવ ઠાણા એક સાથ પધારવાથી આનંદ થયો. તેઓ બધા ઠાણા સેવાભાવી ભદ્ર

ગોંડલથી પૂજ્યશ્રીની સેવામાં ભાવભરેલા પત્ર આવ્યા. શ્રી. પ્રાણુરત્ન પાસે પૂજ્યશ્રીએ પત્ર વંચાવ્યો. શ્રી. પ્રાણુલાલજી મહારાજે પત્રના બધા ભાવોનું સુક્ષ્મ સ્પષ્ટીકરણ કર્યું. ત્યારે પૂજ્યશ્રીને આ વ્હાલા શિષ્યની બુદ્ધિ પ્રત્યે માન ઉપજ્યું. આ મહારથી શિષ્યમાં રાજનીતિજ્ઞ જ્ઞાનના પણ પૂજ્યશ્રીને દર્શન થયા. રાજનીતિનું આચરણ મુનિ માટે વર્જ્ય છે. પરંતુ રાજનીતિનું જ્ઞાન હોવું આવશ્યક છે. ખરી રીતે રાજનીતિ નથી. રાજઅનીતિ હોય છે. જાણપણું તે અનીતિથી બચવા માટે જ છે. શિષ્યની આવી નિપુણતાથી જીવનયાત્રાની અંતિમ ઘડીઓમાં પૂજ્યશ્રીને સોળ આના સંતોષ થયો.

શાંતિ સ્થાપવાની ભાવનાથી આખરે નિર્ણય થયો કે ગોંડલથી વિહાર કરી ચાર દિવસમાં જેતપુર પહોંચી જઈ ખમતખામણા કરી પૂજ્યશ્રી સાથે ગોચરી પાણી કરી એક રસ બની જવું. ખરેખર સંતોની મહાનતા અસીમ છે. સંતો જે સૌમ્યતાના દર્શન કરાવી શકે છે તેની પામર જીવોને કલ્પના પણ નથી હોતી. બંને પક્ષના હૃદય આકાશમાં 'અહં' ના વાદળાં વીખાઈ ગયાં હતાં. નિર્મળ આકાશમાં સ્નેહનો સૂર્ય પ્રકાશી રહ્યો હતો. પૂજ્યશ્રીના હૃદયમાં હર્ષનો ઊભરો આવ્યો. ગુરુપ્રાણનું હૃદય સ્વાગત માટે થનગની ઊઠ્યું. કેમ જાણે રામ ભરતનો મેળાપ થવાનો હોય !

પૂજ્યશ્રી કાનજી મ. પોતાના શિષ્ય શ્રી. દેવરાજજી મ. તથા શાસ્ત્રજ્ઞ મહાપંડિત શ્રી. પુરૂષોતમજી મ. ને સાથે લઈ ઠાણા ૩ જેતપુર તરફ પધારી રહ્યા. મૂર્ખ માણસોને આ પ્રસંગ ઘણું જ આશ્ચર્ય ઉપજાવી રહ્યો હતો. મધ્યમ માણસો માટે ભક્તિજનક હતો. બુદ્ધિમાન માટે પરમ આવશ્યક હતો. કદાગ્રહી માટે શલ્યરૂપ હતો. સારા માણસો માટે આ શુભ લક્ષણ હતું. ગોંડળ ગચ્છ માટે સુવર્ણ તક હતી. પૂજ્યશ્રીએ

મુનિ તથા પુરૂસોતમજી મુનિ દેવરાજજી મુનિ સાથે આવતી કાલે અહીં આવશે. સંપ શાંતિને લઈ આનંદ છવાઈ જશે. તેઓ અહીં રોકાશે તે દરમ્યાન મારી એવી ઈચ્છા છે કે મારું ગઢપણ છે. શરીરનો વિશ્વાસ નથી તો તમે સૌ મારા જેટલા સાધુ સાધ્વીઓ છો તે સર્વને હું પુરૂસોતમજી મુનિને ભળાવી દઉં. હું સંપ્રદાયના કાર્યથી મુક્ત બનું. કેમ આ વાત તને રુચે છે?" આટલું બોલી પૂજ્યશ્રીએ પ્રાણલાલજી મુનિને ઉત્તર આપવા માટે સમય આપ્યો. સ્વયં મૌન રહ્યા. પ્રાણલાલજી મુનિએ ગુરુદેવના ચરણો પર હાથ ફેરવતાં ઉત્તર આપ્યો- "ગુરુદેવ! જેવી આપની ઈચ્છા. પરંતુ આપશ્રીના મોટા શિષ્યો અમારા વડીલ ગુરુબન્ધુઓ શ્રી. ભીમજી સ્વામી, મંગળજી મ. પ્રેમચંદજી મ. સૌને પણ પૂછવું જોઈએ ને?" "ના, તેમને પૂછવાની જરૂર નથી. તેઓ જેમ કહેશું તેમ કરશે. તેઓ જે વાત હશે તે માન્ય રાખશે." પૂજ્યશ્રીએ પોતાના શિષ્ય પ્રત્યેનો આત્મવિશ્વાસ વ્યક્ત કર્યો. ત્યારે શ્રી. પ્રાણ-લાલજી મુનિએ કહ્યું "જેવી આપની ઈચ્છા. પુરૂષોત્તમજી સ્વામી અહીં આવી ગયા પછી સંપ સુલેહ થશે. ત્યારબાદ આપ અમારા શિરછત્ર છો" શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ના આવા વિનય ભરેલાં વચનો સાંભળી ગુરુદેવને બહુ જ આનંદ થયો હતો.

રાત્રિનો પૂજ્યશ્રીનો કેવો નિશ્ચય હતો, તે પાઠક સમજી શકે છે ત્યારે વસ્તુતઃ હજુ સમય પાક્યો ન હતો. પૂજ્યશ્રીનું મન હલકું ફૂલ હતું. મુનિમંડળમાં વધારો થવાથી બધું ભર્યુંભર્યું લાગતું હતું. ગોચરી પાણીનો સમય થયો. ધરમસી દામોદર, પોપટ જાદવજી વગેરે સ્થાનકમાં હાજર હતા. પીવા યોગ્ય પદાર્થ પાત્રામાં હતો. પીવા માટે આ મુનિમંડળને આગ્રહ થયો. તેઓએ 'ના' પાડી. કર્મે કોને ખેલ નથી ખેલાવ્યા?

૨૯

(જેતપુર ચાતુર્માસ સ ૧૯૮૭)

પૂ. કાનજી મ. ઠાણા ૩ જેતપુરથી પ્રસ્થાન કરવા લાગ્યા. ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ વિદાય સભામાં શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને થોડું બોલવા માટે આદેશ કર્યો. ટૂંકું પ્રવચન આપતાં શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજે ફરમાવ્યું કેઃ–

કાલ કૃતાંત તોરી શિર પર ગાઢો,
આયુકી ડાળ હિલાયે;
મારી હી ફાલ અચાનક તો શું,
મનોરથ મનમેં રહાવે;

અપૂર્ણ મિલનની આંતર વેદના અને કંઠનું પરમ માધુર્ય શ્રોતાજનોને સ્પર્શી ગયા. કરુણા રસની જાદુઈ લાકડીથી સૌ મંત્રમુગ્ધ જેવા બની ગયા. આ પદ પર સચોટ વિવેચન કરી સાંભળનારના કૂંણા હૃદયને ધર્મ–સરિતામા મગ્ન કરી દીધા.

મુનિવરો જુનાગઢ તરફ વિચરી ગયા. અહીં પૂજ્યશ્રીની વ્યથામાં પુનઃ વધારો થયો. ગરમીના દિવસો આવી રહ્યા હતા. આમ્રમંજરીઓ પાકી કેરી બની રસપ્રિય લોકોને આકર્ષતી હતી. ઘોમ તડકાનું સામ્રાજ્ય જામ્યું હતું. તાપ વધવાની સાથે પૂજ્યશ્રીનો બીમારી સંતાપ પણ વૃદ્ધિગત થયો. પૂજ્યશ્રીની પીઠમાં અને હાથપગ પર અળાઈઓ જોરથી થઈ. ડાબા પગમાં લકવાની અસર હતી જ. શ્રી. પ્રાણમુનિ પૂજ્યશ્રીને

આ દર્દના પરિણામે ખંભા નજીક પીઠમાં એક કઠોર ગુમડાએ જન્મ લીધો હતો. દવા ચાલુ હતી. અસાતાનો ઉદય વેગવંત હતો. દવા નાસી પાસ થઈ રહી હતી. શ્રી. ગોવિંદજી મ. વૃદ્ધ હતા અને મોતીઓ આવતા લાચાર બન્યા હતા. પ્રેમચંદજી મ. પણ વૃદ્ધ હતા ને તેમની નજર ટૂંકાઈ ગઈ હતી. એટલે પૂજ્યશ્રી ઉપરાંત બંને વૃદ્ધ ગુરુભાઈઓની સેવાનો ભાર શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. પર આવ્યો હતો. જે તેઓએ ઘણા હર્ષ અને સ્ફૂર્તિપૂર્વક વહન કર્યો. જેતપુર શ્રીસંઘ અને તેમાં અમુક સેવા ભાવિ વ્યક્તિઓએ ખરેખરો સહયોગ આપ્યો. રાતદિવસ સ્થાનકમાં રહી મુનિવરોની સેવામાં હૃદયથી ઝંપલાવ્યું હતું. તે વખતની નોંધપોથીમાં બે મુખ્ય નામો ભાઈચંદભાઈ જુઠાભાઈ દેસાઈ ને ધીરજલાલ ભાઈચંદ ગાંધીનો ઉલ્લેખ થયો છે. આ બંને ભાઈઓએ ગુરુવરોના ખૂબ જ આશીર્વાદ લીધા હોય તેવો આભાસ મળે છે.

આ સમયે ત્યાં બિરાજતા પુરીબાઈસ્વામી, રામકુંવરબાઈ, રળીયાતબાઈ, મણિબાઈ, હેમકુંવરબાઈ, તથા મીઠીબાઈ ને જયાબાઈ ઉપરાંત અવલબાઈઆર્યાજી, દુધીબાઈ અને અમૃતબાઈ આદિ સાધ્વીજીઓએ અથાગ સેવા બજાવી. સેવામાં કલ્પનીય બધું કરી જીવન કૃતાર્થ કર્યું. પૂજ્યશ્રીની ઘોર વેદના અને અસીમ ધૈર્ય સૌને વૈરાગ્ય અને સમતાનો પાઠ શીખવતા હતા. સાથે લીંબડી સંપ્રદાયના સાધ્વીજી વિચરી રહ્યા હતા. તેઓ પણ અભેદ ભાવે સેવા કરવા તત્પર રહેતા.

પૂજ્યશ્રી પોતાના શિષ્ય મંડળ દ્વારા અનુપમ શાતા અનુભવી રહ્યા હતા. ૧૫ દિવસ બીજા પણ વહી ગયા. બીમારીએ ધીરેધીરે નાડીતંત્રનો પૂરો કબજો લઈ લીધો. પૂજ્યશ્રીએ બે દિવસ બાકી રહ્યા ત્યારે પોતાના શિષ્યરત્ન પ્રાણલાલજી મ.ને પાસે બેસાડી પોતાના અંતરંગની બધી વાતો કહી. સંપ

સાધુ સાધ્વી અને શ્રાવક સમુદાય પૂજ્યશ્રી પાસે બેસતા ત્યારે તેઓ શાંતિપૂર્વક વાત કરતા.

આજ ગુરુદેવ બોલ્યા "એ પ્રાણ! હવે આ બધો પરિવાર તારે સંભાળવાનો છે. આ ગોવિંદજી મુનિ અને પ્રેમચંદજી મુનિ પણ અવસ્થાવાળા છે. તેમનો ભાર પણ તારા ઉપર છે. આર્યાજી મંડળને સૌને સમભાવે જોવા અને સાધુ મર્યાદામાં કલ્પતી વસ્તુઓ સૌને સંવિભાગે આપવી એ ગાદીધર ગુરુનું કર્તવ્ય છે." પૂજ્યશ્રીના મુખથી સહજ ગાદીધર શબ્દ નીકળી ગયો. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ને ગુરુ પદવી મળી ગઈ.

આજે સૌ આનંદથી વિખરાયા. પૂજ્યશ્રીની શાંતિ માટે તારીફ થઈ રહી હતી. જેઠ વદિ ૮નો દિવસ પસાર થઈ ગયો. આજે પૂજ્યશ્રીની તબીયત ઘણી જ અસ્વસ્થ હતી. શ્રી પ્રાણલાલજી મ.નું મન નરમ પડી ગયું. તેમને ગભરામણ થતી હતી. જાણે ગુરુમહારાજની જીવનલીલાની ઘડીઓ ગણાતી હતી. આજે સવારથી જ સાધુ સાધવી પૂજ્યશ્રીને વીંટળાઈ બેઠા હતા. સૌએ વારાફરતી આહારપાણી પતાવ્યા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ની મુખાકૃતિ દયનીય બની રહી હતી. સૌની નજરમાં પૂજ્યશ્રીના વહાલા પ્રાણ કરુણાભાજન બની ગયા હતા.

આજે રાતના ખાસ ખાસ શ્રાવક સમુદાય પણ સ્થાનકમાં જ હતા. અપૂર્વ શાંતિ છવાઈ ગઈ હતી. જાણે નાડીઓના ધબકારા જ સંભળાતા હતા. સૂર્યોદય થતાં સવારના હજારો લોકો પૂજ્યશ્રીના અંતિમ દર્શન માટે ધસી આવ્યા હતા. ખૂબ જ શાંતિપૂર્વક દર્શન કરી પુનઃ જતા. નવમીનો દિવસ પાર થવા આવ્યો. બપોરના પૂજ્યશ્રીએ હાથ ઊંચો કરી સકલ જીવોથી ખમતખામણા કર્યા. પાઠશાળાનો રૂમ ભક્તજનો અને શિષ્યવૃન્દથી ભર્યો હતો. પૂજ્યશ્રીએ જાણે એક અંતિમ કૃપા દૃષ્ટિ

દલખણીયા માટે વિનંતિ

૩૦

(સંવત ૧૯૮૮)

જેતપુરથી પ્રસ્થાન થયું. પૂજ્યશ્રી વિના શ્રી. પ્રાણગુરુના માર્ગમાં શૂન્યતા છવાઈ ગઈ હતી. હવામાં તરતી ગુરુવરની અસંખ્ય મૂર્તિઓના દર્શન કરતા સંત સમુદાય આગળ વધવા માંડયા, જેતલસર જંકશન થઈ વડાલ પધાર્યા. સર્વત્ર પૂજ્યશ્રીના વિયોગની વાર્તા મુખ્ય હતી. વડાલથી જુનાગઢ પ્લોટમાં આગમન થયું. ત્યારબાદ જુનાગઢ શહેરમાં પધરામણી થઈ. જુનાગઢ સંઘ ખૂબ જ વિકાસ કરી રહ્યો હતો. શાણા અને ધાર્મિક શ્રાવક શ્રી. જેઠાલાલ રૂપાણી વકીલ જેવા સમર્થ વ્યક્તિનું શ્રીસંઘને નેતૃત્વ મળ્યું હતું. ગુરુદેવ પ્રત્યે શ્રી. જેઠાલાલ ભાઈની અનન્ય નિષ્ઠા હતી. જુનાગઢથી જેતપુર પુનરાગમન થયું, ગોંડલ જવાનું લક્ષ્ય હતું.

દરમ્યાન એક છરહરી નેતરની સોટી જેવી કાયાવાળો મજબૂત બાંધાનો તરુણ પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ના ચરણે આવી ઊભો રહ્યો. તેની તેજસ્વી આંખો સંકલ્પ બળ પ્રગટ કરતી હતી. યોગીની જેવી હઠવૃતિ તેમનામાં ઉભરાતી હતી. ગુરુ મહારાજે એક વેધક દૃષ્ટિથી આગન્તુક તરુણને નિહાળ્યો. "કેમ, શું ભાવના છે?" વ્યાખ્યાન સમાપ્ત થયા પછી ટકોર કરી છે, દીક્ષાના ભાવ? તો સાધુ બનાવી દઈએ" ગુરુદેવે વૈરાગ્યનો પાસો ફેંકયો હતો. "જરૂર ગુરુદેવ! એટલા માટે જ આવ્યો છું" સામેથી એવો જ દઢ ઉત્તર મળ્યો. આ તરુણ બીજા કોઈ નહિ. એ હતા વાવડી ગામના શ્રી. માધવજી ભાઈના ચોથા પુત્ર શ્રી રતીલાલ.

શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ગોંડલની ગૌરવભરી ગાદીને જ્ઞાનરસ અર્પણ કરી બગસરા તરફ થઈ સાવરકુંડલા જવા માટે રવાના થયા. સાધુઓની સર્વશ્રેષ્ઠ મોજ તેમની પદયાત્રાઓ છે. વિહાર એ સાધુઓનું જીવન છે. વૈરાગી રતીલાલ પણ બરાબર આવતા રહેતા હતા. ગોંડલથી મોવૈયા, ખોખરી, સુલતાનપુર, અરજણ-સુખ, તોરી, રામપુરી અને માલજીંજવા થઈ બગસરા પદાર્પણ કર્યું. બગસરામાં મોરલાના મીઠા ટહુકાર સંભળાયા, બગસરા ગુરુવરોની ભક્તિમાં ગાંડું બનતું. ગુરુમહારાજની મીઠી બંસરી બજતા બગસરાની શ્રાવકમંડળી ડોલી ઊઠતી. ચારે બાજુ પડઘા પડવા લાગ્યા હતા કે "વ્યાખ્યાન તો શ્રી. પ્રાણલાલજીનું" બસ આનંદ સાથે પરમ વૈરાગ્ય.

સમઢીયાળા, હામાપુર, હાલરીયા, ઢસા, ચલાળા, કમી, નેસડીને સ્પર્શી ગુરુવરો નાવલીના તટે આવી પહોંચ્યાં. સાવર અને કુંડલાનું વિભાજન કરતી નાવલી મુનિઓના મન પણ મોહી લે છે. નાવલી ખરેખર નવરંગી છે. નાવલીના કિનારા સમૃદ્ધિ અને શ્રીમંતોથી સુશોભિત બન્યા છે. ત્યાંની જનતાએ ચાતુર્માસ પધારતા મુનિવરોનું પરમ હાર્દિક સ્વાગત કર્યું. સાવર-કુંડલાનો સમૃદ્ધ સંઘ ગુરુવરોની વિશેષ સંપત્તિ સમો. સૌરાષ્ટ્રમાં ચુડામણી જેવો સરસ, સરલ અને શાંતિપ્રિય સમાજ છે. સાવરકુંડલા પરમ શાતાકારી ક્ષેત્ર છે. ઘણી જ ધામધૂમથી ચાતુર્માસના ચાર મહિના પૂર્ણ થતા વાર ન લાગી.

સાવરકુંડલામાં એ વખતે વીરાણી પરિવાર, દોશી પરિવાર, તેજાણી કુટુંબ, મગીઆ કુટુંબ વગેરે પરિવારો મુખ્ય હતા. જે તન, મન, ધનથી ભક્તિનો પૂરો લાભ લેતા હતા. સોનામાં સુગંધ એ હતી કે પરમ વિદુષી, પ્રભાવશાળી શ્રી. ઉજમબાઈ મહાસતીજી ઠાણા ૩નું ચાતુર્માસ પણ સાવર-કુંડલા જ હતું. વ્રત પચ્ચખાણ ધર્મધ્યાનની બીજી જ નાવલી.

ઉપાશ્રય બાંધવામાં આવ્યો હતો. ધર્મક્રાંતિ દલખાણીયામાં વધી રહી હતી. ત્યાં હીરાચંદભાઈ નામે ધર્મિષ્ઠ ભક્તિવાન શ્રાવક રહેતા હતા. હીરાચંદભાઈ ધર્મના સારા જાણકાર ને ઘોર તપસ્વી શ્રાવક હતા.એ વખતે ગામ-શેઠ તરીકે શ્રી. જગજીવન મોનજી આગળ પડતા હતા. પૂજ્યવરો ધારી પધારતાં દલખાણીયા પધારવાની વિનંતિ કરવા ત્યાંનો ભાવિક સંઘ ધારી આવી પહોંચ્યો.

ગુરુમહારાજ આગળ જ્યારે દલખાણીયા પધારવાની વિનંતિ મુકાઈ ત્યારે ગુરુદેવે ત્યાં પધારવાની સાવ 'ના' જણાવી. ત્યાંનો રસ્તો ઘણો જ પહાડી અને સંકટમય છે. વળી દલખાણીયા ગીર જંગલમાં આવેલુ ગામ છે. ત્યાં જવાનું પૂજ્યશ્રીને કઠિન લાગ્યું. તે વખતે કોઈને કલ્પના ન હતી કે ગુરુદેવને દલખાણીયા સાથે કેટલીક લેણાદેવી છે અને દલખાણીયાને ખબર ન હતી કે ગુરુમહારાજ સાથે કેટલો કૃપા સંબંધ છે. ગુરુમહારાજે 'ના' પાડી; પરંતુ એમ કયા ગામડાના વાણિયા માને તેવા હતા. બગસરાના શ્રી. ભીમજી ડાહ્યાભાઈ અને શ્રી. જગજીવન ગોવિંદજી દ્વારા દલીલ કરાવી દલખાણીયાની વિનંતિ મંજૂર રખાવી. ગીર ગામના આ શ્રાવકોએ હસતાં હસતાં જણાવ્યું કે "મહારાજશ્રી ત્યાં પધારો તો આપને સિંહ જોવા મળશે." વસ્તુતઃ દલખાણીયું એ સિંહનું કેન્દ્ર. હાલમાં જ દલખાણીયાના કૂવામાં છલાંગ મારીને સિંહ સિંહણે જગતભરમાં દલખાણીયાને પ્રસિદ્ધ કરી દીધું હતું.

ગુરુ મહારાજે મહામુશ્કેલીથી એક દિવસ માટે વિનંતિનો સ્વીકાર કર્યો. ત્યાંથી ચેકરીયા થઈ વિસાવદર જવાનો પ્રસ્તાવ થયો. ધારીથી વિસાવદર જતાં ચેકરીઆ જવાનું જ હતું. દલખાણીયા થઈ ચેકરીયા જતા થોડો ફેર પડવાનો હતો. જ્યારે

ગુરુદેવનું આગમન

૩૧

જ્યારે દલખાણીયામાં ખબર આપવામાં આવ્યા કે ગુરુમહારાજ પધારે છે ત્યારથી સૌના મનમાં ઉમંગ ઊઠ્યો હતો. આખું ગામ થનગની રહ્યું. રાહ જોવાઈ રહી હતી. સામે જવાની તૈયારી ચાલી રહી હતી. ગોવિંદપુરથી વિહાર કર્યો ત્યારે ધારીના શ્રાવક અને ગોવિંદપુરનું મહાજન ગુરુમહારાજ સાથે આવી રહ્યા હતા. દલખાણીયાના ભાઈઓ બહેનો લેવા માટે ઘણે દૂર સુધી સામે આવી ગયા હતા. એક પહાડી પર સૌ વાટ જોતા બેઠા. સામે દૂર દૂરથી હંસના સમૂહ જેવી સંતોની મંડળી દેખાણી. પૂજ્યવરો પહાડની એક કેડીથી ઊતરી રહ્યા હતા. કેમ જાણે ધરતીને પાવન કરવા સ્વર્ગમાંથી દેવદૂતો આવી રહ્યા હોય !

સંતોની મંડળી જોઈને હર્ષની આંધી ચડી આવી. બાળકો દોડી દોડીને સામે જવા લાગ્યા. જેમ લગનમાં જવું હોય તેમ સૌએ નવા કપડા પહેર્યા હતા. બહેનો એક જગ્યાએ ગીત ગાતી ઊભી રહી. શ્રાવકો બાળકોની સાથે આગળ વધ્યા. આ લેખક પણ બાળકરૂપે સાથે જ હતો. જોર જોરથી મહાવીર સ્વામીની જય બોલાણી. સામેથી ભગવાનના નામનો બુલંદ જવાબ મળ્યો. ગુરુદેવો ઘણે વરસે પધારી રહ્યા હતા. શ્રી પ્રાણગુરુનું તો પ્રથમ આગમન હતું. આવા મહાન સંતના આગમનથી ઉત્સાહનો પારો ઊંચે ચડી રહ્યો હતો. પ્રાતઃકાળે ગુરુદર્શનની તે વેળા અદ્ભુત હતી, આનંદમય વાતાવરણ હતું. ખરેખર ગીરનો પ્રદેશ ખૂબ જ રળિયામણો છે.

એક જ દિવસ રોકાવાના વિચારથી મહારાજ શ્રી. દલખાણીયા પધાર્યા હતા. તે દિવસે સંઘજમણ હતું. બીજે દિવસે પૂજ્યશ્રીએ વિહારની વાત કરી. એક ભાઈએ કહ્યું "પ્રભુ ! આજે તો મારા તરફથી સંઘજમણ છે. આપે અમને લાભ આપવો પડશે. ગુરુમહારાજે શ્રાવ્યપ્રેમને આધીન થઈ એક દિવસ વધાર્યો. ત્યાં તો ત્રીજે દિવસે ઝીલો ગૂંઘ થયો. ગુરુમહારાજને દલખાણીઆની ભક્તિ સ્વીકારવી પડી. આઠ દિવસ વીતી ગયા. આઠ દિવસ લગાતાર ગચ્છ થતાં જ રહ્યા. નાનું ગામ. સોંઘું સાટું ને સિદ્ધપુરની જાત્રા. વસ્તુતઃ તો ગુરુ કૃપા જ હતી. આઠમે દિવસે વળી ભેટ બાંધી. એક ભાઈ સવારમાં જ આવ્યા. પોતાને ચોથું વ્રત અદરાવવાની વિનંતિ કરી. તે દિવસે રોકાઈ જવું પડયું. લાભનું કારણ હતું. બીજે દિવસે તેના તરફથી ગચ્છ થયો. મહારાજશ્રીએ નાના ગામના ઉત્સાહને માન આપ્યું. કુલ દશ દિવસ સુધી રોકાયા. 'ભક્તને આધીન ભગવાન' ની કહેવત ચરિતાર્થ થઈ હતી.

શેઠશ્રી જગજીવનભાઈ (હાલના શ્રી. જગજીવનજી મ.) દલખાણીયાના શેઠ હતા. આ લેખકના તેઓ સાંસારિક પિતા થાય. હીરાચંદભાઈના સમાગમથી તેમને ધર્મનો રંગ લાગ્યો હતો. ગુરુદેવના ચરણે તેઓને વિશેષ શ્રદ્ધા હતી. દશ દિવસ જ્ઞાનમય પ્રવચનોની તેમના પરિવાર પર ઊંડી અસર થઈ. ગુરુદેવની વૈરાગ્યમય ઝાંખીથી તેઓ ધર્મ પ્રત્યે ખૂબ જ ખેંચાયા. કારણ તેમનો ધર્મભાવ ઉદયમાન હતો. ગુરુદેવના નિમિત્તથી ચડતા પરિણામ થયા. ખરેખર ગુરુદેવનું દલખાણીયા જવું પૂરું સફળ થયું હતું.

શ્રી. વૈરાગી રતીલાલના ભાવ ઉત્કૃષ્ટ હતા. મૌન પાળતા. એકાંતમાં અભ્યાસ કરતા. નિરંતર પાઠ લેતા. ખાવાપીવામાં

.લખાણીયા પધાર્યા હતા ત્યારે જ શ્રી જગજીવનભાઈ તથા અમૃતબાઈએ નાની ઉંમરે ચોથા વ્રતના પચ્ચખણ કરી લીધા. હતા. ત્યારબાદ શ્રી. જાદવજી મહારાજ તથા મહાપુરુષ શ્રી પુરુષોત્તમજી મ. પધાર્યા હતા. વૈરાગ્ય રસમાં વૃદ્ધિ થઈ હતી પરંતુ ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ના અનુપમ મોતી જેવા વચનોએ અમૃતબાઈના પરિવારને એવા તો ધર્મરંગે રંગી નાખ્યા કે આગળ ચાલીને ઘરમાં દીક્ષા લેવાની એક પરંપરા જ વર્તી.

અમૃતબાઈના ત્રીજા નંબરની પુત્રી શ્રી. પ્રભાવતી એ વખતે દશ વરસની ઉંમરના હશે. આ બાળકી કેટલા ભાવપૂર્વક ગુરુ દર્શન કરતી હશે તે પ્રત્યે કોઈનું ધ્યાન ખેંચાયું નહિ હોય, પરંતુ ગુરુદેવના સંપર્કમાં આ બાળકીના સંસ્કાર ધર્મમય થઈ રહ્યા હતા. તેમના સરલ હૃદય પર ગુરુ મહારાજનો ફોટો ચીતરાઈ રહ્યો હતો. આગળ ચાલીને તે પ્રભાવતી મહાસતીજી બનવાના હતા, તેની શું અત્યારે કલ્પના આવે ! આ લેખકની ઉંમર આઠ વરસની હતી. તે વખતની ઝાંખી હજુસુધી મન પર અંકિત છે. ગમે તેમ હોય, કોઈ એવો શુભયોગ હતો કે જગજીવનભાઈના પૂરા પરિવાર પર ગુરુદેવની અનન્ય કૃપા વરસી ગઈ. અમૃતબાઈના ચોથા પુત્રી જયાબાઈ છ વરસના હતા જે આગળ જતા જયાબાઈ મહાસતીજી બન્યા.

દશ દિવસનો ગાળો પૂરો કરી પૂજ્યવરો વૈરાગી સાથે વિહાર કરવા તૈયાર થયા. દલખાણીયાથી એક માઈલ મીઠાપુર થઈ ચેકરીયા જવાનું હતું. મીઠાપુર સુધી સેંકડો નરનારી વળાવવા આવ્યા ત્યાં સંઘજમણ થયું. શત્રુંજય નદીનો આ પ્રદેશ ગીરની ઝાડીઓ અને ઘટાઓથી છવાએલો છે. શત્રુંજય નદીના આછા નીરમાં ગુરુવરોના પ્રતિબિંબો ઝીલાઈ રહ્યા. નદીના તટવર્તી પ્રદેશમાં પહાડી કેડીયો પર ચાલતા આગળ

ગુરુદેવને ખૂબ જ આશ્ચર્ય થયું. આ રીતે પ્રત્યક્ષ જોવાનો અવસર આવ્યો ન હતો. ભયની લાગણીઓ ઉત્પન્ન થાય તે પહેલા જ્ઞાનવૃત્તિ જાગ્રત બની. પ્રાણી માત્રમાં આત્મતત્ત્વના દર્શન કરાવી ગઈ. પૂજ્યવરો વેકરીયા આવી પહોંચ્યા. ત્યાં એક શ્રાવકનું ઘર છે. તેમણે ગુરુવરોનો ઊંડો સત્કાર કર્યો. દલખણીયાના મીઠા સંસ્કાર બાંધી ગુરુવરો વીસાવદર તરફ વિચરણ કરી ગયા. દલખાણીયાના હૃદયમાં ગુરુદેવની સાકાર મૂર્તિ સદા માટે બની રહી.

શ્રાવક. શ્રી. વકીલનો સમસ્ત પરિવાર ધર્મના ઉંડા રંગે રંગાએલ હતો. તેમના ઘેર શ્રીમતી અંબાબેનને દીક્ષાનો પ્રસંગ નક્કી થતાં હર્ષનો પાર રહ્યો નહિ.

સં. ૧૯૮૯ ના ફાગણ વદિ ૫ ગુરુવારના દીક્ષા આપવાનો દિવસ નક્કી થયો. શ્રી પ્રાણગુરુને આવા તરૂણ શિષ્ય મળવાથી ચારે તરફ ભક્ત લોકોના હૃદયમાં આનંદની લાગણી ઉભરાણી. કુંમકુંમ પત્રિકાઓ પાઠવવામાં આવી. ચારે બાજુથી હજારો લોકોના આગમન થયા. જુનાગઢના આંગણે મંગળ તોરણ બંધાણા. દીક્ષા અને ગીરનારની યાત્રા એક પંથ દો કાજ. જુનાગઢમાં દીક્ષા આપવાનો મુખ્ય લક્ષ્ય એ પણ હતો કે જુનાગઢ સંઘને બળ મળે. જુનાગઢ શ્રીસંઘનો જે રીતે ઉદયમાન થઈ રહ્યો હતો તેમાં આવો દેદીપ્યમાન પ્રસંગ આવવાથી જુનાગઢનું સ્થાન મહત્વપૂર્ણ બની રહે!

સમાજને જેઠાલાલભાઈનું પૂરું નેતૃત્વ અને માર્ગદર્શન મળ્યું. નાણશ્રીનો પણ પૂરો સહયોગ મળ્યો. દીક્ષાના મંડપ ફુલેકા વગેરે ઉત્સવો સારી રીતે યોજાયા. છેવટે અભિનિષ્ક્રમણ (વરઘોડા) નો દિવસ આવી ગયો. દીક્ષાની પૂરી તૈયારી થઈ ગઈ. તપસ્વી જગજીવન મ. સંસારિક અવસ્થામાં આ દીક્ષા પ્રસંગે દલખણીયાથી આવ્યા હતા. તેમણે પોતાના આંખે જોયેલ પ્રસંગનું ચિત્ર આપ્યું છે. " બે દિવસ પહેલેથી માનવમેદની જમા થઈ ગઈ હતી. અમને તો ગામડામાંથી જુનાગઢ આવતા અરજણીયો મુંબઈ આવ્યા જેવું લાગતું હતું. દીક્ષાનો વરઘોડો માઈલ માઈલનો લાંબો હતો. ગીરનાની તળેટીમાં દીક્ષા લેવા માટે શ્રી રતીભાઈને મોટી ધામધુમ સાથે લાવવામાં આવ્યા. ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજે, સન્મુખે વિધિશ: ક્રિયા કરાવીને દીક્ષાના પાઠ ભણાવ્યા. હજારો કંઠથી બોલતા ધર્મના જયનાદ વચ્ચે તેઓ મુનિરૂપે શોભી રહ્યા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ના મોટા શિષ્ય તરીકે ખ્યાત થયા.

શ્રીસંઘ તરફથી વળામણાનો પ્રસંગ ઉજવાયો. શાહપુર થઈ મેંદરડાને સ્પર્શ કર્યો. મેંદરડા બધી રીતે જાણીતું ક્ષેત્ર છે. અજાબ, અવાણીયા, માળીયા થઈ વેરાવળ પધરામણી થઈ. આ વરસનું ચાતુર્માસ વેરાવળ નક્કી થયું હતું. વેરાવળ ખરેખર ધર્મપુરી જેવું શહેર છે. ત્યાંથી એટલી દીક્ષા થઈ છે અને ત્યાં એટલા મહાપુરુષોના ચાતુર્માસ થયા છે અને સંઘ સમાજને એટલો સહયોગ મળ્યો છે કે ગોંડલ ગચ્છના ઇતિહાસમાં વેરાવળનું યોગદાન ઘણું જ છે. વેરાવળનું સ્થાન મહત્ત્વ પૂર્ણ બની રહે છે.

ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. શ્રી ગોવિંદજી મ. શ્રી. પ્રેમચંદજી મ. અને શ્રી. રતીલાલજી મ. નું ચોમાસુ મેળવીને શ્રીસંઘને ખૂબ જ આનંદ ઉપજયો. વેરાવળમાં બરાબર મહાન સંતોના ચાતુર્માસ થતાં જ રહ્યા છે. સંવત ૧૯૧૬ થી ૧૯૪૦ સુધીમાં ૬ ચોમાસા પૂ. શ્રી. દેવજી સ્વામીના સંવત ૧૯૫૦ થી ૧૯૭૭ સુધીમાં ૬ ચોમાસા શ્રી. જયચંદજી મ. તથા પૂ. ત. માણેકચંદજી મ. ના ૫ ચોમાસા થયા. પૂ. જાદવજી મ. અને તેમની શિષ્ય પરંપરાએ વેરાવળને લાભ આપ્યો. ઉપરાંત સાધ્વીજી મહારાજના બરાબર ચોમાસા થતાં રહ્યાં. વેરાવળ ધર્મના રંગે રંગાતું રહ્યું.

આ ચાતુર્માસથી વેરાવળને વિશેષ લાભ થયો. ચારમાસ મોટી ધામધૂમથી વ્યતીત થયા. વેરાવળનું ભવ્ય ચાતુર્માસ સમાપ્ત થયું. દરિયા કિનારે મોટી ધામધૂમ સાથ વિદાય સમારંભ થયો. વિદાયમાં સમસ્ત શ્રાવક–શ્રાવિકાઓએ ભાતું બાંધ્યું. સારા સારા વ્રત પચ્ચખાણ ધારણ કરી આત્માની શોભા વધારી. વેરાવળથી ગુરુવરો ચોરવાડ થઈને માંગરોળ પધાર્યા. માંગરોળ પધાર્યા દસ વરસ થઈ ગયા હતા. ત્યાંના સંસ્મરણ તાજા થયા. ગુરુદેવના ઉપદેશથી માંગરોળ શ્રીસંઘ વધારે પ્રકાશવાન બન્યો.

વળતા. ગુરુદેવની વાણીમાં એવું ઓજસ અને કથારસ ભરેલો રહેતો કે સાંભળનાર એક વખત પાણી પાણી થયા વગર ન રહે. ગુરુદેવ સર્વધર્મ સમભાવ જેવી નીતિ જાળવીને ઉપદેશ આપતા. કોઈપણ ધર્મના વ્યક્તિને ઠેસ લાગે તેવું પ્રવચન ન થતું. આથી સૌ કોઈ સહર્ષ ભાગ લઈ શકતા.

માંગરોળથી એકધારા ઘણા ગામડાનો સ્પર્શ કર્યો. કામનાથની જગ્યા, ગડોદર, માળીયા, અવાણીયા, અજાબ, આંબલા સ્પર્શ્યા. મેંદરડા વિશ્રાંતિ લઈને ચીરોદા, બગડું, ચોરવાડી સ્પર્શ્યા. બીલખા આરામ લઈને વાવડી પધાર્યા. વાવડી તે નવદીક્ષિત શ્રી. રતીલાલજી મ. નું જન્મસ્થાન. કાઠી દરબારોની ખાસ જમાવટ. વાવડીમાં અને આજુબાજુમાં ગુરુવરોના દર્શન માટે ભીડ જામી. મુનિશ્રીના માતપિતાએ પુત્રને સાધુરૂપે દર્શન કરી પોતાના અંતઃકરણ પાવન કર્યા. વાવડીમાં ઘણી જાતના વ્રતપચ્ચખાણો અપાયા. વાવડી છે તો ખોબા જેવડું પણ ભારે હિંમતભર્યું રસકસવાળું ગામ છે, ધન્ય વાવડી! તેં પણ એક રતન ગુરુચરણે ભેટ કર્યું. વાવડીના ભક્તિ રૂપી મીઠાજળનું પાન કરી મહાત્માઓ પુનઃ એક વખત બીલખા થઈને મંડલપુર, છોડવડી થઈ રાણપુર પધાર્યા.

હજુ તો મીઠી મીઠી ઠંડીની શરૂઆત હતી. બે મહિનામાં જ વેરાવળ જેવા દૂર ક્ષેત્રમાંથી માંગરોળનો સ્પર્શ કરી ગુરુદેવ રાણપુર પધારી ગયા હતા. આરામની આવશ્યકતા હતી. પૂ. ગોવિંદજી મ. નું શરીર લથડવા માંડયું હતું. આ વિહાર પછી તેમને પણ નબળાઈ જણાતી હતી. છતાં એવી કલ્પના થતી ન હતી કે પૂ. ગોવિંદજી મ. આટલા જલદી પરમ શાંતિમાં પોઢી જશે.

રાણપુરમાં શેષકાળ સ્થિરતા દરમ્યાન એક દિવસ અચાનક

અને ત્યાં જ દીક્ષા લીધી હતી. ૩૦ વરસ ચારિત્ર પાળ્યું- ગુરુદેવને એક વરસમાં આમ ત્રણ ગુરુ બન્ધુઓનો વિયોગ પડયો. કાળયોગ કાળ પણ જાણતો નથી.

રાણપુરનો ધર્મરંગ આગળના પૃષ્ઠ પર ચિત્રાયો છે આ ૧૯૯૦ ના વરસનું ચાતુર્માસ રાણપુરમાં હતું. રાણપુરનું ચાતુ-ર્માસ ઘણા ભાવથી પસાર થયું. હવે પૂ. ગોવિંદજી મ. ની તબીયત લથડવા લાગી હતી. વરસ દેખાતા હતા. શ્રી. પ્રાણ-લાલજી મ. પૂ. ગુરુદેવની જેમ જ તેમની સુશ્રુષા કરતા હતા. શ્રી. ગોવિંદજી મ. પ્રત્યે ખૂબ જ ઊંડો ભાવ હતો. નવ દીક્ષિત પણ હવે ખુબ કેળવાઈ ગયા હતા. રાણપુર શ્રીસંઘ પૂજ્યશ્રીએ આપેલા લાભ બદલ ખૂબ જ આભાર માનતો હતો. ગુરુદેવના પડયા બોલ ઝીલાતા હતા. રાણપુર નાનું ગામ છતાં બરાબર ત્યાં મોટા મોટા સંતોના ચોમાસાનો લાભ મળ્યો છે. તેજ રાણપુરની ભકિતનું પ્રમાણ છે. રાણપુરનું ચાતુર્માસ ઉજ્જવળ ભાવે પસાર થયું. લાંબા વિહાર તો થઈ શકે તેમ ન હતું. ચોમાસું પૂરું થયા પછી નજીકમાં જ થોડા વિહાર કરવાનો સંકલ્પ કર્યો.

*

અને ત્યાં જ દીક્ષા લીધી હતી. ૩૦ વરસ ચારિત્ર પાળ્યું. ગુરુદેવને એક વરસમાં આમ ત્રણ ગુરુ બન્ધુઓનો વિયોગ પડયો. કાળયોગ કાળ પણ જાણતો નથી.

રાણપુરનો ધર્મરંગ આગળના પૃષ્ઠ પર ચિત્રાયો છે આ ૧૯૯૦ ના વરસનું ચાતુર્માસ રાણપુરમાં હતું. રાણપુરનું ચાતુ-ર્માસ ઘણા ભાવથી પસાર થયું. હવે પૂ. ગોવિંદજી મ. ની તબીયત લથડવા લાગી હતી. વરસ દેખાતા હતા. શ્રી. પ્રાણ-લાલજી મ. પૂ. ગુરુદેવની જેમ જ તેમની સુશ્રુષા કરતા હતા. શ્રી. ગોવિંદજી મ. પ્રત્યે ખૂબ જ ઊંડો ભાવ હતો. નવ દીક્ષિત પણ હવે ખૂબ કેળવાઈ ગયા હતા. રાણપુર શ્રીસંઘ પૂજ્યશ્રીએ આપેલા લાભ બદલ ખૂબ જ આભાર માનતો હતો. ગુરુદેવના પડયા બોલ ઝીલાતા હતા. રાણપુર નાનું ગામ છતાં બરાબર ત્યાં મોટા મોટા સંતોના ચોમાસાનો લાભ મળ્યો છે. તેજ રાણપુરની ભકિતનું પ્રમાણ છે. રાણપુરનું ચાતુર્માસ ઉજ્જવળ ભાવે પસાર થયું. લાંબા વિહાર તો થઈ શકે તેમ ન હતું. ચોમાસુ પૂરું થયા પછી નજીકમાં જ થોડા વિહાર કરવાનો સંકલ્પ કર્યો.

માથા ઊંચા કરીને દૂર દૂર સુધી નજર નાખી મુનિઓ માટે દીવાદાંડી બની જતી. સૌરાષ્ટ્રની મોટામાં મોટી નદી ભાદર પ્રાચીનકાળની ભદ્રાવતીની યાદ આપતી. મુનિઓના આગમનથી કેમ જાણે દર્શન કરવાની ઇચ્છાવાળી હોય તેમ મંદગતિની બની ગઈ હતી. શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજને મન જેતપુરજીતપુર હતું. અર્થાત્ મુનિઓના મન તેણે જીતી લીધા હતા.

જેતપુરથી ગોંડલ થઈ રાજકોટ જવા માટેનો ગુરુદેવનો નિર્ધાર થયો. ગુરુદેવની પ્રૌઢતા અને જ્ઞાન સમૃદ્ધિ પ્રાચીન જૈનાચાર્યની યાદ દેવડાવતા હતા. તેઓ આટલા અનુભવ પછી હિમગિરિ જેવા દેખાતા હતા. શરીર સ્વસ્થ ને નિરામય હતું. ઉપદેશની ધારા વણથંભી હતાના મોજા જેવી સુમતિદાયક, સરસ અને શાંતિકર હતી. મુખપર વૈરાગ્ય અને ત્યાગની કાંતિ ચમકતી. આંખોમાં દુશ્મનને પણ મહાત કરવાની વેધક દૃષ્ટિ ઝરતી હતી. ગુરુપ્રાણ શ્રીસંઘના પ્રાણસમ હતા, શાસનના પ્રાણ હતા. શિષ્ય સમુદાયમાં પ્રાણે પ્રાણે પથરાઈ ગયા હતા.

રાજકોટને અત્યારે ગુરુદેવ જેવા પ્રખર વ્યક્તિત્વની જરૂર હતી. બીજી બાજુ સ્થા. જૈન સમાજમાં દીક્ષા લઈ લાલનપાલન સાથે યોગ્યતા પામેલા કાનજી સ્વામી કોઈ કર્મોદયથી સ્થા. જૈન જેવા નિરાડંબર સંપ્રદાયમાંથી મન પરિણામ વિચલિત થઈ બીજી તરફ દોરવાઈ રહ્યા હતા. સ્થા. જૈન સંઘોને એ બાબતનું ઊંડું દુઃખ હતું કે તેમનો એક સુપુત્ર સ્થા. જૈન વૃક્ષની શાખાઓથી જ દેદીપ્યમાન બની તે વૃક્ષના છેદનમાં દત્તચિત્ત બની સમાજને મર્મઘાત કરી રહ્યો હતો. ઉદાર માબાપ જેવી દૃષ્ટિ રાખી શ્રીસંઘ શાંતિ જાળવવા પ્રયત્નશીલ હતો. આ નવા પંથની અંકુર ભૂમિ રાજકોટ જ હતું.

આ અક્રિય પંથ વિસ્તૃત થઈ તેમના ફેળ વધારે ન ચખાડે તે માટે રાજકોટ શ્રીસંઘ અને સૌરાષ્ટ્રના બધા સંતો સભાન

ગઢમાં સ્થાનક ઉપરાંત એક બીજી પૌષધશાળા બાંધવામાં આવી હતી. જુનાગઢ શ્રીસંઘમાં ઉત્સાહની લહેરો ઊઠી. ચાતુર્માસ ખૂબ જ દીપ્યું. ગીરનારની છાયામાં પુનઃ ધર્મઘોષ થવા લાગ્યો. શ્રાવકોના હ્રુદય ધર્મરંગે રંગાયા.

શ્રી. જેઠાલાલભાઈના પરિવારે આગંતુક અતિથિઓની સેવા પણ એવી બજાવી. સૌના નયન ઠરી જતા. સેવાની સાથે ધર્મ ઉપાસના પણ એટલી જ હતી. શ્રી. જેઠાલાલભાઈના બહેન નાથીબેન જે ગંગાસ્વરૂપ હતા તે શ્રાવિકા સમાજમાં ધર્મસ્તંભ બનીને સેવા આપવા લાગ્યા. ગુરુદેવ પ્રત્યેની નિષ્ઠા અને પોતાના સદ્‌ગુણોથી તે રૂડો જીવ ખૂબ જ ધર્મકરણી કરી શકયો.

જુનાગઢના ચાતુર્માસમાં ભારે શાસન પ્રભાવના થઈ. કાર્તિક પૂર્ણિમા પછી આજ્ઞાનુસાર મુનિવરોએ પ્રસ્થાન આરંભ્યું. આ વરસે વિહાર ઘણો મર્યાદિત જ થઈ શકયો. મેંદરડા અને બીલખા એવા બે ગઢ છે કે જ્યાં ગુરુદેવ પ્રત્યે ભરપુર શ્રદ્ધા છે અને લાભ લેવાની અનન્ય ભાવના છે. તુરત વિહાર થવો મુશ્કેલ બને. જુનાગઢથી મેંદરડા પધારતાં ત્યાં આનંદ ઉત્સવ થયો. એક વખત બીલખાને સ્પર્શ કરી પુનઃ ગુરુદેવ મેંદરડા આવ્યા. દરમ્યાન સં ૧૯૯૨નું ચોમાસુ બીલખા નિશ્ચિત થયું. મેંદરડાથી વિહાર કરી વીસાવદર પધારતા ચીરોડા, નીમકા, રતાંગ, મોણપુરી, સરસઈ, આદિ ગામોની ક્ષેત્ર સ્પર્શના થઈ. આ બધા ગામોમાં જૈનોની પ્રધાનતા હતી. સર્વત્ર ગુરુદેવોના પ્રવચન થતાં અને સામાન્ય જનતાને ઘણો જ લાભ મળતો. સરસઈ જૈન પ્રાચીન કાળનું સરસ્વતી ગણાય છે. ત્યાં ભગતની જગ્યા જોવા લાયક છે.

વીસાવદર નવું ઉદયમાન ક્ષેત્ર હતું. આ ક્ષેત્રના નિર્માણમાં ગુરુદેવની ઊંડી પ્રેરણા મળી છે. વીસાવદર શેષકાળ પૂરો કરી બીલખા આગમન થયું. બીલખાને આગલા ચોમાસાનો

પૂ. ત. માણેકચંદ્રજી મ.ની ગૌરવગાથા સાંભળીને જૈનાચાર્ય શ્રી. જવાહરલાલજી મ. ખૂબ જ પ્રભાવિત થયા. શ્રી. પુરૂષોતમજી મ. સાથેની તત્વચર્ચામાં શ્રી. જવાહરલાલજી મ. ના સંતોને વિશેષ આનંદ ઉપજ્યો. સૌરાષ્ટ્ર કેસરીની વાણી તો સિંહ ગર્જના જેવી હતી જ. સૌરાષ્ટ્રના સમર્થ સંતોને નિહાળી શ્રી. જવાહરલાલજી મહારાજે ધન્યવાદ અર્પણ કર્યો. સૌરાષ્ટ્રના બંને મહાપુરુષોએ આ મહાન આચાર્ય પાસેથી જે કંઈ અનુભવ લેવાનો હતો તેનો લાભ લીધો જેતપુરનો પ્રસંગ સ્મૃતિપટમાં આલેખાઈ ગયો. શ્રી. આચાર્યજી જેતપુરથી વિચરણ કરી ગયા.

જેતપુર સમાગમ પ્રસંગે દલખાણીયાના સુશ્રાવક શ્રી. જગજીવનભાઈ ગુરુવરોના દર્શન માટે જેતપુર આવ્યા હતા. એ વખતે તેમને અઠમ અઠમનો તપ ચાલતો હતો. અંતરંગના મન પરિણામ વૃધ્ધિગંત હતા. ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ના ચરણોમાં અઠમના પારણે દલખાણીયા પધારવા માટે ભાવભરી વિનંતિ કરી. ગુરુમહારાજનું હૃદય તો ભકત આગળ મીણુ હતું. આવી ઘોર તપશ્ચર્યાની વિનંતિ પ્રત્યે ગુરુમહારાજને સહજ લાગણી થઈ. ગુરુદેવે બગસરા જવાની ભાવના બતાવી. પછી 'અવસરે' દલખાણીયા આવવા જણાવ્યું

જેતપુરથી ગુરુવરો ખારચીયા થઈ વાવડી પધાર્યા. વાવડી તો ખરેખર વાવડી જ હતી. વાવડીના સ્વાગત ઝીલીને માવજીજવા ઉપર થઈને બગસરા પધાર્યા. બગસરા આવતાં પુનઃ ગીરના જંગલોના સ્મરણ તાજા થઈ આવ્યા. દલખણીયા અઠમના પારણા ઉપર તો જવું જ હતું. શ્રી. જગજીવન ભાઈનો ઉત્સાહ સમાતો ન હતો. ગુરુવરો હવે ખૂબ જ પરિચયમાં આવી ગયા હતા. બગસરા પુન. વિનંતિ થતા દલખણીયા માટે પ્રસ્થાન કર્યું. દલખાણીયાના નાના સંઘે ભાવપૂર્વક

મ. દીક્ષા લીધા પછી લગભગ મૌન જ રહેતા, નાના પ્રકારની તપશ્ચર્યા ચાલુ જ હતી. બંને તપસ્વીને આનંદ આવતો હતો.

ગુરુદેવના વ્યાખ્યાનવાણીથી બગસરામાં ધર્મરસ રેલાઈ રહ્યો હતો. મોટી તપશ્ચર્યાઓ નિપજી. શ્રી. જગજીવનભાઈ સાથે તેમના પુત્રી પ્રભાવતીબાઇ પણ બગસરામાં ધાર્મિક અભ્યાસ કરતા હતા. પિતા પુત્રીના ઉત્કૃષ્ટ પરિણામ જાણીને આખાએ સંઘમાં આનંદ ઉત્સાહ વધ્યો હતો. બગસરામાં જ દીક્ષા આપવા માટે ગુરુદેવોને વિનંતિ થતી હતી. ચાતુર્માસ કાળ નિર્વિઘ્ને સમાપ્ત થયો. લગભગ દીક્ષાની તૈયારી થઈ ચૂકી હતી.

આંતરવૈરાગ્ય વધવા લાગ્યો હતો. દીક્ષા લેવાની ઊંડી પ્રેરણા તેમને મળી રહી હતી. માતુશ્રી અમૃતબાઈ તપસ્વી અને વૈરાગ્યવંત હોવાથી તેમના માર્ગમાં ખાસ બાધા ન હતી. બગસરા ચાતુર્માસ દરમ્યાન તેમના વિચારો દઢીભુત બની ગયા. ગુરુદેવના નિરંતર ઉપદેશ શ્રવણથી મનનું સંકલ્પ બળ સ્થિર બની ગયું હતું. દરેક પ્રકારની પરીક્ષા કરવાથી માલૂમ પડતું હતું કે હવે પ્રભાબેન નિશ્ચલ બની ગયા છે.

દિવાળીની આસપાસ એ વસ્તુ પ્રગટ થઈ કે ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણુલાલજી મ. ના ચરણોમાં પિતાપુત્રી એક સાથે ભગવતી દીક્ષા લેશે. શ્રી. પ્રભાબેનનું વેવીશાળ સુલતાનપુરના ભટુભાઈ ઉર્ફે ભગવાનજી શેઠના સુપુત્ર શ્રી. શાંતિલાલ સાથે કરવામાં આવ્યું હતું. શાંતીલાલ તેજસ્વી યુવક હતા. બી. એ. એલ. એલ. બી. ની પરીક્ષામાં બેસવાના હતા શાંતીભાઈના માતુશ્રી જડાવબેન ગુરુદેવના અનન્ય ભક્ત અને ધાર્મિક વૃત્તિના સમજુ સન્નારી હતા. સગાઈ થયા પછી શ્રી. જગજીવનભાઈના પરિવાર માટે તેઓના હૃદયમાં ઘણું જ સન્માન હતું. દીક્ષાની વાત નિશ્ચિત થતાં જડાવબેનને બગસરા બોલાવવામાં આવ્યા. શ્રી. ભટુભાઈ સાથે હતા. તેઓએ પ્રભાબેનની પરીક્ષા કરી દૃઢ વૈરાગ્ય ભાવના જોઈને સહર્ષ દીક્ષામાટે આજ્ઞા આપી.

શ્રી ત. જગજીવનજી મ. પોતાના અનુભવના શબ્દોની નીચે પ્રમાણે નોંધ આપે છે. “અઠમના વરશીતપના પારણે દલખાણીયામાં ગુરુદેવની પધરામણી થયા પછી તેમના ચરણોમાં મને વિશેષ શ્રદ્ધા થઈ. દીક્ષાના ભાવ હતા; પરંતુ ગુરુદેવને જોયા પછી શ્રી. રતીલાલજી મ ના સહયોગથી મેં ગુરુદેવ પાસે જ દીક્ષા લેવાની ધારણા કરી. અવસ્થા પ્રમાણે મારે તો સેવા લેવાની હતી. બગસરા હું અભ્યાસ માટે રોકાયો ત્યારે પ્રભાબેનની ઉમર ચૌદ વરસની હતી. મારા દીક્ષાના ભાવ જાણી સાથે દીક્ષા

પ્રશ્નોનું સમાધાન કર્યું: બગસરા શ્રીસંઘ તરફથી દીક્ષા પત્રિકા ગામેગામ મોકલવામાં આવી. બગસરા શહેરના રસ્તાઓ ભરપૂર બની ગયા. શ્રીસંઘે બહુ જ સુંદર વ્યવસ્થા કરી હતી. તેઓ દીક્ષા ઉત્સવ ઉજવવા માટે સારી રીતે ઘડાઈ ગએલા હતા. જ્યારે દીક્ષાનો વરઘોડો નિકળ્યો ત્યારે હૈયેહૈયું દળાઈ રહ્યું હતું. શ્રાવિકોના જૂથોમા ઉછરંગની હેલી હતી.

શ્રીસંઘ સમક્ષ પૂ. શ્રી. પુરુષોત્તમજી મહારાજે દીક્ષા પ્રકરણનું સૂક્ષ્મ રીતે શાસ્ત્રોકત વિવેચન કરી દીક્ષા પાઠ ભણાવ્યો અને પૂ. શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજે યથાવિધ પાઠ ભણી પંચ મુષ્ટિ લોચ કર્યો ને શિષ્ય તરીકે સ્થાપ્યા. શ્રી. ઉજમબાઈ સ્વામીએ શ્રી. પ્રભાબેનનો લોચ કરી તેમને શિષ્યા તરીકે સ્વીકાર્યા. ગોરાણી ઉજમબાઈ સ્વામીના પ્રથમ શિષ્યા હોવાથી શ્રાવિકાઓના હૃદયમાં અનહદ ભાવ ઉભરાતા હતા. આવી સુશિષ્યા આપવા બદલ સૌ ગુરુદેવનો ઉપકાર માનતાં હતા. ગુરુદેવની પ્રભાવમયી વાણીથી જનતાએ પણ અપૂર્વ ત્યાગ ભાવના દેખાડી.

દીક્ષા થયા પછી શ્રી. પ્રભાબાઈ સ્વામીને કેટલાક દિવસ શરદી રહેવાથી આકરો તાવ લાગુ પડયો. એટલે ગુરુદેવ આદિ ઠાણા ૪ બગસરામાં જ બિરાજમાન રહ્યા. દેવ ગુરુ પ્રતાપે બીમારી હટી ગઈ ને વાતાવરણ શાંત થઈ ગયું. પછી ગુરુદેવ તથા જગજીવનજી મ. ઠાણા ૨ બગસરાથી વિહાર કરી બીલખા થઇ જુનાગઢ માટે પ્રસ્થાન કર્યું. શ્રી. પ્રેમચંદજી મ.ની વૃદ્ધાવસ્થાને કારણે ઠાણા ૨ ત્યાં થોડું રોકાઈ ડોળી મારફત જુનાગઢ પધાર્યા.

જુનાગઢ શ્રીસંઘનો સીતારો ચમકી રહ્યો હતો. ત્યાંનું શ્રાવક મંડળ સરસ રીતે તૈયાર થયું હતું. શ્રી. જેઠાલાલભાઈનું પૂરું માર્ગદર્શન મળતું હતું. જુનાગઢને લાભ આપી પુનઃ બીલખા

સમયે તેઓશ્રીએ જે શાંતિ રાખી તેમાં અનંત અનંત કર્મોની નિર્જરા કરી ગયા.

ગુરુદેવને ક્રમશઃ બધા જ વડીલ ગુરુબન્ધુઓનો સદાને માટે વિયોગ પડી ગયો. ગુરુદેવે દરેક વડીલ સંતોને વિનય અને વૈયાવચ્ચ કરી ખૂબ જ શાતા ઉપજાવી. ગુરુદેવ વ્યાખ્યાન વાણીમા જેવા પ્રખર હતા તેવા જ સેવામાં નિષ્ણાત હતા. મોટા પુરુષને શોભે તેવી નમ્રતા તેમનામાં હતી. ગુરુદેવે બીજે દિવસે દિવંગત આત્માની શાંતિ અર્થે કાઉસગ્ગ કરાવ્યો. તેમની જીવન ગાથા પર પ્રકાશ નાખ્યો. ગુરુદેવ શ્રી. જયચંદજી મ. નું પુનઃ સ્મરણ કરી તેઓશ્રીના ચરણોમાં શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરી.

સાવરકુંડલાથી પ્રસ્થાન કરવાનો સમય થયો. પોતાના શિષ્ય વૃન્દશ્રી મોટા રતીલાલજી મ. તથા શ્રી. જગજીવનજી મ. ને લઈ ગુરુદેવે કુંડલા સંઘની વિદાય લીધી. વૈરાગી રતીલાલભાઈ ગાહાણી સાથે જ હતા. આ વખતે ગુરુદેવે દૂર દૂર સૌરાષ્ટ્રના સમુદ્ર કિનારા સુધી નજર ફેલાવી હતી.

ભરવાના ટાંકા છે. નીચેમાં ઓરડાઓ છે. ઉપરથી અંદર ઊતરી શકાય તેવી વ્યવસ્થા છે. એકમાંથી બીજા ભોયરામાં સહજ પ્રવેશ કરી શકાય એવી ભુલભુલામણી બની રહે છે. ભીંત પરનાં ચિત્રો અને શિલ્પ ભારતીય કળા અને તત્કાલીન સંસ્કૃતિનો ખ્યાલ આપે છે.

ડેડાણના ભાઈઓ દેખાડવા માટે સાથે આવ્યા હતા. ગુરુવરોએ એક એક ચીજ ફરી ફરીને જોઈ. પૂ. ગુરુદેવે તે બાબત નોંધ કરી. આ ડુંગરની એકાંતતા અને શાંતિમય વાતાવરણની મુનિમંડળ પર ગંભીર અસર પડી. ઘડીભર લાગ્યું કે આવા સ્થાનમાં રહી તપશ્ચર્યાઓ કરવી જોઈએ. ગીરના કિનારે આ ડુંગર પોતાનું આગવું સ્થાન ધરાવે છે. જોનારની આંખ ઠરે છે. વૈરાગી રતીલાલભાઈ અનન્ય ભાવે સેવા બજાવી રહ્યા હતા. ગુરુદેવ પોતાના શિષ્ય વૃન્દની ઊંડાઈથી ધ્યાન રાખતા.

સાણાનું નિરીક્ષણ કરીને પૂજ્યવર ઊના દેલવાડા તરફ ઊતરી ગયા. આ નવો જ પ્રદેશ હતો. આ પ્રદેશમાં અડતલ બ્રાહ્મણ જાતિ સવિશેષ પ્રમાણમાં નિવાસ કરે છે. ઊના દેલવાડા એ તીર્થસ્થાનો છે. દેલવાડામાં પ્રાચીન જૈન મંદિરો પણ છે.

ગુરુદેવે આ સ્થાનની સારી એવી માહિતી મેળવીને નોંધપોથી સમૃદ્ધ બનાવી. ઊનાના નગરશેઠ ઘાટવડવાળા શ્રી. માણેકચંદભાઈના સ્નેહી હતા. ઉપરાંત ત્યાં સાત આઠ ઘર જૈનોના છે. સૌએ સારી સેવા બજાવી. દેલવાડામાં જૈન વસ્તી લગભગ નહિવત્ છે આ આખો પ્રદેશ રળિયામણો અને સુશોભિત છે. વનશ્રીથી શોભી ઊઠે છે. આ વિહારથી સૌના મન પુલકિત બન્યા હતા. અંજાર સ્પર્શીને ગુપ્તપ્રયાગ આગમન થયું. અંજારમાં તાવની ઔષધી આપે તેવી વનસ્પતિ છે. મનુષ્યો હિંસક દવાઓનો ઉપયોગ કરે છે, ત્યારે કુદરતે કરોડો

ઘોઘલાથી ખાડી પાર કરી દીવબેટ જઈ શકાય છે. સ્વરાજ્ય આવ્યા પહેલા ત્યાં પોર્ટુગીઝની સત્તા હતી. 'દીવ, દમણને ગોવા, ફિરંગી બેઠા રોવા' એજ દીવ. અંગ્રેજ સરદાર કલાઈવે ભારતમાં પોતાનો પગ ઠંડો જમાવી પોર્ટુગીઝ સત્તાને મહાત કરી ત્યારે ફક્ત ત્રણ કેન્દ્ર તેમના હાથમાં રહી ગયા હતા. તેમાંનુ દીવ સૌરાષ્ટ્રના કિનારે આવેલું છે. ત્યાં સ્થા. જૈન સંઘ ખૂબ જ સમૃદ્ધ હતો. એક વખત તો દીવ સંઘની જાહોજલાલી હતી. ૨૫૦ જેટલા જૈન ઘરો હતા તેવી કિંવદન્તી છે. જૈન બન્ધુઓના વિશાળ મકાનો જોતા આ કલ્પના સાચી ઠરે છે વિદેશનો ધંધો અને દીવમાં નિવાસ, તેઓ લીલા લહેર કરતા હતા.

અત્યારે પણ દીવમાં ૪૦ થી ૫૦ સ્થા. જૈન ઘરો છે. ગુરુદેવો નૌકાથી ખાડી પાર કરી દીવમાં પધાર્યા. તેઓએ હાર્દિક સ્વાગત કર્યું. દીવના પાણીની અસર એવી છે કે વંશવૃદ્ધિ બહુ જ ઓછી થાય. આવા વિશાળ નગરમાં માણસોની વસ્તી જૂજ જોવા મળે. ગુરુદેવ દીવની પુરાતન સભ્યતાનો વિચાર કરતા જૈન ઉપાશ્રય પધાર્યા. દીવમાં પધારવાની એક અભિલાષા એ હતી કે દીવ ગોંડલ સંપ્રદાયના સ્થાપક પૂ. શ્રી ડુંગરશી મહારાજનું દીક્ષા સ્થાન હતું. તે વિષે વધારે માહિતી મેળવવાની સ્પૃહા હતી. ડુંગરસી મહારાજને થયા લગભગ ૨૦૦ વરસ થવા આવ્યા હતા. તે વખતના દીવમાં અને અત્યારના દીવમાં ઘણો ફરક હતો.

જ્યાં આલીશાન જૈન દેરાસર હતું ત્યાં અત્યારે ખંડિયેર પડયા હતા. ઝવેરી બજાર ઉજ્જડ પક્ષીઓના ખાલી પડેલા માળા જેવી લાગતી હતી. નાનું એવું દેરાસર અને બે ચાર દેરાવાસી ઘર શેષ રહી ગયા છે. અહીં જૈન સંસ્કૃતિનો કેટલો

દીવ વિષે બીજી પણ જાણવા યોગ્ય માહિતી એકત્ર કરી. દીવ પર બંદરના કારણે બહારના વિચારોનો પ્રભાવ જોવા મળે છે. દીવા બેટ પર ત્રણ સ્થાનો છે. બેટની લંબાઈ વધારે છે, પહોળાઈ ઓછી છે. દીવ, ભુગરવાડા અને તડ એમ ત્રણ જગ્યાએ વસ્તી છે. શ્રીફળ અને નાગરવેલના પાનના બગીચા વધારે છે. ખેતી ઓછી છે. દીવની વસ્તી આનંદી અને ઉત્સવ પ્રિય છે. સ્વભાવભદ્રતા અને વિશ્વાસપ્રિયતા દૃષ્ટિગોચર થાય છે. ધર્મ પ્રેમ ઘણો જ ઊંડા છે.

ગુરુમહારાજ એક મહિનો દીવમાં રોકાયા. સારી પેઠે લોકોને ધર્મ ઉપદેશ આપ્યો. દીવમાં દર્શનાર્થી પણ સારા પ્રમાણમાં આવ્યા. જકાત વિનાનું ક્ષેત્ર હોવાથી ત્યાં વસ્તુઓ ખૂબ જ સસ્તી મળતી હતી. રેશમ અને ઘડિયાળો ખૂબ જ સોંઘા મળતા હતા. ટોપીવાળા ભાઈઓ પણ લાંબા સાફા અને બબ્બે ઘડિયાળો બાંધીને પાછા ફરતા. દીવમાં શેષકાળ ઘણી જ પ્રસન્નતા સાથે પૂરો કરી પુનઃ ડોળાસા પહોંચી ગયા. ડોળાસાથી ઘાંટવડ જવાના ભાવ હતા. ઘાંટવડનો શ્રાવક સંઘ ડોળાસા પહોંચી ગયો. ઘાંટવડના પ્રસિદ્ધ શ્રાવિકાજી અંબામા ઘણા જ સુશીલ સન્નારી હતા. તે ઉપરાંત ગંભીરદાસ ભાણજી, માણેકચંદ ભાઈ વગેરે સાથે હતા.

ડોળાસામાં જીવદયા પ્રેમી લીંબડી સંપ્રદાયના શ્રી જેઠમલજી સ્વામી પધાર્યા હતા. તેમની સાથે બે દિવસ સમાગમ થયો. તેઓ જીવદયાના હિમાયતી, એકલ વિહારી, ખડતલ સાધુ હતા. ક્ષત્રિય લોહી હોવાથી તેમની વાણી અને વ્યક્તિત્વમાં પ્રભાવ હતો. નિડર સિંહ સમાન હતા. એકલા છતાં કડક ક્રિયાવાન એક સમય જ આહાર પાણી કરતા. બાજરાનો

સોનામાં સુગંધ થઈ. નવો ઉપાશ્રય, ગુરુદેવની પધરામણી અને જેકુરબેનની દીક્ષા! જાણે ત્રિવેણી સંયોગ! સં. ૧૯૯૫ ના ફાગણ સુદિ પાંચમનું મુહૂર્ત આવ્યું. ગુરુદેવના સાંનિધ્યમાં ઘણી જ ધામધૂમથી દીક્ષા આપવામાં આવી. અને મોતીબાઈ સ્વામીના શિષ્યા તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા. ઘાંટવડ તો ધન્યભાગી બની ગયું. શ્રી અંબામાની ભક્તિ અને વ્યવહાર-દક્ષતા સન્માન ઉપજાવે તેવા હતા. થોડા દિવસ રોકાઈ ગુરુ-દેવે પ્રસ્થાનની તૈયારી કરી. ગીરની ઘોર અટવીમાંથી પસાર થવાનું હતું. સિંહની ગર્જનાઓ સંભળાઈ રહી હતી. જાણે સાધુ સિંહ વનસિંહની મુલાકાત લેવા ચાલી નિકળ્યા!

ધરાવે છે. જ્યારે ગીરની આહીરાણીઓ શરીરના માંસલ અને સુશ્લિષ્ટ બાંધા, ગૌરવર્ણ અને રૂપની ખુમારી માટે પ્રસિદ્ધ છે. ઊંચા ભરાવદાર શરીર અને મુખ પરની પ્રતિભા ભારતીય નારીનો શીલ શૃંગાર પ્રગટાવતા હતા. આતિથ્ય એ તો ગીરના જંગલવાસીઓનું ખાસ સંસ્કાર ધન છે.

ગુરુદેવો અને ઉજળી કોમના આ ભાઈઓ બહેનોને જોઈને તે લોકોને પ્રેમના ઊભરા આવતા હતા. પૂજ્યશ્રી સૌને લાભ આપતા અને વનવાસીઓની ભાવનાને સંતોષી દયાધર્મની પ્રેરણા આપતા હતા. કનકાઈ પધારતાં પધારતાં તો વૃક્ષોના મહાસાગરમાં તરવા માંડયા હતા. જાણે પુરાતની વિશાળ વૃક્ષો અને અભિનવ વિકાસ પામેલા રોપાઓ જૂની અને નવી બન્ને સભ્યતાઓને પ્રદર્શિત કરતા હતા. વૃક્ષો પર ચડેલી લતાઓના ઝુંડ જ્ઞાન પર આરૂઢ થયેલી ભક્તિની યાદી દેવડાવતા હતા. ચારેબાજુ વહેતાં ઝરણાંઓ મુનિઓના વિહારની નકલ કરી વહેતા રહેવાનું જ સૂચન કરતા હતા. ગીરના આ વનપ્રદેશમાં કપિરાજો, પોપટના ટોળાઓ, મયુર સમૂહો, પથિકોનું જાણે મનોરંજન કરતા રહે છે!

જંગલમાં પ્રવેશ કરતા થોડા દિવસ શહેરનું ભડકીલું વાતાવરણ મગજમાંથી નીકળી જાય છે. આરામ સાથે આનંદ મળે છે. પોતે પ્રકૃતિનાં બાળકો છે એ સ્મૃતિ તાજી થાય છે. ગુરુદેવો રસ્તામાં આરામ વખતે વનરાજ અને વન વિષે ચર્ચા કરતા હતા. જાણે ઝાડી વચ્ચેથી હમણાં જ ગર્જના કરતો સિંહ નીકળશે એવા ભણકારા થતા! જંગલના આ નેસડાઓનું આતિથ્ય સ્વીકારતા અનેરો આનંદ આવતો હતો. શહેરના પાણી–વાળા દૂધની તુલનામાં જંગલના આ ખીર જેવા ઘાટા દૂધ દૂધના શુદ્ધ રૂપનો ખ્યાલ આપતા હતા. કનકાઈમાં પગ ધરતાં જાણે જગતથી પર થઈ વનદેવીના અતિથિ બની ગયા હતા. ચારે બાજુની વનશ્રી લળીલળીને સ્વાગત કરી રહી હતી.

પારણા ઉજવ્યા. વૈરાગી રતીભાઈને દીક્ષા આપવા બાબત ચર્ચા ચાલતી હતી. ઘર આંગણે દીક્ષા આપવાનો ઉમંગ હતો એટલે ભાઈઓ દેશમાં આવે ત્યાં સુધી રાહ જોવાની વાત થઈ. વરસી-તપનો મંગળ પ્રસંગ ઉજવી ગુરુવરો સરસઈ, ચાંપરડા થઈ બીલખા પધાર્યા. બીલખા આવતા જાણે ગીરની ગુફાઓમાંથી બહાર આવ્યા હોય તેવી પ્રતીતિ થઈ! બીલખા આવતા જેત-પુર, જુનાગઢની વિનંતી આવી. ગુરુદેવ જુનાગઢ પધાર્યા.

જુનાગઢ પધારતાં ખબર મળ્યા કે વૈરાગી રતીલાલને દીક્ષા માટેની આજ્ઞા મળી ગઈ છે. જુનાગઢ દીક્ષા આપવા માટે શ્રી. જેઠાલાલભાઈએ પ્રસ્તાવ મૂકયો. જ્યારે વીસાવદર સંઘનો વીસાવદરમાંજ દીક્ષા આપવાનો હાર્દિક આગ્રહ હતો. જુનાગઢમા દીક્ષા આપવાનું વલણ જોતાં વીસાવદર સંઘને ઠેસ લાગી રહી હતી. વૈરાગીના માતુશ્રીની તબિયત ખરાબ હોવાના સમાચારથી શ્રી. જેઠાલાલભાઈ વૈરાગીને લઈ વીસાવદર આવ્યા. ત્યાંના સંઘે ગુરુદેવનાં ચરણોમાં પોતાની વિનંતી રજૂ કરવાની શ્રી. જેઠાલાલભાઈને અપીલ કરી. શ્રી. જેઠાલાલભાઈ સમજુ અને નિરાગ્રહી હતા. વીસાવદરની ભાવનાની કદર કરી તે બાબત પ્રયાસ કરવા જણાવ્યું. ઉપરાંત વીસાવદરને પોતાનો પૂરો સહયોગ આપવાનું વચન આપ્યું.

ગુરુદેવના ચરણોમાં શ્રી. જેઠાલાલભાઈએ યથાર્થ વાતની રજૂઆત કરી પોતાનો મત પ્રદર્શિત કર્યો. વીસાવદર દીક્ષા-આપવાનો નિર્ણય કરી શ્રીસંઘ પર ગુરુદેવે કૃપા વરસાવી. દીક્ષા-માટેના ચક્રો ગતિમાન થયા. વીસાવદર સંઘને લાગ્યું કે બહુ આગ્રહથી દીક્ષા રખાવી છે તો સારામાં સારી વ્યવસ્થા કરવી. ચારે બાજુ હવા ફેલાઇ ગઈ. વીસાવદર પ્રસ્થાન થતા પહેલાં શ્રી. જેતપરથી વરસીતપના પારણાની વિનંતિ થઈ જેતપુર જલદી જવું પડે તેમ હતું.

ગચ્છના તમામ ક્ષેત્રોના સ્થા. જૈન સંઘોની વીસાવદર તરફ મીટ મંડાણી. ચાર દિવસ બાકી રહેતા અતિથિ ગણુ ઉભરાવા લાગ્યા. વીસાવદર નાનું ગામ હોઈ વસ્તી કરતા અધિક મહેમાનો આવતાં મોટા મેળા જેવું દશ્ય બની ગયું.

ખરેખર વીસાવદર સંઘ ધન્યવાદને પાત્ર હતો. તેમણે જે રીતે દીક્ષાની તૈયારી કરી, અતિથિ વર્ગનું સ્વાગત કર્યું અને દીક્ષાર્થિનો મહિમા વધાર્યો તે બાબત બે મત ન હતા. સર્વત્ર વીસાવદર શ્રીસંઘની અને ગુરુદેવના પ્રભાવની તારીફ થઈ રહી. દીક્ષાના મંગળમય પાઠો ભણાતા હજારો કંઠોથી ગુરુદેવની જયના નાદ ગુંજી ઊઠયા. નવા મુનિને લોકોએ વધાવી લીધા. રતીભાઈ શ્રી. રતીમુનિ તરીકે ગુરુચરણોમાં સમર્પિત થયા.

વીસાવદરનો અનુપમ દીક્ષા ઉત્સવ પૂરો કરી, એક નવા શિષ્યને સાથે લઈ માંડાવડ પધાર્યા. ત્યાં નવ દિક્ષિતનું મોસાળ પક્ષ હતું. કાળસારીને લાભ આપી શ્રી. રતીમુનિનું મૂળ વતન અંબાળાને સ્પર્શી દલખાણીયા સંઘની વિનંતિનો સ્વીકાર કરી દલખાણીયાને લાભ આપ્યો. લાલપુર, મીઠાપુર થઈને ગુરુવરો દલખાણીયા પધાર્યા. શ્રી. જગજીવન મુનિનું જન્મસ્થાન દલખાણીયા રંગભર્યું ગામડું છે. સાધુરૂપે ગામના નગરશેઠ આવતા હોવાથી આખા ગામના લોકોનો અદ્ભુત ઉત્સાહ હતો. શ્રી. જગજીવનજી મ. ના સંસારિક મોટા પુત્ર અમૃતલાલ ઉર્ફે બચુભાઈએ ધૂમાડાબંધ આખા ગામને જમાડયું. સારો એવો ધર્મ લાભ લીધો.

વિહાર કરી કુમડા થઈ ગુરુદેવ ધારી પધાર્યા. ધારીમાં ચાતુર્માસ થવાથી સર્વત્ર હર્ષની લાગણી ઉભરાતી હતી. આ વરસે ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજ મોટા રતીલાલજી મ. શ્રી. જગજીવનજી મ. તથા નાના રતીલાલજી મ. ઉપરાંત પુરી-

આ બીમારીનું નિવારણ કરવા માટે સર્વ કોઈ ધ્યાન રાખવા માંડયા. બીજી બાજુ ત. શ્રી. જગજીવનજી મ.નો એવો ખ્યાલ હતો કે આ ચાતુર્માસ પછી તુરતમાં જ પોતાનો દેહ વિલય થશે. આવો નિર્ણય તેઓએ જન્માક્ષર પરથી લખાએલી જન્મોતરીના આધારે કર્યો હતો. કારણ કે અત્યાર સુધી જન્મોતરીમાં લખેલા બધા ભાવ બરાબર સાચા નીકળી રહ્યા હતા. આથી તેમણે ઘોર તપ શરૂ કર્યું. અઠમના પારણે આયંબીલ કરવા શરૂ કર્યું. એ દિવસોની તેમની આરાધના ચરમ સીમા પર પહોંચી હતી. વળી તેમની ઇચ્છા હતી કે આવી તપશ્ચર્યા સાથે કોઇ વનખંડના એકાંત નિર્જન ભાગમાં અંત સમયે સંથારો પચ્ચખીને સમાધિ–મરણ થવા દેવું. આ બન્ને ઘટના વચ્ચે ચાતુર્માસનો સમય વીતી ગયો.

નિર્જન સ્થાનમાં જઈ આકરી તપ ઉપાસના કરવાની આજ્ઞા માંગી. ગુરુદેવ આ પ્રસ્તાવમાં સહમત થઈ શકયા નહિ. શ્રી. જગજીવજી મ. ની પણ એવી ધારણા હતી કે ગુરુઆજ્ઞારૂપ આશીર્વાદ મળે તોજ મન પરિણામ સ્થિર રહી સફળ થઈ શકાય. તેમણે જાણ્યું કે ગુરુઆજ્ઞા નથી એટલે એ વાત ત્યાં પડતી મુકાઈ. ધીરે ધીરે મહા સુદિ પાંચમનો દિવસ નજીક આવી ગયો. તપશ્ચર્યાનું સ્વરૂપ ઉગ્રતમ બન્યું હતું. અઠમના પારણે આયંબીલમાં પણ ભાત અને પાણી પ્રમાણસર લઈ પુનઃ અઠમ કરવામાં આવતો.

જીવન દીપક ઘણા ઝોલા ખાઈને પણ તે રાત્રિ અણ-બુઝાયેલો રહ્યો. નિસંશયભાવે રાત્રિ પૂર્ણ થઈ ગઈ. ગુરુદેવે આ દિવસોમાં તપસ્વી શિષ્ય માટે સૂક્ષ્મ ધ્યાન આપી બરાબર વસ્તુસ્થિતિને સંભાળવા પ્રયત્ન કર્યો. પોતાની તબિયત પર અસર ન થાય એટલા માટે સાથોસાથ સાવધાન રહેવાની જરૂર હતી. શ્રી. મોટા રતીલાલજી અને રતીમુનિ બન્ને ઊભે પગે હતા. બહારના શ્રાવક સમુદાયને સંભાળી લેવા, થોડું ઘણું પ્રવચન ચાલુ રાખવા ઉપરાંત સાધુચર્યાનાં બધાં કાર્યો એજ સંભાળતાં હતાં.

શ્રી. જગજીવનજી મુનિની તિથિ ચાલી જતા એક અધ્યાય પૂરો થયો. પુનઃ વિહાર માટે વિચાર થવા લાગ્યો. ધારી સંઘને ઘણો લાભ મળી ચૂકયો હતો. ગુરુદેવની તબિયત કંઈક સુધારા પર હતી. વિશેષ સારા ડોકટરો દ્વારા બરાબર ચિકિત્સા થઈ શકે એવા કેન્દ્રમાં જવાની આવશ્યકતા હતી.

શ્રી. ગીરધરલાલજી મ. પાસે જગજીવનજી મહારાજે સંસાર અવસ્થામાં વાલી તરીકે જે ભાણજીભાઈને દીક્ષા અપાવી હતી, તેઓ જગજીવનજી મ. પાસે આવવા આતુર હતા. વળી આવી ઉત્કટ તપશ્ચર્યાના સમાચાર તેમને મળતા હતા. ગુરુ-

એવામાં જરૂર હોવાથી મોકલવા નિર્ણય થયો. તદનુસાર તે વિહાર કરી ગયા. ચારે ઠાણા બે ભાગમાં વિહાર કરીને જેતલસર જંકશન પુનઃ ભેગા થઈ જેતપુર પધાર્યા. વડાલમાં શ્રી. જગજીવન મ. ના સંસારિક પુત્ર જયંતિલાલે ગુરુમહારાજના દર્શન કર્યા. તે વખતે દીક્ષા લેવાની ભાવના ઉદયમાન થઈ હતી. જેતલસર જંકશનમાં તે બાબત વિચારણા થઈ. ગુરુમહારાજે ધાર્મિક અભ્યાસ કરવા પ્રેરણા આપી.

દવા કરાવવા માટે અને જેતપુર શ્રીસંઘની વિનંતિ હોવાથી આ વર્ષ જેતપુરમાં ચાતુર્માસ નક્કી થયું. આ વરસે બા. બ્ર. મણીબાઈ સ્વામી તથા હેમકુંવરબાઈ સ્વામી ઠાણા ૨નું ચોમાસું પણ જેતપુરમાં જ થયું. મણીબાઈ સ્વામી પ્રખર વકતા અને વિદૂષી સાધ્વી હતા. જેતપુર ચાતુર્માસ ગુરુદેવની તબિયત સિવાય બધી રીતે સાનન્દ સમાપ્ત થયું. મોચી વૈદ્ય શ્રી. હરિભાઈ તથા તેમના પુત્ર વૈદ્ય ડાહ્યાલાલ જૈનધર્મ પાળતા હતા. પિતા પુત્ર બન્નેએ ગુરુદેવની અનન્ય સેવા બજાવી. ડૅાકટરી બધા ઉપચાર બંધ કર્યા. હરિભાઈના ઉપચાર જ લાભ રૂપ થતા ગયા.

દિવાળી ઉપર પુનઃ ગુરુમહારાજના ચરણોમાં વરાગી રૂપે આ લેખકને આવવું થયું હતું. વિહારમાં રહેવાનો પ્રથમ પ્રસંગ હતો. ગુરુદેવની અસીમ કૃપા હતી. જેતપુરથી રાણપુર તરફ યાત્રા થઈ. ગુરુદેવના સ્વાસ્થ્યને કારણે વિહાર ઘણો ટૂંકાવી દેવો પડયો હતો. પ્રવચનનો ધોધ શાંત પડી ગયો. ગુરુદેવ ઘણા જ ઉપશાંત દેખાતા હતા. તેમની કાંતિ અને બ્રહ્મ તેજ ઓછા થયા ન હતા. ધીરી ધારણાથી સમય વ્યતીત થતા હતા. રાણપુરથી જુનાગઢ આગમન થયું.

આ વખતે જુનાગઢમાં સંત સાધ્વીઓનો મેળો થઈ રહ્યો હતો. જુનાગઢથી શ્રીસંઘે ઘણી ધામધૂમથી ગુરુવરોનું સ્વાગત કર્યું. દરીયાપુરી સંપ્રદાયના મહાસતી ઠાણા ૫ તથા

મહારાજે ગુરુદેવની પીઠપર આશીર્વાદ ભર્યો હાથ મૂકયો અને રંગભર્યા પંજાબમાં આવવા માટે આમંત્રણ આપ્યું. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ.ની આંખમાં હર્ષના આંસુ આવ્યા. જનતાએ જોયું કે બન્ને કેસરી વનરાજોની જેમ શોભી રહ્યા હતા. એ સમયનું ઉત્તમ ચિત્ર હૃદયમાં સદાને માટે સંચિત રહે તેવું હતું. જૈનશાસનના કર્ણધારોનું મિલન પરમ પાવન અને મંગળમય હતું. શ્રી. કાશીરામજી મહારાજે જુનાગઢથી વિહાર કર્યો ત્યારે ગુરુવર આદિ ચારે ઠાણા એક માઈલ વળાવી, યથાવિધિ વંદન કરી પાછા ફર્યા. પંજાબના ઉત્તમ સંતો પોતાની સુવાસ છોડી ગયા હતા અને સૌરાષ્ટ્રના મુનિઓનું પ્રેમાતિથ્ય સાથે લઈ ગયા હતા.

જુનાગઢથી જેતપુર પુનઃ પધરામણી થઈ. ચાતુર્માસ ગોંડલ હતું. શ્રી. ભાણજીમુનિ પડધરીમાં બીમાર છે તેવા સમાચાર મળતા શ્રી. જગજીવનજી મ. તથા શ્રી. નાના રતીલાલજી મહારાજે ગોંડલ થઈ પડધરી જવાનો નિર્ણય કર્યો. ત્યાં ભાણજી મુનિ કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર આવતા પડધરીનો પ્રોગામ મુલતવી રહ્યો. ગુરુદેવ જેતપુરથી ગોંડલ પધારી ગયા. આ વરસે શ્રી. ઉજમબાઈ, શ્રી. સંતોકબાઈ, શ્રી. ફુલકુંવરબાઈ, શ્રી વ્રજકુંવરબાઈ, અંબાબાઈ ને બા. બ્ર. મણીબાઈ આદિ ઠાણા ૬ નું ચાતુર્માસ પણ ગોંડલમાં હતું. સર્વત્ર આનંદ રેલાઈ રહ્યો. શ્રી. રતીલાલ ગોડા સંઘની સેવામાં અને શ્રી. પોપટલાલ ગોડા જૈનશાળાની સેવામાં તત્પર હતા. શ્રી. ભવાનભાઈ કાળા, સુલતાનપુરવાળા માણેકચંદ જસાણી ગુરુદેવની એક નિષ્ઠાથી સેવા બજાવી રહ્યા હતા. યુવક સમાજે વ્યવસ્થા અને ભાઈઓ અને બહેનોએ તપશ્ચર્યામાં ખુબ જ ઉત્સાહ બતાવ્યો. ગોંડલ ચાતુર્માસ ધન્ય બની ગયું.

*

ગુરુદેવે મધ્યમ વર્ગને રાહત મળે એ માટે એક પ્રકારે બીડું ઝડપ્યું હતું. ઠેરઠેર તેઓશ્રીએ એજ ઉપદેશ આપવો શરૂ કર્યો હતો. લડાઇ પછીથી બરાબર સર્વત્ર કારમી મોંઘવારીમાં સમાજ પીસાતો જ રહ્યો. પાછલાં પ્રકરણોમાં ઠેરઠેર ગુરુદેવ દ્વારા કરાવવામાં આવેલા રાહત કાર્યની વિગત જોવા મળશે. ઉપરાંત નૈતિક ઉત્થાન માટે ગુરુવર જે ઉપદેશ આપતા એ પણ ભારે અસરકારક બન્યો હતો.

અત્યારે ગુરુદેવના મનમાં એજ વિચારો ઘોળાતા રહેતા કે જ્યાં સુધી અગલબગલમાં હાહાકાર મચ્યો હોય ત્યાં ધર્મની પ્રથમ ફરજ શું છે? જ્યાં નીતિ અને વ્યવહારની વ્યવસ્થા નથી ત્યાં તેજ લોકોના ખભા ઉપર ઊભા રહીને સિર્ફ આત્મા અને મોક્ષની વાતો કરવી તે પીડિત જનતાને અન્યાય કરવા બરાબર છે. "પહિલે પોટુબા મગ વિઠોબા' આ મરાઠી કહેવતમાં તથ્ય છે એમ ગુરુદેવને લાગતું.

પીડિત જનતાને લાત મારીને નર્યું અધ્યાત્મવાદી થવું તે પણ બીજા પ્રકારે સ્વાર્થની ઘેલછા જ છે. અધ્યાત્મ અને વ્યવહાર બન્ને પક્ષ સરલ, સુંદર અને સમન્વિત રહેવા જોઈએ. એવી ગુરુદેવની સદા માટે ધારણા હતી. જેણે જેણે ધ્યાનથી ગુરુદેવને સાંભળ્યા હશે તેમને આ વસ્તુ લક્ષ્યમાં આવ્યા વિના નહિ રહી હોય! તેમનું વલણ શુદ્ધ વ્યવહારપ્રધાન આત્મસ્પર્શી હતું. જીવંત આત્માને અવગણીને કલ્પનાગત આત્માને પ્રધાનતા આપતા નહિ. રહસ્યવાદી દર્શનથી દૂર રહી યથાર્થવાદી બનવાનું અધિક પસંદ કરતા. અગમ્યતા અને અગોચરતાની વાતો કરી યથાર્થથી લોકોને દૂર રાખવા ગુરુદેવને ઉચિત લાગતું નહિ.

હું માનું છું ત્યાં સુધી ગુરુદેવ પૂર્ણ વાસ્તવવાદી હતા. તેમનું આખું શિલ્પ યથાર્થની શિલા ઉપર જ નિર્માણ થયું

રાજકોટમાં એ વખતે જૈન સિદ્ધાંત શાળા ચાલતી હતી. તેમાં ૧૫ થી૨૦ ધર્મપ્રેમી જણુ લાભ લેતા હતા. રાજકોટ ગુરુકુળના અધ્યક્ષ શ્રીપૂર્ણુચંદજી દક બપોરના તત્ત્વ ચર્ચા માટે આવતા. ગુરુદેવ સમેત ચારેઠાણુા તેમના પાસેથી ગુણુ સ્થાનકની ચર્ચા સાંભાળતા હતા. તેઓ શાંત અને ગંભીર જણાતા હતા. પૂજ્યવરો તેમની ચર્ચાથી ખૂબ જ પ્રસન્ન થયા હતા. ગુરુદેવના રાજકોટ આગમન દરમ્યાન તેરાપંથી ત્રણુ સાધુવૃન્દ મોઢજ્ઞાતિના વંડામાં આવ્યા હતા. સહયોગ ન મળતાં તેઓ વિહાર કરી ગયા. જોકે ગુરુદેવ આવા કોઈપણુ પ્રકારના ખંડનમાં પ્રત્યક્ષ ભાગ ન લેતા, વ્યવહાર દક્ષ હોવાથી બન્ને પક્ષવૃતિથી નિરાળા રહી શકતા હતા.

રાજકોટ શ્રીસંઘની વ્યકિતગત અને અવિધિસરની ચાતુર્માસ વિનંતિ શેષકાળ દરમ્યાન ચાલુ રહેતી જ હતી. રાજ—કોટથી વિહાર થયો. ત્યારે સેક્રેટરી શ્રી પ્રાણુજીવનભાઈએ માંગલિક સંભળાવ્યા પછી વિધિસરની જોરદાર શબ્દોમાં ચોમાસાની વિનંતિ કરી. ગુરુદેવે સાધુ ઉચિત ઉત્તર આપી શ્રીસંઘને સંતોષ આપ્યો. જવાબમાં નિરાશા ન હતી. રાજકોટ શ્રીસંઘના સભ્યો હર્ષાન્વિત થઈ ગયા. પુનઃ ગુરુદેવ ગોંડળ પધાર્યા. ત્યાં પણુ વરસીતપના પારણા હતા. ગોંડળના ભાઈઓ દૂર સુધી લેવા માટે આવ્યા હતા. મહાસુખભાઈ જેવા નવયુવક ખૂબ જ રંગાયા હતા. ગોંડળની જનતાને પુનઃ તુરત દર્શન થતાં રોમ રોમ આનંદ ઉદ્ભવ્યો.

*

ભાઈઓ અગ્રસ્થાને બેઠા. ગોંડલ શ્રીસંઘના શેઠિયાઓ તેમની સાથે જોડાયા. સભાનું રૂપ ભકિતનુ ચિત્ર ઉપસ્થિત કરતું હતું. વાતાવરણ સૌમ્ય અને દિવ્ય હતું. જાણે ડુંગરસિંહજી મહારાજનો પ્રકાશ પથરાઈ રહ્યો હતો. ગુરુદેવે પૂજ્યવરની જીવન ગાથાનું વિવેચન કરી સુંદર રીતે પ્રકાશિત કરી. સૌના હૃદય ગદ્ગદ્ થયા. પૂર્વ પુરુષોનો મહિમા સમજાયો.

ત્યારબાદ શ્રી. રામજીભાઈ વીરાણી ઊભા થયા. સભા સમક્ષ તેઓએ ગુરુદેવને રાજકોટ ચાતુર્માસ કરવા માટે અંતઃકરણના ભાવો ઠાલવીને હાર્દિક વિનંતિ કરી. વિનંતિમાં રાજકોટ શ્રી. સંઘ અને વીરાણી પરિવારની ભકિતનું પ્રતિબિંબ પડી રહ્યું હતું. શ્રીયુત રામજીભાઈની યોગ્યતા અને વચનોમાં એટલી નિર્મળતા પ્રગટતી હતી કે તેઓએ ગુરુવરના હૃદયને આકર્યું. સૌને પ્રતિભાસ થયો કે રાજકોટ ચાતુર્માસ કરવું પરમ આવશ્યક છે.

શ્રી. જેચંદભાઈએ પણ વિનંતિના અનુસંધાનમાં ભાવના વ્યક્ત કરી. વિનંતિને પુષ્ટ કરી. ગુરુદેવે જણાવ્યું કે પુરુષોત્તમજી મ. જેતપુર બિરાજે છે. તેમની તબિયત ઠીક ન હોવાથી તેઓશ્રી સાથે વિચાર-વિમર્શ કરી નિર્ણય લેશું. બાકી અમારી ભાવના રાજકોટ પ્રત્યે છે. 'ભાવના છે' એ શબ્દોમાં લગભગ ભર્યો ઉત્તર મળી રહેતો હતો. રાજકોટના ભાઈઓ ખૂબ જ ખુશ થયા. વૈશાખ પૂર્ણિમા સરસ રીતે ઉજવાઈ ગઈ.

ગુરુદેવ ગોંડલથી જેતપુર પધાર્યા. ત્યાં મહાપુરુષ શ્રી પુરુષોત્તમજી મ. સાથે મુલાકાત થઈ. યથાવિધિ વંદન વ્યવહાર કરી પરસ્પર સુખ સમાધિ પૂછી આહાર પાણી સાથે લીધા. ચાર વરસ પછી મળવાનું થતા ઉત્કટ ભાવના ઉભરાતી હતી. ધોરાજીથી બા. બ્ર. શ્રી. મણીબાઈ સ્વામી પણ પધાર્યા. તેઓની તેજસ્વિતા, વાક્છટા, અને વિદ્વતા પ્રસિદ્ધ છે. તેઓએ ગુરુવરોના દર્શન

ઉપવાસ પર ગુરુદેવે સુન્દર પ્રકાશ નાખ્યો. મહાપુરુષ શ્રી. પુરુસોતમજી મ. પણ આલોયણાનું આટલું સૂક્ષ્મ વિવેચન સાંભળી પ્રાણમુનિ પર ખૂબ જ ખુશ થયા.

સાવર-કુંડલાથી દોશી રૂગનાથભાઈ, જમનાદાસ ભાઈ, ચત્રભુજભાઈ તથા કાળુ દોશી વગેરે દસ ભાઈઓ શ્રીસંઘરૂપે ગુરુદેવના દર્શન કરવા અને ચાતુર્માસની વિનંતિ કરવા જેતપુર આવ્યા. સાવર કુંડલા સંઘનો ઠાઠ નિરાળો હતો. આ તરફના મહાજનોને ગોહિલવાડના ભાવભર્યા સંઘની હલકનો એટલો અનુભવ ન હતો. જેતપુરના શ્રાવકો સાવરકુંડલાની ભકિત અને વિનંતિ કરવાની રીતથી ખૂબ જ આશ્ચર્ય પામ્યા. શ્રીસંઘની સાથે ત્યાંના બારોટ જૈનશાસનની પ્રભાવના કરવા સાથે રહેલા. ગોહિલવાડી પાઘડી સાથે ગુરુદેવને ચરણે નમી રહેલો શ્રાવક સમુદાય સૌને આનંદ ઉપજાવી રહ્યો. નાવલીના નીર જેવા મોઢા પર તેજ તરવરતા હતા. તેઓ એક દિવસ મોડા પડયા હતા. રાજકોટનું ચોમાસું નિમાઈ ગયું હતું.

શ્રી. રાણપુર સંઘ પણ હાજર જ હતો. સ્વાસ્થ્ય ઠીક ન રહે તો રાણપુર જવું એવી ગુરુમહારાજની ધારણા હતી. જુનાગઢથી શ્રી. જેઠાલાલ વકીલ, કપુરભાઈ પટેલ, નાગજી કામદાર, દેવચંદભાઈ તથા કુરજી માસ્તર ઉભય ગુરુવરોના દર્શન માટે આવ્યા હતા. જુનાગઢ શ્રાવક સમુદાયના પ્રયાસથી જુનાગઢ સંઘ ખૂબ જ સમર્થ અને માતબર સંઘની ગણનામાં આવી ગયો હતો.

પૂ. પુરુષોત્તમજી મ. જેતપુરથી વિહાર કરી ગયા. ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. પૂ. શ્રી. જયચંદજી મ.ની તિથિ સુધી ત્યાંજ રોકાયા. તિથિના ઉપલક્ષ્યમાં રાહત અને પરોપકાર નિમિત્તે ૬૦૦ રૂપિયાનો ફાળો થયો જે રકમ તુરતમાં જ વાપરી નાખવામાં

પધરામણી થઈ. એ વખતે ગુરુકુળમાં લગભગ ૧૦૦ જેટલા વિદ્યાર્થી હતા. શ્રી. પુનમચંદજી દક કુલપતિ હતા. તેઓ બધી રીતે યોગ્ય ધર્મપ્રેમી વ્યક્તિ હતા. તેઓએ ગુરુકુળ તરફથી ગુરુદેવોનું હાર્દિક સ્વાગત કર્યું. ગુરુકુળ એક આદર્શ સંસ્થા હતી. સમાજના કમનસીબે અત્યારે તે સંસ્થાના વિલય થઈ ગયો છે. ગૃહપતિ તરીકે કુંકાવાવના લક્ષ્મણભાઈ પટેલ હતા. ગુરુકુળના વિદ્યાર્થીઓને સારો એવો ધર્મલાભ મળ્યો.

સં. ૧૯૯૮ના ચોમાસા માટે અષાડ સુદિ ૭ ના રોજ રાજકોટ ઉપાશ્રયમાં ગુરુદેવની પધરામણી થઈ. રાજકોટ શ્રીસંઘે સ્વાગતની ભવ્ય તૈયારી કરી હતી. જૈનશાળાના, બાલાશ્રમના, ગુરુકુળના વિદ્યાર્થીઓની વ્યવસ્થિત હાર ધર્મધ્વજ સાથે મોખરે ચાલતી હતી. વિશાળ જનસમૂહ પાછળમાં હતો. રાજકોટની પ્રમુખ વ્યક્તિઓ ગુરુદેવના સ્વાગતમાં હાજર હતી. વિશાળ લાંબું સરઘસ રાજકોટ સંઘની વિશાળતાને અનુરૂપ હતું. જયનાદો અને ધર્મ ગર્જનાઓથી રાજકોટનું આકાશ ગાજી ઊઠયું. ગુરુવરોને રાજકોટ જેવા કેંદ્રમાં જૈનશાસનનો મહિમા જોઈને ખૂબ જ આનંદ થયો. ઉપાશ્રય સુધીમાં સારો સમય લાગી ગયો. ઉપાશ્રયમાં પહોંચતા મહાવીર પ્રભુની અને ગુરુદેવોની પ્રચંડ જયઘોષણા થઈ.

*

બ્રહ્મચારી બાળ તણી એ તેજની સુરખી વસી
ઉદાત છો અણમૂલ છો, ને વિશ્વપ્રેમી આપ છો
સમતાના પ્રતીક સમ, શોભી રહેલા લાલ છો,
ભવ્ય પ્રતિભા આપની, જોઈ હૃદય નાચી જતું
શાંત મૂર્તિ આપની, નિરખી જીવન રાજી થતું
વંદન અમારા ઉરના, હૃદયથી ઝીલજો આ પ્રાણના
ઓ પ્રાણ ! આવ્યા છો ભલે, આવી વસો અમ પ્રાણમાં.

ત્યારબાદ માંગલિક સાંભળી ગુરુદેવના દર્શન કરી જન-વૃંદ વીખરાયો.

બે ત્રણ દિવસ આરામ લઇ અષાઢ શુદિ ૧૧થી પ્રવ-ચનનો આરંભ થયો. રાજકોટની વિવિધ જનતાનું ગુરુદેવ પ્રત્યેનું આકર્ષણ અને સૌરાષ્ટ્રમાં ગુંજતું ગુરુદેવનું નામ આવા ગુરુદેવના પ્રવચનમાં જનસમાજની ભીડ થવી સહજ હતી. સર્વ પ્રથમ અનુકંપાનો મંગળમય પ્રસંગ શરૂ થયો. પહેલા પ્રવચનથી ગુરુદેવની ભાવનાનું પ્રતિબિંબ ઝળકતું હતું. મહાન ઇસપ નાના દૃષ્ટાંતો અને ન્યાયોથી જન જીવનને સ્પર્શ કરતો ગુરુદેવની પણ એવી જ શૈલી હતી. કેટલાક બુદ્ધિમાનો ઝીણું કાંતીને ગૂઢ અને અગમ્ય વાતોના આડંબરમાં જન-તાને અન્યાય કરી પોતાની બુદ્ધિમતાનું પ્રદર્શન કરનારા હોય છે જ્યારે જનહિતેચ્છુ સંત મહાત્માઓ જનતાના જીવનમાં અને તેના સરળ મનમાં પ્રવેશ કરી તેમની સમસ્યા-ઓને સ્વચ્છ કરી નીતિનું દર્શન કરાવે છે. ધન્ય છો ગુરુદેવ! આપ પણ માયામોહથી પર રહી જન કલ્યાણને મહત્ત્વ આપતા.

કેટલી સરસ અને સુંદર કથાનો પ્રારંભ થયો.! મેઘરથ રાજાનું ઉદાહરણ પીરસાયું. મહારાજા મેઘરથની અનુકંપાનું વર્ણન કરતાં ગુરુદેવ એવો રસપ્રવાહ વહાવતા કે લોકો કરુણા સિન્ધુમાં સ્નાન કરતા. ગુરુદેવ કેવળ તાર્કિક વકતા ન હતા, પરંતુ તેમનામાં રસાભિવ્યંજન ખૂબ જ હતી. કરુણ-રસમાં

ચાતુર્માસનો મંગળમય પ્રારંભ થયો. 'સંયોગવિયોગના પ્રવાહો' એ વિષય પર બોલતાં ગુરુદેવે સૌના હૃદય વૈરાગ્ય–રસ–રંજીત કરી દીધા. દ્વારકા નગરીનું એક સમયનું ઉત્થાન અને રંગરાગ, ધર્મનો પ્રભાવ, જનતાનું સુખમય જીવન, શ્રી. કૃષ્ણ વાસુદેવની રાજ્યનીતિ અને ધર્મભક્તિની ઝલક દેખાડી ગુરુદેવ પુનઃ વિયોગાત્મક વિલયનું વર્ણન કર્યું. દ્વીપાયન દેવે પ્રગટાવેલી જ્વાળાઓ, અને દ્વારકાનું પ્રલયંકર સ્વરૂપ અને અંતમાં મહાવિલય સાંભળીને શ્રોતાઓના હૃદયમાં વ્યર્થ મમતા ઉપર જાણે પ્રહાર થઈ રહ્યા. પુન્યોદયના પ્રભાવે પ્રાપ્ત થએલ સંયોગો, પુણ્ય ક્ષીણ થતાં કેવા ક્ષણગામી બને તે સિદ્ધાંત સમજાવવામાં આવ્યો. कारणनाशात कार्यनाश ના દાર્શનિક સિદ્ધાંત પર પ્રકાશ પાડયો.

રાજકોટની જનતાને ગુરુદેવના મનમંદિરમાં પ્રવેશવાનો સુઅવસર જેમ જેમ મળતો ગયો તેમ તેમ પૂજ્યશ્રીની મહાનતાના દર્શન તે કરતી ગઈ.

રાજકોટમાં એ સમયે તેરાપંથી સાધુઓનું આગમન શરૂ થયું હતું. પંથ પ્રચારની તેઓ ઉત્કટ કામના ધરાવતા હતા. સૌરાષ્ટ્રમાં તેમના મતનો પ્રતિકાર થઈ રહ્યો હતો. આ મત વિરોધમાં તે સાધુઓને પણ ઘણું સહન કરવું પડે તે સહજ છે. ગોકુળદાસ ગાંધી વિશેષ પ્રયોજનને લઈ તે સાધુઓ પ્રત્યે હમદર્દી બતાવતા. તેમણે ગુરુદેવની અષાઢ વદિ ૧ ના દિવસે મુલાકાત લીધી.

ગુરુદેવ ઘણા જ વ્યવહારકુશળ હતા. વાત કરનારના અંતરંગનો અભ્યાસ કરી લેતા. તેમના આ વ્યવહાર ચાતુર્યથી તેઓ ઘણી માથાકૂટથી પોતાને બચાવી લઈ તે સમય યોગ્ય કાર્યમાં ખર્ચ કરતા. વાદવિવાદથી તો ઘણા જ પર રહેતા. મનબુદ્ધિના વાચાળ માણસોને તેમનાથી જગ્યા આપી પરે થવાની

દુઃખ નથી ભુલ્યો. હે મા! ફરીથી તેજ દુઃખ ન આવે તે માટે આ સુખોને તિલાંજલી આપી વૈરાગ્ય માર્ગે વળવા માગું છું." અનાથી મુનિ કહે છે કે પ્રાપ્ત થએલી સંપદા પણ મારું દુઃખ મીટાવી શકી નહિ. આમ બંન્ને મહામુનિ ભુતકાળ અને વર્તમાનકાળ, ગત જન્મ અને વર્તમાન જન્મ, ઉભય સંસારિક પરાધીનતા બતાવે છે.

જ્યાં સુધી મૃગાપુત્રની ભૂમિકા સ્પષ્ટ ન થાય, ત્યાં સુધી અનાથી મુનિની ભુમિકા સ્પષ્ટ થતી નથી. ગુરુદેવે કેમ જાણે પૂ. શ્રી. જવાહરલાલજી મહારાજની અધૂરી કડીની પૂર્તિ કરવાનો ઇરાદો રાખ્યો હોય તેમ મૃગાપુત્રના અધ્યયનનું વિવરણ આપવું ઉચિત માન્યું. આખા ચાતુર્માસ સુધી બરાબર મૃગાપુત્રનો જ અધિકાર ચાલતો રહ્યો.

રાજકોટ ચાતુર્માસ ગુરુદેવના સમગ્ર ચાતુર્માસમાં વિશેષ મહત્ત્વ ધરાવે છે. ગુરુદેવની ચારે માસની દૈનિક હસ્તનોંધ જોવા મળે છે. તેમાં ચાતુર્માસ દરમ્યાન શું શું પ્રસ્તાવ ઊભા થયા, ગુરુદેવના મન પર શી અસર પડી તે જાણવા મળે છે.

એકંદરે રાજકોટ ચાતુર્માસ ખૂબ જ આનંદપૂર્વક સમાધિથી પસાર થાય છે. હવે પછી રાજકોટ ચાતુર્માસની ઝાંખી દર્શાવતું એક ખાસ પ્રકરણ મૂકવામાં આવશે તેમાં ગુરુદેવની સૂક્ષ્મ નોંધનું યથાશક્ય પ્રતિબિંબ જોઈ શકાશે. કેવી છે એ નોંધ!

કાર્ય ખૂબ જ સરસ રીતે ચાલ્યું અને બરાબર ચાલતું જ રહ્યું.

દર્શનાર્થીઓનો પ્રવાહ પણ ચાલુ હતો. તેઓ પણ દાન કાર્યમાં યથાશક્તિ ફાળો આપતા હતા. વેરાવળથી જેઠા સુંદરજીનો પરિવાર, તારાબેન, રેવાબેન, સંતોકમા તથા પુત્ર ને પુત્રવધૂ અને કરમચંદભાઈ માવાણી વગેરે વારાફરતી આવ્યા હતા. જામનગરથી ૧૦ બાઈઓ આવ્યા. તેમાં નવલબેન મુખ્ય હતા. બીલખાથી શ્રી. રામજીભાઈ સંઘ લઈને આવ્યા હતા. રાણપુરથી જીવાભાઈ, પોપટભાઈએ લાભ લીધો. પર્યુષણ પહેલાં આ ભાઈઓ આવ્યા હતા. એક દિવસ મુનિમાર્ગથી પડવાઇ થયેલા શ્રી. જેઠાલાલભાઈ પોતાની નવવધૂ સાથે ગુરુમહારાજ પાસે પહોંચ્યા. મુનિવરોને મનુષ્યની નબળી બાજુના અધ્યયનનો અવસર મળ્યો. ન બોલવા છતાં તેમના મુખપર એક ગુપ્ત પશ્ચાત્તાપ રમી રહ્યો હતો.

વર્તમાન કાળે ખાસ આવશ્યકતા કઈ છે તે બાબત અવારનવાર શ્રાવકોમાં ચર્ચા ચાલતી રહેતી. ભાઈઓ અવારનવાર ગુરુદેવ પાસે પોતાના સૂચન રજૂ કરવાની તક લેતા હતા. કોઈ કહેતા કે ગૌરક્ષા બાબત આપનો ઉપદેશ અપાય તો સારું. કેટલાક તો વળી સમાજસુધારા પર જોર દેતાં. ક્રિયાવાદી લોકો ધર્મકરણી અને કટ્ટરતાની હિમાયત કરતા. ધનવાનોને કટાક્ષ થાય તેમ કેટલાક ઇચ્છતા હતા. ગુરુમહારાજ સૌની વાત સાંભળી લેતા. ચક્કીનો લોટ ન ખાવા બાબત ઉપદેશ આપવાની ક્યારેક સૂચના મળતી. શ્રી. ઝવેરચંદભાઇ, સંઘરાજકા અને શ્રી. કપુરચંદભાઇ રણછોડ તરફથી સૂચના મળી કે માણસો ચોખ્ખું દૂધ વાપરે તેવી પ્રેરણા મળે તો સારું. શ્રી. રામજીભાઈ વીરાણી તથા કેસુભાઈએ ગુરુદેવ પાસે પ્રસ્તાવ મૂક્યો કે સાસુ વહુના ઝગડા ટળે તેવા ઉપદેશની ખાસ જરૂર છે.

કાળની જનતાની ભકિતનું વિશદ વિવરણ આપવામાં આવ્યું. મૃગાપુત્રનો જન્મથી વૈભવ, વૈરાગ્ય, અને જાતિ સ્મરણ ઉદ્ભવ સુધીનો અધિકાર ચાલ્યો. પર્યુંપણ નજીક આવતાં મુનિઓના કેશ લોચ થયા. બે દિવસ શ્રી. નાના રતીમુનિએ ખંધક ઋષિનું આખ્યાન સંભળાવ્યું. બપોરનો રાસ તપસ્વી મુનિ શ્રી. જગજીવનજી મહારાજ સંભળાવતા હતા. તેઓ છઠ છઠ તપ કરતાં. રાસ વાંચવાની તેમની એટલી આદત ન હતી, પણ સુદર્શન ચારિત્રના આખ્યાન વખતે અપાતા અનુભવ જ્ઞાન અને દેશી ચાબખા લોકોના કલેજામાં ઊતરી જતા. ઉપરાંત 'મૌનમપિ ઉપદેશ' કથનાનુસાર શ્રી. મોટા રતીલાલજી મહારાજ મૌન ભાવે શાસન પ્રભાવના કરતા હતા.

પર્યુંપણ સુધીમાં સારા સારા વ્રતો લોકો ધારણ કરી રહ્યા હતા. એટલે ધર્મ પ્રત્યેનો ઉત્સાહ વૃદ્ધિગંત હતો. ડાંગરવાળા શ્રી. પોપટભાઈ કેશવજીએ ચોથા વ્રત ધાર્યા. તે દિવસે ગુરુદેવે બ્રહ્મચર્યની મહિમાનું અલૌકિક વ્યાખ્યાન કર્યું. પર્યુંપણ પર્વ નજીક આવતા ધર્મનો ઘંટ જોરથી વાગવા માંડયો હતો. રાજકોટ જેવો વિશાળ સંઘ શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજ જેવા સમર્થ સાધુ–પુરુષ અને મહા પવિત્ર પર્યુંષણ પર્વનું આગમન ત્રિવેણી સંગમ થયો. આજે શ્રાવણ વદિ ૧૨ હતી. આવતી કાલથી શ્રી. પર્યુંપણ પ્રારંભ થવાના હતા. ગુરુદેવે આઠ દિવસ પૂરતું ચાલુ વ્યાખ્યાન બંધ કર્યું. શ્રી. પાર્શ્વનાથ ભગવાનના ભવ સંભળાવવાનો નિર્ણય કર્યો. બ્રહ્મચર્યની નવ વાડનો મહિમા સાંભળતા સંયમની બહુ મૂલ્યતા સમજાતી હતી. ચાર હજાર માણસોથી વંડો ચીકાર ભરાઈ જતો. ભગવાન પાર્શ્વનાથના આગલા ભવની કથા અને વર્તમાન સમયની પરિસ્થિતિનું તુલનાત્મક વિવેચન આઠ દિવસ સુધી થતું રહ્યું. ક્ષમા એ પર્યુંષણનો અર્ક છે. ગુરુદેવે ક્ષમાનું અદ્ભુત વિવેચન કરી મહાવીર સ્વામીની જન્મકથા ઉપર પ્રકાશ ફેંકયો. પર્યુંપણના

કાળની જનતાની ભકિતનું વિશદ વિવરણ આપવામાં આવ્યું. મૃગાપુત્રનો જન્મથી વૈભવ, વૈરાગ્ય, અને જાતિ સ્મરણ ઉદ્ભવ સુધીનો અધિકાર ચાલ્યો. પર્યુષણ નજીક આવતાં મુનિઓના કેશ લોચ થયા. બે દિવસ શ્રી. નાના રતીમુનિએ બંધક ઋષિનું આખ્યાન સંભળાવ્યું. બપોરનો રાસ તપસ્વી મુનિ શ્રી. જગજીવનજી મહારાજ સંભળાવતા હતા. તેઓ છઠ છઠ તપ કરતાં. રાસ વાંચવાની તેમની એટલી આદત ન હતી, પણ સુદર્શન ચારિત્રના આખ્યાન વખતે અપાતા અનુભવ જ્ઞાન અને દેશી ચાબખા લોકોના કલેજામાં ઊતરી જતા. ઉપરાંત 'मौनमपि उपदेश' કથનાનુસાર શ્રી. મોટા રતીલાલજી મહારાજ મૌન ભાવે શાસન પ્રભાવના કરતા હતા.

પર્યુષણ સુધીમાં સારા સારા વ્રતો લોકો ધારણ કરી રહ્યા હતા. એટલે ધર્મ પ્રત્યેનો ઉત્સાહ વૃદ્ધિગંત હતો. ડાંગરવાળા શ્રી. પોપટભાઈ કેશવજીએ ચોથા વ્રત ધાર્યા. તે દિવસે ગુરુદેવે બ્રહ્મચર્યની મહિમાનું અલૌકિક વ્યાખ્યાન કર્યું. પર્યુષણ પર્વ નજીક આવતા ધર્મનો ઘંટ જોરથી વાગવા માંડયો હતો. રાજકોટ જેવો વિશાળ સંઘ શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજ જેવા સમર્થ સાધુ–પુરુષ અને મહા પવિત્ર પર્યુષણ પર્વનું આગમન ત્રિવેણી સંગમ થયો. આજે શ્રાવણ વદિ ૧૨ હતી. આવતી કાલથી શ્રી. પર્યુષણ પ્રારંભ થવાના હતા. ગુરુદેવે આઠ દિવસ પૂરતું ચાલુ વ્યાખ્યાન બંધ કર્યું. શ્રી. પાર્શ્વનાથ ભગવાનના ભવ સંભળાવવાનો નિર્ણય કર્યો. બ્રહ્મચર્યની નવ વાડનો મહિમા સાંભળતા સંયમની બહુ મૂલ્યતા સમજાતી હતી. ચાર હજાર માણસોથી વંડો ચીકાર ભરાઈ જતો. ભગવાન પાર્શ્વનાથના આગલા ભવની કથા અને વર્તમાન સમયની પરિસ્થિતિનું તુલનાત્મક વિવેચન આઠ દિવસ સુધી થતું રહ્યું. ક્ષમા એ પર્યુષણનો અર્ક છે. ગુરુદેવે ક્ષમાનું અદ્ભુત વિવેચન કરી મહાવીર સ્વામીની જન્મકથા ઉપર પ્રકાશ ફેંકયો. પર્યુષણના

મોદી જમનાદાસ માણેકચંદભાઈ વગેરે ભાઈઓએ ચોથાવ્રતના પચ્ચખાણ લીધા. આ પ્રસંગે તે ભાઈઓ તરફથી સારી એવી રકમ સદ્કાર્યોમાં વપરાઈ હતી. ચાતુર્માસ પછી સારી રકમ દાનપુણ્યમાં આવી. શ્રી સંઘરાજકા ભાઈઓએ રૂા. ૧૦૦૧ માતુશ્રી તથા વડીલભાઈનાં સ્મરણાર્થે આપ્યા. વેરાવળથી લીલાધર હીરાચંદ તરફથી રૂા. ૫૦૧, શ્રી. મૂળચંદભાઈ તરફથી રૂા. ૧૨૫ શ્રી. ડુંગરસિંહજી મ.ની તિથિ નિમિતે મુકાયા.

ફંડફાળા બરાબર ચાલતા જ રહ્યા. ભાદરવા સુદિ સાતમના વ્યાખ્યાન બંધ હોવાથી આજે શાંતિનાથ ભગવાનનો અખંડ જાપ અને જીવદયા પળાવવાનો કાર્યક્રમ રખાયો હતો. તેમાં સેંકડો નરનારીઓએ ભાગ લીધો. ભાદરવા સુદિ ૮ જાપની પૂર્ણાહુતિ થઈ અને પ્રવચનનો પુનઃ પ્રારંભ થયો. શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનના ભવોનું વિવેચન ચાલુ જ હતું. મરૂભૂતિના ત્રીજા ભવનું વિવેચન થયું. પર્યુષણ પર્વનાં વિશેષ વ્યાખ્યાનોની અલગ નોંધ લેવાણી હતી.* ૧૧મી થી મૃગાપુત્રનો અધિકાર બરાબર ચાલુ થઈ ગયો. જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થતાં શ્રી. મૃગાપુત્રે પોતાના આત્માને મોહથી કેવી રીતે પાછો હઠાવ્યો એ પ્રસંગ નિર્મોહ ભાવની ઝલકના છાંટણા કરી ગયો.

---

* જો કે અત્યાર સુધી ગુરૂદેવના પ્રવચનોને પ્રાગટ્ય મળી શક્યું નથી.

ધર્મપત્ની તથા તેમના પુત્રને પુત્રવધુ પરિવાર સહ આવ્યા. તે દરમ્યાન કુંકાવાવવાળા ભાઈઓનું પણ આગમન થયું હતું.

વેરાવળથી લીલાધર હીરાચંદ, મુળચંદ ગુલાબચંદ ૧૨ માણસો સાથે દર્શને આવ્યા. તેઓએ પ્રવચનનો લાભ લીધો. ક્રમશઃ પૂજ્ય દેવજી સ્વામીની તિથિમાં રૂા. ૫૦૧, પૂ. ડુંગરસિંહજી મ. ની તિથિમાં રૂા. ૧૨૫ આપ્યા. બોટાદ અને રાણપુરનો શ્રાવક સંઘ પણ પહોંચ્યો, જામનગરથી ડૉ. પ્રાણજીવનભાઈ માણેકચંદ દોશીએ ગુરુદેવના દર્શનનો લાભ લીધો. તેઓ સૌરાષ્ટ્રના સુપ્રસિદ્ધ ડૉક્ટર છે. સોલેરિયમ વિદ્યામાં વિશ્વવિખ્યાત ડૉક્ટર તરીકે તેમની ગણના છે. તેઓ ગુરુદેવ પ્રત્યે અનન્ય શ્રદ્ધા ધરાવતા હતા. જુનાગઢથી જેઠાભાઈ રૂપાણી વકીલનો પરિવાર અંબાબેન, કસુંબાબેન સૌ દર્શનાર્થે આવ્યા. એજ વખતે વેરાવળથી ન્યાલચંદ રામજી તેમના માતુશ્રી સાથે લાભ લેવા આવ્યા. આ રીતે દિવાળી સુધી ભક્તજનોનો દર્શનાર્થી પ્રવાહ ચાલુ રહ્યો.

ભાદરવો માસ ઊતરતા સુધી બધા ઠાણાઓની તબિયત ઠીક ઠીક જળવાઈ રહી. પછી કેમ જાણે તાવને વિશેષ આમંત્રણ મોકલવામાં આવ્યું હોય અને આવ્યા પછી ઘર ન છોડનાર મહેમાનની જેમ લપીઓ થઈને બેઠા હોય તેમ મોટા મહારાજથી લઈને ચારે ઠાણાઓને વારાફરતી લાભ દેવા માંડયો. પછી તો કંટાળીને કહ્યું કે ભાઈ! હવે જા; પરંતુ તાવ તો કહે કે ખાસ આમંત્રણથી રાજકોટ જેવા સંઘમાં આવ્યો છું અને સારું લાલનપાલન થાય છે, તો પછી જાઉં શી રીતે?

- ગુરુમહારાજની તબિયત વધારે નરમ થઈ ગઈ. શ્રી. જગજીવનજી મહારાજને નસકોરી ફૂટવા માંડી. છઠ છઠના તપની ગરમી જણાવા લાગી. છતાં અમુક સમય સુધી ઉપવાસ

ચાલી રહ્યા હતા. મધુરકંઠથી શ્રોતાજનોને રસતરબોળ કરી દેવા એ ગુરુદેવની અનુપમ વચનકળા હતી.

આસો સુદ ૯ શ્રી. દુર્લભજીભાઈ ખેતાણી ગુરુદેવના દર્શન કરવા આવ્યા સોરઠના સિંહ કહેવાતા ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. નું ખમીર જોઈને તેમની છાતી ઉછળવા માંડી. શ્રી. દુર્લભજીભાઈને સૌરાષ્ટ્રના ખમીર માટે ઊંડું ગૌરવ છે. ગુરુદેવની ઝલક તેમના હૃદયને પ્રભાવિત કરી રહી. ચારે બાજુથી સંઘ સમૂહદર્શન અને વિનતિ માટે આવતા જ હતા. બીલખાથી જેચંદભાઈ નાગજી ૧૬ જણ આવ્યા. જામનગરથી મોતીચંદભાઈ દડીઆ ૩૫ માણસો સાથે વિનંતિ કરવા આવ્યા. તેઓ ગુરુદેવના અનન્ય ભક્ત હતા. બગસરાથી ૧૧ ભાઈઓ ગુરુદેવના ચરણમાં ઉપસ્થિત થયા. રાજકોટ શ્રીસંઘ આગંતુક સંઘોઅને દર્શનાર્થીઓની સેવા બજાવી લાભ લેવામા આગેકદમ હતો.

ગુરુદેવના રાજકોટ ચાતુર્માસ દરમ્યાન પૂજ્યશ્રી ૧૦૦૮ શ્રી. સંપ્રદાય સંસ્થાપક મહાપુરુષ શ્રી. ડુંગરસિંહજી મ ના જીવનચરિત્રને પ્રકાશિત કરવાની શ્રીસંઘને પ્રેરણા મળી. પ્રકાશન સુંદર થયું. દિવાળીના દિવસોમા શ્રી. મહાવીર નિર્વાણ ઉત્સવ ઉજવતાં ગુરુદેવે બૌધિક દિવાળી મનાવવા આદેશ આપ્યો. જ્ઞાનદીપક સમાજમા પ્રગટાય તે સાચા અર્થમાં દિવાળી છે, તે વાત પર ભાર મૂકયો. પૂજ્ય શ્રી. ડુંગરસિંહજી મ. ના જીવનચરિત્રના લેખક શ્રી. શાંતિલાલ વનમાળી ગુરુદેવ પ્રત્યે બહુ જ શ્રદ્ધા ધરાવે છે. તેઓ જૈન સાહિત્યને ધર્મના અભ્યાસી છે ગુરુદેવના દર્શન અર્થે આવે ત્યારે જૈન આગમ બાબત ગુરુદેવ સાથે વિશદ ચર્ચા કરતા.

શ્રી. રામજીભાઈ વીરાણીના હાથે રાજકોટમાં શ્રી. ડુંગરસિંહજી જૈન પુસ્તકાલયનું ઉદ્ઘાટન થયું. તે ચાતુર્માસની બીજી સિદ્ધિ હતી. વીરાણી બન્ધુઓ ગુરુદેવનો પડયો બોલ

ચાતુર્માસ પછી લગભગ ચારમાસ વધારે રાજકોટમાં સ્થિરતા થઈ. પૂજ્ય ત. શ્રી. માણેકચંદજી મ. તથા શ્રી. દેવજી સ્વામીની તિથિઓ રાજકોટમાં જ ઉજવવામાં આવી. શ્રી. તપસ્વીજી મ. ની તિથિના દિવસે 'સ્થાનકવાસી જૈન' પત્રના સંપાદક જીવણદાસ છગનલાલ સંઘવી તથા આગમ જ્ઞાતા શ્રી. રતિલાલ ડોશી શૈલાનાની હાજરી હતી.

તિથિ પછી તુરતમાં વિહારનો કાર્યક્રમ નિશ્ચિત થયો. જે પ્રથમ ગામમાં મહારાજ શ્રી. પધારે ત્યાં ગરીબોને અન્ન, વસ્ત્રનું દાન કરવું તેમ નક્કી થયું અને તે માટેનો ફાળો રૂા. ૬૦૦નો થયો. અંતમાં જયુબિલીમાં ગુરુદેવનું જાહેર પ્રવચન પણ રાખવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ પીઠડીયા દરબારના ઉતારે પધાર્યા.

*

ડૉ. રસીકભાઈએ મર્ણને નિદાન કર્યું. ઉચિત ઔષધ ઉપચાર શરૂ થયા. ગોંડલથી માણેકચંદભાઈ જસાણી, જેતપુરથી શ્રી કપુરભાઈ ગાધી, રેવાશંકરભાઈ તથા નાનાભાઈ કામદાર વગેરે દશ થી બાર શ્રાવકો સુખશાતા પૂછવા આવ્યા. પૂજ્યશ્રીને બીમારીને લીધે પાછા ફરવું પડયુ તે સમાચાર સર્વત્ર ફેલાઈ ગયા. આટલી નાદુરસ્ત તબિયત છતાં પૂજ્યશ્રીની ડાયરી બરાબર લખાતી રહેતી "આજે દલખાણીઆથી જયંતિલાલનો પત્ર હતો. જે જગજીવન મુનિને વાંચવા આપ્યો" આવી ઝીણી નોંધ ગુરુદેવે તે દિવસની ડાયરીમા લખી છે. કેટલી સૂક્ષ્મતાથી પૂજ્યશ્રી નોંધ સંગ્રહ કરતા!

શ્રી પુનમચંદજી મ. તરફથી પત્ર આવ્યો કે રાજકોટમાં રત્નચંદજી જ્ઞાનમંદિર ખોલવા બાબત આપનો શું અભિપ્રાય છે? ગુરુદેવે જ્ઞાન-મંદિરની કલ્પનાનો સહર્ષ સ્વીકાર કરતા યોગ્ય મત આપ્યો કે લીંબડી ગચ્છના મુખ્ય ક્ષેત્રમાં આ સંસ્થા હોય તો વ્યવસ્થા સુંદર જળવાશે. ગુરુદેવ વ્યવહારિક કાર્યમાં વ્યવહાર ઉચિત અભિપ્રાય જ આપતા. ભાવાવેગમાં ન તણાતા દીર્ઘદ્દષ્ટિથી વિચાર કરી પગલું ભરવાનું કહેતા.

આજરોજ પોષ વદિ ૮ ના રાજકોટમાં જેતુબાઈ આર્યાજીના શિષ્ય શ્રી. છબલબાઈ મ. કાળધર્મ પામ્યા. . ગુરુદેવના સાંનિધ્યમા દિવંગત આત્માને શાંતિ અર્પવામાં આવી. ભાઈઓ બહેનોએ કાયોત્સર્ગ કર્યા. વેરાવળથી પ્રભાબેન દિક્ષાર્થી બહેન સાથે આવ્યા. વેરાંવળ દીક્ષા સમયે પધારવા વિનંતિ કરી. શ્રી ચુનીલાલ નાગજી, શ્રી. રામજીભાઇ વીરાણી, શ્રી. કાનજી પાનાચંદ અને જામનગરના શ્રી. માનસંગભાઈ વિગેરે પૂ. માણેકચંદજી મહારાજ (બોટાદ)ને સાતા પૂછવા જુનાગઢ ગયા. તેઓશ્રીનું ઓપરેશન થયું હતું એમ ગુરુદેવની નોંધ છે. ચરિતાર્થ શ્રી.

સંત ગબ્બુલાલજી મ. નું ચોમાસુ ખંભાત ક્ષેત્રમાં હતું. ગુરુદેવે ફક્ત ઉતરાધ્યન સૂત્રમાંથી ૨૯ પ્રશ્નો તેઓશ્રીને પૂછાવ્યા.

તબિયત સુધરતાં જ ગુરુદેવને પ્રસ્થાન કરવાની ઇચ્છા હતી. રાજકોટમા ઘણો સમય થઈ ગયો હતો. અન્ય ક્ષેત્રો ગુરુદેવના દર્શન માટે તલસી રહ્યા હતા. વિહારની વાત થતાં શ્રીસંઘના ભાઈઓ વધારે આરામ લેવાનું કહી રોકી રહ્યા હતા. કલ્પવૃક્ષની છાયા છોડવા કોણ ઇચ્છે? બીજી બાજુ શ્રીસંઘના અગ્રેસર ભાઈઓ બીજું ચોમાસુ રાજકોટ કરાવવા માટે ગતિશીલ બન્યા હતા.

મહા સુદિ ૪ ના રાજકોટ શ્રીસંઘના ભાઈઓ વિધિસર વિનંતિ કરવા એકત્ર થયા. શ્રી. રામજીભાઈ વીરાણી, ચુનીલાલ નાગજી વિગેરે ૧૩ થી ૧૪ અગ્રેસરભાઈઓ ગુરુદેવના ચરણમાં ઉપસ્થિત થયા પૂ. શ્રી. કાનજી મ., પૂજ્ય શ્રી. પુરુષોત્તમજી મ. તથા પૂ. ગુરુદેવને સાથે મળીને રાજકોટમાં ચોમાસુ કરવા આગ્રહ કર્યો. શ્રીસંઘનો આ રીતે સામૂહિક ચાતુર્માસ કરાવવામાં એક હેતુ પણ હતો. શ્રીસંઘે પ્રાર્થના કરી કે “આપશ્રીની શરીર સ્થિતિ બરાબર રહેતી નથી. અહીં કલ્પતા ઉપચાર સારી રીતે થઈ શકશે અને આપ જેવા સમર્થ સંતો રહેવાથી રાજકોટ સંઘ વધારે સંગઠિત થશે.” સાથે સાથે શ્રીસંઘે એક નવો પ્રસ્તાવ મૂકયો કે ગોંડલ ગચ્છના ચાતુર્માસ વૈશાખ પુનમના નીમાય છે. તે બદલીને માઘ, ફાગણ કે ચૈત્ર સુધીમાં જાહેર થવા જોઈએ. તેથી દૂરના સંતોને વિનંતિ કરવાનો અવકાશ રહે.

ગુરુદેવે ધ્યાનથી શ્રીસંઘની વિનંતિ સાંભળી. હાલ તુરત તો કંઈ ઉત્તર આપવાની શકયતા ન બતાવી. તિથિ પરિવર્તન માટે આ પ્રસ્તાવ પૂ. પુરુષોત્તમજી સ્વામી. તથા પૂ. શ્રી.

આ મીઠી ખંસરીનો વિયોગ ખટકી રહ્યો. માંગલિક સંભળાવાયું. સૌએ યથાશક્તિ વ્રત, નિયમ, પ્રતિજ્ઞા, પચખાણ કર્યાં.

શ્રી. ચકુભાઈ વખતચંદે આગળથી હાજર રહી દરબારી ઉતારામાં ગુરુદેવને બિરાજવાની વ્યવસ્થા કરી હતી. તદ્નુસાર પૂજ્યશ્રીએ ત્યાં નિવાસ કર્યો. સાંજ સુધી રાજકોટ સંઘમાંથી દર્શનાર્થીઓનો એકધારો પ્રવાહ ચાલુ રહ્યો. સૌ આવી આવીને ગુરુદેવના ચરણે મુક ભાવે પોતાના વંદન અર્પણ કરી જતા હતા. પૂજ્યશ્રી સૌના ઉપર આશીર્વાદ વરસાવી રહ્યા હતા. માંગલિકના શબ્દો ગુંજતા જ રહ્યા. સંધ્યાના પ્રતિક્રમણ પછી સંતોએ વિશ્રામ લીધો.

જર હતા જ. સર્વત્ર આનંદ થઈ રહ્યો. ઢોકરિયા આવતાં પ્રરપદડથી શ્રી.સૌભાગ્યચંદભાઈ વગેરે છ શ્રાવકો હરખાતે ચહેરે ગુરુદેવના ચરણોમાં હાજર થઈ વાંદી રહ્યા.

મહા સુદિ દશમના સરપદડમાં પ્રવેશ થયો. ઋતુ ઘણી અનુકુળ હતી. ધર્મજાણ શ્રાવકોને રોમરોમ આનંદ વ્યાપી રહ્યો. સંતોની અમૃતમયી વાણી સાંભળીને સરપદડ જાણે પોતાની પ્યાસ બુઝવવા લાગ્યું. ગામની સમગ્ર જનતા ગુરુદેવના પ્રવચનમાં ઉમટવા લાગી. પ્રતિદિન સવારમાં વ્યાખ્યાન ચાલુ રહેતું. રાત્રે જ્ઞાન ચર્ચાનો કાર્યક્રમ રહેતો.

પડધરી, કાળાવડ, કંડોરડા, ધોરાજી અને સુલતાનપુરના શ્રાવકો ગુરુદેવના દર્શન માટે સરપદડ સ્થિરતા દરમ્યાન દર્શન કરવા માટે પધાર્યા હતા. સરપદડના ભાઈઓએ અતિથિઓની હાર્દિક સેવા બજાવી ઉત્તમ લાભ લીધો.

પુજ્યશ્રીએ સરપદડની વિશેષ ભાવના લક્ષમાં લઈ આઠ દિવસ સુધી સ્થિરતા કરી. તા. ૧૪-૨-૪૩ના રોજ સરપદડમાં પધરામણી થઈ. પ્રવચનનો રંગ ખૂબ જ જામ્યો. તાત્વિક અને ધાર્મિક ભાવોની સુગંધથી ભરેલી મધુર વાણી ભક્તજનોને ખૂબ જ આકર્ષી રહી. ક્રમશઃ નિમ્નોક્ત વિષયપર વિવેચન થયા.

(૧) કર્ણેન્દ્રિયનો સદુપયોગ
(૨) અમરત્વથી અમર થવાય
(૩) શ્રાવકની દિનચર્યા
(૪) બુદ્ધિફલ તત્વવિચાર.
(૫) ત્યાગ વૈરાગ્ય અને આત્મવિકાસની શ્રેણી
(૬) જ્ઞાની પુરૂષોના હૃદય કેવા ?
(૭) જ્ઞાનથી મનોવિજય

અગલ બગલથી દરરોજ વિનંતિનો પ્રવાહ ચાલુ રહેતો. પડધરીના પોપટભાઈ હાર્દિક વિનંતિ કરી ગયા. કેશવલાલ તલકચંદભાઈ તથા ધોરાજીના કામદાર, મથુરદાસ પોપટ દર્શન કરવા માટે આવ્યા. ગોંડલથી શ્રી. ચીમનભાઈ સુલતાન પુરવાળા

ખીરસરામાં પાલનપુર નિવાસી શ્રી અમૃતલાલભાઈ ન્યાયાધીશ હતા. અને શ્રી પોપટભાઈ (સાયલાના) કારભારી હતા. બંને ભાઈઓ દેરાવાસી છતાં ગુરુદેવો પ્રત્યે અનુપમ ભક્તિ દર્શાવી. ત્યાંના દરબાર તથા તેમના પરિવારે પ્રવચન વિગેરેનો વિશેષ લાભ લીધો.

ખીરસરાથી વડા આગમન થયું. અહીં આવતા શ્રી. જગજીવનજી મુનિને છાતીમાં શૂળ નિકળતાં તકલીફ થઈ ગઈ. જામનગર જવાનું જરૂરી હોવાથી મોટા રતીલાલજી મહારાજ તથા જગજીવનજી મુનિ ઠા. ૨ ત્યાં રોકાણા. મહારાજશ્રી નગર પીપળીયા પધાર્યા. ત્યાં બે ત્રણ દિવસ રોકાયા. જામનગરથી દડીયા મોતીચંદ ભાઈલાલભાઈ વિગેરે પુનઃ દીક્ષા પ્રસંગે પધારવાની વિનંતી કરવા આવ્યા. વડામાં મુનિશ્રી જગજીવનજી મહારાજની તબિયત વધારે ખરાબ થઈ ગઈ. શ્રી. મોહનભાઈ નગરપીપળીયાથી વડા ગયા. ડોળી દ્વારા વિહાર કરાવી બંને મુનિવરોને નગરપીપળીયા લઈ આવ્યા. પુનઃ ત્યાં સૌ મુનિઓની મુલાકાત થઈ.

કેટલાક દિવસ સુધી તબિયતની પ્રતીક્ષા કરવામાં આવી. છેવટે નિર્ણય કરવામાં આવ્યો કે શ્રી. રતીલાલજી મ. તથા શ્રી. જગજીવનજી મ. બંને ઠાણા આ બાજુ વિચરણ કરશે અને ગુરુદેવ અન્ય મુનિવરો સાથે જામનગર પધારશે. નગર–પીપળીયા ગુરુદેવના નિવાસ દરમ્યાન એક ધર્મકેંદ્ર બની ગયું. જામનગર રાજકોટ, કાળાવડ આદિ ગામોથી બરાબર શ્રીસંઘના ભાઈઓ બહેનો આવતા જ રહ્યા. મોહનભાઈએ પોતાના આંગણે ગુરુદેવ બિરાજતા હોવાથી અનન્ય સેવા બજાવી. વોરા પોપટભાઈ દેવસી અને તેમના ધર્મપત્ની રામકુંવર બહેન તથા શ્રી. મોહનભાઈ અને તેમના ધર્મપત્ની રામકુંવર બહેન આ બંને દંપતિ યુગલોએ

મેઘપુર પધાર્યા. મેઘપુર પધારતાં સારો એવો સંઘ સમુદાય એકત્ર થઈ ગયો. રાજકોટથી કાનજી પાનાચંદ, ભાનુભાઈ કોઠારી, કપુરચંદ રણછોડ, ઝવેરચંદભાઈ સંઘરાજકા, ચુનીભાઈ નાગજી દામાણીજી, ધીરૂભાઈ કોઠારી, સેક્રેટરી પ્રાણજીવનભાઈ, મોહનલાલ કપુરચંદ વગેરે ભાઈઓ આવ્યા. જામનગરથી ભાઈલાલભાઈ દફીયા, જેસંગભાઈ, કચરભાઈ, રાયચંદભાઈ મોદી, ભાનુભાઈ ઝીણા અને લાલજીભાઈ આવ્યા. દીક્ષા પર પધારવા ખૂબ જ આગ્રહ કર્યો.

ગુરુદેવે સમય જોઈને નગર પીપળીઆના જીર્ણ ઉપાશ્રયની ચર્ચા કરી. વાતચીત થતાં ત્યાં જ રૂપિયા ૮૧૯નો ફાળો થઈ ગયો. નગરપીપળીઆના શ્રી મોહનભાઈએ આજે સંઘજમણ આપ્યું હતું. સૌ જમીને તૃપ્ત થયા. મોહનભાઈને પણ ઘણો સંતોષ થયો. ગુરુદેવની જયકાર બોલાવતાં સૌ રવાના થયા.

*

છગનલાલ તથા ચુનીભાઈ આ છએ ભાઈઓએ આગ્રહભરી વિનંતિ કરી. મેઘપરથી મોતી મહેતાના વડાળા જવાનું હતું. સવારમાં બે ઠાણા છૂટા પડયા, વિહાર શરૂ થયો. છૂટા પડતા ચારે ઠાણાને સંવેદન થયું. કર્તવ્યની પ્રધાનતા સમજી સૌએ સમભાવ દાખવ્યો. વડાળામાં જૈનના આઠ ઘર છે. વડાળા પધારતા ખૂબ જ ધર્મ આનંદ ઉપજ્યો, સૌ ભાઈઓએ સંઘજમણ કર્યું. નગરપીંપળીથી શ્રી. મોહનભાઈ તથા કાળાવડથી છગનભાઈ દોશી આવેલા, શીશાગના પાંચ ભાઈઓ દર્શન માટે આવ્યા હતા. સવારે સાકરની લાણી થઈ.

વડાળાથી વિહાર કરી સીધા કાળાવડ પધાર્યા. કાળાવડમાં આનંદ ઉત્સવ વર્તાય રહ્યો. એક માઈલ સુધી સેંકડો શ્રાવક શ્રાવિકાઓ સામે લેવા માટે આવ્યા. કાળાવડમાં એ સમયે જડાવબાઈ સ્વામી, સંતોકબાઈ મોટાપુરીબાઈ, નાના સંતોકબાઈ આદિ પાંચ ઠાણા બિરાજતા હતા, તેઓએ ગુરુદેવનું હાર્દિક સ્વાગત કર્યું, ઉચિત વ્યવહારથી સાતા ઉપજાવી. પૂજ્યશ્રી લોકાગચ્છીય ઉપાશ્રયમાં ઉતર્યા હતા.

જામનગર માટે શીઘ્રતા હોવાથી બે દિવસનો જ કાર્યક્રમ હતો. શ્રી. બચુભાઈ વકીલે વલ્લભીપુરના શાસ્ત્ર લખાણ સંબંધી કેટલીક ઐતિહાસિક માહિતી આપી, સારી એવી ચર્ચા કરી. બીજે દિવસે સવારના પ્રવચનમાં અપાર ભીડ હતી. "જ્ઞાનીની અભેદ વાણી અને શ્રોતાઓની પાત્રતા" ઉપર ગુરુદેવે પ્રવચન આપ્યું. શ્રોતાઓ મંત્રમુગ્ધ બન્યા બપોર સુધી ઉપાશ્રયમાં જ્ઞાનચર્ચાનો દરબાર ચાલતો જ રહ્યો. પટેલ ડો. શ્રી. મોરારજી ભાઈએ 'ભંતે' શબ્દનાવ્યુત્પત્તિ વિષયમાં ચર્ચા કરી. બપોર પછી વિશેષ તાત્વિક ચર્ચા રાખવામાં આવી. ગુણસ્થાનના ક્રમિક વિકાસમાં આવતી ક્ષપક, ઉપશમ શ્રેણિના વિભાજન-

રાજકોટથી ચુનિલાલ સોમચંદ ગુરુદેવ પાસે આવ્યા. તેઓએ શ્રી લીલાવતીબાઈ સ્વામી સાથે તેમના ભાભી જે કુંવરબાઈ દીક્ષા લેવા માગે છે તેથી થએલા ઉહાપોહની વાત જણાવી. ગુરુદેવે સૌને સમભાવ રાખવા માટે સલાહ આપી અને કેવળી ગમ્ય ભાવોની મહત્તા સમજાવી.

હાપાથી જામનગર પ્રવેશ થતાં સકળ સંઘમાં અપૂર્વ આનંદ છવાઈ ગયો. સમગ્ર સમાજ ગુરુદેવને લેવા માટે આવ્યો હતો. એ વખતે ઉજમબાઈ મહાસતીજી ઠાણા ૫ જામનગરમાં જ બિરાજતા હતા. બે માઈલ સામા આવી સાધ્વીજી સમુદાયે ગુરુદેવનું સ્વાગત કર્યું. લોંકાગચ્છીય જૈનશાળામાં માંગલિક સંભળાવાયું.

ગુરુદેવની પધરામણી અને દડીઆ પરિવાર જેવા સમૃદ્ધ પરિવારમાંથી શ્રી. છબલબેનની દીક્ષા સોનામાં સુગંધ જેવો પ્રસંગ હતો. સમસ્ત સમાજમાં આનંદ અને ભક્તિની છોળ ઊડતી હતી. શાસન પ્રભાવનાની અપૂર્વ તક હતી. લોંકાગચ્છના જૂના ઉપાશ્રયે ગુરુદેવના પ્રવચન શરૂ થયા. પૂજ્યશ્રીની મધુર બંસરી પર સમાજ ઝુલવા લાગ્યો. મુખ્ય વિષય હતો 'મનુષ્યત્વ' દીક્ષાનો દિવસ પણ નજીક જ હતો.

દીક્ષા પ્રસંગે લાભ લેવા માટે સંઘે એક શુભફાળો શરૂ કર્યો. ફાળાની વહેંચણી નીચે પ્રમાણે કરવામાં આવી હતી. આઠ આના જૈન શ્રાવિકા શાળા, બે આના જૈનશાળા, બેઆના જીવદયા, બે આના સ્થાનક, બે આના રાજકોટ સ્થા. જૈન ગુરુકુળ માટે રખાયા. દીક્ષા દિવસ સુધી ફાળો ચાલુ જ રહ્યો, સારી એવી રકમ ભરાતી ગઈ.

આજે ફાગણ વદિ ૭ ને રવિવાર શ્રી. છબલબાઈનો દીક્ષા દિવસ હતો, સવારે ૯ વાગે ધામધૂમથી વરઘોડો નિકળ્યો.

જામનગર સ્ટેટના પ્રમુખ ડૉક્ટર શ્રી. પ્રાણુજીવન માણેકચંદ મહેતા સોલેરિયમ સિસ્ટમના જાણકાર હતા. તેઓએ ગુરુદેવના દર્શનનો વિશેષ લાભ લીધો. સમુચ્છિમ જીવો અને સમાધિ મરણુ એ વિષય પર સૂક્ષ્મ ચર્ચા કરી. કેટલોક પોતાનો અનુભવ બતાવ્યો. તેઓ શાસ્ત્રનાં પણ ઊંડા અભ્યાસી હતા. રાત્રિના સમયે સ્થાનકમાં પૂજ્યશ્રીના ચરણોમાં પોતાનું નિવેદન કરવા વૈરાગી જયંતિલાલે વિશેષ સમય મેળવ્યો. "હવે મારે તુરતમાં દીક્ષા લેવી છે." એવા ભાવ બતાવ્યા. ગુરુદેવે યોગ્ય આશ્વાસન આપ્યું.

બગસરાથી નરભેરામ દેવચંદના ધર્મપત્નિ જેકુંવરબેન તથા તેમના પુત્રી જયાબેન ગોંડળવાળા વારાણુસીભાઈ સાથે દર્શન કરવા માટે આવ્યા. સાધારણુ ખાતામાં રૂ.૫૧) પ્રદાન કરી લાભ લીધો. પાખીના પારણે પ્રવચન બંધ હતું. ડૉ. પ્રાણુજીવનભાઈએ સાથે ચાલીને પ્રતાપવિલાસ, ચીડીયાખાનું, સોલેરિયમ, ઈરવીન હૉસ્પીટલ, અને વિશાળ આયુર્વેદિક વિદ્યાલયનું ગુરુદેવને નિરીક્ષણુ કરાવ્યું. આ વૈજ્ઞાનિક નિરીક્ષણુથી કેટલીએ શાસ્ત્રીય વાતોને અનુમોદન મળ્યું

રાજકોટથી આવેલા ડૉ. કેશુભાઈને માનપત્ર આપવાનું નક્કી થયું. તેઓનો પત્ર આવ્યો કે માનપત્ર લેવા મારી ઈચ્છા નથી. પુનઃ તેઓ બપોરના દર્શન કરવા આવ્યા ત્યારે જામનગર સંઘે રૂ. ૧૫૧ ખર્ચનાં તેમને આપ્યા.

સવારના વૈરાગી જયંતિલાલ સાથે ગુરુદેવે મહાસતી ઉજમબાઈ સ્વામી તથા પ્રભાબાઈ સ્વામી સમક્ષ દીક્ષા સંબંધે ચર્ચા કરી. પ્રથમ એક વર્ષ જાળવવા માટે પ્રસ્તાવ રાખ્યો. બીજી વાત વેરાવળમાં બે ચંપાબાઈની દીક્ષાઓ થવાની છે. તેમની સાથે દીક્ષાનો કાર્યક્રમ ગોઠવવો તે બતાવ્યું.

જામનગરથી વેરાવળ વિહાર

૪૬

નગરથી કાળાવડ જતા રસ્તામાં દરેક નાના ગામોને સારો એવો લાભ મળ્યો. મતવા ગામમાં ઉપાશ્રયની દરકાર હતી. ૧૬૫૬ રૂપિયાનો ફાળો થઈ ગયો. આ વિહારયાત્રામાં જામનગરના શ્રી. શાંતિભાઈ દડીયા, લાલજીભાઈ તથા નાથાલાલભાઈ સાથે હતા. વિજરખી ગામમાં સ્વામીનારાયણના મંદિરમાં ઊતર્યા. જામનગરથી શેઠિયાઓ દર્શન માટે આવ્યા. જેતપુરના મગનલાલ કપુરચંદ ગાધી તથા તેમના માતુશ્રી જામનગર થઈ અહીં આવ્યા. દર્શન કરી ખુશ થયા.

કાળાવડને રસ્તે મોટરો દ્વારા જામનગર સંઘના ભાઈઓ બહેનોનું પુરજોશમાં આગમન થતું જ રહ્યું. દરેક જગ્યાએ ધર્મકાર્ય થતાં જ રહ્યાં. મતવાના મહેતા કાનજી વીરજીએ ચતુર્થવ્રત અને યાવત જીવન ચોવિહારના પચ્ચખાણ કર્યા. મતવાથી માટલી આવતાં મોટા રતીલાલજી કાળાવડથી સ્વાગત માટે આવી પહોંચ્યા. ગુરુદેવના દર્શન કરી પરમ શાંતિ અનુભવી. માટલીથી ખંઢેરાને લાભ આપ્યો. નાના રતીલાલજી શ્રી. જગજીવનજી મ. ની સેવામાં સીધા કાળાવડ પધારી ગયા.

પૂજ્યશ્રી કાળાવડ પધારતાં શ્રીસંઘને ખૂબ જ લાભ મળ્યો. મહાવીર જયંતિનો અમૂલ્ય પ્રસંગ હતો. ગુરુદેવની હાજરીથી તે પવિત્ર દિવસ ધામધૂમથી ઉજવાયો. દોશી ડોસાલાલ કાળીદાસ, તેમના ધર્મપત્ની જેકુંવરબાઈ તથા ત્રિભોવન જસરાજ, તેમના ધર્મપત્ની છબલબાઈ એ બંને દંપત્તિએ ચોથાવ્રતના પચ્ચખાણ આદર્યા. શ્રી. પાનાચંદભાઈ હીરાચંદ તથા તેના ધર્મપત્ની

પ્રવચન બાદ શ્રી ગોકળ ભીમજી, તેના ધર્મપત્ની શ્રી. ગંગાબાઈ, શ્રી. છગન ગોકળ, તેના ધર્મ પત્ની શ્રી. મજકુંવરબાઈ, શ્રી. પોપટ જેચંદ, તેના ધર્મપત્ની શ્રી. લાડુબાઈ એમ ત્રણ દંપતિએ શીલવ્રત આદર્યા. સર્વ શાસનનો જયકાર ગવાઈ રહ્યો. કાળાવડમાં સાત દિવસ સ્થિરતા થઈ વૈરાગી જયંતિલાલ તથા તેમના નાના બેન જયાબેન (ભાવિ મહાસતીજી જયાબાઈ) જુનાગઢ તેમના માતુશ્રીને શાતા પૂછવા માટે ગયા. જયાબેન ઉજમબાઈ મહાસતીજી પાસે ભાવિ દીક્ષિતરૂપે અભ્યાસ કરતા હતા.

કાળાવડથી વિહાર શરૂ થયો. ઘણો જ લાંબો વિહાર હતો. સમુદ્રતટ વેરાવળ સુધી જવાનું હતું. કેમ જાણે ગુરુદેવની જન્મ ભુમિ પુનઃ પોતાના વિરક્ત પુત્ર પુરુષસિંહની ગર્જના સાંભળવા આતુર થઈ હોય ! નાના નાના ઘણા ગામોને લાભ આપવાનો હતો. પુનઃ ચારે ઠાણાનો વિહાર સાથે શરૂ થયો.

ભાડુકીયા થઇ પીપર પધાર્યા. ત્યાં રાતના ઘણું જ સુંદર આયોજન થયું. ચારે બાજુથી શ્રાવકો આવી ચડયા. ગામના ગરાસીયા ભાઈઓએ અનુપમ ભક્તિ દર્શાવી. પીપરથી ખરેડી પધાર્યા. હરબારગઢમાં પ્રવચન થયું. ખરેડીમાં જૈન શાળા ઉદ્‌ઘાટન થયું. ખરેડીથી કાનાવડાળા પધાર્યા. કાળાવડથી શ્રી. છગનભાઇ દોશી વિહારમાં સાથે જ ચાલી રહ્યા હતા. નીકાવા વડાળા, કાળાવડ અને અગલબગલ ગામના શ્રાવકો જયાં જયાં ગુરુદેવ પધારતાં ત્યાં પહોંચી જતા હતા. શ્રી. છગનભાઈ દોશી તન, મન, ધનથી ગુરુદેવની સેવા બજાવી શાસન પ્રભાવના કરી રહ્યા હતા. વડાળાથી સાતોદવાવડી આવ્યા. કંડોરણાથી શ્રી ભોથાલાલભાઇ, શ્રી. છગનભાઇ વકીલ આવી પહોંચ્યા. દોશી જેચંદ જીવરાજ, તેમના ધર્મપત્ની મોંઘીબાઈ આવ્યા. ઉપદેશના પ્રભાવથી ચોથાવ્રતના પચ્ચખાણ આદર્યા. આમ શાસન પ્રભાવના થઇ રહી હતી.

શ્રી. નરભેરામભાઈ પ્રસ્તાવ લાવ્યા કે આ વરસ આપનું તથા શ્રી-પુરુષોતમજી મ.નું ચાતુર્માસ સાથે કરાવવા ભાવ છે. તેઓએ આપને પૂછીને નક્કી કરી લેવા જણાવ્યું છે. ગુરુદેવે જવાબ આપ્યો કે " આ સાલ હું તેમ કરી શકું તેમ નથી. અભ્યાસ વાચન નિમિત્તે મારું મગજ કામ આપી શકે તેમ નથી" દીર્ઘદૃષ્ટિએ વિચારી ગુરુદેવે સરળતાથી સમજાવ્યું. ગુરુદેવ વાસ્તવિક ભૂમિ પર જ ઊભા રહેવાનું પસંદ કરતા. ધોરાજી શ્રીસંઘના ભાઈઓએ હાર્દિક ભાવે ચાતુર્માસ માટે વિનંતિ કરી.

વેરાવળથી શ્રી. મદનજી રતનજી તથા મણિબેન, તારાબેન વગેરે ખાસ ગુરુદેવની પ્રેરણા લેવા માટે આવ્યા. નવી દીક્ષાઓ માટે વેરાવળની માનસિક તૈયારી ચાલી રહી હતી. શ્રી. મદન-જીભાઈ દીક્ષા ઉત્સવના મુખ્ય પાત્ર હતા. ગુરુદેવના દર્શન કરી પ્રેરણા લેવી જરૂરી હતી. રાત્રિના સમયે મુનિ શ્રી. જગજીવનજી મ. રૂબરૂ દીક્ષા સંબંધમા વિશેષ વાર્તાલાપ થયો

રાજકોટથી શ્રી. ઝવેરચંદભાઈ સંઘરાજકા તથા અમરા પુરવાળા શ્રી. ન્યાલચંદ મૂળચંદ દર્શન કરવા આવ્યા. ધર્મ ચર્ચા થઈ. શ્રી. ઝવેરચંદભાઈએ નવ દીક્ષિતો માટે ધાબળીના નમૂના જોયા. જુનાગઢથી શ્રી. જેઠાલાલ વકીલ, ચત્રભૂજભાઈ તથા મગનભાઈ દર્શનાર્થે આવ્યા. શ્રી. જેઠાભાઈને શ્રી. મદનજીભાઈ સાથે થયેલી દીક્ષા ચર્ચાથી વાકેફ કરવામાં આવ્યા. શ્રી. જેઠાલાલ ભાઈ સોરઠના ધર્મ ઉત્સવો અને આયોજનોમાં મુખ્ય ચાવી રૂપે રહેતા આવ્યા હતા. તેમનું યશસ્વી અને નિરાળું વ્યક્તિત્વ આયોજનનું પ્રધાનબળ બની રહેતું.

જેતપુરથી શ્રી ભવાન કાળા તથા તેમના ધર્મપત્ની શ્રી. ઉજમબાઈ દર્શન કરવા માટે આવ્યા તેઓ શ્રી. ગુરુદેવના અનન્ય ભકત હતા. બપોરના એક વિશેષ વિમર્શ સભા થઈ. શ્રી. જેઠાભાઈ મદનજીભાઈ, ભગવાનભાઈ, તથા નાથાલાલભાઈ

ભાઈ઼ઓ દર્શન કરવા આવ્યા, અને શેષકાળ પધારવા વિનંતિ કરી.

અગતરાઇ છોડયું. કેશોદ પધાર્યા. સુંદરબાઈ દીવાળીબાઈ વગેરે પાંચ બહેનો માંગરોળથી આવી પહોંચ્યા. સાંજના દોશી જગજીવન લાલજી, નાગર ડોક્ટર તથા વહીવટદાર ત્રણે જણ ગુરુદેવના વંદન માટે આવ્યા. ધર્મચર્ચા થઈ.

અગતરાઈથી કોયલાણા થઈ માળીયા પધાર્યા. અગતરાઈના પોપટભાઈ, ગોરધનભાઈ, તથા બાબુભાઇ સાથે હતા. માળીયા આવતા વેરાવળના પ્રમુખ શ્રાવકો પુનઃ આવ્યા. દીક્ષા સંબંધે ઘણી સલાહ લીધી. વેરાવળથી શ્રાવિકા મંડળ માળીયા આવ્યું. વેરાવળમાં ગુરુદેવના આગમનનો ઘંટ વાગી રહ્યો હતો. ભકત-જનોના હૃદય નાચી રહ્યા હતા.

ભંડુરી, ગડુ થઈ ચોરવાર રોડ આવ્યા. રાજકોટથી ધીઆ કુટુંબના તથા સૌભાગ્યચંદ વસ્તાના પરિવારના ૨૫ માણસો દર્શન કરવા આવ્યા. રસ્તામાં શ્રી. જેઠાલાલ વકીલ આવ્યા. દીક્ષા સંબંધે મહત્ત્વપૂર્ણ વાત કરી પાછા ફર્યા. ચોર-વાડ રોડથી ચાંડુવાવ થઈ ગુરુદેવે વેરાવળની ભૂમિનો સ્પર્શ કર્યો. ચાંડુવાવ સુધી વેરાવળનો શ્રાવક—શ્રાવિકા સમુદાય પ્રવા-હરૂપી દર્શન ભાવનાથી વહી રહ્યો હતો. ગુરુદેવના જય જય-કારથી આકાશ ગાજી ઊઠયું. વેરાવળમાં પધરામણી થતાં અનેરા આનંદની સૌને અનુભૂતિ થઈ રહી હતી.

પૂ. ડુંગરસિંહજી મ. થી લઈને પૂ. જયચંદજી મ. સુધી ઉતરોત્તર જે ક્ષેત્રની ઉત્તમોત્તમ ખેતી થઈ હતી. અને આ મહાપુરુષોએ જે ભૂમિને કૃપાપાત્ર બનાવી હતી, તે ભક્તિથી લીલીનાંઘેર ભૂમિમાં પગ ધરતાં ગુરુવરને એક પછી એક દૃશ્યોની મધુર સ્મૃતિ ચિત્તને સ્પર્શ કરી ગઈ. જ્યાં બાળ પણ વીત્યું હતું, તે જન્મભૂમિમાં પ્રવેશ કરતાં ગુરુદેવની આંખોમાં આહ્લાદની એક ઝડપી ઝલક સમાઈ ગઈ.

*

રહી. જૈનશાળાના બાળકોએ સારી એવી તૈયારી કરી. યુવકોનું સ્વયંસેવક દળ રચાઇ ગયું. ગુરુદેવના પ્રવચન શેઠ શ્રી. જમનાદાસભાઈના ડેલામાં શરૂ થયા હતા. પ્રતિદિન આગન્તુકોની સંખ્યા વધી રહી હતી શેઠ શ્રી. રતનજી વીરપાલ તરફથી એક સભા કરવામા આવી તેમણે જૈનશાળાના બાળકોને વસ્રોનું ઇનામ આપ્યુ. અને અલગ અલગ કાર્યો માટે રૂપિયા દશ હજારનો ધર્માદો કરવામાં આવ્યો. આ ઉદારતા માટે ધન્યતા વરસી રહી.

ગામે ગામના શ્રીસંઘો સ્રીઓ બાળકોનું વેરાવળબંદરે એકધારુ આગમન થઇ રહ્યુ હતું. વેરાવળ શ્રીસંઘ સેવા બજાવવા ખડે પગે તૈયાર હતો. લગભગ આગન્તુકોની સંખ્યા આઠથી દશ હજાર જણાતી હતી. નગર તોરણ, ધ્વજા પતાકા અને દરવાજાથી શોભી રહ્યુ હતું. શાસન પ્રભાવનાનો ઉત્કૃષ્ટ પડઘો પડી રહ્યો હતો ગુરુદેવની બુલંદ વાણીથી લોકોનો ઉત્સાહ વધી રહ્યો હતો. વૈરાગી જયંતિલાલ દલખાણીયાના હતા તેમની દીક્ષા ગુરુદેવના ચરણે થવાની હતી. શ્રી મોટા ચંપાબાઈ વેરાવળના હતા. તેમની દીક્ષા ઉજમબાઈ સ્વામી પાસે થવાની હતી. નાના ચંપાબાઇ રાણપુરના હતા. તેમની દીક્ષા મોતીબાઇ મહાસતીજી પાસે થવાની હતી ત્રણ ત્રણ દીક્ષાનો અનેરો આનંદ છવાઈ રહ્યો હતો. સ્ટેશન પાસે દોલતપ્રેસમાં દીક્ષાસ્થળ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું

બધા અગ્રેસર કાર્યકર્તાઓએ દીક્ષા વખતે શ્રી. તપસ્વીજી માણેકચંદજી સ્થા. જૈન વિદ્યાલય સ્થાપિત કરવાનું નક્કી કરતા તેના માટે ફાળો કરવો તેવો નિર્ણય કર્યો હતો. દીક્ષાનું સમગ્ર ખર્ચ શ્રી. મદનજી રતનજી અર્થાત રતનજી વીરપાળ તરફથી કરવામાં આવ્યું હતું. દીક્ષા પ્રસંગની બોલીની રકમો અને ફાળો શુભ કાર્યમાંજ વાપરવાનો હતો. શ્રી. તપસ્વીજી વિદ્યાલયની.

આર્યાપદ અર્પણ કર્યું. જયંતિમુનિ પૂ. ગુરુદેવના શિષ્ય તરીકે, મોટા ચંપાબાઈ શ્રી. ઉજમબાઈ મ.ના શિષ્યા અને નાના ચંપાબાઈ શ્રી. મોતીબાઈ મ.ના શિષ્યા–તરીકે જાહેર થયા. વેરાવળને આંગણે સુંદર ઈતિહાસ સર્જાઈ રહ્યા

એક અઠવાડિયા પછી વેરાવળમા જ વડી દીક્ષાનો કાર્ય-ક્રમ ઉજવાયો આજે ખાંડવાળા જેપાળ નેમચંદની સભા હતી. આ ભવ્ય પ્રસંગે તેમણે રૂ ૮૦૦ ધર્મ સંસ્થાઓમા રૂ. ૨૫૧ વિદ્યાલયમાં અર્પણ કર્યા. શ્રી. નારણજી સવચંદે રૂ. ૨૫૧, જેતપુર પાઠશાળા, (ત. માણેકચંદજી સ્થા. જૈન વિદ્યાલયમાં પ્રદાન કર્યા. શ્રી. ભીમજીભાઈ ફુલચંદ તરફથી નોકારસી જમણ કરવામાં આવ્યું.

પૂ.શ્રીએ વેરાવળથી વિહાર કર્યો. પ્રતિદિન પ્રવચનો થતાં હતાં. જનતા રસમય બની હતી. પ્રારંભમાં જયંતમુનિ તથા નાના રતીલાલજી થોડું બોલતા. મહાસતી વર્ગ પણ ક્રમશઃ ઉપદેશ આપતા. ત્યારબાદ ગુરુદેવની મધુર બંસરી બજતી. જનતા મુગ્ધભાવે ડોલી ઊઠતી. ગામ બહાર બે ત્રણ દિવસ રોકાઈને થોડો વધારે લાભ આપવા વિનંતિ થઈ. ગુરુદેવે તે મંજૂર કરી.

તે બે દિવસ દરમ્યાન એક સ્થાયી કામને વેગ મળ્યો. વેરાવળથી ૨૫ માઈલ સુધીમાં નાના નાના જૈન ઘરોના સમુ-દાયો હોવા છતાં ધર્મકરણી માટે ક્યાંયે ઉપાશ્રય ન હતા. "ધર્મ સ્થાનક" એ સ્થા. જૈનોની સંસ્કૃતિનું કેંદ્ર છે અને તેના આધારે સંઘ સંગઠિત રહે છે. આ જાતનો ઉપદેશ નીકળતાં શ્રાવકભાઈઓની એક વિશેષ સભા થઈ. ધર્મ માટે અને વેરાવળ શ્રીસંઘની સ્થાપના માટે શોભેચંદ શાહે કેવો ભોગ આપ્યો તે હકીકત ગુરુદેવે વર્ણવી એ જ વખતે રૂ ૧૫૦૦૦ પંદર હજાર આ કાર્ય માટે એકત્ર થયા.

ધોરાજી ચાતુર્માસ ૧૯૯૯

૫૮

શ્રી. મગનલાલ ઝવેરચંદ દેસાઈ (ભાદરવાળા) તરફથી એક પત્ર ગુરુદેવની સેવામાં આવ્યો. આ પત્રમાં તેઓએ ચોમાસા માટે હાર્દિક વિનંતિ કરી હતી. ગુરુદેવે પોતે રોજ નોંધીમાં આ વસ્તુની નોંધ કરી છે. "ધોરાજીથી ભાદરવાળા મગનલાલ દેસાઈનો પત્ર હતો. તેમાં તે લખે છે કે ચોમાસુ પધારશો તો અમે બે ભાઈઓ મેમાન માટે બધો ખરચો આપશું" આ સરલ શબ્દોમાં મગનભાઈની ભાવના ચમકી રહી છે. બે ભાઈમાં મોટા ભાઈ શ્રી. માણેકચંદ દેસાઈ; જેઓએ શાસન સેવામાં મોટો ભાગ ભજવ્યો છે. મગનભાઈનો આ પત્ર હૃદયની ભાવનાના રંગે લખાયો હતો. અર્થાત્ હાર્દિક વિનંતિ હતી.

વેરાવળથી વિહાર થતાં ચાદુવાવમાં પ્રથમ ક્ષેત્રસ્પર્શ થયો. ત્યાં શ્રી. રતનજી પીરપાળ તરફથી જમણ હતું. ગડુ સ્ટેશન પધારતાં શ્રી. નાથાલાલ મદનજી અને શ્રી. ધરમશી મદનજી દર્શન કરવા આવ્યા. ચાંદુવાવથી શ્રી. બદાણી પોપટભાઈ સાથે જ હતા. પુનઃ ભંડુરી થઈ માળીયા પધાર્યા. આ વખતે મેંદરડા જવાનું હતું. માળીયામાં જનતાએ પ્રવચનનો લાભ લીધો. જાહેર પ્રવચન થયું. કલકત્તાવાળા શેઠશ્રી. ત્રિભોવન હીરાચંદ હાજર હતા. તેઓ ઘણા જ ગુણગ્રાહક વ્યક્તિ છે. ઉપરાંત વકીલ ભાઈશંકરભાઈ તથા વકીલ છગનલાલ અને વકીલ દામો- દરદાસ પણ પ્રવચનમાં હતા. શેઠશ્રી ત્રિભોવન હીરાચંદભાઈએ ગુરુદેવના શિષ્ય તપસ્વીજી જગજીવન મ. ઠાણા ૨ કલકત્તા

આર્યાપદ અર્પણ કર્યું. જયંતિમુનિ પૂ. ગુરુદેવના શિષ્ય તરીકે, મોટા ચંપાબાઈ શ્રી. ઉજમબાઈ મ.ના શિષ્યા અને નાના ચંપાબાઈ શ્રી. મોતીબાઈ મ.ના શિષ્યા–તરીકે જાહેર થયા. વેરાવળને આંગણે સુંદર ઈતિહાસ સર્જાઈ રહ્યા.

એક અઠવાડિયા પછી વેરાવળમાં જ વડી દીક્ષાનો કાર્ય-ક્રમ ઉજવાયો. આજે ખાંડવાળા જેપાળ નેમચંદની સભા હતી. આ ભવ્ય પ્રસંગે તેમણે રૂ ૮૦૦ ધર્મ સંસ્થાઓમા રૂ. ૨૫૧ વિદ્યાલયમાં અર્પણ કર્યા. શ્રી. નારણજી સવચંદે રૂ. ૨૫૧, જેતપુર પાઠશાળા, (ત. માણેકચંદજી સ્થા. જૈન વિદ્યાલયમાં પ્રદાન કર્યા. શ્રી. ભીમજીભાઈ ફુલચંદ તરફથી નોકારસી જમણ કરવામાં આવ્યું.

પૂ.શ્રીએ વેરાવળથી વિહાર કર્યો. પ્રતિદિન પ્રવચનો થતાં હતાં. જનતા રસમય બની હતી. પ્રારંભમાં જયંતમુનિ તથા નાના રતીલાલજી થોડું બોલતા. મહાસતી વર્ગ પણ ક્રમશઃ ઉપદેશ આપતા. ત્યારબાદ ગુરુદેવની મધુર બંસરી બજતી. જનતા મુગ્ધભાવે ડોલી ઊઠતી. ગામ બહાર બે ત્રણ દિવસ રોકાઈને થોડો વધારે લાભ આપવા વિનંતિ થઈ. ગુરુદેવે તે મંજૂર કરી.

તે બે દિવસ દરમ્યાન એક સ્થાયી કામને વેગ મળ્યો. વેરાવળથી ૨૫ માઈલ સુધીમાં નાના નાના જૈન ઘરોના સમુ-દાયો હોવા છતાં ધર્મકરણી માટે ક્યાંયે ઉપાશ્રય ન હતા. "ધર્મ સ્થાનક" એ સ્થા. જૈનોની સંસ્કૃતિનું કેંદ્ર છે અને તેના આધારે સંઘ સંગઠિત રહે છે. આ જાતનો ઉપદેશ નીકળતાં શ્રાવકભાઈઓની એક વિશેષ સભા થઈ. ધર્મ માટે અને વેરાવળ શ્રીસંઘની સ્થાપના માટે શોભેચંદ શાહે કેવો ભોગ આપ્યો તે હકીકત ગુરુદેવે વર્ણવી એ જ વખતે રૂ ૧૫૦૦૦ પંદર હજાર આ કાર્ય માટે એકત્ર થયા.

ધોરાજી ચાતુર્માસ ૧૯૯૯

૪૮

શ્રી. મગનલાલ ઝવેરચંદ દેસાઈ (ભાડેરવાળા) તરફથી એક પત્ર ગુરુદેવની સેવામાં આવ્યો. આ પત્રમાં તેઓએ ચોમાસા માટે હાર્દિક વિનંતિ કરી હતી. ગુરુદેવે પોતે રોજ નીશીમાં આ વસ્તુની નોંધ કરી છે. "ધોરાજીથી ભાડેરવાળા મગનલાલ દેસાઈનો પત્ર હતો. તેમાં તે લખે છે કે ચોમાસુ પધારશો તો અમે બે ભાઈઓ મેમાન માટે બધો ખરચો આપશું" આ સરલ શબ્દોમાં મગનભાઈની ભાવના ચમકી રહી છે. બે ભાઈમાં મોટા ભાઈ શ્રી. માણેકચંદ દેસાઈ; જેઓએ શાસન સેવામાં મોટો ભાગ ભજવ્યો છે. મગનભાઈનો આ પત્ર હૃદયની ભાવનાના રંગે લખાયો હતો. અર્થાત્ હાર્દિક વિનંતિ હતી.

વેરાવળથી વિહાર થતાં ચાંદુવાવમાં પ્રથમ ક્ષેત્રસ્પર્શ થયો. ત્યાં શ્રી. રતનજી વીરપાળ તરફથી જમણ હતું. ભંડુ સ્ટેશન પધારતાં શ્રી. નાથાલાલ મદનજી અને શ્રી. ધરમશી મદનજી દર્શન કરવા આવ્યા. ચાંદુવાવથી શ્રી. બદાણી પોપટભાઈ સાથે જ હતા. પુનઃ ભંડુરી થઈ માળીયા પધાર્યા. આ વખતે મેંદરડા જવાનું હતું. માળીયામાં જનતાએ પ્રવચનનો લાભ લીધો. જાહેર પ્રવચન થયું. કલકત્તાવાળા શેઠશ્રી. ત્રિભોવન હીરાચંદ હાજર હતા. તેઓ ઘણા જ ગુણગ્રાહક વ્યક્તિ છે. ઉપરાંત વકીલ ભાઈશંકરભાઈ તથા વકીલ છગનલાલ અને વકીલ દામોદરદાસ પણ પ્રવચનમાં હતા. શેઠશ્રી ત્રિભોવન હીરાચંદભાઈએ ગુરુદેવના શિષ્ય તપસ્વીજી જગજીવન મ. ઠાણા ૨ કલકત્તા

મેંદરડાથી દાતરાણા વીજાપુર થઈ જુનાગઢને સ્પર્શ કર્યો. સોરઠની અલબેલી ઓજતને રસ્તામાં પાર કરી. પૂ. જેઠમલજી સ્વામી અહીં બિરાજતા હતા. મણિબાઈ તથા ધનકુંવરબાઈ આર્યાજી ઠાણા ૨ બિમારીના કારણે જુનાગઢ રોકાયા હતા. સૌ સંત–સતીઓનો મિલાપ થયો. 'અલ્પ પરિગ્રહ" વિષયપર પ્રવચન થયા. રૂ. ૨૫૧ શ્રી. ગોવિંદજી નાથાલાલ, રૂ. ૧૫૧ માતુશ્રી હેમકુંવરબાઇ, રૂા ૧૦૧ કપુરબેન મકનજી તરફથી પૂ. શ્રી જયચંદજી મ ની તિથિ માટે મૂકાયા. બીલખાથી ૨૫ માણસો સંઘરૂપે દર્શન કરવા આવ્યા.

જુનાગઢથી ખામધ્રોળ થઇ વડાલ પધાર્યા. બીજે દિવસે વડાલને સ્પર્શ કર્યો. વડાલ ભાવિક શ્રાવકોનું કેંદ્ર છે. શેઠ શ્રી. કાળીદાસભાઇ મુખ્યપણે ભાગ લેતા હતા. વડાલ સારો ધર્મો દ્યોત થયો. આજરોજ શ્રીપૂજ્ય જવાહરલાલજી મ. બીકાનેરમાં કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર મળ્યા. દિવંગત આત્માને શાંતિ અર્પવામાં આવી.

વરસાદના કારણે તોરણીયાનો માર્ગ છોડી ચોકી પધાર્યા. સીધા ધોરાજી જવાનું હતું. આ વર્ષનું ચાતુર્માસ ધોરાજી નિશ્ચિત થયું હતું. વડાલ અને જુનાગઢના શ્રાવકો દર્શનાર્થે આવ્યા. શ્રી જેઠાલાલભાઇ મુખ્ય હતા. વડાલથી ૧૧ તરુણો આવ્યા હતા. ચોકીથી વિહાર કરી તોરણીયા ગયા. અહીં શ્રી. લવચંદભાઇ શ્રાવકનું એક ઘર છે. ઘણા જ ભાવિક શ્રાવક છે. ધોરાજીથી શ્રીસંઘના ભાઈઓ આવી પહોંચ્યા. બપોર પછી પરબડી પધાર્યા.

ધોરાજી શ્રાવક સમુદાયમાં આનંદ ઉત્સવ વ્યાપી રહ્યો. ધોરાજીની વિનંતિ માન્ય કરવાથી ગુરુદેવ પ્રત્યે શ્રદ્ધાથી સૌના હૃદય ભાવવિભોર બની રહ્યા હતા. પ્રાતઃકાળે શ્રી. ધોરાજી સંઘે ભવ્ય સ્વાગત કર્યું. ગુરુવરો જૈનશાસનના જયનાદ સાથે ધોરાજી પધારી રહ્યા. શ્રી. મગનલાલ ઝવેરચંદ તથા મોટાભાઇ

ગામમાં દેરાવાસી ઉદાર વિચારવાળા શ્રી. ન્યાયવિજયજી મ. ઠાણા ૩ બિરાજતા હતા. તેમના હાર્દિક આમંત્રણથી ગુરુદેવ ત્યાં પધાર્યા. પરસ્પર મિલનથી સરસ જ્ઞાન ચર્ચા થઈ. બહેનોએ અઠમની પચરંગી તપ–આરાધના કરી. તેમના પારણા શ્રી. માણેકચંદભાઈ તરફથી કરવામાં આવ્યા.

વકીલ શ્રી. મોહનલાલ ચીનાઈ દર્શને આવ્યા. તેઓએ કર્મવાદ અને પુરુષાર્થવાદ ઉપર સારી એવી તત્ત્વચર્ચા કરી. ચાતુર્માસ દરમ્યાન મુનિશ્રી જયંતિલાલજીએ અંગ્રેજી તથા સંસ્કૃત અભ્યાસ શરૂ રાખ્યો. ઘેલાણી માસ્તર સંસ્કૃત વાચન કરાવતા. અંગ્રેજી ભણાવવા સવારે એક અધ્યાપક આવતા હતા.

ધોરાજી ચાતુર્માસમાં ચિત્ત–સંભૂતિ મુનિના આગલા છ જન્મની હકીકત અને ઉત્તરોત્તર તેના જીવનમાં આવતું પરિવર્તન, ને વિષય ઉપર નિરંતર પૂજ્યશ્રીના પ્રવચન ચાલુ રહ્યા હતા. ગુરુદેવ વિસ્તાર શૈલી સાથે સાથે ઘણા વિષયોને આવરી લેતા. પ્રાચીન કથાના આધારે નૂતન સમાજ રચના અને ધર્મમય જીવન જીવવાની પ્રેરણા મળી રહેતી હતી. ગુરુદેવનું સમગ્ર કથન રસાત્મક બની રહેતું. ઘેરો કરુણરસ ઊભો કરવામાં ગુરુવર સિદ્ધશબ્દ હતા. હાસ્યરસ, ઝલક અને છાંટણા થયા જ કરતા. મૃગના જન્મથી ચિત્તસંભૂતિ સુધી બંને જીવોનો સ્નેહતંતુ પ્રવચનનો મુખ્ય દોર હતો.

પર્યુષણ પર્વ દરમ્યાન ગુરુદેવને કાનમાં સખત દુઃખાવો થઈ આવ્યો. તેથી લગાતાર પ્રવચન આપવાનું અશક્ય બન્યું. છતાં ઉપકારી વૃત્તિ દુઃખની પરવાહ કરતી ન હતી. મહારાજશ્રીએ બોલવાની પૂરી કોશિશ કરી. જેટલો આપી શકાય તેટલો લાભ આપ્યો.

મુનિશ્રી જગજીવનજી મ. પ્રારંભમાં બોલતા. નાના રતીલાલજી મુનિ થોડો સમય બોલતા. જયંતિમુનિને પણ દસ વીસ મિનિટ ઉપદેશ આપવાનો અવસર મળતો. ગુરુદેવનું શિષ્ય

જેતપુર પાઠશાળાની પુનઃ સ્થાપના

૪૯

જેતપુર પાઠશાળાનો ફાળો વૃદ્ધિગંત થઈ રહ્યો હતો પરંતુ તેની વ્યવસ્થા માટે હજુ નિર્ણયાત્મક પગલું ભરવામા આવ્યું ન હતું આ કાર્ય ધોરાજી ચાતુર્માસમાં સંપન્ન થયું. ધોરાજી મુકામે સમગ્ર ગોંડલ ગચ્છના અગ્રેસર શ્રાવકોની એક સભા રાખવામાં આવી. શ્રી. દુર્લભજીભાઈ કેશવજી ખેતાણીને પ્રમુખ-સ્થાન આપવામાં આવ્યું. પાછલાં પ્રકરણોમાં શ્રી. તપસ્વીજી મ. ની પુરુષાર્થથી ચાલુ થયેલી પાઠશાળા વિષે વાચકને સારો એવો પરિચય મળ્યો છે. અત્યારે એક સંસ્થાનો પુનરુદ્ધાર કરી તેઓશ્રીના સ્મારક રૂપે નુતન સંસ્થા સ્થાપવાના વિચારો ગતિમાન થયા હતા

બે વિચારધારાઓ કામ કરી રહી હતી. એક શ્રી. તપસ્વીજી મ. નું નામ જોડી 'શ્રી તપસ્વીજી માણેકચંદજી સ્થા. જૈન વિદ્યાલય' સ્થાપવું; જ્યારે રૂઢિવાદી વર્ગ સંસ્થા સાથે ત્યાગી વર્ગનું નામ જોડવા સામે અણગમો દર્શાવતો હતો. જોકે તેઓ પાસે કોઈ સુસંગત તર્ક ન હતો કે "શા માટે સાધુપુરુષનું નામ સંસ્થા સાથે ન જોડવું" પરંતુ તેઓ પોતાના વિચાર સંસ્કારથી લાચાર હતા. શ્રી. દુર્લભજીભાઈ ખેતાણી ઘણા જ વ્યવહાર કુશળ અને શાણા વ્યક્તિ છે. તેઓ અર્થ વગરની ઉગ્રતાને અવકાશ ન આપવાની કળા સરસ રીતે અજમાવી શકે છે. આમ પ્રમુખસ્થાન યોગ્ય વ્યક્તિના હાથમાં જ હતું.

પૂજ્ય ગુરુદેવ આ બાબતમાં પોતાનો અભિપ્રાય ધરાવતા હતા. પરંતુ તેમનો આગ્રહ ન હતો કે આમ જ થવું જોઈએ.

૫૦૧ ,, ,,ના ધર્મપત્ની હેમકુંવરબાઈ — ૨૫૧ બદાણી રામજી હીરાચંદ ,,

૫૦૧ કલ્યાણજી કુંરજી વીસાવદર — ૨૫૧ વૈદ્યરાજ હીરજી ,,

૫૦૧ ડાહ્યાભાઈ ભીમજી મેંદરડા — ૨૫૧ જેચંદ ટીડા ,,

૫૦૧ માણેકચંદભાઈ, બીલખા — ૨૫૧ ગાંધી ભગવાનજી વડાલ

૨૫૧ સુંદરજી નથુ મેંદરડા — ૨૫૧ દોશી ભુદરભાઈ

૨૫૧ દોશી રાયચંદ નથુ ,, — ૫૦૧ વૈદ્ય કાળીદાસ અમુલખ રાણપુર

૨૫૧ જેરામ લવચંદ ,, — ૫૦૧ પ્રાણલાલ ભગવાનજી ચલાળા

૨૫૧ હીરાણી હેમચંદ નાપુત્રી નંદુબેન ,, — ૫૦૧ લક્ષ્મીચંદ હીરાચંદ જેતપુર (દુધીબાઈના સ્મરણાર્થે)

૧૦૦૧ તેજાણી કુબેરદાસ તથા કપાસી મોહનલાલ, સાવરકુંડલા — ૧૦૦૧ નરસિંહદાસ ગોપાળજી દડીઆ

૫૦૧ વછરાજ ધરમશી જેતપુર — ૫૦૧ ઘેલાણી ઓધવજી બગસરા

૨૫૧ ,, ,, ,, ના ધર્મપત્ની સમરતબેન — ૫૦૧ એક સદ્‌ગૃહસ્થ ,,

૨૫૧ તલકચંદ જાદવજી ,, — ૭૫૧ જસાણી અમરસી ગોંડલ

૨૫૧ લક્ષ્મીચંદ હીરાચંદના ,, ધર્મપત્ની કડવીબાઈ — ૭૫૧ વલભજી અભેચંદ સરસઈવાળા

૧૦૦૧ દોશી જેચંદ કાનજી, અમરાપર — ૫૦૧ દેસાઈ ઝવેરચંદ, ભાડેર

૫૦૧ ખેતાણી કેશવજી મોનજી, વડીયા — ૫૦૧ આણંદજી રાયચંદ બીલખા

૫૦૧ ગાંધી રાયચંદ કુંડલા — ૫૦૧ વસનજી ભાયચંદ, જેતપુર.

શ્રી. પુનમચંદ દકને રોકી લેવામાં આવ્યા. તેઓએ મુનિશ્રી જયંતિલાલજીને પ્રાકૃત વ્યાકરણનો પ્રારંભ કરાવ્યો. અને નાના રતીલાલજીને શાસ્ત્ર વાંચન શરૂ કરાવ્યું શ્રી. તપસ્વીજી વિદ્યાલય માટે વિદ્યાર્થી લેવાનું નક્કી થઈ ગયું હતું. મહાવીર જયંતિ ઉપર વિદ્યાલયની સર્વ સાધારણ સભા બોલાવવામાં આવી. ઘણા ગામના ભાઈઓ જેતપુરના આંગણે પધાર્યા. શ્રીસંઘોનું દશ્ય ઘણું જ મોહામણું હતું. આજે વિદ્યાલયનું ઉદ્‌ઘાટન શ્રી. રામજી વેલજી વીરાણીના વરદ હસ્તે ચાંદીનું તાળું ખોલીને ભગવાન મહાવીરના જયનાદો સાથે કરવામાં આવ્યું.

એ સમયે શ્રી. જેઠાભાઈ વકીલ, રતિભાઈ ગોડા, બેચરભાઈ, મ. પુનમચંદજી દક પં. રોશનલાલજી વગેરેના ભાષણો થયા. મુનિ મંડળમા મુનિ શ્રી. જયંતિલલાજીએ ભાષણ આપ્યું. પૂજ્ય ગુરુદેવે માર્ગદર્શન કરાવ્યું. નાના રતિમુનિએ ભજન પીરસ્યા. જેતપુરના પ્રસિદ્ધ ગાયક કાંતિલાલ ઉર્ફે કેડીએ ભાવવાહી શૈલીમાં ગીતોની રમઝટ ચલાવી. પ્રસંગ સારામાં સારી રીતે ઉજવાયો. મહાસતી વૃંદમાથી ફુલકુંવરબાઈ મહાસતીજીએ જોરદાર શબ્દોમા "સમાજનું કર્તવ્ય" વિષય રજૂ કર્યો. તેમની વેધકવાણી સૌને અસર કરી ગઈ. બીજે દિવસે કેટલાક વિદ્યાર્થીઓથી પાઠશાળાનો મંગળ પ્રારંભ થયો.

ચારે બાજુએથી વિનંતિઓ આવી રહી હતી. પાઠશાળા ફંડમાં પૈસાનો આગમન-પ્રવાહ ચાલુ હતો. મહાવીર જયંતી પછી ગુરુદેવની તબિયત નરમ થઈ ગઈ. વૈશાખ સુદિ ૧૩ સુધી જેતપુરમાં સ્થિરતા રહી. ગુરુદેવનું પ્રવચન બંધ રહ્યું. ત. મુનિ શ્રી. જગજીવનજી મહારાજે લગભગ એક માસ વ્યાખ્યાન ફરમાવ્યું.

જેતપુરથી ગોંડલ માટે વિહાર થયો. પીઠડીયા થઈ ગોમટા પધાર્યા. રસ્તામાં ત. મુનિશ્રી જગજીવનજી મ. પ્રવચન ફર-

લીંબડી સંપ્રદાયના શ્રી. પૂજ્ય ગુલાબચંદજી મ. ઠાણા ૭ જેતપુર ચોમાસુ જતાં ગોંડલ પધાર્યા. ગુરુદેવ તથા કાનજી સ્વામી સૌ સંતો મળીને તેમના દર્શન કરવા ભોજપુરામાં ગયા. સંતોનો પરિચય થયો. શ્રી. રૂપચંદજી મ. શ્રી. નાનજી મ. શ્રી. નવલચંદજી મ. કેવળચંદજી મ. અને શ્રી. મહેન્દ્રજી મ. એ મુનિ મંડળથી યથાયોગ્ય વ્યવહાર સાથે પરસ્પર વાર્તાલાપ થયો.

ગુરુદેવે ગોંડલથી પ્રસ્થાન કર્યું, તેજ દિવસે શ્રી. દલસુખભાઈ માલવણીયા મહારાજશ્રીના દર્શનાર્થે આવ્યા. તેઓ ખાસ જેતપુર ભંડાર જોવા માટે ગયા હતા. સંસ્થા સંબંધે તેઓએ કિંમતી માર્ગદર્શન આપ્યું.

ગુંદાળા સુધી પાંચે ઠાણા સાથે હતા. ત્યાંથી જેતપુર અને જામનગરના રસ્તા અલગ થયા. ત. જગજીવન મ. ઠાણા ૨ અલગ પડી જયંતિ મુનિના અધ્યયન માટે જેતપુર પધારવાના હતા. ચાતુર્માસ માટે ગુરુદેવને જામનગર જવાનું હતું. ગુરુદેવના હૃદયમાં પ્રેમાવેશ ઉભરાયો. અલગ થતા સૌની આંખ ભીંજાણી. છૂટા પડતાં ગુરુદેવે શિષ્યને આપવા યોગ્ય કિંમતી સલાહ સૂચના આપી. સદ્જ્ઞાન મેળવવા ભલામણ કરી. શ્રી. જગજીવન મહારાજે જરૂર પડતાં વચમાં પણ તુરત જ બોલાવી લેવાની પ્રાર્થના કરી. ગુરુદેવની ભાવમૂર્તિ હૃદયમાં સંઘરી બંને ઠાણા ગુરુદેવને વંદન કરી માંગલિક સાંભળી જેતપુર રસ્તે વીચરી ગયા. પૂજ્યશ્રી અનીડા પધાર્યા.

ગોંડલથી ચીમનલાલ જસાણી, મહાસુખભાઈ, આદિ આઠ દશ જણ સાથે હતા. અનીડામાં કડવા કણબી રાઘવ પટેલની ડોશીનું કારજ હોવાથી આ ભાઈઓને ખૂબ જ આગ્રહ કરી પટેલે પ્રેમથી જમાડયા. બપોર પછી રાજકોટથી રામજીભાઈ

જામનગરમા જમાલીના અધિકારની વિશદ વ્યાખ્યા

૫૧

(જામનગર ચાતુર્માસ સં ૨૦૦૦)

જામનગરના ભક્તિવંત શ્રાવકોએ ગુરુવરોનું ભવ્ય સ્વાગત કર્યું. લોકાંગચ્છ વીશા શ્રીમાળીની જગ્યામાં ઉતર્યા. માંગળિક બાદ શાંતિલાલ માણેકચંદ દલાલ તરફથી સાટાની પ્રભાવના થઈ. એક પ્રભાવનામાં રૂા. ૧૫૦ ખર્ચ થયો.

આ વખતે મારવાડ તરફના બે મુનિ નગરમાં ચાતુર્માસ હતા. કેટલાક વિઘ્ન સંતોષી શ્રાવક કહેવાતી વ્યક્તિઓએ પરસ્પર વાતને જુદે જુદે રૂપે ચીતરી વધારવા પ્રયાસ કરેલો. પરંતુ ગુરુદેવની સમાધિ તથા શાણપણથી પ્રપંચ જરાપણ વધી શક્યો નહિ. વિઘ્ન સંતોષીઓને મુખ્ય બંધ કર્યા વિના બીજો કોઈ ઉપાય જ ન રહ્યો.

જામનગર જતાં પ્રારંભમાં જ્ઞાન–વિકાસ પર પ્રવચન શરૂ થયા. ક્યા ક્યા ગુણો જ્ઞાન–વિકાસમાં સહકારી છે. તે પર ક્રમશઃ પ્રકાશ પાડવામાં આવતો હતો. જેમ કે સરળતા, નમ્રતા, અનુકંપા વગેરે વગેરે ગુણો સાથે કેટલો જ્ઞાન–વિકાસ સંભવ છે. શ્રોતાઓ આ જાતના તુલનાત્મક રસમય પ્રવચનથી આભલામાં મોઢું જોઈએ તે રીતે આત્મ નિરીક્ષણ કરી શકતા હતા. મૂર્ખ અને પંડિત બંનેને સમાન ભાવે આનંદ મળતો હતો.

અષાઢ પૂર્ણિમાં આવતા વિધિસર ચાતુર્માસ કાળ પ્રારંભ થયો. બહુ જ ભાવપૂર્વક મોટી પાખી મનાવવામાં આવી. પ્રવચનમાં ૧૫૦૦ થી ૨૦૦૦ માણસોની હાજરી હતી. આજે પ્રવ-

માટે તથા ગુણ ચિંતન માટે લાભરૂપ છે." આ વખતે બીજા શ્રાવકો પણ સાથે હતા. ગુરુદેવે પ્રત્યુત્તર આપતાં જણાવ્યું કે નામ તથા સ્થાપના નિક્ષેપની આ રીતે માન્યતા કરવી તે શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે. અને મૂર્તિ કે ફોટા લાભ વિનાના છે.: 'એક આકારને પકડી રાખવો તે પણ અહિતનું કારણ છે.' વગેરે સમજાવ્યું. તેઓએ પુનઃ શાસ્ત્રીય પ્રશ્ન કર્યો કે 'રાયપસેણી', 'જંબુદ્વિપ પન્નતિ', અને જીવાભિગમ' આદિ શાસ્ત્રોમાં 'પ્રતિમા' કહી છે તે કેમ? પૂજ્યશ્રીએ તેનો મર્મ સ્ફોટ કરતાં કહ્યુ કે 'ભાઈ! તે શાશ્વત પ્રતિમાઓ છે. તે કાંઈ માનવા કે પૂજવા માટે નથી. શાસ્ત્ર ઉલ્લેખથી ભ્રમમાં પડવાની જરૂર નથી. દેવને પણ જીન આચાર પૂરતો જ સંબંધ છે સમ્યક્ દૃષ્ટિ દેવ તેને પર પદાર્થ માની ધર્મનું કારણ માનતો નથી.

'દ્રૌપદીજીએ જ્ઞાતા સૂત્રમા જીન પ્રતિમા પૂજી છે' આ વાત શ્રી. હેમચંદભાઈ ઉલ્લેખ કરતા કંઈક ગંભીર બની ગયા હતા. મહારાજશ્રીએ શબ્દનો ઘટસ્ફોટ કરતાં જણાવ્યું કે ત્યાં દ્રૌપદીજીએ લગ્નવેળાએ પ્રતિમા પૂજન કર્યું છે તે હકીકત ધ્યાન ખેંચે છે. આ પ્રસંગે અરહિંત પૂજન કરતા લૌકિક પૂજનનો અવકાશ છે એટલે અહીં જીન શબ્દનો અર્થ કંદર્પ (કામદેવ) તેવો થાય છે. તે સમયે દ્રૌપદીજીના આત્માનું સમ્યક્ પરિણમન ન હતું. પ્રથમ ગુણ સ્થાને હોવાથી શ્રદ્ધા યુક્ત જીન પૂજન ઘટતું નથી. જીન શબ્દનો અર્થ 'કંદર્પ' થાય છે તે વસ્તુ શ્રી. હેમચંદ્રાચાર્ય રચિત અભિધાન નામ માળામાં પણ છે." આ બધી ચર્ચાના અંતે શ્રોતાઓને ઘણું જ સ્પષ્ટીકરણ થયું.

શ્રી. હેમચંદભાઈને ધર્મ ચર્ચામાં રસ પડતા અવાર નવાર ગુરુદેવ પાસે ચર્ચા કરવા અને સમાધાન મેળવવા આવતા રહેતા. કોઠારી છબીલદાસ તથા રંગીલદાસ બંને ભાઈઓએ

માણુઓ ભળતા જાય. પરમાણુઓના જથ્થાક્રમશઃ છૂટા પડતા જાય. ઉદય થતાની સાથે બીજે ક્ષણે નિર્જરે.

પ્ર. કોઈ જીવે પંદર ક્રોડાક્રોડી સાગરની સ્થિતિનું સાતા વેદનીય બાંધ્યું તે ઉદય આવે ત્યારે શું પંદર ક્રોડાક્રોડી સુધી ભોગવે?

ઉ. આ લાંબી સ્થિતિ સુધીનો ઉદય તે પ્રદેશોદય હોય પણ વિવાક ઉદય નહિ. વિપાક ઉદયને વિપાક-ઉદય-આવલિકા કહેવાય છે. અર્થાત વિપાક તો એક આવલિકા પર્યંત જ ભોગવાય. રસ અને ભાવ પ્રમાણે પ્રદેશ ઉદયમાંથી વિપાક આવલિકામાં જયારે કર્મસમૂહ આવી પડે ત્યારે જ સ્થૂલ ફળ ચખાડે. પરંતુ આવો વિપાક-આવલિકાનો પ્રવાહ ચાલે એટલે નિરંતર લાંબા સમય સુધી અનુભવ થઈ શકે છે. પ્રદેશ-ઉદય સૂક્ષ્મ છે. વિપાક-ઉદય સ્થૂલ છે.

પ્ર. અબાધા કાળ એટલે શું?

ઉ. બાંધેલ સ્થિતિના કર્મો પ્રદેશ ઉદયમાં ન આવે ત્યાં સુધીનો જે કાળ તે અબાધા કાળ.

શ્રી ચિનાઇ મોહનભાઈના પ્રશ્નો ને ઉત્તર.

પ્ર. માથમાં "જુ" પડે તો કેમ કરવું?

ઉ. આજકાલના સમયનો વિચાર કરીએ તો પ્રથમ માથું સાબુ કે એવા કોઈ પદાર્થથી સાફ કરવામાં ઢીલ ન કરવી અને સમય સમય પરત્વે સ્વચ્છ રાખે તો 'જુ' પડે નહિ.

પ્ર. કદાચ પડી હોય ત્યારે શું કરવું?

ઉ. પડી હોય તે માટે તે 'જુ' નો બચાવ થાય તેમ કરવું અને નવી ન પડે તેની સાવચેતી રાખવી.

પ્ર. સાધુએ પાતરા કેટલાં રાખવા?

છીએ. એટલે તપાસ કરતાં જ્યાંથી કલ્પતું પાણી મળે ત્યાંથી લઈએ.

પ્ર. ન મળે તો ?

ઉ. છાશ ઉપર નભાવી લઈએ. પરાશથી કામ લઈએ.

પ્ર. એ તો ઠીક પણ દિશાએ જવા કે પાત્રા સાફ કરવા હોય ત્યારે શું કરો ?

ઉ. કુંભારના ઘેરથી માટીવાળું અચેત પાણી મેળવીએ. અથવા ૨૧ જાતના ધોવણમાંથી જે મળે તેનો ઉપયોગ કરીએ.

(તેઓએ સંતોષ પામી પ્રણામ કરી ગુરુદેવ પ્રત્યે ઉપકાર માન્યો.

ધોરાજીથી શાસ્ત્ર ભંડાર જેતપુર લાવવાનો હતો. શ્રી. નાથાલાલ ઝવેરચંદ ભાઈએ ઘણી જ કુશળતાથી આ કાર્ય પૂરું કર્યું. ગુરુદેવને જેતપુર પધારવા પ્રાર્થના કરી અને ખબર મોકલ્યા કે સમગ્ર ભંડાર તથા પુસ્તકો આવી ગયા છે.

જેતલસર જંકશનથી વિહાર કરી પૂ. શ્રી. જેતપુર ખોડપરામા વડાળવાળા શેઠશ્રી નેમચંદભાઈ કચરાના મકાનમાં ઉતર્યા. ત્યાં કેટલાક દિવસ શાંતિપૂર્વક રોકાવાનું થયું. નાના રતિ મુનિ તથા જયંતિ મુનિને ગુરુદેવ શાસ્ત્ર વાંચન કરાવી પાઠ આપતા હતા. ઉતરાધ્યયનની વાંચણી ધોરાજી શરૂ થએલ. તે જેતલસર જ પૂરી કરવામાં આવી હતી. ત્યાર બાદ ગુરુદેવે શ્રીમુખથી 'પુચ્છીસુણ' સમજાવવું શરૂ કરેલ હતું.

ખોડપરામા માગસરા સુદિ ૧૩ આવતાં પૂ. શ્રી. ૧૦૦૮ દેવજી સ્વામીની તિથિ તથા માગસર સુદિ ૧૫ ના પૂ. શ્રી. ૧૦૦૮ ત. માણેકચંદ મ. ની તિથિઓ મનાવવામા આવી. માનવ રાહત માટે પૂ.શ્રીએ ઉપદેશ આપ્યો. દરમ્યાન જેતપુરથી શ્રી. સંઘ સૌ મળીને આવ્યા. કામદાર રેવાશંકર મંગળજીએ ઉપાશ્રયની આવશ્યકતા જણાવી. તે ઉપરથી ગુરુદેવે ધર્મસ્થાનકની મહત્તા સમજાવી. ત્યાં જ નવા ઉપાશ્રય માટે ફાળા શરૂ થયા.

રૂા. ૧૦૦૧ શ્રી. ભવાન કાળાભાઈ, રૂા. ૧૦૦૧ શ્રી. કપુરભાઈ ગાંધી, રૂા ૧૦૦૧ શ્રી નેમચંદ કચરાભાઈ, રૂા.૧૦૦૧ શ્રી. રેવાશંકર મંગળજી આ રીતે સારી એવી શરૂઆત થઈ ચૂકી. જે આગળ જતાં પરિપૂર્ણ થઈ અને રૂા ૬૦ થી ૮૦ હજારનું મકાન બાંધવામાં આવ્યું.

દેસાઈ મુળશંકર કાળીદાસ દિગંબર ધર્મના ઉપાસક અને ધર્મમાં ઊંડો રસ ધરાવતા હતા. તેઓ ગુરુદેવના દર્શન કરવા આવ્યા. મહારાજશ્રી સાથે 'મૂળવ્રત તથા ઉત્તર વ્રત કયા ગુણ સ્થાને હોય ? ભક્ષ્યા ભક્ષ્ય કેમ સમજવું ?' તે બાબત અર્થો-

મુખ્ય વિષય હતો. શ્રી. નેમચંદભાઈ કચરા તરફથી સારામાં સારી સેવા થઈ રહી હતી.

રાજકોટથી શામજી વેલજી વીરાણી, શ્રાવિકા કડવીબાઈ, પુત્રો દુર્લભજીભાઈ તથા રામજીભાઈ વગેરે દર્શન કરવા માટે આવ્યા. શ્રી. દુર્લભજી વીરાણી માટે ગુરુદેવના પરિચયનો પ્રારંભ હતો. ત્યારબાદ આગળ ચાલીને શ્રી. દુર્લભજીભાઈ એ શ્રી. તપસ્વીજી વિદ્યાલય, વડીયામાં પ્રમુખ ભાગ લીધો. અને ધર્મના રંગે રંગાઈ જૈન શાસનની અણમોલ સેવા બજાવી રહ્યા છે. તેઓ ગુરુદેવનો અનન્ય ઉપકાર માને છે.

રાજકોટ ચાતુર્માસ માટે સૂક્ષ્મભાવે ગુરુદેવને વિનંતિ શરૂ થઈ ગઈ હતી. શ્રી. ગુલાબચંદ પાનાચંદ તરફથી વ્યક્તિગત રાજકોટ પધારવા ભાવના પ્રદર્શિત કરવામાં આવી. પૂજ્યશ્રી પરામાંથી જેતપુર શહેરમાં પધાર્યા. પાઠશાળામાં સ્થિરતા હતી. લીંબડી સંપ્રદાયના શ્રી. જેઠમલજી મ. પધારતાં મુનિગણ લેવા માટે સાથે ગયા હતા. બંને સંઘના વ્યાખ્યાન સાથે જ થતા હતા.

રાજકોટથી સંઘરાજકા, શ્રી. ઝવેરચંદભાઈ તથા કેશવલાલ ભાઈ આવતા ગુરુદેવના દર્શન કરી તેઓએ શાસ્ત્રભંડારનું નિરીક્ષણ કર્યું. ઉપરાંત વિદ્યાલયની યોજના તેમને સમજાવવામાં આવતા ઘણા જ ખુશ થયા.

જેતપુર નિવાસ દરમ્યાન ગુરુદેવે ભગીરથ પ્રયાસ કર્યો. સમગ્ર શાસ્ત્રભંડારના પુસ્તકો, તાડપત્ર તથા હસ્ત લિખિત શાસ્ત્રો મળી લગભગ ત્રણ હજાર શાસ્ત્રો ને ગ્રંથો હતા. તે બધા ગ્રંથોનું અતિ શ્રમસાધ્ય પ્રતિલેખન કરી સુંદર સૂચીપત્ર (લીસ્ટ) બનાવ્યું. એક રીતે પૂરા ભંડારનો પુનરુદ્ધાર કરવામાં આવ્યો. લગાતાર દશથી બાર કલાક સુધી બેસીને આ કાર્ય પૂરું કરવા

જમાલીકુમારના અધિકારના અનુસંધાનમાં કર્મ અને તેના ફળને આશ્રયે ચાર ભાંગાપર મુખ્યપણે પ્રવચન ચાલ્યું.

(૧) પૂર્વે સંચિત છે. અને નીતિના નિમિત ઉભાં કરે.

(૨) પૂર્વે સંચિત છે છતાં લોભથી અનીતિના નિમિત ઉભાં કરે.

(૩) પૂર્વનું સંચિત નથી પરંતુ નીતિ માર્ગ પર ચાલે.

(૪) પૂર્વનું સંચિત નથી પરંતુ તૃષ્ણાથી અનીતિના નિમિત ઉભા કરે. ખરેખર નીતિના માર્ગપર ચાલ્યો જાય. સંચિત છે તો મળશે. સંચિત નથી તો ઋદ્ધિ નહિ મળે. પરંતુ તેમાં આત્મહાનિ નથી. જો તૃષ્ણાવશ અનીતિના માર્ગે ચડશે તો સંચિત હશે તો મળશે પરંતુ અધર્મ આચરી નાહક પાપ બાંધશે સંચિત નહિ હોય તો નહિ મળે. નાહક પાપ બાંધશે. આ ચારે ભાગા ગુરૂદેવે સરસ રીતે સમજાવ્યા. નીતિમય જીવન બનાવવાની પૂરી પ્રેરણા મળી રહે તેવો સિદ્ધાંત સ્પષ્ટ કરવામા આવ્યો.

પર્યુષણ પર્વ ઘણી જ ઉત્તમ રીતે મનાવવામાં આવ્યા. ગુરુદેવની પ્રેરણાથી ઘણી જ અઠાઈઓ થઈ, ફંડફાળા ઘણા જ ઉત્કૃષ્ઠ થયા. દરેક ખાતામાં રૂપિયા જાણે વરસીજ રહ્યા. જેતપુર પાઠશાળાનો ફાળો સાથે ચાલુ રહેતો તેમાં મોટી રકમો નીચે મુજબ ભરાઇ હતી. રૂા. ૧૦૦૧ શ્રી મોતીચંદ દડીયા

૧૦૦૧ શેઠ શ્રી નરભેરામ	૧૦૦૧ ,, પુરષોતમભાઈના ધર્મપત્નિી સંતોકબાઇ
૧૦૦૧ એક સદગૃહસ્થ	૫૦૧ ,, પોપટલાલ કાળીદાસ હા ધર્મ પત્ની
૫૦૧ શ્રી માણેકચંદ દેસાઇ	૧૫૧ શાંતીલાલ વારીયા

આ ઉપરાંત બીજી રકમો ભરાતા આ ચાતુર્માસ દરમ્યાન

શેઠશ્રી નરભેરામ ઝવેરચંદભાઈને ઉત્કૃષ્ટ ભાવ આવતા અલગ અલગ સંસ્થાઓમાં એજ દિવસે લગભગ છ હજારનું દાન કર્યું. ને સારો લાભ લીધો. ચાતુર્માસ દરમ્યાન "શ્રી. ડુંગર સિંહજી પુસ્તકાલય,' 'જેતપુર વિદ્યાલય' ઉપરાત 'શ્રી જેસંગ-ભાઈ વ્યાખ્યાન હૉલ' માટે કારતક સુદ પુનમના રોજ ફાળો થયો. જેમાં તેજ વખતે રૂા. પાંચ હજારની રકમ એકત્ર થતા શરૂઆત થઈ. ગુરુદેવનું જ્યા પદાર્પણ થતું ત્યાં લોકોનો ધન-મોહ ખૂબ જ છૂટતો પુજ્યશ્રી ઘણા જ પ્રતાપી હતા એટલે બધું સહજ બની રહેતું

જમાલીકુમારે ભારે ઠાઠથી દીક્ષા લીધી અને ઉત્કૃષ્ટ વૈરાગ્ય કેળવ્યો ત્યાં સુધીના પ્રવચન અપાયા ત્યાં ચાતુર્માસ સમાપ્ત થયું-

ગુરુદેવે ચાતુર્માસના અંતિમ પખવાડિયામાં ચાર સંસ્થાનું નિરીક્ષણ કર્યું. (૧) હંસરાજ લાધાભાઈ અપંગાશ્રમ (૨) શ્રી. આણંદાબાવા અનાથાશ્રમ (૩) જામનગર સ્ટેટ જેલ તથા કેદી માટેની વ્યવસ્થા (૪) શ્રી. દયારામ લાઇબ્રેરી. આ બધી સંસ્થાઓ માટે ગુરુદેવે ઠીક ઠીક નોંધ લીધી છે. તથા ઉપયોગી સંસ્થા-ઓને માટે જનતાએ દાનગુણ કેળવવો જોઈએ, તેવો અભિપ્રાય દર્શાવ્યો છે. ગુરુદેવના અંતિમ પ્રવચનોથી પ્રભાવિત થઈ લગ-ભગ સાત દંપતીઓએ શીલવ્રત આદર્યાં.

ચાતુર્માસ ખુબ જ ભવ્યભાવે સમાપ્ત થયું. તપશ્ચર્યા, જ્ઞાનધ્યાન, વિશેષ આયોજનો ઉપરાંત યોગ્ય સંસ્થાઓને મદદ આદિ સુકાર્યો સંપન્ન થયા. ગુરુદેવે જામનગર સમગ્ર જનતા અને વિશેષ કરી જૈન સમાજ ઉપર એક ઊંડી અસર પાથરી દીધી વિહાર સમયે હજારો ભક્તહૃદય ભાવાવેશ અનુભવી રહ્યા. બેડીના નાકાપર રોકાવા માટે શ્રી સંઘે ગુરુદેવને હાર્દિક વિનંતી કરી. પરંતુ ગુરુદેવે વિહારનો નિર્ણય અફર રાખ્યો અને પ્રસ્થાન માટે બેટો બાંધી

*

ભવાનજીભાઈ દેવચંદે વ્રત લીધાની ખુશાલીમાં રૂા. ૨૫૧ જેતપુર પાઠશાળામાં અર્પણ કર્યા. શ્રી. બા. બ્ર. મણિબાઇ સ્વામીના ચાર ણીયા મુકામે કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર—પૂજ્યશ્રીને ખીલોસ મળ્યા. આ સમાચારથી ગુરુદેવના મન ઉપર ઊંડી અસર થઈ. શ્રી. મણીબાઇ મહાસતીજી ગોંડલ ગચ્છના એક સમર્થ સાધ્વીજી હતા.

વણથલીનો સ્પર્શ કર્યો. ત્યાં જૈન ઘરો હોવાથી સૌએ ઉપદેશનો સારી રીતે લાભ લીધો. જામનગરના શ્રી. ફુલચંદ તંબોળી ગુરુદેવના દર્શનાર્થે આવ્યા વણથલીથી જાલીયા પધારવાનું થયું. અહીં જૈનભાઈઓએ ઉપદેશનો સારો એવો લાભ લીધો. જામનગરના લાલજીભાઈ તથા કુંડલાવાળા પ્રભુદાસભાઈ સેવામાં હતા જાલીયાથી વિહાર કરી હડમતીયા પધાર્યા. જામનગરવાળા ભાનુલાલ ઝીણુભાઈ કેટલાક ભાઈઓ સાથે દર્શનાર્થે આવ્યા. શ્રી. ઝબુબાઈ સ્વામી ઠાણા ૨ એ ગુરુદેવના દર્શનનો લાભ લીધો. હડમતીયામાં શ્રી. કીરચંદભાઈ અનન્ય ધર્મપ્રેમી શ્રાવક છે તેમણે સાધર્મી ભાઈઓની અમુલ્ય સેવા બજાવી.

ગુરુદેવ હડમતીયાથી ઈટાળા થઇ ધ્રોળ પધાર્યા. મણિલાલ કાનજી ગોમટાવાળાના પુત્ર ભુપતલાલ (ગિરીશમુનિ) ગુરુદેવ સાથે વિહારમા હતા. તેમના પિતાશ્રી હડમતીયાથી તેમને પુનઃ ઘેર લઈ ગયા. ધ્રોળનો શ્રીસંઘ ભક્તિવંત છે. હાલાર પ્રદેશમાં ધ્રોળ જાણીતું ક્ષેત્ર છે. સાધુસંતોને માટે ઘણું જ સાતાકારી ક્ષેત્ર ઉપરાંત ત્યાં ધર્મની લાગણી છલકાતી રહે છે. ૬૦ જેટલા સ્થા. જૈન ઘરો છે. ઘણા જ ભાવપૂર્વક ગુરુદેવની પધરામણી કરાવી. બીજે દિવસે બાલંભા તરફથી શ્રી. જડાવબાઇ સ્વામી ઠાણા ૩ પધાર્યા. ભાવ દીક્ષિત શ્રી. હીરાબેન પણ રાજકોટથી અહીં દર્શનાર્થે આવતાં ગુરુદેવના દર્શનનો તેમને લાભ મળ્યો.

જામનગરથી વલમજી ખેતશી, ભાનુભાઈ મહેતા તથા

રાખવામાં આવ્યું. માનવધર્મ ઉપર ગુરુદેવે ઉપદેશ આપ્યો. ૪૦૦ જેટલા ભાઈ—બહેનોએ લાભ લીધો.

વિહાર થતાં કેશીયાને સ્પર્શ કરી બાલંભા પધાર્યા. જામનગરના શ્રાવક શ્રાવિકાઓ મુખ્યત્વે શ્રી. ભાનુભાઈ ઝીણાના પરિવાર નિરંતર ગુરુદેવના દર્શન અર્થે આવતા રહેતા. દરેક જગ્યાએ લાભ લેતા. શ્રી. છગનભાઈ જાદવજી પણ અવારનવાર દર્શનાર્થે આવતા અને અગલ બગલમાં ધર્મભાવનાનો ખૂબજ પ્રચાર કરતા હતા. અહીં પાચ વરસથી જૈનશાળા બંધ હતી, તે ચાલુ કરવામાં આવી. શ્રી. ભાનુભાઈ તરફથી બાળકોને સારું એવું ઇનામ અપાયું. જનશાળાના શિક્ષકનો બાર માસનો પગાર બાકી હતો, તે તેઓએ ચૂકતે કર્યો. સૌને સારો એવો ઉત્સાહ મળ્યો.

બાલંભાના ભાઈઓનો પણ ઉત્સાહ વધતા ગરીબસેવા માટે ફાળો થયો. ઉપરાંત મહેતા ભાણજી પુંજાણી તરફથી જેતપુર પાઠશાળાને રૂા. ૨૫૧ દાનમાં મળ્યા. બાલંભાને લાભ આપી ગુરુદેવ હજામચોરા થઈને ભેંસદડ આવ્યા. શ્રી. નાના રતિમુનિએ ભેંસદડમાં પ્રવચન આપ્યું અને સૌને બોધ કર્યો.

લતીપુર આવતાં ત્યાંના શ્રાવકોને અત્યંત હર્ષનો અનુભવ થયો. રાજકોટથી શ્રી દુર્લભજી ભાઈ વીરાણી, મણિલાલ વનમાળી, અંદરજી ઘેલાભાઈ કોઠારી, ભાનુભાઈ વગેરે દર્શનાર્થે આવ્યા. રાજકોટ દીક્ષા ઉપર પધારવા ગુરુદેવને ઊંડી વિનંતિ કરવામાં આવી. દીક્ષા વીરાણી બંધુઓના ઘેરથી સમગ્ર ખર્ચે થવાની હતી. તબિયતના કારણે ગુરુદેવે આવવાની ભાવના છતાં અશક્યતા બતાવી.

કેટલાક દિવસ નજીકના ગામોમાં વિહાર કરી ગુરુદેવ પુનઃ મોળ પધાર્યા કેટલાક દિવસ ત્યાં લાભ આપી જઇવા,

કુંવરબેન પરિવાર સાથે જામનગરથી મોટર દ્વારા દર્શનાર્થે આવ્યા. ગુરુદેવની પ્રતિભાથી તેઓ ખૂબ જ ખુશ થયા. ઉપદેશામૃતનું પાન કર્યું. પડધરી સ્થાનકમાં રૂપિયા ૭૦૧ તથા રાહત-ફંડમાં રૂા. ૧૦૧ અર્પણ કર્યા.

સાલપીપડા, દોમડા થઈ મોતી મહેતાના વડાલને સ્પર્શી કાલાવડ આગમન થયું. સાથે ઘણા ગામનો શ્રાવક સમુદાય ચાલતો હતો. ખેડૂત ગામોમાં દરેક જગ્યાએ દયાધર્મનો ઉપદેશ થતો. નાનાં મોટાં રાહત કાર્યો થતાં હતાં. ગુરુદેવની મીઠી વાણી જનતાના હૃદયમાં ગુંજતી હતી.

કાલાવડમાં "સાચા શ્રાવક" એ વિષય પર નિરંતર પ્રવચન થયા. જૈન કન્યાશાળા ચાલુ કરવાનું નક્કી થયું. જ્યાં જ્યાં ગુરુદેવ પધાર્યા ત્યાંથી શ્રાવક સંઘોના માણસો દર્શન કરવા આવતા જ રહ્યા. સૌ યથાશક્તિ જૈનશાળા આદિ કાર્યોમાં લાભ લેતા હતા. બા બ્ર. જેતુબાઈ મહાસતીજીને માંદગી હોવાથી આયુષ્યનો ભરુસો નથી તેમ જાણી ગુરુદેવ પાસેથી બે કલાક વિધિવત્ આલોયણા સાંભળી ૪૦૦ જેટલા સ્ત્રી પુરુષો ઉપસ્થિત હતા આર્યાજીએ છેડો સુધારવા બદલ ગુરુદેવનો ઉપકાર માન્યો. રાજકવિ માવદાનભાઈ દર્શને આવતાં તેઓએ 'યદુવંશ પ્રકાશ' અને સ્વરચિત 'જામનગરનો ઇતિહાસ' એ બે પુસ્તક ગુરુદેવને અર્પણ કર્યા. શ્રીસંઘ સાથે મળીને તેઓએ કાલાવડ ચાતુર્માસ કરવા હાર્દિક વિનંતિ કરી.

*

રાજકોટ શેષકાળ દરમ્યાન સેવામંડળ, પાંજરાપોળ ઇત્યાદિ સંસ્થાઓના સદસ્યો ગુરુદેવ પાસે આવતા રહેતા. શ્રીસંઘના પરસ્પરના નાના મોટા સંઘર્ષો ચાલતા. તેને પૂજ્યશ્રી સમ્યક રસ્તે વાળવા સારો પ્રયાસ કરતા. શ્રી. ચુનીલાલ નાગજી વોરા શ્રી.સંઘમાં ઘણો સારો ભાગ લેતા. તેઓએ ગુરુદેવ પર પોતાની વસ્તુસ્થિતિ સમજાવતો પત્ર લખીને માર્ગદર્શન મેળવતા. 'સમાધિ રસ્તે જ સમાધાન' આ સૂત્ર પર અટલ રહી ગુરુદેવ પ્રેરણા આપતા. તે વખતે શ્રી. જેતપુર પાઠશાળા માટે રૂપિયા ૬૭૬૩ નો ફાળો થયો.

શ્રી. જેતુબાઈ મહાસતીજી કાળાવડમાં કાળધર્મ પામ્યાના રાજકોટ ખબર મળ્યા, તેમના આત્માની શાંતિ માટે ગુરુદેવે કાયોત્સર્ગ આદિ ક્રિયાઓ કરાવી. તેમના શિષ્યાઓને સંદેશ આપવા રાજકોટથી કરસનજીભાઈ નારણજીને ખાસ મોકલવામાં આવ્યા. જૈનશાળાના નાનામોટા કાર્યક્રમો અને ઇનામો આપવાનું કામ ચાલુ રહેતું. ગુરુદેવનું જયાં આગમન થતું ત્યાં જૈનશાળાને ખૂબ જ વેગ મળતો. રાજકોટ શ્રીસંઘે એકત્ર થઈ ચોમાસા માટે ગુરુદેવના ચરણોમાં વિનંતિ કરી. શ્રી. રામજીભાઈ વીરાણીએ એકાંત સમય મેળવી ચોમાસા માટે ખાસ ભાર દીધો. શેષકાળ પૂરો થતાં કોઠારીયા તરફ ગુરુદેવનો વિહાર થયો. માંગલિક વખતે શ્રીસંઘ વતી શે. લલ્લુભાઈએ ચાતુર્માસ માટે ભાવભરી ભાષામાં વિનંતિ કરી. કોઠારીયામાં ગરીબોને કપડાં તથા ગાયોને ઘાસ આપવામાં આવ્યું.

પારડી પહોંચતા પોરબંદર, જામનગર, રાજકોટના શ્રાવકો દર્શનાર્થે આવ્યા હતા ગુરુદેવ રીબડા, બીલીઆડા થઈ ગોંડલ પધાર્યા. ગોંડલમા સારો ધર્મોદ્યોત થયો. શ્રી. ડુંગરસિંહજી પુસ્તકાલયનું નિરીક્ષણ કરવામા આવ્યું. શ્રી. જગજીવનજી મ. ઠાણા ૨ જેતપુર હતા. જેતપુરમાં શ્રી.

કેટલાક ભાઈઓ સમયાનુકૂળ બોલ્યા. આખો પ્રસંગ સુચારૂ રૂપે પૂરો થયો. રાહત કાર્ય માટે રૂપિયા ૧૬૫૩ નો ફાળો થયો.

ત્યારબાદ પૂજ્યશ્રી જેતપુરમાં એક સપ્તાહ રોકાયા. પાઠશાળામાં છૂટી હોવાથી પાંચે ઠાણાનો સાથે જ વિહાર થયો. જેતલસર જંકશન થઈ ગુરુદેવે ધોરાજીને લાભ આપ્યો. લીંબડી સં. પ્લોટની પૌષધશાળામાં ઊતરવાનું થયું. જનતાને પ્રવચનનો લાભ મળ્યો.

માંગરોળથી શ્રાવક મંડળ પૂજ્યશ્રીના દર્શનાર્થે આવ્યું. શ્રી. નેમીદાસ વેલજી, ગુલાબચંદ લીલાધર, અમીલાલ નરોત્તમદાસ, ગીરધરલાલ, લીલાધર ગાંધી આ મંડળમાં જોડાયા હતા. તેઓએ માંગરોળ સંઘની સ્થિતિ અને બગડની પરિસ્થિતિ બંને ગુરુદેવ પાસે રજૂ કર્યા. ત્યાં પૂજ્યશ્રી જેવા સમર્થ મહાપુરુષે માંગરોળ ક્ષેત્રની ખબર લઈ ઉપકાર કરવો જોઈએ તેવી હાર્દિક પ્રાર્થના કરી. તથા કોઈ સાધ્વીજીને ચાતુર્માસ માટે ત્યાં આજ્ઞા ફરમાવવા પ્રસ્તાવ મૂક્યો ગુરુદેવે સંતોષકારી ઉત્તર આપ્યો

શ્રી. જેઠમલજી સ્વામી જુનાગઢથી વિહાર કરી અગિયાર બજતા સીધા ધોરાજી પધાર્યા. ત્યાં પૌષધશાળામાં જ ઊતર્યા. તેઓશ્રીના પણ પ્રવચન થયા. મિલનથી સૌને ઘણો હર્ષ થયો

કેટલાક દિવસ ધોરાજીમાં રોકાઈ પૂજ્યશ્રી ઉપલેટા પધાર્યા. ત્યાં ધર્મપ્રચાર સારા પ્રમાણમાં થયો. અહીંના શેઠ નરોત્તમદાસ દલીચંદે ગુરુદેવ સાથે સંપ્રદાયની સ્થિતિ તથા સાધુ સમાજ પર કેટલીક ચર્ચા કરી વિશેષ રૂપે શ્રી સંતબાલજીની સ્વતંત્ર પ્રવૃત્તિનો ઉલ્લેખ કરી ચિંતા વ્યક્ત કરી. ઉપલેટામાં બહાર ગામથી ઘણા ભક્તજનો દર્શનાર્થે આવતા

બીલખા આગમન થયું. ત્યાં ત્રણ દંપતીએ શીલવ્રત આદર્યા. પાઠશાળામાં વૈદ્ય અવિચળ વાલજી તરફથી નોંધાયા. અહીંથી સરસઈ થઈ વીસાવદર પધાર્યા. રતાંગના ડાહ્યાભાઈએ રૂા. ૨૫૧ જેતપુર પાઠશાળા માટે આપ્યા. વીસાવદર પૂ. પુરુષોતમજી મ.ના દર્શન થયા. અહીંથી શાણપુર, ભેંસાણ, આદિ ગામોને લાભ આપતા. વડીયા પધરામણી થઈ. દરેક જગ્યાએ પ્રવચન તથા વ્રત નિયમોની લાણી થતી રહેતી.

વડીયા દરબાર શ્રી. સુરંગવાળા તથા હડાળાના દરબાર શ્રી. વાઈસુરવાળાએ સકળ અમલદાર વર્ગ સાથે પ્રવચનોનો લાભ લીધો. વડીયામાં ખૂબ ધર્મનો ઠાઠ રહ્યો. યતિ શ્રી. હેમચંદજી (મૂળનામ ભીખાલાલ) આજે દર્શનાર્થે મળવા આવ્યા. તેઓનું અત્રે આગમન થયું હતું. ઘણા દંપતીઓએ ચોથું વ્રત સ્વીકાર્યું.

શ્રી. જડાવબાઈ મહાસતીજીએ ગુરુદેવના દર્શનનો લાભ લીધો. તેઓએ નિમ્નોકત પ્રશ્ન પૂછી ઉત્તર મેળવ્યા.

પ્ર. દષ્ટિવાદનો અભ્યાસ કોણ કરે.

ઉ. તિર્થંકર અથવા ગણધરોના હાથથી દીક્ષા પામેલા અને દીક્ષિતના શિષ્યો હોય તે જ ક્ષયોપશમ થતાં દષ્ટિવાદ જાણી શકે.

પ્ર. પઈન્ના કેટલા અને શું કહેવાય?

ઉ. તિર્થંકરના જેટલા શિષ્ય તેટલા પઈન્ના. પઈન્ના એટલે પ્રકરણ.

પ્ર. હાલ દશ પઈન્ના છે તે શું?

ઉ. દશ પ્રકરણ. હાલ મૂર્તિપૂજક આચાર્યોએ જુદા જુદા વિષય પર રચ્યા છે તે સંતોના જીવન વિવરણ

પ્ર. ભગવતી કેટલા હોય?

ઉ દરેક સૂત્રો સાધુજીના તથા સાધ્વીજીના જુદા જુદા હોય અને જેટલા ગણધર દેવોની વાંચના ચાલે તેટલા દરેક અંગાદિ હોય.

વિવિધ વાર્તાલાપ

૫૪

(રાજકોટ ચાતુર્માસ ૨૦૦૧)

ગુરુદેવ ગોંડલથી શિષ્યોથી છૂટા પડતા ભારે હૃદયે આગળ વધ્યા. છૂટા પડ્યા પછીની નોંધ ગુરુદેવે આ પ્રમાણે કરી છે "જયંતિલાલજી મુનિશ્રી એટલું બોલી જવાયું. બસ અહીંથીજ માર્ગ જુદો પડે છે. બધાઓને નમન કરી ગુરુજીને (પ્રાણુલાલજી મ.) કહ્યું કે આપનો વિહાર શાંતિરૂપ થાઓ અને શારીરિક શાંતિ રહે અને આત્મ આનંદમાં બિરાજજો. એટલું જ બોલી શક્યા અને મહારાજશ્રીનો મીઠો આશીર્વાદ અને કૃપાદૃષ્ટિ મેળવી. પાછું વાળી જોતાં જોતાં છૂટા પડયાં. ગુરુવરની આ નોંધ તેમના અમૃતમય હૃદયની સાક્ષી પૂરે છે.

રીબડા થઈ રાજકોટ ચાતુર્માસ જવાનું હતું. રાજકોટ હાથ વેંતમાં જ હતું. ગોંડલના કેટલાક ભાઈઓ વિહારમાં સાથે હતા. વરસાદ આવતાં એક જગ્યાએ ગુરુદેવે થોડીવાર વિશ્રામ લીધો. તે સ્થાનના અનુસંધાનમાં ગુરુદેવને વિચાર આવતાં સમાજ સંબંધે એક નોંધ લખી છે તે મહત્ત્વ પૂર્ણ બની રહે છે. નોંધ આ પ્રમાણે છે. " ભગવતસિંહજી પટેલ બોર્ડિંગનું ભવ્ય મકાન–તેમાં ગૃહપતિની રજા લઈ બેઠા. કેવી વ્યવસ્થા છે ઇત્યાદિ ગૃહપતિને પૂછવામાં આવ્યું. ગૃહપતિએ દરેક બિના સમજાવી. ગોંડલ રાજ્યના કણબી પટેલના તરફથી અરધો લાખ ઉપરાંતનું મકાન છે. વિદ્યાર્થીઓની ખરચી રૂા. ૧૦(દશ) તેમાં તૂટે છે તે કણબીઓ અમુક વખતે ભેળા થાય છે અને કરી લે છે. ખોરાક સાદો અને સુંદર અપાય છે. વિદ્યાર્થીએ

સ્થાનને પણ ઘણું મહત્ત્વ મળ્યું. ગુરુદેવ પુનઃ પધારી ગયા. રતલામવાળા શ્રી. સોમચંદ તુલસી દર્શનાર્થે આવ્યા. "થાન" લાના દોઢીવાળાના કુટુંબના સોમચંદ તુલસીદાસનો મેળાપ થયો. તેઓ સ્થા. જૈનના ઘણાખરા આચાર્યો, ઉપાધ્યાયો અને પ્રસિદ્ધ વકતાઓ અને નામાંકિત સાધુઓના પરિચયવાળા છે." પૂજ્યશ્રીએ આ નોંધ લઈ શ્રી. સોમચંદભાઈને ઉચિત ન્યાય આપ્યો છે.

શ્રી. ઘાસીલાલજી મ. ના આગમ સાહિત્ય સંબંધમાં નીચે પ્રમાણે તેમનો સાથે વાર્તાલાપ થયો. સોમચંદભાઈએ ગુરુદેવને કહ્યું કે "પ્રકાશનમાં કોઈ સાધુઓનો સહકાર નથી. તમારી પાસે જામનગર ગુલાબચંદભાઈ આવ્યા હતા. પણ તમે સહકાર ન આપ્યો." ગુરુદેવે પોતાનું મંતવ્ય સ્પષ્ટ કરતાં કહ્યું કે "ગુલાબચંદભાઈને મેં જવાબ આપ્યો. તેનો ભાવ એવો હતો કે મારવાડ, મેવાડ માલવા, પંજાબ, ગુજરાત, કચ્છ કાઠિયાવાડના સંપ્રદાયના વિદ્વાન શાસ્ત્રવેત્તા એક એક સાધુ મહારાજ અને તેના સાથે પૂજ્ય ઘાસીલાલજી મહારાજ એક સારા સ્થળમાં પાંચ વરસ ભેળા રહી કામ કરે તો અવશ્ય સંગીન કામ થાય, અને જલદી પૂરું થાય.

સોમચંદભાઈ વાતનો તંતુ આગળ વધારતા બોલ્યા "આચારંગ સૂત્રનું એક અધ્યયન સંસ્કૃત ટીકા સાથે તૈયાર થઈ ગયું છે. ઉપરાંત અનુત્તરોવવાઈ પણ તેવી જ રીતે તૈયાર થયું છે. આ બંને શાસ્ત્ર તમને મોકલીએ. આપશ્રી તેને તપાસી આપો." ગુરુદેવે સ્પષ્ટતાના નિર્મળ બિંદુઓ છાંટતા કહ્યુ "સાંભળો ભાઈ! પ્રથમ મને લાંબો અનુભવ અને અતિશય જ્ઞાન નથી એટલે નકામું." સોમચંદભાઈએ ગુરુદેવના હાર્દને ન પકડતાં આગ્રહ કર્યો. તમે અભિપ્રાય ન આપો. ફક્ત વાંચી જાઓ. પૂજ્યશ્રીએ એટલી જ સ્પષ્ટતાથી વળતો જવાબ આપ્યો.

લાખ યોનીમાંથી છૂટવા ચૌરાસી અઠમ થયા. પાંચ જ્ઞાનની ઉપાસના માટે ચાર પંચો થયા.

ગુરુદેવના વ્યાખ્યાનનો મુખ્ય ઠરાવ–જૈન શાસનના મહા તપસ્વીઓને, શાસ્ત્રોક્ત ઉજ્જવળ ચરિત્ર ધારી મહાપુરુષોને શ્રદ્ધાજલિ આપવાની સાથે તપ અને સંયમની પ્રભુતા અને કાર્યક્ષયની પ્રધાનતા તરફ વહી રહ્યો હતો. વેગવંતી વચન સલીલા ગુરુદેવના મુખમાંથી વહીને જનતાના મનરૂપી ક્ષેત્રને ભીંજવી રહી હતી.

ફંડ ફાળા અને ધન ત્યાગને પણ મહત્ત્વ મળી રહ્યું હતું. માનવરાહત માટે કંઈક કરવાની આવશ્યકતા હતી. તેનો આરંભ કરતાં તેમાં ૨૬૦૦ રૂપિયા ભરાયા. તે ફાળો આગળ વધતો રહ્યો. રાજકોટ ગુરુકુળ બંધ થતા તેનો ડેડસ્ટોક (ચલ સંપતિ) જેતપુર વિદ્યાલયને વેચાતો આપવા માટે ભાઈઓ વિચારી રહ્યા. ગુરુદેવે ફરમાવ્યું "બંને સંસ્થા સ્થા. જૈન સંસ્થા છે." વેચવા કરતા ભેટ આપો. વેચીને તમારે તે પૈસાથી બનારસ ભણતા ત્રણ વિદ્યાર્થીઓને મદદ આપવી છે. તો તે માટે સંસ્થાના ત્રણ મહારથી થોડો થોડો ત્યાગ કરશે તો બની જશે. ભેટ આપવામાં જ શોભા છે. મહારથીઓ આ વાતથી વિચાર કરતા બન્યા

રાજકોટના ખાસ ખાસ ભાઈઓ અવારનવાર ગુરુદેવ પાસે આવી માર્ગદર્શન મેળવતા હતા. વકીલશ્રી હરખચંદ ખંઢેરીયા બપોરના ગુરુદેવના દર્શને આવ્યા. રાજકોટ દશા શ્રીમાળી બોર્ડિંગ તથા જૈન બાલાશ્રમની કેળવણી સંબંધમાં તથા સ્થાનીય સમાજના પ્રશ્ન પરત્વે ઊંડાણથી વાતચીત થઈ. ગુરુદેવે ધાર્મિક શિક્ષણને વેગ આપવાની ભલામણ કરી. વકીલ શ્રી. મણિલાલ ઉદાણીએ ગુરુદેવના સાંનિધ્યનો વિશેષ

આગમની વાનીઓ પીરસતાં ગુરુદેવ

૫૫

પ્રતિદિન પ્રવચન એકથી એક ચડિયાતા વિષયોને સ્પર્શ કરી રહ્યાં હતાં. પ્રારંભમાં પ્રાયઃ મોટા રતીલાલજી મુનિ બોલતા. ત્યારબાદ સભા એકત્ર થતાં ગુરુદેવની ગંભીર ગિરાનો પ્રવાહ વહેવા માંડતો. પ્રવચનના કેટલાક ભાગ ક્રમશઃ નીચે આપવામાં આવ્યા છે. જે પાઠકને ઉપયોગી થઈ પડશે.

(૧) શ્રી સુધર્મા સ્વામી જ્ઞાની હતા. પરંતુ જંબુસ્વામીની વિનયશીલતા કેટલી મહાન હતી ? જેમ વાછડું (વત્સ) ગાયનો (માતાનો, પ્રેમ જીતી તેમના પ્રેમ ઉભરા પછી પયપાન કરવા લાગે છે, તેમ જિજ્ઞાસુ શિષ્ય ગુરુદેવની મહતી કૃપા મેળવી તેમની હૃદય પ્રસન્નતામાંથી જ્ઞાનનું ધાવણ પ્રાપ્ત કરે છે.

(૨) સ્થાનાંગ સૂત્રના ચોથા સ્થાને ચાર પ્રકારની અંતઃક્રિયા ભગવાને પ્રરૂપી છે. તે અંતઃક્રિયા શું છે ? તેનું સ્વરૂપ કેવું છે ? તેનો ક્રમ કયો છે ? જ્યારે જીવાત્મા બારમા ગુણ-સ્થાને ક્ષીણ મોહી બની, તેરમા ગુણસ્થાનમાં કેવળ જ્ઞાનને વરી યથાસ્થિતિ આયુષ્યના દળીયા ત્યાં ભોગવી, આ નશ્વરદેહને સર્વથા છોડી, સદાને માટે અશરીરી થવાને જે ક્રિયા આરંભે છે, તે અંતઃક્રિયા છે. અંતઃક્રિયામાં યોગોનો સંક્ષેપ કરી તેને ખેરી નાખવાના હોય છે અને સાથે સાથે શેષ વધેલા પુણ્ય દલીકોને કેવળી સમુદ્ઘાત દ્વારા આત્મ પ્રદેશથી ઉતારી નાખ-વાના છે.

શાળીમાં પુણ્યાશ્રાવક (પુનીયા શ્રાવક)નું ઉદાહરણ આપણુને માર્ગદર્શક સાથે સાચી સમજ આપનારું છે.

(૬) વિવેક એ દશમું નિધાન છે. (विवेको दशमो निधिः) ચક્રવર્તીને દ્રવ્ય નિધાન નવ મળે છે, જે નવે નિધાન પુણ્યના પ્રભાવે પ્રાપ્ત થાય છે. પરંતુ દશમું નિધાન જે ભાવ–નિધાન છે તે ક્ષયોપશમથી પ્રાપ્ત થાય છે. બધા નિધાનો મળ્યા છતાં વિવેક નિધાન મળવું તે પરમ ઉપકારી છે.

(૭) સુપાત્રની સેવા પરમ કલ્યાણનું નિમિત્ત છે. શ્રી. ભરત ચક્રવર્તી આવા મહાન પદને કેમ પામી શક્યા? ભરતનો જીવ અગાઉ બાહુના ભવમાં હતો ત્યારે સંતોના સાંનિધ્યમાં ૫૦૦ સંતોની અદ્ભુત સેવા બજાવી. તે સેવાના પ્રભાવે ચક્રીપદના પુણ્ય પામી ૩૩ સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બાંધી સર્વાર્થ–સિદ્ધ વિમાનમા ઉત્પન્ન થયા ત્યાંથી ચ્યવી, શ્રી ઋષભદેવ ના પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયા અને એજ ભવમાં મોક્ષપદને વર્યા. આમ સેવા પરમ કલ્યાણકારિણી છે.

(૮) સજોગી કેવળી ભગવંતનું સુખ, શુદ્ધ આત્મસુખ, તથા સિદ્ધનો આનંદ અગમ્ય, અકથનીય અને અનિર્વણનીય છે.

(૯) રાગ છોડી વૈરાગ્ય પ્રગટાવનારને બાહ્ય પદાર્થોની પ્રીતિ ન થાય. સંસાર રાગનો જ છે. રાગ છે એટલે પ્રીતિ છે. જ્યાં જેની પ્રીતિ ત્યાં તેની ઉત્પતિ. માટે જન્મ મૃત્યુ ઘટાડવા હોય તો ક્યાંએ પ્રીતિ ન રાખતા તમે તમારામાં જ સમાય જતા શીખો.

(૧૦) વજ્ર ઋષભનારાચ સંઘયણ આદિ ઊંચાં સાધનોથી જે જ્ઞાન, ધ્યાન, ક્રિયા આદિ થાય તે નબળા સંઘયણથી થવું કઠણ. ગૃહસ્થનાં મકાનો અને ધર્મના ઉપાશ્રય આદિ સ્થાનો કોઈવાર આશ્રય સ્થાનરૂપ અને કોઈવાર ધર્મપરિણતિના સ્થાન રૂપ બને એટલે બાહ્ય જડ વસ્તુને પ્રધાનતા ન આપી શકાય.

પર્યુષણ પર્વ ખુબ જ રૂડી રીતે ઉજવાયા. બહેનો ભાઈઓમાં તપશ્ચર્યાની સ્પર્ધા જ ચાલી રહી. માસ ખમણુથી લઈ સોળ, અગીઆર અને અઠાઈ નવાઈના થોકજ લાગી ગયા. તપસ્વીઓની આવી મોટી હારમાળાના દર્શન કરી જોનાર પાવન બની જતો.

પૂજ્ય શ્રીની દીક્ષા તિથિ, શ્રી દેવકુંવરબાઈ સ્વામી આર્યાજીની તથા બા બ. મહાસતીજી શ્રી મણિબાઈ સ્વામીની સ્વર્ગ ગમન તિથિ આમ ત્રણે તિથિ ઉજવવામાં આવી. તે નિમિત્તનો શ્રી સંઘના ધર્મપ્રેમી બન્ધુઓ તરફથી રૂપિયા ૫૦૦૦ પાંચ હજાર જમા કરવામા આવ્યા.

સમગ્ર ચાતુર્માસ દરમ્યાન શ્રી વીરાણી બંધુઓએ ગુરુદેવનો પડયો બોલ ઝીલવા માટે પ્રયાસ કર્યો. શ્રી દુર્લભજીભાઈ વીરાણીએ ગુરુદેવને ખાસ ગુરુ સ્થાને માની અનન્ય ભક્તિ દર્શાવી. શ્રી શામજી બાપા વીરાણી પોતે ઘણા જ દયાળુ હૃદયના હોઇ દરેક શકુલ કાર્યમાં પુત્રોને ખૂબ જ પ્રેરણા આપતા અને સંતો તથા ગુરુદેવોની સેવા કરી લાભ લેવાની શિક્ષણ પીરસતા જ રહેતા. માતુશ્રી કડવીબાઇ પણ ઉત્તમ લાભ કમાઈ ગયા છે. આ આદર્શ પરિવારે તન, મન, ધનથી સેવા બજાવી ચોથા આરાની શ્રાવકનો નમૂનો ઉપસ્થિત કર્યો છે. પૂજ્યશ્રીની પણ તે પરિવાર પર અનન્ય કૃપાદષ્ટિ હતી.

શ્રી જેતપુર પાઠશાળાનો ફાળો પણ ચાતુર્માસ દરમ્યાન ચાલુ જ હતો. નવહજાર છસોચૌદ–૯૬૧૪ રૂપિયા નોંધાયા પૂ. ડુંગરસિંહજી પુસ્તકાલયમાં લગભગ રૂા. ૧૫૦૦નો વધારો થયો. વડીયા ઉપાશ્રય માટે રૂા. ચાર હજાર ત્રણસોનો ફાળો થયો. આ સિવાય ત્યાંના સ્થાનિક ફાળા અને નાના મોટા દાનપુણ્ય સત્કર્મના ફાળા થયા. ગુરુદેવની વાણીમાં અદ્ભુત જાદુ હતુ. જે કંજુસને પણ ઉદાર બનાવી દેતા.

ભાવ દિવાળીને ભેદ બતાવી ભાવ દિવાળીની પ્રધાનતા ચોમાસાનો સમય શેષ થવા આવ્યો. ભક્તજનોના હૃદયમાં અધિરાઈ વ્યાપવા લાગી.

રાજકોટ ચાતુર્માસ ઘણી જાહોજલાલી સાથે સમાપ્ત થવા આવ્યું. પૂજ્ય શ્રીએ કાર્તિક પુનમના ચાતુર્માસની છેલ્લી દેશના આપી. શ્રીસંઘના નરનારી કૃતકૃત્યતા અનુભવી રહ્યા. સૌના હૃદયમાં ઉત્સાહ અને પ્રેમનાં ઝરણાં વહી રહ્યા.

કાર્તિક વદ બીજના વિહારનો નિર્ણય થતાં ભક્તજનોના હૃદયમાં વિરહનો વેગ વધવા લાગ્યો. ભવ્ય જાહોજલાલી સાથે પૂજ્યશ્રીએ જ્યારે રાજકોટથી સદરમાં વિહાર કરવા માટે પગ ઉપાડયો ત્યારે હજારોની મેદનીએ શ્રી મહાવીર પ્રભુના નામનો જયજયકાર કર્યો. સદર ઉપાશ્રયમાં ગુરુદેવને વિદાય આપતી વેળા રાજકોટ શ્રીસંઘના ચાર હજાર શ્રાવક શ્રાવિકા સમૂહની આંખમાં અશ્રુ ધારાઓ વહી રહી.

આજે રવિવારે વિશેષ પ્રવચન હતું. વિદ્યાર્થીઓની હાજરી ખૂબ જ હતી. જૈન વણિક બોર્ડિંગ, દેવજીભાઈ બાલાશ્રમ તથા ગામના વિદ્યાર્થીઓ ખાસ વ્યાખ્યાન શ્રવણ કરવા આવ્યા હતા. પૂજ્યશ્રીએ "વિદ્યાર્થીઓનું જીવન" એ વિષય પર પ્રવચન આપ્યું. વ્યાખ્યાનના અંતે વિદ્યાર્થીઓએ નાના મોટા વ્રત નિયમો લઈ વંદન કરી વિદાય લીધી.

એક આદર્શ મારવાડી પરિવારના સભ્યો ગુરુદેવના સાંનિધ્યમાં આવ્યા. તે શ્રી મગનમલ વીરચંદ ચોપડા, જાવદવાળા ગ્વાલીઅર સ્ટેટના વતની હતા. તેઓ બંને માણસે ગુરુદેવ પાસેથી એક વર્ષના બ્રહ્મચર્યની પ્રતિજ્ઞા કરી. પોતે તથા તેમના બે પુત્ર શ્રી તારાચંદજી તથા કસ્ચરમલજીએ જિંદગી પર્યંત ક્રમશઃ સિનેમા ન જોવાના તથા લસણ ન ખાવાના પચ્ચખાણ લીધા. તેમની સાથે એક પઠાણ નોકર હતો. તેનું નામ અસરૂખાન ફૈજમહમદ, તે નસીરાબાદનો હતો. તેણે અલ્લાહની સાક્ષીએ પશુ-પંખી ન મારવાનો નિયમ કર્યો.

સદરમાં સ્થિરતા દરમ્યાન ખાસ ખાસ વ્યક્તિ ગુરુદેવના સાંનિધ્યમાં આવતાં રહ્યા. બેરિસ્ટર શ્રી મણિલાલભાઈ ઉદાણી તથા શ્રી જેઠાભાઈએ ગુરુદેવથી સમગ્ર સમાજના ઉત્થાન સાથે આત્મ-ઉત્થાન કેમ થાય તે વિષય પર વાર્તાલાપ કર્યો. વકીલ શ્રી સાકરચંદ ભીમજી ગુરુદેવના દર્શને આવ્યા. તેઓશ્રી સાથે વિશેષ વાર્તાલાપ થયો. ગુરુદેવની નોંધપોથીમાં આ વાર્તાલાપ માટે ખાસ જગ્યા મૂકી દેવામા આવી છે. પરંતુ તેનો ઉલ્લેખ મળી શકયો નથી.

જામનગરથી ડૉ. શ્રી પ્રાણજીવનભાઈ પૂજ્યશ્રીના દર્શને આવ્યા. તેમની સાથે ડૉ. લલ્લુભાઈ છગનલાલ હતા. તેઓએ કહ્યુ કે "જૈન શાસ્ત્રો સુંદર રીતે બહાર પડે, જ્ઞાનનો ફેલાવો થાય, શાસ્ત્રો છપાય, અને જૈનોના હાથમાં છાપવા માટે મોટા

ષ્ટ્રના આ વતનીઓએ જ્યારે સૌરાષ્ટ્ર કેસરીના દર્શન કર્યા ત્યારે સૌરાષ્ટ્રના સંતો વિષેનું સ્વમાન પુનઃ એકવાર તેઓના હૃદયમાં રમી રહ્યું.

મુનિશ્રી મોટા રતીલાલજીને દાંતમાં કષ્ટ થયું. દન્તવિજ્ઞ જૈન ડોકટર શ્રી. છોટાલાલ શીવલાલ જેઓએ દંતવિદ્યામાં (L. D S. C. M. F. D, I) ની ડિગ્રી મેળવી છે, તેઓ ત. સંતની સેવામાં તુરતજ હાજર થયા. ગુરુદેવના પ્રવચનનો પણ લાભ લીધો. યોગ્ય સેવા બજાવી તેઓએ કૃતકૃત્યતા અનુભવી. પૂજ્યશ્રીના સદર નિવાસ દરમ્યાન આચાર્ય પ્રવર શ્રી દેવજી સ્વામી તથા ત. શ્રી. માણેકચંદજી સ્વામીની તિથિ ખૂબ સારી રીતે ઉજવવામાં આવી. આ તિથિ પ્રસંગે રાહત કાર્ય તથા જૈનશાળાનાં બાળકોને સમૃદ્ધ ઇનામ વગેરેમાં લગભગ રૂપિયા પાંચ હજાર ખર્ચવામાં આવ્યા. દરેક ફાળા સાથે ગરીબ. માટે રાહત કાર્યનું મુખ્ય લક્ષ્ય રહેતું.

સદર શ્રી કોઠારીજીના મકાનેથી વિહાર કરી આજી નદી ના સામે પાર સંઘવી સેનેટોરિયમમાં ગુરુવર પધાર્યા. હજારો ની સંખ્યામાં નરનારીઓ વળાવવા આવ્યા હતા. ગુરુદેવે સમય જોઈ વર્તમાન સમયમાં ખોરાકની તકલીફ અને મધ્યમ વર્ગના મનુષ્યની હાડમારી માટે મુખ્ય ઉપદેશ આપ્યો. શ્રીસંઘના ભાઈઓએ એજ વખતે રાહત કાર્ય માટે એક ખાસ ફાળો શરૂ કર્યો. તેજ વખતે ત્યાં નવ હજારની રકમ લખાઈ ગઈ ને ફાળો ચાલુ રહ્યો.

સંઘવી સેનેટોરિયમથી વિહારયાત્રા આગળ વધારતા ગુરુદેવે ધોરાળાને સ્પર્શ કર્યો. ત્યાં રાજકોટ સંઘ વતી વળામણાનો પ્રોગ્રામ હતો. લગભગ સાડાત્રણ હજાર માણસોએ તેમાં ભાગ લીધો. પૂજ્યશ્રીએ રાજકોટનું હૃદય જીતી લીધું હતું. વિદ્વતા

જસદણથી આટકોટ પધાર્યા. ત્યાં રાહત કાર્ય માટે રૂા. ૮૦૦નો ફાળો થયો. પુનઃ જસદણ સ્ટેશન પર પધાર્યા. બોટાદથી જામનગરવાળા રેલવેના ચીફ એંજિનિયર શ્રી. છબીલદાસભાઈ તથા તેમના ધર્મપત્ની મણિબેન સ્પેશ્યલ સલુન દ્વારા દર્શનાર્થે આવ્યા. ગુરુદેવના સાન્નિધ્યમાં એક રાત રોકાયા. સવારના એક માઈલ સુધી વળાવવા આવ્યા.

કાળાસર, હીંગોલગઢ, અમરાપુર થઈ વીંછીયાનો સ્પર્શ કર્યો. વીંછીયામા શ્રીસંઘ વ્યવસ્થિત છે. બાસઠ જેટલા સ્થા. જૈન ઘરો ધર્મમાં ઊંડો રસ ધરાવે છે. વીછીંયામાં ગુરુદેવ એક સપ્તાહ રોકાયા. નિરંતર પ્રવચન થતું હતું. વીંછીયામાં સોનગઢી માન્યતાના કેટલાક ઘરો બની જતા ઉપાશ્રયની સંપત્તિ માટે તેઓએ ભાગ માંગેલ હોવાથી કલેશ ચાલતો હતો. બાકી સ્થા. સંઘ ઘણો જ સંગઠિત અને વ્યવસ્થિત છે ત્યાં જૈનશાળા બાળક અને બાલિકાઓની અલગ અલગ ચાલે છે. ઉપરાત શ્રાવિક- શાળા છે. આમ ત્રણ સંસ્થાઓ સારી રીતે ચાલી રહી છે. રાહત કાર્ય માટે રૂા. ૫૦૦નો ફાળો થયો.

આ પાંચાળ પ્રદેશનો અનુભવ લઈ બોટાદ શ્રીસંઘની વિનંતિનો સ્વીકાર કરી ગુરુદેવે બોટાદ પ્રત્યે નજર લંબાવી.

દર્શન કરવા આવ્યા. તેઓએ રૂપિયા ૧૦૦૦ એક હજાર જૈન બોર્ડિંગમાં લખાવ્યા.

શ્રી છબીલદાસ કોઠારીએ પૂ. ઘાસીલાલજી મ. દ્વારા સંકલિત શાસ્રનો (અનુત્તરોવવાઇ) ગુજરાતી અનુવાદ જોઈ આપવા ગુરુદેવને પ્રાર્થના કરી. મહારાજશ્રીએ ફરમાવ્યું પૂજ્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મ. ની આજ્ઞા વિના મારાથી બની શકે નહિ બોટાદને એક અઠવાડિયું લાભ આપી ગુરુદેવ વિહાર માટે તૈયાર થયા. વિદાય વખતે માંગલિક સમયે માનવ રાહત ફંડની પ્રેરણા મળતા લગભગ રૂા. ૧૨૦૦ બારસો નોંધાયા.

નાગલપુર, રાજપુરા, ટાટમ થઈને કેરીનદી કોરે પગે પાર કરી પૂ.શ્રી ગઢડા (સ્વામીના) પધાર્યા ગઢડાની જૈન શાળાને સમસ્ત સૌરાષ્ટ્રમાં પહેલો નંબર મળ્યો છે. તે ઘણીજ વ્યવસ્થિત છે. અહીં ત્રણ મજલાનુ જૈનશાળાનું વિશાળ ભવન છે. ગુરુવરો જૈનશાળામાં ઊતર્યા. ૧૦૦ ઘરનો સુસંગઠિત શ્રીસંઘ છે. ગુરુદેવના પ્રવચન શરૂ થયા. ધીરે ધીરે જનતામાં ઘણો જ રસ ઉત્પન્ન થયો. ઉપાશ્રયમાં લાઈન દોરીમાં કપાઇ ગયો હતો. ગુરુદેવના પ્રભાવથી ઉપાશ્રય માટે રૂા. ૧૦૨૫૦ દશ હજાર બસો પચાસનો ફાળો થયો. ગઢડામાં પણ ગુરુદેવે એક સપ્તાહ સ્થિરતા કરી.

ગુંદાળા પધારતાં ત્યા બાળપણથી અંધ, ધર્મના જાણીતા તપસ્વી શ્રાવક શ્રી. હીરાચંદભાઇને ગુરુદેવે ખાસ દર્શનનો લાભ આપ્યો. મૂળ દલખાણીયાના વતની આ હીરાચંદભાઈ ત્યાંથી ગુંદાળા આવી વસ્યા હતા. ગુંદાળાથી ઢસા થઈ ઢસા જંકશન પધાર્યા. કુંડલાથી ૩૦ જેટલા ભાઇઓ બહેનો દર્શન કરવા માટે આવ્યા. ત્યાં બગડીયા શ્રી. જગજીવનભાઈએ સેવાનો અનુપમ લાભ લીધો. ઢસા જંકશનથી દામનગર પધાર્યા.

સાવરકુંડલા શ્રીસંઘ અને જૈન સ્થા. યુવક મંડળે ચાલુ વ્યાખ્યાનમાં આવતા વર્ષના ચાતુર્માસ માટે વિનંતિ કરી. વિનંતિ ઘણી જોરદાર હતી. ત્રણ વરસની ચાલુ વિનંતિ પરાકાષ્ટાએ પહોંચી હતી. ગુરુદેવ સાવરકુંડલા સમાજના અંતરભાવને પારખી રહ્યા હતા. પૂજ્યશ્રીના હૃદયમાં ચાતુર્માસ કરવા માટે ભાવ જાગ્રત થયા. વ્યવહાર પ્રમાણે વૈશાખ સુદિ પુનમના નિર્ણય થશે તેવો ઉત્તર આપ્યો.

"માનવસમાજના કષ્ટ વધી રહ્યા છે. મધ્યમ વર્ગ પીસાઇ રહ્યો છે. તેને અત્યારે આત્મજ્ઞાન કરતા સીધી મદદની વધારે જરૂર છે. સ્વધર્મી વાત્સલ્ય સમ્યક દૃષ્ટિનું લક્ષણ છે." આ જાતનો ગુરુવરે ઉપદેશ આપતાં સાવરકુંડલામાં માનવ રાહત ફંડમાં રૂા. ૫૧૭૮ એક જ વખતે એકત્ર થયા. દેશકાળ જોતાં "માનવ સેવા" ગુરુમહારાજનું મહાન સૂત્ર બની ગયું હતું.

૭ દિવસ કુંડલા સ્થિરતા કરી ત્યાંથી પૂજ્યશ્રીએ અમરેલી તરફ પ્રસ્થાન કર્યું. ચરખડીયા, ઓળીયા, કરજાળા, ચરખા, દેવરાજીયા અને ગાવડકા સ્ટેશનના નાના શ્રી. સંઘોને અને ગ્રામીણ જનતાને સુંદર લાભ આપી સેત્રુંજી નદી પાર કરી અમરેલી પધાર્યા. પાંચ દિવસ અમરેલીને અનુપમ લાભ મળ્યો. અમરેલીમાં શ્રી પ્રેમચંદભાઈ ખારાએ અનુપમ સેવા બજાવી. સાવરકુંડલાના જે ભાઇઓ અમરેલી આવેલા તેમને પોતાને ત્યાંજ જમાડયા હતા. ઉપરાંત દરેક આગન્તુકનો તેમનેજ લાભ મળતો હતો. ખેતાણી દશા શ્રીમાળી વણિક વિદ્યાર્થી ભવનના કાર્યકર્તાઓ તરફથી ત્યાં બોર્ડિંગમાં પ્રવચન માટે આમંત્રણ મળ્યું. બોર્ડિંગના મેદાનમાં પ્રવચન થયું. જૈન બોર્ડિંગ ઉપરાંત શ્રી વીસા શ્રીમાળી વણિક બોર્ડિંગ, બ્રાહ્મણ બોર્ડિંગ, પટેલ બોર્ડિંગ, લોહાણા બોર્ડિંગ, કપોળ બોર્ડિંગ મેમણબોર્ડિંગ

વડીયામાં પાંચે ઠાણા એકત્ર થઈ જતાં અધિક આનંદ વર્તાઈ રહ્યો. પ્રવચનને લાભ લેવા જનતા ઊમટી પડી. વડીયા દરબાર શ્રી સુરગવાળા સમસ્ત અધિકારી મંડળ સાથે પ્રવચન સાંભળવા પધાર્યા. ધાર્મિક વૃત્તિના હોવાથી તેઓ સંત સમાગમ ચુકતા નહિ. વડીયામાં રામનવમીને પ્રસંગ જાહેર રીતે ઉજવાયો. સમગ્ર જનતાએ ભાગ લીધો. શ્રી ત. મા. સ્થા. જૈન વિદ્યાલયનો વાર્ષિક દિન મહાવીર જયંતી હોવાથી ગુરુદેવના સાંનિધ્યમાં મહાવીર જયંતી મહોત્સવનું વિશાળ પ્રમાણમાં આયોજન થયું. તે સભાનું પ્રમુખસ્થાન શ્રી વડીયા દરબાર સુરગવાળા સાહેબને અપાયું હતું. બહારગામથી ૩૦૦ જેટલા વિશેષ અતિથિઓ વડીયાને આંગણે પધાર્યા હતા. શેઠશ્રી કેશવજી મોનજી ખેતાણી તરફથી મહેમાનો માટેની બધી વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી.

પૂજ્યશ્રીના પ્રવચન પહેલાં ઘણા વક્તાઓએ તથા સાધુ તેમજ સાધ્વીજીઓએ થોડો થોડો સમય ભાષણ આપ્યા હતા. જૈનશાળાનાં બાળકોનો તથા વિદ્યાલયનાં બાળકોનો વિશેષ પ્રોગ્રામ હતો. અંતમાં "કરૂણા" વિષયને સ્પર્શતું ગુરુદેવનું ધર્મ-પ્રવચન થયું. માનવ રાહતના કાર્યમાં રૂા. ૨૨૦૦ (બાવીસો) નો ફાળો થયો. તે જન સહાય અર્થે તુરત જ વાપરી નાખવાનો હતો. સુંદર સમીયાણા નીચે આ શાંતિમય ધર્મસભા વડીયાની પલ્લવિત વનરાજી વચ્ચે અપૂર્વ શોભી રહી હતી. આ સિવાય આયંબીલની ઓળી સરસ રીતે યોજવામાં આવી હતી.

લીંબડી સંપ્રદાયના બા. બ્ર. શ્રી લીલાવતી મ. ઠાણા ૨ વડીયા પધારતાં તેઓ સીધા જ ગુરુદેવના દર્શને આવ્યા. ત્યારે સારી એવી તત્ત્વ ચર્ચા થઈ. ૭ કોટી સિવાયની કોટીના પચ-

ગોંડલથી સાવરકુંડલા તરફ

૫૮

ગોંડલથી જામવાળી, વીરપુર થઈ જેતપુર આગમન થયું. વીરપુરના નાયબ દીવાન શ્રી. પોપટભાઈ સંતોના અનન્ય ભકત છે. તેમણે સૌને ખૂબ જ સાતા ઉપજાવી. બપોર તથા રાત્રિના સમયે ગુરુદેવ પાસે જ્ઞાન લાભ માટે ઉત્તમ ધર્મચર્ચા કરી. પ્રશ્નોત્તર મુખ્ય તથા આ પ્રમાણે હતા.

કર્મ અને પુરુષાર્થમાં પ્રબળ કોણ? બંનેની વ્યાખ્યા શું અને પરસ્પર કંઇ સંબંધ ખરો કે?

પૂજ્યશ્રીએ દીવાન સાહેબની બુદ્ધિની ઊંડાઈને માપ લેતાં ઉત્તર આપ્યો કે વસ્તુતઃ કર્મ અને પુરુષાર્થની પ્રબળતા અને નિર્બળતાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી. સમય પર પુરુષાર્થ પણ બલવત્તર હોય છે. તમે પૂછો કે ભેંસ અને પાણીમાં પ્રબળ કોણ? જો નદીમાં પાણી ઓછું હોય તો ભેંસ તરી જાય અને પાણીનો વેગ વધારે હોય તો ભેંસ તણાઈ જાય અને નબળી હોય તો ઓછા પાણીમાં પણ ગોથું ખાઈ જાય અને સબળી હોય તો ભારે વેગનો સામનો કરે.

તમારો ક્ષયોપશમ વધારે થઈ ચૂક્યો હોય તો કર્મ નબળાં પડે અને કર્મને જીતી શકાય. પરંતુ તમારો પુરુષાર્થ (વીર્ય) ઓછો હોય તો કર્મ પ્રમાણે તમારી ગતિ થાય. આ પ્રશ્ન ખૂબ જ જૂનો અને જાણીતો છે. પરંતુ તેના વિષયમાં ઘણા માણસોને સ્પષ્ટ ખ્યાલ નથી.

પુરુષાર્થ તે સ્વસ્વરૂપનું પરિણામ છે. અને તે પરિણામના

આ રીતે કર્મ ને પુરુષાર્થની બાબતમાં ખૂબ જ ચર્ચા થઈ. અંતે દીવાન સાહેબને સમાધાન મળ્યું. પુરુષાર્થની પ્રધાનતા તેઓએ સ્વીકારી અને કર્મનું રહસ્ય સમજવામા તેમને નવો રસ પડયો.

વીરપુરથી જેતપુર આગમન થતાં તપસ્વીજી જગજીવન મ. ઠાણા ૨ ગુરુદેવનાં ચરણોમાં હાજર થયા. સપ્તાહભર જેતપુરમાં સ્થિરતા થઇ. શાસ્ત્ર ભંડારનું પ્રતિલેખન કરવામાં મહારાજ શ્રી તથા મુનિ મંડળે ખુબ જ શ્રમ ઉઠાવ્યો.

જેતલસર વડાલ થઈ જુનાગઢ પધાર્યા. વડાલમાં શ્રી ડુંગરસિંહ મહારાજની તિથિ મનાવવામાં આવી. પૂ. ગુરુદેવ તથા શ્રી જયંતિલાલજી મુનિ પ્રવચન આપતા. અને નાના રતીમુનિ સ્તુતિ, પ્રાર્થના ને ગાયનથી ભાવનામય વાતાવરણ બનાવતા હતા. જુનાગઢમાં વરસીતપના પારણા ઉજવવાના હોઇ આનંદ. ઉત્સવ વ્યાપી રહ્યો હતો. આ સમય દરમ્યાન શ્રી. જેઠાલાલભાઈના પુત્રી ગુણવંતી બહેનના લગ્ન હોઈ રાજકોટથી શ્રી. રામજીભાઇ વીરાણીના પુત્ર નગીનદાસની જાન લઈ ૧૦૦ જેટલા સદગૃહસ્થો આવ્યા

બંને કુટુંબ ઉત્કૃષ્ટ ધાર્મિક હોવાથી સૌએ ગુરુદેવની હાજરીનો પૂરો લાભ ઉઠાવ્યો. આખી જાને પ્રવચનમાં બરાબર હાજરી આપી હતી. પરણ્યા પછી નવદંપતી ભરી સભામાં માંગલિક સાંભળી ગુરુદેવની ધર્મશિખ લેવા આવ્યા ત્યારનું દૃશ્ય અદ્ભુત હતું.

ણાથી આવેલા શ્રી ગીગા ભગતે આ સ્થાનમાં તપ કર્યું. અને સત્ ફેલાવ્યું. જેના પરિણામે હજારો માણસો માનતાઓ લઈને આવે છે. લગભગ ત્રણેક લાખની જગ્યાની પ્રોપર્ટી (મિલકત) છે. શ્રી લક્ષ્મણ ભગત જગ્યાનું સંચાલન કરે છે.

સતાધારથી દલખાણીયા જવા માટે ગુરુદેવે નિર્ણય કર્યો. દલખાણીયા જયંતિલાલજી મુનિની જન્મભૂમિ છે. તેમના માતુશ્રી અમૃતબાઈ બિમાર હોવાથી ગુરુદેવે તેમન દર્શનનો લાભ આપવા માંટે કૃપા કરી. વીસાવદરથી ૨૦ જેટલા ભાઈઓ સાથે હતા. જંગલના રસ્તે વીજળી ગાળમાં થઈને દલખાણીયા તરફ જવાના ભાવ હતા. આખો રસ્તો પહાડ માળાઓ અને જંગલથી ઘેરાએલો છે. દલખાણીયા ગીરના જંગલનું પ્રસિદ્ધ સ્થાન છે. જયાં બરાબર સિંહ દીપડાઓની ગર્જનાઓ સંભળાતી રહે છે.

સતાધારથી રાજપરા થઈ 'કાસધડી' ના નેસમાં ગુરુવરો ઉત્તરી આવ્યા. પર્વતીય અટપટી કેડીઓ પાર કરતા કોઈ જંગલના જોગીશ્વરો જાણે તોફાની ઝરણાની જેમ વહી રહ્યા હતા

સવારનો પહોર હતો. ભગવાન મહાવીર સ્વામીના નામનો જયનાદ ચાલી રહ્યો હતો. એક ભાઈએ વચમાંજ બૂમ મારી "જાનવર" અને ખરેખર સામેની ઘાસઘટામાંથી એક દીપરાજ પેલી બાજુ ઢાળમાં જલદી સરકી રહ્યા હતા. આ શેતાન દીપડો પાછું વાળીને જોતો જતો હતો. લગભગ બધા દર્શકોએ સારી રીતે નિહાળ્યો. આમ સાક્ષાત જંગલના આ વિકારાળ જાનવરને જોવાનો અવસર મળતાં સૌ ખુશ થઈ ગયા. સમૂહ હતો એટલે ભય ન હતો.

૨૦૦૨નું સાવરકુંડલા ચાતુર્માસ.

૫૯

સાવરકુંડલા પહોંચતા આ વખતે મહારાજશ્રીને શ્રમ જણાતો હતો. આ વરસે ઘણો જ લાંબો વિહાર થયો હતો. ઝડપી વિહાર કરવો પડ્યો હતો. હાથસણીમાં સ્વામીનારાયણ મંદિરમાં સત્સંગી ભાઈઓના આમંત્રણથી ગુરુદેવે એક વિશેષ પ્રવચન આપ્યું. કેમ જાણે કેટલાક દિવસ પ્રવચન અટકી જવાનું હોય તેમ તે દિવસે ગુરુદેવે ઘણુંજ લાંબું પ્રવચન આપ્યું. પરંતુ પ્રવચનના અંતે શરીરમાં ગરમી જણાતી હતી. સાવરકુંડલા પહોંચતાં જ તાવ જાણે સ્વાગત માટે હાજર જ હતો. માંગલિક સંભળાવ્યા પછી ગુરુદેવ ઘણા જ શ્રમિત જણાયા.

ચાતુર્માસના પ્રારંભ પછી લગભગ દશ દિવસ સુધી ગુરુદેવનું પ્રવચન બંધ રહ્યું. ત્યાર બાદ તાવ ઊતરતાં, નબળાઈ દૂર થતાં થોડું થોડું બોલવાનો પ્રારંભ કર્યો. શ્રી ભગવતીજી સૂત્રમાંથી 'नमो सुय देवयाए' એ પદ પર પ્રવચનનો પ્રારંભ થયો. ગુરુદેવના પ્રવચનનો આરંભ થતાં ભક્તોના હૃદયમાં આનંદ વ્યાપી ગયો. આજે હાજરી પૂરા પ્રમાણમાં થઈ ગઈ. પ્રવચન ખંડ ભરચક ભરાઈ ગયો. પૂજ્યશ્રીની વાણી પ્રત્યે કેવું જાદુઈ આકર્ષણ હતું, તેનો આ વસ્તુથી ખ્યાલ આવે છે. કેમ જાણે ગુરુ મહારાજના સ્વાસ્થ્યની ખુશાલી હોય તેમ તેજ દિવસથી બહેનો ભાઈઓએ પચરંગી તપ આદર્યાં. ઘણા અઠ્ઠમ થયા. શ્રી. કપુરચંદ રામજીને ત્યાં તપસ્વીઓના પારણા થયા.

જ અલ્પ હતો. તેઓ તુરત જ જવાના હતા. પાંચ મિનિટનો સમય લીધો. ગુરુદેવે તેમની સેવા-ભાવનાને અનુમોદન આપ્યું. અને જીવનના આધ્યાત્મિક ઊંડાણને વધારે સ્પર્શવાની સૂચના સાથે ટૂંકું માર્ગદર્શન આપ્યું. તેઓ ગુરુવરને પ્રણામ કરી રવાના થયા. તેમની સાથે દોશી શામળદાસ વીરચંદ હતા.

મુંબઈ શ્રીસંઘ તરફથી આગામી ચાતુર્માસ માટે વિનંતિ પત્ર ગુરુદેવની સેવામાં આવ્યો. "અવસરે" એવા સાધુ ઉચિત શબ્દથી ગુરુદેવે ઉત્તર લખાવ્યો. બે ચાર દિવસ પ્રવચન ધારા ચાલી હશે ત્યાં પુનઃ માંદગીથી અટકી જવું પડયું. પર્યુષણ પર્વમાં મુશ્કેલી સાથે ૧૦ મિનિટ પાછળથી ગુરુદેવ ઉપદેશ આપી શકતા. શું થાય ? પર્યુષણ પર્વ મધ્યમભાવે ઉજવાઈને સમાપ્ત થયા. તપશ્ચર્યા ઘણા સારા પ્રમાણમાં થઈ. સંઘવી દુર્લભજી હરિચંદ તથા હેમાણી તારાચંદભાઈ બંનેએ સજોડે બ્રહ્મચર્યવ્રત આદર્યા.

દર્શનાર્થી ભાઈઓ અને બહેનો આવવા લાગ્યા. ભાવનગરથી શ્રી. વલ્લભદાસ ફૂલચંદ દર્શનાર્થે આવ્યા. તેઓશ્રીએ માત-પિતાના નામે રૂા. ૫૦૨ ઉપાશ્રય ફંડમાં અર્પણ કર્યા. આ સમયે કંઈને કંઈ ધાર્મિક અનુષ્ઠાન ચાલતાં જ હતા ભાદરવા વદિ ૧૧ના શ્રી. શાન્તિનાથ ભગવાનનો અખંડ જાપ કરવામાં આવ્યો. આ જાપમાં ભાઈઓ ૨૫૦ અને બહેન ૬૦૦ મળી કુલ ૮૫૦ માણસોએ ભાગ લીધો. રાજકોટથી ચાંદી બજારના દશ ભાઈઓ દર્શનાર્થે આવ્યા. તેઓએ પુણ્ય કાર્યમાં રૂા. ૭૫૦ નું દાન કર્યું. શ્રી. શામજીભાઈ વેલજીભાઈના સ્મરણાર્થે તેમના સુપુત્રો તરફથી ૨૫૦૦ રૂપિયાની સખાવત કરવામાં આવી. ગંગા સ્વરૂપ શ્રી. જમના-

સુધારવા માટે રૂપિયા ૫૦૦નો ફાળો થયો. ધજડી, ખોડીને, સ્પર્શ કરી ઓઢાના સમઢીયાળા આગમન થયું. શ્રાવકના નવ ઘર અહીં છે. અનુપમ સેવા ભક્તિ બજાવી. માનવરાહત માટે રૂા. ૧૫૦ નોંધાયા. ધારગણી પધારતાં અમરેલીથી ભાઈઓ વિનંતિ કરવા આવ્યા. માનવરાહતના રૂા. ૩૦૦ ત્રણસો નોંધાયા. વાવડી થઈ ગુરુદેવ ચલાળા પધાર્યા.

ચલાળા સારું ક્ષેત્ર છે. લાખાણી ઝાટકીયા પરિવાર ઘણો જ ખ્યાતિ પામ્યો છે. અહીં ઉપાશ્રયની આવશ્યકતા હોવાથી ગુરુદેવના પ્રભાવે રૂા. ૩૧૪૦ નો ફાળો થઈ ગયો. દેસાઈના દસા આગમન થયું. શ્રી. ઓધવજી પ્રેમજીને ત્યા અતિથિઓનું સ્વાગત થયું. શ્રી. વાઘજીભાઈએ જૈન ધર્મતત્ત્વો વિષે ગુરુદેવથી જાણકારી મેળવી.

અમરેલીની વિનંતિને ગુરુદેવે માન આપ્યુ. સરંભડા, મેડી, તરવડા, ગાવડકા વગેરેને લાભ મળ્યો. અમરેલીમાં શ્રી. ઉજમબાઈ મહાસતીજી તથા મોતીબાઈ મહાસતીજી પોત પોતાના શિષ્યાવૃંદ સાથે બિરાજતા હતા. બધા આર્યાજી- ઓએ ગુરુવરનું સ્વાગત કર્યું. વંદન કરી તૃપ્તિ અનુ- ભવી. ગુરુદેવ, હંસરાજ લક્ષ્મીચંદ આગમોદય મંદિરમાં બિરાજ્યા. શ્રી. પ્રેમચંદભાઈ ખારા પ્રતિદિન તત્ત્વચર્ચા માટે ગુરુદેવ પાસે આવતા જતા.

દિવાકર ચોથમલજી મહારાજની દીક્ષા સ્વર્ણજયંતિ હોવાથી ગુરુદેવ પર ત્યાં પધારવાનો આમંત્રણ પત્ર આવ્યો. જવું અશક્ય હતું. અમરેલીના આંગણે ઉત્સવ વ્યાપી રહ્યો. ધારી, સાવરકુંડલા, બગસરા, વેરાવળ, જેતપુર, રાજકોટ, જામનગર ના સેંકડો શ્રાવક શ્રાવિકા દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યા. ૧૧ દિવસની સ્થિરતા દરમ્યાન જેટલા મહેમાનો આવ્યા,

તથા જયંતિલાલ મુની ઠાણા ૨ એ જામનગર તરફ વિહાર કરવાનું નક્કી કર્યું. પૂ. શ્રી ત. માણેકચંદજી જૈન વિદ્યાલયમાં યોગ્ય માર્ગદર્શન આપતા હતા. પાઠશાળાનું નિરીક્ષણ થયું. અમરાપુરવાળા શ્રી. દલીચંદ જેચંદભાઈ દર્શનાર્થે આવ્યા. તેમનો એક સુંદર જમીનનો પ્લોટ વડીયામાં હતો. જે વિદ્યાલયને ઉપયોગી હતો. ગુરુદેવની પ્રેરણાથી આ પ્લોટ તે વખતે તેમણે સંસ્થાને મુક્ત ભાવે સમર્પણ કર્યો.

રાજકોટથી દુર્લભજીભાઈ વીરાણી તથા શ્રીસંઘ રાજકા શ્રી. નાનાલાલભાઈ દર્શનાર્થે આવ્યા હતા. આ બધા ભાઈઓ વિદ્યાલયમાં ઊંડો રસ ધરાવે છે. શ્રી. જેઠાભાઈ રૂપાણી વિદ્યાલયના નિરીક્ષણ માટે પધાર્યા. શેઠ ન્યાલચંદ મૂળચંદ તથા સંઘ રાજકા ઝવેરચંદભાઈએ ગુરુદેવના દર્શન કરી વિદ્યાલયની વિઝિટ કરી. આ રીતે વડીયામાં ખાસ વ્યક્તિઓનું ગુરુદેવની હાજરીથી આગમન થયું. વિદ્યાલયને ઊંચા પાયા પર મૂકવાની પ્રેરણા મળી. ગુરુદેવે ગોંડલ અને જામનગરનાં ક્ષેત્રો તથા હાલાર પ્રદેશ પર નજર ફેલાવી.

ગોંડલથી લોધીકા થઇ કાળાવડ આગમન થયું. માર્ગમાં નીકાવાની જૈનશાળા માટે રૂા. ૭૩૦ નો ફાળો કરવામાં આવ્યો. ગોંડલના જસાણી ચીમનલાલભાઈ તથા મહાસુખભાઈ ગોડા સાથે હતા. ગામડાઓમાં ત. જગજીવનજી મ. તથા નાના રતીલાલજી બરાબર ઉપદેશ આપતાં. ખેડૂતભાઈઓની સભામાં દયા ધર્મની વાતો પીરસતા.

કાળાવડમાં ત્રણ દિવસની સ્થિરતા થઈ. મુનિ શ્રી જગજીવનજી મ. વ્યાખ્યાન આપતા હતા. પાછળથી ગુરુદેવ સમયાનુકુળ પ્રવચન કરતા. વીરવાવ, ધુડશીયા, મેડી, જગા, અલ્યાબાડા આદિ ગામોમાં થઈ પૂજ્યશ્રી એ જામનગર પદાર્પણ કર્યું. તપસ્વી શ્રી. મોટા રતીલાલજી મુનિ હાપા સુધી સામે લેવા આવ્યા. તેમને અઠમનું પારણું હતું.

લોંકાગચ્છના ઉપાશ્રયે એક દિવસ રોકાઈ પૂજ્યશ્રી ભેદાનિવાસની ધર્મશાળામાં આવ્યા. અહીં ભેદાનિવાસમાં શ્રી. મોટા રતીલાલજી મ. તથા મુનિ શ્રી જયંતિલાલજી મ. ઠાણા ૨ અભ્યાસ નિમિત્ત એક માસ અગાઉથી જ આવીને રોકાયા હતા. શિષ્ય સમુદાયને મળતાં ગુરુદેવને ઘણો આનંદ ઉપજ્યો. એ એ વખતે લીંબડી સંપ્રદાયના શ્રી. જેઠમલજી મ. સ્થાનકમાં બિરાજતા હતા. શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. સાત આઠ શ્રાવકો સાથે ત્યાં આવ્યા અને ભાવપૂર્વક સાતા પુછી તેઓ ખૂબ ખુશ થયા.

આ વખતે ગુરુદેવ ખાસ તબિયત નિમિત્તે જામનગર પધાર્યા હતા. ડો. મહેતા સાહેબે વિશેષ રૂપે ગુરુદેવને તપાસ્યા. બીજે દિવસે મોટી ઇસ્પિતાલમાં ડોકટરો દ્વારા ખાસ તપાસ કરવામાં આવી. છાતી, પીઠ, પેટના એકસ રે ફોટા લેવામાં આવ્યા. મુંબઈના પ્રસિદ્ધ ડો. શ્રી. શાંતિલાલ શાહ જામનગર દરબારમાં આવ્યા હતા. શ્રી મહેતા ડોકટર તેમને તેડી લાવ્યા. તેમના દ્વારા તપાસ નિદાન કરાવવામાં આવ્યું.

પાઠ તથા ગાથા બરાબર છે. બાકીના ભાગ માટે શું અભિપ્રાય આપી શકાય ? બુદ્ધિ અનુસારનું એ કામ ગણાય. એટલે જેવી મનુષ્યોની બુદ્ધિ તે પ્રમાણે ટીકા વિગેરેમાં ફેરફાર આવે. વળી તમે અમુક પાઠને કે ભાગને પ્રક્ષેપ માનો છો અને ઘણા સાધુઓ તેમ માને છે એવું કહો છો તો તે તે સાધુઓએ પોતાના નામ સાથે જાહેર કરવું જોઈએ “કે અમુક પાઠ પ્રક્ષેપ છે” તે વાત જો બધા સમર્થ આચાર્યો કબૂલ કરે તો તે વધારે યોગ્યતા થશે. બાકી અનેક વર્ષોથી સ્થાનક વાસી આપણા આચાર્ય–ઉપાધ્યાયો વિગેરે માનતા આવ્યા છે અને પૂજ્ય બુદ્ધિથી જેને જોતા આવ્યા છે, તેમાં અમુકને પ્રક્ષેપ કહીએ તો કાલ સવારે બીજા કહેશે બીજું પણ પ્રક્ષેપ છે. એમ કરતા બધાં સૂત્રો ખોટા ઠરશે. અને તો પછી મૂળ વસ્તુ જ ક્યાં રહેશે”

આટલી વાત સાંભળી સાતા પૂછી તેઓ ગયા. પૂજ્ય દેવરાજજી મ. તથા હરિલાલજી મ. ઠાણા ૨ જામનગર પધાર્યા. ગુરુદેવ શિષ્ય મંડળ સાથે તેઓશ્રીને લેવા માટે સામે ગયા હતા. પધાર્યા પછી પૂજ્યવરે ગોંડલ સંપ્રદાયના એક મોટા સંત તરીકે તેઓશ્રીનું યોગ્ય સ્વાગત કરતા સમયાનુકૂળ પ્રવચન આપ્યું.

જામનગર શ્રીસંઘના ૧૫ અગ્રેસર ભાઇઓ મળીને ગુરુની સેવામાં ચોમાસાની હાર્દિક વિનંતિ કરવા આવ્યા. પૂજ્યશ્રીએ અનુકૂળતાભર્યો ઉત્તર આપ્યો. અને જામનગર શ્રી સંઘને આશા બંધાણી.

પાંચે થાણા જામનગર બિરાજમાન હોવાથી ઘણો જ આનંદ વર્તાય રહ્યો હતો. ગુરુદેવની તબિયત ઠીક થતાં તેઓશ્રી ૧૦ થી ૨૦ મિનિટ રોજ ઉપદેશ આપતા. મુનિશ્રી જયંતિલાલજી પ્રતિદિન ગુરુદેવના સાંનિધ્યમાં વ્યાખ્યાન આપવા લાગ્યા.

૨૦૦૭નું જામનગરમાં ચાતુર્માસ

૬૧

(પંડિતલાલનની પ્રશ્નોતરી)

પૂજ્ય ગુરુદેવ જામનગર પધારતાં શ્રી સંઘને આનંદ ઉભરાયો. આ વર્ષે તપસ્વીજી જગજીવનજી મ. તથા મુનિ શ્રી જયંતિલાલજી મ. ઠાણા ૨ નું ચાતુર્માસ કાલાવડ હતું. જયંતિ મુનિને અભ્યાસ તથા સ્વાસ્થ્ય નિમિત્તે કાળાવાડમાં ચાતુર્માસ કરવાની ગુરુદેવે આજ્ઞા આપી હતી.

જામનગર ચાતુર્માસનું મુખ્ય લક્ષ્ય પૂજ્યશ્રીને ડાકતરી ટ્રીટમેન્ટ પૂરી કરવાની હતી. ઉપરાંત જામનગરની વિશેષ વિનં-તિને માન આપવામાં આવ્યું હતું. જામનગર જતાં ગુરુદેવનું સ્વાસ્થ્ય સુધારા પર હતું, એટલે પ્રવચન નિયમિત રૂપે શરૂ થયું.

પૂજ્ય શ્રી–અમારી ઇચ્છા પચાસ વર્ષની ઉંમર સુધી દીક્ષા આપવાની અને ખરી એથી વધારે નહિ.

લાલન –તો શું પાકટ વયનાને માટે 'નહિ' નો જવાબ છે.

પૂજ્ય શ્રી–નિષેધ નથી. પણ અમારી ઇચ્છા નથી. નિષેધ કરીએ તો આગમ–વચન (શાસ્ત્ર વાણી) ની વિરાધના થાય. શાસ્ત્રમાં નિષેધ નથી.

*   *

રાજકોટથી, વેરાવળ આદિથી છૂટા છૂટા માણસો દર્શન કરવા આવતા હતા. આમ જામનગરનો ચાતુર્માસ કાળ સમભાવે વહી રહ્યો હતો.

પૂજ્યશ્રીએ પ્રવચનમાં દ્વારિકા નગરીનું વિવેચન શરૂ કર્યું હતું. શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવનું પશ્ચિમ ભારતમાં આગમન અને દ્વારિકાની રચના તથા જાહોજલાલી કેટલી હદ સુધી થઇ. વિશ્વના ખૂણે ખૂણે દ્વારિકાનું નામ ગાજવા લાગ્યું. દ્વારિકાધીશ શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવની કેવી સ્પષ્ટ અને ન્યાયકારી નીતિ હતી. જનતાની સાથે આ યાદવેશ કેવી રીતની ભાવના જાળવતા વિગેરે વિષયોની વિશદ રૂપરેખા આપી હતી. અંતમાં દ્વારિકા જેવી મહતી નગરીનો કેવો કરૂણ વિલય, યાદવ કુળનો સંહાર તથા શ્રી કૃષ્ણે કરેલો દ્વારિકા–ત્યાગ એ બીજું ચિત્ર ખેંચવામાં આવ્યું.

ચિત્રપટ પર બદલતાં ચિત્રની જેમ જનતાએ આ બંને ભાવ ગુરુદેવની રસપ્રધાન વાણીના પ્રભાવે જાણે આંખો સામે જ નિહાળ્યા. આ આખા આખ્યાનમાં વૈરાગ્યની એક ખાસ ઝલક હતી. મમતા અથવા માયા મનુષ્યના મનનો મોટો ઘેરો છે. તે ઘેરામાંથી મનુષ્ય ત્યારેજ બહાર જોઇ શકે છે, જ્યારે શાસ્ત્રો દ્વારા આવા ઉત્થાન પતનનો ક્રમ તેના સાંભળવામાં

ગુરુદેવે વૈદ્યોને બતાવ્યું કે "આ બધું છતાં તપનો લક્ષ્ય મુખ્ય તથા આધ્યાત્મિક છે. અને ગૌણ ભાવે આરોગ્યનું પણ લક્ષ્ય જાળવે છે. અમારે ત્યાં એવા પણ તપસ્વિઓના ઉદાહરણ છે કે જેઓએ ઘોર તપ કરી કાયા ક્ષીણ કરી નાખી પરંતુ તે વિશેષ ઉપાસના માટે છે. બાકી તપ દ્રવ્યે અને ભાવે શરીર અને આત્મ બંનેને માટે લાભકારી છે.

વૈદ્યો આ બંને દૃષ્ટિ સાંભળી હર્ષ પામ્યા. અને ભારતીય સંસ્કૃતિ મૂળ અધ્યાત્મ પ્રધાન છે. એમ તેઓને વિશેષરૂપે લક્ષમા આવ્યું. તેઓ વંદન વ્યવહાર કરીને ગયા.

બીલખાથી ૯ જણ, જુનાગઢથી ૫ વ્યક્તિ અને રાજકોટના ૧૬ જણ અને કેટલાક નાના ગામોના મળીને કુલ ૩૫ માણસોનો સંઘ દર્શન કરવા માટે આવ્યો. શ્રીસંઘ તરફથી તેમનું સ્વાગત થયું.

પર્યુષણ પર્વ ઘણી જ ધામધૂમથી ઉજવાયા ૧૫૦ જેટલા અડમ થયા. ૩૦ જેટલી અઠાઈ, નવાઈ, દશ ઉપવાસની મોટી તપશ્ચર્યાઓ હતી. એક ૨૫ ઉપવાસ હતા.* પ્રવચન અને રાસ બંને વખતે તથા સાંજના પ્રતિક્રમણમાં પૂરી હાજરી જોવામાં આવતી. આ વખતે હાલાર તથા જામનગર પ્રદેશમાં દુષ્કાળ જેવું હતું. પરંતુ સંવત્સરીના પ્રતિક્રમણ પછી મુસળધાર વરસાદ તુટી પડયો. બે ઇંચ પાણી પડયું. સવારમાં સુકાળ થઈ ગયો. આથી માણસોના મનમાં ઘેરો ઉમંગ વ્યાપી ગયો.

માનવ રાહતમાં રૂ. ૪૦૦૦, જૈનશાળામાં રૂ. ૧૨૦૦, જીવદયામાં રૂ. ૩૫૦૦, પુસ્તકાલયમાં રૂ. ૬૦૦ તપસ્વીજી વિદ્યાલય વડીયા માટે રૂ. ૪૦૦૦–આ સિવાય નાના મોટા દાન પુણ્ય માટે ધનની વર્ષા વરસી રહી. ગુરુદેવની વાણીના પ્રભાવે

* તેમજ મહાસતીજી મંડળમાં લલિતાબાઈ સ્વામીને ૧૧ ઉપવાસ શ્રી. જેકુંવરબાઈ મ. ને ૮ તથા શ્રી ઘેલીબાઈ મ ને ૬ ઉપવાસની તપશ્ચર્યા પણ હતી.

"તેઓ બધા શાન્ત, વિવેકી, સેવાપ્રેમી, સંતોષી અને મર્યાદાવાળા છે."

મહાસતીજી મંડળમાં લલિતાબાઈ સ્વામીને ૧૧ તથા જેકુંવરબાઈને ૮ તથા ધેલીબાઈ મ. ને ૬ ઉપવાસની તપશ્ચર્યા હતી.

દરીયાપુરી સંપ્રદાયના ચંચળબાઈ આર્યાજી ઠાણા ૨ ચાતુર્માસ હતા. તેઓ પણ નમ્ર પ્રકૃતિના, વિવેકી, શાણા હોવાથી ઘણી જ સમાધિ જળવાઈ રહી.

જામનગર શ્રીસંઘના શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ ગુરુવરની અનન્ય ભક્તિ કરી. જ્ઞાન, ધ્યાન, તપશ્ચર્યા અને દાનપુણ્યમાં ખૂબ જ લાગણી દર્શાવી છે. તેમ ઉલ્લેખ કરીને પણ ગુરુદેવે શ્રીસંઘની આંતરિક સ્થિતિ માટે ઘણો જ આકરો અભિપ્રાય ઉચ્ચાર્યો છે. તે નોધ આ પ્રમાણે છે.

"સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયના ઘરોમાં પણ અંદરો અંદર કુસંપ વર્તે છે. કામકરંદા, સેવાપ્રેમી લાગણીવાળી વ્યક્તિ ઓછી છે સંગઠનમાં રહી સમાજ અને ધર્મસંસ્થાઓનું હિત કરવા, ભલું કરવા, ઉન્નતિ કરવા તરફ દુર્લક્ષવાળા છે. જેને લઈ સ્થાનક માટે જૈનશાળા કન્યાશાળા, શ્રાવિકશાળા માટે, તેમની સ્થાવર ને જંગમ મિલકત માટે કોઈને કાંઈ લાગી પડી નથી, તેવા હૃદયવાળા છે.

પૂજ્યશ્રીએ જામનગરથી ચાતુર્માસ પૂર્ણ થતાં પ્રસ્થાન આરંભ્યું.

*

ક્રમશ: રૂા. ૫૦૦ તથા ૨૫૦ નો ફાળો થયો હતો. પૂજ્યશ્રી વણથલી પધાર્યા. કાળાવડથી મુનિશ્રી જગજીવનજી મહારાજ ઠાણા ૨ નો ક્યાં ભેગા થવા-બાબતનો પત્ર લઈને માણસ આવ્યો. જવાબમાં જાળીયા મળવા માટે ગુરુદેવે પત્ર પાઠવ્યો.

મુનિશ્રી જગજીવનજી મ. ઠાણા ૨ ધુતારપુરથી જાળીયા પધાર્યા. ગુરુદેવ વણથલીથી ઊંડનદીના વિશાળ પુલ ઉપર થઈ જાળીયા પધાર્યા. વિહારમાં બધા થઈને ૧૭ મહેમાનો હતા. જાળીયામા ૯ ઘર હતા. દરેક ઘરે બબ્બે શ્રાવકને જમાડવામાં આવ્યા. ગુરુદેવના દર્શનથી બંને શિષ્ય ખૂબ જ હર્ષિત થયા. પૂજ્યશ્રી નાં ચરણરજથી કૃતાર્થ થયા.

ગુરુદેવ હડમતીયા પધારતાં સંઘ સમેલન જેવું થઈ ગયું. જામનગરથી શ્રીસંઘના અગ્રેસરો સમેત ૧૨૫ માણસો દર્શનાર્થે આવ્યા. રાજકોટથી શ્રી. રામજીભાઈ વીરાણી શ્રી ચુનીલાલ નાગજી. ડો. લલ્લુભાઈ વગેરે પાંચ અગ્રેસરભાઈઓ આવ્યા. ગોંડલ સંઘના પ્રતિનિધિ રૂપે વકીલ શ્રી. રતિલાલ ગોડા, મુનસફ જેસુખલાલ બાદવીયા પુરુષોતમ ધરમસી આવી પહોંચ્યા. જેતપુરના શ્રી. ભવાન કાળા, કાળાવડના શ્રી. છગનલાલ દોશી તથા અન્ય ભાઈઓ, પડધરી શ્રીસંઘનાભાઈઓ એ રીતે સંઘ-સમુદાય એકત્ર થઈ ગયો. શ્રી. હીરચંદભાઈએ પોતાના ઘેર સૌની તન, મન અને ધનથી સેવા કરી અમૂલ્ય લાભ લીધો. બપોરના મુનિ શ્રી. જયંતિલાલજીએ પ્રવચન આપ્યું. ત્યાર બાદ સભા રૂપે કેટલીક સંઘ હિતની ચર્ચાઓ થઈ.

એક દિવસ વધારે રોકાવાનું થયું. બીજે દિવસે પણ જામનગર તથા રાજકોટથી ઘણા ભાઈઓ બહેનો તથા વીરાણી શ્રી. છગનભાઈ, પોતાના માતુશ્રી તેમજ શ્રી. દુર્લભજીભાઈના પત્ની મણિબેન વગેરે પરિવાર સાથે દર્શનાર્થે આવ્યા હતા.

વડીયાથી સાવરકુંડલા તરફ ગુરુદેવે પ્રસ્થાન કર્યું. વડીયા શ્રીસંઘે તથા દરબારશ્રી. સુરગવાળાએ ચોમાસું કરવા માટે ગુરુદેવને હાર્દિક વિનંતિ કરી. અમરાપુર તથા ચિત્તળને લાભ મળ્યો. મોટા રતિલાલજી મુનિ તથા જગજીવનજી મુનિ ઠાણા ૨ સીધા સાવરકુંડલા તરફ રવાના થયા હતા. ગુરુદેવ ઠાણા ૩ આસ્તે જઈ રહ્યા હતા.

સાવરકુંડલામા ઉજમબાઈ મ. ઠાણા ૩ બિરાજમાન હતા. કુંડલા ગુરુદેવનું પદાર્પણ થતા સૌ આનંદિત થયા. શ્રી. મોતીબાઈ મહાસતીજી ઠા. ૪ નેસડીથી વિહાર કરી સાવરકુંડલા પધાર્યા.

સાવરકુંડલાના આંગણે મોટો આનંદ ઉત્સવ ઉજવાશે, દીક્ષાઓ દેવાશે– તેવી વાતો હવામાં ફેલાઈ રહી હતી. સંત–સાધ્વીજીઓનો સમાગમ થતાં આ વાતને પોષણ મળી રહ્યું હતું. ગુરુદેવને હજુ પણ આરામ જ અનુકૂળ હતો. બોલવાથી તકલીફ વધતી. સાવરકુંડલામાં મુનિમંડળ પ્રતિદિન વ્યાખ્યાન આપતા હતા. દીક્ષાના ચક્રો ગતિમાન થઈ રહ્યા હતા. ત્રણ ત્રણ દીક્ષા થવાની વાત હતી. વૈરાગ્યના વાદળ ઘેરાઈ રહ્યા હતા.

મુનિશ્રી જયંતિલાલજીના સાંસારિક નાના બહેન જયાબાઈ શ્રી. ઉજમબાઈ મ. પાસે ભણતા હતા. મોટાબહેન શ્રી. પ્રભાવતી મ. શ્રી. ઉજમબાઈ મ. ના પ્રથમ શિષ્યા હતા. હવે જયાબાઈ સાધ્વી દીક્ષા લઈ ઉજમબાઈ મ. જીના શિષ્યા થવાની ભાવના વાળા હતા. મોતીબાઈ આર્યાજી પાસે શ્રી. પ્રાણકુંવર બહેન ભણતા હતા. તેઓ પણ વૈરાગ્ય રંગે રંગિત થઈ મોતીબાઈ મહાસતીજીના ચરણોમાં શિષ્યા થવાના હતા. ત્રીજા ગુલાબ બહેન શ્રી. ઉજમબાઈ મ.ના શિષ્યા થવાના હતા.

ત્રણ ત્રણ ભાવ દીક્ષિત બહેનોની દીક્ષાનો લાભ મળતો હોવાથી શ્રીસંઘની રગે રગમાં ઉત્સાહ વ્યાપી રહ્યો હતો.

વડીયાથી સાવરકુંડલા તરફ ગુરુદેવે પ્રસ્થાન કર્યું. વડીયા શ્રીસંઘે તથા દરબારશ્રી. સુરગવાળાએ ચોમાસું કરવા માટે ગુરુદેવને હાર્દિક વિનંતિ કરી. અમરાપુર તથા ચિત્તળને લાભ મળ્યો. મોટા રતિલાલજી મુનિ તથા જગજીવનજી મુનિ ઠાણા ૨ સીધા સાવરકુંડલા તરફ રવાના થયા હતા. ગુરુદેવ ઠાણા ૩ આસ્તે જઈ રહ્યા હતા.

સાવરકુંડલામા ઉજમબાઈ મ. ઠાણા ૩ બિરાજમાન હતા. કુંડલા ગુરુદેવનું પદાર્પણ થતા સૌ આનંદિત થયા. શ્રી. મોતીબાઈ મહાસતીજી ઠા. ૪ નેસડીથી વિહાર કરી સાવરકુંડલા પધાર્યા.

સાવરકુંડલાના આંગણે મોટો આનંદ ઉત્સવ ઉજવાશે, દીક્ષાઓ દેવાશે– તેવી વાતો હવામાં ફેલાઈ રહી હતી. સંત–સાધ્વીજીઓનો સમાગમ થતાં આ વાતને પોષણ મળી રહ્યું હતું. ગુરુદેવને હજુ પણ આરામ જ અનુકૂળ હતો. બોલવાથી તકલીફ વધતી. સાવરકુંડલામાં મુનિમંડળ પ્રતિદિન વ્યાખ્યાન આપતા હતા. દીક્ષાના ચક્રો ગતિમાન થઈ રહ્યા હતા. ત્રણ ત્રણ દીક્ષા થવાની વાત હતી. વૈરાગ્યના વાદળ ઘેર.ઈ રહ્યા હતા.

મુનિશ્રી જયંતિલાલજીના સાંસારિક નાના બહેન જયાબાઈ શ્રી. ઉજમબાઈ મ. પાસે ભણતા હતા. મોટાબહેન શ્રી. પ્રભાવતી મ. શ્રી. ઉજમબાઈ મ. ના પ્રથમ શિષ્યા હતા. હવે જયાબાઈ સાધ્વી દીક્ષા લઈ ઉજમબાઈ મ. જીના શિષ્યા થવાની ભાવના વાળા હતા. મોતીબાઈ આર્યાજી પાસે શ્રી. પ્રાણકુંવર બહેન ભણતા હતા. તેઓ પણ વૈરાગ્ય રંગે રંગિત થઈ મોતીબાઈ મહાસતીજીના ચરણોમાં શિષ્યા થવાના હતા. ત્રીજા ગુલાબ બહેન શ્રી. ઉજમબાઈ મ.ના શિષ્યા થવાના હતા.

ત્રણ ત્રણ ભાવ દીક્ષિત બહેનોની દીક્ષાનો લાભ મળતો હોવાથી શ્રીસંઘની રગે રગમાં ઉત્સાહ વ્યાપી રહ્યો હતો.

સંઘ જમણુ થયા. ગુરુદેવનો પ્રભાવ જ એવો હતો. જ્યાં બિરાજતા ત્યાં ભવ્ય રીતે પ્રસંગો ઉજવાતા હતા.

શ્રી. મોટા રતિલાલજી મુનિએ ગુરુદેવના ચરણોમાં નિવેદન કર્યું કે ગોંડલ સંપ્રદાયમાં જેટલા વૃદ્ધ એકલવિહારી સંતો છે તેમની સેવા કરવાની મારી ભાવના છે. ' આ કામ ઘણું કપરું છે ' તેમ ઉત્તર આપી ગુરુદેવે કેટલાક દિવસ પ્રયોગ કરી જોવા છૂટ આપી. તેથી તેઓ તે કામ માટે વિહાર કરી ગયા.

મુનિ શ્રી. જયંતિલાલજીએ પૂજ્યશ્રીના ચરણોમાં નિવેદન કર્યું કે મારે કાશી–બનારસ સંસ્કૃતના ખાસ અભ્યાસ માટે જવા ભાવ છે. તો આપશ્રી આજ્ઞા આપો તો તે તરફ વિહાર કરું. ગુરુદેવને પોતાના શિષ્યો માટે અનહદ પ્યાર હતો. છતાં તેઓ ખૂબ જ દીર્ઘદષ્ટિવાળા હતા. વિચાર કરવા જણાવ્યું.

દરમ્યાન ત્રણેય નવ દીક્ષિતોને પાકી દીક્ષા આપવામાં આવી. આ પ્રસંગે શ્રી માણેકચંદ ઝવેરચંદભાઈએ રૂપિયા ૨૫૦ શ્રીસંઘ પર શુભ કાર્યમા ખર્ચ કરવા મોકલ્યા હતા. દીક્ષા નિમિત્ત શુભ કાર્યમાં વપરાતા ધન માટે રકમો લખાઈ રહી હતી. રાજકોટથી સંઘરાજકા રાઘવજી ગોવિંદજીના પરિવારના સૌ દર્શનાર્થે આવ્યા. દીક્ષા ફંડમાં રૂપિયા ૫૦૧ લખાવ્યા

ગુરુદેવને શિષ્ય સમુદાયથી અલગ પડવાની વાતથી મન ઉપર ઊંડી અસર પડી રહી હતી. દૂર દેશાવરમાં ગયા પછી પુનઃ ક્યારે મળવાનું થાય તે કહી શકાય તેમ ન હતું. સમગ્ર સાધ્વી મંડળની ત્યાં હાજરી હતી. સૌ આ વસ્તુ સમજી શકતા હતા. અવારનવાર સાધ્વીજી મંડળ ગુરુદેવ સામે શાસ્ત્રીય પ્રશ્નો પૂછી ગુરુદેવના મનને પ્રસન્ન રાખતા હતા. છેવટે ગુરુદેવે આશીર્વાદ આપવા સંકલ્પ કર્યો.

*

સંઘ જમણુ થયા. ગુરુદેવનો પ્રભાવ જ એવો હતો. જ્યાં બિરાજતા ત્યાં ભવ્ય રીતે પ્રસંગો ઉજવાતા હતા.

શ્રી. મોટા રતિલાલજી મુનિએ ગુરુદેવના ચરણોમાં નિવેદન કર્યું કે ગોંડલ સંપ્રદાયમાં જેટલા વૃદ્ધ એકલવિહારી સંતો છે તેમની સેવા કરવાની મારી ભાવના છે. ' આ કામ ઘણું કપરું છે ' તેમ ઉત્તર આપી ગુરુદેવે કેટલાક દિવસ પ્રયોગ કરી જોવા છૂટ આપી. તેથી તેઓ તે કામ માટે વિહાર કરી ગયા.

મુનિ શ્રી. જયંતિલાલજીએ પૂજ્યશ્રીના ચરણોમાં નિવેદન કર્યું કે મારે કાશી-બનારસ સંસ્કૃતના ખાસ અભ્યાસ માટે જવા ભાવ છે. તો આપશ્રી આજ્ઞા આપો તો તે તરફ વિહાર કરું. ગુરુદેવને પોતાના શિષ્યો માટે અનહદ પ્યાર હતો. છતાં તેઓ ખૂબ જ દીર્ઘદૃષ્ટિવાળા હતા. વિચાર કરવા જણાવ્યું.

દરમ્યાન ત્રણેય નવ દીક્ષિતોને પાકી દીક્ષા આપવામાં આવી. આ પ્રસંગે શ્રી. માણેકચંદ ઝવેરચંદભાઈએ રૂપિયા ૨૫૦ શ્રીસંઘ પર શુભ કાર્યમા ખર્ચ કરવા મોકલ્યા હતા. દીક્ષા નિમિત્તે શુભ કાર્યમાં વપરાતા ધન માટે રકમો લખાઈ રહી હતી. રાજકોટથી અંધરાજકા રાઘવજી ગોવિંદજીના પરિવારના સૌ દર્શનાર્થે આવ્યા. દીક્ષા ફંડમાં રૂપિયા ૫૦૧ લખાવ્યા

ગુરુદેવને શિષ્ય સમુદાયથી અલગ પડવાની વાતથી મન ઉપર ઊંડી અસર પડી રહી હતી. દૂર દેશાવરમાં ગયા પછી પુનઃ ક્યારે મળવાનું થાય તે કહી શકાય તેમ ન હતું. સમગ્ર સાધ્વી મંડળની ત્યાં હાજરી હતી. સૌ આ વસ્તુ સમજી શકતા હતા. અવારનવાર સાધ્વીજી મંડળ ગુરુદેવ સામે શાસ્ત્રીય પ્રશ્નો પૂછી ગુરુદેવના મનને પ્રસન્ન રાખતા હતા. છેવટે ગુરુદેવે આશીર્વાદ આપવા સંકલ્પ કર્યો.

*

આશીર્વાદ પત્ર લખી આપ્યો સાથે સાથે સૂચના પત્ર આપ્યો. સોમવારના સવારે સાવરકુંડલા નગરથી પ્રસ્થાન થયું. ગુરુદેવ સ્વયં ઉપાશ્રયથી ગામના દરવાજા સુધી શ્રાવક સમુદાય સાથે પધાર્યા. એક વાડીની વૃક્ષરાજી નીચે સૌ થોડી વાર સ્થિર થયા. નાના રતિમુનિએ શાંતિનાથ સ્તવન ગાયું. મુનિ શ્રી. જયંતિલાલજીએ કાશી પ્રસ્થાનનો હેતુ અધિક અધ્યયન અર્થે છે, તે બાબત સ્પષ્ટતા કરી. ત. મુનિ શ્રી. જગજીવનજી મહારાજે મીઠા શબ્દોમા શ્રીસંઘને મોટાઇ આપી.

ગુરુદેવનું ગળુ ગદગદ થઈગયું હતું. કંઠ ભરાઈ આવ્યો હતો. તેઓ વાત્સલ્યના ભાવના આવેશમાં અધિક બોલી શક્યા નહિ. માંગલિક સંભળાવ્યું, શરીર શાંતિ અને વિહાર શાંતિ માટે આશીર્વાદ વરસાવ્યા. જાણે ગુરુદેવની આંખમાંથી અશ્રુબિન્દુ સરી પડયું. બંને શિષ્ય કઠણ કલેજું રાખી ગુરુદેવના ચરણસ્પર્શ લઈ ચાલી નીકળ્યા. ગુરુદેવે આ વિરહભાવને અંતિમ ક્ષણ સુધી હૃદયમાં સંગ્રહી રાખ્યો. જીવન પર્યંત દૂર પ્રદેશમાં વિચરતા શિષ્ય મંડળની બરાબર ખબર અંતર પૂછી વિકાસના વેગમાં વૃદ્ધિ કરાવતા રહ્યા. નાના રતિમુની એક દીવસ વિહારમા સાથે આવ્યા હતા.

ત્યારબાદ ગુરુદેવ ૧૨ દિવસ કુંડલા બિરાજ્યા. મહાસતીજી વૃન્દને સારો એવો જ્ઞાન લાભ મળ્યો. સાવરકુંડલાથી વિહાર થયો. ૨૦૦ ભાઈઓ બહેનો ચરખડીયા સુધી વળાવવા માટે આવ્યા. શ્રી. રામભાઈ પટેલે ઘણી સુસેવા બજાવી. નેસડીનો સ્પર્શ થયો નેસડીના ઉપાશ્રયમાં ઉતરતાં સેંકડોની સંખ્યામાં કાનકડીયાનો સમાગમ થયો. અતિ વિગંધને લઈ ત્યાં રહેવું અશકય બની ગયું. ધન્ય છે આ ઉપાશ્રયના ઉપાસકોને

શ્રી. કુબેરદાસ તેજાણી, શાંતિલાલ તથા જયંતિલાલ સુત.

ધારીથી આંબરડી થઈ હામાપુર આવ્યા અહીં બગસરા સંઘ તથા વીસાવદર, બીલખાના મળી ૫૦ થી ૬૦ ભાઈઓ બહેનો આવ્યા. ગુરુદેવના દર્શન વાણીનો લાભ લીધો. બગસરા પહોંચતા ગુરુદેવને ઘણો જ શ્રમ જણાતો હતો. રસ્તામાં જ તાવ આવી જવાથી શરીરમાં નબળાઈ ભરાઈ ગઈ હતી. બગસરામાં આયંબીલની ઓળી ખૂબ જ પ્રમાણમાં શરૂ થઈ.

રાજકોટ શ્રીસંઘ રૂપે વીરાણી દુર્લભજીભાઈ શામજીભાઈ શ્રી. ચુનીલાલ નાગજી, ભીમાણી કાનજી પાનાચંદ, અને મંત્રી મનસુખલાલભાઈ ચારે વ્યક્તિ ગોંડલથી શ્રી. રતિલાલ ગોડાને સાથે લઈ અત્રે આવી પહોંચ્યા અને ગુરુદેવને ચાતુ· માસની વિનંતિ ઘણા હાર્દિક ભાવે કરી. જવાબમાં પૂજ્યશ્રીએ પોતાની શરીર સ્થિતિ અનુકૂળ નથી તેમ જણાવ્યું.

રાજકોટ શ્રીસંઘના મનમાં ભ્રમ ઉપજ્યો હતો કે "મુનિ શ્રી. જગજીવનજી મ. તથા જયંતિ મુનિ પૂ. પ્રાણલાલજી મ.ની આજ્ઞા વિના સૌરાષ્ટ્ર છોડીને આગળ જઈ રહ્યા છે" આ સંબં· ધમાં રાજકોટ સંઘ મંત્રીજીએ સાવરકુંડલા શ્રાવકો પર ખાનગીમાં પત્ર લખી પૂછાવેલ પણ ખરું ! આ બાબતનો ઘટસ્ફોટ કરી પૂજ્યશ્રીએ ઉપાલંભ આપતાં ખુલાસો કર્યો, જેની અક્ષરસઃ નોંધ ગુરુદેવની ડાયરીમાંથી નીચે પ્રમાણે ટાંકવામાં આવે છે.

"જગજીવનજી મુનિ અને જયંતિ મુનિ તથા મારા સંબંધમાં તમોએ કુંડલા બે પત્ર' જરૂરી એમ કરી શ્રાવકોને લખી પૂછાવ્યું.

તો તમારે સીધી રીતે મને પૂછાવવું જોઈતું હતું. તો હું તમોને જવાબ જરૂર લખાવત. તેમજ પૂ. મહારાજશ્રી પુરુ· ષોતમજી સ્વામીએ વડીયાવાળા ફુલચંદ કાળા મારફત કહેવરાવ્યું તો પૂજ્યશ્રી પણ મને સીધા પૂછાવી શકતા હતા. અને જવાબ

અનુભવ આવ્યો. ત્રણે ગામોમાં ખૂબ જ ધર્મ પ્રભાવના થઈ. ત્યાંથી પૂજ્યશ્રી જુનાગઢ પધાર્યા પૂજ્યશ્રી જયચંદજી મ.ની તિથિ ઉજવાતા ૧૫૦૦ રૂપિયા તિથિ નિમિત્તે અર્પણ થયા. એજ તિથિના ઉપલક્ષ્યમાં એક જાહેર પ્રવચન રાખવામાં આવ્યું. શ્રીસંઘની જગ્યામાં મોટો મમીયાણો ઊભો કરવામાં આવ્યો. "માનવ ધર્મ" મુખ્ય વિષય હતો

આ વખતે જુનાગઢમા આરજી હકુમતનું તંત્ર હતું. શ્રી શામળદાસ ગાધી, દયાશંકરભાઈ દવે તથા પુષ્પાબેન મહેતા વગેરે ત્રણ પ્રધાનોએ પ્રવચનમાં હાજરી આપી. મહારાજશ્રીએ માનવજાતની એકતા માટે વધારે જોર આપ્યું. શ્રી. શામળદાસ ભાઈ પણ અરધો કલાક બોલ્યા તેમણે સ્વરાજ્ય 'સુરાજ્ય' હોવું જોઈએ તે પર વિવેચન કર્યું. શ્રી. પુષ્પાબેને પણ સામાજિક વિષયને સ્પર્શ કર્યો. ગુરુદેવના દર્શન કરી પ્રધાન મંડળ ખૂબ જ હર્ષિત થયું. અંતમા શ્રી. વકીલ જેઠાલાલ ભાઈએ સૌનો આભાર માનતા સારગર્ભિત શબ્દો કહ્યા. આ તિથિના ઉપલક્ષ્યે ૪૦ અઠમ થયા હતા. સૌને પારણા શ્રી જેઠાલાલભાઈને ત્યાં થયા.

શ્રી. જેઠાલાલ વકીલને ધર્મ ભાવનાનો ઉત્કૃષ્ટ રસ ઉપજતાં તેઓએ તથા ધર્મપત્ની શ્રી. અંબાબાઈએ સાથે સાથે અઠાઈ તપની આરાધના કરી. આ પ્રસંગ પણ ઘણો ભવ્ય રીતે ઉજવાયો.

જુનાગઢથી વિહાર કરી આવતા નાના ગામડાઓને લાભ આપ્યો. પૂજ્યશ્રી રાણપુર ઉપર થઈને ચાતુર્માસ માટે વડીયા લાભ આપવા પધાર્યા. વડીયા શ્રીસંઘે સારી રીતે ગુરુદેવનું સ્વાગત કર્યું.

રણમાં ઉતારી શકતા હતા. જેવા ધનિક હતા. તેવા જ ત્યાગ વૃત્તિવાળા હતા.

"તુંગીયાના શ્રાવકો પાસે ઘણા મકાનો, સંપત્તિ, શયન, આસન, વાસણ અને ભોગ–ઉપભોગની વિલક્ષણ સામગ્રી હતી. છતાં તેને તેમાં મમત્વ ન હતું. ખરી રીતે 'મમત્વ એજ પરિગ્રહ છે.' તેવી જ રીતે વાહનમાં ઘોડાગાડી, રથ ઇત્યાદિ ઘણી ચીજો હતી. ધનધાન્ય ભરવાના મોટા કોઠારો અને ગુપ્ત-સ્થાનો હતા. સોના, ચાંદી, ઝવેરાત અઢળક હતું. છતાં તેમાં તેઓનો તીવ્ર અનુરાગ ન હતો, કે ન હતી વસ્તુઓને વધારવાની તૃષ્ણા. સંતોષ એ તેઓનું મુખ્ય વ્રત હતું."

"જે કંઈ તેઓ વ્યાપાર કરતા તે ઘણો જ ઉત્તમ રીતે, સત્યતા ભરેલો અને પ્રમાણિક હતો. નીતિમય વ્યાપારને જ જીવન સૂત્ર માનતા હતા. ઉત્તમ પ્રકારના પદાર્થો ખાતા. તેમના ઘરોમાં ઘણી વિપુલ માત્રામાં ભોજન તૈયાર થતું. ઘરના સભ્યો ઉપરાંત બીજી કેટલીએ વ્યક્તિઓને સમયપર જમવાનું મળતું. તેમને ત્યાં ઘણા દાસ, દાસી, નોકર, ચાકર હતા. ઘરમાં તેઓનું સન્માન જળવાતું તેઓને ખાવાપીવાના પદાર્થો અને યોગ્ય પ્રકારના વસ્ત્રો બરાબર આપવામાં આવતા હતા. તેઓ એક નિષ્ઠાથી સ્વામીની સેવા બજાવતા.

"આ શ્રાવકોને ત્યાં ગાયો, ભેંસો અને બીજા દુધાળા જાનવરો વિશાળ પ્રમાણમાં હતા. તે જાનવરોની પણ પૂરી સંભાળ રાખવામાં આવતી. અનુકંપા દૃષ્ટિથી તેમનું પાલન કરવામાં આવતું. આ પશુધન તેમની ઋદ્ધિનું એક અંગ હતું. આરોગ્ય ને બુદ્ધિવર્ધક દૂધ, ઘી, દહીં, છાશ વગેરે ઉત્તમ પદાર્થો પ્રાપ્ત થતા. પરસ્પર એકબીજાની દયા પળાતી. પશુઓ પ્રત્યે કદી ક્રૂર વ્યવહાર કરવામાં ન આવતો. તેઓ

જેવા શુભ રીતે આવ્યા તેવા જ શુભરૂપે તેઓ પ્રસ્થાન કરી ગયા. જતી વખતે તેઓ નીશાની આપતા ગયા. પવનકુમારના સંસર્ગથી અંજના સતી ગર્ભવતી બન્યા. અશુભ કર્મોના ઉદયે અનેક સંકટો વેઠયા, સંકટોમાંથી મુક્ત બન્યા, અને આદર્શ સતીરૂપે મહાપુરુષ હનુમાનની માતા રૂપે પ્રસિદ્ધિ પામ્યા.

પર્યુષણ પર્વ સુધી ગુરુદેવે ઉપર્યુક્ત આશયના પ્રવચનો આપી અને કથા ચરિત્રનું વર્ણન કરી શ્રાવક શ્રાવિકાઓના મનમાં ત્યાગ વૈરાગ્યની તથા જ્ઞાન ધ્યાનની ભાવનાઓ ભરી દીધી. વટીયાના ભદ્રિક શ્રાવક શ્રાવિકાઓ શાસન પ્રેમથી અને ધર્મના રંગથી ઝુલવા લાગ્યા. ત્યાગ-તપની સરિતા વૃદ્ધિપામી ગુરુદેવની મધુર બંસી ઉપર ભક્ત-જનોના હ્રદય થનગનવા લાગ્યા. પરચો બોલ બોલવા માટે ઉત્સુક બની રહ્યા.

શ્રાવણ સુદ ૩ થી બહેનો ભાઈઓએ અઠમ તપની આરાધના કરી. ૫૩ જેટલા અઠમ થયા. તેઓના સામૂહિક પારણા દેવાયા. શ્રાવણ સુદ ૧૫ થી ચાર બહેનોએ અઠમ તપની આરાધના કરી. પર્યુષણ આવ્યા પહેલાં જ અઠાઈ તપની સરણાઈ વાગવા માંડી. બીજી નવ બહેનોએ અઠાઈની તપસ્યા કરી. એક ભાઈએ ૧૫ ઉપવાસનું પારણું કર્યું. સામૂહિક પારણા સિવાય છુટક છુટક ભાવના પ્રમાણે અઠાઈ તપની આરાધના થઈ રહી હતી. પર્યુષણ પહેલાં જ ૨૩ અઠાઈ, અગ્યાર તથા પંદર ઉપવાસની વિશિષ્ટ આરાધના થઈ. શાસનનો પ્રભાવ વધ્યો.

પર્યુષણ દરમ્યાન શ્રી. મહાવીર ભગવાનના પુર્વજન્મ નયસાર સુતારની કથા કહેવામાં આવી. સમ્યક દર્શનની 'પ્રાપ્તિ' એજ કેવળજ્ઞાનનું બીજ છે, એ મુખ્ય વિષય હતો. સમ્યક પરિણમન વખતે આવા સદ્ નિમિત્ત સંભવે છે. પરંતુ ત્યાં નિમિત્ત કરતા પરિણમનની પ્રધાનતા છે. જો તમારું પરિ-

બહાદુર હતા તેવા જ સૂક્ષ્મ તત્ત્વ અને ધર્મ સિદ્ધાંતના જ્ઞાતા હતા. નવતત્ત્વોનું ઊંડાણથી પાન કર્યું હતું. જીવ અજીવને સારી રીતે સમજ્યા હતા. જ્ઞાન પ્રમાણે તેમનું આચરણ પણ હતું.

વચ્ચે વચ્ચે ગુરુદેવના જાહેર પ્રવચન થતા હતા. વર્તમાન સ્થિતિમાં માનવનું કર્તવ્ય એ વિષય પર જાહેર વ્યાખ્યાન આપ્યું. જાહેર જનતા તથા ઓફિસર વર્ગે વિશાળ પ્રમાણમાં લાભ ઉઠાવ્યો. ચાર દંપતીએ ગુરુદેવના ચરણોમાં વિધિવતશીલ-વ્રત સ્વીકારી કલ્યાણ સાધ્યું. તુંગીયા નગરીના શ્રાવકોની શ્રદ્ધા અને ક્રિયાના વર્ણન સાથે, અંજના સતીનું ચરિત્ર સાંભળતા ભવ્ય શ્રોતાઓને ઉત્કૃષ્ટ ભાવ આવી રહ્યા હતા. પ્રત્યેક અઠવાડિયામાં બે ચાર અઠાઈ, નવાઈ સમાધિ ભાવે નિપજી રહી હતી.

રાજકોટથી જૈનશાળાના સંચાલકો બાળક, બાળિકાઓની ટુકડી લઈને વડીયા ગુરુદેવના દર્શનાર્થે આવ્યા. તેઓએ વડીયા સમાજ સમક્ષ સારામાં સારો કાર્યક્રમ રજૂ કર્યો. બાર અનુભાવ (આઈટમ) ભજવી બતાવ્યા. જેમા દવ્યાનંદી શેઠનો સંવાદ મુખ્ય હતો. ઉપરાંત ગાયનો-ભજનોની રેલમછેલ મચી-સૌ ખૂબજ તૃપ્ત થયા. રૂા. ૧૪૦નું ઇનામ આપવામાં આવ્યું.

વડીયા ચાતુર્માસ ભવ્ય રીતે ઉજવાયું. ત્યાં વ્યાખ્યાન-શાળા માટે ચોમાસા દરમ્યાન ફાળો કરવામાં આવ્યો, જેમાં ૨૫૦, ૫૦૦ ને ૧૦૦૦ રૂપિયાની થોકબંધ રકમો ભરાઈ ગઈ. બીજી રીતે દાન, પુણ્ય કાર્યમાં પૈસાનો વરસાદ વરસતો રહ્યો. શ્રી દુર્લભજીભાઈ વીરાણી તથા શ્રી ઝવેરચંભાઈ ખાંભાવાળાએ પૂજ્યશ્રીના દર્શનનો વિશેષ લાભ લીધો અને વિદ્યાલયના વિકાસ માટે વ્યવસ્થિત વિચારણાઓ કરી.

મ. ઉજમબાઈ સ્વામીનો સ્વર્ગવાસ

૬૫

વડીયા ચાતુર્માસ પૂરું કરી ગુરુવર પીપળીયા સ્પર્શીને સુડા પધાર્યા. ત્યાં શ્રાવક સમુદાય ભાવિક છે. પૂજ્યશ્રીનું સુંદર સ્વાગત કર્યું. તે દિવસે વડીયાથી ખબર મળ્યા કે નગરશેઠ શ્રી. અમૃતલાલભાઈ ગુજરી ગયા. ગુરુદેવના મન ઉપર ઊંડી અસર થઈ. વડીયાના જાહોજલાલી ભર્યા ચાતુર્માસમાં શ્રી. અમૃતલાલભાઈનો ભારે ઉત્સાહ હતો. પૂજ્યશ્રીનું ચોમાસુ કરાવવાની તમન્ના વર્ષોથી તેમના મનમાં હતી. કુદરતે તે ભાવના પૂરી કરી. ચાતુર્માસનો પૂરો લાભ લીધો. ગુરુદેવે વડીયાથી વિહાર કર્યો અને બીજે જ દિવસે તેઓ પરલોક પ્રયાણ કરી ગયા. ઘણી જ વિલક્ષણ ઘટના હતી.

મ. ઉજમબાઈ સ્વામીની તબિયત ધીરે ધીરે ખરાબ થઈ રહી હતી. પૂજ્યશ્રીના દર્શન કરવાની તેમને પ્રબળ ઇચ્છા હતી. સાવરકુંડલા પહોંચી મહાસતીજીના આત્માને શાતા પમાડવાની ગુરુદેવને અભિલાષા હતી. પૂજ્યશ્રી નાના હતા અને અભ્યાસ કરવા આવ્યા ત્યારથી જ શ્રી. મહાસતીજીનો ઉપકાર હતો. વિચાર વિમર્શમાં તેઓ સુંદર સલાહ આપી શકતા. ગુરુદેવને મન મહાસતીજી વિષે ઘણું જ સન્માન હતું. તેઓએ ગુરુદેવને શીઘ્ર દર્શન આપવા પ્રાર્થના કરી હતી.

કેટલાક ગામોને સ્પર્શ કરી શિઘ્ર ગુરુદેવ સાવરકુંડલા પધાર્યા. ભેટો છોડી સીધા જ માંગલિક કહી દર્શન દેવા માટે પૂજ્યશ્રી સતીજીના ઉપાશ્રયે પધાર્યા. મહાસતીજીનું હૃદય ગદ-ગદ બની ગયું. તેઓ અત્યંત ખુશ દેખાયા. પરમ હર્ષ પામ્યા.

બહેનોએ નવકાર મંત્રનો જાપ શરૂ કરી દીધો. કાળ ડગલા ભરતો આગળ આવી રહ્યો હતો. ચારે બાજુ ગમગીની અને ચુપકી છવાઈગઈ હતી. સૌના મુખમાથી આસ્તે આસ્તે મહાવીર ! મહાવીર! શબ્દો સરી પડતા હતા. તેમના શિષ્યાઓ અધ્યયન કહેતાં કહેતા આંખો લૂંછી લેતા હતા. ગળામાં ડુમો ભરાઈ જતો હતો. આવા મહાન સયમી ગોરાણીનો વિયોગ કઠણ કાળજાને પણ ભેદી નાખે તેવો હતો.

ઘડીયાળનો કાંટો ૧૨ વાગ્યા પછી નીચે ઝુકતા એ ઉપર પહોંચ્યો. સૌના હૃદયમાં એક અકથ્ય વેદનાનો ચીત્કાર સમાયો ગુરુદેવ શાંત ભાવે ઉપાશ્રયના રવેશમાં નિશ્ચિત શબ્દો સાંભળવાની આશંકા સાથે ઊભા હતા. એટલામાં સાધ્વીજીના ઉપાશ્રયમાંથી એક ગંભીર સ્વર લહરી ચારે તરફ પડઘા પાડી રહી. “જય જય નંદા! જય જય ભદ્રા!” “ૐ” શાંતિ શાંતિ ! શાંતિ!” એજ વખતે આ મંગળમય આત્માએ ક્ષણભંગુર દેહનો ત્યાગ કરી ઉર્ધ્વગમન કર્યું. સદાને માટે સૌની વિદાય લઈ લીધી.

બીજે દિવસે સ્મશાન યાત્રા પહેલા જ નવથી અગીયાર સુધી લગાતાર બે કલાક ગુરુદેવે સ્વર્ગવાસી મહાસતીજીના સંબંધમાં હૃદયવેધક માર્મિક વિવેચન કર્યું, ને ઘણું વૈરાગ્ય પ્રદર્શક હતું. સદ્ગત મહાસતીજીના ગુણોને યાદ કરી તેમના જીવનચરિત્ર સંબંધે સવિસ્તર ધ્યાન આપી સંપ્રદાય અને સ્થા. જૈન સમાજમાં તેમની કેટલી ખોટ પડી છે તે સમજાવ્યું.

તેમના શિષ્યા મંડળને સંપ, શાંતિ, સમાધિરૂપ જીવન ચારિત્રમાં આગળ વધવા યશસ્વી ગોરાણીનું અધિક ગૌરવ વધારવા હાર્દિક ભાવના પ્રગટાવી. એ વખતે ગુરુદેવનો ભાષા પ્રવાહ આવરણના કવચને વીંધીને સ્વતઃ તલસ્પર્શી બની ગયો હતો. અંતમાં દિવંગત આત્માને અમર શાંતિ પ્રાપ્ત થાય

(૪) રામજી. મોટા ગુજરી ગયા છે, છતાં આખો પરિવાર એક સાથે સંપીને રહે છે. ૧૨૦૦ વીઘા જમીન છે. ૬૦ ભેંસો, ૪૦ જેટલા ગાય બળદ છે. વિશાળ પાકા મકાનો અને મોટું વંડી-વાળું ફળી છે. જગ્યા ઘણી સુંદર છે. ખેતીમાં લગભગ વાર્ષિક એક લાખની ઊપજ છે. ઘરના માણસો સાધુ-સંતોની સેવા કરનાર છે. જૈન સાધુઓની રીત સારી રીતે જાણે છે. પરિવારમાં દયાવૃત્તિ અને સુજનતા દેખાય છે.

કુંડાસથી ગુરુદેવ 'મહુવા' પધાર્યા. શ્રી. નારણ પટેલ મહુવા સુધી સાથે આવ્યા મહુવા એ ધીકતું મથક છે. ૭૦૦ ઘર કપોળ જ્ઞાતીના છે. ૩૫૦ ઘર દેરાવાર્સી જૈનના છે. ૩૬ ઘર સ્થા. જૈનના છે. દશા શ્રીમાળી જ્ઞાતિના ૩૨૫ છે. વ્યાપારી કોમ ઘણી વિશાળ સંખ્યામા છે. ભાઈઓ બહેનો સામા આવ્યા. ગુરુદેવનું સ્વાગત કરી નવા ઉપાશ્રયમાં ગુરુદેવની પધરામણી કરવી. ત્રણ મજલાનું સુંદર મકાન મળ્યું છે.

બીજે દિવસે મહુવામા પૂજ્યશ્રીના પ્રવચન શરૂ થયા. આ નવું ક્ષેત્ર હોવાથી પ્રથમ દિવસ સંખ્યા ઓછી હતી. ધીમે ધીમે જનસંખ્યા વધતી ગઈ. દિવસના સમયે પૂજ્યશ્રી ફરવા નીક-ળતા મહુવાના પ્રસિદ્ધ શ્રીફળના બગીચાઓનું નિરીક્ષણ કરતા. અહીં પૂજ્યશ્રી લગભગ ૧૦ દિવસ રોકાયા. તેઓએ મહુવાનું જે નિરીક્ષણ કર્યું તે પર ઠીક ઠીક નોંધ કરી છે.

"શેઠ રતિલાલ તારાચંદનો બાગ જોયો. નિર્દોષપણે ચાલી શકાય તેવા રસ્તાઓ છે. અનેક વૃક્ષોથી ભરપૂર આકર્ષક બગીચો છે. એક જ આંબામાં આફુસ, પાયરી, જમાદાર હતા, નાળીયેરીના વૃક્ષો ઘણા હતા. સેવધની સોપારી અને તેમાં અનેક પેટાજાતિઓ હતી. લીલી. દ્રાક્ષની લતાઓ હતી. નવીન વૃક્ષ તરીકે પરદેશી રાવણો હતો. આના ફળ ધોળા અને મૂઠી જેવડા મોટા હોય

મહુવામાં લગભગ એક અઠવાડિયા સુધી પૂજ્યશ્રી રોકાયા. કપોળ જ્ઞાતિના વંડામાં જાહેર પ્રવચન થયું. બધી જ્ઞાતિના શેઠીયાઓ સાંભળવા આવ્યા હતા. ઉપદેશ બરાબર થતો રહ્યો. ખાસ કરીને ગુરુદેવ પધારવાથી સ્થાનકવાસી સમાજની લાગણી ધર્મ પ્રત્યે ઢીલી પડી હતી. તે પુનઃસતેજ બની ગઈ. સંઘનું પુનઃસંગઠન કરવામાં આવ્યું.

ગુરુદેવે મહુવા સંઘની સ્થાપના કરી. સારી રીતે લાભ આપી ત્યાંથી ખાંભા તરફ જવા માટે પ્રસ્થાન કર્યું.



ઠાણા ૭ ભેળા થઈ ગયા. તેઓ ઢેકાણુ જતા હતા. ગુરુદેવને જોઈને આંખમાં આંસુઓ આવી ગયા. ગુણવંતા ગોરાણીની વિયોગાત્મક વ્યથા પુનઃજાગૃત થઈ. બધા સતીજીઓ જાણે છત્રહીન લાગી રહ્યા હતા. દર્શન વંદણા કરી પોતાના માર્ગે આગળ વધ્યા.

પીપળવામાં ધાતરવડીનો જૂનો ટીંબો જોવા માટે ગયા. પ્રાચીન ભાવનાના કેટલાક નિશાનો જોવા મળ્યા; ત્યારબાદ મોભના નેશમાંથી શ્રી. જેઠસુરવાળા આવ્યા. તેમણે સંતોને પોતાને ત્યાં પધરાવવા હાર્દિક ભાવ દેખાડયો. ગુરુદેવ ત્યાં પધાર્યા. સાથે પંદર ભાઈઓ હતા. સૌનું ભાવભીનું સ્વાગત કર્યું. તેઓને ત્યાં દોઢસો ભેંસો હતી. દૂધમાં શુદ્ધ તાજું ઘી રેડીને સૌને છાલીયા ભરી ભરી દૂધ પાયા. શું નેસવાસીની સમૃદ્ધિ ! શું ભકિત !

તુલસી–શ્યામ સૌરાષ્ટ્રનું એક પ્રસિદ્ધ તિર્થસ્થાન છે. ત્યાં ગરમ પાણીના ઝરણાં છે. દૂર દૂરથી યાત્રીયો અવારનવાર ત્યાં આવતા જ રહે છે. પૂજ્યશ્રીને આ સ્થાન રસ્તામાં જ આવ્યું. તુલસીશ્યામ નજીક આવતા મનુષ્યો ડુંગરોની દુનીયામાં ખોવાઈ જાય છે. ચારે બાજુથી પહાડો વચ્ચે પોતાને જુએ છે ઊંચી નીચી ધારો વટાવતા 'સેજકી' ના નાલા પર પહોંચવાનું બન્યું. તે એક નાનું ઝરણું છે. થોડી વારમાં રાવલ નદીના દર્શન થયા. વનપુત્રી જેવી તે જલસમૃદ્ધિ અલંકૃત થનગન કરતી વહી રહી હતી.

રાવલ છોડતા આગળ ધારીથી તુલસીશ્યામ જતી સડક મળે છે. ગુરુવરો તે સડક પર થઈ તુલસીશ્યામ તરફ ચાલ્યા. ત્યાંથી બે માઈલ દૂર ભીમચાંચ નામની જગ્યા છે. ત્યાં કુંતી-દેવીનું મંદિર છે બગલમાં જ ૫૦ ફીટ લાંબો ૧૦ ફીટ ઊંડો ને ૫ ફીટ પહોળો એક ધરતીનો ચીરો છે. કહેવાય છે કે

પછી જ આવે છે વેદાંતનું નિરંતર વાચન કરે છે. ઝુલા ઘણા રાખ્યા છે. ચંદનનાં વૃક્ષો ૬૦થી ૮૦ જેટલા છે. તેઓને ઝુલવાનો શોખ હોવાથી અલગ અલગ ઝુલા ઉપર બેસે છે.

પૂજ્યશ્રી આ ચંદન વાટિકા જોવા માટે પધાર્યા. ત્યાં બળવંતગરજી મળી ગયા, તેઓએ સંતોનો ઘણો આદર કર્યો. ધાર્મિક ઉપદેશ સાંભળ્યો. પૂજ્યશ્રીએ નીચે પ્રમાણે ઉપદેશ આપ્યો.

"આ બળવંત નામ તમારું નથી. પણ અહીં રહેલા પ્રાણી માત્રનું છે. આ આત્મા અત્યારે દેહ સંયુકત છે. તેમાં આત્માનું વીર્યરૂપ બળ, મનોબળ, વાણીબળ, કાયાબળ—એ બધા બળો શકિત રૂપે છે. તે બધી શકિતથી ન્યારી આત્મિક બળ રૂપ એક શકિત છે. ઉપરના ત્રણ બળ સાથે પૌદગલિક વસ્તુ મળીને બનેલ શકિત આપણું વ્યવહારિક બળ છે. માનવને આ બધી શકિત સાંપડી છે. તેમાં તેનું પુણ્ય બળ કામ કરી રહેલ છે. હવે શકિતનો સદ ઉપયોગ તથા સમ્યગ દર્શન, જ્ઞાન ચારિત્ર ક્ષમા, સરલતા, નમ્રતા, સંતોષ, બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવામાં સાચું પરાક્રમ છે. એ ઉપરાંત અનેક આત્મિક ગુણોને કેળવવા પ્રયાસ કરવો ઘટે છે.

શ્રી બળવંતગરજીએ આ વાત ઘણી ધ્યાનપૂર્વક સાંભળી પૂજ્યશ્રીનો ઉપકાર માન્યો. બીજા શાંતિગરજી પરણેલા છે. શ્રી શાંતિગરજીએ ગુરુદેવની ખાસ સેવા બજાવી. રાત્રિના સમયે વિશેષ જ્ઞાન ચર્ચા માટે તેઓ આવ્યા હતા.

બીલખા પધરામણી થતાં શ્રીસંઘે હર્ષ અનુભવ્યો. ત્યાં પણ વરસીતપના પારણા હતા. વિનંતિથી પૂજ્યશ્રીનું પારણા પર આગમન થયું હતું. પારણા ઘણા ઉત્સાહપૂર્વક ઉજવવામાં આવ્યા. સાથે સાથે નાની મોટી તપશ્ચર્યાઓ પણ થઈ. સ્થા-

ગયા હતા. ઘાંટવડમાં ખૂબ જ ધર્મપ્રભાવના થઈ. ગાંધી ગભરૂભાઈ પાનાચંદ તરફથી શ્રી. જયંત વ્યાખ્યાન હોલ માટે રૂા.૫૦૦૧ તેમના પુત્રના સ્મરણાર્થે આપવામાં આવ્યા. વ્રત તપ સારા પ્રમાણમા થયા.

ચારે ઠાણાએ તાલાળા સુધી સાથે વિહાર કર્યો. ત્યારબાદ વિરજીમુનિને આંખની ઝાખપના કારણે જંગલના રસ્તે કષ્ટ પડતું હોવાથી તે સરસઈ પધારી ગયા. ઠાણા ૩ વેરાવળના માર્ગે આગળ વધ્યા. વેરાવળ પદાર્પણ થતાં શ્રીસંઘમાં ઉછરંગ વ્યાપી ગયો. દોશી જેઠાલાલભાઈ તથા શ્રીમતી ઇંદ્રાણી બહેને સજોડે શીલવ્રત આદર્યાં. સાથે સાથે બહેનો ભાઈઓએ અઠમ પચરંગી તપનું આરાધન કર્યું. સાત દિવસ પૂજ્યશ્રી રોકાયા. ધર્મની ઘણી જ જાહોજલાલી થઈ.

વેરાવળથી પૂજ્યશ્રીનું મેંદરડા આગમન થયું. માર્ગમાં સંઘના જથ્થાબંધ ભાઈઓ બહેનોએ ગુરુદેવની સેવા બજાવી. ચોરવાડ નજીક આવતાં ૨૫ જેટલાં ભાઈઓ બહેનો સામે આવ્યા હતા. રસ્તામાં ગામોને પણ લાભ મળ્યો. મેંદરડામાં પૂ. જયચંદજી મ. ની તિથિ મનાવવામાં આવી. ૪૦ જેટલા અઠમ થયા. વીસાવદરનું ચોમાસું માન્ય થયું. વધારાના દિવસો અહીં જ વ્યતીત થયા. ૧૧ દિવસ અહીં સ્થિરતા થઈ. લાઠીયા પાનાચંદભાઈ તથા શ્રીમતી નવલબાઈએ ચતુર્થવ્રત આદર્યું. અઠમવાળા બહેનોમાંથી કેટલાક આગળ વધતા એક નવાઈ અને ૭ અઠાઈની તપશ્ચર્યા નિપજાવી. બીજા દંપતીઓએ પણ શીલ-વ્રત લીધા.

મેંદરડાથી વિસાવદર આગમન થયું. રસ્તામાં ગામે ગામના શ્રાવક શ્રાવિકાઓ એકત્ર થઈ જતા. જ્યાં પૂજ્યશ્રીની પધરામણી થતી ત્યાં મેળા જેવું થઈ જતું. વીરજી મુનિ ભેળા થતા ઠાણા ૪નું ચોમાસુ હોઈ વિસાવદર સંઘ ધર્મઘેલો બન્યો.

જુનાગઢથી રા. રા. જેઠાલાલ માગજી રૂપાણી, તેમની સાથે આરજી હકુમતના ખેંચા માહેના એક શ્રી દુર્લભજીભાઈ ખેતાણી, વડીયાથી નેમીદાસ શેઠ, પંડિત રોશનલાલજી વગેરે દર્શનાર્થે વિસાવદર આવ્યા. એ વખતે જુનાગઢ સ્ટેટનું તાજું પતન અને આરઝી હકુમતનું પરાક્રમ સૌરાષ્ટ્રની ચર્ચાનો મુખ્ય વિષય હતો. શ્રી. દુર્લભજીભાઈ ખેતાણીએ તેમા સક્રિય ભાગ (Active part) ભજવ્યો હતો

પ્રવચન પછી વકીલ શ્રી જેઠાલાલભાઈએ પંદર મિનિટ ઉદ્બોધન કર્યું. ત્યારબાદ શ્રી ખેતાણીએ પૂજ્યશ્રીના દર્શનની મહત્તા દર્શાવી. પોતાને મળેલ દર્શન–વંદનના લાભની ધન્યતા અનુભવી. છેવટે આરઝી હકુમતે કરેલા કાર્યની રૂપરેખા ટૂંકમાં બતાવી, સૌરાષ્ટ્રના ઈતિહાસમાં આ ક્રાંતિનું મૂલ્યાંકન શું થશે તે ભવિષ્ય જ બતાવી શકશે. તેવો ઉલ્લેખ કર્યો. જુનાગઢ સ્ટેટને હસ્તગત કરવા માટે ખેડેલા સાહસની પ્રશંસા કરી. શ્રી દુર્લભજીભાઈ જેવા ક્રાંતિ વીરોને પણ આકર્ષિત કરવાની ગુરુદેવમાં ખૂબી હતી

બપોર પછી પૂજ્યશ્રીના સાનિધ્યમાં વડીયા જૈન વિદ્યાલય માટે વિચાર વિમર્શ સભા થઈ. તેમાં જેઠાલાલભાઈ તથા શ્રી ખેતાણી દુર્લભજીભાઈ મુખ્ય હતા, સૌરાષ્ટ્રની સામાજિક સ્થિતિને અનુકૂળ રહી ત્યાં શું શું કરવું ઘટે તેની ચર્ચા વિચારણા થઈ. ગુરુદેવનું મુખ્ય કથન આ હતું

"વિદ્યાલયમાં ધાર્મિક જ્ઞાન, સિદ્ધાંતશાળા, શાસ્ત્ર ભંડાર આ ત્રણની બરાબર વ્યવસ્થા હોવી જોઈએ. કમિટીના પ્રમુખ ઉપપ્રમુખ, મંત્રી અને સભ્યો સૌએ સાથે મળીને આ ત્રણના વિકાસ માટે પૂરતી કાળજી રાખવી ઘટે છે. આ ત્રણ નથી તો કંઈ નથી"

કાળધર્મ પામ્યા છે. આ સમાચારથી જરાપણ ગમગીની ફેલાય તે પહેલાં જ પૂજ્યશ્રીએ ફરમાવ્યું કે આવા સંયમી આત્માના મૃત્યુ પણ મહા મંગળમય હોય છે. વિરકત આત્માના દેહ વિલય જાણીને ભવ્ય આત્માઓ ધર્મની વધારે ઉત્કૃષ્ટ ભાવે આરાધના કરે છે."

સંવત્સરી દિવસના પાનાપર ગુરુદેવે એક સ્વતંત્ર નોંધ ટાંકી છે કે" આ વર્ષથી ગોંડલ સંઘાડાના દરેક ગામમાં એક પ્રતિક્રમણ અને ૨૦ લોગસ્સનો કાયોત્સર્ગ થયો."

પર્યુષણમાં અઠાઈ, નવાઈ અને ૧૧ થી ૧૫ ઉપવાસ સુધી તપશ્ચર્યાની ઝડી લાગી ગઈ. શ્રી નાના રતીલાલજીએ ભાવપૂર્વક અઠાઈ તપનું આરાધન કર્યું. વીસાવદર શ્રીસંઘનો હર્ષ માતો ન હતો. સૌ ગુરુદેવના પ્રવચન સાંભળી ભાવ વિભોર બન્યા હતા. ધર્મ ઉપાસના કરી ગુરુચરણે શું ધરવું તેવી ભાવનાથી ઓતપ્રોત બન્યા હતા.

પ્રવચનમાં સુધર્મા સ્વામીના ગુણોનું વર્ણન થયા પછી શ્રી. આણંદ શ્રાવકના અધિકારનો પ્રારંભ થયો હતો. આણંદ જેવી મહાન હસ્તી પ્રભુ મહાવીરના સંપર્કમાં આવ્યા પછી કેવી રીતે શાસન સ્તંભ બની ગઈ અને પોતાના કલ્યાણ માટે શ્રી. આણંદ શ્રાવક કેવા વ્રત, તપ અને વૈરાગ્યની ઉપાસના કરી અવધિજ્ઞાન સંપાદન કર્યું".-તેનો ભરપૂર વિષય પૂજ્યશ્રીએ પીરસ્યો. શ્રી. આણંદ શ્રાવકની ઘોર તપશ્ચર્યાનું વર્ણન સાંભળી શ્રોતાજનો મનોમન શ્રદ્ધાંજલિ અર્પી રહ્યા.

વિસાવદર ચાતુર્માસના દિવસ ઘણી જ સમ્યક રીતે વહી રહ્યા. દર્શનાર્થીઓનું આગમન, સંઘ વાત્સલ્ય અને ફંડફાળાનું કામ તો રાબેતા મુજબ ચાલુ જ હતું. ગોંડલ ગચ્છના ગામે ગામમાંથી શ્રીસંઘના જૂથ પૂજ્યશ્રીના દર્શન માટે

રાષ્ટ્રના સંબંધનો ઉલ્લેખ કરી મનુષ્યના કર્તવ્ય ઉપર પ્રકાશ-નાખ્યો.

બીજે દિવસે સવારના ગુરુવરોનું વીસાવદરથી પ્રસ્થાન થયું. સડકો અને રસ્તાઓ માનવમેદનીથી ઉભરાઈ ગયા. પૂજ્યશ્રીના જયનાદથી ગગન ગાજી ઊઠયુ. વીસાવદરની જનતાએ ભારે હૃદયે પુનઃપધારવાની વિનંતિ સાથે વિદાય આપી. ગુરુવરોએ મીઠા આશીર્વાદ સાથે મંગળ પ્રયાણ કર્યું.

*

સતાધારથી પ્રેમપુરા થઈ સરસઈ પધાર્યા. સરસઈ ગુરુદેવની પધરામણીની પ્રતિક્ષા થઈ રહી હતી. આવતા વેંતજ પૂજ્યશ્રીને અધિક રોકવા, તપશ્ચર્યાનો ઠાઠ બહેનોએ જમાવી દીધો. કુલ ૧૧ અઠાઈ થઇ. નાના ગામમા પર્યુષણ જેવો આનંદ વ્યાપી ગયો શાતાબહેને તો 'મોટો શીર સાગર' કરી કળશ ચડાવ્યો. સરસઈથી મોણીયા પધાર્યા. ત્યાં પણ એક અઠાઈનું પારણું થયું. મોણીયાથી ચાવંડ રસ્તે બીલખા પધાર્યા. ત્યાં પૂ. તપસ્વીજી મ. ની તિથિ પનાવી. ઘણો તપ થયો. વ્યાખ્યાન બરાબર થતું રહ્યુ. બીલખાથી જુનાગઢ પધાર્યા.

જુનાગઢમાં બબે અઠમની પચરંગીનો રંગ જામી ગયો. ૬૦ જેટલા અઠમ થયા. તેમાંથી ૧૩ બહેનોએ ઉપવાસ વધારતા અઠાઇ તપ નિપજાવ્યા, તેમને સંઘવી અમૃતલાલ આણંદજી તરફથી પારણા કરાવ્યા. અઠાઈ તપવાળા તરફથી કુલ રૂા. ૫૦૦૦ ખર્ચ કરવામાં આવ્યા, જેમાથી રૂા. ૨૫૦૦ વડીયા વિદ્યાલયને અપાયા. જેઠાભાઈ વકીલના ઘેરથી શ્રીમતી અંબાબેને તથા પ્રભાબેન ૧૧ ઉપવાસ અને કસુંબા બેને ૯ ઉપવાસની આરાધના કરી. સાત દંપતીઓએ શીલવ્રત સ્વીકાર્યા. દાન, પુણ્ય અને ગુરુદેવોની તિથિ નિમિત્તે સેંકડો રૂપિયા વપરાયા.

જુનાગઢથી મહારાજશ્રી જોશીપુરા આરોગ્યભુવનમાં પધાર્યા. ત્યાંથી વડાલને સ્પર્શ કર્યો....વિહારમાં જુનાગઢના યુવકો સાથે હતા. અહીં રાજકોટથી સંઘરાજકા શ્રી. ઝવેરચંદભાઈ દર્શનાર્થે આવ્યા. જુનાગઢથી નાથીબેન વગેરે શ્રાવિકાઓ આવ્યા. સૌએ પ્રવચનનો લાભ લીધો. રાણપુર પધારતાં વિહારની દિશા બદલી ગઈ. બપોરના પ્રભાકુંવરબાઈ મ. ઠાણા ૪ પધારતાં તેઓએ ગુરુદેવના દર્શનનો લાભ મેળવ્યો

વાવડીને લાભ આપી ગુરુદેવ બરવાળા પધાર્યા. તોરી થઈ અમરેલીનો રસ્તો લીધો. રસ્તામાં અગલબગલના શ્રાવકો

ગમ ન મેળવી શકયા. અહીં વીસા શ્રીમાળી જૈનના ૨૦ ઘર તથા દશા શ્રીમાળી જૈનના ૧૦ ઘર છે. ખાસ કોઈ ભક્તિ ન દેખાડી શકયા. બે ચાર સંત પ્રેમી વ્યક્તિઓએ જ લાભ લીધો. સાંપ્રદાયિકતાનું આવરણ સત્યનું ખૂન કરે છે.

ઘેટીથી વિહાર કરી પૂજ્યશ્રી જૈન નગરી સિદ્ધક્ષેત્ર પાલીતાણા પધાર્યા. જીવન નિવાસ ધર્મશાળામાં ઊતર્યા. પાલિતાણામા વીસા શ્રીમાળી જૈનના ૪૦૦ ઘર અને દશા શ્રીમાળી જૈનના ૧૦૦ ઘર છે બધા દેરાવાસી છે સ્થાનકવાસી ફક્ત છ થી સાત ઘર છે (૧) એમ. પી. શાહ (રાજકોટ)ના પુત્ર નગીનદાસભાઈ ઈલેક્ટ્રીક એન્જિનિયર (૨) નેસડીવાળા ગોપાળજી લાધા દોશી (૩) ભાદેરવાળાનું એક ઘર (૪) હાથસણીવાળા મગીયાનું ઘર (૫) આંબરડીવાળા આણંદજીભાઈ (૬) ગોંડલ વાળા નવલકર ત્રિકમજી. સ્થા જૈન સાધુઓને ખાસ આદર બુદ્ધિથી ત્યાંના જૈનો જોતા નથી.

પૂજ્યશ્રીએ સિધ્ધક્ષેત્ર બાલાશ્રમનું નિરીક્ષણ કર્યું. ૧૦૫ વિદ્યાર્થીઓ મિડલસ્કૂલ સુધીનો અભ્યાસ કરતા હતા. એક કલાક ધાર્મિક શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. વાર્ષિક ૩૫ હજારનો ખર્ચ આવે છે. ૬ થી ૭ હજાર ફીના આવે છે. ૯ થી ૧૦ હજાર વ્યાજના આવે છે. તૂટતી રકમ ફાળા દ્વારા મેળવવાની રહે છે. ધાર્મિક શિક્ષણ બાળકો મધ્યસ્થ ભાવે મેળવે છે.

શત્રુંજય તળેટીમાં શ્રી સાગરાનંદસૂરીજી મહારાજે બંધાવેલું આગમમંદિર જોવા માટે ગુરુદેવ પધાર્યા. આ ભવ્ય પ્રસાદમા ૪૫ જૈન આગમો આરસ પથ્થરમાં કોતરીને લખવામાં આવ્યા છે. તેમાં જાંબુડિયો, બ્લુ, લીલો, પોપટિયો અને લાલ રંગ પૂરવામાં આવ્યા છે. બગલમાં બીજું મંદિર છે. તેમાં ફક્ત નિર્યુક્તિઓ જ કોતરવામાં આવી છે. આ સકલ

પડે છે. પગારદાર ૨૨ માણુસો કામ કરે છે. બે હજાર માસિક પગાર દેવો પડે છે. વ્યવહારિક શિક્ષા સાથે ધાર્મિક જ્ઞાન આપવામાં આવે છે.

સંસ્થાના નિરીક્ષણ પછી એક જાહેર પ્રવચન રાખવામાં આવ્યું. પૂજ્યશ્રીએ માનવ–ધર્મ પર સવા કલાક પ્રવચન આપ્યું. આ સભામાં શ્રી. હરિહરભાઈ (બેંક મેનેજર) શ્રી ગોવિંદજીભાઈ ડેપ્યુટી કલેકટર, ડોકટર શ્રી. બાવીસી, શ્રી. જોરાવરસિંહ કવિ હાજર હતા. તેઓએ પૂજ્યશ્રીને બિરદાવતા પ્રવચનને અનુકૂળ બોધાત્મક પ્રવચન કર્યા. સભામાં સારી હાજરી થઈ હતી. નાના રતિમુનિ પણ બોલ્યા હતા.

શ્રી. નગીનદાસ પોપટભાઈ પાલીતાણા નરેશની ભાવના પ્રમાણે પૂજ્યશ્રીને દર્શન દેવા બંગલે તેડી ગયા. ગામથી દોઢ માઈલ દૂર હવાઈ મહેલમાં દરબારશ્રી રહે છે. તેઓએ નમ્રભાવે સામાન્ય વંદન કર્યું. નાના રતીલાલજી મુનિનું ગીત થયા પછી પૂજ્યશ્રીએ ધાર્મિક બોધ કર્યો. કેટલીક હિત ભરેલી શિક્ષાઓ ઉપદેશ રૂપે કહી સંભળાવી. બાદ પાલીતાણા દરબારે ઉપદેશ સાંભળી હર્ષ વ્યકત કર્યો. રાજાશાહી દબદબા ભરેલો હવાઈ મહેલ જોયો. આસરે વીસ લાખનું ખર્ચ તે જમાના પ્રમાણે માનવામાં આવતું હતું.

આ જાહેર પ્રવચન અને મુલાકાત ગોઠવવામાં શ્રી. નગીન ભાઈ એંજિનિયર મુખ્ય હતા. દંપતીએ ઉત્કૃષ્ટ સેવા બજાવી. પૂજ્યશ્રીએ આ શબ્દો નોંધ્યા છે.” બાબુભાઈ (નગીનભાઈ) ઘણા જ ધર્મપ્રેમી છે. તેઓ અધિકથી અધિક સમય બચાવી સંત સેવા કરતા હતા. તેમની પૂરેપૂરી ઇચ્છા હોવાથી જાહેર પ્રવચનનો પ્રોગ્રામ ગોઠવ્યો હતો. તેમના ધર્મપત્ની માનકુંવર

ભાવનગરનો શાસ્ત્રભંડાર

૬૯

પૂજ્યશ્રીનું નવભૂમિમાં વિચરણ ચાલુ જ હતું. આ બાજુ ગુરુદેવોએ ક્યારેય વિહાર કર્યો ન હતો. પ્રથમવાર જ આગમન હતુ. મોખડકા પધારતાં શેત્રુંજી નદીની હરિયાળી તરાઈ આંખોને આનંદ આપવા લાગી. શાંત અને મધુર ભુમિમાં પગલાં માંડયા વિહારમાં ત્રણ ભાઈઓ સાથે હતા. (૧) શ્રી. છગન ભાઈ દોશી, કાલાવડ (૨) શ્રી. છોટુભાઈ, વડીયા (૩) શ્રી. રતિ ભાઈ, પાલીતાણા. અહીં મૂર્તિપૂજા સમાજના ૧૨ ઘર છે. શેઠ શ્રી. અમરચંદભાઈએ સૌનું સ્વાગત કર્યું.

મઢડો, કનાડ થઈને શીહોર પધારવાનુ થયું. નાના ગામોમાં જૈનના બે થી વીસ સુધી ઘરો જોવા મળે છે. ભક્તિ પ્રધાન વ્યવહાર કરે છે. ગૌતમેશ્વર તળાવ પોતાની શીતલહરીઓથી જનતાના મનને આનંદ આપે છે. એ શીહોર શહેરની શોભા છે. સ્ટેશન પાસે જૈન ધર્મશાળામાં થોડો આરામ લઈ ભારત ઇલેકટ્રીક મૅન્યુ. કું. લી. ના ગેસ્ટ હાઉસમાં નિવાસ કર્યો. આ કારખાનું સ્થા. જૈન શ્રી. રંગીલદાસ હરખચંદ કોઠારીનું છે.

ગામમાં શ્રી. રામવિજય સુરીશ્વરના શિષ્ય ધર્મ વિજયજી મ. ઠાણા ૪ વિચરતા હતા. તેમની સાથેની મુલાકાતમાં અર્ધો કલાક વાર્તાલાપ થયો.

બીજા એક વૃદ્ધ સંત શ્રી. શાંતિવિજયજી ત્યાં બિરાજતા હતા. આંખે તકલીફ હતી. તેઓએ ફરીયાદ કરી કે “ અહીં થોડા દિવસ માટે પણ જે સાધુઓ આવે છે, તેઓ જરા

હતા ત્યારે સોરઠમાં જે પરિષહો ભરેલા વિહાર કર્યા હતા અને ત. મહારાજનો જે પ્રભાવ જોયો હતો તેની વાતો કરી. ઉપરાંત કેટલીક જ્ઞાન ધ્યાનની વાતો થઈ.

ભાવનગરમાં સ્થા. જૈનના ૪૫૭ ઘર છે. પ્રતિદિન પ્રવચન થયા. પૂજ્યશ્રીના અણમોલ વચનપ્રવાહથી જનતા આકર્ષિત થઈ. જનસંખ્યા પ્રતિદિન વધવા લાગી. ભાવનગર પ્રથમવાર જ મહારાજશ્રીનું આગમન થયું હતું. પ્રાણગુરુની ચેતનાવંતવાણી પ્રવાહમાં સ્નાન કરવાનો આ પ્રથમ પ્રસંગ હતો.

શ્રી. રામજીભાઈ વીરાણી, શ્રી. ચુનીલાલભાઈ વોરા વગેરે રાજકોટ સંઘનું પ્રતિનિધિમંડળ શ્રી. માણેકચંદજી મ. ને ચાતુર્માસની વિનંતિ કરવા આવ્યું. ગુરુદેવ અવારનવાર પૂજ્ય શ્રી. માણેકચંદજી મ ના દર્શનાર્થે જતા હતા. તેમના શિષ્ય સમુદાય પણ પ્રવચનમાં બરાબર આવતા રહેતા. શ્રી શીવલાલજી મ. પધારતા ગુરુદેવનું તથા તેઓશ્રીનું પ્રવચન સાથે જ થયું.

ભાવનગર શ્રીસંઘે ચાતુર્માસ માટે ખૂબજ ભાવભરી વિનંતિ કરી. પૂજ્યશ્રી પ્રત્યે શ્રીસંઘના ભાવ ખૂબ જ વૃદ્ધિગત થયા હતા. કોઈપણ ભોગે ચાતુર્માસ મેળવવા ઉત્સુક બન્યા હતા. અઠમ પચરંગી તપનું અનુષ્ઠાન થતાં ૫૬ અઠમ થયા. સોરઠમાંથી ગોંડલ ગચ્છના ખાસ ક્ષેત્રોના શ્રાવકો સમૂહરૂપે દર્શનાર્થે આવતા. તેઓએ તપસ્વીઓને લહાણી વગેરે કરી ખૂબ જ લાભ લીધો. શ્રી. મોંઘીબાઈ મ. જીએ સાત ઉપવાસની તપશ્ચર્યા કરી નાનો ખીરસાગર આરાધ્યો. પૂજ્યશ્રીએ વિધિવત આલોયણા કરાવી.

ગુરુદેવ બરાબર પૂજ્ય માણેકચંદજી મહારાજના દર્શન કરવા જતા રહેતા. શ્રી. માણેકચંદજી મ. પાટપરથી પડી જતા ખંભા પાસે ચોટ લાગી.વૈદ્ય પાસે પાટો બંધાવવો પડયો. ગુરુ-

પુસ્તકાલય છે. હસ્તલિખિત ગ્રંથો ૧૭૩૬ છે. છાપેલાં પુસ્તકો લગભગ દશ હજાર છે. તાડપત્રના થોડા નમૂના છે. તાડપત્રની લંબાઈ ૧૪ ઇંચ અને ૨૩ ઇંચ છે. જૂનું હસ્તલિખિત પુસ્તક વિક્રમ સંવત ૧૪૫૧નું છે, નમસ્કાર મહાત્મ્ય સ્તવો એવું નામ છે. કુલ ચાર પાના છે, તેના લેખક શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકરજી છે. આ ઉપરાંત પૂજ્યશ્રીએ યશોવિજયજી ગ્રંથમાળાનું પણ નિરીક્ષણ કર્યું.

પૂજ્ય ગુરુદેવને લાગ્યું કે મહાસતીજી પ્રભાકુંવરબાઈના વ્યાખ્યાનનો લાભ ભાવનગર સંઘને મળે અને તેની વિદ્વતાનો ખ્યાલ આવે તેથી પૂજ્યશ્રીએ તેમને પ્રવચન આપવા માટે આજ્ઞા કરી. શ્રીસંઘે પણ વિનંતિ કરી હતી.

ભાવનગરનો શેષકાળ પૂરો થતાં પ્રસ્થાનનો સમય આવ્યો. શ્રીસંઘે પોતાની વિનંતિ ચાલુ રાખી. ૪૨ સહી કરી ગોંડલ સંઘ પર વિનંતિ પત્ર લખ્યો. માસ્તર શ્રી. અમૃતલાલ શાહે આ પ્રવૃત્તિમાં ઘણો જ ભાગ લીધો. પ્રસંગોપાત ભાષણ કરી શ્રીસંઘને ખૂબ જ ઉત્સાહિત કર્યો. પૂજ્યશ્રી પ્રત્યે માસ્તર શાહની નિષ્ઠા ખૂબ જ વધી હતી.

શ્રીસંઘે વરતેજમાં વળામણાનો પ્રોગ્રામ રાખ્યો હતો. ભાવનગરમાં છેલ્લા ૩૦ થી ૩૫ વરસ થયા. આ જાતનો કાર્યક્રમ થયો જ ન હતો. સારા સારા સંતો પધાર્યા હતા પરંતુ પ્રેમ ભક્તિનો આ જાતનો ઉમળકો ઉભરાયો ન હતો. ગુરુદેવની પ્રભાવક વાણી સૌના હૃદયને આકર્ષી લેતી. શિવલાલજી મહારાજ ઠાણા ૪ વિદાય સમારોહમાં પધાર્યા, પૂજ્યશ્રીએ આ મુનિરાજોને યથાયોગ્ય વંદન કરી સુખસાતા પછી, માંગલિક શ્રવણ કર્યું. શ્રી. પ્રભાકુંવરબાઈ મ. વગેરે ઠાણાઓ પણ વળાવવા આવ્યા હતા. માંગલિક સભામાં શ્રીસંઘે પ્રભાકુંવરબાઈ મ. ને ચાતુર્માસ માટે ખૂબ જ ભાવભરી વિનંતિ કરી.

ભાવનગરથી પ્રસ્થાન અને પુનઃ ભાવનગરમાં

૭૦

ગુરુદેવે પ્રસ્થાન કર્યું. ભાવનગરના શ્રાવક સમુદાયને ઘણી મોટી આશા બંધાણી હતી. ગુરુદેવ ભાવનગર ક્ષેત્રથી ઘણા જ સંતુષ્ટ થઈને વિહાર કરી રહ્યા હતા. પૂજ્યશ્રી શિવલાલજી સ્વામી તથા મહાસતીજી મંડળ એકેક માઈલ વિહારમાં સાથ આપી પરાવૃત થયા. ગુરુદેવ ઠાણા ૩ વરતેજ પધાર્યા.

વરતેજમાં વલ્લભદાસ ફુલચંદ તરફથી વળામણાનું આયોજન હતું. ૨૦૦ થી અધિક સંખ્યામાં શ્રાવક સમુદાય વિહારમાં સામેલ હતો. આ રીતનો વળામણાનો વ્યવહાર ભાવનગર શ્રીસંઘ માટે સર્વપ્રથમ પ્રારંભ થયો હતો ગુરુદેવના પ્રભાવે સૌના મન જીત્યા હતા.

વરતેજથી શીહોર આગમન થયું ત્યાં શ્રી. રંગીલદાસ ભાઈના કારખાને ઉતરવાનું થયું વિસાવદરના ચારભાઈઓ વિહારમાં સાથે હતા. રાત્રિના શ્રી. છબીલદાસ ભાઈએ ધર્મ ચર્ચામાં ભાગ લીધો જૈનશાસનની ઉન્નતિ સંબંધે તેઓ ઘણો ઊંડો રસ ધરાવતા હતા. પૂજ્યશ્રીએ સમાધાનકારી રીતને વધારે મહત્ત્વ આપ્યું.

પૂજ્યશ્રી શીહોરનો સ્પર્શ કરી સોનગઢ પધાર્યા. શ્રી કલ્યાણજી બાપા ભાવનગર આવ્યા ત્યારે સોનગઢ આવવા અને પોતાના આશ્રમમાં નિવાસ કરવા માટે ઘણો જ આગ્રહ કરી ગયા હતા. સોનગઢ પહોંચતા તેઓ શ્રી લેવા માટે સામે આવ્યા. પૂજ્યશ્રીએ તેમને ત્યાંજ સ્થિરતા કરી. તે આશ્રમનું

રૂપિયા થાય છે. પૂજ્યશ્રીએ આ સિવાયની બીજી ઘણી ઝીણ-વટભરી નોંધ લીધી છે. અંતમાં ગુરુમહારાજે એક ખાસ નોંધ લીધી છે કે 'વિદ્યાર્થીઓમાં અધિકાંશ સ્થા. જૈન છોકરાઓ છે જેને સૂક્ષ્મભાવે દેરાવાસી સંપ્રદાય તરફ વાળવા માટે સંસ્કાર આપવામાં આવે છે.' ખરેખર સ્થા જન સમાજની આ મોટી નબળાઈ જ ગણાય. ધર્મ ગમે તે પાળે પરંતુ શિક્ષણ સંસ્થાના અભાવે પોતાના સંસ્કાર બદલવા પડે તે શું ઓછી લાચારી છે?

સ્વાધ્યાય મંદિરનું નિરીક્ષણ

બોટાદ સંપ્રદાયના પૂ. હીરાજી સ્વામીના શિષ્ય કાનજી મુનિ તરીકે સ્થા. જૈન સંઘમાં ખ્યાતિ પામેલા (ઉમરાળાના રહીશ) તેઓએ પાછળથી અભિમાની વૃત્તિ, તંતીલી પદ્ધતિ અને વિચારોના પલટાને આધીન થતાં દિગંબર સંપ્રદાયને મળતો પંથ શરૂ કર્યો. સોનાગઢમાં મકાનનો પાયો નાખી આ મતની શરૂઆત કરી. પ્રથમ સ્વાધ્યાય મંદિર સંવત ૧૯૯૪ માં બંધાર્યું. તેજ મંદિરમા વ્યાખ્યાન વાંચે છે. અને ઓસરીના ભાગમાં રહે છે. ધીરે ધીરે તેવી પ્રકૃતિના માણસો એકત્ર થતાં આ પંથનો નગણ્ય વિકાસ થયો છે. તેમાં બધા દરવાજા બંધ થવાથી ખૂબ જ પડઘો પડે છે.

અંતમાં પુજ્યશ્રી લખે છે કે:

"સોનગઢની બધી વસ્તીને મહાવીર ચારિત્ર રત્નાશ્રમના કલ્યાણજી બાપાપર શ્રદ્ધા વિશ્વાસ ઘણો છે. દિગંબર મતાનુ-સારી કાનજી બ્રહ્મચારી છે. તેનાપર શ્રદ્ધા વિશ્વાસ નથી. તેમજ સહકાર નથી. મકાનો બાંધીને રહેતા અને મહેમાન તરીકે આવતા પરગામના લોકોથી તેનો દેખાવ છે.

"આ બધું જોતા એક સુસંપ્રદાયમાંથી નીકળી પૌદ્ગલિક આનંદ દેનાર (આત્માની વાતો કરી તેના બહાના નીચે) મોટો વાડો ઊભો કર્યો તે સ્પષ્ટ દેખાય છે.

શ્રાવકો પણ પહોચ્યા. ઢસા જંકશનમાં આનંદ ઉત્સવ થઈ રહ્યો. મહુવાથી શ્રી. બાલુભાઈનું આગમન થતા સૌના મનને ખૂબ જ આનંદ ઉપજ્યો. શ્રી બાલુભાઈ ગુરુદેવનાં ચરણોમાં અનન્ય શ્રદ્ધા ધરાવતા હતા. ગુંદાળા પાસે હોવાથી ત્યાંનો શ્રાવક સંઘ દર્શનાર્થે આવી પહોંચ્યો હતો. ઢસા જંકશનના નાના એવા સમુદાયને ઘણો લાભ મળી ગયો. કુંડલા સંઘ તરફથી લ્હાણું થયું. જૈનશાળાને ઇનામ અપાયું.

ઢસા જંકશનથી ચાવંડ થઈ ગુરુવર બાબરા પધાર્યા ત્યાં ૨૫ ઘરનો સ્થા. જૈન સંઘ સમુદાય છે. જૈનના કુલ ૪૫ ઘર છે. બાબરા શ્રીસંઘે સારો એવો લાભ લીધો. ગુરુદેવ ચિતળ પધાર્યા. બાબરાથી ૧૨ માણસો વિહારમાં સાથે હતા. ચિતળમાં ઉત્સાહ વર્તાઈ રહ્યો. ત્યાં ૩૫ ઘર સ્થા. જૈનોના છે. બંને વખત પ્રવચન ચાલતું હતું. ગોંડલથી ભાઈ ભૂપતલાલ વૈરાગી ગુરુદેવ ના દર્શન માટે આવેલ તે બનારસ પૂ. તપસ્વીજી જગજીવજી મ. પાસે અભ્યાસ કરતા હતા. તેમને તેમના માતુશ્રીના વરસીતપ પર ગોંડલ આવવાનું થયું હતું. ચીતળમાં પાંચ મિનિટ ભાષણ કરીને ગુરુદેવના આશીર્વાદ મેળવ્યા. ચિતળથી ગુરુદેવે દઈડાને સ્પર્શ કરી જંગલમાં પદાર્પણ કર્યું. અમરાપુર, આંકડીયા વગેરેથી શ્રાવક ભાઈઓ વિનંતિ અર્થે ત્યાં આવ્યા. દર્શનનો લાભ લીધો. ગુરુદેવ અમરાપુરને લાભ દઈ કુંકાવાવ પધાર્યા.

વડીયા વરસીતપવાળા ભાઈઓ અને બેનોને અને પાઠશાળાને લાભ આપવાની દષ્ટિથી વડીયા ક્ષેત્રનો સ્પર્શ કર્યો. વડીયા ગુરુદેવની કૃપાથી એક મહાન ધર્મકેન્દ્રના રૂપમાં પરિવર્તન પામી રહ્યુ હતું. પૂજ્યશ્રીના આગમનથી વડીયાવાસીના મન ખીલી ઊઠતા હતા. જોકે આ વખતે વડીયા નગર પર શોકની એક ઘેરી છાયા ફરી વળી હતી. વડીયા દરબાર શ્રી. સુરંગવાળા જેઓ બધા ધર્મો માટે સ્તંભ સમાન હતા તેમના

જેતલસર પૂજ્ય મહાપુરુષ જ્ઞાનાત્મા પંડિતરત્ન શ્રી.પુરુષોતમજી સ્વામી બિરાજમાન હતા. ગુરુદેવે બિરાજમાન પૂજ્યશ્રીના દર્શન કરી તેમના ચરણે કેટલાક દિવસ સ્થિરતા કરી. શ્રી પુરુષોતમજી સ્વામીની તબિયત ઠીક રહેતી ન હતી. ગુરુદેવે સાતા ઉપજાવી.

બંને ચારિત્રાત્માનું મિલન થયું ત્યારે દર્શનાર્થીનો સારો એવો પ્રવાહ ઉમટતો. ચીતલ, જામનગર, જેતપુર, જુનાગઢ, વગેરેનો ૭૫ જેટલો શ્રાવક સમુદાય દર્શન કરવા આવ્યો. ગોંડલથી ૩૦ જેટલા ભાઈઓ બેનો પહોંચ્યા, એ વખતે પૂજ્યશ્રીના સાંનિધ્યમાં શ્રી. પુરુષોતમજી સ્વામીની પ્રેરણા અનુસાર ચાતુર્માસની સૂચી તૈયાર થઈ વૈશાખ સુદિ ૧૫ની ચાતુર્માસની જાહેરાત થઈ.

ભાવનગરની ભક્તિનો વિજય થયો ગુરુદેવનું ચાતુર્માસ ભાવનગર નીમાયું. જેતલસર જંક્શનથી વિસાવદર અને સરસઈનાં ક્ષેત્રોનો વિહાર થયો. સરસઈમાં ગુરુદેવની તબિયત નરમ થઈ જતા ૨૫ દિવસ રોકાયા, ત્યાંના શ્રાવક સમુદાયે અપૂર્વ સેવા બજાવી, પૂજ્યશ્રીએ તે દિવસોની ડાયરીમાં સરસઈ જેવા સુખાકારી ક્ષેત્ર માટે ઉત્તમ શબ્દો લખ્યા છે. વ્યાખ્યાન નાના રતીમુનિ આપતા.

વિસાવદરથી ધાંટવડ ઇત્યાદિ ક્ષેત્રોમાં ફરી ધારીમાં પદાર્પણ કર્યું. ત્યાર બાદ સાવરકુંડલાનો રસ્તો લીધો. પાલીતાણા થઈ ગુરુદેવની ઇચ્છા ભાવનગર પહોંચવાની હતી. સાવરકુંડલા પહોંચતાં તો ચારે બાજુ આનંદનું મોજું ફરી વળ્યું હતું. ભક્તિવંત શ્રાવકોના સંપર્કથી ગુરુદેવને પણ ઊંડી સાતા ઊપજતી હતી. કેટલાક દિવસ કુંડલા ક્ષેત્રમાં વ્યતીત કરી પુનઃ ગુરુદેવ પધાર્યા. તીર્થક્ષેત્રમા જતાં જૈન ઇતિહાસની પ્રભુતાની કલ્પનાઓ સાકાર થતી. જોકે ગુરુદેવ સ્થા. માન્યતા અને સિદ્ધાં-

ભાવનગર ચાતુર્માસ સં ૨૦૦૬–
પર્વ સાધનાથી સંઘ મહેકી ઊઠયો

૭૧

પૂજય ગુરુદેવને ભાવનગર પધારવા માટે હાર્દિક આગ્રહ હતો તે આગ્રહને માન આપી ભાવનગર જેવા દૂર ક્ષેત્રમાં ચાતુર્માસ માટે પધાર્યા. બે થી ત્રણ માઈલ સુધી શ્રાવક શ્રાવિકાઓ ગુરુદેવનું સ્વાગત કરવા આવી પહોંચ્યા. આજે સૌના અંતઃકરણમાં પરમ આનંદ અનુભૂતિ થઈ રહી.

શ્રી કેસરબાઈ સ્વામી તથા મોંઘીબાઈ સ્વામી ઠાણા ૨ ભાવનગરમાં બિરાજમાન હતા. તેઓ ત્યાં જ સ્થિરવાસ હોવાથી ગુરુદેવના આગમનથી ઘણા જ પ્રસન્ન થયા. મોંઘીબાઈ સ્વામી પણ સ્વાગત માટે ૧ માઈલ પધાર્યા હતા. આગમન પછી પૂ. શ્રીએ સ્વાગતનો આદર કરતા ૨૦ મિનિટ સત્સંગપર ઉપદેશ આપ્યો. રતીમુનિ પ્રભુ સ્તુતિ બોલ્યા. બધા ધન્યતા અનુભવી રહ્યા. અષાઢ પૂર્ણિમા સુધી શ્રી. મોટા રતીલાલજી મહારાજ મુખ્યત્વે વ્યાખ્યાન આપતા રહ્યા. ગુરુદેવ પાછળથી થોડું બોલતા ચૌમાસી પાખી પછી પૂ. ગુરુદેવના વ્યવસ્થિત પ્રવચન શરૂ થયા. પાખીના સેંકડો સંવર પૌષધ નીપજ્યા. ગાંધી કરસનદાસભાઈ તથા છોટાલાલભાઈએ મળીને પારણાનો લાભ લીધો. ઉત્સાહ આનંદ વ્યાપી રહ્યો.

અષાઢવદિ ત્રીજથી પુજયશ્રીએ 'તુંગીયા નગરીના સુશ્રાવકોના ભગવતી સૂત્રના અધિકારનો સ્પર્શ કર્યો. પાછળથી સનતકુમાર ચક્રવતીનું આખ્યાન કહેવામાં આવતું. બપોરના હંમેશાં નાના રતીમુનિ અંતગડશાસ્ત્રમાંથી કથાનક સંભળાવતા.

પર્યુષણ-પર્વ ઘણા ઉત્સવ સાથે ઉજવાયા. મહાવીર જન્મ વાંચનના મંગળ દિવસે જૈનશાળાના બાળક બાળકીઓએ સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ આપ્યો. રૂા. ૮૦૦ના કપડાં ઇનામમાં અપાયા. સંવત્સરીના દિવસે ખમત-ખામણા થયાં. પૂજ્યશ્રીનો ઉપકાર માનતા સમસ્ત સંઘોએ મળીને ગુરુદેવના ચરણે ક્ષમાયાચના કરી ઊંડું સન્માન વ્યક્ત કર્યું.

પર્યુષણ દરમ્યાન તપશ્ચર્યાના જાણે પૂર આવ્યા. એક માસ ખમણની તપશ્ચર્યા થઈ. અગિયાર ઉપવાસ, અઠાઈ, નવાઈ સેંકડોની સંખ્યામાં નીપજ્યા. ધર્મકરણીની ઉજાણી થઈ. નિયમિત પ્રતિક્રમણ અને વિધિ વિધાન સાથે આઠે દિવસની અનુપમ સાધનાથી ભાવનગર સંઘ મહેકી ઊઠયો.

પર્યુષણ પછી અવારનવાર બહારગામથી શ્રીસંઘો દર્શનાર્થે આવતા રહ્યા. વડીયાથી શ્રી. મણિભાઈ, ખેતાણી વગેરે આવ્યા. તેઓએ જૈનવિદ્યાલય વિષે ભાવનગરની જૈન જનતાને પરિચય આપ્યો. તેમના ભાવણનો ઊંડો પ્રભાવ પડયો. વડીયા પાઠશાળા માટે લાભ લેવાની સૌના હૃદયમા ઉત્કંઠા જાગી. સાવરકુંડલાથી શ્રાવિકા બહેનો દર્શનાર્થે આવ્યા, ગાયનો સંભળાવ્યા.

ભાવનગર સ્થા. જૈનસંઘમાં બરાબર આયંબીલ થતી રહે તે માટે આયંબીલનું શ્રીફળ ફેરવવાનું નક્કી થયું. સાથે નવકારની માળા ફેરવવી અને બરાબર આયંબીલની વારી શરૂ રાખવી. પહેલે દિવસે આયંબીલથી મંગળ અનુષ્ઠાન શરૂ કરવામાં આવ્યું.

પૂજ્યશ્રી પાસે ઘણા યુવકો પોતાની ડાયરીમાં હસ્તાક્ષર કરાવવા આવતા. શ્રી. રમેશચંદ્ર ખારાએ પોતાની ડાયરીમાં પૂજ્યશ્રી પાસે જ્ઞાનશિક્ષા લખાવી. તેની નોંધ બોધદાયક હોઈ અત્રે આપવામાં આવે છે. " ૐ શાંતિ, સાચી કેળવણી એ મગજનો દીપક, દયા એ હૃદયનો દીપક. સદ્જ્ઞાન તે આત્માનો ને જગતનો

ગુરુદેવેના મન પર ઊંડી અસર થઈ. આવા શાણા શ્રાવિકાની ગોંડલ સંપ્રદાયમાં ખરેખર ખોટ પડી. આટલી સુખી સ્થિતિમાં પણ નિર્મોહી ભાવે રહી અનુપમ ધર્મકરણી કરી સંતો સાધવીજીઓની ભાવપૂર્વક સેવા બજાવી તેઓ પરલોક યાત્રા કરી ગયા.

કારતક વદી ત્રીજને સોમવાર શ્રીસંઘ તરફથી વિદાય સમારંભ ગોઠવવામાં આવ્યો. ઘણી મોટી સંખ્યામાં નરનારીઓ ઉપસ્થિત થયા સમસ્ત દેરાવાસી સંઘના અગ્રેસર ભાઈઓએ પણ આજે હાજરી આપી હતી.

શ્રીસંઘે પૂજ્યશ્રીનો અનન્ય આભાર માન્યો. સમસ્ત સંઘ વતી તેમના પ્રતિનિધિઓએ સદ્ભાવ વચનો કહ્યા ભાવનગરના આંગણે આનંદ મંગળ વર્તાય રહ્યો હતો. ગુરુદેવે પ્રત્યુતર રૂપે શ્રીસંઘનું કર્તવ્ય અને સંતો તથા શ્રાવકોનો સંબંધ બતાવ્યો. બપોરના ત્રણ વાગે ગુરુદેવનું વિહાર પ્રસ્થાન નક્કી થયું.

આ ચાતુર્માસના પ્રધાન પાત્ર શ્રી. વલ્લભદાસ ફુલચંદ હતા. તેઓએ શ્રીસંઘના સંગઠન માટે અનુપમ પ્રયાસ કર્યો હતો. પૂજ્યશ્રીને ભાવનગર જેવા દૂરના ક્ષેત્રમાં ચાતુર્માસ કરવામાં તેમનો મુખ્ય ફાળો હતો. પ્રત્યેક પ્રસંગ પર ઉદાર હાથે તેઓએ લાભ લીધો હતો. અતિથિઓનુ સ્વાગત કરી સેવા બજાવવાની તક લીધી તેઓ પૂજ્યશ્રીના અનન્ય ભકત અને એકનિષ્ઠ શ્રાવક બન્યા હતા.

પૂજ્યશ્રી ત્રણ વાગે પ્રસ્થાન કરી કૃષ્ણનગરમાં જયંતિલાલ મહેતાના બંગલામાં પધાર્યા, સકળ શ્રીસંઘના સેંકડો નરનારીઓ વળાવવામાં ભાગ લઈ ધન્યતા અનુભવી રહ્યા. સાથે સાથે આવા પ્રખર પ્રતાપી ગુરુદેવનો વિરહ કેટલો કષ્ટદાયક છે તે અનુભવી રહ્યા. મહાસતીજી મોંઘીબાઈએ ભકિતનગર પધારી રસ્તામાં ગુરુદેવના દર્શનનો લાભ મેળવ્યો. જયંતિભાઈના બંગલે સભા થઈ પૂજ્યશ્રીએ માંગલિક સંભળાવ્યું. વસમી વિદાયથી સૌની આંખો ભીની થઈ. ત્યાંથી કૃષ્ણનગરમાં પધાર્યા.

*

૧ તથા બ્યાવરથી ત્રણ એમ નવ ભાઈઓ ગઢડા થઈ ગુરુદેવના દર્શન અર્થે આવી પહોંચ્યા. દર્શનથી તેઓ ખૂબજ તૃપ્ત થયા.

આજે તખ્તેશ્વરની ટેકરીઓ જોવાનો પ્રસંગ મળ્યો. ગુરુદેવ બપોરના તે તરફ પધાર્યા. ભાવનગર નરેશ શ્રી. તખ્તસિંહજીએ અહીં આરસનું મહાદેવજીનું મંદિર બંધાવ્યું છે. તેનું 'તખ્તેશ્વર' નમ આપવામાં આવ્યું છે. શ્રી. તખ્તેશ્વર મહાદેવનું નિરીક્ષણ કર્યા પછી ગુરુદેવ નીચે પ્રમાણે અનુભવ નોંધ લખે છે.

"આ મંદિરમાં વૈશાખ સુદી બીજના દિવસે મોટી ચોરી થઈ. તેમાં નાગનો સોનાનો ખોળો અને ભગવાનના રૂપાના દાગીના બધુ મળી રૂા. ૫૧૦૦૦નો સામાન ચોરાયો. ત્યાં બે ચોકીદાર હતા. એકનું ખૂન થયું અને બીજો ઘાયલ થયો. સરકાર તરફથી ચોરી અને ખૂનીની શોધ થતાં કંઈજ પતો ન મળ્યો. જે દેવને આવા શૃંગાર અને અલંકારથી શોભાયમાન કરવામાં આવે છે. ત્યાં ભયનું કારણ બને છે. પરિણામે હિંસા, ચોરી, અને દુરાચારનાં અનર્થો બને છે. જેને દેવ માનવા છે, તેની પરથી શ્રદ્ધા છૂટી જતા દેવ ઉપરથી વિશ્વાસ ટળી જાય છે. લોકો દેવ માટે ઠીક લાગે તેમ લોકવાણી દ્વારા પ્રચાર શરૂ કરે છે. ધર્મ આમ વગોવાય છે." ટેકરીઓ ઘણી ઊંચી રમણીક છે તેના ઉપરથી સમુદ્રસુધીનો પ્રદેશ જોઈ શકાય છે.

દીકરા અને દીકરીઓને સાથે ભણાવવાની પ્રથાથી શારીરિક અને માનસિકતાનું વિશેપ અધઃપતન થઈ રહ્યું છે એમ જોવામાં આવે છે.

આજે શામળદાસ કોલેજ જોવા માટે ગુરુદેવ પધાર્યા. મૂળ આ કોલેજ પડવાના નાકે હતી. ૧૭ વર્ષ થયા અહીં બાંધવામાં આવી છે. તે વખતે આશરે રૂ. પાંચ લાખના

શ્રીસંઘ તરફથી જમણ હતું. પ્રવચન થયું. ઘણી જાતના પચ્ચખાણો લેવાયા. સાંજના સૌ વિખરાયા.

બુધેલથી ભંડારીયા આગમન થયું. ભાવનગરથી જયંતિભાઈ વગેરે ભાઈએ આવ્યા. ભંડારીયામાં જૈન વસ્તી છે. જયંતિભાઈએ ૨૫ ઘરમાં પિત્તળની ડીસનું લાણું કર્યું. પ્રવચનનો લાભ લીધો.

ત્રાપજને સ્પર્શ કર્યો. ત્યાંની જૈન જનતાએ ઘણો જ આદર પાથર્યો. અહીં બપોરના દોઢ બજે સરદાર વલ્લભભાઈનો અવસાનના સમાચાર પૂજ્યશ્રીએ સાંભળ્યા. પોતાની ડાયરીમાં નીચે પ્રમાણે નોંધ લીધી છે.

" હિંદના નાયબ પ્રધાન વલ્લભભાઈ પટેલનું અવસાન આજની તારીખે (૧૫-૧૨-૫૦) સવારના નવ વાગ્યે મુંબઈમાં થઈ ગયું. આ વાત સાંભળતા તેમનામાં રહેલ સદ્ગુણો પરત્વેનું મમત્વ હતું, તેને લઈને તેમજ તેઓ એક દેશના મુખ્ય નેતા હિંદુસ્તાનની આર્યપ્રજાને-ગૌણતામાં દરેકને હિતકર મનાતા હતા. આ કારણે મહારાજશ્રીને પણ જરૂરિયાતના સમયમાં થએલ તેમનું અવસાન દીલમાં શોક રૂપ થયું."

પૂજ્યશ્રી ત્રાપજથી તળાજા પધાર્યા. તળાજા એક મોટું તીર્થસ્થાન છે. મૂર્તિપુજક શ્વેતાંબર જૈન સમાજના હજારો લાખો માણસો તીર્થયાત્રાએ આવે છે. " તાલધ્વજ ગિરિ " તીર્થસ્થાનનું નામ છે. તે એક ડુંગરા પર આવેલું છે. આ આખા પહાડ ઉપર કરોડોના ખર્ચે બંધાએલ જૈન દેરાસરો છે. શત્રુંજય તીર્થ અહીંથી ૧૮ માઈલ દૂર છે. ૩૦૦ ફૂટ જેટલો ઊંચો પહાડ, શત્રુંજયની તળેટીમાં તે તીર્થના પરિવાર જેમ શોભી રહ્યો છે.

માગશર સુદિ પુનમના પૂ. તપસ્વીજી મહારાજની પુણ્ય તિથિ હતી. શ્રી. વલ્લભદાસ ફુલચંદ તરફથી પૂજ્યશ્રીના દર્શન

મહુવાથી વિહાર આરંભ થયો. ભાદરા પધાર્યા. ત્યાં જેકુંવર બેન શાંતિમય જીવન ગાળે છે. તેઓએ પુજ્યશ્રી તથા સાથે આવેલ વિહારીભાઈઓનું ઘણું સ્વાગત કર્યું. અનુપમ સેવા ભક્તિ બજાવી. રાત્રિના પ્રવચન થયું ગામમાંથી ભજન મંડળી આવી. ઘણા ભાઈઓએ ધુમ્રપાનનો ત્યાગ કર્યો. શારદીકા આવતા શ્રી લાભુભાઈ તલાટીએ સેવાનો લાભ લીધો.

ડુંગર તથા બરફટાણા બે ગામને સ્પર્શ કરી મુનિવરો રાજુલા ઉપર ઊતરી આવ્યા. ડુંગરમાં હરજીવનદાસ ગોરધનદાસ રહે છે. ત્યાં ધર્મ ઉપદેશ થયો. શ્રી. છગનલાલ ગંગાદાસ વેદાંત ઉપનિષદના સારા જાણકાર છે. તેઓએ પૂજ્યશ્રીથી ઘણો જ્ઞાનાનંદ મેળવ્યો. રાજુલા પધારતા ત્યાંના શ્રાવક-શ્રાવિકા વૃંદ ગુરુદેવનું સ્વાગત કરવા એક માઈલ સામા આવ્યા. ૨૫ ઘરનો સમુદાય રાજુલા શહેરની ધર્મપૂંજી છે. કપોળ જ્ઞાતિના વંડામાં ઉતર્યા. પ્રવચનનો સૌએ લાભ લીધો. રાજુલામાં ઉપાશ્રય થવાની ખાસ આવશ્યકતા દેખાણી.

રસ્તામાં 'ધારેશ્વર'ની પ્રસિદ્ધ જગ્યાનું પૂજ્યશ્રીએ નિરીક્ષણ કર્યું. 'સાક્ષાત શંકર ભગવાનના ચરણોમાંથી ગંગા સમ જળ નિકળી ગૌમુખીમાંથી બહાર પડે છે.' આ રીતની વાતો અને દૃશ્યથી ત્યાંનો પૂજારી વર્ગ શ્રી ધારેશ્વર મહાદેવનું મહાત્મ્ય વધારી જનતાને આકર્ષિત કરવા પ્રયત્નશીલ રહે છે. પૂજ્યશ્રી આવી અંધશ્રદ્ધાના વિરોધી હોવાથી તેવા સ્થાનનું

મોટા રતીલાલજી મ. ઠાણા ૨ કાનાતળાવથી ધારગણી પધાર્યા. ત્યાથી તેઓએ દલખાણીયાનો રસ્તો લીધો. પૂજ્યશ્રી એ નોંધ કરી છે કે "દલખાણીયા મુનિ શ્રી. જયંતિલાલજીના સંસારી માતુશ્રી અતિ બીમાર હોવાના કારણે દલખાણીયા જવા વિહાર કર્યો. "ખાંભાને લાભ આપી ધારી આગમન થયું. રસ્તામાં વેરાવળ શ્રીસંઘના ડેપ્યુટેશન તરીકે જમનાદાસ લીલાધર, બદાણી પોપટ ભવાન, તથા હરખચંદભાઈએ દર્શનનો લાભ મેળવ્યો.

આ આખો પ્રદેશ ગીર પ્રદેશથી પ્રભાવિત છે. નદી, નાળા, ટેકરીઓ, પહાડીઓ અને વનરાજીથી ભરેલો છે. નાનાં નાનાં ગામો ભક્તિરસથી છલકતાં રહે છે. મોટા રતીલાલજી મહારાજ દલખાણીયા લાભ આપી ધારી આવી પહોંચ્યા હતા. સૌ મુનિમંડળ એકત્ર થઈ ગયા.

ધારીના રામચંદ્ર દુર્લભજી ઝાટકીયા તથા શ્રીમતિ કસુબા બહેને સજોડે ચતુર્થવ્રત સ્વીકાર્યા. ધર્મ ઉત્સવ સુંદર રીતે ઉજવાયો. અઠમ તપશ્ચર્યાનું સમૂહ અનુષ્ઠાન કરવામાં આવ્યું. ધારી પછી બગસરાને લાભ મળ્યો. ગોપાળજી ત્રીભોવન પોતાના પુત્રની જાન લઈ જુનાગઢ પરણાવવા ગયા હતા તેઓ દસ માણસ સાથે લઈ નવદંપતિને પૂજ્યશ્રીના દર્શન કરાવવા સીધા જ બગસરા આવ્યા. રૂપિયા ૨૫૧ ધર્મકાર્યમાં વાપર્યા.

વડીયા થઈ ગોંડલ જવા પૂજ્યશ્રીનું લક્ષ્ય હતું. અનિચ્છા છતાં તબિયત ખાતર વડીયામાં થોડું વધારે રોકાવું પડયું. ધોરાજીવાળા શ્રી. માણેકચંદ ઝવેરચંદે ત્યાં દર્શનનો લાભ લીધો. ગોંડલમાં સાધુ સંમેલન હતું.

પૂ. પુરુષોત્તમજી મ. પધારી ગયા હતા. ગુરુદેવ પધારતા શ્રીસંઘમાં અનેરો આનંદ છવાઈ રહ્યો. ઘણાખરા મહાસતીજી પણ ગોંડળ ક્ષેત્રમાં પદાર્પણ કરી લાભ આપી રહ્યા હતા.

વૈશાખ સુદિ ૬ શુક્રવારના બધા સંતોએ ગોંડલથી એક સાથે વિહાર કર્યો ગોમટા વીરપુર વગેરે ગામોને લાભ આપત શ્રી. પૂ. પુરુષોતમજી મ. તથા શ્રી પ્રાણુલાલ મહારાજે જેતપુર સુધી સાથે જ વિહાર કર્યા હતો.

ગુરુદેવે જેતપુરથી સ્વતંત્ર પ્રસ્થાન કર્યું. મહાપુરુષ શ્રી. પુરુષોતમજી મ. સ્વયં વળાવવા માટે બે માઇલ સુંધી પધાર્યા. તેઓશ્રીના શ્રીમુખથી માંગળિક સાંભળી સૌ છૂટા પડયા. ગુરુદેવે પૂજ્યશ્રીની ચરણુરજ લીધી. આશીર્વાદ સાથે આગળ વધ્યા.

રાણુપુર–ભેંસાણુના ક્ષેત્રમાં વરસીતપના ઘણુા પારણુા હતા. સૌને લાભ આપી જુનાગઢને સ્પર્શ કરવાની ગુરુદેવની ઇચ્છા હતી. રાણુપુરમાં જયંતિલાલ મોરારજીના ધર્મપત્ની શ્રી લાભ કુંવરબહેન, દુર્લભદાસના ધર્મપત્ની શ્રી. ઇચ્છાબહેન તથા મગનભાઇના ધર્મપિત્ન શ્રી. નર્મદાબેનને પારણાં હતાં શ્રી જયંતિભાઇએ રૂા ૧૨૨૮ અલગ અલગ સંસ્થાઓમાં ધર્મકાર્ય માટે ખર્ચ્યા.

રાણુપુરમા સ્વ. શ્રી. લક્ષ્મીચંદજી મ ના ત્રણ પુસ્તક કબાટો શ્રીસંઘ સમક્ષ ખોલવામાં આવ્યા. તે ગ્રંથો તેમજ પૂજ્ય ૧૦૦૮ શ્રી જયચંદ્રજી મ.ના તથા શ્રી દેવચંદજી મ.ના સંગ્રહિત ધર્મગ્રન્થો જયમાણુક દેવચંદ પુસ્તકાલયને અર્પણુ કરી દેવામાં આવ્યા.

જુનાગઢ ગુરુદેવની પધરામણી થતાં ઘણો જ ધર્મપ્રભાવ વર્તાયો. અહીં સંઘવી અમૃતલાલ આણુંદજીના ધર્મપત્ની શ્રી લીલાવતીબહેનને વરસીતપનું પારણું હતું. શ્રી. અમૃતભાઇએ ધર્મકાર્યમાં રૂા. પાંચ હજાર અલગ અલગ સંસ્થામાં વાપર્યા. ઉપરાંતમાં લહાણું તથા ઘર દીઠ ચાર ચાર લાડુનું પીરસણું મોકલવામાં આવ્યું. ગુરુદેવ નવ દિવસ સુધી જુનાગઢ રોકાયા.

થઇ ગયું છે. આ જગ્યાની ગાદી ઉપર બાળકદાસજી આવ્યા. તે આચાર વિચારમાં નબળા પડયા. પછી રામદાસજી આવ્યા તે પણ અસ્થિર હતા.

પૂજ્યશ્રીએ આવા આશ્રમ કે જગ્યાના બારામાં નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ કર્યો છે. જે ઉપયોગી છે.

(૧) જગ્યામાં દરેકે શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય પાળવું જ જોઈએ.

(૨) જગ્યામાં કોઈ પણ ભુખ્યો તરસ્યો આવે તેને સાદું ગીધું સાત્વિક ભોજન મળવુંજ જોઈએ.

(૩) જગ્યામાં રહેનાર મહંતે અને ત્યાગીઓએ હોકો, બીડી, સીગારેટ, ચુંગી, ચલમ, ગાંજો વગેરે ધુમ્રપાન કરવું જ ન જોઈએ.

(૪) સાધારણ માણસ, કંઈ પણ આપનાર માણસ કે ન આપનાર સૌનું સન્માન થવું જોઈએ. આદર જળવાવો જોઈએ.

આ પ્રમાણે વ્યવસ્થા રહે તોજ તેનું મહાત્મ્ય વધે ધર્મકાર્ય તરવ ચાલ્યું જાય અને ધીમે ધીમે પાપ વધે તો જ.

મંગળ ગીતો ગાતી ગુરુવરના દર્શને આવતી. વડીયા નાનું કેંદ્ર હોવાથી સમસ્ત જનતામાં ત્યાગી ગુરુવરોનો પ્રકાશ પથરાઈ રહ્યો હતો.

પ્રવચનની શરૂઆત થઈ. ગુરુદેવ પોતાની સાતા પ્રમાણે વ્યાખ્યાન ફરમાવતા હતા. બપોરના મહાસતીજીએ 'રામરાસ' વાંચવો શરૂ કર્યો હતો. પ્રવચનના સારભૂત કેટલાક વાક્યો ગુરુદેવની ડાયરીમાંથી અહીં નીચે આપવામાં આવે છે.

(૧) "શાસ્ત્ર, વાણી પ્રકાશક અને પ્રચારક આ ત્રણે પર બહુમાન હોય તો શ્રુત જ્ઞાન જામે." (૨) "સંવેગ એટલે વૈરાગ્ય તથા મોક્ષની અભિલાષા. પ્રારંભમાં સંવેગનો વેગ વધ્યા વિના પરિગ્રહની મમતા છૂટતી નથી. અનુત્તર ધર્મશ્રદ્ધાથી સંવેગ પેદા થાય છે. (૩) "અનાવશ્યક વસ્તુઓનો સંગ્રહ તે જીવનનો બોજો છે. જે લોકો નકામી વસ્તુઓ ભેગી કરે છે તેનું જીવન હાડકાની ગાડી જેવું છે તેમાં સાર નથી. (૪) "કામભોગો પ્રત્યે ઉપેક્ષા તે નિર્વેદ છે દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યંચના કામભોગો, વિચારવાથી નિર્વેદ જન્મે છે નિર્વેદ પછી જીવ સિદ્ધ માર્ગ આદરે છે. (૫) ગૌતમસ્વામીએ પૂછ્યું હે, પૂજ્ય સામાયિક શું છે ? " ભગવાન ઉત્તર આપે છે " સામાયિક તે આત્મા છે. અને આત્મા તે સામાયિક છે."

પ્રવચનની સાથે બીજા મુનિઓ ભજન ગાયન બોલતા. પાછળ મહાસતીજી મંડળ તરફથી ભજન સ્તુતિ ગવાતા. વાતાવરણ ગાજી ઊઠતું. શ્રાવક શ્રાવિકા વૃન્દમાં તપશ્ચર્યાના થોક શરૂ થઈ ગયા હતા. અઠમની રેલી ચાલતી હતી. સંવર, પોષા, પ્રતિક્રમણ સંખ્યાબંધ નિપજવા લાગ્યા હતા. ખરેખર અત્યારે વડીયા જૈનપુરી બની ગયું હતું.

દિવાળીબહેન ૧૧ ઉપવાસ, ૭ બહેનોએ અઠાઈ કરી એક સાથે પારણા કર્યા. અઠાઈના છ–છના થોક નીપજવા લાગ્યા. કેમ જાણે છકાયનું પ્રાયશ્ચિત કરી સંસારમાંથી જલદી મોક્ષગામી થવાના હોય. વિઠ્ઠલજીભાઈ કુરજીએ દશ ઉપવાસ, હેમકુંવરબહેન કોઠારીએ નવ ઉપવાસ કર્યા.

ઉપરના થોડા નામો આપી કેવા પ્રવાહથી તપ આરાધના થઈ તેનો નમુનો આપ્યો છે. એજ ક્રમથી આખા ચાતુર્માસમાં જન સમુદાય રૂપી સાગરમાં જાણે તપની ભરતી ચડતી ગઈ. નાના મોટા સૌનું એક જ લક્ષ્ય થઈ ગયું. વડીયાના આગણે અનુપમ તપશ્ચર્યાની રંગોળીઓ પુરાઈ ગઈ. આજ પણ એ ચાતુર્માસની યાદી કરતા વડીયાનો શ્રાવક સમુદાય ગદગદ બની જાય છે. ધન્ય છે એ ગુરુદેવની પ્રતિભાને! જાણે સૌના હૃદયમાં તેઓશ્રીએ શક્તિનો જાદુઈ સંચાર કરી દીધો!

આવા અદ્ભુત વાતાવરણ વચ્ચે મહામંગળકારી પર્યુષણ પર્વનો પ્રારંભ થયો. પૂર્વ કર્મને પાતળા કરવા માટે પથ પર પરમપાવની તપોપૂત પુષ્પિકા પથરાઈ ગઈ. વડીયાનગર અત્યારે તિર્થધામ બની ગયું. તપસ્વીજી જૈન વિદ્યાલયના બાળકોએ એક સુંદર નાટિકા–સંવાદ તૈયાર કર્યો હતો. તેનો પ્રથમ પ્રવેશ ભજવાયો. મહાસતીજી દ્વારા ગુરુ ગુણ સ્તુતિ ગાવામાં આવી. બહેનો તરફથી ધર્મ–ગીતોની વર્ષા વરસી રહી..

આ રીતે પર્યુષણના દિવસોમાં આનંદ ઉત્સવ વધતોજ ગયો. વિદ્યાલયના બાળકો પ્રતિદિન સંવાદના અંકો ભજવતા ગયા. શ્રી. વિઠ્ઠલભાઈ માસ્તર ગાવામાં નિષ્ણાત હતા. એને બાળકોને પણ તેઓએ જ તૈયાર કર્યા હતા. તેમનું ગણું અને ભક્તિગીત એક બીજાના પૂરક હતા. 'અંધારે અંધારે ધપતો જા' એ ગીતથી સભામાં નિરવતા વ્યાપી જતી.

વડીયામાં ત્રણ બહેનોની દીક્ષા અને વડીયાથી ગોંડલ

૭૫

ગુજરાત અને સૌરાષ્ટ્રના સ્થા, જૈન સંઘો અને સાધુ સમાજના ઐક્ય માટે ઘણા પ્રયાસ ચાલી રહ્યા હતા. જોરાવર નગરમાં સાધુ સંમેલન ભરવાનું નક્કી થયું હતું. પૂજ્ય મહાપુરુષ શ્રી. પુરુષોત્તમજી મ. તથા પુજ્ય શ્રી. પ્રાણલાલજી મ. ને સંમેલનમાં હાજરી આપવા માટે શ્રાવક સમુદાયનું દબાણ થઈ રહ્યું હતું.

પૂજ્યશ્રી પુરૂષોત્તમજી મ. રાણપુર બિરાજતા હતા. તેઓનો જવાનો નિર્ણય થઈ શક્યો ન હતો. વડીયા ચાતુર્માસ બાદ ગુરુદેવની તબિયત નરમ હોવાથી તુરતમાં વિહાર માટે કોઈ શકયતા ન હતી. ગોંડલ સંપ્રદાયના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી અમીચંદજી મ. તથા નાના રતિલાલજી મ. ઠાણા ૨ ને સુરેન્દ્ર નગર મોકલવાનું નક્કી થયું. તેઓ બંનેએ વડીયાથી વિહાર સુરેન્દ્રનગર તરફ કર્યો.

પાછળથી પૂ. શ્રી. પુરુષોત્તમજી મ. ચર્ચા વિચારણા કરવા રાણપુરથી વડીયા પધાર્યા. શ્રાવક મંડળના ખાસ ખાસ ભાઈઓ પણ હાજર થયા. સભ્ય બની શ્રી. મણિભાઈ રાવસાહેબ, શ્રી. રતીલાલ ગોડા તથા શ્રી. નાથાલાલ કામદાર વગેરે સંમેલનની કાર્યવાહીમાં ભાગ લઈ રહ્યા હતા.

વડીયા ચાતુર્માસ બાદ ગુરુદેવને ચૈત્ર સુદી ૧ સુધી વડીયામાં જ સ્થિરતા થઈ. તબિયતના કારણે તકલીફ હોવાથી વિહાર મુલતવી રહ્યો. વડીયામાં શાંતિપૂર્વક દિવસો વ્યતીત થયા. કલકત્તા શ્રી. જગજીવન મુનિ ઠાણા ૨ પધારી ગયા હતા. ત્યાં

દીક્ષા મંડપમાં વરઘોડા પહોંચતા દશહજાર માણસોની ભીડ થઈ હતી જનસમુદાયમાં અદ્‌ભુત ભકિતના દર્શન થઈ રહ્યા હતા. વિધિવત ત્રણ બહેનોને દીક્ષાનો પાઠ ભણાવવામાં આવ્યો. વિમલા બહેન શ્રી પ્રભાવતી મહાસતીજીના શિષ્યા, લલિતા બહેન શ્રી મોતીબાઈ મ. ના શિષ્યા, અને મુકતાબેન શ્રી અંબાબાઈ મ. ના શિષ્યા જાહેર થયા, શ્રી મહાપુરુષ શ્રી પુરુષોતમજી મહારાજે તે વખતે મહા માંગલિક સંભળાવ્યું, મહાવીર પ્રભુના જયનાદ સાથે સભા વિસર્જન થઈ.

દીક્ષા પછી લગભગ બે સપ્તાહ વડીયામાં સ્થિરતા થઈ. ત્રણે બહેનોને વડી દીક્ષા દેવામાં આવી. ત્યારબાદ વડીયાને સુનુ મૂકી સાધુ સંતો ચાલી નીકળ્યા. છે. શ્રી. પુરુષોતમજી મ. તથા શ્રી પૂ. પ્રાણલાલજી મહારાજે ગોંડલ તરફ સાથે જ વિહાર કર્યો.

વિહારમાં વડીયાના ભાઈઓ મોટી સંખ્યામાં સાથે જ હતા. ગોંડલ પધારતા સુરેન્દ્રનગરથી પણ વિહાર કરી શ્રી અમીચંદજી મુનિ તથા રતીમુનિ ઠાણા ૨ ગોંડલ મુકામે ભેગા થયા. ગોંડલમાં આનંદ મંગળ વર્તાઈ રહ્યો.

આયંબીલની ઓળી ખૂબ જ ધામધૂમથી શરૂ થઈ. ઓળી દરમ્યાન ૨૩૦૦ કુલ આયંબીલ થયા. આખી ઓળી ૧૫૦ જેટલી થઈ. તે ઉપરાંત બીજી નાની મોટી તપશ્ચર્યા નીપજી. ગામે ગામનો શ્રીસંઘ ગાદીના ગામે વિનંતી માટે આવવા લાગ્યા. બંને ગુરુદેવો સાથે બિરાજવાથી મહેમાનોનો ખુબ જ ધસારો રહ્યો. રાજકોટ, ધારી, બીલખા, જામનગર વગેરે ગામોના સંઘોએ ચાતુર્માસ માટે ખાસ વિનંતિ કરી. ગોંડલ સંઘના ૫૦ જેટલા ભાઈઓએ મળીને ઘણા જ ભાવથી વિનંતી દર્શાવી.

પુનઃગોંડલથી શ્રી પુરુષોતમજી મ. સાથે જ વિહાર શરૂ થયો.

આ શુભ પ્રસંગે બે લાખ રૂપીઆ ઉપરાંત આશુભ ખાતામા વાપર્યા હતા–પુણ્યોદયથી મળેલી સંપત્તિને સાર્થક કરતા હતા. ગુરુદેવોના પ્રભાવે વાતા વરણુ દિવ્ય બની ગયું એક બહેનને અઠમ અઠમ નો વરસી તપ હતો

રાજકોટથી ભક્તિનગર, સદર વગેરે પરાઓને પણ લાભ મળ્યો હતો. જૈન બાલાશ્રમમાં પૂજ્યશ્રીનું જાહેર વ્યાખ્યાન-ગોઠવવામાં આવ્યું હતું. ૧૦ થી ૧૨ દિવસ સાથે રોકાયા પછી મહાપુરુષ શ્રી પુરુષોત્તમજી મ. રાજકોટથી વિહાર કરી ગયા ગુરુદેવ ત્યાં જ બિરાજ્યા. સોનગઢ ચારિત્રરત્નાશ્રમના અધિષ્ઠાતા શ્રી કલ્યાણચંદજી મ. તથા કેસરીચંદજી મ.ની ભકિતનગરમા મુલાકાત થઈ તેઓએ કચ્છમાં પધારેલા ૧૦૦૮ શ્રી જયચંદજી સ્વામીની જાહોજલાલીની આગલી વાતો કરી આનંદ મેળવ્યા.

લીંબડી સંપ્રદાયના શ્રી પુનમચદજી પણ રાજકોટ આ સમય દરમ્યાન બિરાજમાન હતા. રાજકોટમાં ઘણા આર્યાજી શરીર આદિના કારણે સ્થિરવાસ બિરાજતા હતા. પૂ. ગુરુદેવે પ્રતિદિન અલગ અલગ સાધ્વીજીઓને સુખસાતા પૂછવા માટે પધારતા. તેમને ખપતી વસ્તુ માટે પૃચ્છા કરતા અને તે-આત્માઓને શાંતિ ઉપજાવતા. માંગલિક સંભળાવી તેમની અસાતાને ઉપશાંત કરવાની કોશીષ કરતા. આવા ગુરુદેવ માટે મહા સતીજી મંડળના હૃદયમાં સન્માન અને ગૌરવનો જન્મ-થતો શેષકાળ રાજકોટ રોકાઈને પૂજ્યશ્રીએ પ્રસ્થાન કર્યું.

બેડીના નાકે ૭૦૦ જેટલા ભાઈઓ અને બહેનો વળાવવા આવ્યા હતા. ત્યાં વળામણાનો કાર્યક્રમ હતો. પૂજ્યશ્રી કેટલાક ગામડાઓમાં પરિષહ ભરેલો વિહાર કરી ટંકારા પધાર્યા. રસ્તાના એક ગામમાં એક ચોરે વિહારી ભાઈઓનો સામાન ચોરવા બએ વખત પ્રયાસ કર્યો પણ તે સફળ ન થઈ શક્યો.-

આજ રાત્રે સન્યાસી શ્રી સચ્ચિદાનંદજીની મુલાકાત થઈ. તેમણે પાછલી ઓળખાણ આપી જૂની વાતો કરી, મૂળ ચરખડીના વતની સોરઠીયા વાણીયા ચુનિલાલ નામે હતા. તેમણે કેટલોક સમય રોકાઇ જ્ઞાનાનંદ મેળવ્યો.

આ સિવાય ઝુલતો પુલ, હાઇસ્કૂલ, દરબારગઢ, ગર્લ્સ સ્કૂલ, પટેલ હાઉસ, વગેરે સ્થાનોનું ગુરુદેવે નિરીક્ષણ કર્યું. જૈન દષ્ટિએ પણ ગુરુદેવે મોરબીના ઘણી નોંધ લીધી છે. જે નીચે પ્રમાણે છે.

(૧) મૂળ ઉપાશ્રયમાં મેડીના દાદરા નીચે લોખંડની તિજોરી છે. તેમાં હસ્તલિખિત કચ્છી ડબાવાળા ૩૨ સૂત્રો અને રાસ વગેરે છે. તે બધા શ્રી અંબાવીદાસ ડોસાણી તરફથી મળેલા છે.

(૨) મોરબીમાં ૭૫૦ થી ૮૦૦ જેટલા સ્થા. જૈન ઘરો છે, તપગચ્છને સ્થા ગચ્છમાંથી ૩૦ જેટલા ઘરો દિગંબર મતમાં (સોનગઢ સં.) છે.

(૩) પ્લોટમાં વસતા ભાઇઓએ નવી પૌષધશાળા બાંધી છે. આ નિર્માણમાં આંતરિક વૈમનસ્ય ઉત્પન્ન થયું. આથી જૈન સમાજના સંગઠનમાં ત્રુટી આવી છે. આ વૈમનસ્યના માઠાં પરિણામ સાધુ સાધ્વી સમુદાયને પણ સ્પર્શ્યા છે.

(૪) અંદરો અંદર કલેશથી શ્રાવક સમુદાય ધર્મ પ્રવૃતિમાં ઘણો પાછળ પડી ગયો છે. આર્થિક દ્રષ્ટિએ ધાર્મિક પરિવારને ધક્કા લાગતા પુન્ય માર્ગમાં મંદતા આવી છે.

(૫) સારા સત્સંગની, સદ્દગુરુની વાણીની અને તેમના પ્રભાવની ખાસ આવશ્યકતા દેખાય છે.

નવ દિવસ મોરબીને લાભ આપી પૂજ્યશ્રીએ ગોંડલ ચાતુર્માસ માટે શીઘ્ર પ્રસ્થાન આદર્યું. રફાળેશ્વર પહોંચતા ૫૦ જેટલા ભાઈઓ બહેનો સાથે આવ્યા હતા.

૨૦૦૮નું ગોંડલમાં ચાતુર્માસ પુજ્યશ્રીને અસાતાનો ઉદય

૭૬

૧૧ વરસ પછી ગોંડલ ચાતુર્માસ કરવાનો પ્રસંગ આવ્યો હતો. શ્રી. મોટા રતિલાલજી મુનિ ઠા ર. બગસરા ચાતુર્માસ પધાર્યા હતા. અહીં પૂજ્ય મહારાજ શ્રી. તથા નાના રતીમુની ઠા.ર. ચાતુર્માસ બિરાજ્યા હતા.

રોજના પ્રવચનો શરૂ થયા. ચિત સંભૂતિનો અધિકાર વંચાતો હતો. શ્રી. મોતીબાઈ સ્વામી ઠા.પ. નું ચાતુર્માસ સાથે હતું. બપોરના સાધ્વીજી મંડળ વાંચણી લેતા. ચંદ્રસેન લીલાવતીનો રાસ બા.બ્ર શ્રી. ચંપાબાઈ આર્યાજી બપોરના સંભળાવતા હતા.

ગોંડળના આંગણે આશોપાલવ ઝુલી રહ્યુ હતું. તેની શીતળ છાયામા ભકત જન એકત્ર થઈ આત્મ સમાધિ મેળવી રહ્યા હતા. અઠમ પચરંગીનો રંગ સૌના હૃદયમાં છવાઈ ગયો હતો. મોટા ઉપાશ્રયે ૧૫૦ અને સંઘાણી ઉપાશ્રયે ૩૨ મળી ૧૮૨ અઠમ થયા. છઠ છઠ તો અઢળક હતા. જયંતિભાઈ ઝાટકીયા તરફથી અઠમવાળાને પારણા થયા. તેમજ તેમના તરફથી શ્રી. દેવકુંવરબાઈ સ્વામી તથા બા.બ્ર. મણીબાઈ સ્વામીની તિથિમાં રૂા ૮૫૧ મૂકાયા. શ્રી. જસવંતી બહેને ૧૧ ઉપવાસ કરી પારણું કર્યું.

કલકત્તાથી શ્રી. શાંતીલાલ કાળીદાસ સંઘવી તથા શ્રી અમૃતલાલ ભવાન દર્શનાર્થે આવ્યા. શાંતિલાલે પોતાના માતૃશ્રી શ્રી. સંતોકબાઈના સ્મરણાર્થે રૂા ૨૫૧ શ્રી. ડુંગર સિંહજી પુસ્તકાલયમાં અર્પણ કર્યા.

સાંધાઓ ઝલાઈ ગયા દેખાયા. દરેક સાંધામાં દુખાવો શરૂ થયો. સવારે શ્રાવકો દર્શન કરવા આવ્યા. આ સ્થિતિ જોતાં તેઓને દીલમાં દુઃખ થયું. વધારામા ચાર દિન પછી પર્યુષણ પર્વ હોવાથી ઘણું જ દુઃખ થયું."

"દશ વર્ષથી ડોકટરની દવા નહિ લેતા હોવાથી દેશી દવા વગેરે કલ્પતા ઉપચાર કરવા ઇચ્છા બતાવી. પરંતુ શ્રાવક ભાઈઓને એમ થયું કે પર્યુષણ નજીક આવતા હોવાથી ડોકટરોને બોલાવી તેમની સલાહ મુજબ દવા વગેરેના પ્રયોગ કરવા કે જેથી દરદ ઓછું થઈ જાય. અને પર્યુષણમાં હરકત ન આવે. આ બાબતમાં ખૂબ જ વાટાઘાટ થઈ. સંયોગો જોઈને કહેવામાં આવ્યું કે શ્રી સંઘને યોગ્ય લાગે તેમ કરો."

તેઓ રોજિંદા પ્રયોગ કરવા લાગ્યા. દરદ જોર કરી રહ્યું હતું. દરેક સાંધામાં સંધીવા, સાધા પર સોજા સાથે (૧૦૨) ડીગ્રી તાવ. રહેતો અને તેથી ઊંઘ પણ ઓછી થઈ ગઈ હતી. સુવું બેસવું વગેરે પોતાની જાતથી થતું અટકી ગયું હતું."

"પર્યુષણ શરૂ થયા પણ દરદ ઘટયું નહિ, પરંતુ વધારો થયો, તેથી મહાપર્વમાં શ્રીસંઘની સેવા, વ્યાખ્યાન વાણી વગેરે કરવાની ખુબ તીવ્ર ભાવના હતી તે મનની મનમાં રહી ગઈ. કારણ કે અગીયાર વરસના અંતરે ગોંડલનું ચાતુર્માસ થવાથી શ્રીસંઘને ઉલ્લાસ હતો. પરંતુ ભાવિના ગર્ભમાં શું રહ્યું છે. અને શું પરિણામ આવવાનું છે તે હાલ જમાનાના છદ્મસ્થ માનવો જાણી શકતા નથી. આ પરિણામ આવવાથી શરીરમાં જે દરદનું દુઃખ ઉપજયું તેથી વધારે પર્યુષણ પર્વની આરાધનામાં સ્વ પરની સેવા કરવાની તક મળી, તે રૂંધાઈ ગઈ તેનું દુઃખ થયું. પરંતુ શરીરની સ્થિતિ પાસે લાચાર બનવું પડયું" એવી પરીસ્થિતિમા સેવાભાવી રતીમુનિએ તથા શ્રી સંઘે કંટાળો લાવ્યા વિના સારી સેવા બજાવી છે.

બગસરામાં બા બ્ર. પ્રભાબાઈ મ. ઠાણા ૬ બિરાજતા હતા. તેઓ સૌ એક માઈલ સામે લેવા માટે પધાર્યા હતા. બગસરા પહોંચતા ગુરુદેવને એક પ્રકારે નિરાંત વળી. પરંતુ મનમાં કુંઈક અશાંતિના પડઘા પડી રહ્યા હતા.

શરીર સ્થિતિ વધારે દુર્બળ બની જવાથી બોજો વધારે લાગતો હતો. આ વ્યથાને પૂજ્યશ્રીની ડાયરીમાં શબ્દ દેહ મળ્યો નથી. તેથી અહીં પણ તે નિરાકાર જ રહેવા પામી છે.

અહીં તો એટલું જ કહેવું યોગ્ય થઈ પડશે કે આવા પ્રત્યાઘાતથી પૂજ્યશ્રીની માનસિક શાંતિને ઘણો જ ધક્કો લાગ્યો છે. અને જીવન શક્તિ વધારે ક્ષીણ બની. બગસરામાં પણ દર્શનાર્થી ભાઈઓ બહેનોનો પ્રવાહ ચાલુ જ રહ્યો. પ્રવચન સાધ્વીજી મહારાજ આપતા. તેમજ મોટા રતીલાલજી મુની પણ ફરમાવતા. કોઈ વખત બંધ પણ રહેતું. ગુરુદેવની સમર્થ બંસરીના સૂરો શાંત પડ્યા હતા.

રોજનીશીના ઉલ્લેખ પ્રમાણે બગસરાથી ઠાણા ૨ પુજ્યશ્રી તથા મોટા રતીલાલજી સાવરકુંડલા માટે પ્રસ્થાન કર્યું. સાવરકુંડલામાં શ્રી જમનાદાસભાઈ તેજાણીના સુપુત્રી શ્રી લીલાવતી બહેનને ભાગવતી જૈન દીક્ષા લેવાના ભાવ હતા. તેમના ઉચ્ચ કોટીના વૈરાગ્યની સૌની ઉપર છાપ પડતી હતી. આ લીલાવતી બીજા લીલાવતીબાઈ સ્વામી બનશે તેવી આશા બંધાતી હતી. પૂજ્યશ્રીનો સાવરકુંડલા પધારવાનો હેતુ મુખ્યપણે તે હતો.

પૂજ્યશ્રી પધારતાં દીક્ષાનું મૂહૂર્ત નક્કી થયું બા. બ્ર. પ્રભાબાઈ મ. ઠાણા ૬ દીક્ષા પ્રસંગ પર પધાર્યા. દીક્ષાની બધી તૈયારીઓ રચાઈ ગઈ. વૈરાગ્યવંતા બહેનના ભાગ્યબળે પૂજ્યશ્રીની તબીયત અમુક અંશે સુધરતા થોડું થોડું પ્રવચન આપવાની શરૂઆત કરી. એ રસીલી બંશરીના સૂરો બજતાં સૌના દીલમાં પુનઃચૈતન્ય જાગ્રત થવા માંડ્યું.

સમજુબેનને ગુરુદેવે દીક્ષા પાઠભણાવી દુધીબાઈના શરણમાં સોંપ્યા.

બગસરા ૪૪ દિવસની સ્થિરતા થઈ. પૂજ્યશ્રી વિહાર કરી ખાંભા પધાર્યા. ગુરુદેવની તબિયત ઠીક ઠીક સુધરી જવા આવી હતી. પ્રવચન બરાબર અપાવા લાગ્યું હતું. ખાંભા ને ૧૦ દિવસ લાભ આપી મોટી ધારી આગમન થયું. મોટી ધારી પહોંચતા પૂજ્યશ્રીને બંને કાનમાં પુનઃદુઃખાવો શરૂ થયો. રસી નીકળવા માંડી. શ્રી મોટા રતીલાલજી મ. વ્યાખ્યાન વાંચતા હતા. એક માસ મોટી ધારી રોકાયા. દરમ્યાન પૂજ્યશ્રી જયચંદજી સ્વામિની તિથિ મનાવતા ૪૦ અઠમ થયા. નાથાલાલ માણેકચંદ તરફથી પારણા કરાવવામાં આવ્યા ધારીથી છતડીયા થઈ ગુરુદેવ સાવરકુંડલા તરફ વળ્યા. ધારીથી આખી બસ લઈને શ્રાવક સમુદાય છતડીયા ગયો હતો. એક એક દિવસ રસ્તામાં સ્થિરતા કરતાં ગુરુદેવ ઠાણા ર નાવલી નદીની લીલી ધરામાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ પાથરવા કુંડલા પધારી રહ્યા. ધન્ય કુંડલા!

*

રી. પરસ્પર સાતાના સમાચાર પૂછવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ રી સંતબાલજીએ જગજીવનજી મુનિ તથા જયંતિલાલજી મુનિના સમાચાર પૂછયો. ગુરુદેવે પણ શ્રીનાનચંદજી મ. ના સમાચાર પૂછયા. ૧૦થી૧૨ મિનિટ વાર્તાલાપ થયો. તેઓ પુનઃપધારી ગયા.

સાવરકુંડલામાં વ્યવસ્થિત પ્રવચનો શરૂ થયા. ગુરુદેવની તબિયત કંઈક અંશે સુધરી હતી. પ્રવચનમાં પોતે અરધો કલાક આપતા હતા. પ્રથમ મોટા રતીલાલજી મહા પ્રવચન શરૂ કરતાં. ત્યારબાદ ગુરુદેવ ફરમાવતા. પૂજ્યશ્રીએ પ્રવચનમાં પ્રધાન તથા દ્વારકા નગરીનો અધિકાર અને તેની વિશદ વ્યાખ્યા શરૂ કરી ઉપદેશ આપતા. આ વરસે કુલકુંવરબાઈ સ્વામી ઠા. ૪ સાવરકુંડલા બિરાજતા હતા. પૂજ્યશ્રીનું ચાતુર્માસ હોવાથી સાધ્વીજી મંડળ અપાર હર્ષ અનુભવતું હતું. ખાસ કરીને શ્રી કુલકુંવરબાઈ મ. ત્રણ વરસ થયા સ્થિરવાસ હતા.

પૂજ્યશ્રીનો અપૂર્વ લાભ મળવાથી તેમના આત્માને અલૌકિક આનંદ થઈ રહ્યો હતો.

પર્યુષણ પર્વ રૂડી રીતે શરૂ થયા. ગુરુદેવની મધુરી બંસરી ઉપર સમાજ નાચવા લાગ્યો. પ્રભુ વીરનો જન્મવાચન દિન સરસ રીતે ઉજવાયો. 'નયસાર' ના ભવમાં એ જીવે કેવીરીતે લાભ મેળવ્યો તે બાબતનું વર્ણન સચોટ ફરમાવ્યું. સંત દર્શનથી એ જીવ કૃષ્ણપક્ષી મટી શુકલ પક્ષી બન્યો. (૨) સંતને દાન દેવાથી પરીત સંસારી થયો. (૩) સંતના ઉપદેશ શ્રવણથી સમ્યકત્વની પ્રાપ્તિ થઇ (૪) સંતના આદેશ અનુસાર રહેવાથી શ્રાવક ધર્મની પ્રાપ્તિ થઇ. એજ જીવ આગળ જતા શ્રી મહાવીર ભગવાન થયા.

મહાસતીજી મુક્તાબાઇ આર્યાજી તથા બા. બ્ર. લીલમ બાઈ આર્યાજીએ અઠાઇ તપની આરાધના કરી હતી. બાકી શ્રાવક

ઉ:—અનંતાનુબંધી આદિ ચારે કષાયના ઉદય વખતે નિમિત કારણો ઊભા થતાં તેમાં જીવ પરિણમી જાય અને કષાયની ઉદીરણા રૂપ સમૂહઘાત કરે તેમાં જૂના કર્મનો નાશ અને નવા કર્મના બંધ બાંધે છે.

પ્ર.—આવતી ચોવીસીમાં આનંદ શ્રાવક તિર્થંકાર થવાના છે તે ઉપાસક દશાંગવાળા આનંદ કે બીજા કોઈ?

ઉ.—કોઈ એજ આનંદ બતાવે છે. બીજા પણ કહે છે. બિના નક્કી નથી.

શરૂ કરી

ચલાળાથી વિહાર થયો રસ્તામાં એક રાસ મંડળ સાવર-દેવશંકર વ્યાસની મંડળી હતી. ગુરુદેવ સાથે વાર્તા સાધ્વીજી તેઓએ સમસ્ત ધુમ્રપાનનો ત્યાગ કર્યો. દેવશંકર તથા કુંવરબાઈ બન્ને ભાઈઓ ઉત્તમ હૃદયના વ્યક્તિ હતા. ગોપાલ—?

પ્રસંગે મોટા ઝવેરબાઈ મ. ના કાળધર્મ પામ્યાનો તાર રાજકોટ સંઘ તરફથી આવ્યો; વેરાવળને ધર્મનો સારો એવો લાભ મળ્યો.

વેરાવળથી પૂજ્ય ધાંટવડ પધાર્યા. ધાટવડ એ ગિરનો કાંઠો. ગીરજંગલના અદ્ભુત દૃશ્યો જોવા મળે છે ધાંટવડ સંઘને ચાર દિવસનો લાભ આપી પૂજ્યશ્રી પુનઃ વીસાવદર તરફ વળ્યા.

આ વખતે ખાસ ગીરના જંગલનો રસ્તો લીધો. જેને કનકાઈનો રસ્તો કહેવાય છે. પાઠકોએ પાછલા પ્રકરણમાં કનકાઈ રસ્તાનું વર્ણન વાંચ્યુ છે. છોડવડી કાશીયા, સતાધાર થઈ વીસાવદર આગમન થયું.

વીસાવદર પૂજ્યશ્રી ૧૧ દિવસ રોકાયા. તે દરમ્યાન જુનાગઢ હોસ્પિટલમાં ઓપરેશન બાદ શ્રી અંબાબાઈ મ. કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર મળ્યા. બીલખા, ધારી, ધાંટવડ, બગસરા, સાવરકુંડલા, જુનાગઢ, સરસઈ, મેંદરડા વગેરે ગામના શ્રાવકો વીસાવદર દર્શનાર્થે આવતા રહ્યા ધર્મકરણી પ્રવચન કાર્યક્રમનો ઠાઠ રહ્યો.

પૂજ્યશ્રી વીસાવદરથી ભેંસાણ ઉપર થઈને વડીયા પધાર્યા. રસ્તામાં ક્યાંએ રોકાણ ન થઈ. વડીયા પણ એજ દિવસ રોકાયા ત્યાંથી સુલતાનપુર પધાર્યા.

નાના રતીલાલ મુનિ કોઈ કારણસર છુટા પડયા હતાં તેવો ઉલ્લેખ ઉપર આવ્યો છે તે કારણોની કડી અહીં સુલતાનપુરની પૂજ્યશ્રીની નોંધમાં સ્પષ્ટ થઈ જાય છે. તે નોંધઆ પ્રમાણે છે.

૦૧૦નું ધારી ચાતુર્માસ ધર્મધ્વજ ધારીએ ફરકાવ્યો

૭૮

ધારી ચાતુર્માસ ઘણા જ ભવ્ય ભાવે પ્રારંભ થયું. ભાઈઓ બહેનોએ અઠમના પવિત્ર અનુષ્ઠાન સાથે ચાતુર્માસમાં પ્રવેશ કર્યો. ૮૨ જેટલા અઠમ થયા; તેમાં ૬૬ બહેનોમાં અને ૧૬ પુરુષોમાં હતા આ મહાન તપ પ્રભાવે વાતાવરણ વિશુદ્ધ બની ગયું. સૌ જ્ઞાન ગંગામાં સ્નાન કરી રહ્યા.

પૂજ્યશ્રીની વાણીના મધુર સ્વરો વીણાના સ્વરોની જેમ ભક્ત જનોના હૃદયને ડોલાવી રહ્યા હતા. સ્વાસ્થ્યની તકલીફથી પાછલા બે ત્રણ વર્ષમાં અદ્‌ભુત રસાયણ સૌરાષ્ટ્રની જૈન જનતાને મળતું બંધ થયું હતું. તે પુનઃ પ્રાપ્ત થતા અતૃપ્ત ભાવે સૌ રસપાન કરવા લાગ્યા.

શત્રુંજય નદીના કિનારે વસેલી ધારીનગરી ભાવનાથી થનગનતી જૈનત્વના રંગે રંગાએલી શુરનગરી છે. ગુરુવરો પ્રત્યેની ભક્તિના અનુપમ દર્શન થાય છે. ભક્તિપુરી જ સમજો. ગુરુદેવ શ્રી. પ્રાણલાલજી મહારાજ સૌના અંતઃકરણમાં વસી ગએલા છે. ધારીનો યુવક સમાજ ઉત્સાહના આવેગથી ઉછળતો રહે છે. ગિરનો કિનારો હોવાથી ધારીના જૈન સમાજમાં ધર્મ બાબતમાં તપશ્ચામાં સિંહ જેવા પરાક્રમી છે.

પૂજ્યશ્રીની વાણીના પ્રભાવથી ધારી સંઘ વેગવંત બની ગયો. સૌના હૃદયમાં શાસન પ્રેમનો પ્રવાહ વહેતો થઈ ગયો ધારીના નરનારી ધમધમી ઊઠ્યા. સ્વાધ્યાય સેવા તપ ત્યાગ સંયમ અને વ્રત પચખાણની હેલી ચડી. એક પ્રકારે આંધી ચડી. જાણે રણાંગણમાં કર્મશત્રુઓ સામે ઝઝુમવા ભક્તજનોની

સમય સમય પર અધિકારી વર્ગ પણ પ્રવચનમાં લાભ લેતો રહ્યો. ન્યાયાધીશ શ્રી. યોગેશભાઈ તથા મામલતદાર શ્રી. ચીમનલાલભાઈ પ્રવચનમાં આવતા. ઘાટલીયા શ્રી. પુરુષોત્તમ ભવનભાઈએ જૈનશાળા, માનવ રાહુત આદિ કાર્યમાં રૂા. ૨૦૦૦ની જાહેરાત કરી. પ્રવચન પછી પ્રભાવના ન હોય તેવો દિવસ તો ભાગ્યે જ જતો હશે! સંવર પોષાવાળાને સાકરના પડા સંખ્યાબંધ મળતા જ રહ્યા.

પર્યુષણ પર્વનું આગમન થતાં શ્રીસંઘમાં આનંદ આનંદ વર્તાય રહ્યો, તપશ્ચર્યાની ઝડી વરસી રહી. ૧૯ વ્યક્તિ ઓએ નવાઈ જેવા મહાન તપની આરાધના કરી. ૪૩ અઠાઈ તપની ઉપાસના થઈ. ૩ વ્યક્તિઓએ ૧૧ ઉપવાસ આદર્યા. આઠ કર્મને બાળવા આઠ જણાએ છકાય તપનું સેવન કર્યું. ૨૫ જણાએ થોલા કરી ઉપવાસ વિક્રમ કર્યો. દાન પુણ્ય ફાળા વગેરે ઘણા જ સારા પ્રમાણમાં થયા. પર્યુષણના વિશેષ કાર્યક્રમ અને જૈનશાળાની સંવાદિતાઓથી શ્રીસંઘનો બગીચો મહેકી ઊઠયો.

તપસ્વીઓના સન્માનમાં એક ભવ્ય જુલુસ કાઢવામાં આવ્યું. તેમાં સમસ્ત અમલદાર વર્ગ, અને વ્યાપારી વર્ગે ભાગ લીધો. અઢારે આલમને આમંત્રણ હતું. વોરા મુસ્લિમ ભાઈ-ઓએ પણ ભાગ લીધો હતો. અંતે જુલુસ ઉપાશ્રય પધારતાં પૂજ્યશ્રીએ મહા માંગલિક કહ્યું. ઈતર જનતા શ્રીસંઘની આવી સુંદર ભાવના અને વ્યવસ્થાથી ઘણી જ પ્રભાવિત થઈ. ખાસ કરીને આવા જ્ઞાની ગુરુદેવોનો યોગ સૌને લાગણીવશ બનાવી રહ્યો હતો. સભા વિસર્જન પછી સૌને એક એક પડો આપવામાં આવ્યો સુરતી છોટાલાલ ગોપાલજીએ જુલુસનું બધું ખર્ચ ઉપાડી લઈ લાભ લીધો. શ્રી. બેચર રણછોડ તરફથી સંવત્સરી પછી સંઘ જમણ કરવામાં આવ્યું. પર્યુષણ સમાપ્ત થતાં

પાળ્યા. તપ સંબંધમાં છઠ, અઠમ પાંચ, છકાય, સાત, અઠાઈ નવાઈ અગીયાર ઉપરાત અઠમની પચરંગી, પરદેશી છઠ નાનીબારી, પાંડવ છઠ, ચૌદ પૂર્વનો તપ, મુગટમાળા, મેવા છઠ, ચંદનવાળા અઠમ, ખીર છઠ, આદિ ઘણી જાતના તપ વિશાળ પ્રમાણમાં આદર્યા. દાનમાં, ત્યાગમાં, વૈરાગ્યમાં, અનુકંપામાં, પુન્યમાં, તન, મન અને વચનથી પણ ખૂબ લાભ લેવાયો."

"બહારગામથી આવતા દર્શનાર્થી મહેમાનોને જમાડવાનો સારામાં સારો લાભ ઝાટકીયા દુર્લભજીભાઈ કાળીદાસે લીધો (સામેથી જ સંઘ પાસે માગણી કરી હતી) સુરતી છોટાલાલ ગોપાળજીએ નાસ્તા પાણી કરાવવાનો સારો લાભ લીધો. દીલનો ભાવ વિવેક સત્કાર ઘણો સુંદર હતો"

"આ ઉપરાંત શ્રી. સ્વામીવાત્સલ્ય સંઘ જમણ અગીયાર થયા. વ્યક્તિ ગત એક એક જમણ કરી અગીયાર ભાઈઓએ લાભ લીધો. આટલા બધા સંઘ જમણ તે ઉત્કૃષ્ટ ભાવનું દ્યોતક છે"

ગુરુદેવે ચાતુર્માસ પૂર્ણ કરી ધારીથી પ્રસ્થાન કર્યું. સ્ટેશન પ્લોટમાં અંતિમ માંગલિક ત્યાં કહેવાયું. અહીં છ દિવસ સુધી રોકાવાનું થયું. અહીં પોષા સંવરના કાયમી પારણા માટે ભાઈઓ તરફથી રૂા. બે હજાર જાહેર કરવામાં આવ્યા. ધારી નવા ઉપાશ્રયના નિર્માણ માટે રૂા. ૫૦૦૧ જાહેર કરવામાં આવ્યા. અઢી હજાર તારાચંદ હરજીવનના તથા અઢી હજાર હરજીવન ડુંગરસિંહના સ્મરણાર્થે શ્રી. સમરત બહેને અર્પણ કર્યા.

અહીંથી પૂજ્યશ્રી વેકરીયા પધાર્યા. આખા સંઘના ભાઈઓ, બહેનો, બાળકો સૌ વિહારમાં સાથે ચાલીને વેકરીયા સુધી પહોંચ્યા હતા. સુરતી છોટાલાલ ગોપાલજી તરફથી વળામણું હતું. ઘણા જ આનંદ ઉત્સવથી આ કાર્ય પરિપૂર્ણ થયું.

ધારીથી વેરાવળ
એ બંને વચ્ચે વરસીતપના ઉજવણાઓ

૭૯

વેરાવળ શ્રીસંઘની વિનંતિ એકધારી ચાલુ જ હતી. શેઠી આઓ બરાબર પૂજ્યશ્રીને પધારવા વિનંતિ કરી રહ્યા હતા. કેમ જાણે જન્મભુમિની સ્મૃતિ થઈ હોય ! પૂજ્યશ્રીને વેરાવળને પૂરો લાભ આપવાનો સંકલ્પ થયો. પાછળના પ્રકરણોમાં વેરાવળનું ખ્યાન યથાસ્થાન ઘણું આવી ગયું છે. વેરાવળની ભક્તિ અને પ્રભુના હૃદયને સ્પર્શે તેવા છે.

ધારીથી પ્રસ્થાન થયું. શત્રુંજય નદીનો પુલ પાર કરી માગલિક સંભળાવવામાં આવ્યું. ૩૨ ભાઈઓ બહેનો વિહારમાં સાથે ચાલ્યા સુરતી નાથાલાલભાઈ તરફથી જમણ થયું. પુજ્યશ્રી ભાડેર, મોણવેલ, જેતલવડ, થઈ વીસાવદર પધાર્યા. અહીં શ્રી. ફુલકુંવરબાઈ સ્વામી આદિ ઠા. ૮ બિરાજતા હતા. તેઓ બધા ગુરુદેવને લેવા માટે સામે આવ્યા. શ્રીસંઘના ભાઈઓ દર્શન કરી તૃપ્ત થયા.

વીસાવદરમાં હરખચંદ ગાંઠાણીની કુમારી પુત્રી પુષ્પાને વરસીતપનું પારણું હતું. પૂજ્યશ્રીના સાંનિધ્યમાં ધામધૂમથી પારણું ઉજવાયું. રાજકોટથી સંઘરાજકા, શ્રી. ઝવેરચંદ રાઘવજી, તથા શ્રીમતિ ગુલાબબેન પૂજ્યશ્રીના દર્શનાર્થે આવ્યા. જુનાગઢથી માવાણી વૃજલાલ જેઠાભાઈ, તેમના પત્ની તથા બહેન દર્શન કરવા આવ્યા. જુનાગઢ પધારવા વિનંતિ કરી. તેમના ધર્મપત્નીને વરસીતપ હતો.

રસ્તામાં બીલખાને સ્પર્શવાની જરૂર હતી. ગુરુદેવની ભક્તિનું ખાસ કેન્દ્ર હતું. ત્યાં પધારી ૧૯ દિવસ બિરાજ્યા. મહાવીર જયંતિ ભવ્ય રીતે મનાવવામાં આવી. ૨૧ ભાઈ ઓએ મળીને ચોમાસાની વિનંતિ કરી. ૭૭૯ આયંબીલ ઓળીમા થઈ. બીલખાને લાભ આપી ગુરુદેવે જુનાગઢ પદાર્પણ કર્યું. પ્રથમ દિવસ શ્રી. રાયચંદભાઈના બંગલા ઉપર પૂજ્યશ્રી બિરાજ્યા. બીજે દિવસે ઉપરકોટ પૌષધશાળામાં આગમન થયું. ચારે વરસીતપવાળા ઘણા જ ઉત્સાહમાં આવી ગયા. શ્રીસંઘની જગ્યામાં સમીયાણા બંધાયા. મોટી ધામધૂમ સાથે વરસીતપના પારણા ઉજવાયા. વિધિવત વરસીતપની આલોયણા કરાવી ગુરુદેવે જનતાને તેની મહત્તા સમજાવી.

જુનાગઢથી જોશીપુરા પધાર્યા. શ્રી. ભગવાનજી મોતીચંદે સજોડે ચતુર્થવ્રત આદર્યું. સ્થા. જૈનસંઘ તરફથી બંધાએલ આરોગ્ય ભુવનમા પૂજ્યથી બિરાજયા. મેંદરડાના શ્રાવકો પૂજ્યશ્રીના ચરણમાં લાભ આપવા માટે પ્રાર્થના કરતા હતા. આ વખતે તેમની પ્રાર્થના ફળી. ગુરુદેવે મેંદરડા તરફ વિહાર કર્યો શ્રીસંઘ આનંદથી ઉભરાઈ રહ્યો. અહીં પણ ચાર વરસીતપ હતા. ગુરુદેવનો લાભ મળતા તપસ્વી આત્માઓને પણ આનંદ થયો. ગુરુદેવના સાંનિધ્યમાં જ પારણા ઉત્સવ ઉજવાયો.

શ્રી. લીલાવતીબાઈ, શ્રી. ધીરજબાઈ, શ્રી. દયાકુંવરબાઈ તથા શાંતાબાઈ આ બહેનોને લાગ્યું કે વર્ષ પર્યંત આદરેલ તપ સાર્થક થયું છે, તે તપોબળના પ્રભાવે ગુરુદેવના દર્શનનો લાભ મળ્યો. છે. અહીં ગરીબો માટે છાશનું કેંદ્ર ખોલવા રૂા. ૬૭૮નો ફાળો થયો. તથા અવાણીયાના ઉપાશ્રય માટે રૂા. ૫૦૧ થયા. ઘણા દંપતિઓએ ચતુર્થવ્રત આદર્યા. ગુરુદેવે એક માસ પુરો શેષકાળનો લાભ મેંદરડાને આપ્યો. પ્રવચન બરાબર થતા જ રહ્યા. બે સંઘ જમણ થયા શ્રી. રતીલાલ

પાછળથી તેની નોંધ થઈ શકી નથી. એટલે ગુરુદેવનું મંતવ્ય જાણી શકાતું નથી પરંતુ તે સંસ્થાની વ્યવસ્થા વિદ્યા ઉપાસનાથી ગુરુદેવને સંતોષ ઉપજ્યો હશે.

માગરોળ સ્થા. જૈન કન્યાશાળા તરફથી એક ગીતસંવાદનો મેળાવડો યોજવામાં આવ્યો. તેમાં વરવિક્રય અને માતા પુત્રીના પ્રેમ વિષેના સંવાદ ઘણા સરસ હતા. મેળાવડા બાદ પૂજ્યશ્રીએ બાળકોને લગતો ઉપદેશ આપ્યો. ઈનામ તથા પ્રભાવના થયા. ૧૦૦૮ શ્રી જયચંદજી મહારાજની તિથિ મનાવવામાં આવી. ૧૭ અઠમ થયા.

ગુરુદેવ ૧૬ દિવસ માંગરોળમાં બિરાજ્યા. પછી વેરાવળ માટે વિહાર થયો. ૨૫૦ ભાઈઓ બહેનો વળાવવા આવ્યા. શેઠ વસનજી નેમચંદ તરફથી વળામણાનું જમણ હતું. પ્રવચન થયું. ડો. ગુલાબચંદ લીલાધર શ્રીમતિ હીરાબાઈએ ચોથા વ્રત સ્વીકાર્યો. ત્યાંથી પૂજ્યશ્રી હાટીના માળિયા પધાર્યા. અહીં પાંચ દિવસ બિરાજ્યા. માળીયામાં બહારગામથી ઘણા દર્શનાર્થી આવ્યા હતા. સૌનું સરસ સ્વાગત થયું હતું. માળીયાથી પ્રસ્થાન કરી ચોરવાડ આગમન થયું. માળીયા પછી વેરાવળના ભાઈઓ બહેનોના પ્રવાહ નિરંતર આવવા લાગ્યા. ગુરુદેવ ચોરવાડના કાજુ બાગ, જીવણ બાગ, સુમન બાગ વગેરે બાગો તરફ ફરવા નિકળ્યા. આ બગીચાઓ નંદનવન જેવા સુંદર છે. તેમનાં સૌરભ પ્રસિદ્ધ છે.

ગડુ સ્ટેશન થઈ ગુરુદેવ ચાંદુવાવ આવ્યા. વેરાવળથી ઘણા શ્રાવક શ્રાવિકાઓ અહીં આવી પહોંચ્યા બીજેજ દિવસે ચાતુર્માસ માટે વેરાવળની પાર્શ્વભૂમિમાં આવતા ગુરુદેવને કેટલાએ ભૂતકાલીન સ્મરણો તાજા થયા. કેમ જાણે આ વખતે જન્મભૂમિને જોવા માટે છેલ્લીવાર જ પધાર્યા હોય ? વેરાવળ જૈન જનતામાં અનેરો આનંદ ઉભરાઈ રહ્યો હતો. આ આનંદ

૨૦૧૧નું વેરાવળ ચાતુર્માસ તપગંગા અને જ્ઞાન ગંગામાં તરતુ વેરાવળ

૮૦

ચૌમાસી પાખીથી વ્યવસ્થિત પ્રવચન પ્રારંભ થયા. ઉપાશ્રયમાં ભારે ભીડ થવા લાગી. તલમાત્ર જગ્યા ન રહેતી. જૈન જૈનેતર સકળ સમાજ શ્રીમુખની વાણી સાંભળવા લાલાયિત રહેતો. મોટા રતીલાલજી મુનિએ બપોરના હરિવંશ ચરિત્ર (ઢાળ સાગર) વાંચવો શરૂ કર્યો. ચૌમાસી પાળીના ૮૨ સંવર પૌષધ થયા. અષાઢ વદી અમાવાસ્યા પર ભાઈઓ બહેનોએ અઠમની પચરંગી કરી. ૪૬ અઠમ બહેનોના, ૪ અઠમ ભાઈઓના કુલ ૫૦ અઠમ થતા એકની જગ્યાએ બે પચરંગી નીપજી.

પૂજ્યશ્રીએ પ્રવચનમાં શ્રી. ભગવતીજી સૂત્રના અધિકારનો આરંભ કર્યો. પ્રારંભમાં નવકાર મંત્ર, બ્રાહ્મી લિપિ તથા શ્રુતદેવને નમસ્કારની સૂક્ષ્મ ભાવભરી ગહન વ્યાખ્યા કરી ત્યારબાદ 'તુંગીયાના શ્રાવકો' અર્થાત તુંગીયા નગરીનો અધિકાર શરૂ થયો. કેમ જાણે ગુરુદેવને આ ધન્ય નગરીને 'તુંગીયા નગરી' જેવી ભાવનાશીલ બનાવી દેવા માગતા હોય! પ્રવચનમાં એક એક વિષય સચોટતાની સાથે વહેવા લાગ્યા. ગુરુદેવની વાણી જાણે પથ્થર પર કોતરણી થાય તેમ જનતાના હૃદયમાં અખંડ અંકિત થતી. ગુરુદેવના પ્રવચનથી એક પ્રકારનો સત્ય ભાવનો નશો ચડતો. પ્રવચન પછી અરધો કલાક ચરિત્ર કહેવામાં આવતું. શ્રી કીર્તિધર રાજાનો પ્રબંધ' એ કથનક પર રસિક આખ્યાન થતું.

વધી રહ્યો હતો. ગુરુદેવની મધુરી બંસરી પર જૈન જનતાના હૃદય થનગની ઉઠયા.

દાન, પુણ્ય, ત્યાગ વૈરાગ્યની નદીઓ વહેવા લાગી વેરાવળ કાંઠે એક સાગર ઉછળતો હતો. અત્યારે દીલનો ભાવ સાગર પણ ઉછળવા લાગ્યો.

આઠે દિવસે નવા નવા વિષય પર નવ નવ રંગ ખીલતા ગયા. વેરાવળના ભદ્રલોક તુંગીયા નગરીના શ્રાવકોની કથા સાંભળીને ગદ્‌ગદ્‌ થવા લાગ્યા. ઉપાશ્રયની અંદર જ નવો વ્યાખ્યાન હોલ બાંધવાનો પ્રસ્તાવ આવ્યો. શ્રી. માણેકલાલ શેઠે રૂા. દશ હજારને એક (૧૦૦૦૧) હોલ બાંધવા માટે જાહેર કર્યા. બગલના મોટા રૂમ માટે હીરાચંદ ખુશાલ તરફથી રૂા. ૩૫૦૧ અને બીજા એક ભાઈ તરફથી રૂા. ૧૫૦૧ જાહેર થયા. તેમજ શ્રી. સોમચંદ મીઠાના નામથી તેમના પરિવારના સુપુત્રોએ રૂપિયા વીસ હજાર (૨૦,૦૦૦) ની લોન હોલ માટે આપી. પર્યુષણ દરમ્યાન આ એક સ્થાયી સુંદર કાર્ય થયું.

તપશ્ચર્યાની તો બઘડાટી બોલતી હતી. કોઈ ઉપવાસી જાણે પારણા કરવા રાજી ન હતા. તપશ્ચર્યાનો ગંજ ખડકાઈ ગયો. એક વ્યકિતએ ૩૮ ઉપવાસની સુખકારી તપશ્ચર્યા કરી. માસખમણની મર્યાદાને પણ ઓળંગી સૌની ભાવનાને વેગવંતી બનાવી. ૧૬ ઉપવાસમાં પણ એક વ્યકિત જોડાઈ. એક બહેને પખવાસો કર્યો. બે બહેનોએ મોટો ખીર સમુદ્ર આરાધી ૧૧ ઉપવાસના પારણા કર્યા. ૧૦ નવાઈ તપ નીપજયા ૫૬ અઠાઈ ૨૫ સતાઈ છકાઈ અને ૯ ચોલા પંચોલા થયા. અઠમ તો સંખ્યા બંધ થયા.

શ્રી. માણેકલાલ શેઠે અઠાઈ તપ આરાધ્યો હતો. સકળ તપસ્વી મંડળનું સન્માન કરવા માટે તેમણે નિમ્નોકત લાભ

ભાદરવા સુદ ૬ ને મંગળવારે કર્યું હતું. હજારો રૂપિયા ખરચી સમસ્ત જ્ઞાતિ બન્ધુ, અને ધર્મ બન્ધુઓને જમાડી જાણે આશીર્વાદ લેતા ના હોય? મંગળવારના ઉપાશ્રયેજ સૂતા. સવારના પ્રતિક્રમણ કરી, ગુરુદેવના શ્રીમુખે માંગલિક સાંભળી મહાસતીજીના દર્શન કરવા ગયા. પછી જ ઘેર ગયા. બપોર સુધીમાં બીજા વરઘોડાનું અને પારણાનું આયોજન પૂરું કર્યું. કોઈને અંતરાય રૂપ થયા વિના બુધવારના બપોરના આ અસાર સંસારથી સદાને માટે વિદાય લઈ ચિર નિદ્રામાં પોઢી ગયા. જે ભાથુ બાંધી લાભ લઈ ગયા તેજ સાથે ગયું. પોતાને અઠાઈ તપ, સમસ્ત તપસ્વીઓને પારણા, શ્રીસંઘના આશીર્વાદ, પૂજ્ય ગુરુવરોનું સાંનિધ્ય મેળવી શેઠ શ્રી—મૃત્યુને પામીને ધન્ય ધન્ય બની ગયા.

તેજ દિવસે પૂજ્યશ્રીની ઉપસ્થિતિમાં ચાર વાગે શેઠ શ્રીના અવસાન માટે એક શોક સભા યોજવામાં આવી. શેઠ શ્રીની મહાનતા, ધર્મનિષ્ઠા, ગુરુભક્તિ સાથે અચાનક અવસાનની ઘટનાનો પૂજ્યશ્રીએ યથાવત ઉલ્લેખ કર્યો. એક શ્રાવક તરીકે તેઓ શું કમાઈ ગયા અને ધનનો સદ્‌ઉપયોગ કરી પુન્યાનું બંધી પુન્ય કેવી રીતે પમાય છે તેનો ખ્યાલ આપી સૌના મન હલકા ફૂલ બનાવ્યા. તેમના કુટુંબ ઉપર દીલસોજીનો ધર્મ પ્રેરક પ્રસ્તાવ મોકલવામાં આવ્યો.

પર્યુષણ પછીના દિવસો પણ ધર્મ આરાધનાથી ભરપુર રહ્યા. ભાઈઓ અને બહેનોએ ધર્મવૃક્ષ પલ્લવિત રાખ્યું. કેટલાક બહેનો પૂજ્યશ્રી પાસે અધ્યયનની વાંચણી લેતા હતા. શ્રી જયાબેને સૂયગડાંગ સુત્રના ૧-૪ અધ્યન મુખપાઠ કર્યા. વૈરાગી પદ્માબેને ઉતરાધ્યનના બીજા અધ્યાયની વાંચણી લીધી. રમાબેને ૧૫ મા અધ્યયનથી ૧૭ માં અધ્યયન સુધી ચાલુ રાખ્યું. દમયંતીબેને ઉતરાધ્યનનું ૧ ને ૨જૂ અધ્યયન મોઢે

બીજા ભાદરવા સુદ ૫ ઉપર ભાઈઓ બહેનોએ લાપસી છઠ કર્યા. છઠને પારણે લાપસી ખાઈને ઠામ ચોવિહાર કરવાનો હોય છે. તેમાં ૪૭ છઠ થયા. શેઠ ૫ નાથચંદ ગોવિંદજી તરફથી લાપસી છઠના પારણા કરાવી એક એક કુંડી વાટકાનું લાણું અપાણું. શ્રી. ભીમજી કેશવજી તરફથી એક એક રૂપિયો અપાયો. લગભગ સો ઉપરાંત મોટી તપસ્યાઓ થઈ હતી. દરેક તપસ્વીઓને લગભગ સીતેર સીતેર ઠામ વાસણ વગેરે મળ્યા હતા એ સિવાય કેટલીક છુટી તપશ્ચર્યા અને એક આસને આઠ આઠ સામાયિકનું આરાધન કરવામાં આવ્યું.

વેરાવળના ચાતુર્માસ દરમ્યાન ગામે ગામના સંખ્યાબંધ દર્શનાર્થીઓ આવવાથી ઘણું જ વધારે ભવ્ય થયું. કેમ જાણે ગુરુદેવના દર્શન આગળ પર દુર્લભ થવાના હોય તેમ વેરાવળમાં સમસ્ત સૌરાષ્ટ્રથી, મુંબઈ કલકત્તા અમદાવાદને ગુજરાતના પ્રસિદ્ધ ગામોથી અતિથિઓના ઝુંડના ઝુંડ લાભ લેવા આવી રહ્યા હતા. રાજકોટ, ગોંડલ, જામનગર, જુનાગઢ, ભાવનગર, જેતપુર, બીલખા, મેંદરડા, ધારી, વડીયા, બગસરા, રાણપુર, વીસાવદર, સરમ્બઈ, સાવરકુંડલા, ખાંભા, ધાંટવડ, અમરાપુરી દેરડી, બરવાળા, કાળાવડ, પડધરી, ખીલોસ, સરપદડ, મોણપુર વાવત, ઉંખરી, માળીઆ હાટીના, માંગરોળ, કલોલ માટુંગા અમરેલી પોરબંદર ઘાટકોપર વગેરે સ્થળેથી ભાઈઓ તથા બહેનો ઘણી સંખ્યામાં વારંવાર વેરાવળને આંગણે આવ્યા. સૌએ સારામાં સારો લાભ લીધો. શ્રી વેરાવળ સંઘે અતિથિઓની ઉત્તમ સેવા બજાવી.

ભાઈઓ બહેનોએ મેવા છઠની આરાધના કરી. ૬૦ જેટલા મેવા છઠ થયા. ચંદનબાળા અઠમ, ગૌતમ પડઘાની પણ તપશ્ચર્યા ઘણી થતી રહી. તે ઉપરાંત છુટક છુટક તપ-

કેળવવું તે માટે વિચારણા થઈ. પૂજ્યશ્રીની ઉપસ્થિતિમાં જ સૌએ ઉમંગથી ભાગ લેતા સારો એવો ફાળો થઈ ગયો.

વેરાવળનું ચાતુર્માસ ધન્ય ધન્ય બની ગયું. કેમ જાણે આ અંતિમ ચાતુર્માસ હોય અને આ તક પુનઃ ન મળવાની હોય તેમ વેરાવળના શ્રાવક શ્રાવિકાઓ જાણે એક સાથે એક લાભ લેવા અધીર બની ગયા હતા.

ગુરુદેવની લાગણીશીલતા અને જૈન સમાજ પ્રત્યેની હમદર્દી સૌને ઊંડાઈથી સ્પર્શી જતા હતા. અતિથિ સ્વાગત તપશ્ચર્યા, વ્યાખ્યાનવાણી, દાનપુણ્ય સંઘ જમણ, જૈનશાળાના ઉત્સવો અને ઇનામો આ બધામાં જરાપણ ત્રુટી રહી નહિ. જૈનશાળામાં લગભગ ચાર હજાર રૂપિયાનું તો ઇનામ વહેંચાયું હશે. મુંબઈમાં વસતા તેમજ સ્થાનિક શેઠીયાઓએ અને સૌ ભાઈઓએ તન, મન, ધન ખરચી અને વ્રત પચખાણ આરાધીને પૂરો લાભ લીધો હતો. આજપણ એ ભવ્ય ચાતુર્માસનું સ્મરણ કરતાં વેરાવળ વાસીને આંખમાં હર્ષના આંસુઓ આવી જાય છે.

ગુરુદેવની ભક્તજન પ્રત્યેની લાગણીનો એક ઉદાહરણ ટાંકીને આ પ્રકરણ પૂરું કરીશું. વેરાવળમાં ગવર્મેન્ટ સર્વીસ કરતા શ્રી. બળવંતભાઈ કોઈ રૂશ્વતના આરોપમાં ઝડપાઈ ગયા. જેલ જવાનો પ્રસંગ આવ્યો. બપોરના ગુરુદેવ પાસે આવી રોઈ પડયા. પોતાના અપરાધનો સ્વીકાર કર્યો. પુજ્યશ્રીએ એજ વખતે પ્રભુદાસ જેરામ તથા તુલસીદાસ કલ્યાણજીને બોલાવ્યા. તેમના ઉપરી અમલદારને મળીને આ શ્રાવક બન્ધુને અભય મળે તેવી વ્યવસ્થા કરવા પ્રેરણા આપી. પેલા બંને ભાઈઓએ આ કામ પૂરું કર્યું. જે ખર્ચ અને પૈસા આપવા પડયા. તે શ્રી તુલશીદાસભાઈએ આપી દીધા. પેલા ભાઈ ગુરુ-

વેરાવળથી બગસરા

ચૈતન્ય પ્રગટાવી ધન્ય બન્યા

૮૧

વેરાવળનું અવિસ્મરણીય ચાતુર્માસ સમાપ્ત થતાં ગુરુવરોએ પાંખો ફફડાવી દૂર દૂરનાં ક્ષેત્રો પર મીટ માંડી. છલકતો સાગર કેમ જાણે પેટ ભરીને જોઈ લેવો હોય તેમ પ્રથમ પ્રભાસ–પાટણ જવા વિચાર કર્યો. જાણે જન્મભુમિની અંતિમ મુલાકાત હોય! અહો! વેરાવળમાં જન્મ, વેરાવળમાં ગુરુવરોની મુલાકાત, વેરાવળમાં વૈરાગી પ્રાણ, વેરાવળમાં મુનિપ્રાણ, વેરાવળમાં વક્તા પ્રાણ, વેરાવળમાં ગુરુવર્યરૂપે આગમન આદિ બધાં ચિત્રો એક પછી એક નજર સામે તરવરી રહ્યા. કેટલીક વખત વેરાવળ ક્ષેત્રની સ્પર્શના....–બસ હુવે શું વેરાવળને સ્પર્શના નહિ થાય!....આમ મન ઉદાસીન ભાવે ઊંડુ ઊંડું ઊતરી જતાં કેટલીક ભાવ ભાવનાને સ્પર્શ કરી ગયું.

વેરાવળવાસી અધીર બની રહ્યા હતા. આજે પૂજ્યશ્રીનું પ્રસ્થાન તેમની ભક્તિને છેલ્લો ઝટકો દઈ રહ્યું હતું. સૌ જાણે કંઈક અંશે કૃતકૃત્ય થયા હોય તેવો સંતોષ હતો. ગુરુવરના સાંનિધ્યમાં લાભ લેવા તક મળી અને પૂજ્યશ્રીને પ્રસન્ન કરી તેમની કૃપાદૃષ્ટિ મેળવવા ભાગ્યશાળી બની શક્યા. આથી જીવન સાર્થક થયું હોય તેમ સૌને લાગ્યું. ભક્તિનો ઊભરો ઠાલવવા ગુરુદેવના ચરણો મેળવી શક્યા. તેથી સકળ સંઘ ભાગ્યશાળી બની ગર્વ અનુભવી રહ્યા. આ બધું સુખ છતાં વિહારની વિરહ વેદના જાણે સુખને દુઃખમાં બદલી રહી હતી!

આવી. પુનઃ પૂજ્યશ્રી વીરપુર ખીસા વગેરે થઈને ધારી' પધાર્યા, આ વખતે ૪૮ દિવસ ધારીમાં સ્થિરતા થઈ. શ્રી. મોતીબાઈ મ. ની. બીમારી વધતા ગુરુદેવે સ્વમુખે આલોયણા' કરાવી તેમને અનશન ભાવ સમજાવ્યા. પંડિત મરણ અને અંતિમવેળાની સમાધિનું માર્ગદર્શન કરાવ્યું. ફાગણ વદ ૨-બુધવાર રાત્રીના સવા બે વાગે મહાસતીજીના આત્માએ આ નશ્વર દેહનો ત્યાગ કર્યો. આગલે દિવસે સાંજના મહારાજશ્રીએ માંગળિક સંભળાવ્યું હતું; બધી શિષ્યાઓની હાજરીમાં ઘણી જ સમાધિ સાથે પંડિત મરણ નીપજ્યું હતું.

પૂજ્યશ્રીની હાજરીથી મહાસતીજીનો નિર્વાણ મહોત્સવ ઘણી જ ધામધૂમ સાથે થયો. હજારો રૂપિયા દાનપુણ્ય અને સાત્વિક માર્ગે ખર્ચાયા. સારી કીમતનું જરીનું શેલું દ્રવ્ય-દેહ પર ઓઢાડવામાં આવ્યું હતું.

ધારી શ્રીસંઘે ચાતુર્માસ માટે વિનંતિ ખાસ કરી. બા. બ્ર. ચંપાબાઈ સ્વામીની તબિયત ઘણી જ નરમ રહેતી હોવાથી પુજ્યશ્રીની હાજરીથી તેમને સાતા રહે; ચંપાબાઈ સ્વામીનું ચતુર્માસ ધારીમાં જ હતું. ગુરુદેવે અશકયતા બતાવી. વસ્તુતઃ ધારી ચોમાસું કલ્પતું પણ ન હતું. કેમ જાણે દીક્ષા-ભૂમિ બગસરાનો કરજો બાકી હોય! અંતિમ સર્વ લાભ બગસરાને જ મળવાનો હોય.

ગુરુદેવે ધારીથી પ્રસ્થાન કર્યું. બે ચાર દિવસ અમરેલીને લાભ આપી સાવરકુંડલા આગમન થયું. સાવરકુંડલા આવવાનું પ્રથમ પ્રયોજન ત્યાં કુંવારી બહેનો શ્રી. વિમળાબેન તથા શ્રી. હંસાબેનને દીક્ષા આપવાની હતી. શ્રી. ફૂલકુંવરબાઈ સ્વામી-ઠા. ૫ સાવરકુંડલામાં જ બીરાજમાન હતા. તેમની સાથે સ્વ-શ્રી. ઉજમબાઈ સ્વામીના શિષ્યા બા. બ્ર. જયાબાઈ મ. જી

બંને વૈરાગ્ય શીલવંતી અલગ અલગ વાહનમાં બેસીને 'વરસીદાન' દઈ રહ્યા હતા. આ આખી શોભા યાત્રા દીક્ષાર્થી બહેનોના ઘેરથી શરૂ થઈ. ગુરુદેવના સ્થાન પાસે આવતા ભાવ દીક્ષિતાઓએ ઊતરીને વંદન કર્યા. ગુરુદેવે તેમને સંયમ રસની વૃદ્ધિ માટે ભાવભર્યું માંગલિક સંભળાવ્યું. પછી શોભા–યાત્રા આગળ વધી ગુરુદેવો દીક્ષા સ્થળે પધારી ગયા. શ્રી. મહાત્મા ગાંધી ધર્મશાળામાં દીક્ષા આપવાનું યોજાયું હતું.

વિશાળ પડાલમાં ગુરુદેવો પાટ પર બિરાજ્યા. શોભા-યાત્રા આવી પહોંચી. કુંડલાનું ગગન જયનાદોથી ગાજી ઊઠ્યું. પૂજ્ય ગુરુવર પ્રશાંત ભાવે ઉલ્લાસિત થએલા જોવામાં આવતા હતા. શોભા–યાત્રા સભારૂપે ગોઠવાઈ ગઈ. ૧૦ થી ૧૨ હજારની મેદની શાંત ભાવે ગુરુદર્શન કરવા લાગી. ગુરુ દેવ ખૂબ જ પ્રસન્ન હતા. ઘણી દીક્ષાઓ અને ઉત્સવો યોજ્યા પછી સફળ યોજક બન્યા હતા. જાણે છેલ્લો જ દીક્ષા ઉત્સવ ઉજવવાનો હોય તેમ ભાવ–વિભોર બની અંતઃકરણનો પૂરો રસ ઠાલવી રહ્યા હતા.

દીક્ષાર્થી બહેનો ગાડીમાંથી ઊતરી પ્રથમ ગુરુવરોને વંદન કર્યું. માંગલિક સાંભળ્યું. ત્યારબાદ બંનેએ થોડું પ્રવચન આપ્યું. સમય થતાં વેશ પરિવર્તન માટે તેઓ રાવટીમાં ચાલ્યા ગયા. શ્રી. જયાબાઈ સ્વામી પુલકિત ભાવે ભાવ દીક્ષિતાઓને સાંભળી રહ્યા હતા. ત્યારબાદ ગુરુદેવની ગંભીર ગિરા આ મહામેદની વચ્ચે વરસી રહી. જાણે અષાઢી મેઘના પ્રભાવથી પૃથ્વી સ્નાન કરી રહી હોય! પ્રવચન સમાપ્તિ થતાં રાજકોટ સંઘના પ્રમુખ શ્રી. દુર્લભજીભાઈ વીરાણીએ શ્રીસંઘ તરફથી આશીર્વાદાત્મક બે શબ્દ કહ્યા.

બંને દીક્ષાર્થીઓ ગુરુશરણમાં ઉપસ્થિત થતાં પૂજ્યશ્રીએ શ્રીમુખથી વિધિવત દીક્ષાપાઠ ભણાવ્યો. યાવત જીવન સામા-

ગુરુદેવ લીલીયા દામનગર લાઠી થઈ અમરેલી વિભાગમાં સંચર્યા. ઉપરના બધાં ક્ષેત્રોમાં છઠ અઠમની તપશ્ચર્યાઓ અને વ્યાખ્યાન વાણીની સારી ધામધૂમ રહી. દરેક જગ્યાએ શુભ કાર્યો થતાં રહ્યાં. ખાસ અમરેલી ન જતાં મોટા આંકડીયા અને અમરાપુર ઉપર થઈ કુંકાવાવ પધાર્યા. મોટા આંકડીયામાં શ્રી. જયાબાઈ સ્વામી ઠાણા ૩ ને ગુરુદેવના દર્શનનો લાભ રસ્તે જતા મળ્યો. શ્રી. જયાબાઈ સ્વામી તથા નવ દીક્ષિતા શ્રી. વિમળાબાઈ તથા શ્રી. હંસાબાઈનું ચાતુર્માસ ચિતળ હોઈ તે રસ્તેથી નીકળ્યા. ગુરુદેવની અંતિમ શિક્ષાઓ હૃદયમાં સંગ્રહી લીધી. અમરેલીથી રામજી હંસરાજ કામાણી તથા જડાવબહેન સાથે ભગવાનજી માવજી તથા ગુલાબબેન હેમાણી ગુરુદેવના દર્શનાર્થે આવ્યા. શ્રી. રામજીભાઈએ ગુરુદેવ સાથે વર્તમાન જૈન સમાજની સ્થિતિ સંબંધે વાર્તાલાપ કર્યો. પૂજ્યશ્રીની મહાનતા માટે ધન્યવાદ આપ્યો. અમરાપુરમાં શ્રી. જેચંદભાઈ કાનજી દોશીએ પૂજ્યશ્રીની ઉત્તમ સેવા બજાવી.

કુંકાવાવમાં બગસરાના સેંકડો નરનારીઓ પહોંચી ગયા. સ્વાગત જમણ ત્યાં હતું. બીજે દિવસે પૂજ્યશ્રી કુંકાવાવથી વિહાર કરી બગસરા ચાતુર્માસ પધાર્યા. જૈનસંઘ જાણે અમૃત સાગરમાં તરવા લાગ્યો.

૩ ભાઈઓ અને ૨૨ બહેનો અઠ્ઠાઈ તપના આરાધક બન્યા. બસ, પછી પૂછવું જ શું? અઠ્ઠાઈ, નવાઈ, દશ, અગ્યાર અને સોળની લીંકજ (કડી) જોડાઈ ગઈ. એક બે અઠ્ઠાઈ નહિ પાંચ પાંચ અને દસ દસ અઠ્ઠાઈના થોકડા વાળી ઘણી બહેનો આગળ આવી. પૂજ્યશ્રી-ની સાથે પ્રાયે: વ્યાખ્યાન નાના રતીમુનિ પણ વાંચતા હતા.

પર્યુષણ પર્વ પહેલાં જ ૪૦ થી ૪૫ મોટી તપશ્ચર્યા નીપજી. વૈરાગી શ્રી જનકભાઈએ પણ અઠ્ઠાઈ તપનું આરાધન કર્યું. લહાણા, બીડાં, સાંજી, દાનપુણ્ય વિગેરે વ્યવહારનો ભારે રંગ જામ્યો. ઉપાશ્રય સમસ્ત સંઘનું મહાકેન્દ્ર બની ગયો. બહેનોને મન તો હીરો હાથ લાગ્યો હતો પ્રાતઃકાળે બહેનો ગીત ગાતી ગાતી દર્શન અર્થે આવતી હતી ત્યારે ગલીએ ગલીએ મંગળ છવાઇ જતું. દર્શનથી લઈ વ્યાખ્યાન વાચણી, ગોચરી પાણીનો સમય, રાસ, શાસ્ત્રશ્રવણ, પ્રતિક્રમણ એ બધા કાર્યક્રમોમાં સૌ કોઇ મસ્ત હતા. સકલ સંઘનું એકજ લક્ષ્ય હતું "ગુરુદેવને સાતા કેવી રીતે ઉપજે?"

સ્વર્ગસ્થ ગુરુદેવો ૧૦૦૮ શ્રી જયચંદજી મ. અને તપસ્વીજી મ. ની ખેડ કરેલી ભૂમિમાં અત્યારે બગીચો ફાલ્યો ફૂલ્યો હતો. ભક્તિનો ભારે રંગ જામ્યો હતો. એ બગીચાની ગુરુપ્રાણ દ્વારા અત્યાર સુધી ઉત્તમ સિંચાઇ થઈ હતી.

પર્યુષણ પર્વનો પ્રારંભ થયો. વ્યાખ્યાનની રંગરેલી વધારે જોશમાં ચાલી, તપશ્ચર્યાએ જૈન સમાજનું એક પ્રાણ-સમુ બની ગયું છે. જે કાંઈ જૈન સમાજની ક્ષમતા છે તે તેની તપ વૃત્તિમાં ઝળકે છે આવા મહાન ધર્મધુરા-ધારક મળ્યા પછી ભક્તોના સંકલ્પ બળમાં ઘણી વૃદ્ધિ થાય છે. નાની નાનીં ઉમરના બાળ-બાળાઓએ ઉપવાસ આરંભ્યાં. બને સમય પ્રતિક્રમણ, પ્રતિદિન પ્રવચન, જૈન શાળાનાં બાળકોનો અભ્યાસ વિ. કાર્યક્રમ-જાણે આધ્યાત્મિક ઉત્ક્રાંતિનું મહા આંદોલન ચાલી રહ્યું.

શહેરોમાંથી ભકતજનોનો પ્રવાહ બગસરાના આંગણે વહી રહ્યો હતો. બગસરા યાત્રાધામ બની ગયું હતું. જેઓ આવતા તેઓની સેવા ઉત્તમ રીતે થતી કલકતાથી શ્રી માણેક-ચંદભાઈ ઝવેરચંદ બગસરા દર્શનાર્થે આવ્યા ને ઉપાશ્રય સમારકામ માટે રૂા. ૨૫૧ શ્રીસંઘને અર્પણ કર્યા સાવર-કુંડલાથી શ્રી. કુબેરદાસભાઈ આવતા રૂા. ૫૦૧ ઉપાશ્રય સમાર-કામ માટે આપ્યા.

બગસરાના ભાઈઓ બહેનો સેવા માટે ખડે પગે તત્પર હતા. સવારના ચા નાસ્તાનું સ્વાગત ચારે માસ શ્રી. નરભેરામ દેવચંદ તરફથી થતું હતું. બપોર ને સાંજના ભોજનનો લાભ શ્રી. મણિલાલ પાનચંદે લીધો હતો, યુવક વર્ગ સ્વયં સેવક તરીકે સેવા કરી નામના મેળવી ગયો. સૌના હૃદયમાં એક જ મૂર્તિ રમી રહી હતી "ગુરુદેવ ! ગુરુદેવ !"

રાજકોટથી શ્રી. દુર્લભજીભાઈ વીરાણી તથા શેઠ નરભે-રામ હંસરાજ કામાણી પૂજ્યશ્રીના દર્શનાર્થે આવ્યા. ગુરુદેવનો પ્રતાપ તો એવો ને એવો જ પથરાઈ રહ્યો હતો. પરંતુ મુખ-મંડળની કાંતિમાં સૂક્ષ્મ પરિવર્તન થઈ ચૂકયું હતું શ્રીયુત નરભેરામભાઈએ દર્શન કર્યા બાદ સૌરાષ્ટ્રથી જમશેદપુર આવ્યા ત્યારે તેઓએ જણાવ્યું કે" હવે પૂ પ્રાણલાલજી મ. ના દર્શન દુર્લભ થશે એમ મને લાગે છે. આવી આંતરિક સ્પર્શના ઘણાઓને થવા લાગી

બગસરા ચાતુર્માસેતો ચાતુર્માસોની જાહોજલાલીમાં કળશ ચડાવી દીધો. સંવત્સરી પછી ૧૭ તો સંઘ જમણુ થયા. તપ-શ્ચર્યામાં આડો આંક વાળી દીધો. અર્થાત વિક્રમ નોંધાવ્યો. પૂજ્યશ્રીની ઉત્તમ સેવાભક્તિ બજાવી તેમના આત્માને તૃપ્તિ અર્પણ કરી. ગુરુદેવે પણ બગસરામાં દીક્ષા લીધી હતી અને વૈરાગી રૂપે બગસરામાં જે સંતોષ પામ્યા હતા. તેનો જાણે

બગસરા ચાતુર્માસ ઘણા જ ઉત્સાહમય વાતાવરણમાં સમાપ્ત થવા આવ્યું.. પૂજ્યશ્રીની શરીર સ્થિતિ એવી ન હતી કે ચાતુર્માસ પછી તુરત જ વિહાર કરે. શ્રીસંઘ વધારે લાભ મળવાની આશાથી એક રીતે આનંદ અનુભવી રહ્યો હતો. પરંતુ આ આનંદ કેટલા વિષાદમાં પરિવર્તન પામશે તેની ક્યાં કોઈ ને કલ્પના હતી. ભાવિના ગર્ભમાં જે વિઘટનની તૈયારી ચાલી રહી હતી તે સૌને અસહ્ય હતી. કદાચ આટલા માટે જ પ્રકૃતિ મનુષ્ય જીવનના અંતિમતાનો ભાગ ગુપ્ત રાખતી હશે.

કેટલાક લક્ષણો ભાવિના ભાવ સ્પષ્ટ કરી જતા હતા પરંતુ તે સમજવાની શકિત સામાન્ય જનમાં ક્યાંથી હોય! દિવાળી વ્યતીત થઈ. નવાવર્ષનો પ્રારંભ થયો નૂતન વર્ષના સંદેશમાં જાણે ગુરુદેવના મુખમાંથી શબ્દો સરી પડયા કે "માણસ એક દિવાળી ઉજવે છે. નવા વર્ષે સૌને મળે છે. નવા વર્ષના આરંભમાં મનુષ્યે એ વિચારવાનું રહે છે કે પોતે ફરીથી આવતા નવા વર્ષના સંમેલનમાં હાજર હશે કે નહિ! આપણે અત્યારે મળ્યા છીએ પરંતુ આવતી દીવાળી જોવાનું અનિશ્ચિત છે" આ ઉદ્ગારો કેમ જાણે ગુરુદેવનું એક ગંભીર સૂચન હોય! ધન્ય ગુરુદેવ! કાળને પ્રત્યક્ષ જોવા છતાં અપૂર્વ ધૈર્ય અને ગુઢ મૌન.

ચાતુર્માસ પછીના શાંત દિવસો વહી રહ્યા. ગુરુદેવનું પ્રવચન બંધ રહેતું હતું. નાના રતીલાલજી મ. પ્રવચન આપતા

ગુરુદેવ જાણે આ ભવ્ય આત્માઓને અંતિમ શ્રદ્ધાંજલી આપી રહ્યા હોય તેમ દરેક તિથિ તેઓશ્રીએ ખૂબ ભાવપૂર્વક ધામધૂમથી ઉજવી. પૂજ્યશ્રી દેવજી મ, તથા તપસ્વીજી મ. ની તિથિ માગસર શુદ ૧૩ અને ૧૫ (પૂર્ણિમા) એમ એક એક દિવસને અંતરે જ આવે છે એટલે ત્રણે દિવસનો તપોત્સવ બની રહે છે. બગસરાના નરનારીએ વિશાળ પ્રમાણમાં અઠમ તપની આરાધના કરી. જૈનશાળામાં ઇનામો દેવાયા. પૂજ્યવર આ તિથિ ઉજવતા ગંભીર ભાવો ધરી રહ્યા હતા.

કોઈને સ્વપ્નામાં પણ કયાં કલ્પના હતી કે' પોતાના ગુરુદેવોને શ્રદ્ધાંજલી આપતી આ મહાવિભૂતિ થોડા જ દિવસમાં મહાપંથે પ્રયાણ કરી જશે ? શુકલ તેરસ પછી કૃષ્ણ તેરસ સુધી મુશ્કેલીથી પ્રાણગુરુનો પ્રાણ પ્રતિક્ષા કરી શકશે ? પૂજ્યશ્રીના અંતઃકરણમાં કેમ જાણે સંવેદન થઈ ચૂકયું હોય. સ્વર્ગારોહણની એક એક ભાવભંગીને સ્પર્શ કરી દેહ અને આત્માનું કેવલ ભિન્ન સ્વરૂપ છે તે બતાવતા જાણે તેઓશ્રી મૃત્યુ મહેલના એક એક સોપાન ચડી રહ્યા હોયની !

દેહનું નિર્બલ્ય અને આત્માનું સાબલ્ય બતાવી આત્માની અંતિમ ગતિ સમજાવી. કોટી કોટી દેહો ગળી ગયા છે, તૂટી ગયા છે, છિન્ન ભિન્ન થઈ અણુ પરમાણુમાં પલટાઈ ગયા છે. જયારે આત્મા અખંડ ભાવે અવિભાજ્ય અવસ્થામાં વિચરણ કરતો દેહરૂપી પાંજરાને બદલતો આગળ વધી જાય છે. તેના એક અંશનું પણ છેદન ભેદન થતું નથી. અનંતચારી આ આત્મા જો સમ્યકભાવે દેહવિલય કરતા શીખે તો તેની પરમપદની યાત્રા પરિપૂર્ણ થાય અને ઠરીને ઠેકાણે બેસે. માટે બંધુઓ ! આ દેહ રહે કે વિલય થાય તેના માટે કોઈ હર્ષ શોક પામવા જેવું નથી.'

તેમની જીવનલીલા આટોપાઈ રહી હતી. જીવનના પાછલ પંદર વરસની એકધારી ડાયરી–રોજનીશી ગુરુદેવે સ્વહસ્તે લખી છે. તે ડાયરી સં ૨૦૧૩ના માગસર વદિ સાતમ સુધી લખાણી છે. છેલ્લા ૬ દિવસની જ ડાયરી નથી લખી શકયા કેવો અપ્રમાદી આત્મા!

છેલ્લા સાતમની નોધમાં શ્રી. મગનલાલ હાકેમચંદ તથા રમેશભાઈ ખારાનું નામ પોતાના જ હાથથી પૂજ્યશ્રીએ લખ્યું છે. ખરેખર તે ગૃહસ્થો પણ ભાગ્યવંત બની ગયા છે. જે પૂજ્યશ્રીની પૂણ્યમય પોથીમા અંતિમ લેખનના સાક્ષી બની ગયા. ગુરુદેવના સ્વહસ્તે જ ધર્મ ખાતામાં જાણે તેમના નામ ટાંકી લેવામા આવ્યા છે. આવી વિશાળ નોંધપોથીનું છેલ્લું વાકય છે. "હરિભાઈ વૈદ્ય આવ્યા."

આ વાકય કેટલુ સૂચક અને જ્ઞાન ગમ્ય છે! પૂજ્યશ્રીએ વ્યંજનાર્થમાં બતાવ્યું કે વૈદ્ય આવ્યા' અર્થાત બીમારીનો વેગ વધ્યો અંતિમ દિવસોમાં વૈદ્ય જ આવે વૈદ્ય આવ્યા અર્થાત યમરાજનો ઘંટ વાગ્યો. નીતિશાસ્ત્રોમાં વૈદ્યરાજને યમરાજની ઉપમા આપવામાં આવી છે.

પરંતુ આ વૈદ્યરાજતો હરિભાઈ વાહ! આવા મહાત્માઓ માટે તો સાક્ષાત હરિ જેવા જ વૈદ્ય આવેને! સ્તવનોમાં શ્રી વિતરાગ દેવને પણ હરિ કહેવામાં આવ્યા છે. આવો હરિભાઈ અર્થાત હરિ, ભાઈ થઈને આવ્યા. હરિ જેના ભાઈ થાય તેવા મહાત્માઓને મરવાની પણ શી ચિંતા હોય! આ વૈદ્ય હરિભાઈ થઈને આવ્યા અર્થાત ભવ બીમારી હરવા આવ્યા. જેવા વૈદ્ય હોય તેવી બીમારી મટે. હરિભાઈ વૈદ્ય જન્મ મૃત્યુ રૂપી જ બીમારી મટાડેને!

તેમની જીવનલીલા આટોપાઈ રહી હતી. જીવનના પાછલ પંદર વરસની એકધારી ડાયરી–રોજનીશી ગુરુદેવે સ્વહસ્તે લખી છે. તે ડાયરી સં ૨૦૧૩ના માગસર વદિ સાતમ સુધી લખાણી છે. છેલ્લા ૬ દિવસની જ ડાયરી નથી લખી શકયા કેવો અપ્રમાદી આત્મા !

છેલ્લા સાતમની નોંધમાં શ્રી. મગનલાલ હાકેમચંદ તથા રમેશભાઈ ખારાનું નામ પોતાના જ હાથથી પૂજ્યશ્રીએ લખ્યું છે. ખરેખર તે ગૃહસ્થો પણ ભાગ્યવંત બની ગયા છે. જે પૂજ્યશ્રીની પૂણ્યમય પોથીમાં અંતિમ લેખનના સાક્ષી બની ગયા. ગુરુદેવના સ્વહસ્તે જ ધર્મ ખાતામાં જાણે તેમના નામ ટાંકી લેવામાં આવ્યા છે. આવી વિશાળ નોંધપોથીનું છેલ્લું વાકય છે. "હરિભાઈ વૈદ્ય આવ્યા."

આ વાકય કેટલુ સૂચક અને જ્ઞાન ગમ્ય છે ! પૂજ્યશ્રીએ વ્યંજનાર્થમા બતાવ્યું કે વૈદ્ય આવ્યા' અર્થાત બીમારીનો વેગ વધ્યો અંતિમ દિવસોમાં વૈદ્ય જ આવે. વૈદ્ય આવ્યા અર્થાત યમરાજનો ઘંટ વાગ્યો. નીતિશાસ્ત્રોમાં વૈદ્યરાજને યમરાજની ઉપમા આપવામાં આવી છે.

પરંતુ આ વૈદ્યરાજતો હરિભાઈ વાહ ! આવા મહાત્માઓ માટે તો સાક્ષાત હરિ જેવા જ વૈદ્ય આવેને ! સ્તવનોમાં શ્રી વિતરાગ દેવને પણ હરિ કહેવામાં આવ્યા છે. આવો હરિભાઈ અર્થાત હરિ, ભાઈ થઈને આવ્યા. હરિ જેના ભાઈ થાય તેવા મહાત્માઓને મરવાની પણ શી ચિંતા હોય ! આ વૈદ્ય હરિ· ભાઈ થઈને આવ્યા અર્થાત ભવ બીમારી હરવા આવ્યા. જેવા વૈદ્ય હોય તેવી બીમારી મટે. હરિભાઈ વૈદ્ય જન્મ મૃત્યુ રૂપી જ બીમારી મટાડેને !

દેહવિલય માગસર વદિ તેરશને શનિવાર

૮૩

પૂજ્યશ્રીનો જીવન દીપ બુઝાઈ જવાની ક્રિયા આરંભી ચૂક્યો હતો. દીપશિખા હલવા માંડી હતી. પૂજ્યશ્રી વધારે શાંત અને ધીર બની ગયા હતા, બગસરાની જનતા પર એક અંધકાર છાયા પોતાની પાંખ ફેલાવી રહી હતી. સૌના અંતઃકરણમાંથી અજ્ઞાત ભાવે ગુરુદેવા ગુરુદેવાનો પોકાર ઊઠતો. ગુરુદેવના મુખ પર આત્માની નવી ઝલક જોઈ શકાતી હતી. તેઓશ્રીએ વ્યવહારિક રીતે પોતાનું સમસ્ત કાર્ય પૂર્ણ કરી હવે અધ્યાત્મદૃષ્ટિએ તેઓ સ્વસ્થ બની ગયા હતા.

વિકરાળ કાળ ધીમે પગલે મર્યાદા ક્ષેત્રમાં પ્રવેશી ચૂક્યો હતો. પૂજ્શ્રીએ તેને આવતા નિહાળ્યો હતો. મૌન ભાવે ગુરુદેવે તેમનું સ્વાગત કર્યું હતું. યથા સમય કામ કરવાની આજ્ઞા અર્પી દીધી હતી. ગુરુદેવનું શિષ્ય મંડળ સેવામાં ઉપસ્થિત હતું. શ્રી. મોટા રતીલાલજી મ. તથા નાના રતીમુનિ રતિદ્વયની સેવાસરણ દ્વારા ગુરુદેવ મૃત્યુંજય શિખર પર ચઢી રહ્યા હતા. વ્યવહારિક ઋણાનુંબંધના સંબંધોથી નિરાળા બની બાહ્ય ભાવથી અલગ પડી ગયા હતા પૂજ્શ્રીનું અધ્યાત્મ તેજ ઝળહળવા લાગ્યું હતું.

સોમવાર, મંગળવાર અને બુધવાર ઘણી સમાધિમાં વહી ગયા. વૈદ્ય ડોકટર સેવામાં હાજર હતા. તેઓ નાડી પરીક્ષા કરતા રહેતા હતા. આજે નવા ધબકારાથી સૌ ચોંકી ઊઠયાં હતાં હૃદય ધબકારા સાથે મસ્તક તંત્રનું હેમરીંગ સંભળાવા લાગ્યું

પૂજ્યવર દેહાદિક દશામાં હોવા છતાં વિશ્વથી પર વિચારી રહ્યા હતા. શુક્રવાર સુધીમા કોઈ નવી સ્થિતિ ઊભી ન થઈ. કોઈ નવું હલનચલન દૃષ્ટિ ગોચર ન થયું. પરંતુ વધુ વધારે ને વધારે શાંત પડી રહ્યું હતું. પૂજ્યશ્રીનો અવાજ બદલાઈ ચૂકયો હતો. કેમ જાણે અવાજ ખૂબ જ ગેબી બની ગયો હોય તેવો આભાસ મળી રહ્યા હતો.

શુક્રવાર સાંજના ચાર બજતા એવો આભાસ મળવા લાગ્યો કે પૂજ્યશ્રીના આંતરપ્રાણ એક મહા વિકટ સ્થિતિમાંથી પસાર થઈ રહ્યા છે. સાધારણ માણસોને મન એવી કલ્પના ન હતી કે પૂજ્યશ્રીની કોઈ મહા યાત્રાની તૈયારી છે. પરંતુ સમજનાર સમજી શકે તેવું હતું. વારંવાર તેઓ પૂછતા હતા કે રતીમુનિ! સૌએ પ્રતિક્રમણ કરી લીધું. પ્રતિક્રમણની વિધિ સમાપ્ત થયા પછી સૌ શિષ્યમંડળ અને ભકત સમુદાય પાસે જ હતા.

આજે ઘણા ભાઈઓ ત્યાં ઉપાશ્રયમાં જ સૂતા હતા. દશ વાગ્યા સુધી થોડી થોડી તકલીફનો અનુભવ હતો. ત્યાર પછી થોડી શાંતિ વળી ગઈ. એક કલાક મુશ્કેલીથી ગયો હશે ત્યાં પુનઃ વેદનાનો પ્રારંભ થયો. એકાએક ગુરુદેવ જાગ્રત થયા. રતીમુનિ, પૂજ્યશ્રીએ મંદભાવે અવાજ દીધો સુનિલ્દય હાજર જ હતા. આજ તેઓ ઘણા સંચિત હતા. ગુરુદેવની તાસીર બદલાઈ રહી હતી. કેમ જાણે ઓપરેશન વખતની બેહોશી હોય, તેમ પ્રકૃતિએ થોડી વાર માટે પોતાનું કામ કરવા જ ગુરુદેવ ને પોઢાડી દીધા હતા.

ગુરુદેવ સ્વયં પોતાની અંદરની સ્થિતિને જાણી પામી ગયા હતા ખરેખર કાળશ પુરુષો કાળની ગતિથી અજાણ નથી હોતા. પ્રત્યેક નિશ્વાસની સાથે શરીરની અંદરનું કષ્ટ કણસાટ રૂપે

દેહાદિક છોડવાનો સમય તેમની નજરમાં જ હતો મૃત્યુ સમય દેહાદિક વ્યથાનું કારણ બને જ છે.

ઘડીઘડીના ઘડીયાળા વાગતાં હતાં બાર અને એક બજતાં સૌ કોઈ જાગ્રત થઈ ગયા હતા

પૂજ્યશ્રી થોડી થોડી વારે સમય પૂછતા જતા હતા સમય પોતાની ગતિથી આગળ વધી રહ્યો હતો. सम अर्थात गच्छति इतिसमयः સમ્યક પ્રકારથી જે વહી રહે તે સમય. ચાર બજતા બજતા ગુરુદેવનું શરીર એકદમ નરમ પડી ગયું. પરંતુ હાજર રહેનારને એવી કલ્પના ન હતી કે આ અંતિમ પ્રહરની યાત્રા છે. પૂજ્યશ્રી બરાબર સભાનમાં હતાં. બુદ્ધિ નિર્મળ ભાવે કામ કરી રહી હતી.

ચાર બજતા પુનઃબધુ ખામોસ થઈ ગયું, અને પૂજ્યશ્રી જાણે પુનઃ થોડું જંપ્યા. પરંતુ આ ભૌતિક જંપ ન હતો. પરંતુ મહા સમાધિની પુર્ણ તૈયારી હતી. જંપતાની સાથે જ પૂજ્યશ્રી જાણે એક પ્રકાશમય સૃષ્ટિના અતિથિ બની ગયા. જાણે કોઈ મહા તેજસ્વી લોકમાં વિચરણ કરવા લાગ્યા; તેઓ જાણે સ્વસ્થ ભાવે હવામાં તરવા લાગ્યા. થોડીવારમાં જાણે પ્રકાશ વેરતા બે રાજહંસ ગુરુદેવની પાસે આવી ગયા. તે હંસોએ બંને તરફથી ગુરુદેવને સહારો આપી જાણે ઊંચકી લીધા.

હંસની સાથે તેઓ મુકતગિરિના શિખર પર થંભ્યા. ચારે તરફ અનંત વિસ્તારમાં રજતમય ચાદર પાથરી હતી. નવા તેજસ્વી પ્રકાશમાં જાણે ગુરુદેવ, હંસ અને ગિરિ શિખરના અંગો મોતીની જેમ ચમકી રહ્યા હતા. શિખરની તળેટીમાં મોટું માન સરોવર અમૃત જેવા પાણીથી હિલોળા લઈ રહ્યું હતું. ગુરુદેવને લઈને હંસ સરોવરની પાળે પહોંચ્યા;

અંતિમ ઝાંખી

૮૮

બગસરાના ખૂણે ખૂણે પાંચ મિનિટમા ખબર ફેલાઈ ગયા કે વાણીયા લોકોના ગુરુ જૈનાચાર્ય શ્રી પ્રાણલાલજી મ. કાળ ધર્મ પામ્યા છે. જૈન સમાજ તો હલી ઊઠયો હતો. તેમણે જબર આચકો અનુભવ્યો હતો. જેમ ભૂમીના પેટમાં ધરતીકંપ થાય અને આખી ધરતી ધણધણી ઊઠે તેમ શ્રીસંઘમાં એક પ્રકારે ધરતીકંપ થયો હતો.

નાના મોટા સૌ ઉપાશ્રય પ્રતિ દોડી રહ્યા હતા. જાણે ગામ લુંટાણું હોય અને સૌ અસ્તવ્યસ્ત ભાગતા હોય તે રીતે અવ્યવસ્થિત દશામાં ઉપાશ્રય તરફ લોકો ભાગવા મંડયા. શ્રાવિકા સમુદાય જે ભક્તિનો સાગર હતો તેમાં એકામ ઉછાળો આવી રહ્યો. વિરહના મોટા ભરતી ઓટ થવા લાગ્યા. જાણે સૌ આભા બની ગયા.

સવારનો સમય હતો. ચા-પાણીના પ્રોગ્રામ ચાલતા હતા. ખબર મળતા સ્ત્રી વર્ગે ચૂલા અને રસોઈના સમસ્ત કાર્યો સંકેલી લીધા. અધૂરી અવસ્થામાં જ ચાલુ કાર્ય બંધ કરી ભક્તિ હ્રદય જાણે પોતાનો કાબુ ગુમાવી રહ્યા- એ રીતે 'હા હા ? ગુરુદેવ ? હા, હા, ગુરુદેવ ?' એમ સૌ ઝંખી રહ્યા.

સૌના મન પર અચાનક જાણે એક કારમો વજ્રપાત થયો. ગુરુદેવના કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર દૂર દૂર સુધી ફેલાઈ ગયા. જૈન સમાજ રૂપી સમુદ્રમાં આ આઘાતજનક તરંગ લહરીઓ તટ સુધી ટકરાવા લાગી. આઘાતના ઊંચા મોજાં

ગામે ગામથી હજારો લોકો પરિવાર સાથે અંતિમ દર્શન માટે જાણે તણાઈ આવ્યા. દૂર દૂરના લોકો ટ્રેન, પ્લેન કે બીજા સાધનો મારફત બગસરા તરફ ધસી રહ્યા. ગુરુદેવના કાળધર્મ પામ્યાના આઘાત જનક સમાચારે જાણે માનવ મહેરામણને ઉશ્કેરી મૂક્યો હોય તેવું દૃશ્ય નજર સામે પ્રગટી રહ્યું.

બગસરા જેવું નાનું કેન્દ્ર જાણે આટલા મોટા જન સમુદાયના પ્રવાહને સંભાળી શકશે કે કેમ તેવી ભીતિ સેવાઈ રહી. બગસરાનો એક એક યુવક ગભરાએલે હૃદયે પણ પોતાના કર્તવ્ય સ્થાન પર અડગપણે ખડે પગે હતો.

મુંબઈ જેવા શહેરમાં ગુરુદેવ પ્રત્યેની ખાસ ભક્તિવાળા સેંકડો અને હજારોનાં સંખ્યામાં ભકતજનો વસે છે. પૂજ્ય શ્રીના કાળધર્મ પામ્યાના સમાચારથી તેઓ ઘણા જ વિહ્વળ બની ગયા. સૌને એક જ ભાવ ઉભરાયો કે પૂજ્યશ્રીના અંતિમ દર્શનનો લાભ મળે. એ જ વખતે શ્રી. દુર્લભજીભાઈ ખેતાણીના નેતૃત્વ નીચે ભાઈઓએ એક ચાર્ટર પ્લેન કર્યું. એરોપ્લેન દ્વારા તેઓ સૌરાષ્ટ્ર પહોંચી ગયા. વેરાવળનું શ્રેષ્ઠી મંડળ (શેઠીયા) પણ સમયસર પહોંચી ગયું.

બગસરામાં સારો એવો જનસમુદાય એકત્ર થઈ ગયો. સૌના હૃદય પર ઊંડી ચોટ લાગી રહી હતી. "શું પ્રાણલાલજી મ. કાળધર્મ પામ્યા?" જાણે સૌના મન નકારી રહ્યા હતા. "બને જ નહિ? સૌરાષ્ટ્રનો સિંહ શું ગર્જના છોડી દે?" સૌરાષ્ટ્રમા આવી સ્થા જૈનોની જનમેદનીમાં તો ગુરુદેવ પ્રાણલાલજી મ. નું જ નેતૃત્વ હોય? કેમ જાણે આજ વગર સેનાપતિની સેના જેવો જન સમુદાય અસ્તવ્યસ્ત થઈ રહ્યો હોય તેવું લાગતું હતું.

દબદબા સાથે લઈ જવો. માંડવી ખૂબ જ કિંમતી અને રજવાડી ઢબે તૈયાર કરવી. શોભા અને શણગાર સાથે વાજિંત્રોની ગર્જનાઓ ગગન ગજાવી મૂકે. ખરેખર માંડવીને તૈયાર કરવા અનેક કારીગરો કામે લાગી ગયા હતા. સાવરકુંડલા અને રાજકોટની બેન્ડ પાર્ટીઓ આવી પહોંચી હતી.

કેટલાક સમજદાર ભાઈઓએ સાદાઈ સાથે સમશાન યાત્રાના કાર્યક્રમનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો હતો. પરંતુ ભક્તિમાં ઘેલા બનેલા અને ગુરુદેવ પ્રત્યે અત્યંત ઉત્કટ અર્પણભાવવાળા ભાઈઓએ અત્યારે તે વાત સાંભળી નહિ. તેમના મતને કોરે ઠેલી દેવાયો. ભક્તિથી છલકાએલા હૃદય કંઈક કરી છૂટવા માંગતા હતા. ગુરુદેવની મહાયાત્રાને ભવ્યભાવે નિહાળવા ઈચ્છતા હતા. જાણે ગુરુદેવ પ્રત્યેની ભક્તિના ઊભરા હજુ અધૂરા હોય!

બગસરા શ્રીસંઘે પોતાના લાડીલા પ્રાણને જે રીતે દીક્ષા આપી હતી અને અત્યાર સુધી લાડ લડાવ્યા હતા તે અમાપિયા જેવો સંઘ અને સૌરાષ્ટ્રની આ જનતા સૌરાષ્ટ્રના આ ગર્જતા સિંહને ઠંડે કલેજે અને મૂંગે ભાવે લઈ જવા માંગતા ન હતા. ચારે બાજુ ભવ્યતાના પડઘા પડે અને ગુરુવરનો જે ઠાઠ અને દાયરો હતો તેવા જ શાહી પડઘમો વચ્ચે તેમની પવિત્ર કાયાને ફરકતા નેજા વાળી માંડવીમાં પધરાવી ગગન ગર્જનાઓ સાથે નિહાળવા ઇચ્છતા હતા.

ટૂંક સમયમાં હજારોના ખર્ચે સુંદર અષ્ટકોણ વાળી મહામંદિર જેવી માંડવી તૈયાર થઈ ગઈ. માંડવીના દરેક શિખર પર કેસરી રંગની ધજાઓ ફરફરવા માંડી. સુવર્ણ લહરી વાળી કોર અને કાંગરાઓ માંડવીમાં સજીવતા ભરી રહ્યા હતા. પરંપરાની ભાષામાં આ માંડવીને વિમાન કહેવામાં

૮૫

"જય જય નંદા! જય, જય, ભદ્રા' શબ્દોથી ગગન ગાજતું હતું. પૂજ્યશ્રીની પવિત્ર કાયાને હજારો હસ્ત ઉંચકવાને આતુર હતા. શિખરબંધ પાલખી કોઈ દેવ વિમાનની યાદ કરાવતું હતું. પાલખીના ચારે ખૂણે સુવર્ણમય ઈંડાં મૂકવામાં આવ્યા હતા. ખરેખર આ માંગલિક કળશ હતા. વચમાં એક મોટું ઈંડું ચડાવવામાં આવ્યું હતું. વિમાન ઘણું જ રમણિક અને દેદીપ્યમાન હતું. ભક્ત જનોના હૃદયને વિમાન જીતી રહ્યું હતું. પાલખી પર ફરફરતી ઈન્દ્રધ્વજ ગુરુદેવની યશગાથા ગાઈ રહી હતી. જરી અને કીનખાબના પડદાઓ ચમકી રહ્યા હતા

ગુરુદેવના દેહને વિમાનનાં મધ્યભાગમાં સિંહાસન પર ગોઠવવામાં આવ્યો હતો. હજારો તૃષિત નેત્રો પુનઃ ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન કરી શકે એ રીતે ત્રણે બાજુથી મુખારવિન્દ જોઈ શકાતું હતું. સવારના દશ બજતા નરનારીના વૃન્દોના વૃન્દ એકત્ર થયાં હતાં. વિમાનમાં દેહની પધરામણી થતાં સૌના નેત્રોમાંથી અશ્રુપાતની ગંગા વહી રહી. સમર્થ ગુરુદેવની અંતિમ વિદાય વસમી થઈ પડી. અનંત નીદ્રામાં પોઢેલા ગુરુદેવની અખંડ શાંતિ અને મુખ છવાએલું પ્રશાંત મૌન જાણે છાતી ભીંસી નાખતું હોય તેવું નક્કર હતું. બેન્ડ વાજાઓ ગર્જી ઊઠયા. ધડુક–ધડુક....ના અવાજો અને શરણાઈના કરુણ સ્વરોએ વિયોગના રંગને ખૂબ જ ઘેરો કરી દીધો.

ફરીથી એક ભયાનક ગર્જના થઈ. 'જય, જય, નંદા" અને સંઘપતિની આજ્ઞા થતાં વિમાન અવકાશમાં તોળાઈ

લાગતું હોય તેમ મંદ પ્રવાહનો બની હતી. વૃક્ષ પર બેઠેલા પક્ષીગણ કિલ્લોલ છોડીને જાણે શાંત બની ગયો હોય તેવું મૌન છવાયું હતું.

કાનના પડદા ભેદી નાખે તેવા ગગનભેદી જયનાદો સાથે વિમાન અંતિમ સ્થાને આવી પહોંચ્યું. અગ્નિદાહની ઘડી નજદીક આવતા ભક્ત હૃદયો રડી ઊઠયા. આક્રંદની એક કારમી વ્યથા સૌના ચહેરા પર પ્રગટી ગઈ. 'હા, હા, કાર" જેવા ભાવો વ્યાપી ગયા. શૂન્યતાએ જાણે સૌના મન ભરખી લીધા. રામબાગ અને ભુતનાથના બગીચાઓથી સુશોભિત સાતલ્લીનો કિનારો અત્યારે જાણે રડી ઊઠયો. વિયોગના કાળા વાદળા મન ગગનમાં અંધારુ પાથરી રહ્યા હતા.

વિમાન માંડવી ચિતા સ્થળ પાસે આવી અટકી. શોક વિહ્વળ જન સમુદાય મર્યાદા રાખી ન શકયો. કલાકો સુધી ધુઘવાએલો શોક અત્યારે માઝા મૂકતો હતો. ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન માટે મોટો ધસારો થયો. પોલીસ વ્યવસ્થા અને સ્વયંસેવકોના દળ વ્યર્થ બની ગયા. ભગીરથ પ્રયત્ન છતાં મર્યાદા રેખા તૂટી રહી. શોક ઘેલા માનવીઓ ગુરુદેવના છેક છેલ્લા દર્શન માટે આતુર બની ગયા. ડુસકા ભરતી બહેનોનું ચિત્ર મહાકરુણ હતું.

ફરીથી એક મહાનાદ થયો. ગુરુદેવનો દેહ વિમાનમાંથી ઊચકાયો. કઠોર કલેજે પુનિત શબને ચિતા પર ગોઠવી દેવામાં આવ્યું. ચંદન અર્ચિત લલાટ અને અણુનમ મસ્તક હજીપણ પોતાનો ભારે પ્રભાવ પાથરી રહ્યુ હતું. ઉત્તર તરફ મસ્તક ગોઠવવામાં આવ્યું હતું. ચંદનના શુદ્ધ કાષ્ઠ અને પવિત્ર પદાર્થો ચિતાપર ચડાવવામાં આવ્યા હતા. આખરે કઠોર ઘડી આવી પહોંચી ગંભીર મૌન અને શાંતિ ફરીથી છવાઈ ગયા.

જે સ્થાને દીક્ષા આપવામાં આવી હતી તેજ સ્થાન હતું કે જ્યાં પૂજ્ય ગુરુદેવનો દેહલય થયો. અહો એ સ્થળ પણ ગૌરવ અનુભવી રહ્યું હતું. તે પૃથ્વી જાણે પોતાના પ્રિય પુત્રને ગોદમાં લઈ ગર્વિષ્ઠ બની ગઈ હતી. જાણે તે કહી રહી હતી આજ સ્થળેથી ભાલ પર ભભુત લગાવી એક દિવસ આ બાળ યોગી જગતને ત્યાગ અને વૈરાગનો સંદેશ આપવા ચાલ્યો હતો. સમગ્ર સૌરાષ્ટ્રની ધરાને ખૂંદીને ગામડે ગામડે જ્ઞાન દીવડા પ્રગટાવી આજે પુનઃચિર શાંતિ લેવા મારામાં સમાઈ ગયો છે. તો તેમાં આશ્ચર્ય જેવું શું છે? હે, માનવીઓ? હવે જાઓ, તમારા મનના મેલ ઉતારો. આ યોગીના દિવ્ય સંદેશનું સ્મરણ કરો. હવે એને શાંતિથી સુવા દીઓ. જૈન શાસનનો આ લાડકવાયો પોતાનું અમૃતગાન સંભળાવી સમાધિમાં સ્થિર છે. બહેનો! હવે તમારા રૂદન બંધ કરો. ઘેર જાઓ. મેઘાણીજીની કવિતા મનમાં ઉચારજો.

'સુતો છે અહી કોઈનો લાડકવાયો' ઇત્યાદિ

જ્યારે જનવૃન્દ પાછો ફર્યો. અને જનતા વિખરાઈ ગઈ ત્યારે સંધ્યા ઢળી ચૂકી હતી. અંધકાર ધીરે ધીરે પૃથ્વી પર પર નિડર બનીને ઊતરી આવ્યો હતો. દિશાઓ ગંભીર બનીને શૂન્યાકાર પામી હતી. પક્ષીઓના કલરવ અટકી ગયા હતા. લોકોએ પુનઃસાતલ્લી નદી પાર કરી ત્યારે તેના જળ ધીમા પડી ગયા હતા. તેના ઊંડા પાણી જાણે લોકોને ઘોર વિયોગનો સંકેત આપી રહ્યા હતા. બગસરાના ઝાંખા દીવાઓ પ્રકાશવા માટે જાણે નકારતા હોય તેમ ટમટમી રહ્યા હતા. લોકોએ ઘોર નિરાશામાં નિશ્વાસ છોડયો હોય તેમ ગરમ હવાની એક કઠોર લહરી પસાર થઈ ગઈ. બગસરા જાણે શૂન્ય થઈ ચૂકયું હતું.

સમાપ્ત

મારા પર જેમને વિશ્વાસ વધુ પ્રમાણમાં હતો તેમણે પરબારો નિર્ણય લેતા હોય તેમ કહ્યું "આપણે સહુ વાળુ કરીને આવીએ અને દુર્લભજીની રાહબારી નીચે ફરીથી ચર્ચા કરી કંઈક કામ કરીને ઊઠીએ." કોઈ કોઈ બોલ્યું નહિ. બધાઓ સંમત છે એવું વાતાવરણ બની ગયું.

હું તો પાછો જલદી ઘર તરફ જવાનો હતો. તેને બદલે રાત રોકાવાના નિર્ણય પર આવી ગયો.

સહુ વાળુ કરીને આવ્યા અને પછી નવેસરથી મીટિંગ ભરાઈ. અને પ્રમુખસ્થાન માટે કહેવામાં આવ્યું, મેં કહ્યું "કોઈ વગર રજાએ ફાવે તેમ બોલબોલ કરશે તો બપોરની સભાની જેમ કોઈ જાતના પરિણામ વગર ઊઠવું પડશે. માટે કૃપા કરીને વ્યવસ્થા સંભાળવામાં મને સહકાર આપશો, તો કંઈક કામ કરી શકીશું." સહકારનો સુર બધા તરફથી આવ્યો. શાંત વાતાવરણમાં સભા ચાલી. સૌએ હૈયા ઠાલવ્યા. કામ નથી થઈ શક્યું માટે બગડ્યું છે. તેમાં બે મત ન હતા. મેં કહ્યું "હવે નવેસરથી બંધારણ ઘડીએ અને પૂ. તપસ્વીજીની આ સંસ્થાને પુનર્જીવન આપીએ, તોજ કંઈક કર્યું કહેવાય.

ચર્ચા બંધ થઈ. બધા એક મતે નવા બંધારણ માટે તૈયાર થયા. એક પછી એક કલમો લખાતી ગઈ અને મંજૂરી મળતી ગઈ. અડધી રાત વીતી ગઈ હતી પણ કામ તો હજુ બાકી હતું. નીચે પૂજ્ય પ્રાણલાલજી મ. આ વાત પ્રત્યે બહુ આતુરતાથી પરિણામ સાંભળવા જાગૃત રહ્યા હતા. લગભગ એક વાગે બહુજ આનંદી વાતાવરણમાં કામ પૂરું કરીને સહુ ઊઠ્યા.

મારા માથે આસરે પાંચ વરસ સુધી આ પાઠશાળાના કામનો બોજો નાખવામાં આવ્યો. જે મેં રાજીખુશીથી સ્વીકારી લીધો. આ કીસ્સાને હું 'અકસ્માત' કહું છું. નીચે ઊતરતા

સંસ્થાના સદ્ભાગ્યે જુનાગઢના વકીલ જેઠાલાલભાઈ રૂપાણીએ મને સાથ આપ્યો તેને લીધે રાવસાહેબ મણીલાલભાઈ પણ આવતા જતા થયા. પાઠશાળા આદર્શ બનાવવાની મહત્વાકાંક્ષામાં સહુના સહકાર મળ્યા.

છોકરાઓની સંખ્યા છત્રીસની થઈ. સવારમાં ધાર્મિક શિક્ષણ અને દિવસે ગામની સ્કૂલમાં ભણવા જવાનું હતું. હવાપાણી ઘણા સારા હતા એટલે છોકરાઓ કિલ્લોલ કરતા રાતીરાણ જેવા થયા.

વખત જતે ઘરનું મકાન બાંધવાનો વિચાર કર્યો. પણ ફંડ ન મળે. જેતપુરના મકાન તરફ નજર ગઈ જેની કિંમત તે વખતે દોઢ લાખ રૂપિયા જેવી ગણાતી હતી, પણ સ્થાનિક માણસો જૂના અને જબરા. તેઓ કાંઈ ખીલી ખસવા દીયે તેવા ન હતા. મારું નિશાન ખાલી ગયું. પછી મિત્રો સાથે વિચાર વિનિમય કરતાં વડિયા ધાર ઉપર નવું મકાન બાંધવાનો નિર્ણય લીધો.

સંસ્થા ઉન્નતિને પંથે જતી દેખી, ગોંડલના સાહેક ગામના સભ્યો કમિટી વખતે હાજર થયા. રાત્રે અગિયાર વાગ્યા સુધી ત્રણ ત્રણ દિવસ મીટિંગ ચલાવી સંતોષકારક નિવેડો લાવતા સંઘબળ જામ્યું. સંસ્થાનું વાતાવરણ બહુ સુધર્યું જગ્યા લઈને મકાન બાંધવાનું શરૂ કર્યું.

વીરાણી શામજી બાપાના સુપુત્રો રા. રા. વીરાણી ભાઈઓ તરફથી ગૌશાળા માટે પૈસા મળ્યા, નગરજનોએ હાઈસ્કૂલ મેટ્રિક સુધી આગળ ધપાવવામાં અર્ધું ખર્ચ આપવાની કબૂલાત આપી. પાઠશાળા નિમિત્તે હાઈસ્કૂલ વ્યવસ્થિત ચાલુ થઈ ગઈ. પછી તો પુસ્તક ભંડાર જેતપુરથી લાવવામાં સહકાર મળ્યો. લાઈબ્રેરી પણ સુંદર બની થઈ. મકાનનો ખર્ચ જેમ જેમ વધારતા ગયા તેમ તેમ વચનો મળતા ગયાં.

અને હું અકસ્માત ત્રીજો કહું છું. તેજ દિવસે લોકોની નાની મોટી રકમો મળીને બે લાખ ત્રીસહજાર રૂપિયા જેવી રકમ વડિયા ગામે થઈ ચૂકી આને આપણે ત્રીજો અકસ્માત કેમ ન કહીએ? પણ આ બધો યશ આ સાધુ પુરુષ સ્વ. પ્રાણલાલજી મ.ના ખાતે હું માનું છું. હું તો સાક્ષી હતો. આ બધો પ્રભાવ સદ્ગુરુ પ્રાણલાલજી મ. નો જ છે. ગુરુભકિત જેમના અંગમાં રગેરગ વ્યાપેલી હોય વિદ્યાના દાન માટે જેમણે ભેખ લીધો હોય, સમાજકલ્યાણનો મજીઠિયો રંગ જેને લાગ્યો હોય ત્યાંજ આવું બને.

સમાજ માટે આ પ્રસંગ શિક્ષાપ્રદ કઈ રીતે છે? સ્થાનકવાસી જૈન સમાજને ધર્મ ભાવના, આત્મિક કલ્યાણ અને લૌકિક ધર્મને જીવંત રાખવાના અવલંબન રૂપ જો કોઈ હોય તો તે માત્ર જીવન મૂર્તિરૂપે સાધુ સાધવીઓજ છે. સમાજની આંખો નહિ ઊઘડે તો આ સમાજની આવતી કાલ-અંધારામાં ગોથા ખાતી હશે. વિચારવાનોએ આ સૂચન તરફ લક્ષ કરવા જેવું છે.

શ્રાવકોએ સાધુ સાધવીજી માટે શાસ્ત્ર અભ્યાસના યોગ્ય સાધનો ગોઠવી તેમને શાસ્ત્ર સજ્જ બનાવવા માટે સારી પાઠશાળાઓ સ્થાપવી પડશે, વધુ નહિ તો હિંદુસ્તાનની ચાર દિશામાં ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ ને પશ્ચિમમાં યોગ્ય સ્થળે મહાશાળાઓ એવા પ્રકારની સ્થાપિત કરવા જરૂર છે કે જ્યાં -ારામાં સારી લાયબ્રેરી, શાસ્ત્રોનો ભંડાર રહેતો હોય અને ઉત્તમ પ્રકારના પંડિતો માગધી અને સંસ્કૃતનું પઠન પાઠન કરાવનારા હોય

એક સુપ્રીમ બોર્ડ-ઉચ્ચ કક્ષાની સમિતિ તેના પર દેખરેખ રાખનારી હોય. તે અભ્યાસીઓની પરીક્ષાઓ લેવરાવે

-થી પારખવાની શક્તિ તેઓને મળી હતી–પરિચયમા આવનાર જન જનના માનસને પારખનારા હતા.

સાવરકુંડલા મુકામે ૨૩ દિવસ સુધી સાથે રહેવાનો અમારે મોકો મળ્યો હતો. તે સમયે સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિએ અભ્યાસ કરતા એક નિર્ણય પર હું આવેલો કે આ પ્રાણ જૈન સમજનો તેજસ્વી સાચો સીતારો છે. તેમણે જ્ઞાન પ્રકાશ માટે અથાગ પરીશ્રમ કરેલો છે. વડીયામાં તપસ્વીજી જૈન વિદ્યાલય તથા પૂ. ડુંગરસિંહજી મ. ના નામથી ચાલતા પુસ્તકાલયો જામનગર ગોંડલ રાજકોટ. રાણપુર જે દેખાય છે તે એમના પુરુષાર્થનું પરિણામ છે—

સારા માણુસની કિંમત તેમની ગેરહાજરીમાં પણ વધારે અંકાય છે તેમ આ પુરુષ માટે પણ તેમ હું માનુ છું.

સ્થુલ શરીરરૂપે આજે તેઓ આપણી સમક્ષ નથી પણ સદ્ કર્તવ્ય રૂપી સુવાસ તેમની આપણી સન્મુખ છે.

આવા જૈનના સીતારા પ્રાણથી પ્યારા પ્રાણ સુસંતને કોટી કોટી વંદન. એજ લાભમુનિ શ્રમણ સંઘીય.

અમદાવાદ. સંવત્સરીપર્વ ૮–૯–૬૭



પ્રેરણા અને પ્રયત્નશીલતાનું જ પરિણામ હતું. પંડિતરત્ન પૂ. પ્રાણલાલજી મ. સા. ના દુઃખદ સ્વર્ગવાસથી ગોંડલ સંપ્રદાયને તથા સ્થા. જૈન સમાજને જે ખોટ પડી છે તે જલ્દી પુરી શકાય એમ નથી. પૂજ્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મ. સા. ને તથા સૌરાષ્ટ્રના તથા બૃહદ ગુજરાતના ચતુર્વિધ શ્રીસંઘોને આ શોક-સમાચારથી આઘાત પહોંચે એ સ્વાભાવિક છે. સ્વર્ગસ્થ પુણ્યાત્માને અપૂર્વ શાન્તિ પ્રાપ્ત થાઓ અને તેમના પુનિત પગલે ચાલવાનું બળ પ્રાપ્ત થાઓ એ શ્રદ્ધાંજલી છે.

(જૈનપ્રકાશ ૧-૧-૫૭)— શાન્તીલાલ વનમાળી શેઠ



,, નટવરલાલ વ્રજલાલ દેસાઈભાઈઓ
,, ઝવેરચંદ રાઘવજી સંઘરાજકાભાઈઓ
,, લીલાધર વગેરે માવાણી ભાઈઓ
,, વલભજી નરભેરામ ઘેલાણી ભાઈઓ
,, જમનાદાસ હરખચંદ વેરાવળવાળા
,, વીલેપાર્લે જૈન ભાઈઓ
,, ભોગીલાલ ગાંધી વગેરે ભાઈઓ
,, વેણીલાલ તથા ભગવાનદાસ બદાણીભાઈઓ
,, જેઠાલાલ રાયચંદ જામનગરનાભાઈઓ
,, પ્રાણલાલ છગનલાલ ગોડા
,, ગીરધરલાલ દેવચંદ ગોડા
,, હરીલાલ જેચંદ અમરાપુરવાળા
,, શામળજી ભીમજી ઘેલાણી ભાઈઓ
" બોરીવલી જૈનસંઘ તથા મુંબઈના બીજા પણ તાર છે.

સૌરાષ્ટ્ર ભરમાંથી અનેક તારો આવ્યા તે પૈકી અમુક તારોની નોંધ કરી છે.

રાજકોટ સ્થા. જૈન મોટા સંઘ
,, દુર્લભજી શામજી વીરાણી ભાઈઓ
,, કેશવલાલ અમૃતલાલ પારેખભાઈઓ

ભાવનગર સ્થા. જૈનસંઘ
જામનગર ,, ,,
,, ડૉ. પ્રાણજીવન મહેતા તથા મંછાબેન
" જામનગરવાળા લાગણી ધરાવના ભાઈઓ
પોરબંદર સ્થા જૈનસંઘ
રાજકોટ હરગોવિંદકાકા
જુનાગઢ સ્થા. જૈનસંઘ
,, જેઠાલાલ પ્રાગજી વકીલ
,, શેઠગોવિંદજી ગીરધર
બોટાદ સ્થા. જૈનસંઘ
અમરેલી ,,

તિથિ નિમિત્તે ચાલીશ હજાર રૂપિયા

પૂ. પ્રાણલાલજી મહારાજ કાળધર્મ પામ્યા તે નિમિત્તે મૂળ રકમ કાયમ રાખી સ્વ. ની તિથિના દિવસે તેના વ્યાજમાંથી પોષા સત્તર વગેરે ધાર્મિક ક્રિયા થાય તે હેતુએ તેના ભક્તો તરફથી દરેક ગામોના મળીને ૩૯ થી ૪૦ હજાર રૂપિયા થયા છે.

અતિ દિલગીરી દર્શાવતી આવેલી ટપાલો

પરમપૂજ્ય પ્રાણલાલજી મહારાજ શ્રી. કાળધર્મ પામતા દેશ પરદેશ માંથી અનેક ગામના દિલગીરી દર્શાવતા તારો તથા આઘાત જનક દિલગીરી દર્શાવતી લગભગ ૪૦૦ ટપાલો પણ આવેલી છે તેમાં સૌરાષ્ટ્ર ભરમાંથી ગામેગામના સ્થા. જૈન સંઘની ટપાલો. તથા વ્યક્તિગત રીતે જૈન જૈનેતર પ્રસિદ્ધ વકતાઓની, પંડિતોની, ડોકટરોની વકીલોની ધાર્મિક લાગણી ધરાવનારા વર્ગની, તથા દરેક સંપ્રદાયની ગાદીના ગામથી પણ શ્રીસંઘની તથા પવિત્ર સ્થા. જૈન સાધુ–સાધ્વીજીઓની તથા બરમામાંથી તથા પીનાંગ સિંગાપોર, મલાયા, જાકાર્તા, એડન, મોબાસા, નાઈરોબી, તન્ઝાની, કોસ્ટી. પોર્ટ સુદાન વગેરે પરદેશનો તથા કલકત્તા, મદ્રાસ, કાનપુર, બેંગ્લોર, ખડવા, ધનબાદ, જમશેદપુર, બંગાલ, બિહાર, ઓરિસ્સા, દિલ્હી, બરાડ તથા મુંબઈ એરિયાના માટુંગા, ઘાટકોપર, કાંદાવાડી, કાંદીવલી, મલાડ, બોરીવલી ચીચપોકલી વગેરે સ્થળેથી, તથા શોક સભા જ્યાં જ્યાં ભરાણી તેના ઠરાવોની નકલો તથા જ્યાં જ્યા હડતાલો પડેલી. જેને પાખી પાળી કહેવાય છે. તેના ઠરાવોની નકલો મુંબઈમા મૂળજી જેઠા મારકીટ બંધ રહેલી તે દિવસની તેની નોંધ વગેરે અનેક ગામોના દિલગીરી દર્શવતા તારો પણ આવ્યા હતા. તે બાબત વ્યક્તિગત રીતે નામ લખવું અશક્ય જણાતા સમૂહરૂપે અહીં નોંધ કરેલ છે તો ભક્તજન વર્ગ નોંધ કરનારને ક્ષમા કરે.

—

સમતા ક્ષમતા જનને ગમતા, મધુર કોકિલ કંઠ છે
વેરાવળના વાસી વીસા, ઓશવાળ સુવંશ છે
કેશવ પિતા કુંવર માતા, શોભીતું સંઠાણ છે
સંત સેવકના ગુરુજી તો, તરણ તારણ પ્રાણ છે ૬

દુઃખના હરણ જીનજી શરણ, મરણ જીતી જાય છે
આવા ગુરુજી વીસમ કાળે, પૂરણ પુન્યે પમાય છે
પ્રાણ ગુરુના પુનિત પગલાં, જીહાં જીહાં થાય છે
ધર્મ ધ્યાન ને તપની રમઝટ, ઝટ પટ અદરાય છે ૭

ભાવનગર ભક્તિ ભાવમાં, સુશોભીતું ગામ છે
ચક્ર નભ નભ ભુજ સાલે, ચાતુરમાંસ મુકામ છે
ધર્મકરણી માંહે થાણાં, ચારે મશગૂલ થાય છે
માળા ગુંથીને સંત સેવક હરિગીતમા ગાય છે ૮

—

સંમેલનની શોભા ઘણી મલ્યા ઈંદુ રવિ સાથજી
આસપાસ તારા ચળકતાં વરવા ઉત્તમ નાથજી
પૂજ્ય ડુંગરસિંહને નમું....૩

જૈન શાસન જગતમાં ઉત્તમ નહી જણાયજી
સાધુ સાધ્વીઓ સદ્દગુણી મોક્ષના મોતી ગણાયજી
પૂજ્ય ડુંગરસિંહને નમું....૪

કાવ્ય ગુંથ્યું સમભાવથી લઈ કલમ હાથજી
સંત સેવકને શરણું સદાય છે પ્રાણનાથજી
પૂજ્ય ડુંગરસિંહને નમું....૫

[રાગ : દોહરો]

ગોંડલ સંપ્રદાયમાં થયા શ્રમણ અનેક
શિવ રમણીને પામવા નિભાવતાં સુટેક

[રાગ . ગઝલ]

સાધુ સાધ્વી દીસે ભોળા જેઓને જ્ઞાન છે ખોળાં,
શ્વેત દિલ ચીર પણ ધોળા મઝા જોઈ સંમેલનની....૧

પૂજ્ય પુરુષોત્તમજી સ્વામી નિશદિન જ્ઞાનના કામી,
નથી ગુણમાં જરા ખામી મઝા જોઈ સંમેલનની....૨

પૂજ્ય પદવી આપી ગંભીરતાં ધૈર્યતા માપી,
પુરુષોત્તમ પ્રતાપી મઝા જોઈ સંમેલનની....૩

પૂજ્ય દેવરાજ સુધીર સંયમમાં શૂર ગંભીર,
સાથે પ્રાણગુરુ છે વીર મઝા જોઈ સંમેલનની....૪

દીઠા સાચા એ સુકાની સંમેલનની સુનિશાની,
જણાતાં નિરાઅભિમાની મઝા જોઈ સંમેલનની....૫

ઉત્સાહી રતિભાઈ આવે, સંમેલન મુદ્દા વંચાવે,
સરલતાએ સમજાવે, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૭

સાધુ થાણા નવ લખીશ, સાધ્વીજી દસને વીસ,
ટોટલ છે ઓગણચાલીશ, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૮

દર્શને મહેમાનો આવે, દર્શનથી પાવન થાવે,
વંદન કરે સમભાવે, મઝા જોઈ સંમેલનની....૧૯

ગોંડલ સંઘે મહેનતથી, સેવા કરી તન મન ધનથી
સહકાર યુવક મંડળથી, મજા જોઈ સંમેલનની....૨૦

અન્યો અન્ય પ્રેમને જોઈ, અપૂર્વ શન્તિ ત્યાં હોઈ,
તેમાં ભેદ ભાવના કોઈ, મઝા જોઈ સંમેલનની....૨૧

ફાગણ બીજે શરૂઆત, પૂર્ણાહૂતિ પૂનમે ખાસ,
સંતોષાશે શુભ આશ, મઝા જોઈ સંમેલનની....૨૨

સંત સેવકના પ્રાણ, ઉગ્યો ઉજ્જળ સુભાણ,
જોયું લખ્યું તેવું જાણ, મઝા જોઈ સંમેલનની....૨૩

ગોંડલ ભાગ્યશાળી છે ગામ, તીર્થનું બન્યું છે ધામ,
રાખ્યું છે અમર નામ, મઝા જોઈ સંમેલનની....૨૪

—

બગસરા શ્રદ્ધાંજલી

(રાગ સોરઠા કર્તા રતિમુનિ)

ગૌમંડલ ગચ્છમહીં જોયો મેં અદ્ભુત સંત
મહાગુણી ગંભીરને બુદ્ધિશાળી ધર્યવંત.... ૧

શાસન દીપક પ્રાણ વળી ક્ષમાવંતા સુધીર
બગસરાની ભૂમિએ સૂતો તું શુરવીર.... ૨

બગસરા ૨૦૧૩

ઓજસ્વી, તેજસ્વી, મહાપ્રજ્ઞાશાળી, ગંભીર શાસન દીપક, સમભાવી, પ્રસિદ્ધ વક્તા, પંડિતરત્ન બા. બ્ર. અદ્ભુત વિભૂતી પુજ્ય ગુરુદેવને શ્રદ્ધાંજલી. કર્તા રતીમુની

(રાગ ; માનવના મોધા ગોતુ)

પ્રાણલાલ ગુરુ ક્યાં શોધું હું દીપક લઈને ગોતું
અદ્ભુત યોગીશ્વર સંત, મહા પ્રભાવશાળી મહંત

નેક ટેકમા દ્રઢ પૂરો તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૧
પ્રજ્ઞાશાળી વળી ધૈર્યવંત, મહા ભાગ્યશાળી પુન્યવંત

તારું જીવન હતું અનોખું, હું દીપક લઈને ગોતું....૨
ચળકતો તેજસ્વી તારો, હતો. આધાર સદા અમારો

રત્ન કોહીનુર ક્યાં શોધું, હું દીપક લઈને ગોતું....૩
એક દિન જાવું છે બધાને, કાળ મૂકે ના કોઇ પ્રજાને

પણ અચાનક જાણ્યું નોતું, હું દીપક લઈને ગોતું....૪
વડીયા વિદ્યાલય તું યાદી, ત્રણ પુસ્તકાલયો પ્રસાદી

સંઘનું કરતો રખોપું હું દીપક લઈને ગોતું....૫
ઓગણીશ દીક્ષાના દેનારા, જિન શાશન દીપાવનારા

વીરપંથ શોભાવનારો હું દીપક લઈને ગોતું....૬
ઉપાશ્રયની ખામી જ્યાં લાગી, ગામો ગામની ભીડ તે ભાંગી

સમયજ્ઞ વીતરાગનો તું, દીપક લઈને ગોતું....૭
પૂજ્ય ડુંગરસિંહના પ્યારા, તેના જીવનને ગૂંથનારા

પ્રાણ પ્રાણ જિન ધર્મનો તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૮
કામ હાથમાં તું જે લેતો. પલમાહે પૂરું કરી દેતો
બડભાગી વૈરાગી ઓ તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૯

અપૂર્વ તપોભૂમિનો તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૨૧
ગુલાબ કેશર બે બેન છે તારે, તેમાં ગુલાબ બેન છે અત્યારે

બંધવ ભીમજી ભાઈનો તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૨૨
તારે પગલે ભકત જન નાચે, દાનપૂન્યમાં બહુ બહુ રાચે

એવો ઉપદેશ દેનારો તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૨૩
ઓગણીશ છોતેરના દિન, વદી ફાગણ છઠમાં તલ્લીન

બન્યો રક્ષક છ કાયનો તું, હું દીપક લઈને શોધું....૨૪
શાંત દાંત બાળ બ્રહ્મચારી, ધર્મ ધુરંધર વ્રતધારી

હતો ઢાંકણ સંપ્રદાયનો તું, હું દીપક લઈને શોધું....૨૫
દ્રવ્ય પ્રાણ વિખૂટા થયા, ભાવ પ્રાણ અમર રહ્યા
સંત સેવક જાગીને જો તું, હું દીપક લઈને ગોતું....૨૬

—

રંગ રાગે રાચ્યા નહી, વૈરાગ માંહી રમંતજી
રામ નામ રાજી રહે, શિવરમણીએ રકતજી
કુડ કપટ ક્રોધને ગાળી, બનિયા ક્ષમાવંતજી
દીન દુઃખી દર્દી દેખી, દિલ દુઃખે દ્રવંતજી....૬

જૈનશાળા પાઠશાળા ફાલી ફુલ્લી દીપંતજી
જેના પ્રભાવે ધર્મસ્થાનો તપ જપે ગરજંતજી
પુનિત પગલા જિહાં થાતાં, તીર્થ ભૂમિ બનંતજી
બાળ વયેથી બ્રહ્મચારી, બુદ્ધિજ બહુ બળવંતજી....૭

ભવ ભયની ભીતી ભાંગી, ભદ્રિકને ભાગ્યવંતજી
ભૂષણુ છો ભૂમિ પરના, ભંતે થશો ભગવંતજી
સમાજ સુધારે સંપકામી. સરલને સમવંતજી
સદાચારી સુખાકારી, સંતસેવક સોહતંજી....૮

—

શ્રી	ગોવીંદજી રવજી બદાણી	૧૦
,,	જીવણલાલ મીઠાભાઈ ભીમાણી	૧૦
,,	ગ. સ્વ. હરકુંવરબેન કોઠારી	૧૦
,,	મહેતા બાવીસી એન્ડ કું.	૫
,,	પ્રાણજીવન આણંદજી દોશી	૫
,,	કંતીલાલ ખીમચંદ મહેતા	૫
,,	મગનલાલ તારાચંદ શાહ	૫
,,	અનુભાઈ મોહનલાલ વોરા	૫
,,	રાયચંદ ઠાકરશી ધીયા	૧૦
,,	નરોત્તમદાસ સુંદરજી ભીમાણી	૫
,,	ભુદરલાલ વનરાવનદાસ પારેખ	૫
,,	અ. સૌ વિજયાબેન કાંતીલાલ શાહ	૫

જામનગરવાળા

,,	મગનલાલ છગનલાલ શેઠ	૫
,,	ફુલચંદ કસલચંદ મહેતા	૩
,,	હીરાલલ અમૃતલાલ પારેખ	૨
,,	સ્થા. જૈન વર્ધમાન વણીક સંઘ (જામજોધપુર)	૨
,,	છોટાલાલ નાનજી ભીમાણી	૨
,,	સમરતબેન સવચંદ મોદી	૨
,,	ચંદુલાલ હીરાચંદ મોદી	૨
શ્રી	લીલાધર હરજીવન ખીમાણી	૧
,,	વાસુદેવભાઈ	૧
,,	છગનલાલ મોતીચંદ	૧
,,	વનેચંદ જેચંદ દોશી	૧
,,	ચંદ્રકાંત કેશવલાલ દોશી	૧

શ્રી	નાગરદાસ તલકચંદ પારેખ.	૧.
,,	લાભશંકર ઓધવજી દોશી.	૧.
,,	ભાનુરાય જયશંકર કામદાર	૧
,,	ધીરજલાલ ગોકળદાસ સુતરીયા	૧.
,,	ગોકલદાસ રામજી સુતરીયા	૧
,,	ઝવેરચંદ પાનાચંદ મગીયા	૧
,,	છબલબહેન માવજી	૧.
,,	નવલચંદ ફત્તેચંદ પટેલ	૧
,,	તિલકચંદ દયાળજી દોશી	૧
,,	હીંમતલાલ ભાઈચંદ મહેતા	૧
,,	અમીચંદ ન્યાલચંદ મહેતા	૧
,,	નૌતમલાલ દેવકરણુ જસાણી	૧
,,	શરદચંદ્ર છોટાલાલ કોઠારી	૧૦
,,	મોહનલાલ કસ્તુરચંદ્ર શાહ	૧૦
,,	રા. બ. એમ. પી. સાહેબ	૫
,,	રતીલાલ ન્યાલચંદ ચીતલીયા	૨૫
,,	અમુલખ મુળજીભાઈ કોઠારી	૧૦
,,	મુલચંદભાઈ ઓધવજીભાઈની કું.	૨૫
,,	લલીતરાય લાભશંકર ઉદાણી	૫
,,	ચુનીલાલ મોતીચંદ ગાંધી	૫
,,	ચુનીલાલ પીતામ્બરદાસ દોશી	૫
,,	ચીમનલાલ લક્ષ્મીચંદ મહેતા	૫
,,	ગોવિંદજી પોપટભાઇ કામદાર	૩૦
,,	શેઠ સુંદરજીભાઇ કાલીદાસભાઈ	૫
,,	જયસુખલાલ છગનલાલ મહેતા	૫

શ્રી	રેવાશંકર હીંમતલાલ બાત્રીસી	૧
,,	દુલેરાય કેશવજી પંચમીયા.	૧
,,	ભુરાલાલ કમળશી ચોટીલાવાળા	૧
,,	કેશવલાલ ભવાનભાઈ દોશી	૧
,,	મણીલાલ વીરપાળ દોશી	૧
		૧૦૦૧

કલકત્તા

,,	કાનજીભાઈ પાનાચંદ ભાયાણી	૨૫
,,	અમૃતલાલ ભવાનભાઈ કાળાભાઈ પંચમીયા	૨૫
,,	ગીરધરલાલ હંસરાજભાઈ કામાણી	૨૫
,,	રમણીકલાલ ધનજીભાઈ પંચમીયા	૨૫
,,	પોપટભાઈ ખીમચંદભાઈ	૨૫
,,	અબાભાઈ માલાણી	૨૫
,,	માણેકચંદ ઝવેરચંદ દેસાઈ	૨૫
,,	મગનલાલ ઝવેરચંદ દેસાઈ	૨૫
,,	રતીલાલ દામોદરભાઈ ઘેલાણી	૨૫
,,	નરેન્દ્રભાઈ શશીકાન્ત શેઠ નરભેરામ	૨૫
,,	વચ્છરાજ ધરમશી ગોડા	૨૫
,,	બચુભાઈ વસનજી લાઠીયા	૨૫
,,	હેમચંદભાઈ હીરાચંદ મેઘાણી	૨૫
,,	જગજીવન શીવલાલ દેસાઈ	૨૫
,,	ગીરધરલાલ ભાનુલાલ કોઠારી.	૧૧
,,	મણીલાલ નરસિંહ ઘેલાણી	૧૧
,,	અમૃતલાલ માણેકચંદ ધનબાદ ઝરીયા કમાસ ખરમો	૧૪
,,	મનસુખલાલ દુર્લભજી માલાણી	૧
		૩૮૭

મુંબઈ

શ્રી	ગીરધરલાલ દેવચંદ ગોડા તથા વિજ્યાલક્ષ્મી બહેનગોડા (પીડવડીવાળા) વડગાદી મુંબઈ	૧૧૧
,,	જડાવબેન રામજી કામાણી મુંબઈ	૫૧
,,	ચુનીલાલ મુલજી મોટાણી મુબઈ	૫૧
શ્રી	જમનાદાસ અમરશી તેજાણી મુંબઈ	૧૧
,,	નરસેરામ મોરારજી બાટકીયા મુંબઈ	૧૦
,,	નાથાલાલ ઝવેરચંદ કામદાર મુંબઈ	૫
,,	કાંતિલાલ રાયચંદ	૧
,,	જયોત્સના રાયચંદ	૧
,,	સવીતાબેન હેમતરામ	૧
,,	જસવંતી રાયચંદ	૧
,,	રબીયાતબેન	૧
		૨૪૪

ઇંદોર

શ્રી	એક ગૃહસ્થ તરફથી હા૦ વસંતરાય દોશી	૨૫
,,	અભેચંદ. વી. તુરખીયા	૬
,,	રંગનાથ આણુંદજી તુરખીયા	૫
,,	જયંતીલાલ સંઘવી	૫
,,	મોહનલાલ કપાસી	૫
,,	તુરખીયા ટ્રેડર્સ	૫
,,	વૃજલાલ વર્ધમાન મહેતા	૪

,,	નેમીચંદભાઈ અજમેરા	૧
,,	પ્રવીણચંદ્ર હીરાચંદ કોઠારી	૧
,,	જગદીશચંદ્ર હીરાચંદ કોઠારી	૧
,,	હસમુખરાય કોઠારી	૧
,,	ત્રીભોવન ચાંપશી કોઠારી	૧
,,	અમૃતલાલ એન. દાણી	૧
,,	બાબુલાલ એન. દાણી	૧
,,	મણીલાલ જે. બદાણી	૧
,,	દલસુખરાય જે. ઉદાણી	૧
,,	રમેશચંદ્ર જે. દોશી	૧
,,	વસંતરાય જે. દોશી	૧
,,	મણીલાલ વી. ગોસલીયા	૧
,,	પુષ્પાબેન પીપળીયા	૧
,,	રેવાબહેન દોમડીયા	૧
,,	નરસિંહદાસ જે. બોટાદરા	૧
,,	હુકમીચંદ એચ. દોશી	૧
,,	વસંતલાલ બી. ગાંધી	૧
,,	રતિલાલ વી. તુરખીયા	૧
,,	ત્રીભોવન વી. તુરખીયા	૧
,,	બાબુલાલ ત્રીભોવનદાસ મહેતા ખંડવા	૧
,,	મનુભાઇ સૌભાગ્યચંદ કુંભાણી ખંડવા	૧
,,	રમણીકલાલ વર્ધમાન મહેતા ખંડવા	૧
,,	કાન્તિલાલ વર્ધમાન મહેતા ખંડવા	૧

શ્રી ભીખાલાલ ગોપાલજી સોમાણી	૨
,, વૃજલાલ દુર્લભજી જાટકીયા	૨
,, કુશાળચંદ મકનજી શાહ	૨
,, માણેકચંદ વીરજીભાઈ મોદી	૨
,, રાયચંદ કાળીદાસ મડીયા	૨
,, વૃજલાલ કાળીદાસ દેસાઈ	૧
,, શીવલાલ દયાળજી જાડકીયા	૧
,, બાપાલાલ રાજપાળ જાટકીયા	૧
,, માણેકચંદ જીવાભાઈ મડીયા	૧
,, ટપુભાઈ હેમચંદ કામદાર	૧
,, શાંતિલાલ નરોત્તમ મડીયા	૧
,, જગજીવનદાસ જેચંદ દેસાઈ	૧
,, માણેકલાલ પાનાચંદ મડીયા	૧
,, ગીરધરલાલ ત્રીકમજી ઘેલાણી	૧
,, ગીરધરલાલ પાનાચંદ ઘેલાણી	૧
,, ભીમજી કાહુયાભાઈ ઘેલાણી	૧
,, મગનલાલ બ્રધર્સ	૨
,, રૂપમ સ્ટોર	૧
,, ભગવાનજી જીણાભાઈ કોઠારી	૧
,, ઝવેરચંદ ગોપાળજી સોમાણી	૧
,, દામજીભાઈ હેમચંદ ઘેલાણી	૧
,, મણીલાલ જીવરાજ જાટકીયા	૧
,, રેવાશંકર હેમચંદ મેઘાણી	૧
,, પરસોત્તમ ધનજીભાઈ	૧
,, હીરાચંદ માધવજી	૧
,, ઝવેરચંદ મકનજી દેસાઈ	૧
,, નાગરદાસ જેઠાલાલ મડીયા	૧
,, શામળજી મોતીચંદ પંચમીયા	૧

શ્રી દામોદર ઓઘડદાસ રૂપાણી	૧
,, વસ્છરાજ જાદવજી	૧
,, રામજીભાઈ ત્રીકમજી મગીયા	૧
,, ન્યાલચંદ ઝવેરચંદ ગાઠાણી	૧
,, પ્રાણલાલ દામોદર ટીંબડીયા	૧
,, ત્ર્યંબકલાલ દેવકરણ જસાણી	૧
,, કાનજી કપુરચંદ કોઠારી	૧
,, હરજીવન અમરસી પંચમીયા	૧
શ્રી પોપટલાલ લાલચંદ વૈદ	૧
,, ધીરજલાલ પોપટલાલ કામદાર	૧
,, દુર્લભજી નાગજી દોશી	૧
,, રતીલાલ જાદવજી દેસાઈ	૧
,, પ્રભાકુંવર ગોરધનદાસ	૧
,, હકીમચંદ હરજીવન પંચમીયા	૧
,, પ્રભુદાસ વાલજીભાઈ	૧
,, માણેકચંદ રૂગનાથ ઝાટકીયા	૧
	૨૬

ગોંડલ

શ્રી ગોંડલ નવાગઢ સ્થા જૈન સંઘ	૨૫
,, જયંતિલાલ ઉત્તમચંદ ઝાટકીયા	૫
,, માણેકચંદ નાગજી	૩
,, રતીલાલ મોતીલાલ જસાણી	૨
,, મણીલાલ કાનજી શેઠ	૨
,, પ્રસન્નલાલ વી પુજાણી	૧
,, વનમાળી ખીમદાસ મોદી	૧
,, રતીલાલ ભાઈચંદ ગોડા	૧
,, સુંદરજી વૃજલાલ કોઠારી	૧
,, ગાંડાલાલ દામજી કોઠારી	૧

જુનાગઢ

શ્રી સ્થા જૈનસંઘ	૧૯
શ્રી લવજીસ્વામી પુસ્તકાલય	૧૫
શ્રી ગોવીંદજી ગી. ધર પારેખ	૧
,, વૃજલાલ તારાચંદ દોશી	૧
,, અમૃતલાલ હીરાચંદ કોઠારી	૧
,, રવજીભાઇ મેઘજી સંઘવી	૧
,, શશીકાંત જે શેઠ	૧
,, નરોતમદાસ નાગજી કામદાર	૧
,, મુળજી ડાહ્યાભાઇ દોશી	૧
,, મણીલાલ ડાહ્યાભાઈ દોશી	૧
,, જેઠાલાલ પ્રાગજી વકીલ	૧
,, મુળજી કાળીદાસ બાટલીયા	૧
,, તલકચંદ નાનજી માસ્તર	૧
,, મગનલાલ નેમચંદ કોઠારી	૧
,, કપુરચંદ જાદવજી પટેલ	૧
,, રૂગનાથ વલભજી લખાણી	૧
,, અભેચંદ ધરમશી મહેતા	૧
,, નંદલાલભાઈ દફતરી	૧
,, છોટાલાલ ઓધવજી ચોકસી	૧
,, ઇશ્વરલાલ વીઠલજી બેલાણી	૧
,, સૌભાગ્યચંદ વીઠલજી બેલાણી	૧
,, મગનલાલ હીરાચંદ કોઠારી	૧
,, દુર્લભજી મેઘજી સંઘવી	૧
,, વૃજલાલ જેઠાલાલ સંઘાણી	૧
,, પ્રભુદાસ મંગળજી પારેખ	૧
,, પ્રતાપરાય મહાસુખરાય શેઠ	૧
,, ભગવાનજી જેઠાભાઈ સંઘાણી	૧
	૫૧

,, બેન હેમચંદ મકાણી 1
,, ઝાટકીયા વિઠલદાસ કાલીદાસ 1
,, જસાણી નાનાલાલ હરજીવન 1
,, ઝાટકીયા રામચંદ દુર્લભજી 1
,, ઝાટકીયા શાંતિલાલ દુર્લભજી 1
,, ઝાટકીયા કેશવલાલ પ્રાણજીવન 1
,, ભાયાણી નરભેરામ ત્રીભોવનદાસ 1
,, ઠોસાણી જગજીવન ત્રીભોવનદાસ 1

36

મેંદરડાં

શ્રી સ્થા જૈન સંઘ	1
,, લાઠીયા પાનચંદ પરસોતમ	1
,, બદાણી ખેતસી ધરમસી	1
,, શાહ જેઠાલાલ દેવચંદ	1
,, હીરાણી અમૃતલાલ ત્રીકમજી	1
,, પારેખ ત્રીકમ જગજીવન	1
,, બદાણી નાથાલાલ કાનજી	1
,, માવાણી હરખચંદ ડાહ્યાભાઈ	1
,, શાહ રતીલાલ આણંદજી	1
,, અજમેરા ભાઈચંદ જસરાજ	1
,, હીરાણી અદરજી ત્રીકમજી	1
	11

કાલાવાડ

શ્રી દોશી છગનલાલ જાદવજી	1
,, રવાણી મગનલાલ ધરમશી	1
,, સ્થા જૈન સંઘ	

,,	અમૃતલાલ શામજી	૧
,,	જમનાદાસ ભાઈચંદ દેસાઈ	૧
,,	ભુપતરાય મોતીચંદ ગાંધી	૧
,,	બાબુભાઈ રામજી કોઠારી	૧
,,	જેચંદ હંસરાજ માટલીયા	૧
,,	શાંતિલાલ જગજીવન મોદી	૧
,,	દુર્લભદાસ ધનજી મોદી	૧
,,	રતીલાલ જગજીવનદાસ મોદી	૧
,,	લલુભાઈ કાનજી મોદી	૧
,,	પદમાબેન ભુપતરાય વોરા	૧
		૩૦

માંગરોળ

શ્રી	સ્થા. જૈન. સંઘ	૧
,,	ખીમચંદ અંદરજી દોશી	૧
,,	ગુલાબચંદ લીલાધર ડોડી	૫
,,	ગીરધરલાલ લીલાધર ગાધી	૨
,,	વરજીવનદાસ દેવચંદભણુસારી	૨
,,	જયાનંદ વખતચંદ વકીલ	૧
,,	પ્રેમજી નેમચંદ ગાંધી	૧
,,	ગોકલદાસ રામજી ગાંધી	૧
,,	વલ્લભજી કલ્યાણજી મહેતા	૧
,,	ચંપકલાલ કાળીદાસ બદાણી	૧
,,	શશીકાન્ત વરજીવનદાસ	૧
,,	ગંગાદાસ લાલજી હસ્તે દીવાળીબેન	૧

,,	વસનજી કરસનજી	૧
,,	માણેકલાલ ધારશીભાઈ	૧
,,	કેશવલાલ દામોદર	૧
,,	ફુલચંદ જુઠાભાઇ	૧
,,	નરભેરામ મનજીભાઈ	૧
,,	રતીલાલ ઝવેરચંદ	૧
,,	જેકુંવર બેન પાનાચંદ	૧
,,	રતીલાલ મોરારજી	૧
,,	નાથાલાલ વીઠલદાસ	૧
,,	મીનાક્ષીબેન મનસુખલાલ	૧
,,	રતીલાલ આણંદજી	૧
,,	રતીલાલ કાનજીભાઇ	૧
,,	ભીમજી લાધાભાઇ	૧
,,	નરભેરામ મુલજીભાઇ	૧
,,	કેશવલાલ ડુંગરસીભાઈ	૧
,,	તારાચંદ ભાઇચંદભાઈ	૧
,,	હરજી લાલજી નથુભાઇ	૧
		૩૬

અમદાવાદ

શ્રી	નગીનદાસ વૃજલાલ	૧
,,	ન્યાલચંદ હરખચંદ શેઠ	૧
,,	દામોદરદાસ નરભેરામ બદાણી	૩
,,	વૃજલાલ કમાણી ધારીવાળા	૧
,,	નથાલાલ લાલચંદ	૧
,,	મણીલાલ ચત્રભુજ શાહ	૩.

,, શાન્તિલાલ મણીલાલ કેઠારી ૨
,, ભોગીલાલ અમૃતલાલ દોશી પુના ૧
,, સ્થાનકવાસી જૈન સોસાયટી ૫
,, લક્ષ્મીચંદ ઝવેરચંદ સંઘવી ૧
,, લીલાધર જીવરાજ આકડીયાવાળા ૧
,, ભાલેશીયા સ્ટેશનરી માર્ટ ૧
,, વનેચંદ છગનલાલ દેસાઇ ૧
,, ભાયાણી મનસુખલાલ પ્રાગજી ૧
,, ગાંધી તારાચંદ ઝવેરચંદ ૧
,, જયસુખલાલ તારાચંદ ઝાટકીયા ૧
,, કેશવલાલ દુર્લભજી ટીંબડીયા ૧
,, હરીલાલ કાનજી શાહ ૧
,, સ્વ કાંતિલાલ મણીલાલ કામદાર મુંબઇ ૧
,, જયંતીલાલ કપુરચંદ મહેતા મુંબઈ ૧
,, ઘેલાણી મહેન્દ્ર કુમાર નરોત્તમદાસ ૧
,, શાંતિનાથ પોપટલાલ પારેખ પોર્ટસુદાનવાળા ૨
,, સૌરાષ્ટ્ર સ્થા જૈનસંઘ નગરશેઠનો વંડો ૫
,, સાબરમતી સ્થા જૈનસંઘ ૧૧
,, રતિલાલ સોમજી ઝાટકીયા ૧
,, ભીખાલાલ નાનચંદ દેસાઈ ૧
,, જેચંદ લવચંદ ૧
,, કાન્તિલાલ લવચંદ ૧
,, ચુનીલાલ નરસેરામ ૧
,, છોટાલાલ મોરારજી ૧

,,	વાડીલાલ કાળીદાસ શાહ	૧
,,	નાગરદાસ પ્રેમચંદ શાહ	૧
,,	સોમચંદભાઇ અમરસી તેજાણી	૧
,,	મોહનલાલ દેવચંદભાઈ મહેતા	૧
,,	ખોડીદાસ છગનલાલ	૧
,,	અમૃતલાલ મુલચંદ મગિયા	૧
,,	ખોડાભાઇ રામજી પટેલ	૧
,,	પોપટલાલ જીવરાજ ડોસાણી	૧
,,	ભાઇલાલ જીવરાજ ડોસાણી	૧
,,	નાથાલાલ ગોબરદાસ ઘડિયાળી	૧
,,	ચંદુલાલ ખુશાલદાસ અજમેરા	૧
,,	હરીલાલ અમરસી મોદી	૧
,,	જમનાદાસ રાયચંદ હપાણી	૧
,,	સમજુબેન જાદવજી મગિયા	૧
,,	સમજુબેન કામદાર	૧
,,	ચત્રભુજ નરસીદાસ તેજાણી	૧
,,	છગનલાલ ભુરાભાઈ ખેંતાણી	૧
,,	જેકુંવરબેન મુંડા	૧
,,	મણીબેન વાડીવાળા	૧
,,	શાંતાબેન વોરા	૧
,,	સંતોકબેન વીરાણી	૧
,,	અંબાબેન ધાંટવડવાળા	૧
,,	રંગનાથ અમરસી તેજાણી	૧
,,	દુલભજી હરિચંદ સંઘવી	૧

,,	છગનલાલ દેવજીભાઈ બદાણી	૧
,,	નટવરલાલ નાનચંદ ડોળવાળા	૧
,,	હીંમતલાલ ખાવચંદ ઠોસાણી	૧
,,	પોપટલાલ દેવજીભાઈ બદાણી	૧
,,	છગનલાલ હીરજીભાઈ કોઠારી	૧
શ્રી	વૃજલાલ ગાંડાલાલ વોરા	૧
,,	જયંતીલાલ જેચંદભાઈ શાહ	૧
,,	વલભદાસ રામજીભાઈ વકીલ	૧
,,	મણીલાલ સવાઈલાલ ગાંધી	૧
,,	વૃંદાવનદાસ ત્રીભોવનદાસ શાહ	૧
,,	કલ્યાણજી દેવજીભાઈ બદાણી	૧
,,	ડૉ. ગીરધરલાલ ચતુરભાઈ	૧
શ્રી	ત્રીકમલાલ ધરમશીભાઈ મારફતીયા	૩
		૪૦

પરચુરણ ગામોના ગ્રાહકોની યાદી

,,	શ્રી જૈનસંઘ	રાણીગંજ	૧
,,	હીંમતલાલ ગોપાલજી	પતીરા	૧
,,	શાન્તીલાલ ગોપાલજી	પતીરા	૧
,,	રાજેન્દ્ર રેવાલાલ	જેતપુર	૨
,,	છોટાલાલ પોપટલાલ	ચલાલા	૧
,,	જીવનલાલ ગોપાલજી	ચલાલા	૧
,,	શ્રી ઝવેરચંદ અમરસી	મતવા	૧
,,	શાંતિલાલ દયાલજી માટલીયા	મતવા	૧
,,	શ્રી સ્થા. જૈનસંઘ	મતવા	૧
,,	હરગોવિંદ પાનાચંદ	લીલીયા	૧
,,	કાન્તીલાલ એન કામદાર	લીલીયા	૧

,,	શાહ વલભદાસ હરીલાલ	જેસીંગપુર	૨
,,	શામળજી રૂગનાથ કામાણી	મોટી મોણુપરી	૨
,,	કોટીચા લાલચંદ રાયચંદ	રાજકોટવાળા	૨૦
,,	કોટીચા વલભદાસ રાયચંદ	રાજકોટવાળા	૧૧
,,	શાહ કલ્યાણજી વચ્છરાજ	માલેગામ	૫
,,	શાહ ભાવચંદ નથુભાઈ	માલેગામ	૧
,,	શાહ અમૃતલાલ કાળીદાસ	માલેગામ	૧
,,	શાહ પ્રભુદાસ ધીરજલાલ	નાશક	૩
,,	શાહ પ્રભુદાસ મંગલજી	આકોલા.	૧
,,	સ્થા જૈન સંઘ	ધોળા જંકશન	૫
,,	સ્થા. જૈન સંઘ ગોંડલ સંપ્રદાય	ધોરાજી	૧૦
,,	પ્રભુદાસ મુળજી ધોરાજી		૧
,,	વ્રજલાલ પાનાચંદ અમરેલી		૧
,,	અમૃતલાલ કાળીદાસ અમરેલી		૧
,,	ન્યાલચંદ મુળચંદ શેઠ અમરેલી		૧
,,	વ્રજલાલ પોપટલાલ કમાણી	કોસ્તી	૧૦
,,	ગોરધનદાસ ત્રીભોવન મોદી	કોસ્તી	૧૦
			૨૩૪